

ALMANAHUL LITERAR. 1983

ALMANAHUL
LITERAR. 1983

ASPB

ASOCIAȚIA SCRITORILOR din BUCUREȘTI

II 3329

0 - DEC 2014

ALMANAHUL LITERAR. 1983

1 - IAN 2022

ASOCIAȚIA
SCRITORILOR din
BUCUREȘTI

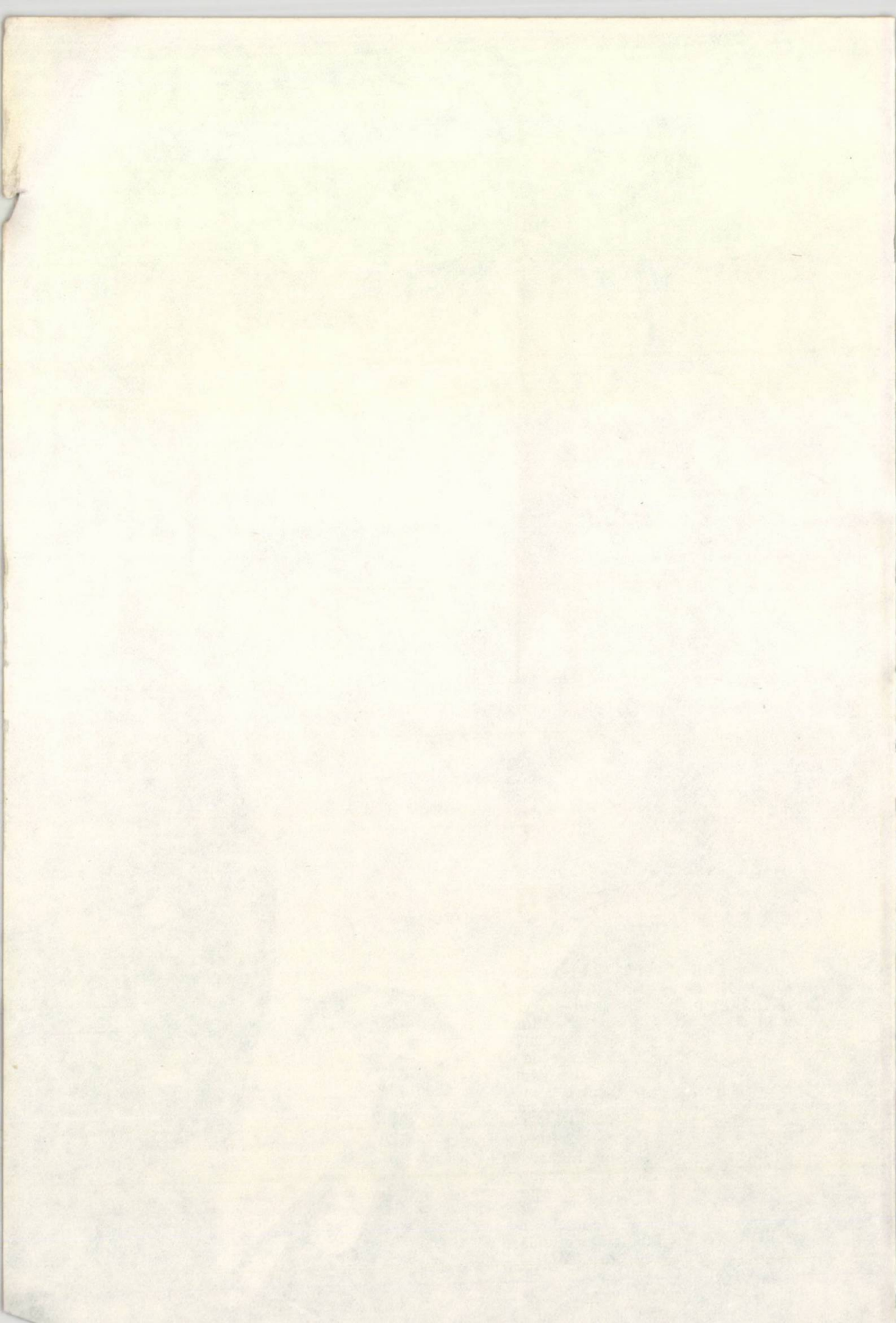
50494

*„Întreaga activitate de
educație și cultură trebuie să
asigure formarea unei înalte
conștiințe revoluționare a
omului nou, făuritor con-
știent al istoriei sale, al
viitorului său comunist, liber
și independent.“*

NICOLAE CEAUȘESCU

(din Cuvântarea la Congresul al II-lea
al Culturii și Educației Socialiste)

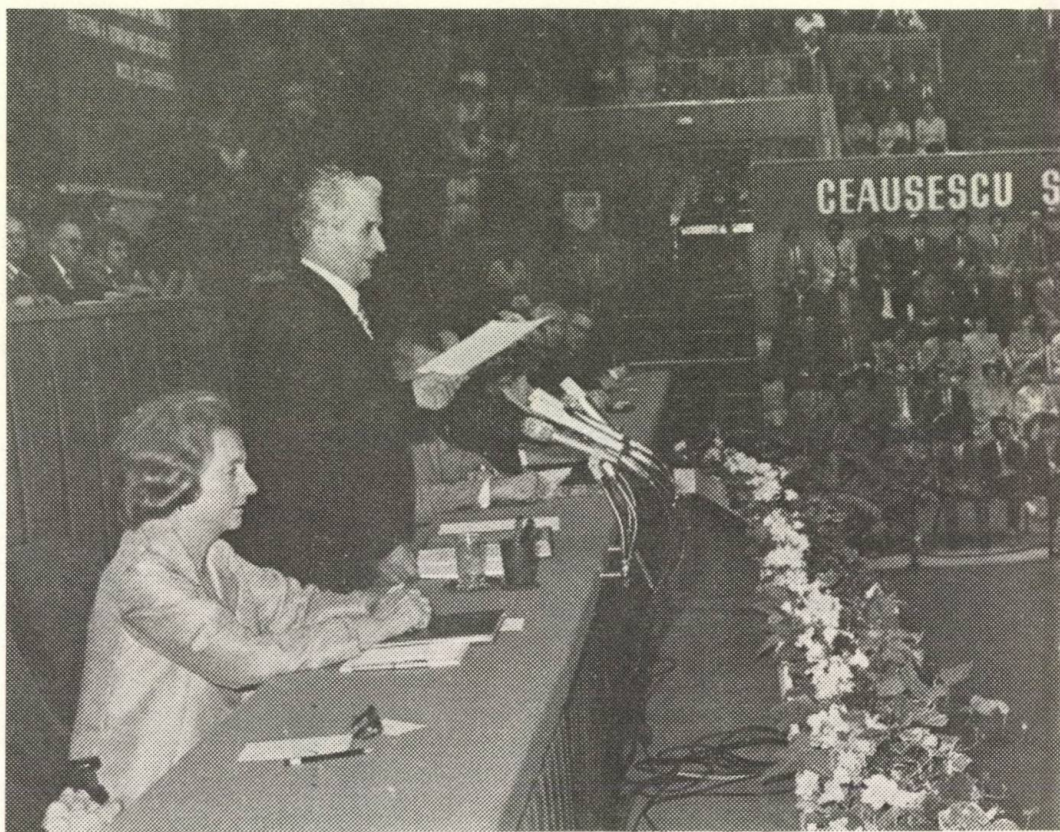
Îmbold și exemplu înșuflețitor pentru creația literară

Prima jumătate a anului 1982 a consemnat două evenimente de excepțională însemnătate pentru întreaga noastră societate și mai cu seamă pentru cei care lucrează în domeniul educației și culturii: plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și cel de al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste.

Dominanta acestor evenimente au constituit-o expunerile secretarului general al Partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care se impun nu numai ca documente programatice pentru cei ce slujesc spiritualitatea societății socialiste și alcătuiesc această spiritualitate, dar care prin cutezanța ideilor, prin esența lor novatoare, prin analiza amplă și profundă a

fenomenelor specifice ale societății noastre, prin curajul și claritatea afirmațiilor, pur și simplu redefinesc și redimensionează rolul educației și culturii, rolul celor care se dedică acestor nobile îndeletniciri, îmbogățind cu idei moderne, revoluționare, teoria și practica socialismului contemporan.

În teoria socialismului științific, educația și cultura, componente ale suprastructurii sociale, se definesc drept niște auxiliare, într-adevăr foarte importante, ale forțelor de producție ale societății, în calitatea și menirea lor istorică de a transforma societatea, de a-i reduce antagonismele, de a o apropia concret, material, organizat de imaginea unei societăți ideale, fără ex-
→

La tribuna de onoare a Conferinței Uniunii Scriitorilor – 1977

ploatare, fără in Justiții și convulsii violente, cea mai bună lume din lumile posibile.

Dar tocmai pentru a atinge aceste țeluri, pentru a realiza mai repede și mai sigur societatea socialistă, (o societate perfectibilă, nescutită de probleme, în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu), secretarul general al Partidului nostru descoperă și afirmă calități și necesități noi educației și culturii, dându-le o nouă definiție și o nouă dimensiune, cu adevărat revoluționare, în teoria socialismului științific.

Vom cita, în această privință, un pasaj edificator :

„Să demonstrăm în viață, în practică, unitatea deplină dintre muncă și activitatea cultural-educativă, dintre dezvoltarea forțelor de producție și activitatea ideologică-educativă. Să demonstrăm că aceste două laturi constituie un tot unitar care asigură mersul ferm al României pe calea înfăptuirii Programului partidului, a realizării obiectivului fundamental privind o nouă calitate a muncii și vieții, trecerea

patriei noastre la un nou stadiu de dezvoltare. Numai astfel vom demonstra că **frontul ideologic, educativ și cultural reprezintă o puternică forță materială, care — alături de forțele de producție — are un rol hotărâtor în dezvoltarea continuă a patriei noastre, în victoria socialismului și comunismului, în întărirea continuă a independenței naționale, în ridicarea bunăstării generale a poporului !**” (sublinierea noastră).

Înscrierea sub semnul egalității a forțelor materiale și spirituale ale societății, investirea amândurora cu calitatea de rol hotărâtor în transformarea și dezvoltarea revoluționară a societății, interdependența dintre ele, dar mai ales înrîurirea permanentă, pozitivă a unora asupra altora, sînt ideile principale care se desprind din această nouă formulare a tovarășului Nicolae Ceaușescu și pe care noi, scriitorii, ca parte integrantă, puternică și de nădejde a marelui front ideologic, educativ și cultural, le simțim în toată semnificația și în toate implicațiile lor, le acceptăm cu

mîndrie și le transformăm în însuși programul nostru, în rațiunea noastră de a fi, în cauză și destinație pentru profesiunea noastră, pentru creația noastră.

Evident, această reconsiderare a rolului artelor și literaturii, această ridicare a lor în categoriile de bază ale forțelor sociale, cele hotărîtoare pentru destinul societății în general și ale individului în special, întăresc răspunderile noastre, adaugă altele, noi, și mai ales obligă, în contextul general al activității sociale, la o calitate superioară și la menținerea și apărarea acestei calități în profesiunea și în creația noastră.

Și pînă acum literatura noastră, în marea majoritate a creațiilor ei, s-a inspirat din realitățile vieții, din problemele și fenomenele societății noastre și s-a adresat, specific și nuanțat, celor care înfăptuiesc această realitate și care, la urma urmei, sînt semenii noștri, cititorii. Într-un fel ea a anticipat și a răspuns prin opere solide, în diverse genuri literare, în poezie, în proză, în dramaturgie, cerinței formulate

de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste: „Trebuie să facem astfel încît activitatea literar-artistică să oglindească cu putere viața, munca și năzuințele poporului nostru, să contribuie la cultivarea nobilelor sentimente de dreptate socială și națională, de muncă, de omenie, de formarea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, patriotică, hotărît să învingă orice greutăți, să meargă ferm înainte spre societatea comunistă — visul de aur al omenirii.”

Întîlnim aici un program atît de complet și de complex, sarcini, indicații, idei și surse de inspirație, atît de variate, încît orice scriitor, orice scriitor care-și merită titlul, în individualitatea și personalitatea sa, în structura și temperamentul său, se poate realiza onest și neîngrădit, își poate construi cartea și opera, își poate la urma urmei înfăptui destinul. Pentru că omenia, dragostea de țară, spiritul revoluționar,

→

Cu membri ai conducerii U.S. veniți să prezinte volumul „Omagiu” — mai 1978

visul cel frumos, respectul față de adevăr, acea negație argheziană a superficialității: „Ispitele ușoare și blajine — N-au fost și nu sînt pentru mine”, toate ideile înțelese și subînțelese ale acestui adevărat apel al conducătorului Partidului și Statului nostru către oamenii de literatură și artă, stau la baza profesiei noastre, o condiționează, o îmbogățesc, o înobilează. Nu e greu să ne descoperim, aici, fiecare, rolul și rostul nostru în literatură, calea spre creație, spre cea care se apropie cel mai mult de adevărurile și credințele noastre, de structura și cultura noastră, de temperamentul nostru. Trebuie să vedem aici un îndemn spre diversitate, spre unirea eforturilor individuale care constituie literatura, acea republică a cărților, în care desigur există și primi printre egali. Tronează bineînțeles, și o lege aici, pe care secretarul general al partidului nu uită niciodată s-o repete, dar această lege: omenia, ne este

proprie, ea e o permanență a existenței scriitoricești. Abdicarea de la omenie, de la vastele ei întinderi și de la nenumăratele ei celule, unele nedetectate încă, de la această omenie care cuprinde în centrul ei complicatul destin al omului, cel care este, cel care vrea să fie și cel care poate să fie, ar echivala cu însăși anularea cauzei scriitorului, cu uciderea substanței însăși a inspirației și creației.

O altă idee, deosebit de pregnantă, în expunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu, cu o puternică rezonanță în rindurile celor care alcătuiesc frontul educației și culturii, este cea cu privire la patriotism, la educația patriotică, la permanența dragostei de patrie. În concepția secretarului general al Partidului nostru, însoțită pe deplin de către scriitori, patriotismul românesc decurge din omenia românească, el n-are nimic comun și respinge cu tărie naționa-

La Neptun reuniune de lucru cu o parte din conducerea Uniunii Scriitorilor

lismul, șovinismul și orice alte exagerări ale acestui nobil sentiment. Patriotismul, ca sursă literară, are un singur mare adevăr : dragostea, care fiind, existînd, neagă — ipsofacto — ura, cruzimea, isteria ; dragostea, dragostea cea mare, pentru țară, pentru locurile ei, pentru oamenii ei, pentru cunoscuturile și necunoscuturile ei, pentru visele care se visează și uneori se înlăptuiesc, dragostea cea mare, pentru țară, mereu dublată de respectul față de alții, care nutresc aceeași dragoste pentru țările lor. O asemenea dragoste, acest patriotism generos, nobil și vital există în literatura noastră și el apare ca un îndemn înflăcărat în toate cuvîntările conducătorului partidului nostru. De bună seamă că el va rămîne o componentă durabilă, de esență, a literaturii noastre socialiste, el va adăuga atitudinii cetățenești a scriitorului, activității sale creatoare un plus de demnitate și vigoare, de responsabilitate și entuziasm.

El va primi faptele țării, cele mari și cele de toate zilele, cu sufletul deschis, cu gîndul limpede, cu conștiința că-și împlinește datoria de scriitor și de cetățean.

Secretarul general al Partidului mai spunea că nu se poate vorbi de educație patriotică, de cultură revoluționară, „fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru“. Găsim aici întreaga tematică a literaturii noastre, cea despre care am vorbit pînă acum, tematica prezentului, dar și tematica istorică, necesitatea unei asemenea tematici, pentru a ne îndeplini întru totul, ca scriitori, funcția noastră de educatori, de membri de seamă ai frontului ideologic, și cultural. S-a vorbit mult și s-au și realizat opere importante în domeniul literaturii istorice. Momentul de față cere intensificarea eforturilor de creație în acest amplu și nede-

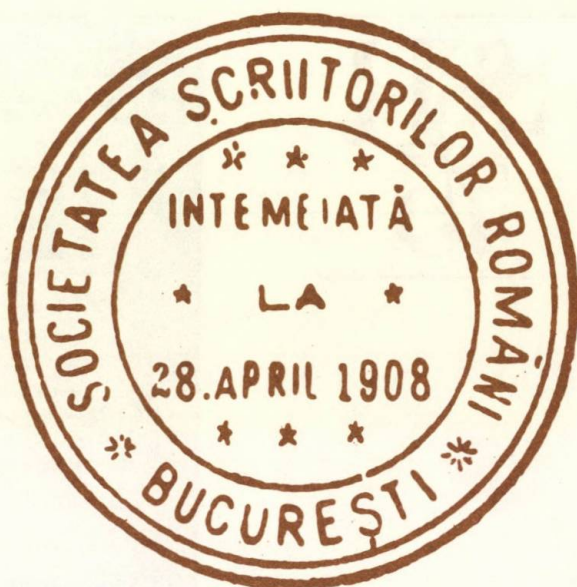
Prezidiul ședinței omagiale – ianuarie 1982 – la Uniunea Scriitorilor

frișat încă întru totul domeniu al faptelor istorice, al epocilor, personalităților și gesturilor care alcătuiesc istoria glorioasă a patriei noastre. Cartea istoriei, cea deschisă și cea care cere, poate, și mîinile noastre pentru a fi deschisă, trebuie adusă, și mai grabnic, și mai harnic, la stadiul de sursă principală a literaturii noastre, ca un prilej de întîlnire, în inima cititorilor, a patriotismului de ieri cu patriotismul de azi.

Scriitorii din România se află în fața unui program vast și de durată, încărcat cu sarcini și răspunderi, tematica realității și istoriei le este deschisă în toate compartimentele ei, cele descoperite, și cele încă nedescoperite, și pentru realizarea lui nu mai este necesară decît munca, acel numitor comun care-i integrează în forțele principale ale construcției socialismului și comunismului.

Dar în afara sarcinilor concrete cuprinse în expunerile secretarului general al Partidului, cele tematice și cele de calitate, toate în deplin acord cu hotărîrea noastră de a ni le însuși și de a porni la realiza-

rea lor cu răspundere și avînt, mai există o indicație, subînțeleasă și foarte energică, de mare importanță pentru scriitori și pentru ceilalți slujitori ai artelor. E vorba de spiritul care caracterizează cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, de curajul de a căuta, de a descoperi și de a afirma adevăruri încă nedefinite, sau noțiuni, gesturi și stări care încă nu au ajuns în stadiul de adevăruri, cum e de pildă ideea perfectibilității societății socialiste. Acest spirit, al curajului, al căutării, al pionieratului trebuie să caracterizeze și mai puternic activitatea noastră scriitoricească, efortul nostru de creație, căutările, încercările și în ultimă instanță creația literară. Pe această relație dintre realitatea socialistă, în continuă perfecționare, cu nenumăratele ei date și izvoare vii și un spirit de abordare modernă, cutezător, responsabil, se poate dezvolta în continuare literatura noastră, credințele noastre în drumul lor spre carte putîndu-se întîlni cu faptele vieții, în drumul lor spre adevăr.

Începuturi certe

Primele semne certe referitoare la încercările scriitorilor români de a se organiza într-o societate, le găsim în ziarele bucureștene din anul 1907. Câteva glasuri sfioase se făceau auzite atunci cerînd înfrățirea și unirea tuturor scriitorilor, în vederea creării unei societăți „legal constituită, recunoscută ca atare de toată lumea, respectată și apreciată”. În „Viitorul”, la 4 decembrie 1907, Virgil Caraiuan scria despre această problemă: „Scriitorii să se unească toți într-un mănunchi [...] toți să formeze o societate în care să aibă puțința de a se întîlni, de a se consfătui [...]”. În vremea aceea scriitorii se întîlneau, de obicei, la berăria „Wilhelm”, aflată pe strada Edgar Quinet. În acest local a luat naștere prima organizație scriitoricească de la noi. Inițiativa au avut-o: Cincinat Pavelescu, Emil Gîrleanu și Virgil Caraiuan. Acesta din urmă a publicat mai tîrziu (în 1939) o broșură în care dă amănunte asupra evenimentului și reproduce, între altele, procesul verbal de constituire, care are următorul conținut:

„Subsemnații, adunîndu-ne astăzi 28 aprilie 1908, pentru a întemeia Societatea Scriitorilor Români, am votat alăturatele statute și am ales următorul comitet: I. Adam, D. Anghel, I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești, V. Caraiuan, I. Ciocîrlan, L. Dauș, N. Dunăreanu, Al. Florescu, Em. Gîrleanu, A. Gorovei, G. Murnu, Cincinat Pavelescu, C. Sandu-Aldea, A. Stavri, G. Silvan; din care au fost proclamați: Președinte — Cincinat Pavelescu; vice-președinți: G. Ranetti și D. Anghel; cenzori: C. Sandu-Aldea și M. Sadoveanu; chestori: I. Adam și G. Murnu; secretari: Em. Gîrleanu și L. Dauș; bibliotecar: Șt. O. Iosif; casier: V. Caraiuan. Drept care am încheiat acest proces verbal.

Documentul, ne spune Caraiuan, „a fost scris în întregime de neuitatul poet Șt. O. Iosif și a fost iscălit de: Cincinat Pavelescu, Ioan Adam, Virgil Caraiuan, Emil Gîrleanu, Ludovic Dauș, D. Anghel, C. Sandu-Aldea și Șt. O. Iosif”. Se înțelege deci că numai aceștia au luat parte la ședința de constituire; dar ceilalți, menționați în procesul verbal, și-au dat ulterior adeziunile, fie prin telegrame și scrisori, fie personal, la următoarea ședință a Societății, „cînd — mai spune Caraiuan — actul a fost învestit cu ștampila care avea inscripția: „Societatea Scriitorilor Români” — întemeiată la 28 aprilie 1908” (o reproducem și noi, de pe alt document).

După constituire, Societatea și-a fixat ca sediu sala de conferințe a institutului de arte grafice „Minerva”. Casierul V. Caraiuan încasa aici cotizațiile membrilor; tot aici se lucra la îmbunătățirea statutelor și la întocmirea programelor de lucru. Cînd s-a socotit că inițiativa a reușit, un grup de membri ai Societății au organizat, în grădina unui restaurant de pe strada 11 Iunie, o masă colegială, la sfîrșitul căreia, scriitorii, subțiri la punga, n-au putut colecta suma necesară plății „festinului” și atunci Președintele m-a invitat să plătesc eu din casa Societății, 17 lei” (V. Caraiuan).

În privința redactării statutelor, Caraiuan precizează că ele au avut ca bază de orientare pe cele ale literaților francezi („Statuts de la Société des gens de lettres”), „procurate de Cincinat Pavelescu, de la Paris”. Cum această societate s-a constituit în Franța la 28 aprilie 1838 și cum Cincinat Pavelescu a ținut ca să formeze Societatea Scriitorilor Români la 28 aprilie 1908 — deci cînd francezii sărbătoreau împlinirea a 70 de ani de la crearea societății oamenilor lor de literă, este cert că așa s-au petrecut faptele: statutele S.S.R. au fost redactate după cele ale francezilor, nu după altele, ale unor țări vecine cu noi, cum au afirmat unii mai tîrziu.

Cinci dintre semnatarii procesului-verbal de constituire, din 28 aprilie 1908 – De la stînga, sus – C. Pavelescu – Constantin Sandu Aldea (în centru) Emil Girleanu – Șt. O. Iosif, Dimitrie Anghel

1911

Președintele Mihail Sadoveanu

Societatea înființată și condusă de Cincinat Pavelescu n-a reușit să realizeze unirea mult dorită de scriitori, cei mai mulți rămînînd departe de merituosă inițiativă. A stîrnit însă interesul scriitorilor, i-a scos din indiferența arătată față de propriile lor interese, arătîndu-le calea de urmat: organizarea într-o corporație prin care să-și exercite „apărarea drepturilor materiale”. Și iată că, la 2 septembrie 1909, patruzeci și șapte de scriitori, răspunzînd chemării făcute de un nou comitet, avînd în fruntea sa pe Mihail Sadoveanu, se întrunesc în amfiteatrul Liceului Lazăr din București și pun temelii noi Societății Scriitorilor Români. Este bine să cunoaștem numele tuturor acestor cti-

SR
75

După ședința de la Liceul Lazăr – sept 1909
De la stînga la dreapta : Cincinat Pavelescu, Mihail Sadoveanu, Nicolae Beldiceanu,
Natalia Iosif, Șt. O. Iosif

tori : D. Anghel, I. Adam, I. Agîrbiceanu, I. Bassarabescu, Jean Bart, N. N. Beldiceanu, C. Berariu, Zaharia Bârsan, Al. Cazaban, Ilarie Chendi, Panait Cerna, M. Codreanu, I. Ciocîrlan, Al. Davila, V. Demetrius, Al. G. Doinaru, I. Dragoslav, N. Dunăreanu, Al. G. Florescu, Emil Gîrleanu, Octavian Goga, Arthur Gorovei, A. de Herz, Șt. O. Iosif, G. Ibrăileanu, Haralamb Lecca, E. Lovinescu, Corneliu Moldovanu, Ion Minulescu, D. Nanu, G. Orleanu, Sextil Pușcariu, Vasile Pop, Cincinat Pavelescu, Ion Scurtu, C. Stere, C. Silvan-Becescu, A. Stavri, Mihail Sadoveanu, Radu Rosetti, C. Sandu-Aldea, Caton Theodorian, G. Tutoveanu și scriitoarele : Isabela Sadoveanu, Elena Farago, Natalia Iosif, Maria Cunțan. Dintre aceștia, au fost aleși în comitetul de conducere : președinte — Mihail Sadoveanu ; vicepreședinte — D. Anghel ; secretar-bibliotecar — Emil Gîrleanu ; cen-zori — E. Lovinescu și Cincinat Pavelescu ; membri în comitet : Artur Stavri, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi, Ion Minulescu și Zaharia Bârsan.

Nu s-au păstrat documentele originale privind constituirea Societății Scriitorilor Români, ele fiind distruse, în întregime, de incendiul care a mistuit imobilul Luvru, din București, la 29 ianuarie 1911, imobil în care își avea atunci sediul Societatea. Datele pe care le dăm sînt luate din însemnările lui Virgil Carăivan, publicate în „Răzeșul“

(1926), din memoriile lui Emil Gîrleanu, apărute în „Proza“ (1914) și, cu precădere, din ziarele timpului, ale căror consemnări nu pot fi contestate. Concluzia certă : Societatea Scriitorilor Români a fost înființată la 28 aprilie 1908, sub președinția lui Cincinat Pavelescu și a luat o formă nouă, mai complexă, la 2 septembrie 1909, sub conducerea lui Mihail Sadoveanu.

A doua zi după ședința de la Liceul Lazăr, P. Locusteanu publica în ziarul „Viitorul“ : „În sfîrșit Societatea Scriitorilor Români s-a constituit ; zeița păcii universale trebuie să fie mulțumită de acest triumf. Azi pe tărîmul cel mai de războaie din țara noastră a răsărit liniștitoarea ramură de măsline, în locul unde, pînă mai ieri, a filfiit, provocator, drapelul învrăjbirii. Scriitorii români s-au constituit în societate. Frații inamici s-au împăcat [...]. Scriitorii români au înțeles înșfîrșit că în vremea aceasta de solidarizare nu se pot menține, în mod onorabil, în lupta vieții, decît corpurile compacte, organizațiile puternice [...]. Scriitorii au înălțat o societate pentru apărarea lor materială. Îi urăm Societății Scriitorilor Români succes desăvîrșit [...]“.

Unirea nu era însă, deocamdată, decît pentru scriitorii tineri. Vîrstnicii, celebri-tățile timpului, mai rămîneau încă în expectativă : Iorga, Coșbuc, Delavrancea, Caragiale, Slavici, Vlahuță și alții.

Corpurile legitime au votat și adoptat, și Noi sancționăm ce urmează :

LEGE

Art. 1. — Societatea scriitorilor români se recunoaște ca persoană morală cu drept de a funcționa după statutele ei din 2 Septembrie 1909, cari nu se vor putea modifica, fără autorizarea consiliului de miniștri.

Această lege dimpreună cu statutele la dânsa anexate s'au votat de Senat în ședința de la 20 Ianuarie anul 1912 și s'au adoptat cu majoritate de 35 voturi, contra 1.

Vice-președinte, A. Calimachi.

(L. S. S.)

Secretar, S. Cerchez.

Această lege dimpreună cu statutele la dânsa anexate s'au votat de Adunarea deputaților în ședința de la 21 Februarie anul 1912 și s'au adoptat cu majoritate de 63 voturi, contra 3.

Președinte, C. P. Olănescu.

(L. S. A. D.)

Secretar, Ion Chintescu.

BULETINUL

SOCIETĂȚII SCRITORILOR ROMANI

CUPRINSUL :

M. Săvârșan : Date de seamă despre activitatea comitetului, dela înființarea 19 Septembrie 1909 și până la 25 Noembrie 1911. — E. Gălbănau : Date de seamă despre activitatea comitetului dela 25 Noembrie 1911 până la 25 Noembrie 1912. — Căron Tuncocostan : Date de seamă despre activitatea comitetului dela 25 Noembrie 1912 până la 25 Ianuarie 1914. — G. Diamandy : Date de seamă despre activitatea comitetului dela 25 Ianuarie 1914 până la 21 Iunie 1915 și dela 21 Iunie 1915 până la 19 Iunie 1916. — Răsvartele cererilor dela înființare, până la 21 Iunie 1916. — Un mic istoric. — Lista membrilor.

— No. 1 —

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA PROFESIONALĂ, DIMITRIE C. IONESCU

9. — Strada Cămpineanu. — 9.

1916

Statute, legi, buletine

Statutele din 1908 au fost amplificate, adăogându-li-se noi paragrafe și au fost votate în adunarea de la 2 septembrie 1909. Conținutul lor merită a fi rememorat, ca document de istorie literară :

STATUTE

I. Numele complet al Societății este : Societatea Scriitorilor Români.

II. Scopul Societății : 1 — Apărarea drepturilor și intereselor morale și materiale ale scriitorilor ; 2 — Ajutorarea, prin împrumut, a scriitorilor în-tovărășiți ; 3 — Ajutorarea scriitorilor tineri și de talent ; 4 — Ajutorarea văduvelor și copiilor orfani ai societarilor.

III. Mijloacele : Conferințe, șezători literare, reprezentații dramatice, serbări populare, redactarea unui Buletin al Societății.

IV. Membri sînt de trei feluri : activi, de onoare și donatori.

V. Membri activi : Orice scriitor român care voește să facă parte din Societatea Scriitorilor Români, ca membru activ, trebuie să prezinte : 1 — Actul de naționalitate română ; 2 — Lista operelor sale ; 3 — Aderarea sa la statute. Afară

de acestea va depune, ca taxă de înscriere, 10 lei, în mîinile casierului, precum și prima cotizație lunară de 2 lei.

VI. Membri de onoare sînt aleși dintre persoanele cu merite deosebite pentru literatura română.

VII. Membri donatori sînt toți aceia care varsă în fondul Societății suma de 200 de lei.

VIII. Drepturile membrilor : membri activi au dreptul de a discuta și de a lua hotărîri în toate chestiunile privitoare la Societate ; membri de onoare n-au decît vot consultativ [...].

IX. Societatea are un președinte, un vicepreședinte, un secretar, un bibliotecar, un casier și un comitet de 7 membri [...]. Comitetul se alege în adunările generale, cu majoritatea absolută de voturi, pe timp de un an [...].

La capitolele X—XV statutele mai prevăd : constituirea averii Societății ; obligația membrilor de a dona cîte unul din volumele pe care le publică ; scopul Buletinului : să publice tot ce privește activitatea Societății ; ședințele Societății vor fi lunare și una generală anuală ; condițiile schimbării statutelor ; folosirea fondurilor.

Cu mici modificări, făcute la 20 noiembrie 1911, aceste statute au rămas în vigoare pînă la 25 decembrie 1925, cînd o adunare generală extraordinară, ținută sub președinția lui Liviu Rebreanu, le-a adus adausurile cerute de evoluția activității Societății.

Statutele Societății au fost publicate în „Monitorul oficial”, în anul 1912, odată cu Legea prin

care Societatea era recunoscută ca persoană morală. Această lege se datorează străduințelor lui Emil Gîrleanu (ales președinte la 20 noiembrie 1911, după expirarea mandatului lui Mihail Sadoveanu). Textul legii :

Art. 1 — Societatea Scriitorilor Români se recunoaște ca persoană morală cu drept de a funcționa după statutele ei din 2 septembrie 1909, care nu se vor putea modifica fără autorizarea Consiliului de Miniștri. Această lege, dimpreună cu statutele la dînsa anexate, s-au votat în Senat, în ședința de la 20 ianuarie anul 1912 și s-au adoptat cu majoritate de 35 de voturi, contra 1 și s-au votat de Adunarea deputaților în ședința de la 21 februarie 1912, cu majoritatea de 63 de voturi, contra 3”.

Care vor fi fost cei patru obtuzi care au votat împotriva scriitorilor ?

La capitolul Legi, trebuie să reamintim și contribuția lui Octavian Goga. Acesta, în 1919, pe cînd

Nouă dintre scriitorii participanți la șezătoarele organizate de S.S.R. în Bucovina (decembrie 1909—ianuarie 1910). Ion Minulescu, D. Anghel, Octavian Goga, Emil Gîrleanu, Mihail Sadoveanu, Șt. O. Iosif, Cincinat Pavelescu, Zaharia Birsan și Ilarie Chendi.

era ministru al Instrucțiunii, a delegat pe Constantin Hamangiu, de la Înalta Curte de Casație, să întocmească Legea proprietății literare și artistice. Mult rîvnita lege a fost votată abia în 1923, sub ministeriatul lui C. Banu.

Începînd din anul 1916 (pînă în 1945) Societatea Scriitorilor Români a editat un **Buletin** al său propriu, care apărea o dată pe an, cuprinzînd : dărilor de seamă ale adunărilor generale, rapoartele cenzorilor, lista membrilor Societății, lista premiilor acordate de Societate în anul trecut, procese verbale privind probleme speciale ivite în decursul anului expirat.

„Limba română este maica noastră”

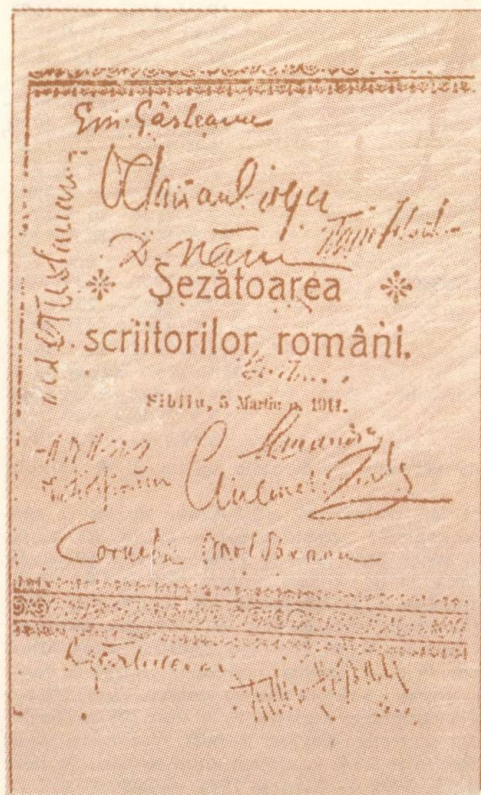
Abia instalat la cîrma Societății, Mihaile Sadoveanu pornește la treabă, chiar în anul 1909. Privirile sale sînt îndreptate mai întîi către românii de dincolo de Carpați, pe care-i știa dornici să audă graiul strămoșesc chiar din gura făuritorilor de cărți ce le veneau, greu și rar, în statele vremelnice stăpînite de străini. Împreună cu cei mai entuziaști din comitet, președintele tinerei organizații întocmește un program de șezători și pornește la drum — deocamdată pe cheltuiala lor personală. Turneul — căci turneu a fost, în toată regula — trece mai întîi prin Galați, Buzău și Piatra Neamț și apoi ajunge la Suceava, Cernăuți și Cîmplung — „unde scriitorii bucureșteni, uniți cu cei bucovineni, sînt primiți sărbătorește de mii de oameni, călări, pe jos, cu drapele tricolore” — cum aflăm din revista „Junimea literară”, care dă și extrase din cuvîntarea ținută de Mihail Sadoveanu: „Societa-

Blaj, 1923 — între participanții
la șezătoare : Liviu Rebreanu (1)
și Victor Eftimiu (2)

Martie 1911, la Sibiu, un grup de scriitori
printre care Cincinat Pavelescu, Emil Girleanu,
Liviu Rebreanu, după șezătorea literară

tea Scriitorilor Români este o societate pur culturală, din care fac parte scriitori din toate țările locuite de români. În activitatea lor, membri ei s-au gîndit să închege pretutindeni, oriunde sînt români, o legătură între ei și cărturarii neamului; deaceia au pornit printre frații lor, să le dea încă o dată îndemn pentru păstrarea limbii și a cărții noastre românești, căci cartea este lumina ce va risipi întunericul din juru-ne, iar limba română este maica noastră; dacă am pierde-o am rămîne orfani și ne-ar călca în picioare neamurile străine”.

În anul următor se va continua seria șezătorilor în Transilvania. Cea mai reușită s-a ținut la Sibiu, la 5 martie 1911. Reproducem din regiștele sibiene afișul acestei șezători și o fotografie în care sînt prezentați scriitorii: Liviu Rebreanu, Octavian Tăzlaşanu, A. de Herz, Cincinat Pavelescu, Barbu Constantinescu, Emil Girleanu, Victor Eftimiu, Corneliu Moldovanu, Onisifor Ghibu, actrița Maria Filotti și D. Nanu.

Și următorii președinți au organizat șezători literare, ele devenind și o sursă de venituri pentru Societate. Cele mai multe șezători au fost inițiate și realizate de Liviu Rebreanu: 24 în perioada octombrie-decembrie 1928 și ianuarie 1929, la Teatrul Național din București, acestea aducînd Societății un venit net de peste cincizeci de mii de lei.

D. Zamfirescu

G. Diamandy

M. Dragomirescu

L. Rebreanu

Președinți membri

Între anii 1908—1948, Societatea Scriitorilor Români a avut 12 președinți, aleși în 34 de adunări generale — unii fiind realeși deci de mai multe ori. Lista acestora este următoarea:

1 — Cincinat Pavelescu	28.IV.1908— 2.IX.1909
2 — Mihail Sadoveanu	2.IX.1909—25.XI.1911,
21.X.1917—24.II.1919
3 — Emil Gârleanu	17.VI.1923—15.VI.1924
4 — Mihail Dragomirescu	25.XI.1911—25.XI.1912
25.XI.1912—26.I. 1914
24.II. 1919—21.III.1920
21.III.1920—29.V. 1921
5 — George Diamandy	26.I. 1914—21.VI.1915
21.VI.1915—19.XI.1916
6 — Duiliu Zamfirescu	19.XI.1916—21.X. 1917
7 — Corneliu Moldovanu	29.V. 1921—11.VI.1922
11.VI.1922—17.VI.1923
21.II. 1932—19.III.1933
19.III.1933—18.III.1934
18.III.1934— 7.IV.1835
17.IV.1935— 3.V. 1936
8 — Octavian Goga	15.VI.1924—17.VI.1925
9 — Liviu Rebreanu	17.VI.1925— 1.I. 1926
1.I.1926—31.XII.1926
1.I. 1927—25.II. 1928
25.II. 1928— 3.II. 1929
3.II. 1929— 2.II. 1930
2.II. 1930—2.III.1931
2.III.1931—21.II. 1932
3.V. 1936—25.IV.1937
25.IV.1937—10.IV.1938
10.IV.1938— 7.V. 1939
10 — N. M. Condiescu	7.V. 1939—19.IV.1940
19.V. 1940— 2.II. 1941
2.II. 1941—24.V. 1942
24.V. 1942—23.V. 1943
23.V. 1943—august 1944
11 — N. I. Herescu	24.IX.1944—27.V. 1945
27.V. 1945—20.IV.1947
20.IV.1947— 9.I. 1948
12 — Victor Eftimiu	

Cele mai multe realegeri le-a avut deci Liviu Rebreanu — de șapte ori, urmat de Corneliu Moldovanu — de șase ori.

Evoluția numărului membrilor. Considerînd că data de înființare a S.S.R. este ziua de 28 aprilie 1908, vom găsi ca fondatori 20 de scriitori. Deci capitolul membri începe cu aceștia. Mai târziu, cînd constituirea va lua amploare, sub președinția lui Mihail Sadoveanu, la 2 septembrie 1909, numărul membrilor ajunge la 47. În 1911 se mai înscriu încă 25 de scriitori, printre care vor fi: Tudor Arghezi, N. Davidescu, Mihail Dragomirescu, Petre Dulfu, Gala Galaction, Ion Gorun, Ioan Slavici, Mihail Sorbul, Alice Călugăru, Constanța Hodoș, Claudia Milian, Sofia Nădejde. Pînă în 1916 lista membrilor ajunge la 106 și printre noii înscriși vor fi: Victor Eftimiu, Mihail Codreanu, Calistrat Hogaș, Alfred Moșoiu, Ioan Petrovici, Mircea Dem Rădulescu. Constantin Stere, George Topîrceanu. Lipseau în continuare din rîndurile membrilor S.S.R. marii scriitori consacrați — despre care ne vorbește Victor Eftimiu mai târziu: „Dintre academicienii vremii, numai Duiliu Zamfirescu a participat la eforturile scriitorilor de a avea o societate a lor. Ceilalți mari scriitori din generație: Coșbuc, Vlahuță, Macedonski, Delavrancea, Caragiale, au stat de o parte...”. Rîndurile membrilor S.S.R. au crescut totuși continuu. În 1931 vor fi 146; în 1933 — 187 (dintre care, 15 femei); în 1932 — 241; în 1940 — 245.

N. I. Herescu

V. Eftimiu

C. Moldovan

Octavian Goga

Premiile

În statutele votate de adunarea generală de la 2 septembrie 1909, fusese adăugată, la capitolul regulamentului de funcționare și următoarea prevedere: „Societatea Scriitorilor Români va putea plăti anual premii, din fondurile sale, când acestea vor îngădui...”. Îngăduința bugetară așteptată a fost aplicată, pentru prima dată, în anul 1922. În adunarea generală de la 11 iunie 1922, președintele Corneliu Moldovanu anunța: „Sîntem o asociație de profesioniști, strînși la un loc prin solidaritatea intereselor generale care privesc pe de o parte cultura, iar pe de alta, apărarea intereselor noastre de muncitori intelectuali [...]. Pentru a da o mai mare însuflețire mișcării literare din țară, Societatea înființează premii literare...”. Apoi a anunțat cele dintîi premii acordate de juriul special instituit: Calistrat Hogaș, pentru volumul **Pe drumuri de munte**; Al. T. Stamatiad — **Parabole**; George Gregorian — **Poezii**. Liviu Rebreanu spune în cuvîntarea ocazională de premiere: „Nici un scriitor n-a avut, ca Hogaș, darul de a cuprinde în scrisul său natura împreună cu toată viața ei. Hogaș a murit

acum patru ani, sufletul lui însă a rămas în filele cărților... Încoronînd astăzi cărțile lui Hogaș cu cel dintîi premiu literar al ei, Societatea Scriitorilor Români are mulțumirea de a împlini și un act de pietate față de un mare și încă neprețuit îndeajuns scriitor al neamului românesc...”.

În 1923 Ministerul Artelor instituind două premii naționale — unul pentru proză și altul pentru poezie — le-a pus la dispoziția Societății Scriitorilor Români, spre decernare anuală. Primele premii naționale au fost acordate astfel: 1924 — Mihail Sadoveanu și Octavian Goga; apoi, în anii următori (cînd s-a mai adăugat și un premiu pentru critică literară): I. Agîrbiceanu, Tudor Arghezi, G. Bacovia, I. Al. Brătescu-Voinești, Otilia Cazimir, N. Crainic, Mihail Codreanu, Victor Eftimiu, Gala Galaction, I. Gorun, N. Iorga, Gib Mihăescu, Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu, Elena Farago, Cezar Petrescu, Ion Pillat și G. Topîrceanu. (toți aceștia între anii 1924—1939). Din fondurile sale proprii, Societatea Scriitorilor Români a acordat, între anii 1922—1945, un număr de 144 de premii, la 106 scriitori, printre care și 8 scriitoare. Au fost: 63 de premii pentru proză; 64 pentru poezie, 10 pentru critică și 7 pentru traduceri.

Redacția gazetei „România” — Iași, 1917. Pe rîndul de jos, în centru, Mihail Sadoveanu

I. Minulescu

C. Hogaș

I. Teodoreanu

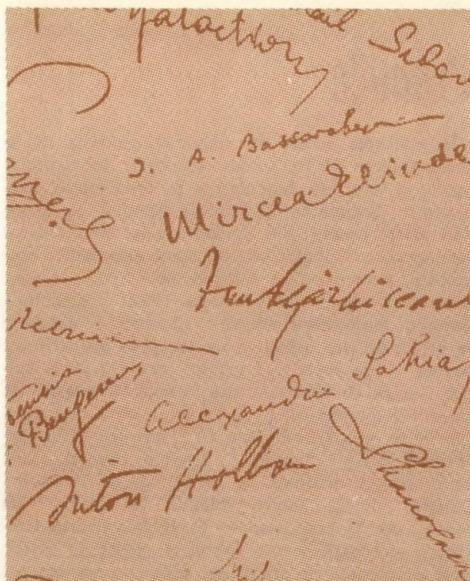

Ion Pillat

Pensiile și ajutoarele

Prin strădania comitetelor de conducere, S.S.R. a reușit să-și strângă un fond — modest la început — din care să-și realizeze una dintre prevederile de seamă statutare: ajutorarea materială a membrilor. La 11 iunie 1922, președintele Corneliu Moldovanu avea satisfacția să anunțe adunării generale: „Pentru întâiași dată am realizat unul din principiile care au dus la înființarea Societății: am acordat primele pensii văduvelor și orfanilor scriitorilor dispăruți”. Primele pensionare au fost soțiile scriitorilor decedați: Al. Macedonski, Emil Gîrleanu și Ilarie Chendi. În 1923 numărul pensionarilor ajunsese la 12. În 1936 primeau pensii de la S.S.R. 7 scriitori aflați în viață și 12 văduve de scriitori (între care: Elena Gib Mihăescu, Margareta Panait Istrati și Elena Slavici).

Din 1923 a început activitatea menită să ducă la realizarea unei Case a Scriitorilor. În acest sens primul memoriu a fost întocmit de Cezar Petrescu și semnat de mai mulți fruntași ai literaturii noastre: Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Jean Bart, Corneliu Moldovanu, Ion Minulescu, Ion Pillat, Camil Petrescu și alții. În acest memoriu, adresat deputaților, se spune, între altele: „Scriitorul își câștigă viața mai greu decât alt muncitor intelectual. În țara românească o carte se plătește cu prețuri derizorii (4000—5000 de lei), deci munca pe un an este plătită cu echivalentul unei lefi pe o lună a unui contabil de bancă...”. Inițiativa aceasta a fost continuată de Corneliu Moldovanu și Ionel Teodoreanu, care au întocmit, în 1938, un proiect de lege privind înființarea Casei de retragere și Pensii a Scriitorului. Mihail Ralea, care pe atunci era ministru al muncii, și-a însușit acest proiect și astfel a ajuns a fi votat, devenind lege la 6 mai 1939. Principala prevedere a legii: „Scopul Casei este de a plăti scriitorilor și urmașilor lor, pensii de invaliditate și de bătrînețe, precum și ajutoare...

Semnături ale membrilor S.S.R.

Vor beneficia de prevederile legii numai scriitorii care sînt membri ai Societății Scriitorilor Români...”.

O îmbunătățire a acestei legi a fost adusă, prin Parlament, la 4 noiembrie 1943.

Relații peste hotare

Urmărind să-și lărgască sfera de activitate, Societatea Scriitorilor Români a preconizat, încă din primii ani, luarea de contacte cu instituțiile similare din străinătate, pentru a contribui astfel la atât de necesara operă de cunoaștere a literaturii noastre peste hotare. Dezideratul acesta n-a putut

fi realizat însă decât după trecerea anilor grei de război. Astfel, între anii 1923—1942 au fost semnalate peste o sută de prezențe scriitoricești românești dincolo de hotare, la adunările literaților din diferite țări, pentru ținerea de conferințe și pentru participări la congrese de specialitate internaționale. Menționăm câteva nume: Cezar Petrescu, Ion Pillat, Al. Busuioceanu, Octavian Goga, Claudia Milian, Al. Philippide, Pompiliu Paltînea, în: Cehoslovacia, Polonia, Franța; apoi: Panait Istrati, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Marcu Beza, Nichifor Crainic, Jean Bart, Emanoil Bucuța, Corneliu Moldovanu, George Ivașcu, Dragoș Protopopescu, V. Voiculescu, Ion Marin Sadoveanu — la: Washington, Berlin, Viena, Oslo, Varșovia, Copenhaga, Budapesta, Raguza, Edinburg, Sofia, Salzburg, Praga, Weimar. Cele mai multe dintre aceste prezențe au fost ocazionate de congresele și manifestările organizate atât în Europa, cât și în America, de PEN-club (înființat, în 1920, la Londra, și proliferat apoi prin secțiunile instalate în mai toate capitalele europene). Secția pentru România a PEN-clubului a luat ființă în anul 1923, Marcu Beza și I. Al. Brătescu-Voinești fiind cei dinți participanți de drept la adunarea generală ținută în acel an la Stratford (Canada).

Pe reversul medaliei acestei acțiuni găsim, în activitatea S.S.R., o seamă de manifestări organizate la București cu participarea unor scriitori invitați de peste hotare: André Maurois, Jean Jaques Berbard, Giulio Bertoni, Hans Friederick, Georges Duhamel, Massimo Bontempelli, Aka Gündüz, F. Schnach, Hans Carosa, Franz Koch, Bruno Brehm, U. Gianciola, Colin Ross și mulți alții, veniți din: Franța, Italia, Germania, Turcia, Anglia.

1923

Societatea autorilor dramatici

După mai multe încercări făcute începând din 1911, autorii de piese de teatru reușesc să se constituie — la 14 martie 1923 — într-o organizație profesională care ia numele de Societatea Autorilor Dramatici Români. Statutele, asemănătoare, în general, cu cele ale S.S.R., prevăd la condițiile de primire în rândurile membrilor: „Candidatul trebuie să aibă jucată cel puțin o piesă în trei acte, sau două piese de cîte un act”. La vremea aceea și S.S.R. cerea membrilor săi să prezinte, la cererea de înscriere, opere tipărite, plus recomandarea a doi membri activi. Primul comitet de conducere al Societății Autorilor Dramatici Români: Caton Theodorian — președinte; I. Al. Vasilescu-Valjean — vicepreședinte; Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Vic-

tor Eftimiș, Claudia Milian, Mircea Rădulescu, Paul Gusti, A. de Herz și Victor Ion Popa — membri. La 30 ianuarie 1927 președinte devine Mihail Sorbul, iar la 7 martie 1930, Ion Minulescu — acesta izbutind să realizeze, între altele, și editura S.A.D.R. La 31 decembrie este reales președinte Caton Theodorian. O delegație a Societății, formată din: Mihail Sorbul, Caton Theodorian, Liviu Rebreanu, Ion Minulescu și A. de Herz va participa la congresul de la Roma al Confederației autorilor dramatici și compozitorilor dramatici din întreaga lume (19—21 mai 1927), cu această ocazie Societatea aderînd la Confederație, iar Mihail Sorbul fiind ales secretar. Începînd din anul 1932, S.A.D.R.

În piața San Marco, delegația dramaturgilor români în mai 1927

acordă premii pentru cele mai bune piese de teatru jucate pe scenele românești, iar din 1934 începe organizarea de șezători literare. În 1936, cînd avea numai 40 de membri — față de 166 cîți erau înscrși în Societatea Scriitorilor Români, care o ducea greu, neavînd nici măcar un sediu propriu — Societatea Autorilor Dramatici cumpără un imobil în care se instalează (pe strada Izvor, 49). Starea materială bună a acestei organizații provenea din ajutorul pe care i-l acordau, obligatoriu, teatrele (tantiemele pentru piesele românești jucate la Teatrele Naționale din țară). Ultimul comitet de conducere al S.A.D.R. a fost ales la 3 iunie 1945 președinte fiind Alexandru Kirîșescu.

1925

Societatea scriitoarelor române

La 19 februarie 1925 se constituie la București Societatea Scriitoarelor Române. Inițiativa o are Adela Xenopol, sora lui Alexandru Xenopol, și este generată de nemulțumirile ivite în decursul anilor: scriitoarele socotindu-se trecute pe planul al doi-

talent și sîntem egale scriitorilor, deci nu vom înceta să luptăm pentru drepturile cauzei noastre [...]."

„Revista Scriitoarelor” a apărut pînă la sfîrșitul anului 1928, avînd colaborarea principalelor membre ale Societății: Hortensia Papadat-Bengescu, Claudia Milian, Ticu Arhip, Agatha Grigorescu, Alice Gabrielescu, Sanda Movilă, Maria Cunțan. La 1 ianuarie 1929 publicația apare cu un nou titlu: „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” — semn că între scriitoare și scriitori se stabilise o armonie profesională și nedreptățile enunțate fuseseră înlăturate. În vremea aceea Societatea Scriitorilor Români era condusă de Liviu Rebreanu (între 1925—1932), deci se poate deduce cu certitudine că el a fost realizatorul acestei depline confraternități — venită tîrziu, dar mulțumitor.

Anul III
IANUARIE 1929
No. I

REVISTA SCRITOARELOR ȘI SCRIITORILOR ROMÂNI

FONDATARE: ADELA XENOPOL

LITERATURĂ . ARTĂ . CHESTIUNI SOCIALE

APARE ÎNTR-UN COMITET CONSTITUIT DIN DOAMNELE:

MARIA MILIAN-YERGHY, HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU, AIDA YERGHY, CLAUDIA MILIAN, TICU ARHIP,
DEZIDERIUȘ LIVIU REBREANU, ION P. PERETZ, ION PILAT ȘI ADRIAN MARIU

PREȚUL UNUI ABONAMENT 220 LEI — PENTRU AUTORITĂȚI 300 LEI

Adresa: București, Nr. 1, V.I. (într-un cartier nou) — Telefon la 310, 73.

lea, din multe puncte de vedere ale activității lor profesionale. Sînt înscrise în noua organizație 74 de romaniere, nuveliste, autoare de piese de teatru, conferențiere, ziariste, traducătoare. Printre acestea se află și patru vechi membre ale Societății Scriitorilor Români: Isabela Sadoveanu, Constanta Hodoș, Natalia Negru și Sofia Nădejde. Este de crezut deci că acestea se asociau întru totul cauzelor determinate ale fondării noii societăți. Care erau aceste cauze? Le aflăm enunțate un an mai tîrziu — în noiembrie 1926 — cînd apare primul număr al „Revistei Scriitoarelor”, în care Adela Xenopol se adresează scriitorilor cu articolul *La merit egal, drept egal*: „Constatăm cu regret pentru colegii noștri că am ajuns un caz patologic — înlăturarea valorii feminine [...]. Scriitoarea nu este încă învestită cu drepturile de valoare intelectuală [...]. Scriitoarea nefăcînd politică, e mazilită de la toate drepturile ce i se cuvin [...]. Întreb colegii: este reprezentată scriitoarea în comitetul teatral, la Casa Școalelor în consiliile literare, în comitetele case-lor de editură, la Academie? Noi ne-am afirmat ca

1944

Orientări noi

Evenimentele de la 23 August 1944 au dus la întreruperea temporară a activității Societății Scriitorilor Români, președintele de atunci părăsind țara. În toamnă, conducerea Societății este reluată de Victor Eftimiu, ales președinte la adunarea convocată la 24 septembrie 1944. Preocuparea noului comitet de a orienta activitatea Societății pe calea deschisă de schimbările politice intervenite, se evidențiază fără întârziere. La 30 septembrie 1944 apare în ziarul „Scînteia” *Adeziunea S. S. R. la Proiectul de platformă elaborat de Partidul Comunist*, adeziunea „conformă motiunii din 24 septembrie, prin care scriitorul este îndemnat să părăsească izolarea de pînă azi și să devină un luptător pentru dreptate,

un luptător și un conducător al neamului". Societatea înțeluse adinca schimbare preconizată în această Platformă, în toate domeniile publice, și apela astfel la membri săi să participe la marea mișcare de înnoire.

Anul următor — la adunarea de la 27 mai 1945 — când Societatea făcuse primii pași pe noul drum început, președintele Victor Eftimiu rostea o cuvântare plină de satisfacții : „S-au petrecut evenimente capitale în viața întregii lumi, a țării, deci și a asociației noastre. Au fost mari schimbări și, desigur, vor fi mari prefaceri, în adâncuri, nu numai pe culmi. Pe culmi bate vântul reînnoirilor sociale, filfiie drapelul de culoarea răsăritului și sună trîmbițele chemării la muncă ; entuziasmul constructiv va veni să ia locul demonului distrugerii și al urei [...]. Rostul Societății noastre este nu numai îmbunătățirea materială a scriitorului, dar și înălțarea lui la rangul de lampadofor, de conducător spiritual al neamului [...]".

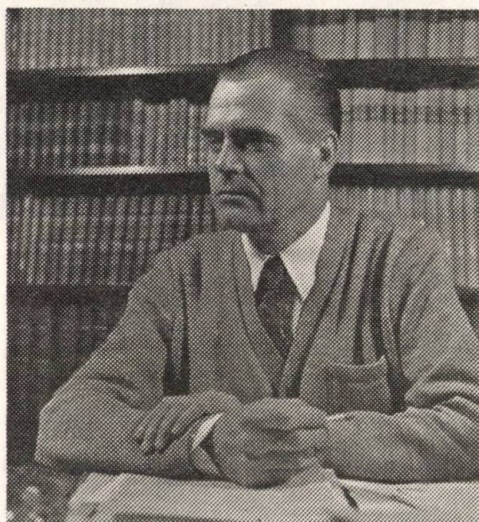
1948

Societatea scriitorilor din România

La începutul anului 1948, scriitorii apreciind noile orientări ale literaturii române — care cereau crearea unui organism profesional adecvat și condus de oameni integrați ideologic în concepțiile și viziunile nou înscăunute — convoacă o adunare generală (la 8 ianuarie) și hotărăsc constituirea Societății Scriitorilor din România — organizație care lua locul fostei Societăți a Scriitorilor Români, precum și a Societății Autorilor Dramatici. În noua sa formă, Societatea își mărea sfera de activitate, chemînd printre membri săi și pe scriitorii de alte naționalități, care activau atunci la noi în asociații separate. Activul organizației nou întemeiate era format de 248 de scriitori — între care și de 25 de scriitoare. Președinte al Societății a fost ales Zaharia Stancu, iar vicepreședinți : Gala Galaction, N. D. Cocea, Gaal Gabor și Al. Sahighian.

O primă izbîndă a stăruințelor depuse de noua organizație : obținerea Decretului prezidențial nr. 31, din 29 ianuarie 1949, prin care se înființa FONDUL LITERAR. Articolul 3 din acest decret menționează : „În vederea asigurării de condiții favorabile pentru desfășurarea muncii creatoare a

scriitorilor, se înființează pe lângă Societatea Scriitorilor din Republica Populară Română și sub controlul Ministerului Artelor și Informațiilor, o instituție purtînd numele FONDUL LITERAR AL SCRITORILOR avînd drept scop ajutorarea materială a scriitorilor prin: acordarea de împrumuturi pentru perioada de pregătire a operelor literare ; acordarea de ajutoare și pensii pentru caz de boală, invaliditate, pierderea capacității de muncă ; asigurarea familiei scriitorului în caz de deces ; înființarea și întreținerea de case de odihnă, sanatorii, creșe, cămine de copii, cantine, etc. ; organizarea de cooperative de consum, ateliere pentru deservirea scriitorului, etc. [...]". Pentru anul 1949 FONDUL LITERAR a avut un prim buget de 30 000 000 de lei.

1949

Uniunea scriitorilor

La 25 martie 1949 s-a constituit UNIUNEA SCRITORILOR — forma definitivă de organizare profesională a tuturor literaților din țara noastră : romancieri, nuvelisti, poeți, dramaturgi, critici, esești, traducători. În rezoluția votată de adunarea generală de atunci s-a arătat scopul urmărit de noul organism : „Scriitorii din Republica Populară Română se constituie într-o organizație nouă, care va trebui să devină un factor activ al luptei clasei muncitoare împotriva dușmanilor ei, un organism viu, dinamic, în stare să îndrume creația lite-

M. Sadoveanu, T. Arghezi, Cezar Petrescu, M. Beniuc în prezidiul Congresului din 1956

rară pe făgașul care i-a fost deschis prin victoriile clasei muncitoare și îndrumările călăuzitoare ale Partidului Muncitoresc Român. Scriitorii se angajează să dea tot sprijinul lor acestei organizații, pentru ca ea să poată îndeplini sarcinile ce-i stau în față [...]”.

Adunarea de constituire s-a ținut la București, în zilele de 25—27 martie 1949, la ședința de deschidere asistând membri ai guvernului și delegați ai scriitorilor din întreaga țară. S-a votat noul statut și a fost ales comitetul de conducere: Mihail Sadoveanu — președinte de onoare; Zaharia Stancu — președinte activ. În zilele conferinței au fost organizate la București o expoziție a presei și a cărții și o șezătoare literară cu participarea a peste o mie și trei sute de cetățeni — cea mai mare manifestare de acest fel cunoscută pînă atunci.

Primul congres al scriitorilor membri ai UNIUNII s-a ținut la București, în zilele de 18—23 iunie 1956, cu participarea a două sute de delegați. Să reamintim cîteva pasaje din cuvîntarea ținută de Mihail Sadoveanu, ales atunci președinte activ al UNIUNII :

„Declar deschis primul congres al scriitorilor din Republica Populară Română adunați să dea seama în fața obștei de realizările, succesele și deficiențele breslei în cel dintîi deceniu de înnoire a patriei noastre, după 23 August 1944 [...] Congresul nostru are, între altele, și scopul de a clarifica unele probleme în legătură cu arta literară a timpului. Artistul de azi e om al epocii actuale și are a vorbi în opera lui de o lume în transformare; căci se adresează poporului muncitor ieșit din revoluție, care

construiește socialismul. Legile artei lui rămîn, astăzi, tot legile vieții. Oamenii n-au încetat de a fi tot oameni în înțelesul obișnuit al cuvîntului, dar este de la sine înțeles că arta trebuie să fie strîns legată de transformările evului nou al umanității [...]. Scriitorului nou i se cere sinceritate, credință și devotament în lupta la care e chemat să participe [...]”. Iar în încheiere spune: „Am plăcerea să vestesc Congresului că legea drepturilor de autor s-a modificat în favoarea artistului creator [...]. În lucrările Congresului să dăm dovadă de înțelepciune și demnitate, așa cum dă dovadă neconținut și pretutindeni poporul nostru muncitor”.

În zilele aceluia prim congres al scriitorilor, Parlamentul vota și Legea proprietății literare și artistice; o realizare remarcabilă a UNIUNII SRIITORILOR. Să ne reamintim că Mihail Sadoveanu era atunci președinte activ al scriitorilor și vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale.

Cu țara laolaltă

Potir de falnică mândrie
Ridic cu țara, laolaltă.
Sărbătorind, spre Veșnicie,
Pe cel ce Cumpăna i-o poartă...

O, inimă, în slava țării,
Iubim fiorul nostru, mlada.
Ce-i dă ecoul înălțării
Strălucitor, cum ni-i plămada...

Trăiește-n noi, în fiecare
Și viața Lui e viața noastră..
Izvorul vremii viitoare
În zarea țării, cea măiastră !...

Îmbrățișează-L, scumpă țară,
Nespus de mult !... Biruitoare,
Icoana Lui e Primăvară
Ce o trăiești, acum, sub soare !...

Să cinte harfa, de iubire.
Să cinte-n viers scăpărător
Pentru această Împlinire,
O stea a-ntregului popor !...

Din cerul'nalt al bucuriei
Coboară stele pe pământ...
Soare iubit, al României
Te-nalti mereu pe cer !... Te cînt !...

TRAIAN IANCU

Arbore ce ține malul

Cînd în mine suie fluviul
dragostei de tine, țară,
și cînd steaua ta răsare
și ți se mai naște-un prunc,

Sturzii cîntă-n pragul ierbii
și ies doinele-n afară ;
pana pun să te slăvească,
grii-n brazde îți arunc

Și zic : buni îți crească fiii,
rodul îți sporească-n spice
Peste glia ta, ca roua
să cobor, să mă întind...

Trupul nalt, mai plin de fapte,
arbore ce ține malul,
briu de dor mi se va face,
țara mea, să te cuprind !

N. GRIGORE MĂRĂȘANU

ODE

Omagiu

pentru-al țării președinte

La ceas înalt de zi, la ceas de seară
cînd se cunună cele patru zări
cu soarele, la tine gîndu-mi zboară
apărător al scumpei noastre țări
Căci doar cu tine-n frunte, țara-și
poartă

spre culme, pasul ei victorios,
și-ntreg poporul e stăpîn pe soartă,
stăpîn pe visul lui, cel mai frumos.

Chemat de tine, gîndul își ia zborul
și cucerește zările pe rînd
cu nimbul lui de aur, viitorul
să vină-n țara noastră mai curînd ;
cu mantie, pe umeri, de lumină
să spargă scutul marilor furtuni,
vegînd a păcii tină ră grădină
de oameni mai frumoși, mai drepți,
mai buni...

Tu vrei să nu mai fie mări de sînge
și ruguri mari din jertfe de război,
să auzim cum însăși viața plînge
pe lespede mormîntului din noi.
De-aceea chemi popoarele să-și pună
pecetea vrerii lor pe-un legămint,
să-ncătușeze-atomica furtună
ca să nu stingă viața pe pământ !

Statornic, gîndul meu la tine zboară,
apărător al scumpei noastre țări,
la ceas înalt de zi, la ceas de seară
cînd se cunună cele patru zări —
și îți urez : — Mulți ani de viață-n
pace,
măreț stejar de strajă, fremătînd
prin orizontul cu oglinzi opace,
ca soarele-n amiază luminînd.

ION POTOPIN

Dida

Se strepezesc în gură clipele
ca agurida —
Unde ești, Colhida ?
Unde ești, Ohrida ?
Se crapă de ziuă,
Timpul crapă, spuzit,
Ca un crap
Crăpat de cuțit —
Cu tot icretul revărsat
Spre ne-mblinzitul infinit...
Numai într-o frescă
Din Italia,
Sfântul Francesco D'Assisi,
O, Dida,
Predică păsărilor de sute de ani
Liniștit.

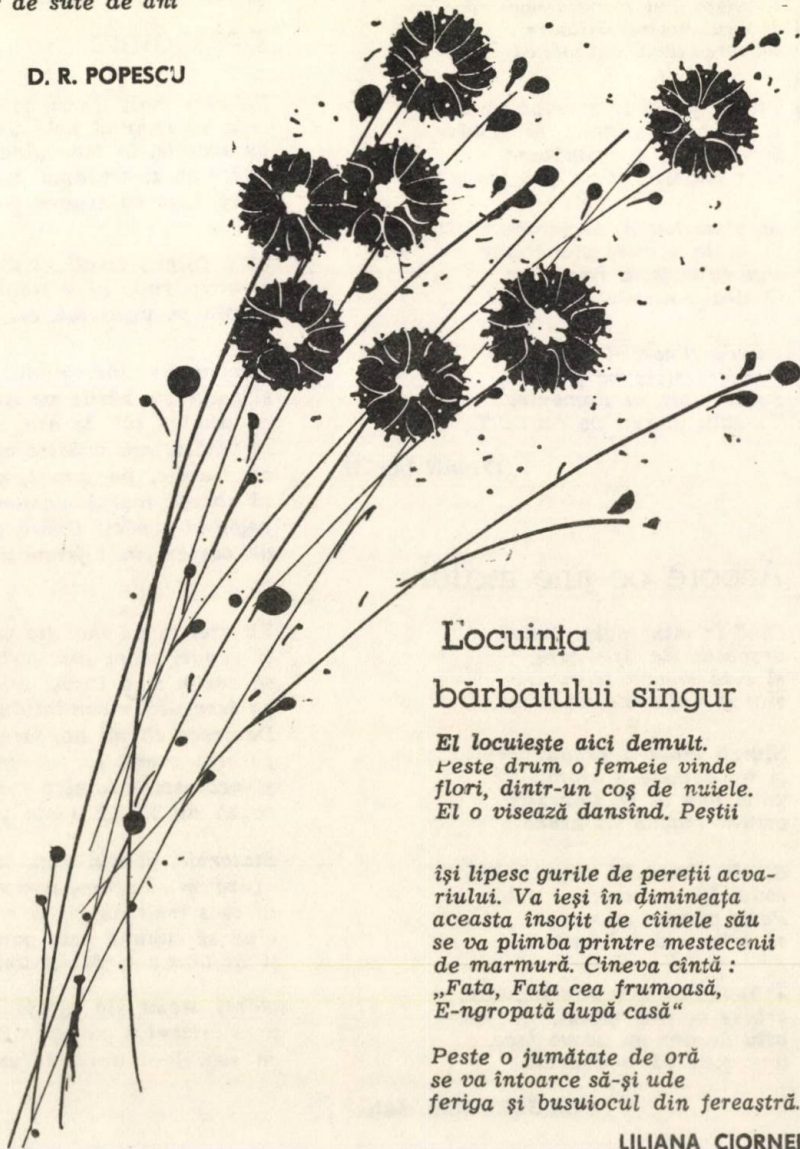
D. R. POPESCU

Oraș de provincie

Aroma copilăriei
păstrată într-o ceașcă de ceai.
Într-o seară provincială
Monsieur Proust — orbul din
litografii ne vinde ziare.

Memoria — vrabie zgribulită
în trupul pianinei. Chioșcuri
de răcoritoare, ghișee cu funcțio-
nari țepeni, trotuarul cu urmele
sutelor de tocuri, răcoarea frizeriei

și cită căldură de moarte.

Locuința bărbatului singur

El locuiește aici demult.
Este drum o femeie vinde
flori, dintr-un coș de nujie.
El o visează dansind. Peștii

își lipsesc gurile de pereții acva-
riului. Va ieși în dimineața
aceasta însoțit de ciinele său
se va plimba printre mestecenii
de marmură. Cineva cântă :
„Fata, Fata cea frumoasă,
E-ngropată după casă“

Peste o jumătate de oră
se va întoarce să-și ude
feriga și busuiocul din fereastră.

LILIANA CIORNEI

**EUGEN
JEBELEANU**

For life

Acum, codanele țigănci
cu pulpele de bronz fierbinte,
sar gardul cimitirelor
și mai trăgînd în piept
dintr-o țigară,
aruncă soarelui ce-apune,
prin strungăreața dinților sălbateci,
un fum.
Se-apleacă
peste proaspetele jerbe
de flori,
și le culeg în poală
fără grabă.

Pe urmă,
sub secera senină-a lunii,
se-ndreaptă surizînd
căt-re ieșire,
cu-o candelă
de roșie garoafă-n plete,
șoptindu-și
— „Doamne miluiește...”

[Se-apleacă
[peste proaspetele jerbe
[de flori
[și le culeg în poală
[fără grabă

Cînt cu străbunii

Eu țara mi-am cîntat de cînd mă știu.
Întîi și-ntîi am înginat o doină,
Pe urmă-un cîntec bătrînesc;
Am zis și cîntec haiducesc,
Mergînd, desculț, prin țelină și moină,
Cînd încă nu știam să scriu.

Străin eram în țara mea,
Bătut de vînturile toate,
Străin eram și umilit.
Trăiam în mine răzvrătit,
Gîndind la cîte omul poate
Cînd ceea ce dorește vrea...

Eram un strop de apă clară
Cu vuietul de mări în el,
Cu tunetul și fulgerul din nor,
Cu mii și mii de cînturi de izvor,
Cu adieri de glasuri fel de fel,
Ca o cîmpie-n nopți de vară.

În crîngul meu, privighetoarea
Mai cîntă-n revărsat de zori.
Dumbrava mi-i odihnitoare,
Cu soare mult și cu răcoare;
Îndemn, din ram, pe trecători
Să-mi calce iarba și cărarea.

Mi-era cîntarea năbușită,
Cărarea plină de paragini.
Iar crîngul trist și-ntunecat.
Mi-era și glasul ferecat...
Vorbeam cu oamenii prin pagini,
Prin cartea-n multe nopți citită.

A lumii veșnici primăveri
Au dat vlăstari, au dat copaci.
Alți muguri, după ploi, pornesc.
Bătrînii codri odrăslesc.
Chemați sînt cei ce-au fost săraci,
Flămînzi și oropsiți mai ieri.

Deși mi-s timplele brumate
Eu doina tot o mai îngîn.
Puteri îmi dă vatra natală
Ce mi-a purtat visul în poală.
Mai știu și cîntecul bătrîn
Pe care l-am cules din sate.

Au fost poeți străbunii mei
Și ne-au lăsat mii de istorii
Din care încă descifrez...
Din tîlcul lor făcut-am crez
Ce luminează astăzi zorii
Cîntați în veacuri și de ei.

DUMITRU CORBEA

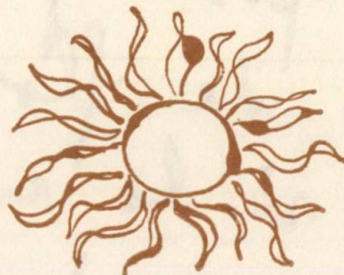

Elena Branițchi : „Ștefan Golescu“ — xilografură

Patriei

De n-ai fi Tu
Eu n-aș fi Eu
Cu sufletul vibrînd mereu
Pentru pămîntul tău iubit
Din trupuri de strămoși clădit
Din Burebista, Decebal, Traian,
Din Ștefan... și din tatăl meu
Din fratele intrat mai an
În brazda sfîntului pămînt
Pe care sînt, pe care-l cînt...
De n-ai fi Tu
Eu n-aș fi Eu
În ochi-mi oglindind mereu,
Patrie-mamă, chipul tău.

ANA LUNGU

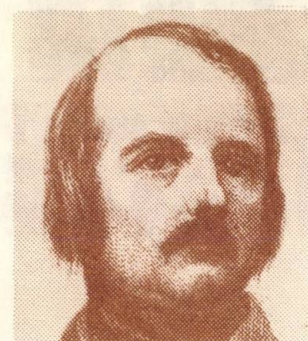
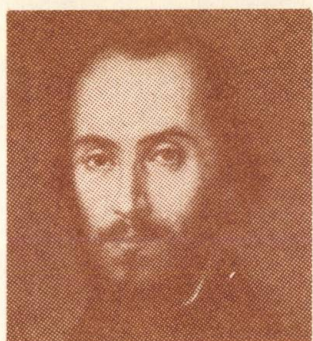
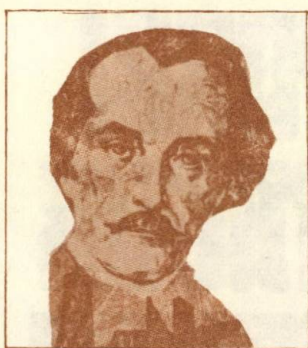
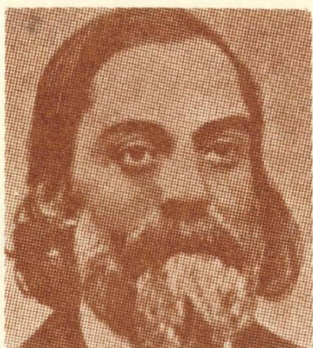

"VOM VORBI ROMÂNIGOR TOTDEAUNA ROMÂNEȘTE"

M. BUCUR

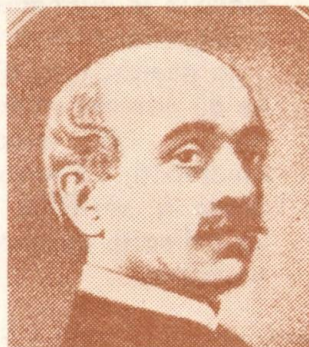
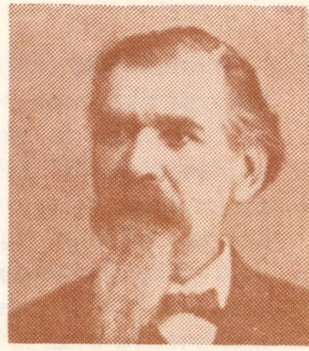
Aceste vorbe mari, cu semnificația unui program literar și politic, îi aparțin lui Dumitru Brătianu și fac parte din **Cuvîntul improvizat** de tî-nărul revoluționar la **Societatea Studenților Români de la Paris**, cu ocazia unei adunări mai speciale a membrilor ei, atunci cînd se va fi discutat pregătirea revoluției în țară. C. A. Rosetti, care a salvat de la uitare cuvîntarea lui Dumitru Brătianu, comentînd-o, iar apoi publicînd-o în ziarul său, abia născut odată cu suprimarea cenzurii, **Pruncul Român** (în numărul 15/17 iulie, p. 57—58) spune că adunarea avusese loc cu vreo nouă luni în urmă, deci prin august-septembrie 1847, atunci cînd „se coborî o lumină cerească în inima lui Dimitrie Brătianu, lumină înainte vestitoare a învierii noastre”. Am început cu acest amănunt documentar evocarea **Societății Studenților Români de la Paris**, pentru că el comunică pulsul și rațiunea supremă de a fi a acestui for al intelectualității românești, devenit focar al pregătirii revoluției de la 1848. **Cuvîntul improvizat** al lui Brătianu aîné, sau **Dascăl**, cum îi mai spuneau în glumă copiii lui Rosetti, preluînd o poreclă prietenească din sursa părinților lor, era o declarație de conștiință solemnă a scriitorilor români în ajunul revoluției de la 11 iunie. Jurămîntul lor fusese, proiectînd planul mișcărilor de masă din țară, să-și păstreze identitatea și specificitatea logosului. **Vom vorbi românilor totdeauna românește!** Revoluția îmi pare că începe de la aceste cuvinte. Cînd s-a reușit să se concentreze toată vorbăria romantică și exaltată într-o propozițiune-esență, înseamnă că din atîtea propuneri și planuri de utopii și de cetăți — sacre fantasmagorice nu rămăsese decît imperativul cel mai firesc și, în fond, cel fără

a cărui înfăptuire și dăruire, nu ar fi fost posibilă nici măcar îndreptarea unei litere din Regulamentul organic. Dumitru Brătianu, cu ideea sa aleasă, hrănită din lecțiile lui Michelet și din parabolele lui Lamennais, lansează prin **Societatea Studenților Români de la Paris**, direcția de conștiință a generației sale de scriitori și de oameni politici. Căci a **vorbi** însemna a gîndi și a acționa în spiritul impus de imperativul națiunii. **Cuvîntul improvizat** de Dumitru Brătianu în 1847 nu fusese o paradă sentimentală! Soră geamănă și mai mică cu **Asociația literară a României** — căreia i se mai spunea și **Asociația pentru înaintarea literaturii**, înființată în 1844 la București, cu concursul a tot ceea ce era conștiință exponentă a vremii, de la N. Bălcescu, C. Boliac, D. Bolintineanu, I. C. Brătianu, D. Brătianu, C. A. Rosetti, Ion Ghica, A. T. Laurian, Ștefan Golescu, A. G. Golescu, Ion Voinescu II, M. Kogălniceanu pînă la V. Alecsandri, C. Negri, C. Negruzzi ș.a., apoi transilvănenii G. Bariț, T. Cipariu, dr. Vasici pentru a fi cuprinsă „toată românimia”, **Societatea Studenților Români de la Paris** (înființată la sfîrșitul anului 1845) a strămutat la Paris, acolo unde era nervul mișcării revoluționare europene, mesajul Asociației care, în esență, era „înaintarea literaturii curat zise, și încurajarea autorilor și traducătorilor cărților, cari ar contribui la aceasta”. **A vorbi românilor totdeauna românește** devenea, astfel, și o reiterare a programului național de la București. Scarlat Varnav, „curierul” Societății — și unul dintre zeloșii ei ctitori, într-un fel de raport de activitate prezentat plenului în ianuarie 1847, mulțumind cotizanților și susținătorilor din cele două Principate Românești spunea o vorbă înțeleaptă, anume

„că o limbă literară este o nație (sublinierea noastră) și că, prin urmare, progresul literar este o cestiune de viață [pentru] toți Românii dimpreună cu Prinții lor”. Înțelegerea literaturii naționale ca o prioritate stringentă era sarcina „morală și intelectuală” a junimii românești, în ajunul revoluției. Aceasta o spunea nu un scriitor, ci un militant politic, cum am spune în alt limbaj. Nici D. Brătianu nu vorbea ca scriitor, dar ceea ce foarte demn de reținut este faptul că tocmai aceștia simțeau că efortul lor politic, fără o aliată imbatibilă precum este creația limbii și conștiinței unei popor, devenea o desfășurare de vorbe uscate. Grijă acestora era atunci, în prezua izbucnirii revoluției, să dovedească existența noastră ca națiune, adică existența românească în planul valorilor. Nația este în ceea ce poate arăta, nu în ceea ce promite a face ! Aceste asociații literare care veneau în tradiția Societății pentru învățătura poporului român (1839) — de la Paris și ea —, a lui Ion Câmpineanu, organizate pe firul mișcării pregătitoare anului 1848, deci cu un caracter profund politic, fac din preocuparea pentru dezvoltarea și afirmarea culturii naționale capul de afiș al tacticii revoluționare. Să fi fost o deturare spre fapte secundare, costisitoare, această insistență a bărbaților noștri politici — autorii actelor naționale de la 1848 până la 1877 — că treceau toată grija lor în seama creației de bunuri spirituale : „î nflorirea intelectuală și morală a nației prin științe și prin cultura limbii” ? Numai așa, spunea S. Vărnăv, se putea obține documentul că națiunea există. O limbă lite-

rară este o nație ! Cum puteau invoca o nație fără identitatea de valori originale și în spiritul timpului ? N. Bălcescu, Golesții, Brătienii, aveau alături de ei scriitori de toate vîrstele și din toate provinciile. Nici un scriitor de onoare nu era ținut delături ! Este și Grigore Alexandrescu, ca și V. Alecsandri, C. Negri și Ion Ghica, D. Bolintineanu și C. A. Rosetti, Ion Ionescu de la Brad și Cezar Bolliac, C. D. Aricescu, Hermiona Asachi, ca să nu mai înșirăm pe aceia dintre membri care s-au regăsit la 1848, și ulterior, în rîndurile oamenilor politici ai țării. Însă tocmai aceștia se înconjoară de scriitori, intelectuali de prestigiu, artiști, pentru că fără ei, fără lucrarea sufletului lor cu limba poporului, nu se puteau arăta nici în intenție și nici cu vreo speranță. Izbînda prin opere era cea care garanta și izbînda acțiunilor politice ale 48-lui. Iată de ce, toți capii revoluției românești vin în fruntea lor cu scriitorii, cu D. Bolintineanu, cu N. Bălcescu, Ion Ghica, M. Kogălniceanu, Cezar Bolliac, și cu deja celebrul Vasile Alecsandri. Cantacuzinii, Bălenii, erau și ei coopțați, pentru a întări unitatea Societății, unitatea unei generații și a unui timp istoric. „Înflorirea intelectuală și morală a nației prin științe și prin cultura limbii” semnifica, în conținut, o înflorire autentică a națiunii. Iar gînditorii noștri pașopțiști, intelectuali ei înșiși, gînditori și făuritori nu numai de instituții de stat, ci și de opere literare și științifice, obiective ca valoare, nu cultivau himere în locul realităților românești. Grijă pentru destinul spiritual românesc aparținea imperativului realității naționale. Seria de opere, creații literare

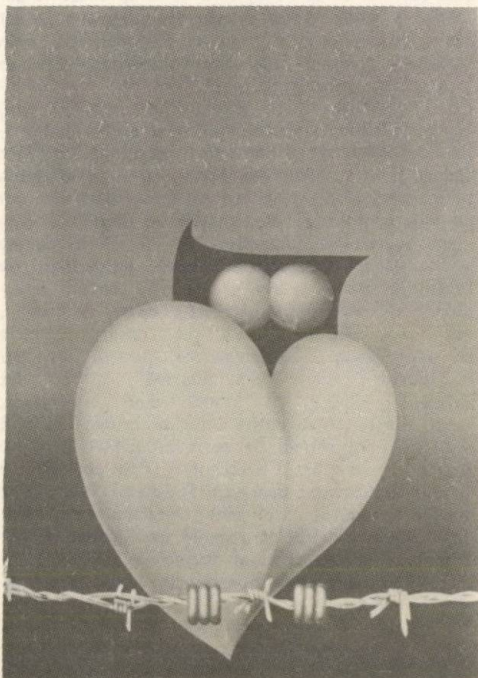
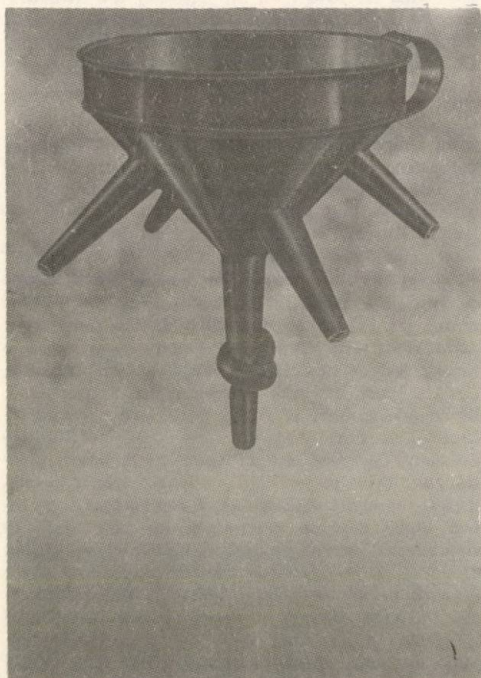
și artistice, visate de membrii **Societății Studenților Români de la Paris**, constituiau chintesența autentică a unui spațiu istoric și spiritual: „acest semn caracteristic și ideal al naționalității, prin care nația e menită a-și dezvolta individualitatea sa și a realiza o cugetare a lui Dumnezeu pentru binele omenirii”. C. A. Rosetti, Dumitru Brătianu, Scarlat Vărnăv, Golești reușiră a obține patronajul de onoare al lui Lamartine, sprijinul lui Edgar Quinet și al lui Paul Bataillard, ca aliați ai românilor. Acest ideal al naționalității românești îi unise pe toți, dincolo de disensiunile de orgoliu și moment. **Societatea Studenților de la Paris** fusese constituită ca o exponentă a unei solidarități de conștiință pentru a realiza laolaltă **semnul** caracteristic de existență a noastră: **opera de creație**, cea mai deplină piesă la dosarul istoric al unui popor. În **corporare** jurară „ca toți să murim pentru țara noastră”, și au dat suficiente dovezi că atunci când a trebuit, au și murit pentru patria lor. Lamartine, patronul Societății, era mișcat de acest entuziasm fierbinte al tinerilor români, și a acceptat să fie președintele ei onorific, tocmai pentru că **Societatea Studenților Români** i-a apărut ca un mobil intelectual reprezentativ pentru a vorbi în numele unui popor. Edgar Quinet, un alt apropiat al Societății, solicitat și el să se numere printre numele de egidă, la o manifestare organizată de tinerii români în numele său, declara în cuvântul său că are datoria „să se ocupe de naționalitatea românească amenințată astăzi și de a-i apăra dreptul”. Apărarea naționalității însemna și afirmarea ei, garanția duratei ei. **Societatea Studenților Români** pregătise acest mo-

Membri ai „Societății studenților români” de la Paris. În foto : C. A. Rosseti, Gr. Alexandrescu, I. H. Rădulescu, B. P. Hasdeu, C. Boliac, P. Ispirescu, N. Bălcescu, E. Quinet, D. Bolintineanu, I. Ghica, V. Conta, V. Alecsandri

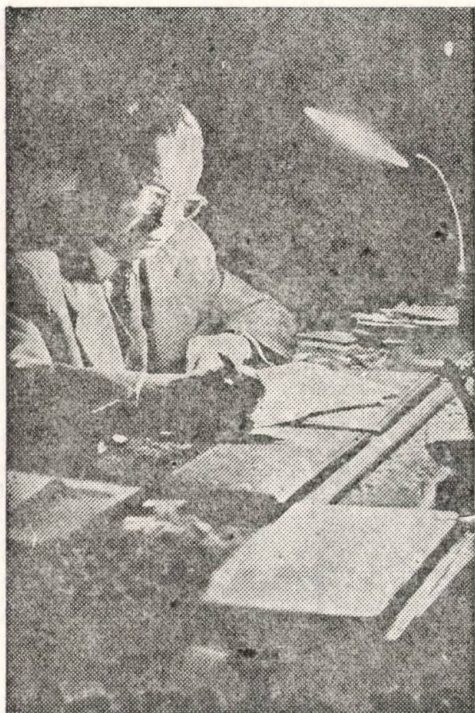
ment, afirmând din mijlocul ei, personalități care convinsese pe Lamartine, pe Victor Hugo, Michelet că naționalitatea românească are chemarea ei istorică și destinul ei de viitor. În anul următor, majoritatea membrilor Societății se vor afla implicați direct în acțiunea revoluționară, alții vor renunța definitiv la literatură sau nu vor reuși să creeze **semne** de definiție a naționalității noastre. Important rămîne crezul lor că unica certitudine despre ființa unei colectivități este creația. **O limbă literară este o nație!** Numai atunci când există o limbă literară, adică o limbă devenită expresie artistică conștientă, limba unei culturi și a unei vocații de permanentă creație, se poate împlini dezideratul lui Dimitrie Brătianu. Căci fără **semnul** caracteristic pentru identificarea unei colectivități naționale, realizat prin limbă... literară, vorbirea va fi românească, dar într-o limbă care se recunoaște, nu care ajută la cunoaștere. Tocmai pașoptiștii mesianici ne înveșă că adevărata revoluție se măsoară după cum și cît a reușit ea să vorbească românilor, să-i asculte și să-i înțeleagă, întrucât singurele **semne** care aveau să rămână peste timp, și să dea semnificație timpului lor, erau acelea pe care le putea lăsa creația spirituală. Ei, cei dintii, știau că „înflorirea intelectuală și morală a nației prin științe și prin cultura limbii” aparține popului vieții oricărui popor.

În anul 1980 cheltuielile militare pe plan mondial au fost de 500 miliarde dolari, ceea ce înseamnă 110 dolari pe cap de locuitor. Pentru anul 1982 aceste cheltuieli au sporit cu încă 150 miliarde dolari. Dacă actualul ritm de creștere se va menține, în anul 2 000 se vor alocă în scopuri militare peste 1 000 miliarde dolari.

În același timp 570 milioane de oameni suferă de malnutriție, 800 milioane sînt analfabeți, 1,5 miliarde nu au acces la serviciile medicale, 25 milioane de copii sînt neșcolarizați...

Afișe de N. CORNELIU

MIHAI BENIUC

Ai plîns, ai rîs

Ai plîns ai ris și iar începi a plînge.
Da, ai trecut prin apă, foc și sînge
Și-acum în fața ta se-ntînde marea,
Singurătățile și depărtarea.

Ca dealul se boltește cîte-o undă
Și luntrea pîn-la urmă se scufundă.
Spre orizont privești numa-n zădar,
N-ai să zărești nici unde vre un far.

Crepusculara dungă este sumbră,
E neagră ca cerneala, deasa umbră.
Unde e universul n-ai idee,
Nu este nicăieri cale lactee.

Nu e nici duh plutind peste talaz
Nu-i nici ieri miez de mine-n azi,
Dar nici azi nu-i decît vreo părere
Fără de clipe șterse-ntru tăcere

Clocotul de valuri nu s-aude
În necuprinsu-ntinderilor ude.
Numai tu pe-o scîndură-n picioare
Te ridici ca semn de exclamare
Ce se înscrie-n semn de întrebare.

Cum inima...

Cum inima în pieptu-mi e doar una
Ca-n cerurile-nalte plînd luna
Și-n lume-mi este patria la fel
Și-a ei cînstire-n viață unic fel.

Ea m-a-nvățat să-mi fie dragi Carpații
Și dragi toți pămîntenii ei ca frații
Și Dunărea și apele ei toate
Și țarinele ce rodesc bucate.

Gîndind la tine sînt o fortăreață
Ce are-n trup o singură viață
Și ca durata veșnică să-i fie
Oricînd e gata să-ți-o dea ție.

Ca-ntindere

Ca-ntindere pustiul meu nu-i mare
Dar nu are pe nicăieri hotare
Drept semn c-ar fi pe undeva vecini,
Nici dacă sapi nu dai de rădăcini.
Mă-nvîrt ca un bondar făr-o antenă
Pe șesul de culoare omogenă,
Nisip, nisip, ce-n veci nu-și schimbă chipul
Și cerul însuși este ca nisipul.
Iar insomnia zi și noapte-i una,
N-o cercetează bufnița nici luna
Și visele au răposat de mult —
Eu singur stau în cercul meu și-ascult.

Un pitic tufiș

Un pitic tufiș de viorele
Ochii violeți și i-a deschis
Și-a privit la soare, cer și stele :
„Uite-i primăvară iar !” a zis.

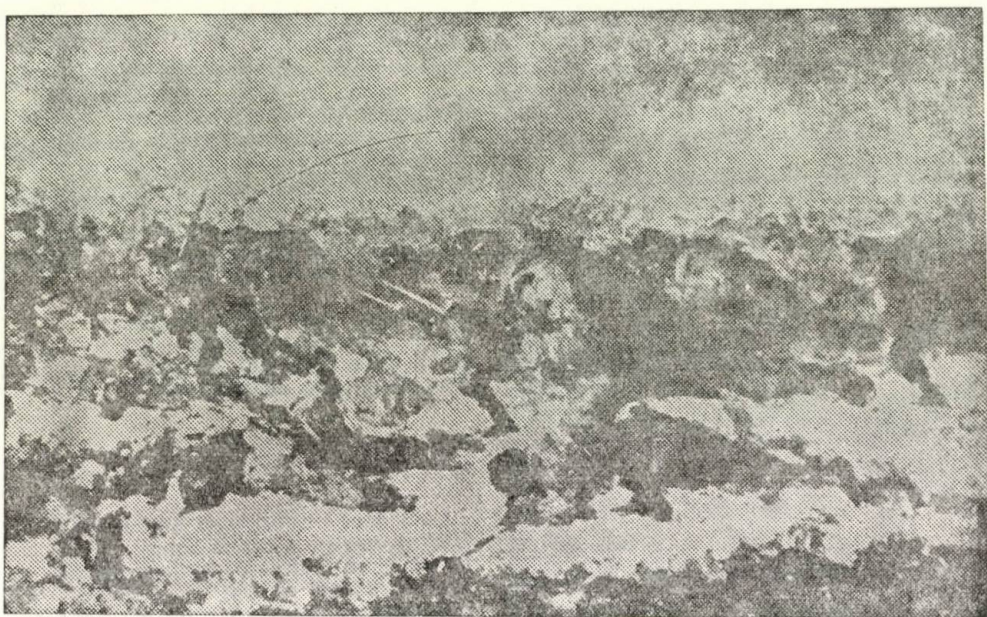
Nu gîndește, nu filozofează,
Vin albine-n vizită la el,
Îi suride fiecare rază,
El își este sie însuși țel.

Numai omu-i fără de odihnă
Cît mai are suflu pe pămînt
Și nu vrea răgaz, și nu vrea tihnă —
Parcă se grăbește spre mormînt.

Corbii

Corbii ca niște prelați
În sutana de atlas,
Umblă-n luncă-ngîndurați
Cu domol și gravul pas.

Semn de iarnă e că vin
Și străbat așa prin luncă ?
Cerul încă e senin,
Dar va fi o iarnă lungă.

Arta iubirii de pământ

CONSTANTIN VIȘAN

În depărtare fosnea Dunărea. Cu atât mai ade-
menitoare cu cât trupu-i ascuns de uriașa perdea
de plopi nu se zărea decât din când în când, ca un
fulger de argint. Dacă n-aș fi știut precis că am în
față bătrînul Danubiu, amintindu-mi atîtea întîm-
plări povestite de Gala Galaction și de Zaharia
Stancu, dacă bărbatul care mă întovăreșea pe acest
teritoriu fabulos nu mi-ar fi evocat, atît de plastic
și de exact în același timp, toată aventura transfor-
mării lacului Potelu într-o fertilă zonă agricolă,
m-aș fi crezut pe teritoriul unui polder olandez. De
fapt, și aici oamenii dăduseră aceeași luptă îndîr-
jită cu apele, creînd ca niște demiurghi un pămînt
tînăr, generos. Semnificația acțiunii de integrare în
circuit agricol a lacului Potelu este cu atît mai pro-
fundă, cu cît noi n-am avut nici pe departe expe-
riența, tradiția constructorilor de poldere din țara
lui Rembrandt. Argumentele, extrem de convingă-
toare, despre munca țăranilor și inginerilor agro-
nomi de la Dunăre, mi se revelează cu mare plasti-
citate, la fiecare pas. Imense covoare verzi de tri-
foi... Hrana proaspătă, gustoasă a vacilor și vișelilor
din grajdurile I.A.S. Corabia. Nesfîrșite livezi de
piersici. Ca un tablou pictat direct pe uriașa pînză
a acestui pămînt tînăr de un pictor impresionist.
Mii de rațe troienind cu albul lor de zăpadă șuvița
de apă ce brăzdează incinta vechiului lac. Și ca o
lege a contrastului, tarlalele negre în care, după

mărturisirea inginerului agronom Gelu Dragomir,
directorul I.A.S. Corabia, a fost semănat aurul po-
rumbului.

Undeva în dreapta, departe, inimosul inginer îmi
arată Dăbuleni. Gestul nu este deloc lipsit de sem-
nificație. Dăbuleni sînt legați de o bătaie aspră cu
ariditatea. Numele acestei așezări îmi amintește de
zona nisipurilor de aici, din sudul țării, mă în-
deamnă să mă gîndesc la proverbiale vrednicie a
oamenilor de prin aceste locuri, la puterea lor de
a învinge vitregiile naturii, de a stăpîni nisipurile
și vîntul.

Repartizat în această zonă acum mai bine de
douăzeci de ani, tînărul inginer agronom a fost cu-
treerat în primii ani de muncă nu de puține în-
doieli. Crescuse într-un sat din Bărăgan, cu pămînt
bogat în cernoziom, și pe-aici îl întîmpinau doar
dune de nisip. Numai vîntul semăna cu cel din
Bărăgan. Vîntul și oamenii. Nu stăteau nici o clipă
locului. Și le-a urmat exemplul. N-a știut ce este
odihna, liniștea, inerția. Și-a îndrăznit mereu. Să
încearcă metode noi, să facă proiecte, să le trans-
forme în realitate. Să unească învățătura dobîndită
pe băncile institutului cu experiența țăranilor, să
creadă cu toată ființa în capacitatea omului de a
transforma natura, de a se modela pe sine însuși.
În trupul înalt, de baschetbalist, a început parcă
de la o vreme să se adune oboseala anilor; vîntu-

N. Grigorescu : „Atacul de la Smîrdan“ (detaliu)

rile, nisipurile au săpat urme pe chipul amintindu-mi cu insistență de un cunoscut actor de cinema, dar spiritul bărbatului care răspunde de treburile atât de complexe ale marii întreprinderi agricole de stat de la marginea Dunării a rămas mereu tânăr, deschis înnoirii, inițiativei, proiectelor ambițioase...

Îi place să vorbească în imagini pline de plasticitate despre munca de supunere a naturii, de transformare a unui lăcuș de apă în livezi cu pierici, în lanuri de grâu și de porumb, în turme de oi și cirezi de vaci. Simt din felul cum rostește cuvintele, cum subliniază ideile, cum folosește metafore neașteptate, că ar fi putut să fie un poet. De fapt, este un poet. Un poet al pământului... Ascultându-l pe inginerul agronom cu statură de baschetbalist și trăsături de actor, mă gândesc că agricultura este arta iubirii de pământ, iar specialiștii grâului și ai porumbului sînt slujitorii cei mai iscusiți ai acestei străvechi arte.

În fizionomia noastră de oameni trăitori la apa Dunării și la Munții Carpați, spița țărănească și-a desenat apăsător genele unei nobleți care urcă pînă-n piscul Columnei traiane. Secole de-a rîndul țărani au purtat steagul luptei pentru libertate și dreptate, pentru neatințare. Cu Ștefan cel Mare în frunte s-au numărat printre cei mai aprigi cavaleri ai luptei antiotomane, cu Mihai Viteazul au scris primul act al Unirii celor trei țări românești. Țărani au introdus în Enciclopedia artei militare Rovinele și Podul Înalt, Călugărenii și Măreștii, Robăneștii și Oarba de Mureș, Băneasa și Păulișul, Careii și Debreținul, Budapesta și Munții Tatra. Țărani români au dat personalități de granit, neuite monumente ale demnității, pe Horia și pe Tudor, pe Doja și pe Iancu. Alături de muncitori ei au eliberat țara de sub dominația fascistă și imperialistă, au grăbit și determinat marea victorie împotriva hitleristilor, au tras brazdă adîncă pe moșiile boierești, și-au pășit cu încredere pe calea cooperativizării agriculturii.

Țărani seamănă cu copacii. Rădăcinile lor sînt adînc înfipte în pămîntul pe care-l ară și-l seamănă și pe care-l iubesc, așa cum își iubesc muierile și copiii, căruța și caii. Din cînd în cînd și-au făcut aripi și s-au ridicat în văzduh. Dar numai ca să vadă mai bine, de-acolo de sus, lanurile de grâu și de floarea soarelui. Pentru că, pînă la urmă, s-au întors înapoi, la sînul pămîntului. Așa cum a făcut Vlaicu din Binjița. Veșnicia s-a născut la țară! a spus un poet spre lume dintr-un sat românesc. Poate și din această pricină lucrările purtînd semnătura țăranilor n-au fost niciodată efemere. Ele au intrat în istorie, în folclor, în artă și-n literatură, fie că e vorba de bătăliile cu turcii, de Răscoala de la '907, de furca de tors și de piușă, de doine și de Toma Alimoș, de frescele de la Voroneț și de Coloana Infinitului. Miorița este pecetea fără de moarte a drepturilor imprescriptibile ale țăranului asupra limbii române.

Ochii noștri se-nfioară de multe priveliști ale lumii... Dar în fața niciunui peisaj nu se umezesc mai tulburați ca în pragul casei în care ne-ntîmpină părinții și bunicii, slabi și frumosi, ca rudele lor de demult, pictate în fresce, după ce ne-mbie la masa tăcerii cu roadele curții și grădinii se-apucă să ne destăinuie cu sfială necazurile bătrîneții lor, reumatismele ce nu-i mai lasă noaptea să-nchidă ochii, pensia pe care trebuie s-o-mpartă cu șoferul

Octav Băncilă : „1907”

care le-aduce de la oraș butelia de aragaz, scrisorile puține primite din partea noastră.

— Dar mai lăsați-le pustiului de necazuri! pune bunica punct dialogului devenit cam stînjenitor, avertizîndu-ne că peste cinci minute începe serialul.

Privesc micul ecran dar nu prea disting bine imaginea, pentru că, ochii sufletului meu urmăresc pe un ecran interior un serial cu drepturi depline asupra scenariului, imaginii, regiei și montajului. Pe mulți dintre eroii lui îi cunosc de aproape. Trec mereu prin amintirile mele țăranii de altădată și mai înalți cu un cap țăranii de azi... Ce primplanuri superbe! Mulți dintre ei mi-au fost colegi de școală primară. I-am întîlnit prin fabricile orașelor. Conducînd strunguri uriașe sau autocamioane, supraveghînd tablouri de comandă, ca-ntr-un film science-fiction autohton. Alții stabilesc cu plugul tras de tractor geometria cea nouă a ogoarelor cooperativizate. Cu băștile decolorate de soare pe capul rotund, ca un pepene, acești călăreți moderni pe caii lor de fier, par niște centauri. Jumătate țărani, jumătate muncitori, ei, tractoriștii, mecanizatorii, cum li se spune în limba cel nou al satului, sînt astăzi eroi de prim plan ai agriculturii românești.

Drumurile cele mai lungi ale țăranului au fost pînă la hotar, s-alunge cotropitorul, pînă la tîrg, să cumpere sare și gaz, secere și plug ori pînă la marginea satului, să se odihnească după atîtea istovitoare munci.

Noua revoluție agrară reface legăturile rărîte o vreme ale țăranului cu satul, cu brazda. Auziți-l cum fluieră doine cu frunză verde dar și cum rostește sigur pe el replicile moderne dintr-o piesă atât de mult așteptată pe scena satului românesc. O piesă despre Pămîntul care-și redobîndește țăranii...

1.

Ne-am așezat alături pe bancă, era o bancă fără spătar, singura bancă din acel spațiu foarte strîmt, alt o celulă de închisoare, chiar că avea aerul de celulă de închisoare, gratii de fier peste luminatorul din fund, și amărîta de lumină a unei simple lămpi de acar, prinsă de tavanul înalt, și peretele de care ne sprijineam îmbîcsit de inscripții indescifrabile, tot nume de oameni și tot datări calendaristice ale celor care trecuseră înaintea noastră pe-aici, și mesaje în clar, mesaje cifrate ale altora care se căutaseră și nu se găsiseră nicicum,

— Crezi că va trebui să ne consemnăm și noi trecerea pe-aici ? m-a întrebat Dînsa,

— Vom vedea, vom vedea ! i-am răspuns, deși sigur că ne păstrea aceeași fatalitate,

și-n peretele din fața noastră săpătura unui ghișeu acoperită cu sticlă murdară, dincolo de care ar fi trebuit să se simtă agitația șefului gării, sau a Impegatului de mișcare, sau a oricui, indiferent cine, numai om să fi fost, Dumnezeu să fi fost, nu se simțea însă nimic,

iar ușa care da spre peronul gării părea blocată, ferecată, corp comun cu zidul însuși, de necrezut că s-ar mai fi putut deschide, să mai apară cineva, indiferent cine, care să ne-aducă știri despre viscolul de-afară, dacă s-a mai potolit, dacă dimpotrivă s-a înțesit, ori știri despre anunțarea vreunui tren, dacă merita să mai visăm că va veni totuși vreun tren, de oriunde către oriunde, n-avea importanță, important era să ieșim de-acolo și să ne salvăm, să ne reintroducem în ordinea lumii, dar în ce măsură ordinea de-aici, din interiorul acestei solicitudinii ucigașe, se deosebea de cealaltă ordine, generală, a lumii ?

Iată o întrebare pe care mă temeam s-o rostesc, de-aș fi rostit-o ar fi însemnat să i-o adresez Dînsa, or Dînsa n-ar fi fost în stare să recepteze întreaga grozăvie a întrebării, deși sunt convins că și Dînsa își punea întrebări la fel de teribile, pe care la rîndu-i mi le adresa mie, cui altcuiva să le fi adresat ? și o frică asemenea mă bîntuia față de răspunsurile posibile, și toate căpătau o altă dimensiune, a patra, a șaptea, a nu știu cîta dimensiune, oscilînd între vulnerabil și insondabil, neputința adică de a ne sonda pînă-n adînc destinul, și neputința de a ne proteja biata vulnerabilitate omenească în fața destinului, era totuna cu o osîndă veșnică,

și toate numai din cauza penitenței la care eram supuși, din cauza urgiei de-afară, și vîntul care vuia, și viscolul care se izbea sălbatic în pereți, trăiam sub presiunea spaimei de a fi smulși din temelii, cu gară cu tot, cu umbrele trecutului cu tot, cu iluziile noastre aberante cu tot, și înecați, sufocați de prăpădul ninsorii pe care nici n-aveam curajul să ni-l imaginăm în desfășurarea lui de cataclism, cum de ajunseseam noi acolo ?, ce căutam noi oare acolo ?

Dînsa privea neclintit încadratura ghișeului, privea cu uimire, cu exasperare,

— E cineva acolo ! a șoptit, și vocea i-a sunat sugrumată, alarmată,

da, într-adevăr, printre petele murdare ale geamului se schița conturul unui personaj, foarte vag, abia sesizabil, conturul cuiva totuși, dar nemișcat, încremenit între laturile ghișeului, și privirea-i ne

LAURENȚIU FULGA

e noapte și e frig, SENIORI

aținea fix, aproape neînduplecat, și privirea-i părea că are puterea să pătrundă prin densitatea sticlei pînă la noi, și asta mai ales o uimea, o exaspera pe Dînsa,

— Du-te, mi-a zis, și întreabă-l dacă mai speră în sosirea vreunui tren noaptea asta, și dacă nu mai speră, dacă nu e de așteptat nimic, cel puțin să ne adăpostească la el în birou, poate că la el în birou e mai cald decît aici, aici înghețăm, vai și amar de zilele noastre, mîine-dimineață ne găsește pe amîndoi stane de gheață !

Dînsa era îmbrăcată în obișnuita-i rochie roșie de pînză topită, eu — în obișnuitele haine de bum-bac alb, ce-o fi fost în capul nostru de pornisem așa la drum ?, din care anotimp pe care-l vom fi socotit etern ?, și cum de ne rătăcisem în toiul acestei ierni cumplite ?, urmînd ce obiectiv sau robi cărei ispite diavolești ?

am bătut în geam de două ori, cu sfială, cu servitute (pe astfel de oameni, care-și au ghearele înfipte pe conștiința ta și de care-ți depinde soarte, nu-i bine să-i enervezi), nici un gest însă, nici un răspuns însă, doar senzația că privirea celui de dincolo se concretizează în vîrf de cuțit, în rază penetrantă pînă la anularea personalității tale, și totuși am stăruit, nu mă puteam întoarce înapoi Dînsa umilit și ignorat,

— Fiți amabil, domnule I, vă rog frumos, domnule I,

s-a auzit doar un fel de suspin, dar departe de a fi suspin omenesc, mai degrabă suspin al materiei, materie care se dislocă din temeiurile sale pentru a-și plînge propria existență incertă, ce putea să însemneze asta?, ce univers oare se exprima dincolo de noi, în felul în care se exprima și potrivit căror legi...?

2.

Simt, cu acel simț ireductibil, fără nume, care are darul să străbată dinspre realitate spre vis, de dincolo de știință și ignorînd știința, că Domnișoara W. se mișcă pe-afară, dă tîrcoale încercuirii noastre și pipăie zidul, gheața care ne încercuiește, să nu existe nici o șansă de evadare. O și văd, cu acei ochi care aparțin lumii nevăzute din mine și cărora biologia nu le poate acorda nici o identitate nominală, pe Domnișoara W. deci, cum își scrijelează numele pe carapacea de gheață care ne separă, ca pe o mărturie despre judecata ce s-a făcut și despre sentința ce s-a dat. Aș putea spune că o și aud pe Domnișoara W., cu alt auz decît cel omenesc, cum cheamă și strigă, dar nu se înțelege prea clar ce strigă și pe cine cheamă.

De-aceea, probabil, mă și doare această dedublare de subconștient, această rană de timp stragulat care fecundează un timp la fel de arbitrar, cu Domnișoara W. pîndind la granița realului să nu les niciodată din vis...

3.

M-am refugiat atunci pe bancă, Dînsa căuta neli-nștită spre mine și a trebuit s-o mint:

— A fost foarte amabil șeful gării, mi-a spus că totu-i în regulă, de cum se anunță primul tren, indiferent de unde și încotro, va face să sune toate clopotele gării, ca să afle și cei care vor fi rădăcind încă prin noapte, prin viscol, și degeaba ne-ar invita la dînsul în birou, nici în biroul lui nu-i mai cald!

aș fi continuat vrute și nevrute numai ca s-o calmez, știam bine că n-aveam de ales și preferam să-mi asum această răspundere în fals decît s-o văd suferind lîngă mine fără speranță,

— Dar omul acela plînge! a tresărit Dînsa, intrigată, și nu-și putea deslipi ochii de pe încădratura ghișeului, la fel de opac,

de neînțeles, desigur, cum Dînsa îl va fi văzut pe omul acela plîngînd, și dintru început mi-a fost teamă să nu fi căzut în delirul somnului alb, mai repede și mai brutal decît era de așteptat, să fi fost cuprinsă de căldura înghețului lent și să aibă viziuni de necontrolat,

nu I, adevărul era altul, cu adevărat omul de dincolo plîngea, mai precis — fața i se lipise de geam, întipărită parcă pe suprafața geamului ca într-un desen de icoană, și lacrimile i se scurgeau în șir continuu pe sticla care se transfigurase, ca sub acțiunea unui abur fierbinte, dar ochii omului încetaseră să mai aibă vreo sclipire vie, fața lui însăși semăna cu o mască fără viață, însuflețită doar prin lacrimile care o umanizau, pentru soarta cui plîngeau acei ochi?, sau nenorocirea cui o anunțau?,

grozav ce-aș fi vrut să mă întorc lîngă ghișeu și să-mi petrec palma, a mîngiere, peste obrazul celui om, să-i șterg lacrimile de pe obraz și să-l întreb Ce fel de Dumnezeu sau Satană reprezintă, în acord cu noi care-ți putem fi victime?, sau tu însuși — Diavol, Dumnezeu, ce-i fi, a cui victimă ești?,

dar Dînsa nu mi-a dat voie să m-apropii:

— Te rog, dragul meu, mie-e frică!

dealtfel n-a mai fost nevoie, sticla și-a recăpătat în aceeași clipă culoarea și opacitatea, iar peretele din dreapta ghișeului s-a despicat în două, cu o încetineală de mecanism anchilozat, greu de spus ce-ar fi trebuit să urmeze, noi să fim poftiți în biroul șefului de gară sau șeful gării să iasă către noi, să dialogăm ori să ne ucidem împreună timpul pe tăcute,

a ieșit cu adevărat un om, poate chiar omul care plînsese, de unde să știm noi cine era?, n-avea față, n-avea contur, arăta mai degrabă ca o grămadă de materie oarbă, sus în mișcare de același mecanism anchilozat al unor forțe secrete, cum să-l abordezi și-n ce grai să-i vorbești?,

și mersul îi era greoi, anevoie, și tot clătina pe lîngă trup un felinar cu lumină oarbă, și era mut ca pămîntul, și totuși l-am auzit clamînd pe limba noastră și foarte clar:

— Mă duc să bat clopotele!...

4.

Cîinele Dicky zgîrie la ușă, să intre înăuntru. Cunosc plăcerea lui de a mă cerceta în timp ce dorm, pretinzîndu-se specialist în psihologia stării de vis.

— Dar a pătrunde în visul meu, îi spun, brutal și ostentativ, cum vrei dumneata, înseamnă a pătrunde într-o zonă de mistere peste care nici eu n-aș putea jura că sunt stăpîn ferm. Deși, nu faptul că dumneata ai lua cunoștință de aceste mistere ale mele m-ar tulbura, ci imposibilitatea de a ști dacă dumneata le vei dezlega vreodată sau nu. Vezi, vorbesc cu dumneata, domnule Dicky, de parcă aș vorbi cu un Dumnezeu — spion. Fiindcă, iată alt adevăr care mă doboară, mă năucește — nu Domnul Dumnezeuul nostru a însămințat în mine acele mistere, ele sunt propria mea creație. Dar o creație căreia nu-i aflui rostul și finalitatea, sau poate că voi muri prin însăși existența lor în mine? Ei, băiete, ce zici, ai mai auzit undeva, în nu știu care destin, de un atît de inconfundabil călău? Victima care sunt să fie flagelată, condamnată la neființă de călăul care i-au devenit propriile secrete?

Du-te și te culcă, domnule Dicky, și fii fericit că pe dumneata nu te cheamă clopotele nicăieri...

5.

Semn că se anunțase sosirea trenului, iar ușa care da spre peron s-a deschis de la sine, vîntul a răbufnit înăuntru, în rafale puternice, gata să ne spulbere și pe noi și pe omul de pămînt, omului însăși îi era totuna, a ieșit pe peron neclătînat, și s-a lăsat înghițit de urgia furtunii, cel puțin de ne-ar fi invitat odată cu el, să ne-arate drumul, pe ce linie va trage trenul, n-o făcuse,

cred că nici nu ne înregistrase prezența acolo, pentru el nu vom fi fost decât două identități contrarii identității sale, adică niște nimeni și nimic, eram nevoiți să așteptăm cu toată atenția concentrată pe vuietul iernii de-afară, pentru ca să nu ne scape dangătul clopotelor, ora sosirii trenului, ora evadării,

și astfel a început cel mai dificil dintre timpurile petrecute în acel spațiu de închisoare, paralizați de spaimă, abrutizați de deznădejde,

— Mi-e frig ! a șoptit Dînsa,

n-am ezitat, am îngenuncheat imediat la picioarele Sale, i-am scos sandalele din picioare și mi-am arogat dreptul de a fi Hristos, cel făcător de minuni și cel orgolios de actele sale, luînd tălpile picioarelor Ei pe rînd și frămîntîndu-le între palme, suflînd asupra lor, îi simțeam sîngele cum pulsează sub truda mea de Hristos incomparabil, pîndind amîndoi ușa care da spre peron, iscodind zgometele infernului de-afară, și, oricît de jalnic și de amaric ar fi fost infernul din noi și cel de dincolo de noi, tot am fi auzit clopotele sunînd, roțile trenului duduind,

nimic, însă, ba dimpotrivă, de parcă s-ar fi așternut peste lume o tăcere definitivă, o tăcere ca de sub pămînt, care va fi îngropat tot ce era deasupra pămîntului,

— Cine ne-a osîndit ? a zis Dînsa, și de ce, cu ce i-am păcătuit ?, cel puțin de s-ar întoarce odată omul acela, să ne spună care-i adevărul !,

care om însă, cînd amîndoi văzusem că acela orice putea fi, numai om — nu ?!, și aș vi vrut să continui de-a dreptul, prin viu grai. Va trebui, draga mea, să ne pregătim de moarte, iată că jurămîntul de credință ce ni l-am făcut unul altuia, de a muri împreună, se îndeplinește, și sufletele noastre vor străbate alături toate timpurile și toate intemperiiile intermediare pînă la Viața de Apoi, și Dumnezeu va fi fericit să constate că, dintr-atîta puzderie de blestemați și de condamnați, noi, singuri, am reușit să ajungem puri pînă la el, te rog, draga mea, îngăduie să te închin și închină-mă și tu pe mine, de îngropăciune alături, după lege, să ne închinăm unul pe altul și sărută-mă precum eu te voi săruta, și fie ca îmbrățișarea noastră cea de pe urmă să însemneze semn de trecere prin toate vămile pînă la !,

dar asta era și mai mare minciună și amăgire, fiindcă, înainte de a mă fi declarat Fiul lui Dumnezeu, eram un păcătos fără pereche, măcinat de poftă obscure, ahțiat de vise deșarte, după cum și Dînsa însăși,

n-am mai fost în stare să-mi duc gîndul profanator pînă la capăt, cu ce drept să-i întinez eu clipa înființării dinaintea lui Dumnezeu, iubirea Ei mi-a fost mai presus de orice prihană, chiar dacă de femeie foarte femeie, preoteasă care niciodată nu-și trădase Dumnezeuul propriu asemuindu-l cu Dumnezeul care-i devenisem eu, și-atunci s-au auzit clopotele sunînd...

6.

Trezește-te ! îmi spun, incapabil să mai stăpînesc desfășurarea visului, consecințele spre care sunt împins, nu-i drumul cel mai bun pe care ai apucat, și cel puțin dacă ai avea conștiința, în sub-

conștient, a ceea ce cauți, a ceea ce speră să descopere ! Prin urmare, ce cauți, ce speră să descopere ?

Cunoașterea ! Ți vei răspunde, și te îmbraci în zdrențele acestui cuvînt ca un zeu detronat din drepturile sale autarhe, redus la condiția de insoarecare, cerîndu-i cuvîntului să-și refacă splendoarea ancestrală și să te redea ție însuși, chiar dacă umilit, batjocorit, interzis pentru alte revelații.

Dar eu sunt obligat să te anunț că, oricît te-ar intriga și deruta avertismentul meu, Cunoașterea este amăgire, cea mai tragică dintre amăgiri, n-a ajuns încă nimeni pînă la capătul capătului Cunoașterii, spre a se identifica în esență cu finitudinea Cunoașterii ! Și nu întîmplător cine ne ordonează destinul, potrivit unui program foarte bine pus la punct, diabolic de bine pus la punct, ne-a subordonat himerei, labirintului Cunoașterii. Este și asta o pedeapsă, un refuz implacabil al Programatorului de a se lăsa văzut, chestionat, descifrat. N-ai observat că drumul pînă la El este pavat cu cadavre, cu umbre ale infinitului număr de cadavre, din seria celor care și-au făcut din Cunoaștere pact cu diavolul pentru a-i smulge Celuilalt secretele fundamentale și care și-au făcut din Cunoaștere ideal de supraviețuire, Celăilalt nu se lasă nici măcar definit, darămite spoliat, iar de supraviețuit nu vor supraviețui decât elementele primordiale, componenții lor, și, poate, formele de viață primare, insectele insignifiante, firele de iarbă pîrjolite, ghețurile acoperite de cenușă murdară — și toate inconștiente de cosmogonia cărora aparțin, inconștiente de rațiunea noului ciclu care li se pregătește ?

Cunoașterea, Cunoașterea ! vei continua totuși să strigi, să te lamentezi, împotriva pustiei care te înconjoară, împotriva propriei neputințe.

Ei și, să te ia dracu, alt răspuns nu am...

7.

Și-atunci s-au auzit clopotele sunînd, dintru început — ca un oftat eliberator, venind de foarte departe, vătuit și năpăstuit de nîsoarea fără conținere, apoi din ce în ce mai avan, dureros, alarmant, am sărit deodată brusc în picioare, dar fără a îndrăzni să dăm buzna pe ușă, ascultam împlietriți, înghesuți năvala și persistența năucitoare a clopotelor prin văzduhul foarte aproape de noi,

deopotrivă ni-l imaginam și pe omul acela, sau ce va fi fost el, Diavol, Dumnezeu, parcă spînzurat de funia clopotelor, o singură funie punînd în mișcare zeci și zeci de clopote invizibile și el — neobosit, disperat, smucind și trăgînd funia din răsuputeri, anunțîndu-ne pe noi, anunțîndu-i pe cei pierduți în beznă și-n viscol că sosește trenul, că suntem salvați,

și aceeași ușă care da spre peron s-a deschis de la sine,

— Să mergem, draga mea ! am spus, și Doamne-ajută !

și Dînsa n-a mai așteptat altă chemare, s-a înclăștat de brațul meu și am pornit împreună, ciudat !, deși de ce ciudat ?, toate erau înscrise într-o rațiune fascinantă, sau, dacă vă place, într-un fel de fascinație lipsită de orice rațiune, de pe pragul ușii care ar fi trebuit să dea pe peron

am urcat direct în tren, nici nu-l auzisem când sosise și când poposise în pragul ușii, doar locomotiva se-azeua pufăind extenuată undeva spre înainte, care înainte?, nu mai recunoșteam sudul, nordul, nici un punct cardinal, senzațională era însăși plecarea, ideea de plecare, de evadare,

și am urcat,

era foarte cald în vagon, și nu ne aflam în acel vagon deschis, cu o sumedenie de bănci paralele, decît noi doi, binecuvîntați deci fie zeii care decisese cum au decis în favoarea noastră, și binecuvîntat fie monstruosul, minunatul, incomparabilul șef de gară, care nu ne uitase, care se îngrijise să ne scoată din acea celulă de închisoare, și mi-am scos haina și am pus-o căpătîi pentru Dînsa, era atît de plăpîndă, atît de neajutorată, atît de speriată încă, de-a trebuit s-o iau în brațe și s-o întind pe bancheta de lemn,

— Întinde-te lîngă mine, a zis atunci Dînsa, am nevoie de tine !,

și așa am făcut,

și mă rugam de rochia roșie de pînză topită să nu se preschimbe în barieră între Dînsa și mine, și așa s-a întîmplat, și mi-am implorat memoria să-mi aducă pe buze străvechile cuvinte de dragoste. și așa a fost, și am început să-i îngin lîngă obraz, sărutîndu-i pe îndelete obrazul, și să-i psalmodiez lîngă ureche, sărutîndu-i pe îndelete lobul urechii, și să-i repet împătimit aproape de gură, respirîndu-i răsufletul de pe gură :

— Te iubesc !, niciodată nu voi înceta să te iubesc !, iartă-mă dacă te iubesc cum te iubesc !,

și miinile mele intrase în panică, în nevoia de desfrîu, eram liberi, vederea nimănui nu ne observa și nu ne cenzura, aveam dreptul primordial de la Dumnezeu să săvîrșim orice trădare în afară de a refuza să ne iubim, numai dacă se săvîrșește în numele iubirii, și Pomul Cunoașterii se desfrunzea buluc peste noi, ocrotindu-ne frenezia cea neînchipuit de dulce,

cînd ne-am dat seama, nu știu cum de ne-am dat seama, probabil că există un instinct al pierzaniei care te-avertizează Fiți atenți, fiți atenți !, ne-am dat așadar seama că trenul gonea în cerc închis, atît de vertiginos, atît de halucinant, încît parvenisem să vedem farurile locomotivei cum ne lumina din plin la fiecare nouă rotire pe arcul aceluiași cerc închis,

ne-am repezit brusc la ferestre, nimic altceva decît pustiul fără margini și ninsoarea care se prăbușea peste noi în hohote, nici un semn de viață sau de așezare omenească, și mereu senzația că trenul se urmărește pe sine însuși, locomotiva să prindă din urmă și să înfulece, să zdrobească vagoanele pe rînd, pe noi doi să ne zdrobească și să ne înghită, doar eram singurii pasageri în acel tren-fantomă,

și clopotele care se zbăteau pînă la noi, asurzitoare, nimicitoare a toate prin cîte ni se părea că mai existăm, și întorcîndu-ne să căutăm o ieșire, un răspuns la întrebări, ne-am crezut față în față cu oșmul de materie oarbă, ai căruia ochi continuau să plîngă, ce consolare pentru noi că era și el părtaş la această perpetuă mișcare în cerc închis ?,

cel puțin clopotele de-ar fi încetat să mai bată, dangătul lor ne sfîșia carnea și urla în adîncul din noi ca într-o fîntînă fără fund, ca o desperare neagră între limite absurde, și nici o soluție, nici o ieșire...

8.

Grozav ce-aș vrea să cred că Dumnezeu există, pur și simplu vreau să existe, ca să pot crede în el !

Dar neajungînd să cred, nimeni și nimic nerezînd să mă convingă despre existența lui, și totuși avînd nevoie de un Dumnezeu, rațiunea mea avînd nevoie de un Dumnezeu, și incapabil să-mi fac, în absența lui, un chip sau o sumă de chipuri cioplite ca să-l înlocuiască pe-acel Dumnezeu de care simt că am nevoie, rațiunea mea (atunci) strigă triumfătoare :

— Propriul eu îți este și Dumnezeu pe care-l cauți !

Ar putea fi desigur o formulă convenabilă, preîntînd că-mi cunosc propriul eu pe toate dimensiunile pînă la esență, acel fel de Dumnezeu locuiește în mine de cîteva mii de ani și sunt gata, în numele lui, să propovăduiesc lumii o nouă religie.

Dar, la fel de lucid și de rațional, constat în aceeași clipă că se petrece cu mine un lucru teribil — eul personal își arogă drepturi de tiran și de inchișitor, desfide, ignoră și calcă-n picioare toate valorile pe care le socoteam pînă acum imuabile și definitive. După cum, și mai grav este că-n timp ce Dumnezeu celălalt îmi promitea nemurirea, chiar dacă trecîndu-mă prin caznele Judecății de Apoi, acest eu mizerabil mă avertizează că n-am nimic de așteptat de la el, că el nu recunoaște primatul nemuririi asupra morții și că va dispărea odată cu mine.

Și iată-mă din nou singur, abdicat de la orice iluzie sau șansă de mîntuire, lovit și îngenuncheat, singur mai ales dinaintea finitului și a beziei care se apropie, se apropie...

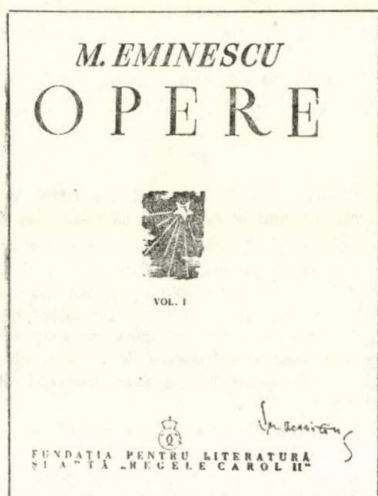
9.

Iar dimineața, Dînsa avea lacrimi în ochi cînd am luat-o în brațe și i-am șoptit lîngă ureche Bună dimineața, cum ai dormit ?, și Dînsa n-a priceput din ce lume coboram, de eram atît de tandru și atît de bucuros de prezența Ei alături, n-o lăsăm din brațe și-i sărutam lacrimile una cîte una,

mi-era greu s-o întreb dacă avusese dureri noaptea, dacă fusese nevoită să ia vreun calmant, eu n-aveam memoria a nimic, și pe Dînsa o voiam fără memoria mai ales a durerilor bolii de care era mistuită, credeam demențial în miracole și-l imploram în gînd pe Dumnezeu, pe Satana, să săvîrșească singurul miracol pentru care mi-aș fi vîndut sufletul pe vecie,

o țineam încă în brațe și-i sărutam lacrimile una cîte una, deși Dînsa puțin uimită, ușor contrariată :

— Dar tu n-ai auzit clopotele ?, toată noaptea au bătut clopotele !, de ce, pentru cine or fi bătut clopotele... ? !

D. PANAITESCU

PRELUDIUL UNEI OPERE MONUMENTALE

La 6 noiembrie 1933, ziarul *bucureștean Cuvîntul* intra în al zecelea an de apariție, iar una din cele o sută de pagini ale numărului său festiv consemna *O mare activitate editorială*. Interviu cu S. Ciornei, directorul editurii cu același nume era în cadru de două articole: *Un fapt de cultură*: „*Opere complete*” de Mihail Eminescu semnat de Mihail Sebastian și *Un Eminescu integral* datorat lui Perpessicius.

Editorul S. Ciornei își propunea să editeze pe Eminescu, Caragiale, Alecsandri și alți clasici români, fiecare într-un volum conținând toată manifestarea lor publicistică în toate direcțiile și în toate genurile literare; în continuarea convorbirii sale, el anunța prima apariție a colecției: „opera poetică, nuvelistică, politică, critică a lui Eminescu strînsă într-un volum, sub îngrijirea d-lui Perpessicius”. Mihail Sebastian aprecia cutezătoarea inițiativă editorială, alegerea îngrijitorului de ediție în persoana lui Perpessicius și scria profetic printre altele: „Vom avea astfel un Eminescu tipărit sub controlul unui cetitor de texte, care este în același timp un cărturar, un poet și un critic, colaborare din silința căreia va rezulta o carte mare, limpede, simplă, rezemată pe o aparatură critică și bibliografică, deplin pusă la punct, dar în același timp lipsită de balastul erudiției,

fără orizont”. La rîndul său, Perpessicius, după ce întreprindea un succint istoric al editării Poetului, împărțea cetitorilor planul lui Eminescu integral: „Fără să fie o ediție critică, în sensul strict al cuvîntului, fără să încorporeze, cu alte cuvinte, întreg materialul, atîta din el inform al manuscriselor, ediția integrală nu va fi totuși, mai puțin o ediție interior-critică.”

Lucid, viitorul editor eminescian nu se lasă însă pradă entuziasmului inițial; el continuă să-și expună etapele viitoarei munci editoriale: cunoașterea amănunțită a manuscriselor și versificarea tuturor edițiilor eminesciene anterioare. Și Perpessicius încheia această declarație de principiu — așa zisul act de fundație al ediției — susținînd că numai după prime cercetări, editorul se va putea lămuri asupra conținutului și planului ediției la care se angajează.

Criticul a început lucrul la ediția Eminescu din chiar anul semnării contractului cu editorul S. Ciornei — 1933 — și pînă în anul semicentenarului morții *Luceafărului* poeziei românești — 1939 — cînd a apărut primul volum al ediției monumentale Eminescu (cum o denumise Liviu Rebreanu) — a fișat toate manuscrisele și a parcurs majoritatea materialelor bibliografice. Între timp, editorul-pirat (cum îl va numi, mai târziu, Perpessicius pe S. Ciornei) fusese substituit de o editură de prestigiu, Fundația pentru literatură și artă, condusă de omul de gust care este academicianul Al. Rosetti.

Timp de trei decenii, editorul eminescian a peregrinat, cum spune afît de plastic, „pe drumurile întortochiate ale labirintului eminescian”, iar ediția completă într-un volum a ajuns, în 1963, să însumeze 6, reproducînd textele definitive și variantele poeziei antume, postume și ale liricei populare.

În septembrie 1970, răspunzînd criticului Domițian Cesereanu la întrebarea: „Care este distanța interioară pe care ați parcurs-o de la contactul cu manuscrisele eminesciene pînă în momentul restituirii lor? Perpessicius subliniază că distanța dintre primul său contact cu manuscrisele eminesciene — superficial acela — din primul an de studenție și momentul 1933 este apreciabilă, dar că în tot acest răstimp n-a încetat să se preocupe de problema edițiilor eminesciene a studiului estetic propriu-zis, a erorilor de tipar și că atunci: „cînd am început (însă) să-mi redactez manuscris de manuscris, înainte de a le carta fișele, operație ce singură ea mi-a cerut, cu aproximație, un an de zile, începui să cunosc „pasiunea”. Ea a pus stăpînire pe mine, dintr-odată, așa cum vinul vechi de la sătrarul Gliga Lăzărel l-a dat gata, dintr-odată, pe abatele Paul de Marrenne în *Zodia Cancerului*, romanul lui Mihail Sadoveanu”.

EMINESCU "AERE PERENNIOUS"

„...Am recitat *Impărat și proletar și Strigoii* — ca și celelalte poeme. Dacă aș fi unul dintre acei tineri editori, proprietari de mașini de tipărit, care desgroapă cărți vechi și imposibile, scoțându-le în ediții bibliofile, m-aș repezi, pur și simplu, la această carte uluitoare... Dacă ai găsi un Delacroix (tînăr) și un editor (tot tînăr) și o tipografie! Nici o ediție prozaică, stil Mac-Millan-Murray-Constable nu va reda nota potrivită. Ar fi nevoie de muzica lui Berlioz...”

(Din scrisoarea lui G. B. Shaw către E. Sylvia Pankhurst, traducătoarea în engleză, împreună cu I. O. Ștefanovici, a unor poezii și poeme de Eminescu). Ediția apare în 1929, cu scrisoarea prefață a lui G. B. Shaw, reprodusă în facsimil, și cu un cuvînt introductiv de N. Iorga.

„Vedem cît este de mare acest român, înzestrat cu un profund simț al solidarității umane, identificîndu-se cu poporul său, vers cu vers, durere cu durere... Inima lui a urmat drumul hărăzit lui Hugo, în Franța,

lui Mickiewicz, în Polonia, lui Petöfi, în Ungaria. Primăvara omenirii cîntă în versurile lui, așa cum a fost cîntat în cele ale lui Espronceda și Shelley.”

(Din prefața Mariei Teresa Leon și a lui

Geo Bogza cu flori, de fiecare 15 ianuarie la statuia LUCEAFĂRULUI...

Rafael Alberti la traducerea lor în spaniolă a Poeziilor lui Eminescu — Buenos Aires 1958).

POETUL, CRITICUL și lumea lor

Se va împlini un secol de la moartea unui poet tânăr și genial, de profesie gazetar. La ceremonia funebă a asistat și venerabilul fost președinte al consiliului de miniștri din vremea lui Vodă Cuza, Mihail Kogălniceanu. Președintele în funcțiune al consiliului de miniștri, Lascăr Catargiu, și el destul de înaintat în vîrstă, a mers în fruntea cortegiului pînă la intersecția Bulevardului cu Calea Victoriei. Teodor Rosetti, care cu un an înainte fusese deasemeni președinte al consiliului de miniștri, a urmat carul mortuar pe jos pînă la cimitirul Belu. Tot astfel și Maiorescu și alți demnitari sau fruntași ai vieții publice. Funeraliile aveau loc la mijlocul lui iunie iar bărbații aceștia, înveșmîntați după cuviința celor vremi în redingotă neagră, cu jiletcă, plastron și tot ce se cere la atare ținută, au parcurs cu capul descoperit și jobenul în mină lungul drum în pas ostenitor de înmormîntare. Era zăpușeală și cer înorat ; a și plouat mărunț la un moment dat.

De nu ar fi luat parte Kogălniceanu la ceremonie s-ar fi putut spune că dintre personalități n-au fost decît reprezentanții conservatorilor, adică mai mult sau mai puțin patronii defunctului. Oricum, chiar așa fiind, e notabil faptul că acei oameni au simțit nevoia de a marca doliul național. Gloria marelui poet și perspectiva din care privim azi lucrurile ne fac să trecem cam ușor peste un aspect totuși destul de izbitor al împrejurării. Ni s-a tot spus de-atunci, pe toate tonurile, că Eminescu a fost ținut într-o situație subalternă, că a fost exploatat, că protipendada politică și mondenă îl jigneau cu morga ei, că a fost lăsat să se zbată în mizerie și cite altele de aceeași natură. Cu toate acestea la funeraliile lui a avut trei președinți de consiliu și alte foste și viitoare excelențe, fără a mai vorbi de mulțimea participanților. Poetul a avut de fapt parte de funeralii naționale, deși nu au fost astfel decretate. Evident, statutul său social era departe de a fi același cu al mai marilor zilei. Ar fi putut să fie, ca Maiorescu, profesor universitar la douăzeci și ceva de ani, dar nu a vrut. Păcat, bineînțeles : cu spiritul lui enciclopedic, cu pre-

cizia și informația lui, cu darul vorbirii, putea fi un strălucit profesor. Dar în fond nu are sens să regretăm că viața, sau desti-nul, a decis altfel. În privința carierei, adică a prestigiului oficial și a remunerației, ar fi fost desigur mult mai avantajos. Ar fi avut poate și mai mult timp ca să-și ducă la împlinire vastele lui proiecte poetice și dramaturgice ? Ipoteză inevitabilă, dar fără rost. N-a fost să fie, și în nici un caz nu se poate imputa aceasta altcuiva decît lui însuși. În schimb, a devenit cel mai mare gazetar român, neegalat de-atunci decît de Iorga. E adevărat, Iorga însuși, Hașdeu înaintea lui, alții pe urmă, au cumulat calitatea de profesor universitar cu cea de gazetar, dar, deși au avut ziar propriu și lucrau în redacție un număr mai mare sau mai mic de ore pe zi, ori poate numai pe săptămînă, nu erau propriu zis profesioniști ai gazetăriei. Eminescu însă da, era un profesionist, lucrînd în redacție, cu haina pe speteaza scaunului, printre telegramele Havas, și în tipografie, în mirosul specific de plumb și cerneală, „făcînd” tot ziarul cu febrilitatea proprie meseriei, care e clar că i-a plăcut, nu se putea să nu-i placă, oricît o blestema din cînd în cînd. Cine nu-și blesteamă din cînd în cînd meseria, uneori numai din gură, dar alteori din toată inima ?

Sigur, nu în primul rînd pe gazetar ci pe poet l-au omagiat prin prezența lor la funeralii acei bărbați iluștri. Sigur, prezența lui Maiorescu și a lui Teodor Rosetti se înțelege de la sine (surprinde lipsa lui Carp și a lui Iacob Negruzzi). Dar Kogălniceanu și Lascăr Catargiu ? Prezența lor are un vădit caracter demonstrativ, care probează cota înaltă a lui Eminescu în societatea vremii. Lascăr Catargiu era șeful partidului, dar nu om de multă doctrină (Ion Ghica îl numea „bărbatul cel mai ingnorant”) și e puțin probabil că urmărea prea atent articolele primului redactor al „Timbului” ; cît despre versurile acestuia, e și mai puțin probabil că le înțelegea și gusta, admițînd că va fi citit unele din ele ; era însă plin de bun simț și de tact, atît politic cît și

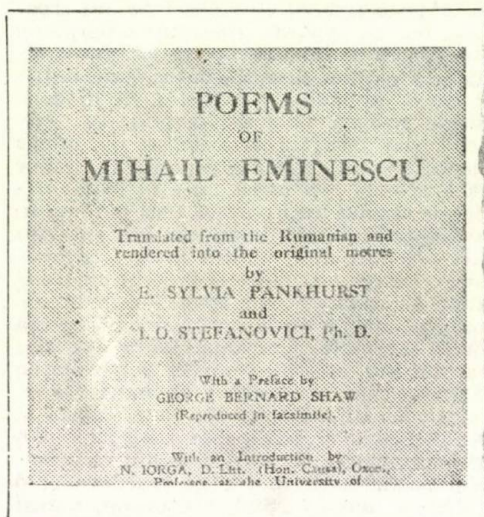
uman (în veci îl vom iubi pentru memorabila frază „Aiasta nu se poate, Maiestate !“).

Lipsă de memorie sau de informație, nu cunosc nici o părere a lui Kogălniceanu despre Eminescu. Prezența lui la înmormintare nu implică neapărat o prețuire literară, dar ea nu e deloc exclusă, avînd în vedere marea cultură, formația universitară germană, spiritul critic și superioara minte a bătrînului om de stat ; era însă din altă generație și se poate să nu fi fost prea lesne receptiv la noutatea răscolitoare eminesciană (Hasdeu, mult mai tînăr și genial el însuși, a fost totuși refractar la Eminescu, neacceptîndu-l decît tirziu și reticent). Dar, cu sau fără o reală și adecvată admirație literară, cei doi venerabili și iluștri bărbați, Kogălniceanu și Lascăr Catargiu, știau și înțelegeau că Eminescu e o glorie națională, că moartea lui timpurie și lamentabilă e un doliu național ; prezența lor demonstrativă la funeraliile lui a fost manifestarea sinceră a unui sentiment profund, iar acest sentiment nu e altul decît patriotismul.

Nu poate fi patriot cine nu simte, chiar eventual fără a le înțelege, marile valori de spirit și de cultură ale propriei sale țări, și nu se simte în mod vital solidar cu ele ; nu poate fi patriot acela care din patimă partizană, din antipatie personală, sau, dimpotrivă, din indiferență și nesimțire (toate aceste atitudini fiind în ultimă instanță reducibile la lipsa de inteligență), neagă una sau alta dintre aceste valori (să zicem, de pildă, pentru a ne apropia de zilele noastre, Brăncuși, Argehi, Lovinescu). Aceasta nu înseamnă, evident, obligativitatea de a le admira pe toate și nici interzicerea de a le pune în discuție ; dreptul personal al fiecăruia de a nu aprecia una sau alta dintre aceste valori e intangibil. Dar există un consens obiectiv, o conștiință publică imanență, misterioasă dar reală, care, fără a fi unanimă, ajunge totdeauna, mai curînd sau mai tirziu, la omologarea acestor valori. Și mai există inteligența critică, nici ea unanimă, firește, dar care niciodată nu impune valori false. Dreptul intangibil la opinie și fatala toleranță față de prostie (fenomen natural dar nu și normal) nu trebuie să ducă la statuarea unei parități de drept între prostie și inteligență. Patriotismul nu poate fi decît inteligent și deci critic, respectul față de competență fiind una din condițiile sale eliminatorii ; oricît de verbosă și patetică, atitudinea contrară nu e decît impostură. Nu e realmente patriot cine vrea să impună ca valori naționale, de pildă, pe un Vasile Militaru sau pe un A. Toma, oricît de sincere ar fi eventual asemenea opțiuni. „O țară — spune Marin Preda — care nu știe să-și apere poezii va fi învinsă sau va supraviețui lamentabil la coada altor națiuni, fiindcă poezia e sîngele unui popor care curge subteran prin veacuri și îl face nepieritor“. Prin „poezii“ trebuie

să înțelegem, după etimologie, pe toți creatorii, dar a-i „apăra“, înseamnă a perpetua înțelegerea și iubirea operei lor, transmiterea ei deplină și dreaptă în memoria nației și lumii, înseamnă a-i păstra vii în conștiința publică, deci a-i discuta, a-i „critica“, dar totodată a întreține un imens respect pentru creația și persoana lor, chiar dacă aceasta din urmă nu e în toate privințele absolut ireproșabilă. Puri sau impuri omeneste vorbind, îngeri sau demoni, sau nici una nici alta, ei sînt făpturi miraculoase, zestrea cea mare și norocul unei națiuni. A-i „apăra“, cum spune Marin Preda, mai înseamnă a nu le contrapune și prefera valori inventate. Aroganța față de ei a mai marilor sau mai micilor zilei, persecutarea fără sau chiar cu motiv a vreunui din ei, voința de a-l înlătura din viața socială și din conștiința publică, este o mirșavie și o trădare ; voința de a-l șterge din patrimoniul postumității mai e pe deasupra și o imbecilă utopie. Sînt, e adevărat, cazuri cînd opinia publică ostracizează *spontan* și legitim pe cite unul din ei, pentru o culpă strigătoare la cer ; sancțiunea aceasta atinge numai persoana, nu și opera, chiar dacă printr-o regretabilă confuzie suferă și aceasta o eclipsă temporară. E cazul, bunăoară, al lui Knut Hamsun, sau, mai demult, la noi, al lui Macedonski (deși nu de egală gravitate, în ambele cazuri a fost sancționată o ofensă intolerabilă adusă sentimentului național).

Cu Macedonski ne întoarcem la Eminescu. Reacția opiniei publice la nefericita epigramă a autorului *Noptii de Decembrie* nu a însemnat de fapt altceva decît că „țara a știut să-și apere poetul“ (ca să-l parafrazăm pe Marin Preda). Spontană și durabilă, sancțiunea opiniei publice a reprezentat recunoașterea calității de poet național a lui Eminescu. Recunoașterea aceasta implicită, neformulată public în mod expres pînă atunci nici de Maiorescu, s-a produs destul de prompt, dacă ținem seamă că înainte îi era indiscutabil acordată lui Alecsandri, și că multă lume cu carte, chiar și din generațiile următoare, a mai crezut, pînă în primele decenii ale veacului nostru, în „regalitatea“ acestuia. E mai mult decît probabil că în declanșarea cultului eminescian au jucat un rol hotărîtor considerente sentimentale, care au melodramatizat oarecum tragicul destin al poetului. Moartea lui în plină tinerețe, nebulia, dragostea lui imediat legendară, punerea în muzică a romanțelor lui, cîntate de toți îndrăgostiții, așa cum se cînta *Steluța* lui Alecsandri, așa cum în *Noaptea furtunoasă* Veta fredonează *Portretul*, de G. Sion, l-au aureolat în reprezentarea populară. Nu trebuie disprețuite motivațiile acestea, care în epocă au făcut mai mult pentru gloria poetului decît receptarea curat estetică (imposibilă atunci la asemenea scară) ; statutul de poet național se

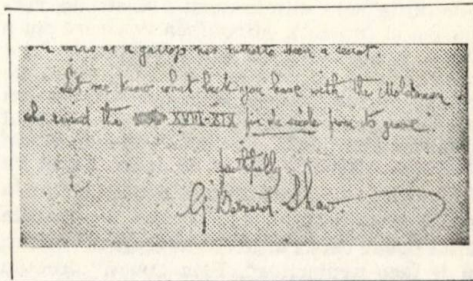

întemeiază întotdeauna pe o „vulgarizare” în cea mai strictă accepție a termenului. Tocmai unei atari vulgarizări i se datorează acea reacție, desigur prea severă, dar profund onorabilă, a opiniei publice. E adevărat că, dacă a fost justă în privința lui Eminescu, judecata ei a preluat în plan accesoriu, perpetuând-o, o mare injustiție față de Maiorescu. Era fatal : în comparație cu nefericirea poetului, criticului „i-a mers” aparent mult „prea bine” ; bani, onoruri, Universitate, Academie, Parlament, guvern etc. Trăia pe picior mare, era distant, ironic, într-un cuvânt avea tot ce trebuie ca să fie antipatic. De aici, inevitabil : nepăsător la mizeria și boala lui Eminescu, plus toate păcatele imaginabile față de acesta, mai-mai să se spună că e vinovat și de nebunia poetului. În sfârșit, un ins odios, inuman, un monstru. La această falsă, revoltător de falsă imagine a contribuit cu toată greutatea și Caragiale, prin celebrele articole *Ironie* și mai cu seamă *Două note*, pe care mai târziu le-a regretat. „Cald și frig nu i-a fost nimănui lângă din-sul”, scria Iorga la moartea lui Maiorescu. Aulic și protocolar, criticul părea incapabil de afectivitate. De fapt, ținuta lui supravegheată și scorțoasă ascundea o fire pasională, capabilă de mari devoțiuni dar și de resentimente implacabile. S-a dovedit în adevăr neiertător cu foști prieteni care și-au luat la un moment dat anumite libertăți, iar dacă eludarea strict politicoasă, dar scurtă și rece, a resipiscenței sincere a lui Caragiale era în fond justificată, deși

prea neîndurătoare, atitudinea criticului față de Duiliu Zamfirescu, și mai cu seamă față de Xenopol, îi pune sub semnul întrebării obiectivitatea și mult proclamata „impersonalitate”. Față de Eminescu a fost însă mai mult decât ireproșabil, atent, tolerant, răbdător (în privința doctoratului, de pildă, sau chiar pînă și în acea „grea epocă Eminescu” a rivalității în idila cu Mite Kremnitz).

„Für Eminescu nichts gespart wird”, — „nici o economie cînd e vorba de Eminescu”, i-a spus Teodor Rosetti, în numele lui Maiorescu, doctorului Sutz în îngrijirea căruia se afla poetul. Cuvintele acestea nu reclamă nici un comentariu. În acea emoționantă mărturie de admirație, iubire și respect, plină de o infinită delicatețe, care e scrisoarea criticului către Eminescu înaintea plecării acestuia, convalescent, în Italia, scrisoare prin care, menajînd amorul propriu și mîndria poetului, îi prezintă argumentele cele mai convingătoare pentru a-l face să accepte în mod onorabil ajutorul prietenilor, îi spune în final : „la întoarcere mai încălzește-ne mintea și inima cu o rază din *geniul D-tale poetic, care este și va rămîne cea mai înaltă încorporare a inteligenței române*”. Dintr-o scrisoare a criticului către sora sa Emilia Humpel, în vederea aranjării unei situații în Iași pentru Eminescu, aparent restabilit : „Cînd l-oi ști pe Eminescu plecat, ajuns cu bine și așezat în Iași, atunci abia îmi voi permite să mă gîndesc la ale mele”. Toate acestea sînt știute, reproduse și comentate pe larg de Lovinescu în *T. Maiorescu și contemporanii lui* ; le citez și eu aici fiindcă niciodată nu vor fi îndeajuns subliniate și cunoscute.

Eminescu a trecut în cîteva rînduri prin jenă materială acuzată, e purul adevăr ; dar că a trăit în mizerie, aceasta e o legendă, mai cu seamă cînd e vorba de perioada în care a fost prim-redactor la „Tim-

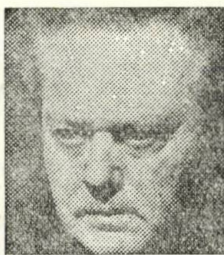

C. J. Iquidi : „Cortegiul înmormintării lui Eminescu”

pul”. Iregularitatea plății salariului era desigur un inconvenient, dar pînă la urmă salariul i se plătea, iar datoriile făcute între timp puteau fi totdeauna onorate. Cu salarii echivalente, alții întrețineau o familie. Poetul era însă cheltuitor, avea porniri euforice de larghețe, era pururi îndrăgostit, stare ce îndeamnă la gesturi dispendioase. Ca temperament și fel de a fi, era la antipodul lui Maiorescu. Admițînd chiar că ar fi fost profesor universitar, cum îi menise criticul, el tot nu ar fi adoptat un stil de existență ca al acestuia. Cu toate acestea, însemnarea „*la bohème roumaine*” din jurnalul criticului, și care se referă cumva atît la Eminescu cît și la Caragiale, nu li se potrivește defel nici unuia nici celuilalt.

Dezordinea și incuria vieții private a poetului ținea de modul lui de a fi și de a lucra, dar „boem” nu a fost, căci un om de studiu, un intelectual cu program riguros și travaliu susținut, nu poate fi așa ceva. Cred, dealtminteri, că „viziunea” lui Călinescu asupra incuriei fizice și vestimentare a poetului comportă un coeficient ridicat de imaginație creatoare. Și în romanul *Mite*, de Lovinescu, se află un pasagiu, dacă-mi amintesc bine, în care pe gulerul de o acuratețe discutabilă al poetului e surprinsă preumblîndu-se o insectă. Se pare că *Mite* își reprimă anevoie repulsia fizică pe care i-o inspira acest bărbat de care s-a lăsat

totuși sărutată. Dealtminteri frumusețea lui e o altă legendă. Din diverse mărturii rezultă că era mai curînd scund, cu talia joasă, avea piciorul plat, era prea păros, avea fața cărnoasă (asta se observă și în celebra fotografie din tinerețe, cu „chîpul acela astral și pletos” cum spune Călinescu). E sigur însă că avea o privire fascinantă și un mare farmec. Din informații private, neatestate documentar, știu să purta fracul cu prestanță, la serate amicale unde se vedea și bun dansator. Nu va fi fost desigur un dandy, dar nu este de crezut că umbla ca un vagabond. Nu se putea să se prezinte vestimentar în ținută neîngrijită. Frecventa, cel puțin în casa lui Maiorescu de nu și în alte locuri, societatea cea mai aleasă, intra adesea la „Hugues” și în alte restaurante și localuri de primul rang, mergea la sesiunile Parlamentului. Era la treizeci de ani una din figurile notabile ale Capitalei. Era un domn. În acea vreme uzanțele nu îngăduiau nici în timpul caniculei licențele vestimentare de care profită vara și un sexagenar de azi, ca scriitorul acestor rînduri, fără a considera că se singularizează în mod scandalos. În însemnările sale zilnice, Maiorescu notează într-un loc că, pierzîndu-și pălăria la Palatul de Justiție, s-a întors acasă în birjă cu capul gol pe Calea Victoriei; pînă seara a circulat zvonul că „a înebunit Maiorescu!”.

VIRGIL TEODORESCU

Limita extremă

Ca să dau de limita extremă săpam
în pământ,
terenul era accidentat și calcaros
și pînă să-mi dau seama
am nenorocit trei cazmale,
am pus mina pe tirnăcop
și mai tîrziu pe pichamăr și bormașină,
săreau bulgării cit casa,
limita extremă nu voia deloc să apară
și cum începuse să plouă
am renunțat.

Nu stați pe gînduri

Nu stați pe gînduri : ca un cîrd
de greeri
veniți și instalați-vă în creeri, —
circonvoluții care nu hîrducă, —
în creerul bubos ca o ulucă
de care s-au lipit insecte bete.
avid și găunos ca un burete
și plin de bule,
de straturi succesive de formule,
de lungi apusuri triste, de absențe,
de trandafiri în zdrențe,
ca un azil fără bătrîni apozi,
o groapă plină de gasteropozi,
un creer de lucarne
și coridoare înfundate-n carne,
cu mici refugii dedesubt
care miroso înrozitor a iuft.

Ningea ca-n bazme

Ningea frumos eram pe pasarelă,
chelisem berechet, chelisem bine,
eram pe pasarelă fără tine,
că n-aveam chică
cui oare să-i port pică ?
Ningea ca-n basme
cu fulgi mari
pentru păstori și colăcari

VIRGIL CARIANOPOL

Patriei

Ești primăvara tinereții noastre
Și cum din arbori înfrunzesc altoi,
Tu, patrie, în floare și lumină,
Dai alte visuri și lăstare noi.
Din an în an într-una mai bogată
Destinul tău fiind însemnat să crești,
Ești viața nouă, liberă în lume
Și-a năzuinței noastre românești.
Partidul ți-a dat aripi, demnitate
Și-ți crește și-alte aripe de dor
Făcîndu-ți chipul și mai mult lumină
Și visul încă mai înălțător.
Din zi în zi, dînd rosturi împlinirii,
Biruitor prin anii care vin,
El îți așează drumul pentru mîine
Și-ți pregătește liberul destin.
Tu, urcă deci mereu cutezătoare
Spre piscul care nu e dat oricui,
Către lumina cu Alesul Țării
Ți-o strălucește cu iubirea lui.

De ziua mea

Voisem să-mi sărbătoresc
Un număr însemnat de ani
Și-am invitat, pe lingă rude
Și frați de vis, contemporani.
Trudise scumpa mea soție
Din zori să fie masa bună,
Umblasem, adusesem vin,
Chemasem chiar și blînda lună.
Făcusem loc destul prin casă,
Să fie unde se dansa
Că fiecare ins, alături
Venea, chemat cu draga sa.
Pusesem masă-mbelșugată
Gîndind că poate într-o zi,
La anul n-oi mai fi asemeni
S-o pot din nou sărbători.
Ne îmbrăcasem ca de teatru :
Soția-n rochie de tafta
Iar eu, în hainele cu care
Aveam să plec, cînd voi pleca.
Și-am așteptat, am așteptat...
La orice semn am tresărit,
Dar dintre toți tîrziu la masă
Doar numai lacrima-a venit !

1912
1913

PRIMELE ALMANAHURI LITERARE

Printre publicațiile editate de Societatea Scriitorilor Români s-au aflat și două almanahuri, apărute în anii 1912 și 1913. Cel din 1912 fiind tipărit cu întârziere (la Craiova, în 210 pagini) și ajungând în librării mult timp după începutul anului, nu a folosit formula tipică a acestor publicații, prezentându-se deci mai mult ca o carte literară cu proză și poezie. În cuvântul de prezentare: „Începînd tipărirea acestor almanahuri, legăm prezentul de trecut, păstrînd tradiția marilor noștri premergători: Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Asachi, I. Heliade-Rădulescu, cei care prin astfel de cărți au sădit în sufletul românesc dragostea pentru literatura națională...”. Referirea este făcută la calendarele scoase de cei trei iluștri scriitori și învățați (și apoi de Dimitrie Bolintineanu) în perioada anilor 1843—1869, la București și la Iași; calendare ce pot fi socotite primele cu specific literar din țara noastră. Almanahul S.S.R. din anul 1912 are colaborarea a 46 de scriitori: poeți, prozatori și traducători, textele respective fiind însoțite de fotografiile semnatărilor. Vom menționa cîteva nume. (respectînd grafica timpului): Proză: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Ioan A. Bassarabescu, N. N. Beldiceanu, Ioan Al. Brătescu-Voinești, Il. Chendi, Al. Cazaban, N. Davidescu, George I. Diamandy, Em. Gârleanu, Constanța Hodoș, E. Lovinescu, P. Locusteanu, Natalia Negru, L. Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Caton Theodorian. Poezie: G. Coșbuc, Victor Eftimiu, Octavian Goga, D. Karnabatt, Ion Minulescu, Corneliu Moldovan, Elena Farago, Cincinat Pavelescu, M. Săulescu, G. Tutoveanu. Traduceri: Marg. Miller-Verghy, D. Nanu.

Mai interesantă, mai completă și mai îndestulată cu rubrici specifice almanahurilor, este ediția din anul 1913. Conține: date calendaristice, rememo-

rări de evenimente, cronici muzicale, teatrale și literare, desene și caricaturi, pagini de proză și poezii. Din cronica literară privind anul 1912 aflăm principalele evenimente editoriale:

„Neobosita până a d-lui M. Sadoveanu a îmbogățit numărul volumelor de proză ale autorului cu două colecții de nuvele: *Bordeenii* și *Un investigator*.”

„La gura sobei, ultimul volum de proză al d-lui Al. Vlahuță e o culegere de gînduri înțelepte”.

„Oglinda fermecată”, a subtilului poet D. Anghel e o carte de imagini duioase și palide ca de vis”.

„Într-o lumină nouă îl pune pe St. O. Iosif, poetul visător al trecutului, volumul de *Cinzece* — simțiri profunde, redată într-o formă muzicală, limpede și simplă”.

„Poetul Al. T. Stamatiad a publicat un volum de traduceri din Baudelaire, alese cu mult gust”.

„Visări păgîne, ale d-lui Ion Pillat, are multe frumuseți naturale intelectualizate”.

„Nuvelistul L. Rebreanu a strîns într-un volum, *Frămîntări*, o serie de romane psihologice, fapt relativ nou în literatura noastră” (este vorba de volumul de debut editorial al lui Liviu Rebreanu, apărut la Orăștie, în luna iunie 1912).

Mai sînt anunțate volumele: *Din negura vieții*, de N. Dunăreanu, *Actorul și arta dramatică*, de Lucia Sturza, *Spre cetatea Zorilor*, poezii de Mihail Crucianu, *Întuneric și lumină*, de I. Al. Brătescu-Voinești, *Păcatele sulgerului*, de Radu Rosetti, *Zina din fundul lacului*, poeme în proză de N. Davidescu, *Figurile de ceară*, de Adrian Maniu, și alte zece volume — deci producția editorială literară de acum șaptezeci de ani era destul de mulțumitoare.

Acestea au fost singurele almanahuri editate de Societatea Scriitorilor Români. Un almanah, la vremea aceea, nu aducea nici un beneficiu, și Societatea nu-și putea permite o cheltuială în plus, din puținele fonduri pe care le avea; dar a ținut să facă un act de cultură, tipărind „cel dintîi almanah al scriitorilor români de pretutindeni” — cum este anunțat **ALMANAHUL SCRITORILOR ROMÂNI PE 1912**.

LITURGHIERUL
LUI MACARIE
475 DE ANI
PALIA
DE LA ORASTIE
400 DE ANI
DOUA
MONUMENTE
TIPOGRAFICE
ROMANEȘTI

În tezaurul de cărți vechi de la Biblioteca Academiei, LITURGHIERUL lui Macarie ocupă locul de frunte. Data certă a apariției acestei cărți, care este prima tipăritură făcută în țara noastră, o găsim în textul epilogului de pe ultima filă: „S-a început această sfântă carte numită Liturghie, din porunca domnului Io Radul Voievod, căruia să-i fie pomenirea veșnică. Și s-a sfîrșit această carte din porunca păzitelui și prealuminatului domn, Io Mihnea mare Voievod a toată țara Ungrovlahiei [...] trundindu-se pentru aceasta smeritul Macarie. În anul 7016 (= 1508), crugul soarelui 16, al luni 5 [...], luna noiembrie 10 zile“.

Cartea cuprinde rînduiala slujbei bisericii ortodoxe, scrisă în limba slavonă pe 256 de pagini, în două culori — roșu și negru — cu 15 rînduri pe fiecare pagină. Greutățile începutului au fost mari. LITURGHIERUL s-a tipărit în decurs de doi ani, pe hîrtie cumpărată de la Sibiu, de la negustorii care o aduceau din Italia și din Germania. Macarie, ieromonah și tipograf sîrb, a fost adus în Țara Românească din Muntenegru, de către voievodul Radu cel Mare, tocmai pentru a tipări cărți bisericesti de care se ducea mare lipsă. Cu instalațiile aduse cu sine, Macarie a tipărit (probabil la Tîrgoviște) trei cărți: LITURGHIERUL (1508), OCTOIHUL (1610) și EVANGHELIAUL (1512). Din LITURGHIER s-au păstrat pînă în zilele noastre

MIRON COSTIN

Marele logofăt al Moldovei este cunoscut, în general, în calitatea lui de cronicar, continuator, cronologic vorbind, al lui Grigore Ureche. Nu știu dacă și în ce măsură publicul nostru mai larg îl consideră superior predecesorului, ca și urmașilor, destul de numeroși, printre ei propriul său fiu, Nicolae, — și Ion Neculce. Dar chiar și în această ipoteză, valoarea lui reală este redusă în mod simțitor și, bineînțeles, pe nedrept.

Ca cronicar propriu-zis, Miron Costin își întrece înaintașul nu numai prin erudiție, ci și prin concepția sa despre istorie. Fără a fi un istoric în sensul modern al termenului, el se apropie de această calitate prin modul cum comentează evenimentele pe care le povestește. Însuși faptul că el continuă cronică Moldovei, începând cu anul la care s-a oprit predecesorul său, constituie o dovadă în acest sens. Pe Ureche îl întrece și din punct de vedere stilistic, deși se vede ușor că are de luptat în această privință cu limba, nedepinsă încă, printr-o anumită tradiție, să se supună intențiilor autorului. Va mai trece aproape un secol pînă la Neculce, povestitor excelent al faptelor istorice și portretist valoros, calități care presupun existența unui mare talent literar.

Am afirmat mai sus, fie și indirect, că Miron Costin pierde mult din valoarea sa de om de cultură și mai ales, de creator în sensul exigent al cuvîntului, dacă-l considerăm numai ca autor al cronicii Moldovei. Din punct de vedere național, mai importantă decît această cronică este **De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor**. Ideea că moldovenii (implicit și muntenii) sînt urmașii coloniștilor aduși de Traian în Dacia după cucerirea acesteia, apare și la Grigore Ureche a cărei afirmație „de la Rîm ne tragem” a devenit repede populară și, prin aceasta o adevărată emblemă politică în secolele următoare. Dezvoltarea acestei idei se limitează însă la invocarea cîtorva cuvinte românești de origine latină: „pîine, ei (latinii) zic PANIS; carne, ei zic, CARO; găină ei zic GALINA...”. Miron Costin studiază amănunțit, cu ajutorul pușinelor izvoare de care dispunea el atunci acest eveniment capital din viața poporului nostru, care constituie, din punct de vedere al limbii și al culturii, actul lui de naștere.

Trebuie să precizez că în intenția cronicarului nostru, această lucrare urma să fie primul capitol al unei Istории complete a românilor. Dar împrejurările l-au împiedicat să-și realizeze planul, cum spune el însuși, presimțind parcă sfîrșitul tragic al vieții sale: „...cumplite vremi, de nu stăm de scrisori (adică de scrieri), ce de griji și de suspine”... Cumpăna mare a pămîntului nostru și nouă”. Aici trebuie căutată explicarea faptului că a trebuit să renunțe la povestirea evenimentelor de după cucerirea Daciei și să se decidă, ca un înțelept ce era, a continua cronică lui Ureche, fără să izbutească, din aceleași cauze decît parțial (pînă la anul 1661) de altfel, cronicarul însuși spune aproape direct acest lucru, cînd motivează continuarea operei predecesorului său „ca să nu se uite

lucrările și cursul țării de unde au părăsit a scrie răposatul Ureche vornicul”.

Miron Costin s-a gândit, scriindu-și cronica, la informarea compatrioților săi, despre trecutul țării lor, care credea el, pe bună dreptate, trebuie să fie cunoscut tuturor. Viziunea lui largă, produs al minții sale, dar și al experienței directe, căpătate prin călătoriile — destul de dese și prelungite — în Polonia, unde, copil și adolescent, își făcuse studiile, l-a determinat să informeze și pe străini despre trecutul românilor. Și cum el era un foarte bun cunoscător al limbii polone — la aceasta se adaugă și atașamentul său oarecum afectiv față de

ea una dintre cele mai reușite scrieri de acest fel ale istoriei literare poloneze din secolul al XVII-lea.

Lucrările menționate până aici ale lui Miron Costin aparțin istoriografiei, după conținutul lor propriu-zis. Chiar și cele scrise în limba poloneză, care fac dovada unui talent literar, îndeosebi prin participarea afectivă a autorului la povestirea evenimentelor. Această calitate, însoțită de meditații filozofice, iese foarte clar la iveală în „Viața lumii”, care are drept temă ideea deșertăciunii tuturor lucrurilor pămîntești, existentă în Biblie și la unii poeți ai antichității. Acest poem, de dimensiuni modeste, este extrem de important și prin prefața lui, care este, de fapt, un mic tratat de versificație.

poporul vecin — a compus în limba acestuia două lucrări cu conținut, în linii mari, asemănător, de la una la alta. Prima este scrisă în proză și poartă titlul „Cronica Țării Moldovei și a Munteniei”. Conținutul ei este nu numai istoric, ci și lingvistic, etnografic, geografic, potrivit intenției autorului de a pune la dispoziție cititorilor polonezi tot ce i s-a părut lui că merită a fi cunoscut de aceștia despre poporul român privit sub aspectele cele mai semnificative ale vieții lui colective. Cealaltă, cu conținut asemănător, este, „Poema polonă despre Moldova și Țara Românească”, scrisă în versuri și cu calități literare autentice, care, după opinia cunoscutului istoric a literaturii polone Alexander Brückner, fac din

Bogăția și varietatea activității lui Miron Costin, care a fost totodată și un om politic de primul rang, ne dau dreptul, credem, să-l considerăm un reprezentant al Renașterii românești care din cauza împrejurărilor binecunoscute, a apărut cu mare întârziere în comparație cu renașterea propriu-zisă din Europa occidentală. Căci trăsătura caracteristică cea mai izbitoare, care se impune din capul locului, înaintea tuturor celorlalte ale mișcării de idei apărute mai întâi în Italia, este universalitatea preocupărilor reprezentanților ei. Italienii au găsit, pentru definirea succintă a acestora, formula cea mai potrivită, care sună la singular *Uomo Universale*. Un astfel de om, la un nivel mai modest, am avut și noi, românii. Acesta a fost marele logofăt al Moldovei, Miron Costin.

Povestirea unui comandant de tun

— Ia spune-mi, sergent, ce ți s-a întâmplat de ești așa de vesel? De când ai venit îți tot rînjești fasoalele la noi, ca și când nu ți-ai da seama pe ce lume trăiești. Nu-ți dai seama?

Avea o voce foarte neliniștită sublocotenentul Gimfăleanu. Și nu era vorba numai de motivele lui intime care îl împiedicau să fie văzut vreodată măcar zîmbind. Toată bateria era la curent cu istoria de dragoste nefericită a acestui tînăr ofițer, care fusese salvat la timp de la sinucidere de ordonanța sa tocmai cînd își vîrșe țeava puștii acestuia în gură și se pregătea să apese pe trăgaci cu degetul de la picior. Asta se întîmplase însă pe primăvară. De atunci, sublocotenentul Gimfăleanu își venise în fire și după felul sever cu care executa zilnic programul bateriei, tunarii înțeleseseră că îndirjirea pusese stăpînire pe el, ca un semn al furiei pe el în-suși, că fusese gata să-și dea viața pentru cineva care nu merita și că acum perspectiva lui asupra lumii era schimbată: nu voia să mai moară și evenimentele care se petreceau îl îndemneau poate, mai mult decît pe ei, pe tunari, să se întrebe cum să treacă prin ele viu. Nu ca acest sergent nou venit căruia nici măcar nu-i trecea o clipă prin cap că aliatul de ieri nu se va consola nicidecum cu situația care se crease și că luptele vor începe între noi și ei și vor fi grele, sîngeroase. Deocamdată, peste tot domnea calmul și tunarii credeau că acum va fi pace. Arătau în orice caz liniștiți și încrezători, sau mai bine zis păreau astfel, aveau poate doar o idee de liniște și încredere, mai degrabă decît o stare, cum arăta acest sergent, căruia îi strălucneau ochii inconstient, ca și cînd mîine l-ar fi așteptat lăsarea la vatră și nevasta la poartă...

— Ia spune, repetă sublocotenentul, chiar nu înțelegi ce s-a întîmplat? Te vîd că ai o figură inteligentă, nu ești vîcar de meserie... Ce meserie ai în civil?

— Brutar, dom'sublocotenent.

— Brutar! exclamă ofițerul contrariat. Și cum de n-ai ajuns la bucătărie, cum dracu ai nimerit la tunuri?

— Nu uitați că sînt și eu sergent, dom'sublocotenent, zise sergentul fără să-și acopere dinții aceia zîmbăreți, care dădeau parcă chipului său o expresie ca de beție, toată fața îi strălucua.

— Vrei să spui că ai preferat tunul în locul vetrei de copt pîinea?

— Cum ați ghicit?

Ofițerul îl scrută îndelung, într-o tăcere adîncă.

— De unde vii?

— Tot de la antiaeriană, de la Ploiești. Știți, adăugă el, apărăm rafinăriile de aviația americană... cît puteam și noi, cît mai avea rost să tragi, că nu dădeam decît foarte greu cîte unul jos, în schimb ne îngropau și pe noi sub bombe, nu numai rafinăriile.

Se așezase turcește lîngă amplasamentul de comandă al ofițerului care stătea întins pe burtă la soare și se uita drept înainte spre nord: într-acole nu departe, era aeroportul militar german. Ce făceau ei acum acolo? Bateria a cărei comandă o avea, trebuia să supravegheze cerul, să ferească aeroportul de atacurile inamice. Ce trebuia făcut acum dacă ar fi apărut aviația americană?

— După cîte pot să-mi închipui eu, zise ofițerul, nu s-a renunțat la paza rafinăriilor de la Ploiești. Sau te pomenești că v-au îngropat pe toți și ai rămas numai tu și te-au trimis la noi să ne înveți?

— Să știți că eram comandant de tun, afirmă sergentul ca și cînd nu s-ar fi putut stăpîni de rîs. În realitate, se citea acum clar pe chipul lui ce era: nu mai putea răbda, vroia să povestească ceva. Dacă nu ne-am fi rupt de ei, reluă el, nu v-aș spune. Vedeți, îmi dau seama de consecința evenimentelor. Dom'colonel Caragea mi-a dat ordin să nu suflu un cuvînt dacă nu vreau să dau de dracu, adică noi toți, toată bateria, cu el în cap. „Sergent, zice, dacă nu-ți ții gura, te așteaptă împușcarea... Fii atent”. Acum situația s-a schimbat și nu mai mi-e frică...

— Alaltăieri situația nu se schimbase, zise ofițerul.

— Păi fiindcă pe toți ne-a împrăștiat dom'colonel Caragea pe la alte unități, răspuse sergentul vrînd să spună că tocmai asta era în primul rînd motivul straniei lui veselii și abia în al doilea rînd schimbarea situației. Noi știm să luptăm, dom' sublocotenent, adăugă el cu o trufie liniștită și parcă amenințătoare, să nu vie nimeni să ne învețe...

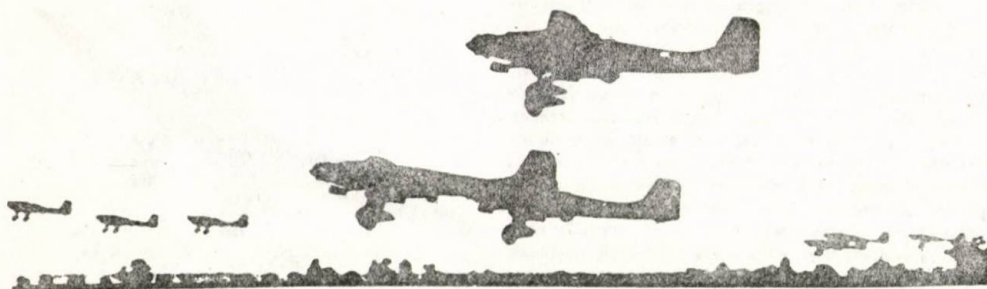
— Venise cineva să vă învețe? zise ofițerul într-un tîrziu, simțind că această idee explică poate starea de spirit ciudată a acestui artilerist.

— Păi venise, răspuse sergentul elocvent. Venise și stătea crăcănat în spatele nostru, cu pistolul mitralieră pe piept. Venise să ne împuște ei pe noi, dacă, vedeți dumneavoastră, n-am fi stat sub ploaia de bombe și am fi luat-o la fugă. Cine le

spusese lor chestia asta, sau dacă pentru chestia asta fusese trimis, nimeni nu știa, da'un oltean din baterie, servanț la tunul meu, așa a înțeles, că sîntem luați drept niște fricoși, care nu știm să luptăm și l-a apucat o furie așa rece, oltenească, de care nu mi-am dat seama decît prea tîrziu... Să vedeți, eu credeam că glumește cînd l-am auzit a doua zi, cînd s-a înființat iar pistolarul străin în spatele nostru, că îmi zice: „Dom'sergent, eu îl omor pe neamțu' ăsta!” l-am răspuns și eu tot în glumă: „Omoară-l, dar el să nu fie acolo! Lasă-l dracului în pace, omoară-l în gînd... execută și el un ordin n-a venit să ne jignească pe noi, din proprie inițiativă...”

N-a mai zis nimic, iar mie nici nu mi-a trecut prin cap să fiu atent la el. Nici nu-ți dai seama cînd treci pe lîngă moarte. Și una e să mori la datorie, cînd te izbește un glonț sau o schijă, și alta e să fii legat de un stîlp și să te execute plutonul de execuție. Să vedeți cum am simțit eu deosebirea asta. A treia zi pe la ora unsprezece, se anunță aviație inamică. Nici n-au trecut cîteva minute și am și auzit-o. Începe bombardamentul și noi începem să tragem. Mecanismul grupei mergea perfect. N-am doborât nici un bombardier, cu toate că erau mari cît niște case, erau prea sus, erau blindate, dracul să le ia, cînd îl văd ca prin vis pe oltean dîndu-se ca din întîmplare mai aproape de pistolar, dar cu mîinile goale, bălăngănindu-le așa în aer, și aplecat puțin de burtă... În clipa aceea, servanțul care băga proiectilele pe țevă îi aruncă un tub gol la picioare... Olteanul îl prinde... Vă puteți închipui, domnule sublocotenent, nu forța, fiindcă băiatu-ăsta nu era prea voinic, ci furia oarbă cu care lovește? Ne-am dat seama cînd a încetat bombardamentul: îi împrăștiase creierii prin iarbă. Într-o secundă am văzut în minte ce avea să urmeze: venirea nemților, descoperirea pistolarului mort, moartea noastră la toți... Vasile, i-am spus, ce-ai făcut? Pentru tine nu mai e nici-o speranță! De ce, dom'sergent? zise. Îl îngropăm repede și spunem că s-a dus uite în direcția asta! Și îl văd că îmi și arată cu mîna încotro, ca și cînd ăsta ar fi fost un amănunt de cea mai mare importanță. Și să vedeți că a și fost, vă spun mai încolo. Pe moment n-am mai stat la discuție cu el și îi întreb pe tunari: „Băieți, ce facem, îl acoperim sau îl predăm pe Vasile?” Îl acoperim, dom'sergent, zic ăștia toți. „Și dacă ne împușcă toată bateria?” „Lăsați, zic ei, nu ne împușcă”. Îl îngropăm mai încolo și spunem că după bombardament, a plecat singur...” „În direcția asta?” zic eu. „Da”,

zic ei, în direcția asta, spre vest”. Și am convenit toți să spunem așa: încolo, spre vest, într-acolo a luat-o. S-a tot dus... „Și dacă ne prind?” mai întreb eu. „Ce putem să facem, dom'sergent, nu putem să-l lăsăm pe Vasile să-l împuște”, zic ei, ca și cînd dacă ne-ar fi prins pe toți, nu ne-ar mai fi împușcat pe nici unul și prin urmare nici pe Vasile. Ce idee copilărească era în capul lor, nu-și dădeau seama de pericol! Ne-am apucat de treabă, i-am strîns pistolarului creierii într-o gamelă, l-am apucat de cap și de picioare și l-am dus vreo cincizeci de metri mai încolo. l-am săpat o groapă cu lopețile Lineman, dar cu mare grijă, să putem pe urmă să punem iarba la loc, l-am îngropat, am șters perfect orice urmă și ne-am întors la baterie. Nu ne-a văzut nimeni, civilii n-aveau voie să circule pe-acolo, era liniște după bombardament, se vedeau în zare flăcări și fum, ardeau rezervoare de petrol și case distruse; se auzeau țipete de femei... „Băieți, zic, direcția încotro a luat-o pistolarul am stabilit-o, dar cam cînd? Și ne înțelegem noi ca unii să zică la un sfert de oră după bombardament, alții așa, la douăzeci de minute. Te strîmbi puțin și faci cu palma semnul îndoielii, că nu poți să spui la fix, dar așa, aproximativ. Să fi fost la cincisprezece, douăzeci de minute după încetarea bombardamentului. La prînz pistolarul pleca să ia masa acolo la ei. Ce să vă spun eu, imediat au și venit să vadă ce e cu el, de ce e absent la ora cînd ar fi trebuit să fie prezent? Aici trebuie să recunoaștem, dom'sublocotenent, că la noi nu s-ar fi dat așa de repede alarma. De ce n-a venit pistolarul Păscălie la masă? Ei, de ce n-a venit, lasă că vine el. Și nu se mai gîndește nimeni, ocupați cum sînt toți să-și umfle burdihanele. Nu vreau să spun prin asta că românul e mîncăcios și neamțul nu, dincontra, am putea să spunem că e invers, neamțul e mai hulpav și românul mai potolît. În orice caz, stați să vedeți. Știți cum au apărut? Doi, într-o motocicletă cu ataș, în mare viteză, au frînat lîngă noi și au început să strige: Einhein, Crantș, Cotoبرانٹ... Am dat din umeri. Au pierit. Peste o jumătate de oră sîntem chemați toți la postul de comandă al batalionului. Furierul zice „bă, ce-ați făcut, ați dat de dracu, sînt niște nemți înăuntrul...” Întru eu: „Să trăiți dom' colonel, sînt sergentul Ionescu Dumitru din batalionul de artilerie antiaeriană...” Dar el mă întreabă: ce s-a întîmplat sergent cu obergherafterul Hanț, nu știu cum? Uite aici, colonelul de la comandamentul german, cere să vă predăm pe toți, pentru cercetări. Ce-ați făcut? Ce-am făcut? Ca să spui e chestie de fracțiune de secundă, cînd vezi

În ce aparat ai băgat deștăl; tu, unul singur, el toți o armată. Dacă învingi momentul acela când îți trece prin cap că e zadarnic să te mai ascunzi, tot te prinde, îți merge mîntea scînteie. Aproape că îți vine și ție să crezi că nu s-a întîmplat nimic și că pe pistolarul acela, Hanț nu știu cum, l-a chemat măică-sa acasă și el s-a dus de bunăvoie viu și nevătămat. Dacă nu ești tare în secunda aceea, te zăpăcești și spui tot chiar dacă din gură taci, ca să-ți smulgă secretul nu mai e pentru ei decît chestie de răbdare. Cînd m-am auzit vorbind, mi-am dat seama că chiar dacă mă împușcă, nu voi spune și-am simțit în același timp că nu mă vor împușca, fiindcă mă auzeam cu urechile mele cum știu să mă apăr, și pe mine și pe oamenii mei. „Să trăiți dom' colonel, i-am răspuns nu puteam noi să-i facem ceva pistolarului dacă nici el nu ne-a făcut nouă nimic. A stat în spatele nostru la postul lui, noi la al nostru, limba n-o știm ca să zicem că ne-am fi luat la ceartă și nici unul din noi n-are vreo urmă pe el să zici că ne-am fi bătut... Cercetați și dumneavoastră. S-a lăsat o tăcere. Dom' colonel a rămas pe gînduri, pe urmă l-a pus pe interpret să traducă răspunsul meu. Neamțul s-a posomorît: „pistolarul, a răspuns el crunt, a dispărut fără urmă la postul bateriei voastre. N-a mai fost văzut nicăieri. Înseamnă că voi l-ați omorît”. „Nu l-am omorît, dom' colonel, am spus eu liniștit. De ce să-l fi omorît?” „Asta nu e important, a răspuns colonelul german, urmează să declarați la cercetări de ce, fapt e că l-ați omorît și trebuie să fiți judecați toți, toată bateria. Se va stabili atunci cine a fost vinovat. Să fie predați.

O escadrilă de avioane care se ridică în clipa aceea de pe aeroportul german, îl întrerupse pe artillerist din povestit. El se uită doar, gata să continue, dar ofițerul se ridică brusc în picioare și duse binoclul la ochi. Coborî apoi în adăpost și puse mîna pe telefon: „Dom' colonel, zise el după ce stabili legătura, am onoarea să vă raportează că o escadrilă de avioane s-a ridicat de pe aeroportul german și s-a îndreptat în direcția sud.

— Ce fel de avioane sînt? întrebă comandantul de la celălalt capăt.

— Avioane de bombardament.

— Însoțite?

— Neînsoțite.

— Bine, raportează imediat dacă se mai ridică o nouă escadrilă.

Ofițerul puse receptorul în furcă și urcă și se întinse din nou cu burta pe iarbă. Sergentul se uită la el întrebător. Ei, ce se întîmplea? Ce putea fi?

— Și cum ați scăpat? zise ofițerul într-un tîrziu.

— Dom' colonel Caragea i-a spus așa comandantului german: „Vom face cercetări și-i vom pedepsi pe vinovați conform legilor de război.” Atunci neamțul a spus: a fost ucis un pistolar german. În consecință, cercetările și judecata se va face de un tribunal german. Atunci și dom' colonel Caragea i-a răspuns: „Nu s-a dovedit că există bănuiele îndreptățite care să-i pună în cauză pe tunarii români. Pistolarul putea să fi dispărut din nenumărate alte pricini, pe care trebuie să le lămurim. Cine ne spune nouă că n-a dezertat, sau că nu s-o fi închis în vreo casă cu vreo muieră, eșetera, de ce trebuie neapărat să credem că a fost lichidat și de ce tocmai de tu-

narii noștri, care n-aveau nici un motiv s-o facă? Și dom' colonel mi-a făcut semn să ies afară. După un timp i-a chemat și pe ceilalți, pe rînd... Trei zile ne-au cercetat. Încotro a plecat pistolarul? Spre vest! Gata, asta era direcția... Cînd? Păi, să fi fost la cincisprezece, douăzeci de minute, după încetarea bombardamentului. Douăzeci și cinci de minute! Modificarea asta a adus-o chiar Vasile, de frică să nu dăm de bănuît că prea spunem toți același lucru. A patra zi mă cheamă dom' colonel Caragea numai pe mine. „Mă, zice, nici nu știți prin ce pericol ați trecut. Să sperăm că și alții mai mari ca noi or să le țină piept... Acuma, spune-mi mie! Ai încredere, nu? Îți dai seama că dacă vă predam, n-ar mai fi fost vorba de nici un fel de cercetări, vă executau și gata”. „Am încredere, dom' colonel, i-am răspuns eu, îmi dau seama că ne-ați salvat viețile, dar nu știm ce s-a întîmplat cu pistolarul. Cine știe ce-o fi pătît, la noi nu i s-a întîmplat absolut nimic”... „Mă, voi l-ați omorît, asta e clar. Dar sînt curios să știu de ce. Ce v-a făcut?” „Nu l-am omorît noi, dom' colonel”. „N-ai încredere!” „Am dom' colonel, dar ce să vă spun ce-a fost, cînd n-a fost”. „Bine, zice, du-te la baterie și țineți-vă gura. Am să vă împrăștiu pe la alte unități.”

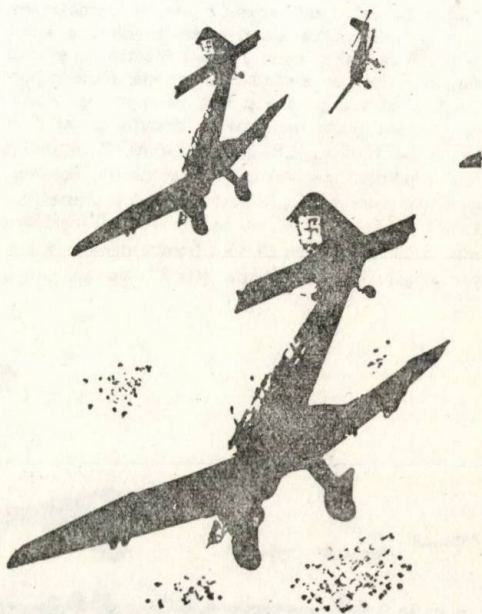
— Și de-ala arătai tu așa de vesel cînd ai venit la noi? zise sublocotenentul Gîmfăleanu, după ce sergentul tăcu. Crezi că o armată e o pădure? Într-o jumătate de oră se găsește în orice unitate te-ai piti.

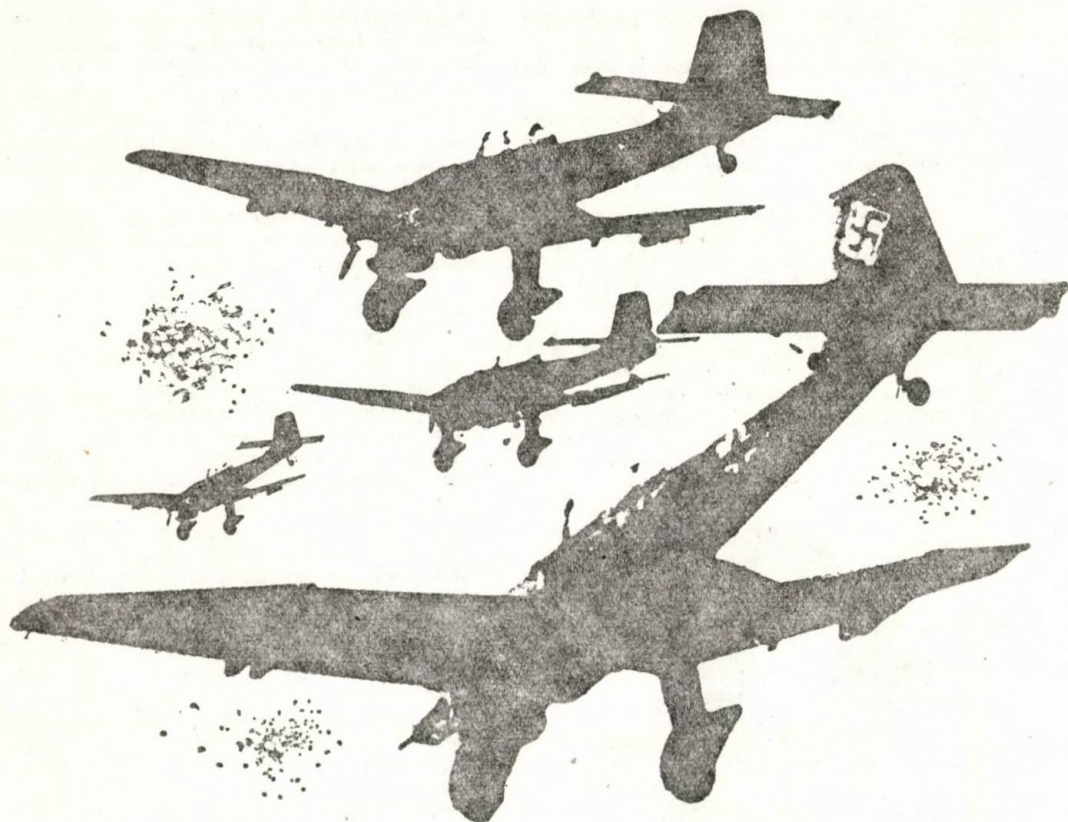
Dar sergentul nu fu de aceeași părere.

— Dacă nu ne-a mai căutat pe noi nimeni pînă acum, am scăpat, dom' sublocotenent.

— Acuma ați scăpat, zise ofițerul, dar pînă ieri nu scăpaserăți.

Și se uită la el ca la ceva neînsemnat, care nu mai prezenta nici o importanță; a fost în pericol, a trecut, nu mai dai doi bani pe ce-a fost...

Ofițerul ridică iar fruntea. În depărtare, în direcția sud, se auzeau zgomote înăbușite de explozii. Tunarii se răsuciră și ei pe coaste, și se ridicară în capul oaselor. Ce-o fi? Ofițerul coborî la postul său de comandă. Nu trecu mult și telefonul jîrîi. Dar vocea pe care el o auzi de dincolo era ciudat de liniștită și mai ales de confidențială, aproape șoptită :

— Cine e ? Gîmfăleanu ?

— Ordonanți, domnule colonel.

— Nu e bine, Gîmfăleanu, zise colonelul. Escadrila aceea germană pe care ai văzut-o dumneata, bombardează capitala. Trebuie să ne facem datoria, sublocotenent : Ordin, trageți asupra oricăruia avion german care se ridică de pe aeroportul Otopeni. Veți primi muniție suplimentară, nu faceți economie, sînteți singura baterie care poate pune în pericol absolut orice decolare a avioanelor inamice, dată fiind apropierea foarte potrivită de aeroport a amplasamentului ales și poziției bine camuflate. Dar sînteți, din aceleași motive și cei mai vulnerabili la un atac de infanterie, care ar putea veni tot dinspre aeroport ca să vă scoată din luptă. Pregăriți-vă pentru apărare. O să vă trimitem întăriri în oameni, în vederea luptelor care, eventual, veți fi siliți să le dați. Aveți grenade ?

— Nu suficiente, domnule colonel.

— Vă vom trimite.

Și colonelul închise. Sublocotenentul ieși.

— Comandanții de tun, la mine ! strigă el.

Erau toți sergenți. Vruură să salute, dar tînărul ofițer le făcu un semn de nerăbdare și le spuse ceea ce comandantul său îi spusese lui, trecînd sub tăcere amănuntul că erau atît de vulnerabili cum îl atrăsese atenția colonelul.

— Asta e obiectivul, încheie el și nu e nevoie să vă mai aduc aminte că la nevoie artileristul trebuie să lupte și cu pușca, grenada și arma albă, dacă nu-i vin întăriri și bateria e atacată de forțe de infanterie. La posturi, tunurile în bătaie, și căutați să prindeți avioanele încă deasupra solului, pentru ca în cazul în care vreunul scapă după primul tir, să avem timp să nu ne scape la cel de-al doilea.

Comandanții de tun alergară spre piesele lor, încărcară, și țevile de tun se înclinară rapid în direcția aeroportului. La postul său de comandă, tînărul ofițer supraveghea și el obiectivul cu binoclul, cu încheietoarea de la pistol desfăcută, să poată trage rapid semnalul de deschiderea focului. Se scurseră astfel minute întregi. Încordarea slăbi pe chipul ofițerului, el părăsi postul de comandă și se apropie de tunul artileristului cel nou, sergentul Ionescu.

— Ce zici, sergent ?

— Ce să zic, domnule sublocotenent, aștept să-l văd cum se ridică...

— Nu se mai aude nimic dinspre București.

— Or fi terminat și ei munițiile, trebuie să se

Întorcă. Ce-i facem dacă se întorc pe deasupra noastră ? Tragem în ei ?

Ofițerul avu o secundă de ezitare. Apoi răspunse :

— Obiectivul nostru sînt avioanele care se ridică de pe aeroport. În celelalte trebuie să tragă celelalte baterii de centura orașului. Noi nu trebuie să ne demascăm.

Ofițerul avea instinct bun și se pare că nu-i plăceau complicațiile : el va executa ordinul care i s-a dat, cît mai simplu cu putință, fără „ce-o fi dac-o fi.” Timpul trecea însă și cerul rămînea liniștit în toate cele patru puncte cardinale. Treceau însă minute și nu ceasuri și ofițerul începu să se gîndească din ce în ce mai atent la sensul spuselor colonelului. Cu sau fără întărirea care ar urma să vină, situația bateriei rămînea aceeași, trebuia să lupte singură cu un aeroport și în luptă care urma

să aibă loc, unul din ei să fie redus la tăcere. Ofițerul însă ca orice om vîrît în întregime într-o acțiune care te face să uiți de tine, nu se gîndea că s-ar putea ca bateria să fie aceea care va fi distrusă, ei se gîndea cum să doboare fără greș avioanele care aveau să se ridice, încărcate cu bombe cu destinația de a omorî cu ele pe-ai noștri. Sergentul Ionescu însă, el, se gîndea. Bateria la care el comandase un tun lîngă Ploiești, fusese nu o dată sub ploaia de bombe.

— Dom' sublocotenent, zise el, să fii atent, ați mai fost bombardat vreodată ?

— Nu, spuse ofițerul.

— Sub bombardament...

Nu-și sfîrși însă bine cuvintele, că un mare avion de transport începu să se ridice încet pe deasupra aeroportului. Ofițerul scoase pistolul din buzunar.

— Dom' sublocotenent, strigă sergentul Ionescu, lăsați-mi-l mie, de ce să prăpădim munițiile ?

— Bine, zise ofițerul și strigă : tunul numărul unu trage asupra avionului inamic, restul bateriei ocheste și așteaptă comanda.

Și noul artilerist trase. Lovi în plin, pulveriză, pur și simplu, într-un brusc incendiu greoiul aparat care abia părăsise pista, în minutele următoare trei noi avioane se ridicară în aer. Apoi încă trei ori cite trei și după un timp iarăși trei.

— Foc ! striga necontenit ofițerul.

Bubuiturile porneau zgîlțîind parcă pămîntul și nu încetară vreme îndelungată. Cînd se opriră, avioanele nu mai erau pe cer. Pentru a ateriza, un aparat de zbor care abia a decolat, are nevoie să-și la puțină înălțime, altfel cade jos ca o piatră. Exact în timpul acestor manevre bateria le atîngea pe toate, incendiindu-se.

— Eu le-am lovit dom' sublocotenent, striga sergentul Ionescu cu o astfel de exaltare în priviri încît se vedea limpede că el e pe deplin convins de cele ce spune. Dacă nu credeți, urlă el, facem o experiență, lăsați-mă numai pe mine să trag și o să vedeți.

Se scurseră încă ceasuri întregi și nici un avion nu mai vru să-și ia zborul de pe aeroportul militar aflat în mîna inamicului. Nu sînt însă decisive în astfel de răsturnări cum s-a petrecut la 23 August 1944, cîteva ceasuri ? Bateria fu atacată de pistolari germani. Ofițerul pieri la datorie, dar sergentul Ionescu, bombardat de-atîtea ori la Ploiești, știu să se ferească și preluă comanda. Pistolarii fură respinși, iar un tir de artilerie care se abătuse asupra lor dinspre aeroport, distruse două tunuri și scoase din luptă cinci artileriști. Noaptea le aduse celor rămași izbăvirea, iar dimineața cînd apărură pe cer un bombardier gigant, și vru să aterizeze pe aeroportul inamic, cele două tunuri din patru cîte mai erau, deschiseră focul asupra lui și îl doborîră...

S-ar putea crede că mulți ani mai tîrziu, sergentul Ionescu Dumitru, redevenit brutar, avea să povestească la un pahar de vin, isprăvile lui de artilerist la antiaeriană, începînd cu cele de la Ploiești și sfîrșind cu cele de la Otopeni. Ca orice om însă care a trecut nu o dată pe lîngă moarte, el știa că nu va fi crezut, și de aceea povestea totdeauna un lucru pe care nu-l văzuse cu ochii lui și nu-l trăise, ci îl auzise și el povestit de alții. Că piloții americani, doborîți de antiaeriană, cînd vedeau că se apropie de ei nemții, își scoteau pistoalele și se cam împușcau... „Reonți ? Reonți ? Reonți ?” pretindea fostul artilerist că făceau acei băieți care aveau nenorocul să cadă din fortărețele lor zburlătoare pe pămîntul României, ceea ce în traducerea liberă a brutarului însemna : „Nemți ? Nemți ?” „Nu români, români”, cică strigau ai noștri cu grabă, alergînd spre ei și auzînd aceștia piloții americani își luau pistoalele de la timp și se predau...

CONSTANȚA BUZEA

În real nu știi

dacă așa ceva ar fi posibil
în teritoriul plantelor un *înger*
deșertul izbucnind în plîns

te bate sila
pe care mîine n-o vei mai trăi

în real nu ești nu știi
derutat de mișcarea gîndacului
pe care-l stringi în pumn
încrămînt

vuiet suflet
în real revoltîndu-te
caută somn în maldărul ploii
ca să ai de unde reveni

în valuri de zăpadă
dormi împăcat cu ochii deschiși
înăuntru

dacă așa ceva ar fi posibil
răspuns la întrebarea sufocată
călcîitul ei
pe firul de nisip ce izvorăște
din privire

senzație de plîns de ieșire din mare
de izgonire

te mistui lăsînd
în voia vuietului care nu te recunoaște
dacă ți-e frică

Simulacru

din groapa cu var
cuvîntul suie în ger
alb ars

mașina de scris visează
în întuneric
degete astenice

cici rămîne un spațiu gol
pentru neprevăzut
coșmar tupeu lebede negre

limuzine cu muzică
își trec coapsele de cauciuc
printre explozii

proză a fumului
carbonizînd linia subțire dintre
recolte

inima se împăienjenește
chirurgul o extrage profitînd
de mușenia durerii morale

viața e suportabilă pînă cînd
începi s-o aștepți
cu studiile terminate

corectă ca un instinct
te va lovi în ceasul istovit
cînd ațipești

frică
motiv de plîns în săli
literalmente goale

Capcană

adusă de foame
pasărea izbucni prin geamul deschis
spaima de-a o vedea aproape moartă
începînd ritualul zbaterii
pene rupte în aerul invadat de hîrtii
ochii păsării aprinși în capcana mișcării
zborul are alt sunet între ziduri
candelabrul se sparge
scapă găsește fereastra
lovindu-se de primul copac o văd
murînd
copacul nu recunoaște ușoară cenușa ei

REBREANU lector de de carte

Era prin anul 1935... Un tânăr profesor din provincie, nu chiar debutant în literatură (mai publicase câteva nuvele prin diferite reviste), își încerca norocul participând la un concurs de romane organizat de editura „Adevărul”...

În juriu se aflau: Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, George Călinescu, Emil Pauker (directorul general al întreprinderii „Adevărul și Dimineața”) și Mircea Grigorescu (directorul editurii „Adevărul”).

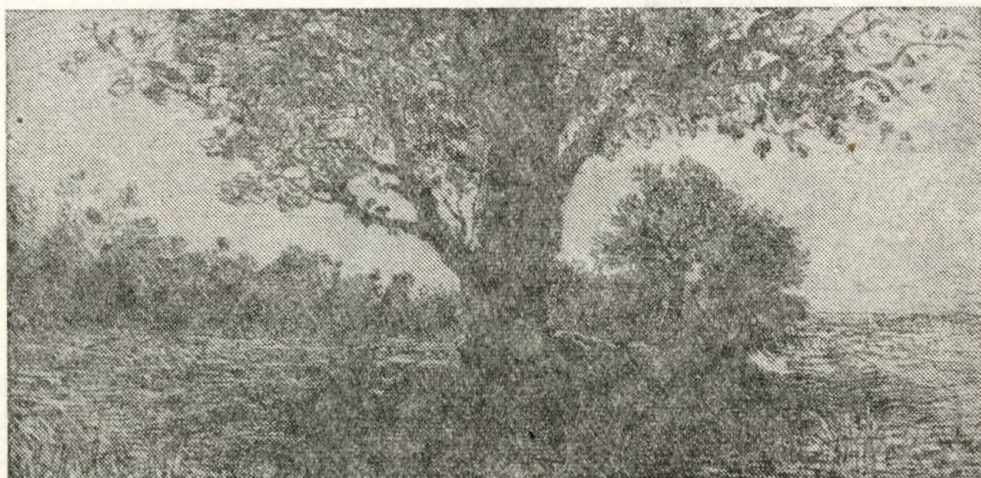
Peste câteva luni, rezultatul fu dat publicității. Și astfel tânărul profesor citi în ziarul „Adevărul” că dintre toate lucrările examinate (optzeci și patru, dacă nu mă înșel), juriul n-a premiat nici una. Motivul? Nu îndeplineau condiția fundamentală, obligatorie a concursului: să fie neapărat romane sociale. A fost însă distins cu o mențiune de zece mii de lei romanul „Altceva” care, deși numai un roman de dragoste, fără nimic social, era totuși cel mai izbutit dintre cele prezentate. Totodată juriul a mai selectat — spre a fi tipărite — încă trei romane: al lui Mihail Șerban, al lui Pericle Martinescu și al lui Dan Petrașincu... Surpriză, bucurie, încântare! Izbucnire firească întrucât romanul „Altceva” era al tânărului profesor. Succes nu numai moral, ci și material: zece mii de lei plus publicarea cu respectivele drepturi de autor!

Peste două zile, norocosul tânăr primi o telegramă: să vină urgent la editură. Ceea ce a și

făcut. Când intră în biroul directorului, Mircea Grigorescu tocmai spunea unui tip slăbănog, deșirat (un subaltern? un solicitant?), îi spunea ferm, concludiv: Tot ce nu-i foarte bun, e rău. Asta-i de viza noastră! Tânărul profesor tresări: Dacă asta-i de viza ăstora... Mircea Grigorescu îi strânse mîna, îl felicită. Scurt, energic, expeditiv. Fapte, nu vorbe! Domnul Rebreanu, — se grăbi să-l înștiințeze, — care v-a citit romanul! — s-a nimerit în lotul de lucrări repartizate dumnealui — și l-a recomandat pentru premiere, vrea să vă cunoască și să stea de vorbă cu dumneavoastră.

Vizită la și discuție cu Liviu Rebreanu! Se putea o mai mare satisfacție pentru un proaspăt începător într-ale scrisului? Viri manuscrisul în servietă, coborî în stradă, chemă o mașină, urcă și iată-l ajuns la adresa indicată: un apartament, parcă la etajul doi, dintr-un bloc șituat pe Bulevard (cam vizavi de actuala Facultate de Drept).

Cum a decurs întâlnirea? Curiozitate, atenție încordată, priviri intense, scrutaătoare din partea amîndurora. După ce-i strînse mîna cordial, viguros, bărbătește, ilustrul romancier (ilustru, da, chiar de pe atunci) se trase un pas îndărăt, cercetîndu-și oaspetele cu un ochi aprobator, admirativ: Da, îmi plăci! Tânăr, chipeș, elegant! Apoi maestrul se așeză pe scaunul lui de la birou, invitîndu-l și pe junele său confrate să ia loc. Cu ce te ocupi, din

Teodor Aman : „Peizaj”

„Ce trăiești? Începu să-l întrebe. Sînt profesor de limba română, îi răspunde tînărul. Da, da, se ilumină, se bucură Liviu Rebreanu, mi-am dat seama imediat, de la primele pagini. După corectitudinea gramaticală. Ești în avantaj și în privința asta. Gramatica! Uf, ce mult m-am chinuit cu ea! Gramatica! Mărturisii marelui romancier, într-o spontană și totală sinceritate. Și cum scrii? greu, ușor? mai dori să afle maestrul. Ușor, cred. Cînd am școală, cite o pagină după-amiaza și una seara. Cînd nu am școală, mai scriu cite-o pagină și dimineața. În orice caz, n-aș putea pretinde că mă istovesc muncind, îl informă tînărul. Liviu Rebreanu deveni și mai curios, insistent: Fumezi, bei ceva cînd scrii? Iar tînărul simplu, modest, nevinovat: Nu, nu beau nimic... Nimic?! Se miră, se ului maestrul. Nici măcar cafea? Nu, se porni să-i povestească tînărul, cafea nu beau niciodată, nici la masă, la o petrecere. Am oroare de cafea, din copilărie, de cînd am fost bolnav de friguri și m-au doctoriciu cu chinină în cafea. De-atunci, să n-o mai văd în ochi! Fumez, însă. Pagina și țigara. Atît. Re-reori calc regula, fumînd două țigări la o pagină. Ești un om fericit, foarte fericit! îl admiră maestrul și continuă: Eu, uneori, mă trudesesc toată noaptea,

beau o găleată de cafea, fumez o cutie întreagă de tutun, cutia asta... (mărișoară, cutia, pirogravată, aștepta cuminte, supusă, pe un colț al biroului). Da, da, reluă maestrul, toată noaptea, cafea după cafea și țigară după țigară, fără să pot scrie un rînd! Tînărul viitor romancier se înroși brusc, își plecă privirea, confuz, derutat, parc-ar fi săvîrșit o gafă, parcă și-ar fi jignit, și-ar fi insultat magistrul, îndrumătorul, binefăcătorul; nu, nu trebuia să-i spună că munca lui scriitoricească... de fapt, nici nu era o muncă, mai degrabă o distracție s-ar fi părut că este... nu, nu trebuia, pentru ca să-l supere, să-l indispuină?!... Atunci, pentru că scrii așa de ușor, nu te-ai gîndit niciodată să-ți dai demisia din învățămînt, să vii la București și, eventual, să faci gazetărie, să te consacrî întru totul scrisului, literaturii? se interesă Liviu Rebreanu, de astă dată calm, perfect stăpînit. Tînărul ezită, reflectă, nu cumva să mai comită o nouă gafă: Nu cred c-aș putea. Sînt profesor titular, și încă definitiv... e o profesiune pe care mi-am dorit-o întotdeauna, pentru care m-am pregătît ani de zile... N-am curaj să risc, să dau ceva sigur pentru o meserie care... Nu știu ce să spun, cum e mai bine, avu maestrul o îndoială. Eu am riscat totuși, dar nu îndrăznesc să-i îndemn și pe alții s-o facă... Mă gîndesc însă că, pentru un scriitor, instabilitatea, nesiguranța vieții, lipsurile, greutățile materiale, chiar bolile, suferințele fizice au și ele un rost: îl împing mereu înainte, îi dau pîneni, îl fac mai activ, mai eric și mai filozof. Meșterul Manole are un tîlc: dacă nu te sacrifici total, nu te ridici prea sus, nu te împui în fața posterității. Eminescu, de asemenea, exemplul lui Eminescu mi se pare iarăși convingător... Dar, cum ți-am spus, mă abțin, nu te îndemn, rămîne să apreciezi singur pînă unde vrei

să ajungi, cît vrei să urci și îndeosebi cît ești hotărît, cît poți să plătești pentru acest urcuș... Da, și acum să trecem la partea practică a întîlnirii noastre... Ți-am citit romanul și mi-a plăcut. Mi-a plăcut și titlul, „Altceva”, dar mai mult mi-a plăcut felul cum l-ai împărțit: Povestește ea..., Povestește el..., Și acum, autorul..., primele două părți la persoana întîii și ultima parte la persoana a treia. Singurul defect ar fi că stilul celor trei părți e prea puțin diferențiat. Și ea și el și autorul folosesc același limbaj, cu deosebiri prea mici, aproape neobservabile. Dar, pînă la un punct, defectul ăsta se mai poate îndrepta, într-o primă corectură pe manuscris, apoi

la cea de-a doua corectură, în șpalt... se mai poate corecta, te mai trudești nițel și... Nu demult, astă-iarnă chiar, plănuisem, intenționez să scriu și eu un roman împărțit tot așa, cu cinci povestitori însă, nu cu trei... După cum vezi, mi-ai luat-o înainte... (Tînărul era numai ochi și urechi, mulțumit, fermecat de cele auzite, învățate.) Și încă un defect ar mai fi... Ai adus manuscrisul?... Da, bun... Deci, Grigorescu n-a uitat, mă temeam c-o să uite, cu atîtea cite sînt pe capul lui... (Tînărul deschise prompt servieta, scoțînd manuscrisul și punîndu-l la îndemînă, pe birou.) Ar mai fi ceva, încă

un defect, după mine, și mai grav, continuă maestrul, răsfoind manuscrisul. Sînt aici... le-am și subliniat în parte... la pagina 33, de pildă, iată una din sublinierile mele... Sînt aici unele lungimi, unele „burți”, cum le numesc gazetarii în jargonul lor, unele „burți” care strică, împovărează textul, n-au nici un temei artistic, ba dimpotrivă... Și apăsător, energic, autoritar: Eu știu că dumneavoastră, tinerii preferați, acceptați mai lesne să vi se taie un deget decît un cuvînt din ce-ați scris. Află însă că scriitor mare nu-i acela care se pricepe să scrie mult, ci numai acela care se pricepe și are curajul să taie mult. După mine, ăsta-i Rubiconul care trebuie neapărat trecut. Și-ți voi dovedi că am dreptate, îți voi dovedi cu exemple, cu argumente, pe text, ca să vezi, să te convingi că nu vorbesc în pustiu...

Poate că unii vor fi tentați să afle cine era tînărul învățăcel? Are vreo importanță? Nici una, cred. Important, în acest caz ca și în multe altele, este numai cel care dă, nu cel care primește. Nu ne interesează elevul, ci îndrumătorul, Magistrul. Tenacitatea lui tipic ardelenescă, dăruirea lui, generozitatea cu care-și împărțea sfaturile, îndemnurile, responsabilitatea și pasiunea pe care le punea în formarea tinerilor scriitori, convingerea lui nestrămutată că pentru constituirea unei literaturi naționale durabile și competitive, trebuie, sînt absolut necesare o pregătire și o luptă comună, o activitate omogenă, organizată, o solidaritate și un spirit de echipă, de breaslă chiar, uneltele, modalitățile și inovațiile literare cele mai bune, mai eficiente ale unora devenind ale tuturor.

Eu adevăresc doar (vreți prin prestare de jurămînt? pe cuvînt de onoare? că martori n-am, nici documente), adevăresc doar și semnez pentru adevărul faptelor, pentru autenticitatea relatării.

din poezia chinei

LI-TAI-PE (701—762)

Pe lacul Tong

Reci, razele-aurorii de toamnă-^{ating}abia
Olginda străvezie a lacului Tong-Ting,
Unde-și contemplă luna obrazul diafan...
Un șarpe de mătase-i în zare riul Sian.
Deasupra berze albe și negre trec
Pe cînd în luntre niscăi cheflui și ^{în zbor,}
Slăvesc frumoșii nuferi, de-un alb ^{visători}
Și nu văd că de brumă li-i straiul ^{imaculat,}
^{argintat...}

Anonim (sec. IX—XIII)

Amurg

Un șoim se rotește în cercuri
Peste lacul pustiu,
Frunză tirzie șovăind să cadă
În cerul din apă.
Nici o șoaptă prin lungile trestii,
Nici o luntre pe lacul
Sclipind încremenit în amurg,
Singur — ca pasărea.

Scînteii

În adîncul pădurii un foc
Singerînd prin hățisuri...
Noaptea, în larg, fanarul unei bărci,
Fîravă rază fugară...
Mierla cu plisc de naramză,
Fulger mărunț în fereastră...
În pragul beznei fără hotar
Gîndul la tine.

MIHNEA GHEORGHIU

La cizmarul ANDREI

Cu puțin înaintea suspendării revistei de către ministrul antonescian, la „Viața Românească” de sub conducerea lui Mihai Ralea, George Oprescu și D. I. Suchianu mai continuau ședințele colegiale, — ținute regulat în acea bătrînă și confortabilă căsuță boierească din centrul orașului, — cu aerul lor pe jumătate conspirativ și jumătate jovial. Cînd ai douăzeci de ani și scrii poezii suprarrealiste, slujba de corector și secretar de redacție adjunct (secretarul era un orecare Iampolschi) apare mai puțin ordinară, cu condiția să se desfășoare într-un mediu ambiant în care ideile să nu doarmă-n rafturi, ori să moară la telefon. Eram fericit, prin urmare, de două ori : „de-ai casei” la o revistă mare și „colleg” cu marii ei colaboratori.

Echipa de la „Viața Românească”, — mult mai puțin omogenă acum, decît o prevăzuseră poate creatorii, Stere și Ibrăileanu, — număra și colaboratori pentru care „stînga” nu mai reprezenta un pol de atracție, situați deci pe altă „linie” decît aceea apărută, cu prudență dar și consecvență, de „grupul Ralea”. Acesta din urmă proteja și pe cei cîțiva gazetari și scriitori comuniști (introducîndu-i în sumar cu pseudonime) care frecventau mai rar localul și atunci se întruneau într-o cameră separată, cu intrarea prin biroul directorial. Colaboratorii cu tendințe de „dreapta”, mai puțin numeroși ce-i drept, aveau bunul-simț de a nu face profesiuni de credință prea zgomotoase, dar cîteodată se mai întîmpla.

Astfel, mi-aduc aminte de imprudenta pledoarie a unuia dintre dinșii (în particular, totuși, un personaj inofensiv, traducător din Baudelaire), care făcînd elogiul ofensivei hitleriste în vest a aruncat, în treacăt, o vorbă de ocară la adresa republicanilor spanioli învinși de Franco, adăogînd și o glumă proastă despre Guernica. Au răsunat cîteva replici de politicoasă indignare ; iar dintre ele a bubuit de-odată un glas tăios, din pieptul athletic al unui bărbat înalt, cu chip oval și nas puternic. Se ridicase în picioare și întinsese mina peste masa florentină de nuc masiv, să-l apuce de guler :

— Ce-ai spus, dobitocule ?

Acela a tăcut, siderat de această întrebare „neacademică” și îndreptându-și privirile spre restul asistenței, atrasă brusc de nu știu ce altceva în clipa aceea, se crezu îndrituit să se prevaleze de regimul politic de stat atunci în vigoare și să replice :

— Ce-ai auzit, bolșevicule !

A urmat o goană în jurul mesei, cu strigăte și bufnituri, potolită, într-un târziu, de Ralea care tocmai ieșise, preocupat, din „biroul secret” :

— Vă rog, *de la tenue*, domnilor. Lasă-l în pace, domnule Bogza, nu vezi c-a făcut pe el ?

Atunci l-am văzut pe Geo Bogza (ați bănuț, desigur, cine era bărbatul înalt și focos), cum îl lasă de guler pe bietul traducător — conformist, întrebându-l aproape grijuliu :

— Chiar așa, domnule ?

Iar acela, confirmând jalnic :

— Chiar așa, am fost cam bolnav, domnule.

A fost un rîs copios general, iar Bogza a plecat dînd din umeri. Ne-am întîlnit la ușa.

— Unde te duci ? m-a întrebat el distrat.

Mergeam la un cizmar de pe strada Smărdan, care-mi făcuse o pereche de pantofi de antilopă vișinie, cu talpă triplă, ce-i stîrniseră admirația lui Geo.

— Mă duc la cizmarul Andrei.

— Autorul *acelor* pantofi ? parcă-și aminti autorul *Cărții Oltului*.

— El, zisei eu laconic, neștiind dacă mă ia peste picior.

— Ia-mă și pe mine, să mi-l prezinți...

Și pornirăm tăcuți pe Bulevard, printr-un București care avea foarte curînd să cunoască cel de-al doilea război mondial.

WU-TI (140—88 î.e.n.)

Bazinul de alabastru

*În străveziul crug de alabastru
Un pește galben și un pește roșu
Plutesc ca două flori însuflețite
Mișcate-ncet de-a vîntului suflare —*

*O creangă de cireș se-nclină cînd
Și cînd, peste bazinul de-alabastru...
Trandafirii petale plouă lîn
Pe-oglindea-n care tot se duc și vin
Un pește galben și un pește roșu.*

Reverie

*O boltă răcoroasă-ntinde — asupra-mi
Frunzarul cel verde.
Zi de zi tot mai viu
Scîlpește mușchiul fraged sub umbrare.
Culcat pe spate stau sub pinii falnici
Și-n ochii mei
Privind spre nicăieri
Trec filozofi și prinți din vremi apuse.*

WANG-WEI (669—759)

Lîngă izvor

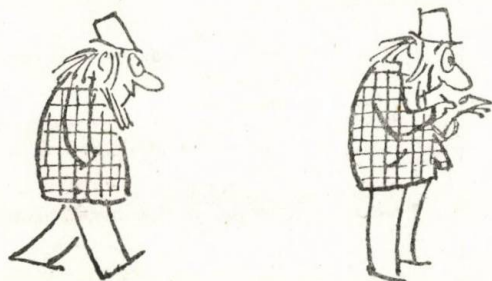
*Printre stînci poposind visător,
Lîngă unda izvorului,
Întorc plecăciunile plopilor
Și-mă sorb cupa de vin.
Zefirul alungă petale
De flori în văzduhul senin...
De ce oare nu ia cu el
Și tristețe gînduri ?*

WEN-TING-IUN (818—872)

Zori de toamnă în munți

*Mai dorm în ceața dimineții munții
Invecinați. Scîlpește palid iarba
Sub soarele crescînd prin ramuri goale.
Deplin domnește liniștea pe iaz.
Departa în păduri auzi cum cade
Rodul copacilor prin care zburdă
Mămuțele. Foșnește frunza moartă
Sub pasul căprioarei sperioase.
Pe strune joacă degetele mele
Istorisind în cîntec despărțirea
Dintre izvorul clar și bezna nopții.*

În românește de DINU DAMIAN

Frunza
 Să fii o frunză
 ce-a întrerupt
 cântarea aleasă
 a iubirii e oare
 o mai mare
 bucurie?

**RADU
TUDORAN**

AUTOBIOGRAFICE

Din caietele mele de lucru extrag rîndurile de mai jos, idei, reflecții fugare, intenții schițate care n-au încăput în ceea ce am scris în ultima vreme și care poate nu-și vor găsi un loc nici în ceea ce voi scrie de aici încolo; e un prisos de materie primă, care poate fi privit ca o înșiruire de mărturisiri candidе, directe sau indirecte, pentru o autobiografie complementară.

*

Cînd eram mai tînr, mă simțeam gata să întreprind fapte din cele mai hazardate; așteptam doar să mi le propună cineva, ca pe o provocare. „Dați-mi o temă, spuneam, și voi executa-o!” Nimeni nu mi-a propus să zbor în lună; poate aș fi ajuns înaintea celorlalți.

*

Sînt deprins cu satisfacțiile îndepărtate, pot să mi le construiesc pe îndelete și să le aștept vreme îndelungată; am exercițiul răbdării și al încrederii în mine însumi, mereu înnoită, după ce de multe ori se clatină; în meseria noastră îndoiala este o însușire de bază. Lucrez ani în șir la o carte, uneori în incertitudine, și trebuie să treacă alți ani pînă să cunosc rezultatul acestei strădanii, care adesea poate să se piardă căci arunc multe pagini scrise, uneori chiar pe toate.

*

Nu sîntem mai păcătoși astăzi decît vom fi mîine și decît am fost altădată. Nu avem să ne iertăm o faptă, ci înșăși structura noastră.

*

Bătrînețea ar putea fi o acumulare de suferințe cicatrizate; dacă a mai spus și altcineva la fel, înseamnă cu atît mai mult că am dreptate.

*

Am capacitatea de a trăi în orice timp al trecutului meu, prin evocarea unor afecțiuni care au existat odată. În clipele cînd omul trebuie să se îmbete ca să supraviețuiască unei mizerii prezente, evocarea

emoțiilor trecute, dacă sînt destul de puternice, poate să-l ducă mult mai departe decît alcoolul.

*

E grav cînd ajungem să tolerăm incorectitudinea prietenilor, fără reproșuri, socotind că nimeni nu-i mai bun decît altul.

*

Cunosc triumful trist de a vedea împlinindu-se nenorociri pe care le-am prevăzut și în care alții n-au vrut să creadă.

*

Nu port nici o haină de împrumut; după moarte nu mă va despuia nimeni. Am privilegiul de a nu fi altceva decît ceea ce am putut face din mine eu însumi.

*

E mare goană după talente, criticii le tot vînează, așteaptă cu anii pe marginea luminiișului. De multe ori, ca să nu vină cu tolba goală, împușcă un croncan răgușit sau o veveriță nevinovată, care face poezile. În ceea ce mă privește, sînt un leș pentru asemenea tolbe, nu un vînat comestibil.

*

La îndemnul profesorului, o studentă care își luase ca subiect pentru lucrarea de diplomă cărțile mele, a venit să mă cunoască și să-i dau unele explicații. N-a fost singura și nu m-a mirat mai mult decît altele că își alesese o asemenea temă. Știind ce preț punea pe mine profesorul, i-am spus fetei: „Îți mulțumesc pentru preferință, dar n-ai ales un cal cîștigător, din păcate. Să nu mă cruți, dacă vrei o notă mai acătării!”

*

Drama celor care îl așteaptă pe Godot o găsim și la Brătescu-Voinești, în personajele lui provinciale.

*

În concepția mea privitoare la folosirea cuvintelor, raportul față și femeie este într-o relație nu de vîrstă, ci de disponibilitate.

*

Atunci cînd te apropii de o femeie fiindcă lingă ea este bine, gestul fizic ar putea să nu fie atît o nevoie biologică, ci, poate mai degrabă un semn de garanție, o dovadă de adevăr.

*

Într-o vreme suna telefonul, noaptea, și nu-mi vorbea nimeni. Fiind în ora de insomnie sau de visare, așteptam răbdător, încercînd să-mi imaginez cine era la capul firului, în ce decor, în ce stare de spirit și ce avea în minte. Desigur așa ceva li s-a întîmplat multora. Auzeam numai o respirație delicată și, mai stins, într-un plan mai îndepărtat, un tic-tac muzical de ceasornic, care părea să pornească dintr-o mașinărie fină și anacronică. Era o înrudire între respirație și aceste sunete pline de nuanțe; am făcut din ele o fizionomie.

După un timp m-am aflat într-o casă unde veneam prima dată. Ceva mi se părea cunoscut dar nu mi-am dat seama ce, pînă cînd a fost o clipă de liniște; atunci am auzit respirația. Ochii mi-au fugit instinctiv la o etajeră cu bibelouri, între care am descoperit ceasornicul și i-am recunoscut sunetul; era o mică bijuterie de argint, cu cadranul emailat, din celălalt secol. Observîndu-mi privirea, gazda s-a înroșit foarte tare.

Nu mai am ce face din această poveste; poate doar o nuvelă polițistă.

*

N-aș vrea să le dau tocmai eu de gol pe curajoasele fete care trebuie să înfrunte o familie întregă cînd se întorc la casa părintească după prima lor experiență de dragoste. Fiindcă toți sînt cu ochii asupra lor, le trebuie o știință întreagă să nu se trădeze. Au învățat, din experiența altora, din confidențe, să ascundă semnele exterioare, cearcănele patetice, strălucita stupeoare de pe față, ca să las deoparte detaliile materiale, rochia sifonată, uneori prinsă în ace, ciorapii cu firele duse, cămășuța cu o bretea ruptă și uneori pusă pe dos, ce ar spune totul, ea singură, dacă o fată s-ar dezbrăca fără precauție. Dar mai e ceva ce fetele n-au observat și nu știu să ascundă: nimeni nu le-a atras atenția să-și controleze glasul, care scade cu un semiton, devenind o dovadă mai sigură decît toate. Cînd ele intră pe ușă și spun bună seara, orice mamă ar înțelege, dacă ar fi instruită și ar avea, cît de cît, ureche muzicală.

*

Francezii, exemplu de curtenie masculină, nu practică sărutul mîinii ca semn de omagiu, ci numai în ordine tîndră, cum ar săruta brațul, umărul, grumazul, în ascensiunea spre gură și-n drumul ascuns către inimă. În tinerețe multe știam despre firea unei femei, după felul cum îmi dădea mîna, care poate fi un gest plin de consecințe. Iar atributele fizice ale unei mîini, greutatea, elasti-

citatea, moliciunea, căldura îmi dezvăluiau fără greș alcătuirile cele mai intime ale anatomiei feminine.

*

În faleză de argilă roșcată care limita plaja, cineva sculptase, între alte figuri, o sirenă destul de sugestivă. „Ce-i ala o sirenă?” l-a întrebat copilul cel mic, pe cel mai mărșor, de vîrsta primului an de școală. Acesta a răspuns, fără șovăire, avea o minte isteasă, dar s-a împiedicat și a rămas perplex în fața ultimei vorbe a definiției: „O sirenă este o femeie jumătate pește, jumătate... ea.” Luăm prin surprindere, părinții n-ar fi putut să spună mai bine.

*

Bătea vîntul puternic și rece pe plajă, și ca să se aperi, o familie de străini, soț, soție și copil, își săpaseră un adăpost adînc în nisip unde sigur că le-ar fi fost bine, dacă n-ar fi dat de umezeală. Făceau parte dintr-una din cele mai vrednice și mai inventive nații cunoscute de mine; ceea ce însă nu-i împiedica de a privi cu perplexitate fenomenul incomfortabil, și de a încerca să-l combată cu mijloace naive: cînd prosopul întins pe fundul adăpostului se jilăvea cu totul, îl scuturau, apoi peste nisipul umed presărau nisipul bscat de alături. Așa au tot făcut, o dimineată întreagă, pînă ce au ajuns la nivel cu plaja, în bătaia vîntului.

*

Un tînr, pe malul mării, își zădărea cîinele, crezînd că-l distrează, arunca un băț, departe, în apă, și-l trimetea să i-l aducă. Se distrau privitorii, cîinele însă, un lup negru, viteaz, voinic, suplu, plin de supunere, obosea și după un timp s-a așezat pe nisip, cu limba atîrînd din gură, n-a mai vrut să asculte. Cu atîți martori în jur, pentru stăpînul cîinului era o înfrîngere, n-a înțeles s-o îndure, a insistat, cu gesturi tot mai imperative, a strigat, a amenințat, lipsea doar să ridice bățul. Dar cîinelui părea că nu-i pasă, îi era lehamite și dacă pe urmă s-a urnit de jos, se vedea lîmpece că nu-l împingea frica, nici simțul datoriei, ci plictiseala. Oricum, el a avut mai mult umor decît stăpînul-su; și căci luînd de alături o găteajă, i-a pus-o la picioare, privindu-l cu indulgență.

*

Văd cîini de rasă, din ce în ce mai frumoși, cu stăpîni tot mai urîți și mai fără de rasă.

*

În zilele cenușii și triste de după cutremur am văzut o scenă luminoasă, care mi-a încălzit inima. O mamă de cîini, o seteră roșie și suplă ca o flacără, se juca pe trotuarul din fața casei, răsăfîindu-și puii, evoluînd printre ei cu bucurie și eleganță, fericită în chip omenesc că îi avea, și că odată cu ea se bucurau și ei de viață, unul mai sprinten și mai fericit decît altul. Un asemenea joc nu mai văzusem, am stat și-am privit bucurîndu-mă eu însumi, uitînd de treburile și de necazuri; era un

balet, un imn, o apoteoză, ceva la care oamenii ajung greu și după multă școală. Puii au obosit, s-au așezat în cerc, pe trotuar, dar ea și-a continuat jocul, trecînd cu exuberanță și tandră de la unul la altul, în vreme ce ei își roteau capetele, urmărind-o cu admirație. De cîte ori mi-i voi aminti și-o voi vedea pe ea galopînd, unduindu-se, dăruindu-se, nebună de bucurie, îmi va veni un zîmbet pe față. După o lună am văzut-o singură, prin aceleași locuri, o ducea cineva în lesă, mergea cu capul în pămînt, era tristă și părea jегărită; nu fiindcă ar fi ars cu prea multă flacără și s-ar fi mistuit, ci fiindcă îi luaseră puii.

Un cîine se atașează la fel de puternic de un om bătrîn ca de unul tînăr; nimeni nu dezaprobă. Uneori se întîmplă la fel cu o fată; asemenea dragoste se socotește însă iresponsabilă.

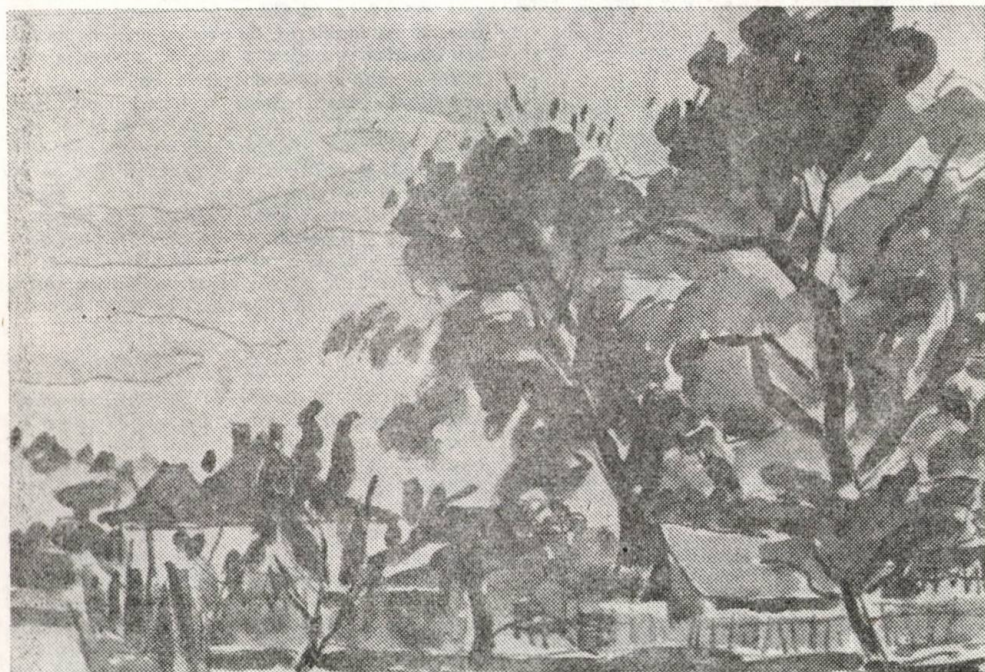
Pe vremuri era o regulă de care trebuia să țină seama conducătorii de automobil, dacă vroiau să ajungă cu bine acasă: „Nu coboriți niciodată o pantă, cu viteză mai mare decît ați urcat-o!” Cu motoarele puternice de astăzi, în fața cărora nu contează nici o pantă, asemenea recomandaje ar putea să fie catastrofale; mijloacele de frînare, oricît de perfecționate, au rămas mai prejos decît motoarele, și un urcuș, cu toată accelerația, ar putea să pară o prăbușire.

Nu iau de exemplu săritura puricelui pînă în tavan, mă mulțumesc cu o permanență mai modestă, să spunem un metru. Înseamnă că un purice sare în aer de cel puțin trei sute cincizeci de ori propria lui înălțime. Dacă omul ar avea aceeași construcție, ar putea sări șase sute șizeci de metri.

Despre un om de nimica, tîrîie brîu, încurcă lume, spuneam în anii de școală, cu o vorbă pe care n-o mai aud astăzi, că se ocupă cu împachetatul fumului, are o fabrică. Eram niște ignorați, asemenea fabrici există, am văzut cu zecile într-un loc din țară, parcă pe la nord de Turda, și-or mai fi și altele; de-acolo provine „negrul de fum” folosit în industria chimică.

A, H, I, M, O, T, U, X, Y sînt litere simetrice. Aș fi vrut să fie mai multe; poate se schimbă ceva în firea noastră.

Unora, diminutivele le ajută să răzbească mai ușor în viață. Milogul meu suna la ușă și cînd deschideam se făcea deodată mai mic, diminutivîndu-se cu o artă subtilă a cerșitului. „N-ai cumva un paltonaș pentru mine? Un pantofior? O hăi-

Henri Catargi : „Stradă în Cimpulung”

nuță?" Iar el, în extensiunea lui netrucată era o namilă. „Dă-mi măcar un bănuț!” „Cît îți trebuie?” „O sutică”.

Vecinul meu, compozitorul Bonifacius, care și-a schimbat numele, traducându-l greșit, Bineface în loc de Fericitul, m-a încunostiințat, deși nu sîntem prieteni, că scrie un concert pentru treisprezece pian. E o idee măreață, pe care cred că n-a mai avut-o altcineva. Deunăzi am aflat că lucrarea e gata, dar nimeni nu vrea s-o execute, din cauza cifrei treisprezece. „Adaugă un pian, i-am spus, sau scoate unu”. M-a privit cu indignare, congestionat la față. „Dar nu înțelegi că se schimbă toată sonoritatea și implicit toată semnificația unei asemenea compoziții?” Acum scrie un concert pentru cimpoi și orchestră. Iar eu rămîn la vechile mele unelte, demodate, le lustruiesc, să nu ruginescă, le mînuiesc fără încetare, să nu înțepenească.

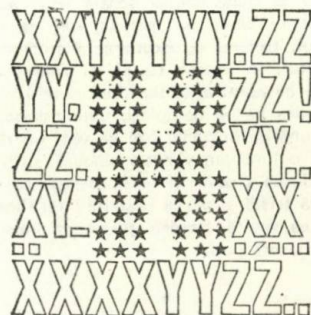
Dacă vreau să-mi fac o supă, pentru nevoia mea personală, o fac cum îmi trece prin minte. Dar dacă vreau să scriu cum se face supa, atunci o întreb pe bucătăreasă.

După ce a terminat tabloul cu consiliul de breaslă, Rembrandt l-a chemat pe ciubotarul de alături, ca să-i ceară părerea: „Cumetre, cum ți se par cizmele?” Ciubotarul s-a uitat cu atenție, de departe, de aproape, s-a gîndit, scărpinîndu-se în barbă și a răspuns, sigur pe sine: „Cisme! ar fi cum trebuie; nu mă împac cu jiletile!” „Uite ce este, ciubotarule, i-a replicat atunci autorul tabloului, eu te-am întrebat despre cisme; despre jiletci n-ai să-mi spună croitorul”.

Ar fi bine ca toți oamenii care au avut o anumită valoare în raport cu alți oameni, să-și scrie memoriile încondeindu-și contemporanii cu îndrăzneală. Din împletirea atîtor subiectivități, s-ar putea deduce adevărata față a unei lumi controversate. Indiscreția să fie socotită metodă primă în stabilirea istoriei, să nu se condamne ci să se admită prin lege, împreună cu erorile posibile și chiar cu reava credință, indiferent de animozitățile care pot lua naștere. Și chiar cu riscul de-a reînvia vremea duelului.

Am îndurat două cutremure și două războaie mondiale, ca să nu le mai pun la socoteală pe celelalte, cu zecile, și încă mai cred în pace și în armonia Universului.

Noaptea trecute, deși nu am nici o experiență recentă, am visat un drum lung cu motocicletă, parcă pe valea Teleajenului, înspre Cheia, sau pe valea vecină, spre Întorsura Buzăului. După ce am deschis ochii pe jumătate, am rămas mult timp cu

impresia că nu fusese un vis, ci reluarea unei realități de altădată. M-am întrebat cu îngrijorare unde o fi nu motocicletă, ci actul ei de înmatriculare; m-a trezit de-a binelea teama că îl pierdusem.

„A arde gazul de pomană”, vorbă aproape uitată și în orice caz necunoscută noilor generații, ar trebui readusă în limba de toate zilele, dată fiind criza petrolului; am spus, și mi-am făcut datoria. Mai este o vorbă uitată, cu aproape același înțeles, „a tîrnosi manganul”. Își mai amintește cineva de ucenicii de croitorie, care, pe trotuarul din fața prăvăliei făceau vînt cu mătura ca să așeze focul în mașina de călcat, îndopată cu mangan, practică dispărută astăzi? La fel făceau gospodinele, sau slujnicele, în ușa bucătăriei. De cînd cu mașinile de călcat electrice, manganul a devenit o raritate. Țin minte o vreme cînd Societatea de distribuție a electricității făcea reclamă în ziare, oferind, fără nici o diferență de preț, o mașină de călcat modernă, cui preda în schimb una de fontă, fie chiar și crăpată, și oricît de mult tîrnosită. Sper să nu ajungem la fenomenul invers. Am făcut o asemănare între cele două vorbe, cu gazul și cu manganul, dar rămîne și o deosebire între ele; tîrnositul manganului, care părea o pierdere de vreme, nu era o treabă inutilă. În sfîrșit, ca să nu lungesc vorba, cel mai bine este să pui mașina de călcat în priză.

În admirația lor pentru un bărbat, unele femei își pierd controlul cu totul. „Cît este de cult și inteligent știi, nu-i nevoie să afli de la mine, îmi spune una. Dar uită-te la el ce mîini are! Și ce frumos mînîncă! Și cum merge, cum aleargă, cum dansează!”

Sînt un om îngăduitor, eram înclinat să-i dau dreptate, cînd l-am văzut pe acel erou într-o postură penibilă, încercînd să vîslească și bîlbîindu-se atît de tare că n-a lipsit mult să răstoarne barca; nu puteam să-l judec, nu era vinovat, n-avea nici o experiență. „Ah, uite la el ce minunat vîslește!” a exclamat admiratoarea, în timp ce prin față trecea pescarul, în luntrea lui ușoară și instabilă, pe

care o conducea măiestru, născut din aceeași mamă cu ea, ceea ce nu știa nimeni.

Nu-i adevărat că la început a fost cuvîntul, ci gîndirea, fie ea cît de primitivă, și care a avut ca mijloc de exprimare gestul. Să fim bucuroși că ne-am născut după apariția cuvîntului și să nu-l batjocorim întorcîndu-ne la altă eră din istoria omenirii !

Vrabia mălai visează : pe acest proverb, în care nici vrabia nu-i vrabie nici mălaiul mălai, și-a fondat Freud psihanaliza.

Bonifacius, compozitorul, renunțînd să termine concertul pentru cimpoi și orchestră, fiindcă n-a găsit un virtuos să-l interpreteze — într-adevăr nu există încă nici unul — s-a hotărît să scrie o carte despre gîndirea universală, la oameni și animale. Deunăzi mi-a destăinuit ideea lui de bază, punctul de pornire : „Ciinele care se învîrtește să-și prindă coada își caută de fapt o filosofie, dar oamenii nu pot crede, cu toate că nici ei nu fac altceva decît să fugă nebunește în cerc, ca să-și prindă coada.” Ideea următoare : „Ce știm noi despre ciine ?” ; iar a treia, mai greu de pătruns decît celelalte : „Ce știe ciinele despre noi ?”. Iată ceva ce aș vrea și eu să aflu.

Am crezut că orice creație omenească își află, mai curînd sau mai tîrziu, recunoașterea cum a fost bunăoară cazul lui Stendhal. Dar trebuie să observ, cu mîhnire, că există nedreptăți prea mult prelungite și poate definitive ; ca să nu-mi forțez memoria, mă gîndesc deocamdată la Liszt și la Mahler care, oricît de mari ar fi în conștiința cunoscătorilor, sînt departe de a ocupa în muzică locul care li se cuvine. Poate fără Liszt muzica lui Wagner s-ar fi format altfel, și fără Wagner, Mahler ar fi avut o statură mult mai înaltă.

E un prilej de a spune două cuvinte despre „piscuri”, din care vreau de multă vreme să fac o teorie, mă tot gîndesc la ea, adun date, aștept să-mi vină curajul. Un pisc de-o anumită înălțime îl acoperă pe cel din spate, chiar dacă înălțimea acestuia este mai mare, perspectiva ne joacă feste, și nu doar în spațiu.

Melodie

*cine și unde aude
această melodie
pe care capul meu
scrișnit o scrie*

*alunecînd săltînd
în cercuri tot mai mici
de la o margine la alta
de cîmpie*

*ce mină și cum
ajuns la final
în punctul tăcut*

*mă ridică
mă pune să cînt
de la-nceput*

E vîntul

*îți speli fața
cu un pom înflorit
lingă orașul
greoi adormit*

*ceata se lasă
pe trenuri neconținut
care noaptea întregă
s-au călătorit*

*unde ești cîntec
simplitate
minune*

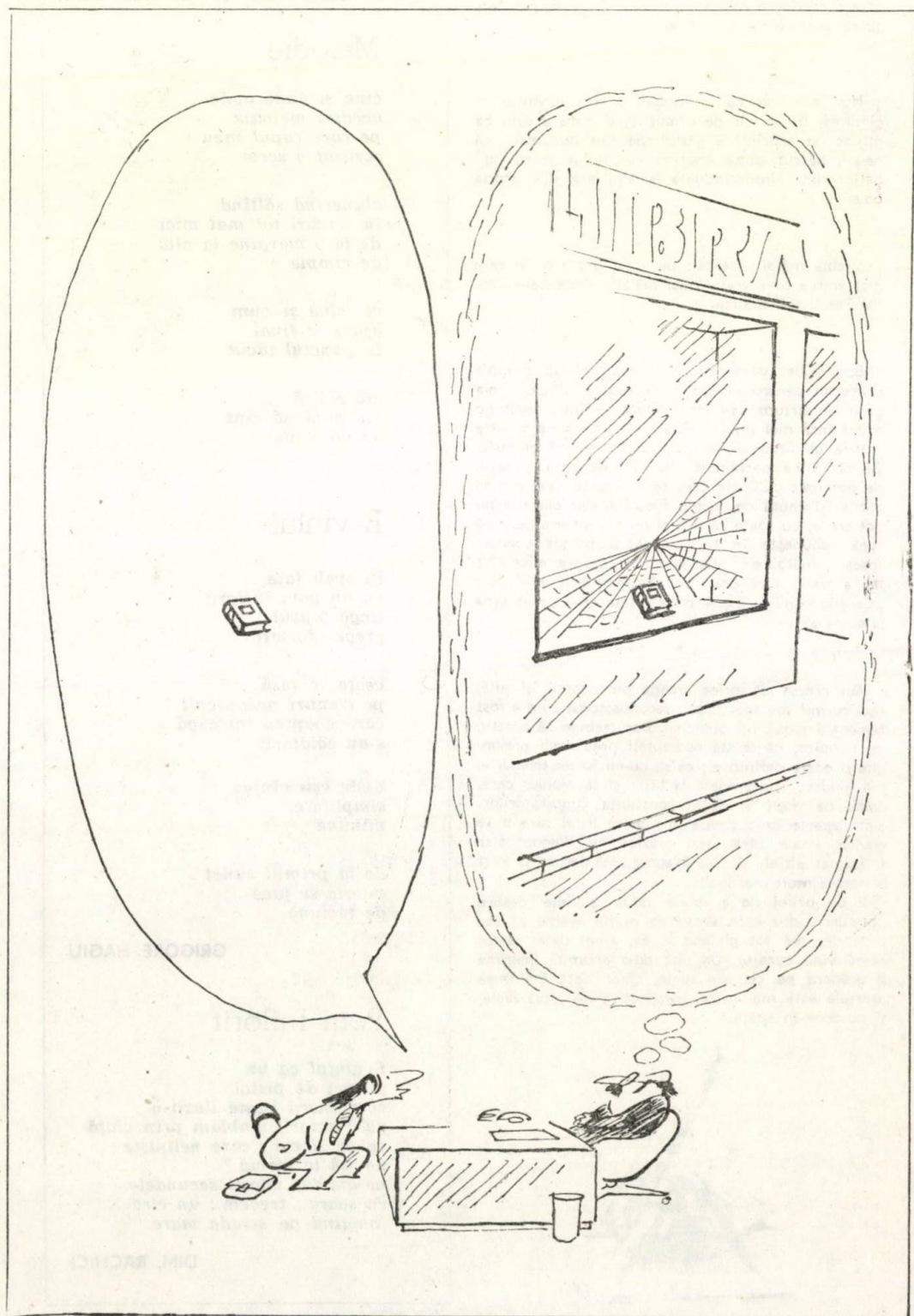
*de la primul sunet
mierla se face
de tăciune*

GRIGORE HAGIU

Pom înflorit

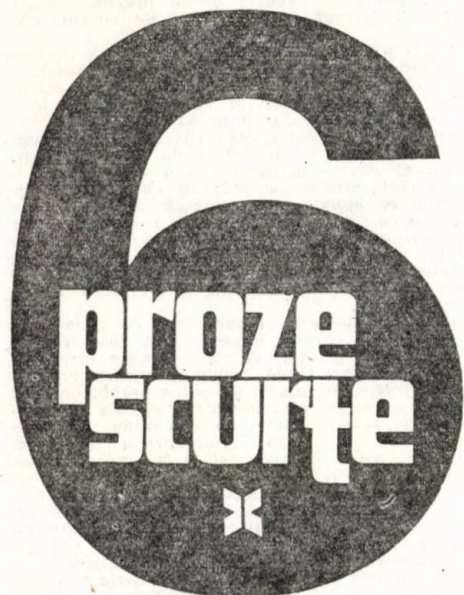
*E vîntul ca un
pocnet de pistol
ce-alunecă peste iluzii-n
gol ; actori, umblăm prin viață
ca pe sîrmă ; care neliniște
ne stă la cîrmă ?
ne-am tot vopsit secunde
cu soare ; trecem : un circ
jonglînd pe strada mare.*

DIM. RACHICI

**ȘTEFAN
AUGUSTIN
DOINAȘ**

Aruncătorul de zaruri

Am dat mina cu el o singură dată. Avea o mină mică, feminină, fragilă: i-am strîns-o bărbătește, și am simțit oasele metacarpului și falangele străvezii sunind, ca niște bile melodioase într-o pungă de catifea. Din cauza inactivității, cealaltă mină era mai grasă, aproape buhăit, și atrîna inertă, ca și cînd semnele de interesată afecțiune pe care le primea sora ei n-o afectau absolut deloc. Era însă o nepăsare simulată: în timp ce palma dreaptă se lîpea, pentru cîteva clipe, de palmele noastre, transmitîndu-ne ca un elixir umiditatea pielii, cealaltă mîzolea în taină zarurile, și poate că — în clipele acelea — destinul nostru era citit de musciul negru care i se tot învîrtea printre degete.

Mai modest decît noi toți, cu aerul unui om extrem de grăbit, aruncătorul de zaruri nu părea să ne ia în seamă, ceea ce putea să fie un semn de mare favoare din partea zeilor, sau — dimpotrivă — indicul unei ostinde pronunțate tăcut. În orice caz, fiecare dintre noi și-a luat înfățișarea cea mai sobră (deși praful de ris care se împărțea copios tuturor la asemenea

ceremonii era de bună calitate): chiar și a doua zi, seara, la circ, mie una mi-a venit foarte greu să zîmbesc.

După aceea, am mai avut ocazia să-l văd, de la distanță, de multe ori. Profesiunea lui îl obliga să aibă mîinile libere; de aceea, de cîte ori era în public, el își purta zarurile sub limbă, ca Demosthene pe matul mării, aruncîndu-le din cînd în cînd, ca un scuipat zeiesc, asupra admiratorilor care se schimbau brusc la față. Îndeplinea acest sacerdoțiu în mod firesc, cu deosebită simplitate, așa cum preoții romani tăiau gîtul cocoșului sau spintecau măruntaiele unui miel. În fond, lucrurile erau demult stabilite, de la începutul lumii; el nu făcea decît să actualizeze un text străvechi, somînd semnele să se arate. Mi se părea nespus de frumos. Trăsăturile feței sale lăsau să se vadă, în filigran, obrazul impenetrabil al Moirei, el nu părea să-și dea seama de acest lucru, — înconștiență care-i adăuga un farmec juvenil, făcînd nu numai suportabilă, ci chiar pasionantă înțilnirea noastră cu sorții.

După moartea lui, s-a spus că, asemenea papilor exemplari, exersa în fața oglinzii gesturile fundamentale, înainte de a le săvîrși în public. Nu-mi vine să cred.

Ca în toate cazurile de asasinat înainte de vreme, autopsia a scos din stomacul lui, aproape mîncate de acid clorhidric, două cuburi mici de fildes, ca doi ochi de libelulă, de pe care fulgera încă mărunț sigla Fortunei: dubla de șase.

Dialog cu inginerul hotarnic

Erau mai mulți afară, echipați cu fel de fel de instrumente ciudate, dar în camera mea n-a intrat decît Ingerul. „Nu se poate”, am strigat sălbatic.

Apoi, imediat, mi-a fost rușine, pentru că Ingerul s-a aplecat și mi-a sărutat mina. „Vă mulțumesc pentru dovada pe care mi-o dați: cînd am venit aici, încă ezitam, acum nu mai am nici o îndoială”.

În timp ce mă examina din toate părțile, a început să vorbească lent, cu un ton absolut neutru, și am înțeles că tonul acesta îi adusese, pînă acum, cel puțin două gradații în meseria lui.

„Vă rog să mă credeți — zicea el — că nouă nu ne place să divorțăm anumite noțiuni correlate: nu ne-am înșinuat niciodată între rîu și pădure, nici între casele care aparțin aceleiași familii patronimice, și nici între elementele unei serii, cum ar fi numerele aritmetice.

„Ba chiar ne mindrim cu faptul că n-am fost surprinși nici măcar între verii de gradul al treilea. Frunza care cade e legată încă, sentimental, de creanga de pe care a căzut: nu le-am separat niciodată.

„Există țări a căror dușmănie reciprocă e atât de mare încît ar fi de prisos să le delimităm, fie chiar și prin granițe naturale: ele se cîmporesc reciproc, o dată la zece ani, iar aceasta este tot o formă a dialecticii Unității. De aceea, sintem foarte rezervați cînd dăm nas în nas cu călăii și cu victimele lor.

„E drept, am învățat mai mult Trigonometrie și Heterofizică; dar totuși, știm și noi cîtă cruzime și cît cinism se ascunde în maxima Divide et impera...”

„Dar atunci, am încercat să-l întrerup, de ce...”

„Hotarul trebuie să treacă pe aici”, mi-a suris el, îndreptînd arătătorul spre mine. „În felul următor”.

Și cu același deget care — am simțit clar — fusese muțat în formol, trase o linie sinuoasă de-a lungul corpului meu, din creștet pînă la pubis. „Restul nu ne interesează”.

A treia dimensiune

Reportul Inspectorului General cu Problemele Spațiului — un domn foarte distins care, în orele libere scria versuri și picta — se încheia cu următoarele paragrafe :

„Cheia acestei probleme se află, indiscutabil, în ceea ce noi numim Complexul celei de a treia Dimensiuni. O mulțime de neajunsuri grave, unele dăinuind încă din Antichitate, ar putea fi definitiv stirpite, dacă oamenii ar accepta să ducă o existență plană.

„Personal, propunem următoarea soluție. Toți indivizii, fără deosebire de rubedenii și adin-cime, să fie recondiționați cu ajutorul Tăvălu-gului. După ce uriașele cilindre de metal sau be-ton (din lână, — pentru femei) vor fi trecut solemn, inclusiv peste cei ce le conduc, echipe speciale de girafe dresate ar trebui să ridice de pe trotuare siluetele umane și să le învețe din nou să umble.

„Cei ce se vor dovedi că suferă de peripate-tism întirziat sau de carența simțului deambu-latoriu — să fie purtați în buzunare de către canguri naționali. Vor exista, firește, și deseuri: utilizarea lor, ca panouri menite să înlocuiască în piețe statuile grosolane și conservatoare, n-ar fi decît o problemă pendinte la organelor locale.

„Imaginați-vă — ce puțin spațiu de locuit ne-ar trebui ! Cit de mulți am putea să trecem simultan, cot la cot, prin Cheile Turzii !

„O nouă tehnică plastică, bazată exclusiv pe expresivitatea profilului, ar revoluționa estetica învechită a portretului. Expresia „a strînge cu ușa” ar dispărea din limbajul moralistilor.

„Datorită unei noi repartizări a cîmpurilor vi-zuale, dreapta n-ar mai ști, în fine, ce face stînga.

„Scriitorii de curte ar putea să fie cumpărați, de către regii în exil cu dare de mină, o dată cu propria lor capodoperă : între pagina 2 și pagina 3, aceasta și-ar conține Autorul, în toată strălucirea genialității sale, sub forma unei foi de sugatiob roz (pentru poezi) sau verde (pen-tru prozatori). Etc., etc., etc.

„La marile sărbători naționale, cetățenilor merituosi li s-ar permite dublarea, ba chiar tri-plarea cartonului anatomic — în funcție de fi-ltrările obținute — pentru a li se crea o morală a volumului, precum acelor păsări din hîrtie colorată aduse din Asia, care-și rotunjesc trupul desfăcîndu-se ca o armonică.

„Ah, cit de încăpătoare ar deveni lumea !...

„Iubitele ne-ar aștepta în gard

Subțiri ca o foaie de țigară...”

O dispoziție testamentară

Ultima lui dorință era formală : a treia zi după înmormîntare, trebuia să intru în camera lui de lucru și să mă ocup de manuscrisele pe care le lăsase Academiei. N-avea nici un rost să caut explicația acestei dispoziții ciudate. Ca și relația dintre victimă și căldu, legătura între un poet și criticul lui, cel mai neîndurat e de natură amoroasă ; odată stabilită, ea le su-praviețuiește amînduora : acidul critic con-tinuu să atace opera, opera răspunde mereu întrebării ce i-a pus-o criticul, mult timp după ce această întrebare a fost înlocuită cu altele. Sub mușchia năduită a literelor, unele texte se acresc de prea multă fidelitate.

Era o cameră obișnuită, dar fără ferestre. Trei pereți — ocupați de o imensă bibliotecă ; pe al patrulea — o fotografie înrămată (figura mi se părea cunoscută de undeva) ; sus, pe bi-bliotecă, arborînd un aer de mărunță compli-citate, se detașa un bust de ghips (și el îmi părea cunoscut). Am simțit imediat că odaia aceasta era depozitara unui secret, în ciuda aspectului ei anodin : aerul era saturat de substanța unor întîmplări dramatice, un fel de iminență sticlea amenințător din cotoarele căr-tilor, stofa mobilelor parcă șoptea.

Poate neliniștea ce m-a cuprins, poate ușoara enervare că succesorul testamentar al marelui poet trebuia să fiu chiar eu, care-l „desfîin-tasem” cîndva, poate amîndouă la un loc, m-au făcut să citesc la repezeală, stînd încă în pi-cioare, prima pagină din vrafal care zăcea pe masă. Teribilă imprudență ! Niciodată n-am să-mi pot ierta această grabă idioată ! Măcar de-aș fi reținut exact, cuvînt de cuvînt, cele scrise !

N-am avut niciodată memorie ; după lectura în fugă a unui text, marea mea voluptate e să revin la el, de data aceasta echipat cu tot arsenalul critic, grav și ceremonios, ca la o execuție publică. Dar cum să revin la un text care nu mai exista, care dispăruse sub ochii mei ? Da, așa e : textul acela — o scrisoare adresată mie — dispăruse sub ochii mei, în timp ce-l citeam, pe măsură ce-l citeam, în-tocmai ca spuma efervescentă a mării după retragerea unui val, ca horbota aceea alb-verde-albăstruie care piere în nisip, care-ți oferă o clipă imaginea extrem de complexă a unei minuscule galaxii în expansiune, pentru a se topi apoi, literalmente, cu o crepitație înfîin-tezimală.

Eram în picioare, țineam încă în mînă foaia de hîrtie pe care o citeam : era absolut albă, de un alb gălbui, de o matitate virginală, străină de orice urmă, oricît de mică, a vreunui semn grafic. O citeam în mare grabă, eram la jumătatea unei fraze, urmarea se afla pe foaia cealaltă, — dar cum s-o las din mînă pe prima, și s-o iau pe a doua, cînd scrisul de pe cea dintîi se topise complet, și — Dumnezeuule, mai ales asta mă înfiora ! — cînd simțeam cu cer-titudine că singurul motiv care făcuse ca lite-rele mărunte, scrise de mină, să dispară era chiar faptul că le citeam, și cînd bănuiam — nu : știam sigur ! — că, citînd-o, fila ur-mătoare avea să devină, la rîndul ei, albă...

Cît am stat așa, incremenit, cu hîrtia în mînă ? Nu mai știu. Eram complet năucit, scuturat mădruț de un tremur ce m-a împins la un gest stupid : am întors pagina, ca și cînd textul ar fi putut să se refugieze dîncolo, pe verso.

Tîrziu, după îndelungi ezitări și argumente extrem de întortocheate, mi-am aruncat ochii (mi se părea că vîzul meu e o substanță chi-mică, asemenea prafului cu care școlarii stîngaci scot petele de pe caiete și cărțile de ci-tire), pe foaia următoare, hotărît să memorez, cu orice preț, textul. Era destul de scurt. L-am citit acolo, cu voce tare (în timp ce literele lui dispăreau rînd pe rînd), și l-am repetat de atunci de mii de ori. Iată-l :

...salvează. Cei doi, din spatele D-tale, știu acest lucru, și știu că ține, deopotrivă, de inanitatea textului și de vocația anihilantă a lecturii.

Post scriptum : Nu căuta explicații ridicole : halucinații, efecte de lună, cerneluri simpa-tice etc.

Al Dumitale,

Ultimul lucru care s-a topit în fața mea a fost iscălitura lui.

De zece ani, manuscrisele se află la mine (Academia poate să mai aștepte) : neatinse. Tot la mine, în camera de lucru, se găsesc și cei doi, din spate, care — după spusele lui — știu : bustul lui Homer și fotografia lui Borgheș. Iar prin cap îmi umblă, de zece ani, un singur cu-vîin : salvează. Și mi-e imposibil să-mi amin-tesc ce anume spunea propoziția care sfîrșea cu el.

Ciinele de piatră

Pe treptele acestei case, un arhitect năstrucnic a aşezat un ciine de piatră. Seara, fetele ipocrite care locuiesc aici refuză să se lase sărutate, şoptind languros : „Ne vede ciinele...”.

Domnişoara de la etajul doi a spus şi ea aceste cuvinte. Tinărul, care întreabă acum de ea, şi le scoate din urechi, ca pe nişte dopuri de vată. Zadarnic. Nimeni nu ştie unde s-a mutat domnişoara de la etajul doi.

Tinărul coboară scările, îşi aprinde o ţigară şi rămâne cu ochii pierduţi la ciinele de piatră. Din pupilele scobite, furnicile ies ca nişte vi-ziuni negre.

Este exact ora amiezii, toate orologiile din oraş o confirmă, un clopot îndepărtat o latră din toate puterile.

O, ceas al tuturor metamorfozelor ! Sferă în care regnurile se sărută pe gură, ca îndrăgostiţii, împrumutându-şi disperarea ! Scripete limpid cu ajutorul căruia umerii instelaţi primesc povara ce li se cuvine !

Tinărul îşi vîră din nou în urechi cuvintele prefăcute şi se aşează pe scări. Ciinele de piatră porneşte de-a lungul străzii, şi toate semafoarele arată verde.

Cronică bavareză

Intr-o după-amiază senină de toamnă din anul 1170, baronul Detlev von Dichtelei observă că biblioteca sa, în mijlocul căreia citea pe Plotin, se schimbase pe nesimţite : tavanul boltit se turtise, pereţii curbi se aplatizaseră, rafturile dispuse circular erau acum nişte etajere drepte ; el însuşi nu se mai afla în mijlocul unei calote sferice, ci rătăcea năuc prin spaţiul amorf al unui banal paralelipiped. Aşadar, trădarea continua. Ca un anotimp ridicat pe scripetii cereşti, fabulosul se retrăgea de pe domeniile sale. De zece ani, baronul citea mereu semnele acestei abandonări.

Mai întâi, îl trădaseră plantele : într-o zi, faimoşii săi trandafiri negri îşi pierduseră splendoarea funebră, deveniseră nişte simple roze gălbejite ; apoi, plopii răsuciţi care-i mărgineau moşia spre riu renunţaseră la spiralele lor ; castanii săi, veşnic înfloriţi, ale căror sfeşnice

rivalizau iarna cu albeaţa ninsorii, începuseră să se scuture, ca albea copaci, pe la mijlocul lui octombrie ; roua de sub ulmi nu mai era dulce ; legumele nu se mai deschideau singure în clipa cînd erau aşezate pe masă.

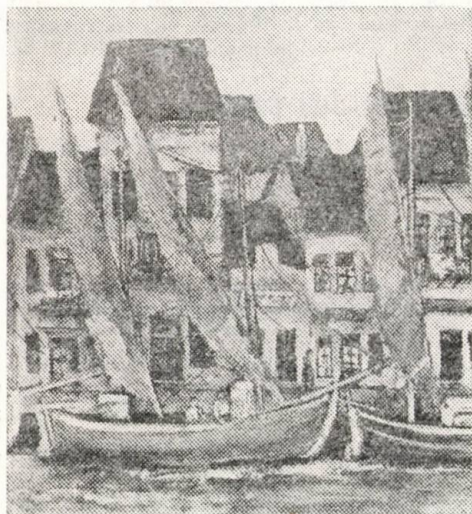
Apoi fu rîndul vieţuitoarelor : licornii care izbeau noaptea în ferestrele fecioarelor dispăruseră, ca un soi blestemat ; steaua din fruntea vulpilor se stinsese ; pisicile cu aer de sfinx, care puneau întrebări slugilor slabe de inger, fătau acum pisoii orbi ; în fiecare toamnă mistreţii feroşi se prezentau la curte, graşi, aşteptînd cuţitele măcelarilor ; caii săi de vinătoare nu mai aveau cocoase, haita de castori cu care scormonea prin păduri şi prin lacuri se transformase într-o adunătură de javre care dădeau slugarnic din coadă.

Iar acum, lată — alba fără maluri care purta şi ocrotea toate acestea, Spaţiul însuşi, Tipărul care răspunsese cu atita fidelitate formei interioare a fiinţei sale, oglînda fără ape a sufletului său, îl trăda ! Hotărît lucru, lumea devenea comună, una şi aceeaşi pentru el şi pentru ceilalţi muritori, numitor penibil care-l integra unei serii fără chip şi fără sfîrşit. Mai avea oare rost să aştepte ? Mai putea să spera ceva ?

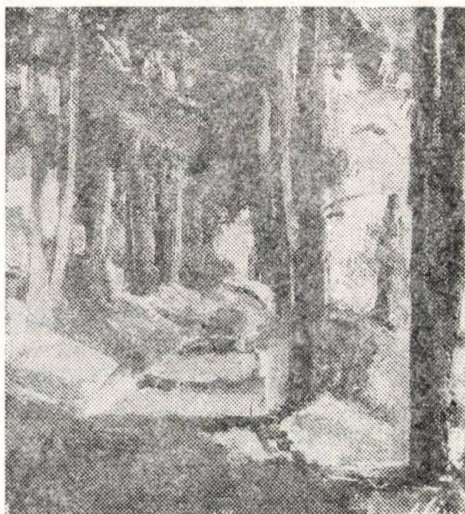
Nu.

Cu pasul măsurat, în halatul său de casă, ca într-o hlamidă a intimităţii inalterabile, baronul cobori în curtea interioară, trecu pragul porţii mari, şi ieşi afară. Da : era o toamnă ca oricare alta. Boala metafizică de care suferiseră, cu atita mindrie, domeniile sale, încetase. Totul era sănătos, de o sănătate, lucie, graţioasă, iremediabilă. În depărtare, plopii convertiţi la banalitate se profilau drepti, ca nişte festile de seu. Aerul era copleşit de mugete domestice, lumina — lipsită de orice mister ; lîngă el, propria lui umbră zăcea ca o scursură.

Intorcînd spatele acestui domeniu părăntesc degradat, în care totul redevenise firesc, baronul începu să urce încet, fără nici o scară, fără nici un efort, spre locul acela îngredit de de-asupra porţii principale, spre zona aceea nealterată în care blazonul neamului său îşi etala spaţiul fără întindere, spaţiul fidel, spaţiul incoruptibil : un cîmp heraldic ruginiu, în care doi zgriptori cu cap de fată îneau în gheare capetele unui dicton latinesc săpat în piatră. Era un dicton absurd, pe care strămoşii săi îl stropiseră cu sînge. Baronul îl rosti, încă o dată, cu voce tare, apoi se lăsa înghiţit de prima vocală.

Marius Bunesco : „Bărci la Sulina”

Aurel Ciupe : „Alee la Lăzarea”

MIHAI STOIAN

„Decebal, pe care nu-l poate învinge
decît moartea ce nu pătează onoarea“

WINSTON CHURCHILL

În urmă cu 1 882 de ani, în 101, martie 25, imperatorul Traian părăsește Roma, călătorind spre Moesia Superior, unde-l așteaptă aproximativ 150 000 de soldați, gata de acțiune. Plecarea din Cetatea Eternă este primul pas întreprins pentru turnarea în fapt a unui vechi vis roman : cucerirea Daciei. În fruntea celor cotorpiți : **DECEBAL**.

● Sora lui Decebal un nume (definitiv) pierdut ?

Columna lui Traian — „filmul“ campaniilor purtate de Traian în Dacia. **Era noastră** n-a adus nimic bun, poate doar ideea lui Ptolemeu de a plasa Pămîntul în centrul Universului, într-un punct fix, eroare nobilă în felul ei, și promptitudinea cu care arhitecții / constructorii / artiștii știu să execute o comandă importantă, căci Columna e înagurată la doar șapte ani de la instituirea Daciei romane, după cea de-a două și ultima campanie.

O „secvență“ ne înfățișează capturarea, într-o cetate căreia i se dă foc, a unei femei pe cale, tocmai, să se despartă de altele, în prezența lui Traian, pentru a pleca în captivitate. În pofida atîtor evenimente pe care istoria — nesățioasă — se grăbește să le devoreze, iată că puterea imaginației fecundînd adevărul crede că-i posibil să reconstituie astfel scena prinderii **surorii lui Decebal** :

„În rîndul dacilor luptară și femeile — soțiile și mamele căpeteniilor — care nu voiau să fie prinse și vindute în tîrgul sclavelor.

Astfel se pomeni Traian cu o femeie despletită ca o furie, legată buștean, adusă cu împunsături de sulite pînă în cortul împăratului.

Era sora lui Decebal.

Împăratul se gîndi : n-o fi oare o nouă viclenie a căpeteniei dacilor ?

Dar sora regelui, fără a cădea în genunchi, fără a plînge, cu ochii mari, negri, plini de scăpărările urii și ale spaimei, cu spumă însîngerată la gură, gema cerînd prin semne, să-i vîre un oștean sulița în inimă.

Cînd femeia se mai potoli, printr-un tălmăci spuse Cezarului că oștenii lui Decebal și supușii săi niciodată nu se vor închina Romei și dacă cohorte vor pătrunde în cetatea Sarmizegetusei vor găsi numai leșuri între ziduri arse. E un război zadarnic.

— Să ne întoarcem ? făcu Traian către Longinus.

— Păcat că asemenea luptători nu vor să ne fie aliați — răspunse generalul. Traian crezu numai pe jumătate cuvintele surorii regelui dac.

Totuși, a doua zi, cînd oastea porni iar, împăratul fu vestit că femeia izbutise să-și străpungă inima cu sulița căzută a unui legionar“.

SORA LUI DECEBAL s-a sinucis ?

A fost vîndută în tîrgul de sclave ?

A figurat în cortegiul triumfal al lui Traian ?

Oricum, ficțiunea — și stilul — frizează cîteodată ridicolul : sora lui Decebal „cu spumă însîngerată la gură, gemea cerînd prin semne, să-i vîre un oștean sulița în inimă“, ceea ce, pînă la urmă, zice-se, ar fi izbutit să comită pe cont propriu... Mai cu seamă e derizoriu textul, cînd există legenda, întărită de descoperiri ulterioare, potrivit căreia localnicele erau în stare să fie chiar imbatabile amazone, în stare să-și taie sinul stîng pentru a putea trage — impecabil ! — cu arcul.

Dicționarul o definește astfel pe **amazoaă** : „Femeie cu un caracter bărbătesc și războinic, luptînd călare“. Definiția e cam globală, doar nu-i neapărat necesar să ai un **caracter** războinic, și nici bărbătesc, ca să lupți călare din instinct agresiv, ci, dimpotrivă, poți să reacționezi la primejdia care-ți amenință familia, pămîntul, propria viață. Și-atunci, altfel s-ar defini lucrurile ! Indiscutabil, dacă ipoteza existenței amazoanelor s-ar confirma pe deplin, mobilul acțiunii lor nu poate fi altul decît împotrivirea, cu arma în mînă, față de incursiunile neconținute, ale altor popoare, în spațiul carpato-dunărean-pontic.

Dar ce altceva să fi fost o femeie, alături de scheletul căreia descoperi, peste milenii, o spadă scurtă (două tășuri și o gardă în formă de inimă) numită **akinakes** ?

● Are cuvîntul mitologia și nu numai...

Mitologia vorbește, nu o dată, despre femei-războinici. Cel dintîi loc în care sînt semnalate se află în zona riului Thermodon din Pontus (nord-estul Asiei Mici) și lor li se atribuie întemeierea cîtorva orașe, ca de pildă : Magnesia, Smyrna și Ephesus, firește conduse de femei. Aici, bărbații îndeplinesc treburi care astăzi par... feminine. Printre cele mai renumite regine ale lor : Antiope, Hippolyte, Penthesilea. Amazoanelor care populează mitologia li se pun destule în circă : exterminarea noilor născuți de sex masculin ; tăierea sinului stîng la noile născute, tocmai pentru a folosi — cum se cuvine — arcul. Viața lor se consuma, pe de-a întregul, în lupte și exerciții războinice. Artemis — zeița greacă a vînatării — le proteja. Cîndva, dînd dovadă de curaj și devotament, ca să-și salveze regina — pe Antiope — răpită de Theseus, invadează Attica. Dar expediția memorabilă a amazoanelor este cea întreprinsă cu prilejul războiului troian, în sprijinul ultimului rege al Troiei, Priamus (acum le înving grecii, iar Achilles le ucide regina, pe Penthesilea) ; trebuie amintită și o altă înfrîngere a lor, de către Bellerophon și Heracles.

Făcînd pasul de la mitologia greco-romană la adevărul istoric, iată ce susține Herodot — părintele istoriei — că s-ar fi înfrîmplat, realmente, cu amazoele (deși, evident, mitologia se mai amestecă și-n treburile istoriei) :

Pe vremea cînd elenii s-au luptat cu amazoele (scîiții le numesc pe amazoele **oiorpata**, iar cuvîntul înseamnă în elină „ucigașe de bărbați“, căci scîiții spun **oilor** la „bărbat“, iar **pata** — „a ucide“), atunci se zice că elenii, învingînd în bătălia de la Thermodon, au plecat pe mare, ducînd cu ei pe, trei corăbii, atîtea amazoele cîte izbutiseră să prindă. Ajunși în largul mării, amazoele săriră asupra bărbaților și-i măcelăriră. Ele însă nu se pricepeau la corăbii și nu știau să mînuiască nici cîrma, nici pinzele și vislele ; după ce i-au ucis pe bărbați, au fost purtate la întîmplare, în voia valurilor și a vînturilor. Și așa au ajuns pe tîrmurile lacului Meotis, la Cremnoi ; Cremnoi se află în tînuțul scîiților liberi. De aici încolo ne îngăduim să-l parafrăzăm, temporar, pe Herodot : văzîndu-se pe tîrm, amazoele pornesc la drum, în căutarea localnicilor, întîlnesc în cale o herghelie de cai și, capturîndu-i, încep să prade pămînturile scîiților uluiți de apariția acestor necunoscuți vorbind o limbă ciudată, avînd un port neobișnuit. Lupta se începe rapid, localnicii socotesc că au de-a face cu niște bărbați foarte tineri, însă, cînd pun mîna pe cîteva leșuri de-ale amazoanelor, după o încăierare, înțeleg. De atunci încolo decid să nu le mai înfrunte, dimpotrivă, recurg la o stratagemă : îi aleg pe cei mai tineri dintre ei, aproximativ un număr de bărbați egal cu numărul femeilor, aceștia își așează corturile în vecinătatea amazoanelor, hotărîți să le subjuge pe alte căi, pașnice ; iar dacă ele, cumva, ar fi încercat să-i atace, ei s-ar fi retras, fără să riposteze armat, tainic fiind stăpîniți de „gîndul să aibă copii de la ele“. Femeilor — tot femei — nu le este deloc greu să descifreze manevra bărbaților. Astfel, pe zi ce trece, taberele se apropie una de alta. Nici ele, nici ei, n-au altceva decît armele, caii, vinează și jefuiesc.

Aici s-ar cuveni să-i redăm lui Herodot ce-i al lui Herodot :

Pe la amiază, iată ce făceau amazoele : împrăștiindu-se una cîte una, sau două cîte două, se îndepărtau de tabără, risipindu-se ca să-și facă nevoile. Scîiții, băgînd de seamă, s-au apucat să facă la fel. Unul o opri pe o amazoană care se plimba singuratică ; amazoaana nu l-a alungat, ci s-a lăsat în voia lui. Cum nu putea să-i vorbească (nu se înțelegeau unul cu altul), ea îi dădu de înțeles, prin semne făcute cu mîna, să vină și a doua zi în același loc, aducînd și pe un altul, arătîndu-i tot prin semne să fie doi, că și ea va mai aduce o tovarășă. Tînărul, cînd se întoarse la ai lui, le povesti celorlalți întîmplarea. În ziua următoare se duse la locul întîlnirii împreună cu un al doilea tînăr ; aici o găsiră pe amazoană așteptînd cu încă una. Ceilalți tineri, cînd aflară cum mergeau lucrurile, s-au dat și ei în vorbă cu restul amazoanelor. Și așa mai departe, pînă se împreunează taberele și fiecare bărbat își ia drept soție pe amazoaana de care se apropiase inițial. Mai tîrziu, cînd deprind limba nevestelor, localnicii le propun să se așeze acolo definitiv, renunțînd la existența improvizată, de pînă atunci. La care amazoele replică : „Noi n-am putea să trăim ca femeile de pe la voi. Deprinderile noastre nu sînt aceleași cu ale lor. Noi tragem cu arcul, aruncăm sulița, călărim, n-am învățat îndeletnicirile la care se pricep femeile, iar cele de pe la voi nu fac nimic din cîte am înșirat aici, ci, ocupîndu-se de treburi muieresti, ele rămîn în căruțe, fără să meargă la vînătoare și nicăieri altundeva“.

Logic, n-ar avea cum să se împace cu ele. De aceea parc-ar fi mai bine să plece, cu toții — ele și bărbații lor — într-altă parte, ceea ce se și întâmplă, întemeindu-se neamul sauromaților.

Herodot trăiește și își scrie „Istoriile“ în urmă cu 2400 de ani, exact în perioada în care **akinakesul** — spada scurtă, cu două tăișuri și gardă în formă de inimă — este deosebit de răspândit în spațiul carpato-dunărean-pontic, armă însoțind-o în moarte pe „amazoana de la Cozia“. Asemenea cazuri au mai fost descoperite în nordul Mării Negre, locuri despre care scrie Herodot. Doar că „amazoana de la Cozia“ este — fapt probat — din rîndurile populației trace locale, după cum o demonstrează caracteristicile ei dinaro-mediteranoide. Reminiscență a matriarhatului ? Puțin probabil.

● Se inscrie la cuvînt arheologia!

Lîngă Cetățeni — pe locurile numite Cetățuia și schitul lui Negru-Vodă — pe Valea Dimboviței, în apropiere de Cîmpulung-Muscel se află o așezare geto-dacică (mai tîrziu și medievală), în care Dinu V. Rosetti va descoperi și cerceta două monumente de cult care, totodată, sînt și morminte. Este demn de reținut că „primul monument are similitudini cu unele morminte ale femeilor războinice“. După descrierea făcută de descoperitorul acestuia, pe malul drept al Dimboviței, la circa trei sute de metri depărtare de limita sudică a așezării, pe terasa de sub Colțul Doamnei, iată cum se prezintă lucrurile : construcție de piatră (lespezi lipite cu pămînt), formă de patruleter neregulat, pereții (excelent conservați) îngrădesc locul unui fost rug, „cum ne arată solul bătătorit și ars la roșu“. Pe rug : case calcinate ● cărbune de lemn ● fragmente de olărie ● resturi de arme, ca și dintr-o cămașă de zale ● rămășițe de podoabe de aur și de argint ● mărgelile de sticlă ● fragmente de amfore de vin ● oase de pasăre ● etc ● Dinu V. Rosetti a descoperit apoi, în centrul patruleterului, o groapă cilindrică, sub patru lespezi de piatră alăturate : aici „am dat peste **urna funerară** alcătuită dintr-un vas lucrat cu mîna, cu gura largă, de factură **daco-getică, conținînd osemintele calcinate ale trupului ars pe rug**, plus rămășițele din cămașă de zale, podoabe printre care : mărgelile de sticlă și două miniaturi de lut, probabil obiecte votive“. După investigațiile de rigoare, osemintele din urmă îi aparțin unei persoane de 20 pînă la 25—27 de ani, al cărei sex nu poate fi determinat cu certitudine, după studiul antropologic, avîndu-se în vedere incinerarea, însă există puncte de reper sigure care dovedesc că-i vorba de un tip **mediteranoid** : nas îngust, înălțime subnazală mică, dinți mărunți, arcada maxilarului superior îngustă și scurtă, bosa parietală dezvoltată mediu, oase „grațioase“. Persoana — femeie sau bărbat ? — a fost incinerată la un foc foarte puternic, îmbrăcată, pe oseminte fiind găsite inele din cămașă de zale, ca și resturile unei brățări de os ornată cu cerulețe.

Pe temeiul argumentelor **pro** și **contra** — este vorba de o femeie, în cămașă de zale, da sau nu ? — asistăm la un captivant dialog al cercetătorului-descoperitor, cu sine însuși :

PRO (cu rezervele de rigoare) — zveltețea osemintelor, inventarul funerar, în special prezența boabelor de colier, ca și a resturilor brățării de os ;

CONTRA — podoabele de aur și de argint, mărgelile de sticlă erau, pe timpuri, purtate și de bărbați, așadar, existența lor în mormîntul amintit nu certifică sexul celui(celei) incinerat(e).

Totuși, rămășițele cămășii de zale sînt un argument categoric că avem de-a face cu un războinic. Bărbat ? Femeie ? Greu de răspuns cu certitudine, oricît de fascinantă este dilema. Păstrîndu-se cît mai strict în parametrii obiectivității științifice — investigînd, paralel, și „Sanctuarul dintre stînci“, al doilea monument de cult pe care l-a descoperit în aceeași zonă — Dinu V. Rosetti trage concluzia că avem de-a face, probabil, fie cu amazoane, fie cu femei-preotese, trăind în Dacia înaintea erei noastre : fragmentele amforei (originară din Rhodos) produse între anii 200—180 î.e.n, ceea ce ar coincide, aproximativ, primului război illiric (229—228 î.e.n.) opunînd Roma reginei illirilor, Teuta, de altminteri debutul intervenției romane în Peninsula Balcanică, atît de legată de formarea poporului român. Și tot pe-atunci, în jurul anului 200 î.e.n, are loc pătrunderea unei populații de origine germanică, venind din

Silezia — bastarnii — în Moldova de nord și centrală, căreia i se opune rezistență de către regele dac „din munți“ numit **Oroles** (după cum menționează Pompeius Trogus-Iustinus). Corelînd datele istoriei, tulburătoare ipoteze pot înfrigura trecutul.

Ar mai fi de adăugat și existența, la traci, a unei divinități feminine călare — zeița Bendis — întruchipînd-o, simbolic, pe „femeia războinică“. Aceasta are o ramură de brad (nu de măsline!) în mîna stîngă sau cite o ramură în fiecare mînă. Imaginea i se perpetuează în timp datorită monedelor, cupelor de lut (pesemne întrebuințate pentru libații), fibulelor și falerelor geto-dacice, unui bust de bronz sau altuia, de astă dată al Dianei romane cu tolba de săgeți pe umăr, corespunzînd atît zeiței grecești Artemis, cît și zeiței Bendis; perechea masculină a zeiței Bendis ar fi (susține Herodot în persoană) zeul războiului în mitologia grecească, Ares, respectiv Marte în mitologia romană. Originea legendelor privitoare la amazoane se pierde în negura timpurilor, neștiindu-se, pînă astăzi, nici măcar perioada apariției lor, amazoanele fiind însă gata cunoscute în epoca formării epopeii grecești. Legende identice despre amazoane circulă și la osseți și circassieni (cu punct de pornire: Munții Caucaz). Desigur, specialiștii consideră aceste legende ca pe un firesc ecou al matriarhatului, prelungit la unele popoare pînă la antichitate, iar noi socotim potrivit să reamintim etimologia cuvîntului **matriarhat**: **mater** = latinescul **mamă** și **arkhé** = grecescul comandament.

Să se fi redus aportul în luptă, al surorii lui Decebal — exclusiv — la cele păstrate în „secvența“ Columnei lui Traian?

● Tată, frate, copii...

Mult mai devreme, înaintea campaniei din 101, adică în 87, vara, armata romană de sub conducerea lui Cornelius Fuscus trece Istrul pe un pod de vase — în dreptul satelor Vidin (Bulgaria) și Orlea, (lîngă Corabia), înaintează — s-ar crede — pe Valea Oltului direct înspre inima statului, Sarmizegetusa. Mai vîrstnicul rege dac Duras-Diurpaneus, pomenindu-se cu romanii peste el, atacînd de-a dreptul în propria-i țară, și văzînd greutățile situației dă de bună voie domnia lui Decebal [fiul lui **Scorilo**, nepot de frate, care se dovedește], priceput într-ale războiului și iscusit la faptă, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Abil în a întinde curse, era viteaz în luptă, știind a se folosi cu dibăcie de o victorie și a scăpa cu bine dintr-o înfrîngere, pentru care lucruri el a fost mult timp pentru romani un potrivit de temut (Dio Cassius). Inscripția care va fi găsită mult mai tirziu, pe un ciob de vas ceramic — **DECEBALUS PER SCORILO** — rămîne controversată, putînd să însemne prea bine, cum arată Em. Condurachi, și **DECEBAL** — un altul, nu regele! — olarul meșterului Scorilo; deși Al. Rosetti este de altă părere:

per „fiu“ (lat. **puer**), în inscripția **Decebalus per Scorilo**. Sigiliu în relief pe pereții unui vas de argilă descoperit pe Dealul Grădiștei, v. C. Daicoviciu, SCIV, VI, 1955, p. 57, 200—202; Georgiev, Trak. ez., p. 25—26; Cabej, SCL, X, p. 553: per „nu trebuie să aparțină neapărat... familie lat. **puer**“. Dacă e o prepoziție, trebuie apropiat de alb. **prej** „din“ (identic cu alb. **per** „pentru, peste, după, din cauză“), care indică originea: **Omeri prej Mujit** „Omer, a lui Muji“. Totuși, pare-se că succesiunea Duras-Decebal se înscrie în ceea ce se cheamă

● Succesiune agnatică

adică nu fiul îi urmează tatălui la tron, ci un mai vîrstnic frate/fiu de frate.

Ceea ce a dat un avînt rasei a fost o înviere a regalității sacre, care se pare că fusese întreruptă, puterea fiind împărțită între șefii de văi. **DECEBAL RĂSARE ÎN FRUNTEA LOR, ANULÎNDU-LI ORICE ÎNIIȚIATIVĂ** (N. Iorga).

Oricum, avîndu-l **poate** în frunte chiar pe Decebal, încă din anul 85, dacii — întovărășindu-se cu roxolani / bastarni / iazigi — năvălesc fulgerător în Moesia, guvernatorul acesteia — Oppius Sabinus — pierde lupta / pierde și capul luat drept

trofeu de către daci, cu chiu, cu vai, prefectul pretoriului — Cornelius Fuscus — și Funisulanus Vettonianus izbutesc să-i azvîrle, pe atacanți, înapoi peste apă. Vestea atacului-surpriză stîrnește vîlvă la Roma, precum și furia împăratului de-atunci, Domițian (cel cu care se va încheia dinastia Flaviilor) ; acesta pleacă, precipitat, spre Moesia, se oprește însă pe drum, la Naissus, să chefuiască, în timp ce armata — vara lui 87 — își continuă marșul sub conducerea lui Cornelius Fuscus, trece Istrul și se pare că abia aici, în momentul-cheie al celui dintîi atac roman peste fluviu, s-ar fi produs trecerea puterii din mîinile lui Duras în cele ale lui Decebal. Fuscus pierе în luptă, stindardul Legiunii a V-a Alaude cade în mîna dacilor, urmînd să fie recuperat abia de ostașii lui Traian, dintr-o cetate a autohtonilor. Atunci însă, în anul imediat următor — 88 — altă campanie romană peste Istru, luați prin surprindere dacii pierd lupta, dar nu sînt învinși. Mai ales că romanii au dat de bucluc și cu quarzii și marcomanii, ciocniri grele însingurează taberele adverse. Decebal nu i se înfățișează, în persoană, inamicului, dar îl însărcinează pe fratele său **Diegis** să treacă Istrul, ca emisar pe lîngă Domițian, al regelui dac. Act de bunăvoință și supunere — de neocolit ! — dacă ambasada aduce cîțiva din captivii aflați în mîinile lor, precum și o parte din armele capturate în luptă. Cum rezultatul confruntării romani-quarzi/marcomani este în defavoarea lui Domițian, acesta concede să-i primească pe Diegis și pe însoțitorii săi, duce tratative cu ei, în urma cărora DIEGIS, este încoronat simbolic, ca imputernicit al lui Decebal, devenit astfel rege clientar / client al imperiului — depinzînd de autoritatea romană și protejat de către aceasta, după cum arată și un istoric, porivit căruia Domițian îi „dădu lui Decebal bani mulți și meșteșugari de tot felul, și pentru timp de pace și pentru timp de război, promițîndu-i să-i dea mult și în viitor“ (Dio Cassius). Ca orice aliat, Decebal primește o subsidie anuală, plus arme, mașini de război, meșteri / arhitecți pentru clădirea obiectivelor militare. Abia acum devine fapt împlinit, țînînd doar 12 ani, pacea de compromis dintre statul dac și imperiul roman, spulberată odată cu prima campanie a lui Traian.

Dar în afară de Diegis, fratele trimis în ambasadă la Domițian, ca și de sora imortalizată pe Columnă, un lucru mai poate fi descifrat — cu precauția de rigoare — în succesiunea „secvențelor“ conservate nu în celuloid, ci în piatră. Iată scena : cîțiva soldați romani fugăresc doi copii daci, de 10—15 ani, neîndoielnic copii de nobili, altminteri de ce-ar fi fost vînați astfel, cu maxima grijă de a fi prinși vii, tocmai pentru că se cuvine a figura în triumful care, de regulă, încununează o biruință sau alta. S-ar putea să fie vorba chiar de copiii lui Decebal... În orice caz, acești copii ai regelui dac există și se vor refugia, după cea de-a doua campanie a lui Traian — încheiată în 106 — ajutați de nobili locali, prin vecinii / prieteni rămași liberi.

Tatăl lor a pierit în luptă, refuzînd să fie învins în două feluri : o dată în bătălie / a doua oară în ceea ce are omul mai de preț — fie sau nu rege — demnitatea ! Dac-ar fi căzut în mîinile romanilor, ca și copiii săi, ar fi fost închis în temnița Tullianum din Roma, fiind apoi scos la lumină doar în ziua în care cortegiul triumfal al lui Traian ar fi avut nevoie și de prezența sa spectaculoasă, după care, în aceeași zi, ar fi fost sugrumat, ca Vercingetorix de pildă, sau regele Numidiei, Jugurtha... Străbunii se cutremură în morminte. Bătălia e pierdută. Decebal și suita lui încearcă să scape în codru, dar călăreții / cercetașii le-au dat de urmă. Sînt impresurați.

Apărarea pămîntului dacic de regele Decebal și poporul său a fost un imn de iubire cum rar au mai înălțat popoarele moșiei lor amenințate (V. Părvan).

„Secvența“ arată limpede : cu ascuțișul armel la beregată, Decebal surprins în clipa sacrificiului suprem, exact cînd exploratorul / cercetaș Tiberius Claudius Maximus încearcă să-l împiedice, tocmai pentru a nu captura un muribund. Cît să-i fi durat agonia ? T.C.M. îi taie capul și mîna dreaptă, după îndatorirea ostășească pe care o are, pentru a-i dovedi lui Traian că firul vieții căpeteniei dacilor a fost curmat. Capul lui Decebal, decupat de trup, plus dreapta Sa, călătorește — cum ? într-un sac, într-o raniță ? ! — din munții Daciei tocmai pînă la Ranisstorum, tot pe teritoriu dacic, unde se află imperatorul ; după care iau drumul Romei, ca să fie expuse oprobiului public pe scările Gemoniilor.

Decebali capit... in scalis Gemoniis expositum (pasaj din Fastele de la Ostia, port învecinat Romei). Decebal, căruia i se luase acum și scaunul domniei și țara întreagă, și care era însuși în pericol de a fi prins, și-a făcut singur seama și **capul** său a fost dus la Roma (Dio Cassius).

Capul lui Decebal pulverizat, precum mileniile, de arșiță și vînt.

Capul lui Decebal, teribil, în care atîtea planuri îndrăznețe, atîtea ingenioase soluții au încolțit cîndva.

Capul lui Decebal păstrînd, pînă în ultima clipă, vie, aprigă, flacăra iubirii pămîntului său, dragostea neștirbită de libertate.

Capul lui Decebal cu orbitele goale, irezistibil ațintite înspre țărîmul natal, plutind din Tiberis în Mare Tyrrhenum, apoi în Mare Internum, Mare Aegaeum și, în sfîrșit, din val în val, revenit în Pontul Euxinus.

Capul lui Decebal împărtășește soarta Sarmizegetusei, trecută prin foc și sabie, distrusă cu o minuțiozitate demnă de o cauză mai bună laolaltă cu sanctuarele de andezit, acești uimiți ochi de piatră scrutînd cerul, destinul.

Pe scările zise ale Gemoniilor, **capul lui Decebal** a fost expus un număr — neștiut — de zile. S-ar crede că destul pentru ca artiștii, mînați de impulsurile lor patriotice, dar și de curiozitate profesională, să-l fi putut schița, tot așa cum, mai tirziu, este perfect posibil că vor desena chipul lui Tiberius Claudius Maximus după model, pentru a-l immortaliza pe Columnă. Chipul lui Decebal — din „secvența” sinuciderii — așa cum este întipărit în piatră, pare inspirat de un crochiu făcut după natură : o expresie de sobră suferință, ochi aproape închiși, cu pleoape grele, gură întredeschisă ca după expiere, toată jumătatea inferioară a feței într-o tensiune înscrisă într-un arc de cerc format de mustață și buza superioară, frunte grav brăzdată de cute ; între fața plină de detalii și gîtul aproape neted, contrastul e atît de vizibil încît gîtul e doar ca un suport necesar capului decupat, așa cum l-a schițat, pesemne, artistul avid de documentare, chiar pe loc, la scările Gemoniilor, în zilele în care concetățenii săi s-au bucurat de privilegiul de-a privi capul celui mai îndîrjit și viteaz inamic. Desigur, s-ar fi putut ca sculptorii să lucreze exclusiv din imaginație, sau după schițele de portret făcute prizonierilor daci, sau după amintirile lui **T.C.M.** ori ale atuia care, în 106, se afla la **Ranisstorum**.

Pe Columnă, deși capul mai e atașat trupului — în scena sacrificiului de sine — și, în ciuda absenței culorii, Decebal apare cu obraz tumefiat, stăpînit de paloarea morții. Să-i fi fost schițat chipul, totuși, după capul zăcînd, zile în șir, pe treptele Gemoniilor ?

Capete — pietre de hotar :

Prigonind, nu distrugi ideea : zdrobind colivia, eliberezi vulturul (N. Iorga).

Itinerar URMUZ

1

Mergînd pe urmele lui Urmuz și cercetînd registrul de stare civilă pentru născuți al orașului Curtea de Argeș, am găsit înscris la nr. 22 din „anul una mie optsute optzeci și trei, luna Martie, ziua nouă spre dece, ora dece dimineața. Actu' de nașterea lui Dimitrie de secu bărbătescu, de ritu ortodocsu, născut alaltăieri (17 martie 1883, n.n.) la ora dece seara la casa părinților săi din strada Negru-Vodă, fiul al d-lui Dimitrie Ionescu-Budeu, de ritu ortodocsu, în vîrstă de două-deci și pate ani, de profesiune doctoriu și al d-nei Elida, Ionescu-Budeu, de ritu ordodocsă, în vîrstă de nouăspre-dece ani, de profesiune menagiul casei, ambii domiciliati în această urmă Curtea de Argeșiu”¹.

În curînd, de la nașterea promotorului suprarealismului românesc, a „celui care împarte cu bietul Caragiale gloria europeană a literaturii noastre”², se vor împlini 100 de ani.

¹ Ion Cruceană: „Momente și figuri argeșene”, I, Palatul Culturii, Pitești, 1980, pag. 203.

² Valentin Lipatti: „Valori franceze — studii și articole”, Editura pentru literatură, 1959, pag. 284.

Tatăl său, doctorul Dimitrie Ionescu, s-a născut la 19 octombrie 1855, la Buzău, unde urmează cursurile primare și secundare, iar în anul 1880 absolvă Facultatea de medicină din București. Spre a se deosebi de numeroșii „Ionescu”, încă din timpul studiilor universitare își adaugă numelui patronimic pe acela de „Buzău”, devenind în actele de stare civilă și profesionale „dr. Dimitrie-Ionescu-Buzău”. După consemnările lui Gheorghe C. Marinescu³, se pare că tînărul absolvent al facultății de medicină a urmat cursuri de specializare și la Paris, deoarece acesta îl califică „doctor în medicină din București și Paris”.

La 1 octombrie 1889 s-a mutat cu întreaga familie la București, în strada Apolodor nr. 15, „unde dă consultațiuni în toate zilele”² și unde „a fost numit profesor de igienă, medicină populară și științe naturale”³ la cursul superior al Seminarului Central, doctorul Dimitrie Ionescu-Buzău nu întrerupe legăturile culturale cu orașul în care și-a început cariera medicală. În anul 1893, în numerele 44, din 26 septembrie, și 45, din 3 octombrie, ale „Gazetei țărănilor”, publică articolul „De-ale culturii naționale”, în care comentează și apoi redă în întregime o variantă a baladei „Corbea”, culeasă și pusă pe note muzicale de Ștefan Popescu, „vechiu profesor de muzică”, de la un lăutar din comuna Cîndești-Buzău. Rezultă de aici că doctorul Dimitrie Ionescu-Buzău avea preocupări multiple și frumoase, chiar și în domeniul literaturii populare. Era un om instruit, cult și cu dragoste pentru îmbunătățirea stării sanitare a țărănilor, „un medic renumit pe plaiurile argeșene de atunci, fiind un adevărat doctor al trupurilor și sufletelor”⁴ după cum îl etichetau cei ce l-au cunoscut sau au avut nevoie să fie consultați de el. Moare în 1907, în vîrstă de numai 52 de ani, după ce, în 1902—1903 făcuse să-i apară în București lucrarea sa capitală: „Curs popular de medicină populară”, 822 pagini. Aici sînt înfățișate cunoștințe de „farmacie, chimie, botanică medicală și cunoștințe de artă medicală și noțiuni de medicină populară la capitolul special de culegeri de etnografie medicală din regiunile Curtea de Argeș, Buzău și București”⁵.

3

Odată stabilită familia în Capitală, este normal ca și în educația copilului să intervină elemente noi: ea se realizează în școlile de aici. Cursurile primare le urmează elevul — acum cu numele schimbat, la cererea părintelui autoritar, în „Di-

³ Gheorghe C. Marinescu: „Seminarul din Curtea de Argeș, 1836—1936”, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1936, pag. 44.

² „Gazeta țărănilor”, nr. 48 din 24 octombrie 1893.

³ Idem, nr. 46 din 10 octombrie 1893.

⁴ Valerian Marinescu: „Serieri și personalități medico-farmaceutice de acum aproape 100 de ani la Curtea de Argeș”, în „Studii și comunicări — Muzeul orașenesc Curtea de Argeș”, 1980, pag. 117.

⁵ Ibidem, pag. 117.

mitrie Dumitrescu-Buzău" — la școala Antim, care era aproape de locuința părinților, iar pe cele secundare — la liceul „Gheorghe Lazăr”.

Cu toate că tatăl, doctorul Dimitrie Ionescu-Buzău, avea o viziune clară despre structura societății și diviziunea acesteia pe clase diferențiate, în familie era stăpînit de principii educative patriarhale fără drept de apel. Considera că oricare alte îndelungate „profesionale, în afară de cele „nobile și productive” (medicina, avocatura, ingineria), celelalte (muzica, pictura, arta și literatura) sînt mediocre, fără rentabilitate nobilă și erau etichetate „pierdere de timp”. Așa se face că, la înscrierea în facultate, fiul n-a fost lăsat să-și urmeze vocația — muzica sau chiar pictura — pentru care avea mare atracție, și a fost obligat de tatăl său să-și urmeze cariera. Dar, după un an de frecvență, neputînd suporta disecțiile, studentul Dimitrie Dumitrescu-Buzău este nevoit să părăsească facultatea de medicină. Acum se ivise din nou ocazia să-și realizeze visul care îl stăpînea cu ardore — studiul muzicii sau a picturii — dar tatăl intervine autoritar și îl îndeamnă să urmeze științele juridice, dreptul, pentru a se face avocat sau judecător. Copilul se supune voinței paterne, și în 1904 își ia licența în drept, după care își face stagiul militar, după care, este numit judecător stagiar. În această funcție îl găsește, în august 1908, sora sa Eliza-Lizica Vorvoreanu, la judecătoria rurală din comuna Rîchițele de Jos, plasa Uda, județul Argeș, „locuind într-o odaie sărăcăcioasă la judecătoria, plictisit la culme de îndeletnicirile sale”, căci, după relatările acesteia, fratele său „nu era făcut pentru meseria de judecător”¹. Nemulțumindu-se cu numele înscris în actele de stare civilă, tînărul judecător „își confecționează (probabil, sub impulsul timpului) o dublură a numelui (luînd ca model pe Demeter, zeita agriculturii, din mitologia greacă) și își modifică și scurtează patrimoniul în Demetru Demetrescu-Buzău”². Sub acest nume i-a fost identificat cadavrul găsit de sergentul de poliție Roșu Gheorghe în boschetul din dosul bufetului de pe șoseaua Kiseleff, în apropiere de șoseaua Jianu, „culcat pe pămînt cu fața în sus, mort, împușcat în timpla dreaptă, iar în mîna dreaptă ținea un revolver”. Procesul-verbal dresat la 23 noiembrie 1923 de N. Dezideratu, comisar de poliție, șeful circumscripției 3 periferie București, atestă dur și înfiorător un fapt care nu este decît tristul adevăr. Demetru Demetrescu-Buzău își puse capăt zilelor. Abia împlinise 40 de ani și nouă luni.

„Mitică”, diminutiv cu care familia îl chema și alinta, a fost în anii copilăriei și adolescenței un copil vesel, plin de viață, pus pe șotii, cu ghiduşile lui înveselindu-i pe toți ai casei. Printre pușinii săi prieteni, cel mai apropiat a fost viitorul actor și dramaturg George Ciprian*. Acesta, în amintirile „Măscărici și mîzgălici”, care formează vol. I din „Scrieri”, Editura pentru literatură, 1965, îl pomeneste des pe Ciriviș — cum îi spunea el lui Urmuz — în bucățile: „Alte trăsături” (pag. 48), „Angelica” (pag. 54), „Căruța cu pline” (pag. 90) și „Un mare om de teatru” (pag. 111), în care

spune că: „Ciriviș, adică Urmuz de mai tîrziu, mă cerceta din cînd în cînd, și plăcerea lui cea mai mare era să poftescă sus la mansardă — că iar stăteam spînzurat — cite un viorist amărît, ori vreun țambalagiu și să-l punem să ne cînte ceasuri întregi în octavă: sol, sol”...

Din 1907, cînd moare tatăl său — doctorul Dimitrie Ionescu-Buzău — fiind cel mai mare dintre copiii acestuia, rămîne un mentor al surorilor și un reazem al familiei, motiv pentru care acceptă, nu cu plăcere, peregrinarea pe la diferite judecătoria rurale din țară. De la Rîchițele-de-Jos (Argeș) ajunge la Casimcea (Tulcea), apoi la Ghergani (Dîmbovița) și, în cele din urmă, la Înalta Curte de Casație (București), dar la aceasta din urmă, în funcția de ajutor de grefier, și nu de magistrat. Pasiunea lui nedezmințită pentru muzica clasică, pasiune care îl făcea să schițeze, în timpul liber, pe foile albe din dosarele impricinațiilor, portative muzicale descoperite cu multă bucurie, peste ani, de exegeții care au încercat să-i cerceteze biografia și „paginile bizare”, l-au făcut să primească o funcție inferioară gradului său profesional. Prin această încadrare obținea două satisfacții personale: apropierea și chiar gospodărirea împreună cu mama și surorile sale (el nu a fost căsătorit niciodată) și posibilitatea audierii concertelor muzicale de la Operă sau Ateneu, ori în alte săli de spectacole.

Din necazurile și frămîntările de toată ziua ale impricinațiilor pe care îi ancheta, interoga și în cele din urmă judeca, din prostia și nechibzuința acestora, din slăbiciunile și arivismul unora, din metehnele fizice sau spirituale ale altora, întocmai ca și Caragiale, a tras și Urmuz seva acelor proze care stau la baza suprealismului românesc.

4

Încă de prin 1907—1908, viitorul scriitor își delecta membrii familiei cu teribilele lui „miticisme”. Solitar, timid, poate chiar fricos ori prevăzător să nu-și piardă slujba de la Casație, el nu a încuviințat nimănui publicarea „paginilor bizare” decît mult mai tîrziu, în 1922, cînd, la stăruința lui Argezi, care a fost și nașul său literar, dîndu-i pseudonimul „Urmuz”, a acceptat să publice în revista „Cugetul românesc” prozele „Pilnia și Stimate”, „Ismail și Turnavitu” și „După furtună”, iar în 1928, tot Argezi îi publică în „Bilete de papagal” povestea „Algazy et Grummer”.

Într-o scrisoare adresată la 4 februarie 1950 pictorului de origine română V. Vărbănescu, stabilit la Paris unde a și murit în 1963, Eugen Ionescu, care pregătea atunci o traducere completă în limba franceză a operei lui Urmuz, spunea despre acesta: „Urmuz este, socot, unul din autorii cei mai cruzi pe care i-am citit vreodată: el relevă puțina realitate a organizării noastre sociale (și a tuturor organizațiilor sociale posibile), îndărătul căroră apare haosul universal, absurditatea fundamentală, care — asemeni unui personaj al lui Urmuz al nostru — va sfîrși în curînd prin a devora, după ce o va fi făcut-o bucățele, logica noastră, civilizația noastră”¹.

¹ Nicolae Balotă: „Urmuz”, Editura Dacia, Cluj, 1970, pag. 15.

² Ion Cruceană: Op. cit., pag. 202.

* Născut într-un an cu Urmuz — 1883.

¹ „România literară”, anul II, nr. 46 (61), 4 dec. 1969.

G. Călinescu menționează că „prin Urmuz supra-realismul român este anterior celui francez și independent. Divagațiile onirice cu aparență de delir dement ale acestuia, îndeplineau întocmai programul de a surprinde realitatea imediată a spiritului, hazardul interior”². Revista „Vremea” confirma și ea că „literatura lui Urmuz se bazează pe o logică absurdă din care rezultă un umor plin de inteligență. El este acel ciudat scriitor care a înfățișat un suprealism românesc înainte de cel francez”³.

Reluând firul acestor păreri, prin grija subtilului ei redactor-șef de atunci — poetul Gheorghe Tomozei — revista „Argeș” retipărește proza lui Urmuz, consemnând că „asemeni celui alt Ionescu (Eugen)”, născut la Slatina, la 13 noiembrie 1909, și care azi ocupă un „fotoliu al Academiei Franceze, Ionescu-Urmuz, născut la Curtea de Argeș, e cititorul unei literaturi care a anticipat cu strălucire curentele suprealiste universale”⁴.

Mai reținut și mai prevăzător, istoricul literar Ion Rotaru constată că „încă înainte de război (este vorba de primul război mondial) se schița așa-numita mișcare de avangardă. Prin ea nu, numai că se impulsiona procesul de sincronizare cu Apusul a literaturii române, dar va avea loc chiar o participare românească activă, în cel de-al treilea deceniu, la mișcarea literelor europene. S-ar putea spune că prin antiproza ciudatului Urmuz, anterioară primului război, prin Tristan Tzara și Marcel Iancu, fondatorii mișcării Dada, literatura română devansează modernismul primei jumătăți de secol european”¹.

¹ Ion Rotaru: „O istorie a literaturii române”, II, Editura Minerva, Buc., 1972, pag. 318.

² G. Călinescu: „Istoria literaturii române”, compendiu, ed. II-a, revăzută, 1946, „Naționala Mecu S.A.”, pag. 406.

³ „Vremea”, nr. 677, 6 dec. 1942, pag. 9.

⁴ „Urmuz” — Biblioteca Argeș, supliment la revista „Argeș”.

Chiar dacă „antiliteratura” sau „aliteratura de avangardă” a lui Urmuz era citită „prin cafelele de către actorii G. Ciprian și Gr. Mărculescu încă pe la 1912”², în volum ea nu a fost adunată decât în 1930 de Sașa Pană³.

Unul din acești actori, G. Ciprian, era bun prieten cu Demetru Demetrescu-Buzău, chiar „frați de cruce”, după cele povestite de Al. Bădăuțu „care i-a cunoscut bine pe amândoi”. La moartea prietenului, actorul scrie: „Ar fi meritat o soartă mai bună și cu deosebire o moarte mai... bună, sau chiar mai rea, dar nu așa, de risul celor care nu l-au cunoscut, care nu l-au înțeles și care nici nu puteau să înțeleagă un suflet atât de complicat ca al lui”⁴.

Ca o compensație a învinuirilor aduse prin 1928 de presă lui G. Ciprian (bănuț de Tudor Arghezi că „Omul cu mîrtoaga” nu i-ar aparține, ci ar fi opera lui Urmuz), scandalul rămas fără efect în volumul II de „Scrieri” ale acestuia, la capitolul „Addenda”, pag. 291, s-a inclus și retipărit după ediția lui Sașa Pană (1930), „Urmuz — Scrieri”⁵. Sînt cuprinse aici prozele „Pîlnia și Stamate”, „Is-mail și Turnavitu”, „Gayk”, „Plecarea în străinătate”, „Cotadi și Dragomir”, „Algazy și Grummer”, „După furtună” și fabula „Cronicari”. Lipsesc „Fuchsiada”, poem eroico-erotic și muzical în proză, publicat în „Biblioteca Argeș”, supliment la revista „Argeș” și schița inedită „Puțină metafizică și astronomie”, apărută în „Gazeta literară”⁶.

Pînă acum (între timp poate se vor descoperi și alte lucrări inedite), la atît se rezumă opera literară a lui Urmuz.

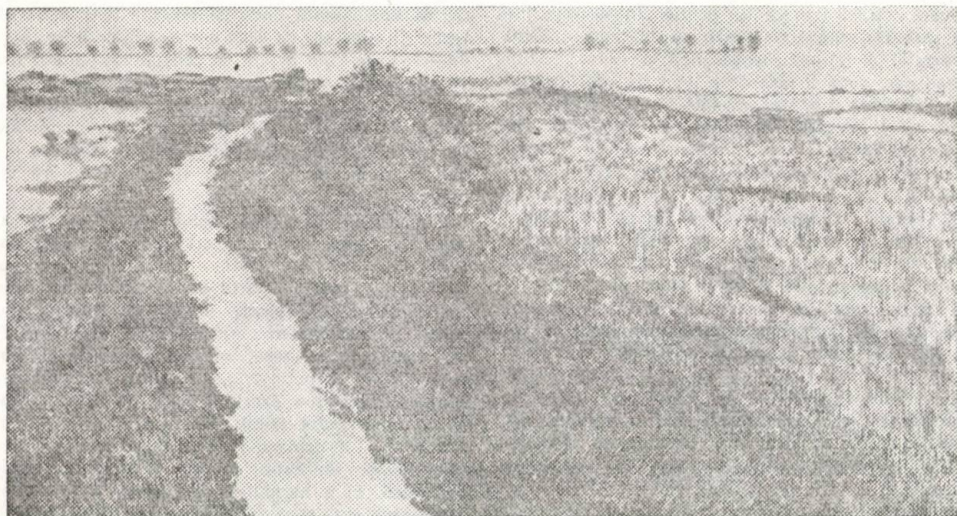
² Idem, op. cit., pag. 330.

³ „Urmuz”, Algazy și Grummer, Buc., Editura Unu, 1930.

⁴ Nicolae Balotă: op. cit., pag. 145.

⁵ G. Ciprian: „Scrieri”, II, teatru, 1963, E.P.L.

⁶ Anul XIV, nr. 36 (775), 7 sept. 1969.

Vlad Nicodin : „Peisaj”

REÎNTÎLNIRE CU MARIN PREDA

de SERGIU FILEROT

În martie 1979 mă reîntîlneam cu Marin Preda. Era după o întrerupere de peste trei decenii. Despre o primă perioadă a acestei lungi întreruperi, despre perioada 1942—1945 sau 1946, Marin Preda scria în „Viața ca o pradă”: „L-am revăzut pe Sergiu Filerot după război. Arăta neschimbat, ca și Bezuhov, cu care semăna și la chip și la impulsul care îl determinase să se vîre singur în mecanismul orb al represiunii; scăpase ca și eroul tolstollian ca prin minune din fața plutonului de execuție. (...) A lucrat un an, doi, la un ziar, pe urmă ne-am pierdut unul de altul”¹. Dacă nu se referă la anul 1945 cînd, în februarie, mi se curmase activitatea zilnică semi-remunerată (27 oct. 1944 — 4 febr. 1945) la ziarul de prînz „Victoria” al lui N. D. Cocea și George Ivașcu (la pagina a doua de care răspundea Geo Dumitrescu), atunci cu siguranță că Preda se referă la anul 1946 cînd, prin vară, i-am propus iar el a acceptat, oarecum amuzat, să-i public în bilunarul „Lupta tineretului” (organ al U.T.S.) unica lui poezie „Întoarcerea fiului răătăcit” cenzurată odată cu placheta „Sîrmă ghimpată” și rămasă inedită pînă în 1946.

Așa dar, după o „pierdere unul de altul” destul de îndelungată și nefirească, iată că împrejurările au făcut să ne revedem. Apăruseră, în ultimii ani, cîteva texte referitoare și la mine: interviul luat lui Marin Preda și publicat în 1974 sub titlul „Marea călătorie”, apoi în 1977 „Viața ca o pradă”, iar în 1979 apărea un capitol intitulat „Revolta lui Sergiu Filerot” în volumul „Eseu despre generația războiului” de Emil Manu (în acest text autorul face afirmația necontrolată că aș fi murit prin 1960!). Am simțit nevoia să revăd vechii tovarăși de generație, de crez și de suferințe. Așa s-a făcut că am dat din nou unele semne de existență și am reînodat unele fire rupte de vitregia unor împrejurări nedorite, în principal de „obsedantul deceniu”. Evenimentele mă surprinseseră, atunci, complet nepregătît, necălit, plutind încă, cu inocență și bunăcredință, în entuziasme și visuri de viitor; de aceea

șocul fusese puternic, aproape mortal. Dar și acestea, ca atîtea altele, trecuseră; cicatricile rămăseseră însă.

Și iată că în martie 1979 i-am reîntîlnit atît pe Marin Preda cît și pe Geo Dumitrescu (cu cîteva luni mai înainte și cu cîteva luni mai tîrziu îi reîntîlneam pe poetul Ștefan Popescu și pe Al. Cernă-Rădulescu). În condiții diferite, stîrnind reacții diferite și cu rezultate diferite.

Cu Marin Preda m-am revăzut în fața Capșei. Fără îmbrățișări, fără pupături, fără bătaii pe umăr. Nici eu, nici Preda nu agream asemenea exteriorizări. Doar cîte un simplu: „He, he! Ce mai faci Filerot?” „Ce faci, Marin Preda?” (și doar trecuseră 33 de ani!). Auzeam același „He, he!” cu care mă întîlnisem de atîtea ori în scrierile sale și pe care mi-l reaminteam din întîlnirile noastre de pe vremea „Tiparului Universitar”.

Am intrat alături, la Capșa, în restaurant. Era într-o luni, la orele 16. Venea direct de la editura Cartea Românească unde își exercita funcția de director și unde era de găsit aproape zilnic între orele 14—16, așa cum aveam să constat mai tîrziu. Era obosit (venise pe jos, mașina îi era la reparat după un accident, se pare) și era înfometat. Eu nu, mîncasem. Totuși, el a cerut demîncare pentru amîndoi. De băut, niște vin roșu numai pentru mine, el n-a pus în gură nici măcar un strop de băutură alcoolică.

Este semnificativ, poate, felul cum s-a desfășurat masa împreună cu Preda **cel de acum**, spre deosebire de cel din 1941—1942, mereu înfometat dar și mereu lipsitul de mijloacele materiale ale existenței. Pe-atunci, numai de obiecții nu putea fi vorba. Acum... Ar fi dorit stufat cu miel, dar ospătarul, cu aerul cel mai degajat, cel mai puțin jenat cu puțință, i-a comunicat că se terminase. Preda și-a exprimat față de mine regretul că nu a putut să-mi ofere miel („oricum, e-n martie”) și a comandat friptură de vită cu ciuperci. Eu am mîncat-o, cu destulă indiferență gastronomică. El a început-o, dar repede a refuzat-o. Carnea nu mai avea gust, zicea el, fusese bălătulă prea mult, chipurile, și-i dispăruse sucul propriu.

¹ Marin Preda: „Viața ca o pradă”, ed. Cartea românească, București, 1977 pag. 300.

A cerut, în loc, sarmale în foi de varză. Mai înainte, eu luasem o salată verde, el una de andive. Așa cum am spus, eu am băut, în cinstea reînălțării, două pahare cu vin roșu (ales de el) cu apă minerală, el doar apă. Nu se simțea bine de aseară, toată noaptea scrisese, zicea el, pînă la ziuă. În final, am băut cîte o cafea (filtru). La urmă, cînd m-a văzut pe mine că înghit o doză (simplă) de propranolol, a luat și el una împătrită, o tabletă de 0,04 g, spre mirarea mea. Mi-a spus că așa obișnuiește el în asemenea cazuri de tulburări circulatorii, de două-trei ori pe zi.

Convorbirea noastră a durat aproape trei ore, dar cît de repede ni s-a părut că a trecut timpul! Mi-a vorbit despre fericirea pe care o simțea de a avea doi copii, copii pe care și-i dorise atît de mult: „Jinduim la copiii altora, măi Filerot, și-atunci am zis că nu se mai poate altfel!...”; că nu știe cît are să mai trăiască el dar, oricum, e liniștit că existența copiilor este asigurată, că n-or să îndure și ei ce-a îndurat el... Ba chiar s-a apucat să pomenească niște cifre care ar putea reprezenta pensia de urmași pe care copiii lui ar putea-o primi în caz că... El vorbea, lăsîndu-se să alunece, parcă gustînd o anume satisfacție, pe panta unor asemenea socoteli, iar eu îl ascultam cu convingerea că nu sînt decît niște vorbe oarecare, scăpate... Din nefericire, n-avea să treacă decît un an și temerea lui avea să se adevărească.

Printre altele, Preda s-a întrebat (și, de fapt, m-a întrebat) dacă n-ar fi cazul să depun la editura „Cartea Românească” manuscrisul unui volum de versuri în cadrul căruia să retipăresc și poemele din „Om”, cel interzis de Cenzura antonesciană în 1942. „Trebuie, Filerot, că n-a circulat deloc, nu e cunoscut și este păcat”. Și pe urmă a început să-mi spună, într-o nouă versiune care nu coincidea nici cu cea a lui Petru Vintilă (din revista „Argeș”),² nici cu cea a lui proprie din interviul acordat Sînzianei Pop în 1974³ și nici cu cea din „Viața ca o pradă”,⁴ povestea cu reacția pe care a avut-o el cînd a aflat că din cauza acelei cărți eu am fost condamnat de Curtea Marțială. Într-adevăr, în toamna lui 1942, după punerea mea sub acuzare și, ca urmare, încetarea activității editurii „Alfa” (în care urma să apară și Marin Preda cu volumul de nuvele „Măritiș”), iată că Marin Preda scrisese pe coperta (pag. 3) unui volum de versuri („Pelerinul serilor” de B. C.) apărut deja în această editură, următoarea apreciere:

Document pentru istoria literară

O dată cu apariția acestei cărți s-a întîmplat ceva ce mi se pare demn de a fi reținut drept document pentru Istoria literară.

În această editură a ieșit volumul de poeme „Om” de Sergiu Filerot. Niște poeme incendiare, cu „scamatori botoși”, „oameni de fier”, „sol

dați de plumb”, „cîntece de fier”, cu pîine și sînge și cu multă ură și sete de acestea. Omul, adică el, Sergiu Filerot, a fost arestat, iar celălalt „Om”, adică volumul cu poeme, confiscat adică ars, pus pe foc.

Documentul constă în faptul că o poezie mare, cu respirație, de epocă și frămîntări specifice unei schimbări de veac, este primită în felul cum am spus.

Marin Preda⁵

Ei bine, acum, în 1979, el își menținea aprecierea (pe care peste patru luni o va reînnoi sub forma unei recomandări:

Recomand pe poetul Sergiu Filerot, pe care îl cunosc de pe vremea debutului, să fie primit membru în Asociația scriitorilor din București. Poezia sa e o poezie militantă și de bună calitate.

Iulie 1979.

Marin Preda

și considera că ar trebui făcut ceva ca poezia protestatară din interzisul — pe atunci — „OM” să reapară, să fie cunoscută. Așa s-a făcut că, prin iulie 1979, la insistența lui, am depus la editura „Cartea Românească” manuscrisul volumului de poeme „Vitrină secol XX”, care cuprinde și poemele interzise în 1942. Dar felul meu de a fi, de a nu insista pe lîngă editor, a făcut ca nici pînă azi această carte să nu apară. Poate că însuși Marin Preda ar fi contrariat!)

În cursul convorbirii noastre, cam pe la vremea cafelei, Preda a luat de pe colțul mesei exemplarul din „Viața ca o pradă” pe care îl adusesem cu mine, l-a apropiat de ochi, apoi l-a lăsat pe masă în fața lui, a întors coperta și prima filă, și-a plecat capul deasupra pînă aproape să atingă hîrtia cu vîrfurile nasului și, cu scrisu-i meticulos, mărunț, ordonat, din ultimii ani, a scris:

Lui Sergiu Filerot

Pe care l-am regăsit cu bucurie după aproape patruzeci de ani, cînd ne-am cunoscut și am trăit amîndoi vremea memorabilă a debutului (descrisă în această carte)... Cu toată prietenia și afecțiunea care mi-au rămas pentru el, intacte!

aprilie 79

Marin Preda

(Trebuie să remarc că, datorită unei neatenții, Preda a datat: aprilie în loc de martie. Era 19 martie 1979).

Ceremonialul gestic care a precedat actul așterării pe hîrtie a dedicației mi-a amintit un text pe care-l recitisem de curînd. Cînd am ajuns acasă am căutat volumul⁶ și la pag. 16—17 am găsit:

² Revista „Argeș”, Pitești, august 1970.
³ „Marea călătorie”, interviu cu Marin Preda realizat de Sînziana Pop și publicat în „Luceafărul” nr. 20 din 18 mai 1974, pag. 3; republicat în volumul omagial „Timpul n-a mai avut răbdare. Marin Preda”, ed. Cartea Românească, București, 1981, pag. 527—537.

⁴ Marin Preda: „Viața ca o pradă”, 1977, pag. 299.

⁶ Florin Mugur: „Convorbiri cu Marin Preda”, editura Albatros, București, 1973.

„Romancierul are două moduri de a privi. Primul e cel obișnuit. Pe al doilea îl observi atunci când vrea să citească un text. Ridică pagina și o apropie de obraz, de frunte, de ochi, de nas, de gură. Scriitorul își păstrează fila pentru a scrie ori a citi într-atât de aproape de ochi (observă undeva poetul Gheorghe Tomozei) încât am credea că hirtia îi reține respirația, fantast conservată ca pe un disc magnetic.» Și în cugetarea asupra lucrurilor, scriitorul procedează la fel: contemplă de departe, distrat, sau își apropie lucrul de ochi pînă-l zărește cu adevărat. Și probabil că Ideile numai așa pot fi văzute, de la cîteva centimetri, de la distanța unei răsufări”. Florin Mugur reținușe bine această particularitate a marelui prozator.

Peste cîteva luni, recitînd textul dedicației, mi-am reamintit o afirmație făcută de Preda cu numai doi ani în urmă: „Prietenii se fac în mari cicluri de viață, cînd mai iubit pierd și se regăsesc după decenii, adesea după experiențe tragice, care îi reapropie, sau după înălțări și căderi care le amintesc ziua cînd s-au cunoscut și prietenia revine cu noi elanuri; sau, dimpotrivă, se stinge definitiv cînd omul intră fără scăpare pe orbite străine primelor elanuri și este scurtcircuitat pentru orice prietenie”.⁷ Se vede treaba că nici unul dintre noi nu suferise încă un asemenea scurtcircuit. Iar cuvîntul „prietenie”, așezat din nou în relațiile dintre noi, doi, nu era deloc superfluu.

Repet, Marin Preda arăta în acea seară foarte ostenit. Lucrase intens în ajun, pînă către dimineață. Finisa ultimul său roman, o trilogie. Era „Cel mai iubit dintre pămînteni”, cum aveam să aflăm în toamnă, prin noiembrie. Atunci însă, în martie, era zgîrcit cu amănuntele. Ca și în nemurările noastre întrevederi care au urmat, la editură, pînă în noiembrie. „Mai am, zicea el, mai am de lucru”. Toate gîndurile îi erau absorbite de acest roman. Chiar și în mașină, la plecare (m-a condus pînă acasă cu un taxi, dar n-a urcat pînă la mine, la etajul 4, amîinînd pe altădată) tot despre roman mi-a vorbit. Părea să aibă chiar griji. Părea să, nu fie deloc mulțumit de felul cum decurgeau lucrurile la Mogoșoaia. Cred că lucra, încă, din greu. De altfel, la despărțire l-am auzit indicînd șoferului unde să meargă în continuare: „La Mogoșoaia”. Deci: la lucru.

În îndelungata convorbire cu glas scăzut purtată printre desele întreruperi ale chelnerului (se pare că Preda era o persoană mai mult decît cunoscută la Capșa, fie că era vorba de portar, garderobieră sau ospătar, era chiar un obișnuit al restaurantului, era dom’ Preda), prozatorul — în postură de gazdă a mea, acum — nu a ezitat să-mi destăinuie, cu un vîl de discreție, totuși, unele neazuri, mai degrabă niște obsesii, gînduri negre, care îl măcinau de ani și ani. Nu mai era vorba acum de lipsa de bani, nici de lipsa de glorie. Despre ele îmi precizase răspicat cu cîteva seri mai înainte, la telefon, ca răspuns la o întrebare a mea. „Și bani, și glorie am la maximum” a spus el, atunci. Deci nu asemenea neazuri îl măcinau acum, ci unele reproșuri, unele gînduri care nu-l părăseau deloc: de ce Geo Dumitrescu nu-i publicase în „Albatros” schița reținută, chiar în numărul

în care-l anunțase la poșta redacției, ci preferase să publice o schiță oarecare lipsită de valoare? Ajuns acasă, impresionat de împovăritoarea și nestinsa lui nemulțumire, am verificat. Da, într-adevăr, în „Albatros” nr. 2 din 25 martie 1941, pe o jumătate din pagina a treia, se lăfăia schița „Casa cu draci” semnată Nicu Smeureanu,⁸ în vreme ce în pag. 4, la poșta redacției, apărea textul: **M. Preda. Scrieți mai explicit. Reținem „De capul ei”**. Schița reținută nu a apărut nici în următorul nr. 3—4 din 10—25 aprilie 1941 cînd, tot la poșta redacției, în pag. 6, apărea: **M. PR. Reținem**. La 15 iunie 1941 revista era suprimată, la acea dată apărînd ultimul număr (nr. 7), așa încît schița „De capul ei” n-a mai văzut lumina tiparului, iar debutul prozatorului Marin Preda a fost amînat. Manuscrisul schiței nu s-a pierdut, așa cum au afirmat unii, de vreme ce Preda l-a citit prin 1943 în cenaclul „Sburătorul” și a plăcut criticului Eugen Lovinescu⁹. Ei bine, această tergiversare și nepublicare l-a rîciit pe Marin Preda decenii de-a rîndul. (În 1977, în „Viața ca o pradă” răzbate un ecou destul de puternic)¹⁰. Cum se poate ca Geo Dumitrescu să fi preferat schița lipsită de valoare a unui oarecare Nicu Smeureanu în locul schiței lui? ! Peste cîteva zile, cînd am stat de vorbă cu „vinovatul” Geo Dumitrescu la noua lui locuință de lîngă aeroportul Otopeni, acesta n-a fost deloc surprins de întrebarea mea. I-o mai pusese, desigur, de multe ori Marin Preda (ba chiar și alții nu îndeajuns de cunosători ai amănuntelor cu privire la condițiile de tipărire a „Albatros”-ului). Mi-a justificat cele petrecute, atunci, de mult, printr-o situație tipografică firească, des înțîlnită: schița lui Smeureanu, bună-rea, era culesă deja în tipografie, deci era „spec” și trebuia tipărită pentru a se putea topi plumbul; după cum se știe, în scurtă vreme, la 15 iunie 1941, a apărut ultimul număr, după care a izbucnit războiul și revista a fost suprimată, așa încît schița lui Preda n-a mai apucat să apară. Se pune întrebarea: E vinovat sau nu Geo Dumitrescu? Eu, în calitate de fost „tipograf” al „Albatrosului” și martor la condițiile de apariție a revistei, consider că argumentul redactorului revistei este întemeiat. Într-o tipografie nu prea mare cum era „Tiparul Universitar”, un „spec” de o jumătate de pagină de revistă format mare constituia o importantă cantitate de plumb care trebuia grabnic topit și repus în circuit, era o cantitate vitală pentru tipografie.

Și alte nemulțumiri mai avea Marin Preda și-l apăsau. Pe unele mi le-a spus chiar atunci. Una dintre ele era în legătură cu felul cum fusese înțîmpinată la apariție nuvela „Ana Roșculeț” în 1949: „Știi, monșer, nici eu nu mai sînt de acord cu ea, astăzi, avea greșelile ei, inerente timpului de-atunci, inerente și lipsei mele de experiență în ce privește noul mediu orășenesc și industrial în care plasasem personajele. Dar... prea au tăbărit pe nuvelă, prea au tăbărit pe mine. M-a cam clătînat

⁸ Un depozitar de „ziare, reviste, publicațiuni și cărți literare” din Rîmnicea Vilcea.

⁹ Marin Preda: „Imposibila întoarcere”, ed. Cartea Românească, București, 1971, pag. 71.

¹⁰ Pag. 291.

⁷ Marin Preda: „Viața ca o pradă”, 1977, pag. 327.

duritatea loviturii pusă la cale de Iosif Chișinevschi...").¹¹

Altă nemulțumire era în legătură cu peripețiile prin care a trecut romanul său „Intrusul” prezentat la un concurs de premiere organizat de „România literară” dar respins. Am înțeles că nemulțumirea îl viza tot pe Geo Dumitrescu și anume din perioada când era redactor șef al revistei. În taxiul cu care mă conducea acasă, Preda nu s-a putut abține de a se referi și la acel moment. Așa cum clarifica el, nu era vorba de banii pe care i-ar fi primit odată cu premiul („aveam destui, monșer, încă de-atunci”) ci de nevoia unei recunoașteri oficiale a valorii noului său roman abia apărut, în 1968 („aducea, după părerea mea, ceva nou și m-ar fi interesat o părere a juriului, dar, după câteva balotațe, din cauza unui singur vot...”).

„Era vorba de articolul lui Geo Dumitrescu „Pentru ascuțirea vigilenței în lupta împotriva naturalismului” publicat în două foiletoane din revista „Flacăra”, anul III, nr. 12 din 25 martie 1950, pag. 2 și nr. 13 din 1 aprilie 1950, pag. 2.

Despre acest articol Ion Bălu scrie în cartea sa consacrată lui Geo Dumitrescu, „Nostalgia absolutului”, ed. Eminescu, 1981, la pag. 52, următoarele: „Geo Dumitrescu nu le mai recunoaște astăzi paternitatea; ele au fost modificate pînă la răstălmăcire în redacția revistei Flacăra”.

Premiul l-a primit Al. Ivasiuc. Faptul l-a afectat în mod deosebit, așa cum mi-a mărturisit.

De ce? Să facem o incursiune în convorbirile pe care le-a avut cu Florin Mugur în anul 1972. La un moment dat prozatorul este întrebat:

„F. M.: Vă interesează opiniile criticilor despre dumneavoastră?”

„M. P.: Cel mai adesea scriitorul citește ceea ce se scrie despre el și e dornic să vadă dacă ceea ce a gândit și simțit e socotit bun. Dar nu totdeauna îți pasă cu adevărat de ceea ce se spune. Există o perioadă anume când ești într-adevăr foarte sensibil la opinia criticii: imediat după apariția unei cărți noi. Atunci, da, poți fi cu ușurință lovit. Toate porțile casei tale sînt deschise. Firește, pot intra și indivizi grosolani (...). Mi s-a întîmplat nu numai o dată ca una sau alta dintre cărțile mele să fie obiectul atenției lor obtuze.”¹²

Cu amărăciunea exprimată mai sus va fi rămas, probabil, Marin Preda și după primirea de către critică a nuvelei sale „Ana Roșculeț”, ca și după nepremierea „Intrusului”.

(Din volumul în manuscris „Reîntîlniri cu...”)

¹² Florin Mugur: „Convorbiri cu Marin Preda”, editura Albatros, București, 1973, pag. 141—142.

Fiind întrebat care este părerea sa despre infern și paradis, Jean Cocteau se gîndi un moment apoi spuse surîzînd:

— Nu pot să răspund precis, deoarece am prieteni într-un loc și în celălalt.

*

Cînd Robert Frost a fost rugat să explice unul din poemele sale, replică:

— Ce vreți să fac — să-l spun încă o dată, într-o engleză mai proastă?

*

Într-un anturaj de prieteni, I. L. Caragiale pune următoarea întrebare:

— Ce deosebire este între o sofa și doctorul Kremnitz?

Cum răspunsul celor prezenți întîrzie, Caragiale se văzu nevoit să explice:

— Nici una, domnilor, nici una! După cum știți sofaua este un pat olog, iar doctorul Kremnitz, de asemenea un patolog.

*

Alphonse Allais răspundea cu promptitudine oricărui creditor prea sîcitor:

— Dragă domnule, în fiecare lună pun toate facturile într-o pă-

lărie și o plătesc pe aceea care iese la sorți. Vă informez, cu părere de rău, că dacă veți continua să mă plictisiți cu insistențele dumneavoastră, nu veți mai participa la următoarea tragere.

*

Umoristul canadian Stephen Leacock preda la-un colegiu, pen-

**se non
e vero,
...**

tru un salariu derizoriu. Se spune că odată a trimis o scrisoare de protest Consiliului de Administrație în care se spunea:

— „Domnilor, dacă nu veți găsi o modalitate să-mi măriți imediat salariul, mă văd silit să...” — și aci foaia trebuia întoarsă, pentru a citi încheierea — „...continui să lucrez pentru aceeași sumă.”

Dramaturgul Alexandru Kirîțescu se întîlnește într-o zi cu un presupus confrate:

— Ce mai faci, iubite! ? Îl întrebă apreciatul autor al Gaietelor, al Dictatorului, al Nuntii din Perugia și al multor alte piese de mare succes, reprezentate în vremea aceea pe scenele românești.

— Nu prea bine, scumpe maestru, răspunde, cu îngîmfare, cel întrebat; sînt extenuat. Lucrez acum la finisarea unei piese excepționale, care are trei acte foarte mari și care, desigur, se va juca în viitoarea la Național. Dar dumneavoastră?

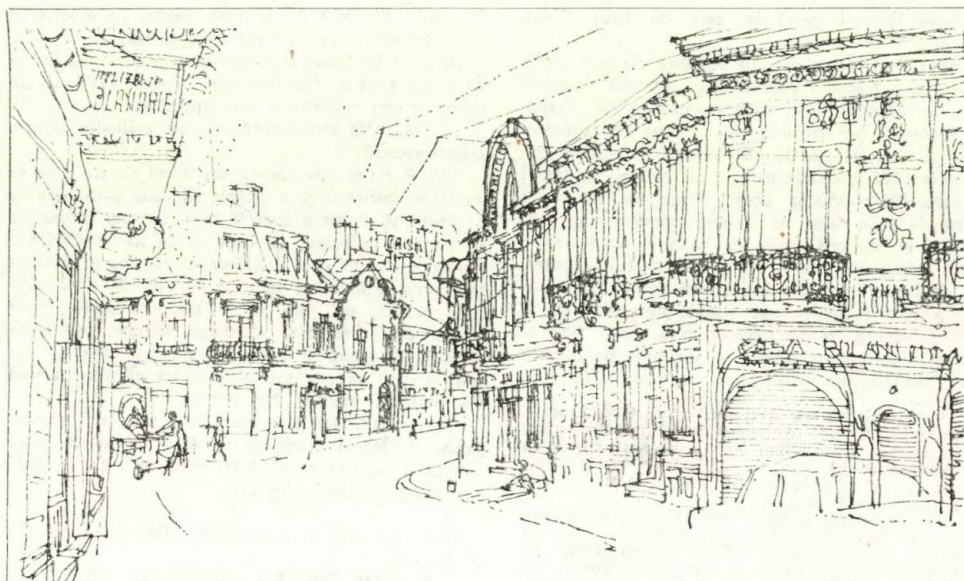
— Eu, răspunde, cu modestie, Alexandru Kirîțescu, tocmai am terminat, de curînd, o piesuliță, cu cinci acte mititele, care se repetă acum și va intra în premieră la Național, săptămîna viitoare.

*

Filozoful grec Diogene din Sinope, care era socotit exemplu de bunătate și de cinste, trece într-o zi prin fața unei case pe ușa căreia se afla scris: „Nici un om rău să nu calce pragul casei mele.”

— Omul acesta s-a condamnat singur la sihăstrie; ce păcat că nici eu nu-l pot vizita.

**Dr. MIHAI
VINTILĂ-REȘIȚA**

DAN DEȘLIU

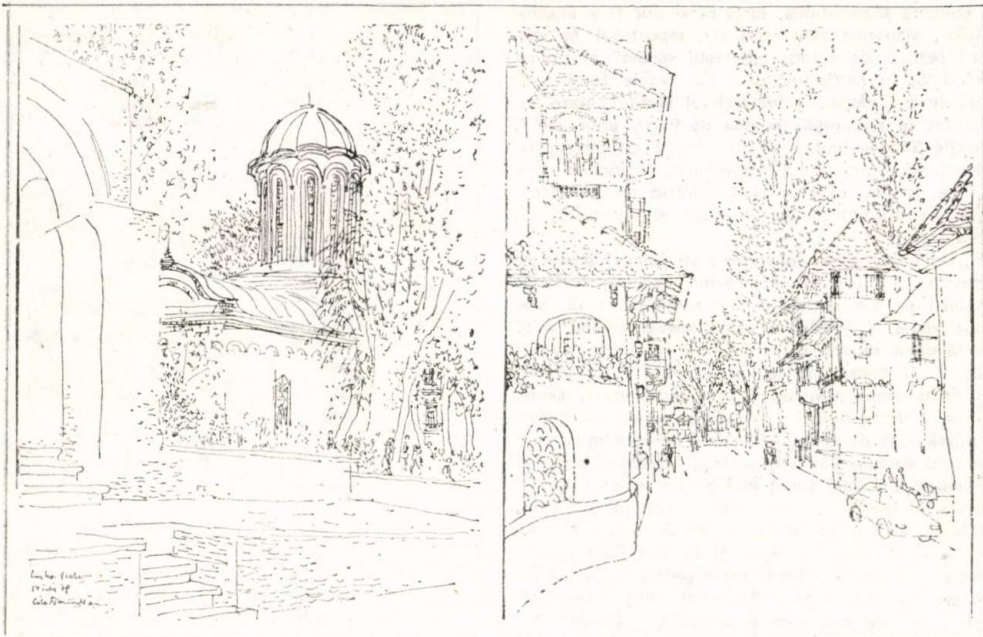
„DÎMBOVIȚA

...Cin'te bea nu se mai duce !"

Ciți mai știu astăzi, la 135 ani distanță, numele aceluia care, într-o cărticică intitulată „**Flori de scăieți culese pe malul Dîmboviței**”, lansa distihul naiv, menit să-l fixeze drept principal precursor al tuturor trubadurilor Capitalei ?

Abia ajuns la vîrsta majoratului, austriacul Erich Winterhalder sosește în Valahia la 1829, înrolîndu-se în armata autohtonă, recent înființată, eveniment celebrat de Cărlova în „**Marșul oștirii române**”. Amic și colaborator al fruntașilor pașoptiști, îndeosebi al lui C.A. Rosetti, noul venit va deschide împreună cu acesta o tiparniță și o librărie, unde apar „**Florile de scăieți**” salutate de Asachi în „**Albina Românească**”. la parte activă la pregătirea și desfășurarea mișcării revoluționare ; acei buletin neoficial al lui 1848, „**Pruncul Român**”, se bizuie în bună măsură pe pana lui ageră, iar apelurile către popor sînt redactate cel mai adesea de Rosetti, Brătianu și Winterhalder, care semnează „**Iernescu**”. Omagiindu-i activitate, guvernul provizoriu îl va împămînteni ; peste un deceniu, C.A. Rosetti, ministru sub Cuza, îl numește director al Teatrului cel mare.

APĂ DULCE

Versurile cu pricina, răspândite în toată țara prin compoziția lui Wachmann, apar deci în micul volum din 1846 și debutează astfel : „Timpul trece, apa curge, / Nu mai vine ce-a trecut, / Dar ăst riu a fost și merge / Și va fi în veci plăcut / Dimbovișă, apă dulce, / Cin'te bea nu se mai duce !” Tipărit prin 1850 populara culegere *Spitalul Amorului*, Anton Pann include aci o versiune „revăzută și adăogită” [de Winterhalder ? De autorul culegerii ? De vreun lăutar inventiv ?] „Străinul în Țara Românească”. Modificările — substanțiale — au rostul evident de a exalta sentimentele patriotice, vehiculând totodată denumirea viitorului stat suveran, România. Se arată, între altele „Că românii sint, din fire, / Blinzi, plăcuți și cu iubire, / Dulci la împrietenire. / Zis e prea cu potrivire : / Dimbovișă, apă dulce, / Cine-o bea nu se mai duce. / Și cūmva de se va duce, / Înapoi iar îl aduce...”

Mult mai târziu, către hotarul veacului, pornind la Oradea după o vizită în capitala României independente, Iosif Vulcan va relua refrenul într-un pueril, dar înduioșător, „Rămas bun la București” : „Spună alții cu-ngîmfare / Că nu-s pompe ca-n Paris, / Că-n Berlin și Londra mare / Viața trece

ca un vis ! / Eu îi las în bună pace / Și rămîn la București, / Căci aici mai mult îmi place, / Toate-s numai românești... / „Dimbovișă, apă dulce, / Cine-o bea nu se mai duce !”

În pofida simplității de exprimare, a demonetizării prin repețire, parodiare, etc. — exclamația bravului Winterhalder, compatriotul nostru adoptiv, rămîne emblematică pentru orice evocare a Bucureștilor de odinioară.

Cei ce se ocupă de viața și opera lui Anton Pann, trec cu ușurință peste o producție absolut insolită, nu numai în bibliografia prodigiosului stihuitor, ci, în genere, în poezia română. Precum știm, la 23 Martie 1847, un june amețit de băutură descarcă un pistol cu iarbă de pușcă într-o streășină veche, provocînd astfel cel mai groaznic incendiu din istoria cetății lui Bucur. Relatăriile din presa vremii, îndeosebi din „Vestitorul Românesc”, descriu pe larg și destul de sugestiv catastrofalul eveniment ; cu toate acestea, ele sînt departe de

a concura plasticitatea, forța detaliului și a ansamblului, acuitatea sensorială din reportajul în versuri realizat de autorul „Poveștii vorbeii” și tipărit deîndată, în modestul teasc din casele Hagi-Dinu, mahalaua Dudești.. „Memorabilul focului mare întâmplat în București în ziua de Paști, anul 1847, martie 23” — cuprinde, în cele 81 de strofe, tablouri vii, zguduitoare, desvăluind, în pofida limbii ce se afla, ca și alfabetul, într-o fază de tranziție, extraordinarul har imagistic al autorului. Citeva exemple :

„Tot orizontul se înnegrise / De fumuri multe ce izbucnea / Zbura în aer mărfuri aprinse, / Hirtii, materii pe sus pornea / Și-n nori, ca zmeii, șerpuia roate, / Văzduhul parcă vedea arzind / Și prefăcute-n cenușă toate / Venea ca ploaia pe jos picind... / Fugea cocoane fără putere / Cu prunci în brațe amar plângând / Lăsa scumpeturi, scule, avere, / Viața numai să-și scape vrînd. / Cuprinși d'odată, fără de veste, / D'acele flăcări ce se-nălța, / Desculți da fuga bărbați, neveste, / Neavînd pas nici a se-ncălța / Căci focul grabnic nu le da vreme / Nici să-și îmbrace ai lor copii : / Cîți intra-n case, făr'a se teme, / Acî îndată au ars de vii... / Vedeai, pe unul că arde, pierde, / Și de viu focul îl îngropa / Și n-avea nimeni vre o putere / Să intre-n flăcări spre a-l scăpa. / Pe poduri, uliți înnota focul, / Pe om din fugă îl aprindea / Cenușa, fumul, de prin tot locul, / Îi orbea ochii, nu mai vedea... / Scînteia mică, ca o săgeată / Pe pomul verde cum se lipsea / Copac gros, mare, cădea îndată / Pe clipă-n două jos se rupea...”

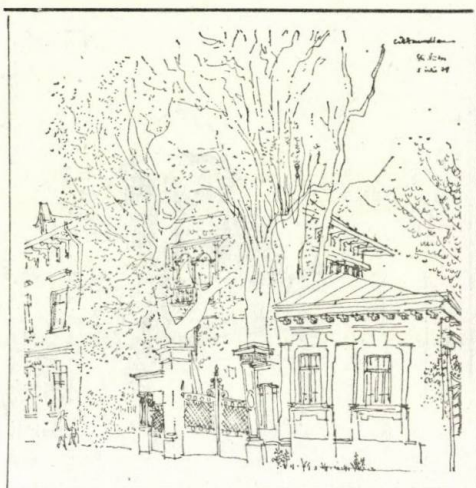
Consecințele imediate ale sinistrului sînt înfățișate în tonuri crude, într-o alternanță cinematografică, de panoramic și gros-plan :

„Goi, fără haine, cum se-ntimplase, / Din somn îndată atunci sculați / Cei mai mulți încă nici nu mîncase, / Umbra de foame ca leșinași... / Își era jaie privind persoane / Ce mai-nainte galant purta / Acuma zdrențe lua cucoane, / Punea asupră-și, nu se uita...”

Retipărit chiar în anul morții autorului (1854) în noul lăcaș din mahalaua Lucaci, pe str. Taurului — astăzi Anton Pann — „Memorabilul focului mare” rămîne un document istoric și literar unic, în felul său.

* * *

Poezia inspirată de capitala țării — dincolo de tărîmul creației folclorice — se înfiripă deci către jumătatea veacului trecut. O bună bucată de vreme, ea constă în simple narațiuni, cronici, relatări cu iz anecdotice, fără virtuți artistice propriu zis, interesante doar sub raportul informației, al pitorescului de situație și, eventual, de limbaj. Prioritatea cronologică ar revendica-o, probabil, lunga satiră a lui Costache Bălăcescu (1800—1880) — „Fă-mă, tată, să-ți semăn !” Scrisă prin 1838, dar apărută abia la 1860, întrucît viza instituției ale Regulamentului Organic, poema descrie, preț de vreo mie de versuri, periplitul unui mazil de țară, cu fiul său în urbea de pe malurile Dîmboviței — mai precis, pe podul Mogoșoaie, viitoarea Cale a Victoriei. Bătrînul îi arată feciorului sediile feluritelor servicii publice, explicînd cu ironică

amănunțime rostul fiecăruia. Fastidiosul monolog [părintele, hîtru și omniscient, perorează neconținut] prilejuiește digresiuni pe tema corupției generale, a silnicilor și strîmbățărilor de tot felul, în termeni arhaici și într-o sintaxă fatalmente desuetă : **Al mai bogză șef de masă / Stă călare pe noroc...** „Slujbele aici se-mparte / Dajdiile de-aici ies...” „Cine cuteaz-a-se-ntinde / La vreun jaf cituși de cit ? / Că știe că de l-or prinde / De dinsul s-a hotărit...”

Paharnicul Bălăcescu — alias „Căftănitul de țară” — ia în tărbață, fără cruțare și fără diferențiere, Curtea consultativă și Obșteasca adunare, Agia lui căpitan Costache Chiorul și bărbierul public, Teatrul și Muzeul, Școala națională, etc., etc. Cînd și cînd, prin înșiruirea de locuri comune mijeste un accent de haz autentic, amintind locuțunea, zicala, proverbul :

Ș-apoi asta-i și cu cale / C-așa-a lăsat cel de sus / Să fie și deal și vale / Și răsărit și apus / Și de pește cel mare / Să se teamă cel mai mic / Și românului cu stare / Să-se-nchine cel calic...

* * *

În preajma Unirii Principatelor, ceva mai înainte de poemul Bălăcescului, satiricul N.T. Orășanu (1833—1890), cel cu „Nichipercea” și „Sarsailă”, unul din mentorii lui Caragiale în gazetăria corosivă, publică și el o diatribă în versuri împotriva decăderii instituțiilor, a practicilor oneroase ce „înfloreau” în voie pe Podul Mogoșoaie, principală arteră bucureșteană, chintesența puterii administrative, a ocîrmuirii înșăși.

„Urlă Podul Mogoșoaie / Podul nostru cel vestit / Ce de praf și de noroaie / Niciodată nu-i lipsit / Podul nostru cel de fală, / De minune nivelat, / Cel dintîi din Capitală / Ce se zice că-i pavat.”

Autorul — bine informat, pesemne, asupra cușiselor municipalității — desvăluie dedesubturile necurate ale afacerii cu pavarea „podului”, furtișagul la măsurători, încărcarea devizelor, a calcu-

lelor, cupiditatea antreprenorilor, etc. — pentru a conchide că „...Aşa-i ţara românească / Ca vaca cu lapte dulce / Toţi cată s-o jefuiască / Şi cine nu vrea — tot suge.”

Un instantaneu liric — „Soseaua într-o seară de sărbătoare solemnă” — ne oferă pana prolifică a lui George Baronzî (1828—1896), contemporan cu Alecsandri, gazetar, poet, romancier, dramaturg, traducător, „productiv ca o uzină”, vorba lui G. Călinescu, care îi recunoaşte dealtminteri calităţi remarcabile, consacându-i un articol substanţial în Istoria Literaturii. Piesa ce ne interesează, blajină zeflema la adresa mondenităţilor epocii, are inflexiuni de strigătură rurală şi de cuplet stil Ionescu de la „Union”. După elogiul şoselei, ca operă edilitară, şi al serbării oficiale din mai 1853 — (ultimul an de domnie a lui Barbu Ştirbei) — versificaţia se încheie astfel :

„Veniţi, dar, spectatorilor, / În zi de sărbătoare, / Când este luna florilor / Şi lumea e-n plimbare... / Când mîndra artiştie / Cu raze colorate, / Debută prin capriţie / Cu cercuri din pătrate... / Când vinul roşu spumegă / Cu chiote-n banchete, / Şi babele ce rumegă / Ar vrea să fie fete... / Veniţi, veniţi copiii / A vă mai adăpa / Din lacul bucuriilor / Pin' nu s-o turbura !”

Apel profetic, s-ar zice : câteva luni mai tîrziu, Vodă Ştirbei lua calea exilului, iar Bucureştii recădeau sub ocupaţie străină...

Foarte popular la un moment dat, Baronzî şi-a datorat faima nu atât scrierilor surprinzătoare din unele poezii cu aură exotică sau tenebros-romantică. [Yavana şi Nurvady, Nopturnele] cit acelei pastişe după Eugen Sue şi Paul Féval — „Misterele Bucureştilor”, care a înfierbîntat la culme fantazia adolescenţilor din urbea dimboviţeană, acum un veac şi mai bine...

Şoseaua, — una din atracţiile vechiului Bucureşti — scena atîtor parăzi şi serbări, aventuri, incidente, idile, tragi-comedii, — Şoseaua, traseu predilect de recreere, între 1850 şi 1930, a protipendadei în echipaje de gală, aristocraţi şi afacerişti, somităţi politice şi financiare, actriţe sau cîntăreţe la modă, fanatici ai „bătăii cu flori” sau al curselor cicliste şi hipice, — Soseaua, aşadar, nu putea să-i lase indiferenţi pe urmaşii lui Baronzî. Între aceştia, cuplul St. O. Iosif — Dimitrie Anghel, cunoscut sub pseudonimul A. Mirea. Iată cîteva fragmente din „La Sosea, una din piesele reputatului „Caleidoscop” : „Încep să defileze vitrinele mondene, / Bat albe muselinuri ca smeele din coadă / Şi tremură din goană babilonii de pene / De-ai crede că-i o trupă de struţi în cavalcadă... / Migraţiuni bizare de păsări împăiate, / Grădini de zarzavaturi se balansează, grele ; / Cu giturile-ntinse fug caii după ele, / Ca noi, în căutarea himerelor visate... / Au dolii lor şi caii şi poartă negre hamuri... / Cunosce cucoane blonde ce-n cruntul lor orgoliu / Ar face-o hecatombă, dac-ar putea, ntre neamuri, / Căci blondă e mai blondă, în negrul crep de doliu ! / Încheierea — concluzie oarecum logică — prilejuieşte autorilor o poantă ca sfîchil unui bici de mătase : „Dar după două ceasuri, alaiu-ntr-o clipită, / Când noaptea se coboară din ramuri pe alee, / Dispare ca prin farmec, căci nobila elită / Nu vine să ia aer, ci aere să-şi deie...”

Pe lîngă aceste săgeţi — fără venin — la adresa exhibiţionismului, a furorilor „Modei”, condeiele îngemănate ale lui Iosif şi Anghel ne-au lăsat şi alte crochiuri de atmosferă bucureşteană, între care un colţ de Cîşmigiul întornat, badinaj graţios şi melancolic : „...Acuacele lebezi au îndrăgît uscatul / Ca nişte simple gişte... Fanfare nu mai sună. / S-au dus şi doici şi bone şi mîndri vistavoii... / Cu florile în seră închis stă grădinarul. / Şi trist e Cîşmigiul, precum e calendarul / Din care-o mină rupe cele din urmă foi.”

Să notăm, în treacăt, că pastelul amintit este dedicat lui Mihail Sadoveanu.

Ca şi Şoseaua, Cîşmigiul reprezintă un punct de referinţă pe harta oraşului şi în lirica aferentă. Observăm însă că sensibilitatea diverşilor autori nu vibrează în primul rînd la farmecul naturii, ci, o dată mai mult, la stridentele supărătoare din peisajul social. Pînă şi Al. Sihleanu (1834—1857), poet delicat, pe care Eminescu îl caracterizează drept o „liră de argint”, — are, în unicul volum — „Armonii intime”, apărut cu două luni înainte de stingerea sa, accente critice în acest sens.

Cităm din comentariul lui G. Călinescu [Istoria literaturii române] :

„Cîşmigiul, singura satiră *, cuprinde o pitorească descriere a vestitei grădini prefăcute de curînd în parc public. Sihleanu admiră arta ce „din mort te face viu” şi care a preschimbât lacul asurzitor de cîntarea broaştelor în „rendevuul” a mii de oameni fără treabă. Aci vin femeile din burghezle cu rochii

de lîină și turban de tulpăn, dame din lumea bună care se îmbracă la „Doamna de Lenfant” [croitorasă, deci, la modă], bărbați sărăciți cu surtucul pătat... tineri eleganți cu raglanul croit de „grăsuliul Coulovrin” (iată croitorul bărbătesc) parfumați cu Guerlain, autori dramatici pletosi, mame căutînd gineri, școlari cu ghiozdanul plin de arșice...”

Iar acum — peisajul ilustrativ din „Cișmigiu!” lui Al. Sihleanu: „Aci vezi actori dramatici, scurți în arte, lungi în plete, / Mame care vin să cate gineri pentru-ale lor fete; / Apoi vezi școlari mulțime, cu ghiozdanul spînzurat, / Gol de cărți, dar plin de-arșice, ce prin școală nici că-au dat; / Pe sub sălcii, cîrduri-cîrduri de femei, ce au de fală / Să nu știe decît numai cum bărbații se înșeală.”

* * *

La rîndul său — Macedonski dedică rozelor din Cișmigiu un rondel, în care omagiază pe „magul grădinii uitate”, cel ce a edificat pe locul fostei mlaștini un adevărat paradis de flori și verdeață. Documentele precizează că este vorba de Wilhelm Mayer, grădinar peisajist din Berlin, sosit în Capitală în 1847, la invitația domnitorului George Bînescu.

În creația macedonskiană întîlnim adeseori notații și episoade de atmosferă bucureșteană, de pildă în „Noaptea de noiembrie”:

„Cînd însă Bucureștii în care-am suferit / Rămase-n urma noastră în ceață învelit, / Cu turnuri de biserici, cu teatre și palate, / Cu-ntr-oaia lui satiră de lux și de păcate, / Cu oameni ce declamă strigînd: Patriotism / Împinși de-aceleași patimi și-aceleași egoism...”

Și tot acolo, într-un pasaj ulterior:

„Orașul sta pe vale, culcat cu nepăsare... / Pe uliți s-aprinsese lumini de felinare... / Trufia în trăsura, Mizeria pe jos, / Lărgă prin tot orașul un haos zgometos... / Șampanie la Capșa beau mulți făcînd paradă / De golul cel din creieri, de plinul cel din ladă...”

De-a lungul unui secol de creație cultă — spicurile noastre vizează, evident, doar perioada dinaintea de 1944 — Bucureștii au inspirat multe producții poetice ocazionale, pasteluri, instantanee, relatări rimate.

În „Balada chirișului grăbit”, Topîrceanu înșiră o serie de toponime (străzi, cartiere, hoteluri, birouri) precum și nume de persoane; unele dăinuie încă, după cinci-șase decenii...

„Și-am stat la un unchi, pe Romană, / Țin mînte... Dar unde n-am stat? / La domnul Manuc, o persoană / Cu nasul puțin coroiat; / La doamna Mary, pe Regală... / Pe strada Unirii la Sbeck; / Pe Grant, lîngă birtul lui Sbierea; / Pe Witting, pe Tei la Confort...”

Minulescu surprinde ambianța estivală dintre cele două războaie [„Vara în Capitală”]: aerul de oraș abandonat în bătaia soarelui arzător, cu străzi pustii și caldarîmuri încinse, cu bieții locuitori „refugiați” îndărățul stururilor și al pavezelor de hîrtie albastre, albită de vîpia verii...

V. Costopol, G. Gregorian și alți stihuitoari uitați, divaghează, cînd și cînd, apropo de legendarul Bucur, ctitor fabulos al cetății; războiul 1916—1918 prilejuiește lamentouri lirice pe tema „orașului pierdut”; uneori — vezi „Doina pribegiei”, compusă de actorul Ion Manu, la Iași — versurile capătă aură istorică și înfruntă trecerea anilor prin fericită simbioză cu o melodie de succes: „Cărăruie, cărăruie / Care duci la București / Drum ca tine altul nu e / Nici în lumea de povești...”

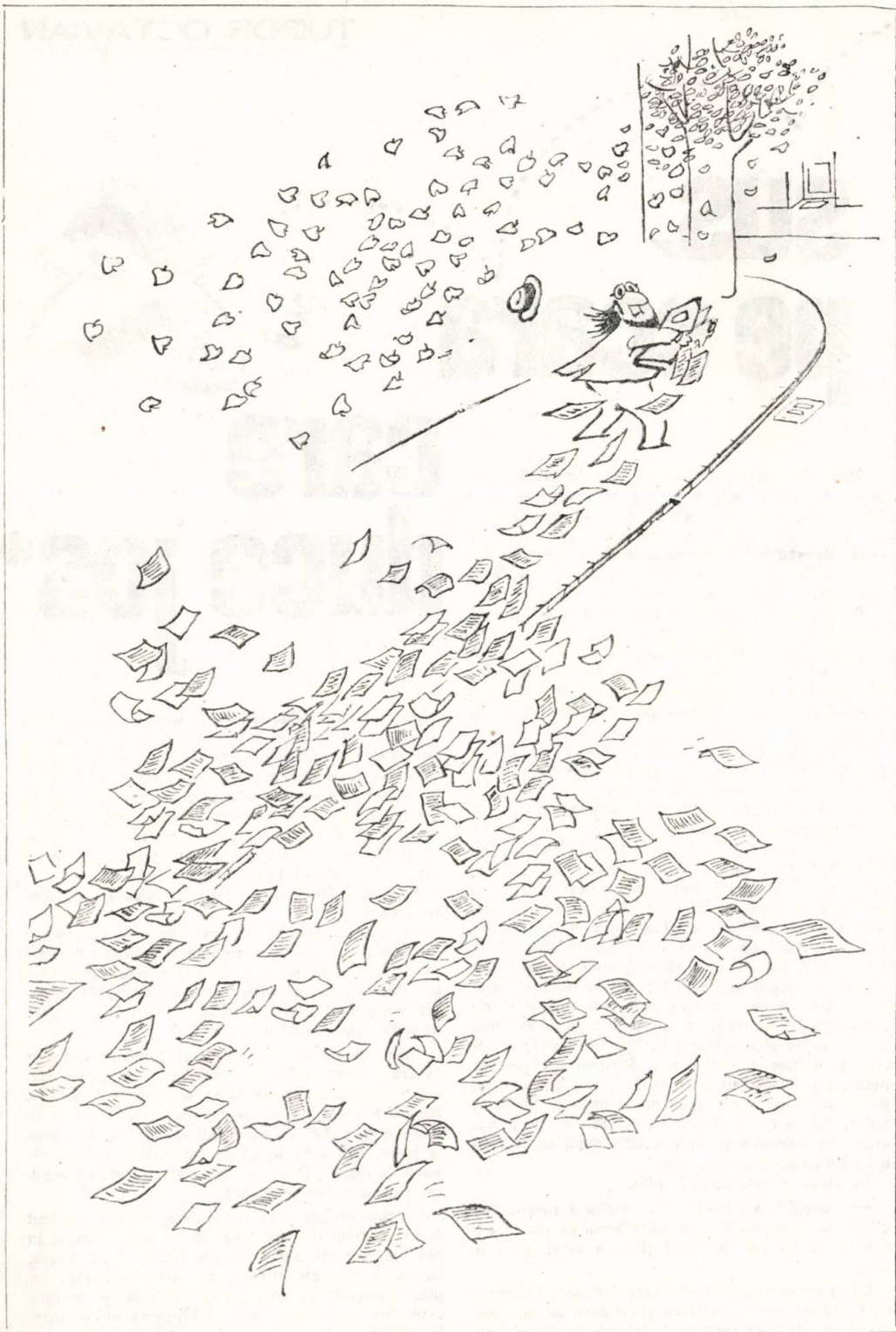
Fără îndoială, în toată această revărsare de ritmuri și rime ad-hoc, versificații insignifiante și cam de circumstanțiale, chiar în cazul autorilor consacrați — un loc aparte ocupă vasta compoziție a lui Mihail Săulescu. Publicată în „Noua Revistă Română” — numerele din 22 și 29 decembrie 1913 — „Capitala”, cu cele șase cînturi ale sale, asemenea coloanelor unui templu hexastil, impresionează prin profunzimea concepției, prin intensitatea stăpînită a sentimentelor, prin expresia sobră, severă.

„Ce triste felinare... Ce negru rîu tăcut... / Ce drum al veșniciei înspre necunoscut... / Și Dîmbovița curge tăcută, de cerneală... / Vai, Dîmbovița nu e o apă ideală / Cu lebede sub lună și lotuși plutitori...”

Poemul reprezintă, probabil, apogeul creației lui M. Săulescu, autor de excepție, căzut eroic pe front în toamna 1916, la 28 de ani. Așa cum observa Eugen Jebeleanu — îngrijitorul admirabilei ediții din 1947 — influențele unor René Ghil și Emil Verhaeren se fac resimțite benefic; prin „Simplă poemă”, „Orașul”, dar mai ales prin „Capitala” — „orașul tentacular”, cu ale sale „forțe tumultuoase” și „ritmuri suverane” vibrînd în adîncuri, cu mașinile industriale ca un Moloh în așteptare, cu creuzetele unde „fierb forme noi și forțe viitoare” — irumpe neașteptat în poezia noastră. „Capitala” — cităm din E. Jebeleanu — este o lucrare „împunătoare nu numai prin întindere, ci și prin suflul puternic și prin viziunea grandioasă, dînd impresia rostogolirii forțelor încă încețoșate, dar titanice, ale unei lumi în plin proces de geneză”. În noapte, pe cheiul Dîmboviței, poetul are viziunea tulburătoare a unei oști fantastice, alcătuită din toți anonimii dispăruți soldați a muncii:

„Și-mi pare că se suie pe cheiurile moarte / O armie de oameni, de care nu-s străin... / Din noaptea grea și-adîncă mă strigă, de departe, / Și nu-i cunosc pe nume, dar știu de unde vin... / Au coase, greble, seceri, ciocane, sape — au / Priviri întunecate și gînduri de oțel; — / Sint toți aceia care pămîntul îl brăzdau, / Puterea viitoare să scormone din el... / Sint toți aceia care, în sunet de sirene / Luptau să dea un suflet rigidelor metale, / Să dea, scoțînd natura din clipa ei de lene, / O nouă formă vieții — și formei altă cale... / Și-mi pare că se suie pe cheiurile mute... / Privirea lor mă arde, sau gîndurile lor?... / Din noapte parcă-mi strigă cu fețele tăcute, / Și nu-i cunosc pe nume, dar înțeleg ce vor...”

Putem afirma, în concluzie, că prin „Capitala” lui Mihail Săulescu, Bucureștii capătă drept de cetate în panteonul liricii universale.

SUS, pe scara

care duce jos*

Într-o frumoasă după-amiază de primăvară, cetățenii din blocul R3, și anume cei de la scara a doua, au putut citi, venind de la slujbă, anunțul următor: „Se alege un împuternicit de scară. la ceasurile șapte fix. Prezența absolut obligatorie”.

Scriș de o mîină cam nesigură, anunțul a făcut impresie.

Primul care a coborît în hol a fost Ion Crac, un îns mărunț și negricios. Ion Crac nu se întreba de ce e nevoie de un împuternicit, pentru că, în general vorbind, nu-și punea nici un fel de întrebări. Al doilea a sosit plutonierul la pensie Vlădescu.

— Ei, a spus Vlădescu plin de veselie, va să zică alegem.

Plutonierul pensionar avea, în mai toate împrejurările aerul expert și binevoitor al omului care a trecut prin multe. Cîți împuterniciți din ăștia n-am votat noi, părea să spună bătrînelul și, uite, slavă domnului, trăim!

Lui Ion Crac nu-i era deloc limpede ce-i un împuternicit, dar, ca toți oamenii mici de stat, era orgolios și se arăta indiferent. Chestiunea i se prezenta oarecum în felul în care se alegea odinioară ursul, cînd era copil și fugea la joacă. Cine să fie ursul? Păi, zicea într-o doară careva, să fie Gruber. Da' de ce? sărea Gruber. Eu am fost și ieri. Iar copiii aprobau. Într-adevăr, Gruber, grăsunul ăla, căruia îi curgea nasul tot timpul și nu reușea să prindă pe nimeni, fusese cu o zi în urmă ursul. Să fie atunci Marin C. Stînghie! strigau băieții și fetițele. Lui Marin C. Stînghie nu-i curgea nasul. Lui îi atîrnau pantalonii și, din cauza asta, părea sortit pe vecie unor roluri ingrate. Să facă, adică, tot ce nu le plăcea altora. Să fie, de pildă, ursul, să mormăie și să cotrobăie după copii prin tot felul de ascunzători.

În cîteva minute holul fu plin.

— Tovarăși, a zis Vlădescu, treaba e simplă. Ne uităm să vedem dacă avem printre noi pe unul care merită să fie șef de scară și dacă este, gata, îl votăm!

Ca la comandă, privirile locatarilor s-au îndreptat spre Răcaru, un om taciturn și ciolănos de aproape doi metri. El avea serviciu la fabrica de dopuri, pe

vîrful capului, indiferent de vreme, purta un basc prăfuit, sub braț ducea o geantă neagră și jerpelită și din geantă, care se vedea grea, ieșea o coadă lustruită de lemn. Putea să fie coada unei bidinele, sau manivela unei mașini de tocat, putea să fie orice. Îl zăreau cum vine spre casă, legănîndu-se grav, și parcă acesta era rostul lui pe lume, să se tot îndrepte din zori și pînă-n noapte spre un loc și să nu ajungă la el niciodată.

Răcaru, e limpede, a fost ales împuternicit pentru că era înalt.

Al doilea motiv pentru care votarea lui Răcaru le-a părut tuturor o problemă de justiție l-a dat privirea lui stăruitoare și cam buimacă. Dacă-i timpit, săracul, își spuneau oamenii, strîngîndu-i sincer emoționați mîna, să aibă și el, măcar o dată în viață, impresia că e șef.

Vlădescu se uita întrebător și oarecum victorios la Crac, Crac, conform obiceiului, nu-și punea nici acum întrebări dar de uitat se uita la Vlădescu, Răcaru privea lung, peste capetele tuturor, la o fotografie în culori reprezentînd un asfințit de soare la mare, sub care se găsea explicația „Asfințit de soare la mare”, și chipul său lătareț arăta că explicația îl mulțumea pe deplin.

În după-amiaza zilei următoare, Răcaru a putut fi văzut, timp de mai bine de un ceas, fumînd în hol rezemat de scară. Sugea țigară după țigară, cu ochii aproape închiși, cu bascul pe cap, cu geanta neagră sub braț și, cu toate că nu se mișcase din locul acela, avea înfățișarea unuia care, în sfîrșit, sosise la timp la o întîlnire și trăgea

foloasele situației. Copiii se zbenguiau pe ușă, femeile se întorceau de la piață nădușind la sacoaș cu zarzavaturi, bărbații urcau sau coborau cu un salut vag, iar Răcaru nu se deslîșea de balustrada scării.

Noaptea aceea și pe urmă în fiecare noapte se auzea cineva umblînd în sus și în jos pe scară. Deschideai încetîșor ușa și zăreai o umbră pe palier, iar din întuneric simțai cum te privea Răcaru.

— Ce-i ? se speria nevasta lui Crac, în timp ce Crac se suia în pat și stîngea lumina.

— A, răspundea acesta într-o doară, nimic, ce să fie ? împuțernicitul nostru.

— Noaptea ? se minuna femeia și o lua deodată cu frig.

— Noaptea, ziua, zicea Crac adormit, ce contează ? Ordine să fie.

A trecut o săptămînă, au trecut două, în hol s-a ivit, nimeni nu știa cum, o inscripție : „Loc pentru fumat”. Și sub inscripție, cine stătea ? Răcaru Părea că tocmai venise și chibzuia ce-i de făcut, părea că tocmai pleca și-și aprindea ultima țigară, dar, de fapt, era acolo de ore întregi. Răspîndea în casa scării un miros greu de chiștoace umede, geanta o ținea cu toată nădejdea sub braț și cînd trecea careva pe lîngă el și-l saluta, Răcaru răspundea, e drept, la salut, însă cu oarecare întîrziere, ca și cum se gîndea la ceva și nu era atent.

— Hai noroc, domnule șef ! striga Vlădescu, nu se știe din ce pricină vesel, dar vesel de tot.

Răcaru clătina din cap anevoie și-l urmărea cu privirea pînă ce Vlădescu dispărea în apartamentul lui. Cîte un locatar mai sensibil simțea un fel de apăsare în ceafă și, brusc, se oprea din urcat.

— S-a întîmplat ceva ? întreba nițel cam nervos locatarul.

Răcaru trăgea adînc din țigară, trimitea fumul în tavan, auzea cum îi suieră aerul în plămîni și în bronhii și cînd omul se hotăra să-și continue drumul răsuna și glasul gros și morocănos al împuțernicitului.

— Nimic, ce să se întîmple ? Fumăm, chibzuim, ba una, la alta, la toate trebuie să ne gîndim.

— Blegul tot bleg, gîndea cetățeanul, asta-i lipsea lui Răcaru, să chibzuiască.

Ideea îl făcea pe cetățean să zîmbească, totuși apăsarea din ceafă persista.

„Nu știți, adică, dar o să știți curînd !” zicea privirea moale, mijind printre gene, a șefului de scară. „Punem ordine în toate, le potrivim după lege pe toate ; ce-a fost a fost, important e ce urmează !”

Au apărut inscripții noi. Panourile fuseseră lucrate la o cooperativă și, așa cum se cuvenea, respirau multă autoritate. Pe unul scria „Loc pentru discuții tovărășești în grupuri mici. Orele 18—20 p.m.”, pe altul „Loc pentru consultații privind îmbunătățirea activității pe scară”, iar pe un al treilea „Un nu hotărît tropăitului”.

Cetățeanul care tropăia era Crac.

Într-o zi, locatarii de la scara C au găsit pe ușa de la intrare un nou bileț scris de mîină cu creion chimic, scrisul unui om cu o mîină cam nesigură.

În anunț era hotărîtă o ședință cu următoarea ordine de zi : „Niște fenomene în bloc”. Ceea ce i-a făcut pe oameni să se prezinte la adunarea prezidată de noul șef de scară a fost mai cu seamă faptul că în anunț era invocată — naiba știe dacă

legea asta exista — o lege și anume „Stabilirea sarcinilor și a sancțiunilor în vederea întăririi rolului organelor administrative împuțernicite”.

Răcaru spunea că se întîmplă niște fenomene și că faptul e grav. Spunea că nu dă nume, fiindcă persoanele vizate se cunosc sau dacă nu se știau încă aveau să aibă curînd prilejul. „Ca șef de scară...”, zicea el la fiecare frază, dar ce anume consecințe dădea funcția nu înțelegea nimeni. Șeful de scară vorbea rar, rostea un cuvînt, două și sugea gînditor din țigară vreme îndelungată ignorînd parcă pe toată lumea. Lăsa impresia că avea foarte multe de comunicat dar nu o făcea întrucît erau lucruri prea grave și trebuia să mai chibzuiască încă asupra lor. Din mormăiala lui plină de generalități — „unii știu, dar nu spun, alții vorbesc fără să știe”, „ce nu e voie nu e voie, să fie clar”, „ca șef de scară nu putem să trecem cu vederea că anumiți cetățeni, că anumite lucruri, nu ? ! !” — oamenii încercau să priceapă ceva. La sfîrșitul ședinței, în timp ce Răcaru rămăsese în poziția lui favorită, rezemat de scară și privind în gol, într-un nor de fum, locatarii se străduiau timid să-și comunice impresiile. Unii erau de părere că șeful de scară avea dreptate, deoarece, spre exemplu, un băiat din vecini spărsese un geam la uscătorie. Alții găseau că Răcaru se referea la probleme mai complicate. „În orice caz, spusese la sfîrșit Răcaru, ca șef de scară sînt dator să raportez mai departe, chiar dacă sîntem, ca să zic așa, oameni și am putea trece cu vederea...”. Fraza îi neliniștea pe cetățeni, cu toate că n-aveau ce să-și reproșeze : pe scară se mătura zilnic, pereții fuseseră văruiți de curînd, întreținerea o plățiseră cu toții la termenul stabilit, cît despre necunoscuții, despre care se vorbea, că vin noaptea la femeile divorțate din alte blocuri, aici nu se punea problema, deoarece nu existau femei divorțate.

— la te uită, blegul ! își spuneau oamenii plecînd de la ședință. Erau oarecum uimiți și, în egală măsură, încîntați. În fond, Răcaru era de-al lor, se ridicase dintre ei.

Singurul care plecă din hol de-a dreptul umilit, fu mititelul de Crac.

— Ce sînt întîmplat ? îl întrebă nevasta.

— Mă persecută, răspunse el.

— De unde și pînă unde ?

— Simt eu că mă persecută.

Dealtfel, avea dreptate. În zilele ce urmau, toată lumea putea citi la panoul de lîngă cutiile pentru scrisori un proces-verbal al ședinței cu realizările și nerealizările de pe scara a doua.

La capitolul realizări era evidențiat Răcaru, fiindcă lupta să pună ordine în lucruri.

Nerealizările erau în număr de cinci : se tropăia încă după ora 22,00, unii nu-și montaseră, conform indicațiilor, vizor la ușă, din care cauză în bloc intrau cetățeni pe care nu-i cunoștea nimeni, se semnalau locatari ce cîntau în baie, iar discuțiile în hol nu se purtau întotdeauna organizat. Fiecare paragraf se încheia cu specificația : „Exemple : Crac și alții”.

Inscripțiile începuseră să se înmulțească și toate păreau să aibă o rațiune. La etajul ultim, bunăoară, cetățenii erau anunțați că acolo se termină scara. Ceea ce era perfect adevărat. Se înmulțiră, de asemenea, și fotografiile în culori înrămate. Ele nu mai reprezentau asfințituri de soare, ci scări inte-

rioare de tot felul : scări ale unor mari hoteluri, scara mare a operei din Milano, o scară de pompieri în timpul unui incendiu la Estate Building Inc., din New York, scara Palatului de larnă de la Leningrad, piramida în trepte a regelui Djoser de la Sakkarah, precum și scara a doua din blocul B3 în două ipostaze : înainte de alegerea împuternicitudinii și după alegere.

Apăru chiar și o cutie mare cu lacăt pe care scria „Sesizări și încunostiințări”. Sub scară fură aduse o masă și un scaun odată cu inscripția „Audiențe”. La panou fu afișată lista ședințelor pînă la sfîrșitul anului, cu observația că prima dintre ele era extraordinară și-l punea în discuție pe locatarul Crac, care continua să tropăie, cînd urca scara, și după ora 22,00.

La ședință veni toată lumea. Lucru curios, și care îi timora pe bărbați, e că femeile participară și ele, deși nu fuseseră convocate. Vlădescu se purta grav și-i explica nevesti-si :

— Îl cunosc de multă vreme pe Răcaru. E un om serios. Dacă îl ia în discuție pe Crac, înseamnă că există motive serioase. Crac, ăsta... Numai neca zuri ne face.

— Ce necazuri ? șușoti femeia vizibil marcată de atitudinea solemnă a împuternicitudinii.

Răcaru mesteca în colțul gurii o țigară neaprinse. Iar ochii îi închidea ca și cum ar fi fumat și fumul îl jena. Căra cu el un teanc mare de hîrtii iar de geanta neagră, pusă la vedere, pe masă, se sprijinea un dosar gros. Pe dosar scria doar atît : cazul Crac.

— Oameni buni, începu șeful de scară cu o voce neașteptat de blajină, încît cetățenii avură senzația că nu era vocea lui. Pentru ce ne-am adunat o știți cu toți. Care sînt urmările unor astfel de fenomene iarăși știți. Ce-i de făcut yom hotărî împreună. În ce mă privește, vă asigur că mi-am făcut întotdeauna datoria.

Vocea lui Răcaru devenea amplă și, în ciuda tonului condescendent, nu anunța nimic bun. Locatarii se uitau cu reproș la Crac. Indiferent ce avea să urmeze, indiferent de vinovăția ori nevinovăția lui, oamenii începeau să-l urască pentru că, legat de persoana lui, se ivise situația de a se lua o hotărîre.

— Ce te bagi, domnule, în viața noastră ? spunea privirea lăcrămoasă a locatarilor vîrstnici. Ce ne trebuie nouă probleme !

Mărunțelul de Crac ceru să vorbească primul. Ieși în față și spuse chiar așa !

— Vorbesc eu întîi.

— Să-i dăm cuvîntul, făcu generos Răcaru, cu toate că nu s-ar conveni. Ce ziceți, oameni buni ?

Din privirea lui Răcaru se înțelegea că mărunțelul e pierdut.

Oamenii buni nu ziceau nimic. Tăceau ca niște crape în apă și așteptau să treacă timpul.

— Uite ce m-am gîndit eu, zise parcă grăbit Crac. M-am gîndit că ce-ar fi să-l dăm jos pe Ră-

caru ? Cine e pentru ? întrebă el repede și era pentru prima oară în viață că întreba ceva.

Locatarii se uitau lung la Crac, se uitau lung la Răcaru, se uitau lung unii la alții și chestiunea, ca să zicem așa, începea să le placă.

Ultimul care ridică mîna pentru destituirea lui Răcaru fu, firește, Vlădescu. Încet, încet votă și el

— Se abține cineva ? întrebă Crac.

Nu se abținea nimeni.

— Îl vrea careva pe Răcaru ?

Vlădescu, voios, voios de tot, strigă :

— Nu !

— Răcarule, spuse Crac, nu mai ești șef de scară.

Răcaru, bineînțeles, realiza greu cele întîmplute. Avea o privire timpă și mesteca îndelung țigara.

— Blegul, spuneau oamenii părăsind holul, ce știe el ? !

Pe urmă treburile urmară astfel : Răcaru lipi un anunț prin care le comunica locatarilor că nu va preda documentele activității sale de împuternicit decît la cererea unor organe superioare. Le căra tot timpul în geanta lui neagră, arătînd și prin aceasta că refuza să ia în considerație, în ce-l privea, hotărîrea obștei.

— Înțelegi, îi zicea el lui Vlădescu, care-l asculta cu un suris prietenesc ori de cîte ori Răcaru i se adresa, problema asta nu era pe ordinea de zi. Iar dacă nu era, nu trebuia discutată. Oamenii nu s-au orientat, au fost induși în eroare. Cu masele să fii atent. Eu am aici ce trebuie, spunea Răcaru, și plesnea geanta încărcată cu hîrtii. O să fiu chemat și o să dau totul pe față.

Și așteptă, convins că lucrurile aveau să ia neapărat alt curs, timp de șaisprezece ani.

Stătea după-amiaza sub scară și fuma ore întregi privind cu ochii tulburi, înroșiți de fum, după fie care.

Nevasă-sa, care divorțase dar locuia tot cu el în apartament, primea uneori, și numai după orele 22,00, bărbați necunoscuți. De fapt, necunoscuți în blocul B 3, scara a doua.

La vîrsta de 56 de ani, într-o frumoasă după-amiază de primăvară, pe cînd se întorcea acasă de la fabrica de dopuri, cu mersul acela legănat și tihnit, ce te făcea să te gîndești că n-are să ajungă niciodată în locul unde și-a propus, Răcaru a simțit o mîncărimă în cotul mîinii drepte. Nu i-a dat prea mare importanță fiindcă nu-și imagina că mîncărima rezulta dintr-o jugulare de natură ischemică a venei cervicale.

Cînd a murit, la puțin timp după aceasta, doctorii au fost destul de intrigati : cum, naiba, se în trebau ei, se jugulase vena ?

Vena se jugulase din cauză că Răcaru își înfigea prea adînc bascul pe cap, dar doctorii n-aveau de unde să știe, fiindcă la Policlinică Răcaru își scootea întotdeauna bascul.

N.A. Titlul nu-mi aparține. L-am citit, cred, într-o revistă de cinema și mi-a plăcut. M-am gîndit că la un astfel de titlu merită să scrii și o povestire.

Într-un freamăt de fericire

Zîna pădurilor are trupul de apă
Cînd se apropie de arborii
însetați de dragoste
soarele — din gelozie — trage
o cergă groasă de nori
între el și păduri

Atunci zîna de apă
sedusă de ochii superbi ai frunzelor
cu o sfioasă naivitate
se lasă îmbrățișată
de crengile brațe molatice ale arborilor
dăruindu-li-se picătură cu picătură

pînă cînd deodată se dezlănțuie
într-un ropot năpraznic peste pădure
încît copacii cad în amețitoare spasme
de parcă un stol de rațe sălbatice
ar da năvală prin seva moleșită
de dragoste a fiecărei tulpine

și
înfiorate
într-un freamăt de fericire
frunzele încep să vibreze

CONSTANTIN NISYPEANU

E liniște

E liniște-n adîncu-mi :
o lume ne desparte —
mă mîngîie pe frunte
mîinile Mamei moarte

imense porți vederii
în ceruri s-au închis —
la ce să mai coboare
fantoma unui vis ?

pînă la mine-i timp —
arareori străbate
doar muzica divină
din spații înghețate

IOANID ROMANESCU

Oamenii pămîntului nu vor

Casele pleacă în vîrtejuri de ură
cu lacrima zilei cocolite la temelii
trecutul urcă la ceruri și-ndură
că nici copacii nu mai sînt vii

Așteaptă nebunul să coboare luna
edică toba morții aurită-n piață
să vestească întruna întruna
fardat cu glas de paiață

LIVIU CĂLIN

Elegie veche

și hohotul toamnei în vreme pierdut
și foșnetul frunzelor amar și tăcut

și-amurgul din suflet măreț și suav
și glasul cobzarului din elisav

și roata pe care-o-nvîrtea filaret
și ochiul destinului calm dar șiret

și holm sicrierul ce doarme în deal
și serm grădinarul cel bun și loial

și gogu colfescu și pîinea și vinul
și sache tembelul și caia hainul

și poarta deschisă și drumul plecat
și pajiștea verde și plopul uitat

și ochii iubitei din somnul amiezii
și steaua ascunsă sub bolta livezii

și bruma iubirii și brațul supus
și totul și toate de-acuma s-au dus

ION SOFIA MANOLESCU

Luceafăr centenar

În aprilie 1983 se împlinesc 100 de
ani de la apariția „Luceafărului“

Răsărit din curate scripturi românești
pe cerul albastru de sfîntă cerneală,
luceafărul nostru, real ca-n povești,
tremură, lunecă-n vâl de beteală.

Priviți-l : un mîndru și-adînc voievod
lucește de-un veac peste țară,
cu giulgiul pe umere — nod,
cu ochii arzînd în afară.

E tînăr ca-n ora cînd viu ni-l ivi
cel asemenea lui fără moarte.
Cununa de raze mai mult se-nțești,
mai clar îl zărim de departe.

La fel Cătălinele-oftează de dor,
el nu se mai dulce-prăvale,
ci rece și singur și nemuritor
rămîne-n veșmintele sale.

Și nimeni nu-l știe cînd, ars de scînteii,
coboară smerit cu tăcute balsamuri,
pătrunde-n mireasma funebrului tei
și candelă-aprinde pe ramuri...

ANDREI CIURUNGA

Ion Andreescu : „Pădure desfrunzită”

MISTAGOG

ANDA RAICU

Prin geamurile de la casa scărilor năvălea câmpul. Numai verdele de aprilie putea să arate așa, să se lipească astfel de cer — grâu pesemne, sau orz sau ovăz, nu învățase niciodată să le deosebească. Nu era chiar iarba înstelată, puzderia de păpădii, dar asta n-avea importanță, nu trebuia să... În mîna cu cheile ținea niște bomboane învelite în șervețel de hîrtie, pentru Artur. Ieri îi dăduse o ascuțitoare, altădată un măr, o gumă de mestecat, un nasture fistichiu. El o aștepta mereu jos, la ieșire. Uneori rezemat de zid, cel mai adesea pe vine, cercetînd întunericul din boxele subsolului prin cîte o fereastră murdară. Cîteodată avea lîngă el și un cîine, una dintre creaturile din haita care bîntuia cartierul, înmulțită, împuținată și iar înmulțită în fiecare an cu acea rezistență sfidătoare la exterminări a făpturilor ce n-au nimic de pier-

dut. Sigur că era acolo, acum scobește cu un cui în trunchiul sălciei crescute lîngă peronul de beton și nu încetă operația nici cînd i se uită drept în ochi și-i spune :

— Tanti, iaurt nu s-a adus azi și lapte este numai la pungi.

Ca de obicei, n-avea nici un fel de salut, zădărnice încercări să-l lămurești. O porni pe alee, de parcă s-ar fi dus să intre direct în câmp, apoi o coti paralel cu șoseaua. Artur o urma neschimbînd nimic din stilul lui, un pas înapoi, aproape atingînd-o, ca și cum ar fi pîndit momentul să-i pună piedică. Nu existase pînă atunci o dimineață victorioasă ca aceea. Respiră, respiră adînc, îi zise în gînd, tot văzduhul triumfa sub un cer cristalin, un cer solemn, de paradă. Printre pomi se zăreau și păpădiile, „iarba înstelată”, își repetă, în vreme ce Artur, alergă pînă la banca grosolană, improvizată din două bucăți albe de cărămidă expandată și o scîndură urîtă, vâlurită de umezeală. Se cocoțase pe ea ca pe colțul unui scrînciob.

— Vrei să zbor ? zise el. Ești atentă ?

Îl așteptă să sară cu brațele larg desfăcute, fiind, abia cînd ajunse în iarbă, ca o pasăre chinuită. Făcu o cîteva-tumbe și își arătă pe dupăurul pantalonilor obrazul lunguleț și foarte palid.

— Mai pot o dată ? o întrebă, gata să se repeadă din nou pe pista de lansare. Acuma am să zbor cel mai bine.

— Nu mai poți, îi zise. Haidem.

— Dar nu-i așa că n-ai întîrziat ? Nu-i așa că ne oprim s-o vedem pe Rișica ?

— Ne oprim. Haide.

— Mergem pe la me opt sau pe la aprozar ?

— Alege tu.

— Pe la me opt ! țipă el. N-ai întîrziat, ura, n-ai întîrziat ! Începu să strige isterizat de bucurie, pe urmă, brusc, se liniști, își înălță gîtul și merse cadențat, repetînd :

— Am-în-tîr-zi-aaat-n-ai-în-tîr-zi-aaaat-în-rîr-zii-at-dinrîr-zi-aaat.

Îl apăsă cu arătătorul în creștetul capului țugu-iat. Artur se uită la ea, făcu o grimasă de neîn-țeles și-și potrivî, sărînd, pașii după ai ei. În stînga, cîmpul se lăsea parcă rotîndu-se încet. Pe cărarea din mijlocul lui, o femeie împingea agale un căru-rior de copil. Pe șosea trecu o căruță trasă de un cal. Era încărcată cu niște bidoane de metal care zăngăneau. După asta se lăsă o liniște și mai mare. Îi păru rău că nu luase alți pantofi, tocurele astea stricau totul, Artur călca însă precum un pisoi, purta aceiași bascheți ai lui de care nu se despărțea nici cînd dădea zăpada. Oricum, puteai să te crezi la țară.

— Aerul curat are mirosul de frig, zise Artur. Îmi place mie foarte mult. Eu cred că soarele formează anotimpurile, nu-i așa ?

— Și dacă apune ?

— Cînd... atunci... el se duce la el în aparta-ment și-și strînge razele ca să nu dea foc la casă. Îmi mai spui Artur ? Își scâlămbăie glasul, vădit stînjinit. Numai un pic.

— Artur, îi zîmbi și-l apucă de ceafă cu două degete, ca într-un clește.

Îl chema pur și simplu Nelu, nu știa de cei scornise numele acela într-o zi, cînd căutau cu-vinte, jucîndu-se de-a rimele.

— Ana, zise el, o privi cu coada ochiului și scoase limba. Ana... Ana... sopîrlanca !

— Pe cuvîntul tău ?

Artur fugi, o depăși vreo doi metri și începu să meargă cu spatele, cu ochii închiși.

— Știi ce-a făcut ieri domnul Soru de la scara be ? A înecat patru pisoi. I-a înecat într-o căldare.

— Cel cu motoreta ? Tatăl lui Mihăiță ?

— Și tatăl lui Cristi a bătut-o pe mama lui rău de tot. Ea a fugit la noi pe scară și a plîns. I-a strigat așa, ești un criminal. Criminalii omoară numai oameni ? Eu cred că femeile plîng mai re-pede ca bărbații, pentru că au lucruri bune, mai fine, și dacă le rup ele nu se mai găsesc.

Se opri în fața ei, pipăi cu mîinile înainte, or-bește, pe urmă deschise ochii și în sticlele ochel-arilor mici apărură două cerculețe albastre. Cînd îi scotea, descoperea că avea găvanele imense,

Irișii uriași pentru fața îngustă și totdeauna de un alb ce bătea neliniștitor în verzu. Totuși, era să-nătos, stătea întruna pe-afară, îl trimeteau după orice, cunoștea magazinele cartierului pe de rost și ce se putea găsi în ele. Nu, nu trebuia să se gîndească la ceilalți ochelari tocmai acum, pe di-mineața asta triumfătoare, nici nu semănau, erau negri, gri, cu dioptrii cam multe. „Am fost un copil răsfățat, știi, obișnuit să fiu iubit de toată lumea. Cînd cineva îmi iese în cale îmi place să mă joc, trebuie, știi, să mă verific. Mă iubești ? îl întreb. Tu mă iubești ?”

— De ce, zise Artur, nu e iarba albastră ? De ce nu e roșie ?

— Da, chiar, zise Ana. Cînd eram ca tine mă gîndeam și eu. Mi-au explicat că ne-ar dura ochii.

— Nu cred, zise el și se aplecă să ia de pe caldarîm o sîrmă. Te doare numai dacă te bate. Și cînd ți se umflă în gît.

— N-ai zis că te duc să-ți scoată amigdalele alea ?

— Mama a avut sedință. A spus că mergem altă-dată. Tata a zis că o să curgă nițel sînge. Sîngele de ce nu e verde ?

— Pentru că nu e iarbă.

— Pentru că nu e pepene, zise pițigăiat Artur. Pe-pe-nee. A-pee-le-duc-ree-pe-dee-un pe-pe-nee.

— De unde știi chestia asta ?

— Așa, o știu eu.

Se întîlniră cu un bătrînel în trening, ducea doi cîini de leșă, un basset și un cocker negru. Artur nu se opri, avea aerul că nici nu-i observase.

— Ieri, Cristi i-a băgat pămînt în gură lui Pitu-lice. Pitulice făcea mîi, și Cristi l-a pocnit în cap, i-a găurit și mînea.

— De ce a făcut asta ?

— Așa a vrut el.

— Mi se pare că tu și Cristi sînteți prietenî.

— Da, tatăl lui ne desenează vapoare. Grozave le face, știe și crucișetoare și submarine și cu pînze.

— Acela care a bătut-o pe mama lui Cristi ?

— Îhî. Și mama lui Cristi ne face cartofi pră-jiți cînd noi desenăm. Cartofii lor sînt mai buni. Sînt mai mari și le pune usturoi. De ce trebuie să duci cîinii legați ?

— E ca și cum i-ai ține de mînă.

— De labă ! rîse Artur. O labă de babă ! Eu.. aș vrea să mă duci tu de leasă.

— De leșă, se spune.

— Bine. Ai vrea ?

Îl privi și el se strîmbă înduioșător, stînjinit și cu ceva trufaș, disprețuitor în expresia gurii. Parcă i-ar fi spus „ești o proastă” și ar fi fost în același timp gata să-i strîngă mîna. Semănau și la asta, era ca și cum l-ar fi văzut cu ani în urmă, acolo, în orașul lui cu vapoare, pe malul fluviului, un băle-țel miop, cu gîtul la fel de subțire, adunîndu-și sarcasmul și teama și răutatea și dușoia și încredinarea din pleticile și nasturi și sîrme. „Tu ple-cai unde ? La lași, da ? Cit, cîți ani or fi de atunci ? Buun. Ei ! Ce-ai scris ? Nu, taci, ești o proastă. Era o dimineață lăptoasă, știi. Da, da,

Înfind la o parte treaba asta... Ana, te pocnesc, nu mă întrerupe. Ana, nu mă în-fu-ri-a. Ce mi-ai scris ? Bun. Ana, am să-ți spun eu ce-ai scris și tu. Așa ai scris. Pe un bilet de tramvai sau dracu să-l ia, o să-mi fie dor de tine. Ți-a și fost ? Mersi. Ești o proastă. Nu vorbim despre morți. Ai să rizi, despre morți, nu despre morți. Despre morți e o chestie timpită, știi. Eram la Rătești, la o mănăstire. E băgată-n pintec de Buzău."

— Ți-e frică pe întineric ? zise Artur.

— Ți-e frică ție ?

— Da, mi-e rușine.

— De întineric ?

— Ihi. Adică e acolo cineva care ride de mine. „larba înstelată”, își repetă. Dar auzea din nou glasul. O voce care nu ținea cont că era miezul nopții, nu ținea cont de nimic. „Eu mă dusesem cu frică, știi. Mi-e frică ! Măi, mi-e frică de în-timplarea aia. Dacă vrei, ți-o spun. Vrei ? Buun. Era un moț. Da, douăzeci de kilometri de Rătești. Ei ! Te măriți cu mine ? Ei, nu, chiar, ce-ar fi ? Te măriți cu mine sau nu ? Nu. Bun. Mi se pare o ofensă. Bun. Eram la Rătești și ploua. Taci, te pocnesc, taci. Venise un moț, măi, groaznic. Ploua peste el, știi. Știi cum ploua ? A intrat cu ploaie cu tot. Eu m-aciuasem pe-acolo, pe la cuptor. Și el a intrat. Nu era înalt, dar era bine făcut. Și foarte înalt. S-a uitat la maică și a spus. Taci, lasă asta, habar n-ai de nimic, ești o proastă. Și a spus, maică mare, muluște-ne. Era singur. Așa, la cerșit, știi. Că oamenii singuri cerșesc. Sint singuri — le e frică. Ferească domnul să-ți fie frică. După aceea el... el... el s-a oprit. Știi cum a fost ? Dă-mi sticla. Dacă nu mai e, caută. Și bea și tu. Rizi, rizi în legea ta, spune că sint... Dar nu sint. Ei ! Ce, cine dracu sint eu ?"

— Am să mă fac pictor, zise Artur. Cel mai mare pictor. Măine dimineață îți dau tabloul meu cel mai frumos. Alalt ți-a plăcut ?

— L-am pus pe radio. Deasupra.

— Nu ! Țipă Artur. Nu e bine acolo, nu în-țelegi ?

— În ordine, am să-l mut. Vezi că ți s-a dez-legat șiretul la stîngul.

Artur se lăsă pe vine. De jos, o privi în timp ce-și freca nasul cu brațul. Avu un zîmbet care semăna iar cu o strîmbătură disprețuitoare. „Era o icoană acolo, știi, exact în răsărit, iar tu ești o păcătoasă, nu știi nimic. Îți bați joc, o să te ajungă, nici o grije. Și după aceea a îmbucut. Știi, a mîncat ceva. Eu l-am rugat să stea să bea cu mine un pahar cu vin. Ei, a spus, domnule, dacă-mi dă voie maica stareță. Și ea fiind o... bine, în fine, i-a spus să plece. Și voievodul ăsta înalt a plecat să se culce știi unde ? Că ploua atunci. Peste cai, cu trupul lui. Deci — să ție peste cai trupul lui, să nu-i doară pe cai ploaia. Eu în zori l-am căutat. Taci. Eu în zori l-am căutat. Taci, ești o proastă. El plecase deja cu ciubare. Să nu uiți un lucru. În noaptea aia l-am întrebat, zic, domnule, cit cîștigi ? Mi-a spus — cit putem duce în spinare. Peste ani de zile am fost chemat, știi acolo... Știi, iubita mea, dacă mori, ce mai contează mărturia ? Mă iubești ? Dacă ai iubi oamenii, pisoi...”

Erau foarte buni prieteni, ea și Artur. Nu-l mîngia ca pe puștii de seama lui, încercase o singură dată să-i dea părul de pe frunte cu un gest exagerat

de blînd și el se ferise ca de o lovitură. Cînd voia să-i spună ceva special, să-i atragă atenția, o trăgea de mîneacă sau chiar îi strîngea brațul, poruncitor.

— Eu am să sun seara la tine la ușă, zise el.

— Ce-ți veni ?

— Pentru că nimeni nu sună la tine.

— De unde știi ?

— Aud eu. De la noi se aude tot. Într-o zi te-ai plimbat prin cameră mult de tot. Boc-boc-boc-așa făcea, mereu.

— Mîni ! Cînd ?

— Tristețe înseamnă cînd un om vine la altul și bea mult. De ce face albina dulce ?

— Poftim ? Miere, adică ?

— Dul-ce. Vezi că nu știi ?

— Ești un mistagog, Artur.

— Mista-...gog ? repetă el, apoi începu să hotească, rîsul acela al lui, isterizat, care-i zgîlția umerii ascuțiți. Îi curmă deodată și o luă la fugă. Se lipi de un pom și dispăru. Erau în fața unui bloc de zece etaje cu zidurile verzui jupuite. Artur își arătă capul de după trunchi.

— Mis-taa-gog ! urlă el. Iar tu... tu ești... un... o... o sosodoaagă !

— Ce-i aia ? Îi strigă. Ce-ai spus ?

Oare cîtă primăvară mai rămîne ? se pomeni mergînd ca amețită, ca o „îmbătăță”, cum zicea Artur, „tristețe înseamnă cînd un om vine la altul și bea mult”, nu spusese așa ? „Ana, ia cartea, așa, dicționarul, citește. Hai, te-ai convins ? Deci, mistagog există, înseamnă un om înzestrat cu puterea de a pătrunde în adîncul lucrurilor, de a cunoaște aspectele ascunse ale realității. Așa scrie ? Nu ride, citește-mainte. Stai ! Ana, cînd e bun omul ? Cînd doarme, zici tu ? Și dacă oamenii dorm ? Bălcescu a dormit ? Avram... Avram lancu ? In-nebunise, nu ? De pasiune pentru ce ? lancu n-a fost nebun. A înnebunit de patima națiunii. Era, știi... Români sau morți, ții minte ? Ana, dacă ești un om cîștit și ai o armă, tragi. Ei, ești o proastă, Ana, iubita mea, o învățătoare cuminte. Nu ești nici rece, nici cald, ești căldicel și-am să te vărs din gura mea, cunoști vorba asta ? Ana, te mai întreb o dată, mă iubești ?"

— Artur, îi strigă. Îmi pare rău, dar nu mai e timp. Îți promit că mergem mîine s-o vedem pe Rîsica. Doar n-au s-o la de acolo. Îți promit că mergem mîine.

— Bine, zise Artur, și începu să meargă alături de ea cu gîtul dat pe spate. Știam eu, îți promit mereu spuneți așa.

În stație se strînsese multă lume. Cînd veni autobuzul, îi vîrî în mînă pachetul cu bomboane, fusesse cît pe-acel să-l uite. Ca de obicei, el nu spuse mulțumesc, îi zîmbi și pe urmă zîmbetul se transformă într-un rînjit răutăcios, bătrînicos pentru fața lui subțire și extrem de palidă. Peste drum, plopii aveau frunzele noi gălbuli, cerate. Ai fi zis, niște frunze de toamnă. Străluceau puternic în soare. Șoferul stătea cu un picior pe treapta mașinii și vorbea cu o femeie, o dispeceră pesemne. Artur lovea cu virful tenisului în roata autobuzului. Îi făcu semn prin geam să se depărteze. Șoferul urcă, înșfîșit. Artur se dădu trei pași înapoi și desfăcu larg brațele. Ușile se închiseseră, dar ea înțelese ce striga. Vrei să zbor ? zicea. Vrei să zbor ?

Privind o pictură

Orizont roșu ca focul,
dezmarginire. Întrebări
dinaintea lacului.

Nu-i vorba de-o simțire asfințită?
Nu-i vorba de cîntecul lebedei?
Nu-i vorba de vreo dorință de singurătate?

Nu! E numai orizontul
roșu ca focul cîzînd peste case afumate,
într-un adînc de lume...

DAN MUTĂȘCU

Întoarcere în timp

Eu m-am născut în vatră de cîmpie
Și-n nopți senine caii am păscut
Plutea în mine proaspătă și vie
O liniște deplină de-nceput.

Culcat în iarbă cercetam întinsul
Cîmpiei de luceferi scîlpitori
Și somnu-l alungam cu dinadinsul
Și mă-ntristam cînd se albea de zori.

Haiduc, rîvnesc să pribegesc în noapte
Stîrnind virtej de umbre și de șoapte
Ca Radu Anghel coborît din brazi.

Acele stele veșnic visătoare
Mai dănuiesc în inima ce doare
Și-mi luminează nopțile de azi.

NICOLAE NASTA

Artă poetică

De multe ori, frumusețea ezită.
E un atrium,

în care se retrage, meditînd.
Mîncînc măceșe
și clavecinul tace pînă la disperare.

Mă strecur în scoicile triste.
În ele se-ncheagă mai ușor,
perlele noastre.

Cît timp îi trebuie unei răni.
să-și vîndece lacrima?

PETRE PAULESCU

Trei vignete

★
O-nțelepciune e și în copaci,
În fiecare dintre ei: în ploi
Ca și-n mesteceni, e înțelepciunea
De-a-și prinde rădăcinile-n pămînt,
Chiar dacă frunza flutură în vînt.

★
Deodată, ceața
încunîjurînd oamenii, casele, copacii din
parcuri.
ca într-un gigantic „hold-up“:
Umbra, sau viața!
Toate, și toți, trebuie să se predea.
Pînă și statuile.

★
Pe un cîmp negru, o căpriță albă.
În jurul acestui contrast
se poate construi un poem sau un tablou
vast, —
de care, însă, căprița și-ar ride în barbă.

P. SOLOMON

Caseta de fier

O, iată mor atîția oameni pe lume
numai ție ți s-a dat să fii fericit
să stai pe scaun, să te miști, să trăiești,
să respiri
fără să-ți apară pe trup pete roșii și
albastre
în timp ce filozofia plînge
odată cu noi în caseta de fier a nimicului.
— Trăiască mașina și plasticul,
ceasul cu baterie, binoclul
care apropie și îndepărtează!

NICOLAE IOANA

Tăcere suspendată

Trecem cu pași moi pe caldarim
nu ne auzim unii pe alții
plutim ca în ceață de parcă un fum
ne-a colorat ochii

strigăm și nimeni n-aude
în gînd numărăm zilele pînă la pensie
— o, ce preocupare importantă —
uitînd că ascunsă după ziua aceea
e moartea
că n-am făcut altceva
decît să trecem unii pe lângă alții

GABRIEL IUGA

Addenda și retuș la un portret al lui VICTOR EFTIMIU

Morții nu mai pot protesta. Într-o carte de memorii, un confrate afirmă cu seninătate că, luându-l sub protecția sa pe E. Lovinescu (în spațiul paginei a doua a ziarului la care lucra) — l-ar fi scăpat pe ilustrul critic de o seamă de atacuri, e drept minore, sub formă de notițe insidioase și maligne, strecurate pînă atunci, sistematic, în coloanele ziarelor și revistelor. Evident, inimosul protector nu se mai ostenește să ne arate în ce fel a operat, în concret, pentru a scoate din gura lupilor și a cățelandrilor de presă un vînat atît de masiv, vînat care departe de a se lăsa — ofrandă sfîntului Hubert — zdrențuit sau numai mursicat de colții lor, știa singur să muște ca un leu. În ieșirile sau replicile sale polemice, multe din ele memorabile, făceau front împreună uneltele ascuțite ale analizei critice cu penelul dezinvolt și mordant al originalului portretist. Dar, fiindcă veni vorba de polemică, am dori să scuturăm colbul deceniilor de pe ultima rundă a unei asemenea confruntări, pe care marele critic a avut-o un an înainte de a se sfîrși, cu prietenul său de o viață: Victor Eftimiu. Încrucișarea spadelor a-nceput ceremonios, cu mînușile de rigoare, dar a sfîrșit lamentabil, prin replica dezolantă a adversarului rănit, pe care Lovinescu a lăsat-o fără răspuns. Autorul „Istoriei civilizației române moderne” nu putea dialoga la acest nivel. Dar să expunem faptele:

În toamna anului 1942 Victor Eftimiu apare cu „Amintiri și Polemici”, un volum de proză memorialistică în care E. Lovinescu ocupă una din cadre. Săptămînalul „Vremea”, cu data de 1 noiembrie din acelaș an, îl comentează într-un lung foileton scris de E. Lovinescu și intitulat „Simpatico”, sub al cărui titlu, ca din partea revistei gazdă, se adaugă recomandarea „Exegețul lui Titu Maiorescu dă o replică domnului Victor Eftimiu”.

Articolul depășește, ca întindere, dimensiunea subiectelor din „Aquaforte” (volumul IV al „Memoriilor”) abordînd de la început tonul polemic, cu un amestec de amărăciune și sarcasm, de confesiune gravă și diatribă ironică, țesute maestru și surfilate elegant în acel produs sui generis de artă și meșteșug care este proza memorialistică

lovinesciană. În primul paragraf, amorsată cu patru adjective benigne, laudative, face explozie și cea dintîi petardă sub forma definiției artei povestitorului și portretistului Victor Eftimiu din „Amintiri și Polemici” și din anterior apăruta „Fum de fantome”: „Artă spirituală, lirică, cordială, generoasă, cum e și natura scriitorului, oricît de tenebros ar vrea el să pară. Sparafucile de operetă, fals don Bazilio ce-și îngroașe vocea, deși-i etern tenor, e drept fără pasiune”... etc... Apoi, linia melodică a tezei enunțate mai sus e dezvoltată magistral, pe partițiile tuturor instrumentelor din orchestră, după cum urmează:

„Pe mulți îi vor cuceri verva, lirismul sau spiritul memorialistului, și se și cuvine: plăcutul e la îndemîna oricui. Accentul prețuirii mele cade însă pe altceva. Deși se crede, probabil, matamor și deschizător de trape, Maurii și trapele lui sînt mașinării teatrale; memorialistul n-are incisivitate, însăși personalitatea lui e vătuită, am putea-o numi „sinovială”, condusă de legile imperioase ale sociabilității civilizației, — oricît s-ar îngroșa vocea intempestelor ce le ridică odinioară în culisele teatrului, iar azi cînd apare în colțul străzii cu o agresivitate nefirească și profetică, pe care vrea s-o treacă drept convingere dîră, ai impresia simplei dramaturgii. N-are ascunzișuri; e rotund, vorbăreț și amabil chiar cînd se laudă cu legea scalpului. Așa se explică dece, pîndindu-l la multe cotituri ale vieții, confrății mai puțin dotați ca inteligență i-au împlîntat ușor pumnalul între umeri. N-aveau decît o singură armă, dar, tăcînd, o țineau ascunsă, pe cînd d. Victor Eftimiu poartă la brîu o jumătate de duzină de pistoale, strînge între dinți o lamă subțire, jonglînd în aer cu două pumnale, cu ochii la parter, la loje și mai ales la galerie.

În lipsa incisivității care, în definitiv, nu-i obligatorie, memorialistul ne dă dovada unei însușiri, ce ne împacă cu absența perspicacității psihologice, tonul de concilianță, îi acordă în viața omului o filozofie și portretistului un umor de calitate literară. Căci Bobosceanul crescute printre popi spînzurați de limba clopotului din turla bisericii, printre haramii, tîlhari arnăuți, antărji tesalioți, nu e

făcut pentru calea muntelui și nici pentru haiducia Pindului ; armele lui vin de la recuzită ; e un om blând, conciliant, transacțional. Dacă pe unele poteci ale vieții l-au răpus adversarii, răzbunarea lui e tardivă și de ordin literar ; literatura bună nu se face, dealtfel, din veninuri brute, eficace numai în viață, ci din reziduri distilate pînă la inocuitate, unde nu li se mai simte gustul amar ci savoare sublimată, a otrăvii înlocuită cu sentimentul superiorității omului asupra ei, ca un fel de mitridatism moral. Cele mai bune pagini ale memorialistului se referă tocmai la adversarii ce au căutat să-l distrugă : „să-l scoată din literatură” : nu știu dacă pe potecile unde i-a întîlnit a tras spada ; transpunîndu-și resentimentul, răzbunarea, în contemplativitate, în îngăduința cordială față de dinșii, în literatură i-a biruit. Detașarea, impersonalizarea, acordă o superioritate morală iar, stilistic, un umor, ce nu se capătă decît prin renunțare reală sau bachică. Simpatia cititorului merge spre cine vede, înțelege și iartă ; nimic nu dizolvă mai sigur decît indulgența — dar indulgența filozofică nu e arma ciobanilor balcanici, ci a celui din Miorița :

Ajungem acum la partea care se referă la portretul lui E. Lovinescu :

„D. Victor Eftimiu mi-a făcut cîntecul unui portret ; curtenitor cu adversarii, se poate închipui dărnicia cu care își tratează prietenii. Experiența vîrstei mă orientează să-mi iau ce este al meu și să recunosc ce este al prieteniei dealtfel cu aceeași bucurie (soarele spînzură pe creasta dealului și razele lui piezișe mîngîie mădularele răcite). După împlinirea datorii de recunoștință convenită unei amabilități ce ne împinge pe amîndoi în păcatul excesului (pe care sînt sigur că nu-l vom ispăși în cuptoarele veșniciei) mă simt deslegat de obligația politetice pentru a-mi relua armura de psiholog, pe care n-a făurit-o Vulcan, ci patruzeci de ani de contemplație în oglinda propriei mele conștiințe. Alții, au luptat, au reputat succese mari și s-au întors în pragul bătrîneții cu trofeeale biruințelor ; cei ce duc o viață pentatletică n-au timp să se încovoale pentru a scruta curcerile minime ale conștiinței lor : pot sfîrși cu urechile pline de aplauzele lumii fără să se cunoască pe sine. Cu toată competența lucidității în singura materie ce-mi aparține, contest exactitatea elementului generator al portretului moral construit de prietenul meu, care a voit să facă din mine un învins, un resemnat, un persecutat „un mare nedreptățit”, dacă nu cel mai mare „nedreptățit” dintre contemporani... Nu e dealtfel singurul care o crede, o scrie, și zilnic o aud de la mulți binevoitori și chiar dela adversari ; unii o iau drept un omagiu : eu o consider ca o lipsă de discernămint psihologic. Înfrîngere ? resemnare ? nedreptate ? Noțiuni subiective. Cum poate fi cineva învins cînd nu s-a luptat niciodată ? Cum poate fi nedreptățit, cînd nu-și recunoaște nici un drept ? Cum poate fi resemnat, cînd din lipsă de reactivitate, ceea ce cheamă resemnare e însuși climatul său moral ? E ca și cum i-ar presupune dulăului din curte sentimentul înfrîngerii și al resemnării pentru că doarme afară în căsuța lui de pază, pe cînd micul Bubico se răsfață pe atlasul „mamîițicii” lui. Cît timp n-o simți, nedreptatea nu există. Se va spune totuși : există pentru cei ce cum-

pănesc meritele și constată dezecilibrul răsplătitor. Pusă și așa, chestiunea e discutabilă : nimeni nu-i datorește nimănui nimic, adevăr social de valoare universală, pe care n-o să-l răsturnăm noi aici și acum. Pe lîngă cele cinci simțuri, mai există de bună seamă și al șaselea, unii îl numesc simțul orientării, alții de dezvoltat la păsările migratoare, la om. L-aș numi simțul valorificării celorlalte. Dacă-ți lipsește, poți avea ochiul ager și urechea fină ; viziunea plastică și simfoniile naturii se mistuie în ochiul și urechea ta ; ele nu devin valori sociale, numai cel de-al șaselea simț le impune atenției și portarului și academicianului... Cioban moldovan. Poate ; probabil. Dar cînd Vrînceanul și Ungureanul i-au pus la cale moartea, el nu s-a crezut nici persecutat, nici nedreptățit, nu i-a spus mîoarei nici o vorbă de hulă, nu i-a cerut să-l răzbune ; n-are sentimentul răsvrătirii ci al eliberării, într-o mare împăcare cu destinul. Ori cît ași fi afirmat-o în analizele mele memorialistice, portretistul meu n-o înțelege, cum n-o înțelege nici alții. Își sînt oare oamenii atît de impermeabili unul altuia ? Da, de vreme ce prieteni vechi te pot vedea altfel decît ești. Adevărul e că nimeni nu sesizează obiectul în realitatea lui, ci în propria-i proiecție ; portretistul mi-a atribuit, așa dar, sentimentele, pe care le-a fi avut dacă ar fi fost în aceeași situație. Nu numai sentimente, ci și resentimente, de oarece pune în legătură umbra mea viziune psihologică cu închipuite nedreptăți. Nu astfel de îndemnuri am sorbit de pe buzele străbunului meu cioban mioritic.

Am afirmat că portretistul e lipsit de perspicacitate și că armele lui sînt luate din panopliile recuzitei teatrale. Îl calomniam. În două locuri ale cărții sale găsesc pasagi cu același obiectiv ofensiv din care desprind numai cîteva rînduri :

„Slav al conjuncturilor, și-a renegat atitudinile pe care, poate sincer, poate tot din teroarea momentului, le-a avut pe vremuri, în chestiuni străine de literatură. (citiți broșura despre P. P. Carp). D. E. Lovinescu se revizuieste mereu. Oare numai cea din urmă să fie o erezie ?”

Citarea vorbelor unor oameni de mare autoritate nu înseamnă pretenția unei identități ; aspirăm totuși la cîntecul și beneficiul unei similitudini oarecare în aria restrînsă a unei personalități mai modeste. P. P. Carp exclamase odată într-un discurs : „În țara noastră oare toată lumea are caracter afară de P. P. Carp ?... Carp vorbea de „țară”, eu nu pot vorbi decît de lumea scriitorului, de „gîntea foliculară”, din care fac parte și din care îmi vin ecuri.

Mă întreb, deci : „Oare toți confrății de la cafeaua literară să aibă caracter — și numai E. Lovinescu, nu ? Portretistul mi-o spune clar. Mă dau după timp : capitulez în fața succesului, de aceea am și cules atîtea. Judec valorile omenesti după rețeta dela cassă și de patruzeci de ani, sînt văzut împingînd din coate, îmbulzind lumea, trăind din renegări, vînturînd partidele, lingusînd și scuipînd pentru a ajunge la înalte, „situații” la care am și ajuns... În clipa cînd își susura mîoarei ultimei delicateți postume, bietul cioban mioritic n-a avut de suportat numai baltașul Vrînceanului și al Ungureanului ci și ghiveciul portretistului care i-a de-

mascat lipsa de lealitate față de sine și renegările lui sub sugestia succesului altora”.

Într-un pasaj pe care nu-l mai reproducem, autorul, vorbind despre „momentele cruciale ale unui popor” în fața căroră trebuie să se șteargă sentimente, preferințe personale, interese materiale, conchidea că în acele momente „nu trebuie să se afle față în față decît individul și neamul său, cu singura problemă a existenței lui...” etc... Apoi, foiletonul se încheie cu secvența de mai jos :

„Firul vorbeii m-a dus la lucruri grave cu mari rezonanțe sufletești : violoncel și bas profund, pe cînd vechiul meu prieten este un tenor cu o fizionomie pururea zîmbitoare... Trebuie, de altfel, să sfîrșim pe o notă mai potrivită unei cărți de memorialistică.

Au trecut mai bine de douăzeci și opt de ani dela izbucnirea celuialt război, războiul tinereții noastre. Ostilitățile ne-au apucat la Paris și nu voi înșira aici peripecțiile unei călătorii de douăzeci și una de zile pînă la Constanța, prin Marsilia, Roma, Neapoli, Brindisi, Corfu, Atena, Constantinopole.

Eram un grup de șapte persoane, și ce plăcut tovarăș de drum s-a arătat Victor Eftimiu ! Nu știu dacă băgase de seamă că era război : cred că nu ; în schimb, unul dintre prietenii nu ne lăsa să așipim pînă pe la două din noapte prin vagoane de clasa a doua și chiar a treia, discutînd potențialul de război, perspectivele victoriei și poziția noastră în conflictul european. D. Victor Eftimiu era pe atunci numai poet și nu și gînditor național : pretutindenî împrăștiat în jur voia bună, simpatia, și o mare nepăsare față de evenimente. D. Victor Eftimiu ar fi rămas cit mai mult pe cheiurile Neapolului.

Ne aflam într-o seară frumoasă de miez de septembrie la un restaurant pe niște pontoane înaintate în mare. Probabil la Puzzoli. De cum am intrat, ochii tuturor s-au îndreptat asupra lui : îl simțeau al lor. Cu toate că eram șapte, din care și două doamne, chelnerii roiau numai în jurul lui : țineau să-l servească cu precădere ; nu știa o vorbă italiană dar se înțelegea mai bine decît noi prin limba universală a simpatiei ce o împrăștiă ; nu fusese niciodată la Neapoli și se simțea ca la el acasă.

Chelnerii păseau în ritmul muzicii, zoreau cu tăvile încărcate cu „cassate” și „granite” în pasul marșului din *Aida* sau din *Trovatore* ; se rezemau apoi vizitatori de vre-o coloană, cu ochii la lună, în langoarea lui „Addio del passato”, comentau exploziv cu clientul frumusețile muzicale ale divinului Verdi... Noi eram însă grăbiți și chelnerul Giulio nu mai venea la socoteală ; începuserăm să ne împaciem și să batem în masă... În extaz, sprînjinit de un stilp, Giulio dădea ochii peste cap ca în Traviata.

Interviți și Victor Eftimiu, nu știu în ce limbă, dar cu un glas gros, cu glasul grav cu care trebuie să fi discutat probleme politice de la tribuna parlamentului. Cum îl zări, cu aere ce nu-l prind, Giulio uită de Violetta muribundă și se repezi cordial și „amoroso” la prietenul nostru și al lui, după cum era al tuturor.

— Cosa c’è, cosa c’è, simpatico ? cu aerul de a-l spune :

— Nu te supăra, puilu, că nu te prinde.

Dintr-o barcă, pe mare, de sub luna plină, picurau lacrimile unei mandoline”.

Apariția articolului lui Lovinescu a căzut ca o bombă. În alte condiții, în perioada interbelică de pildă, el ar fi mobilizat tot activul cronicilor mărunte și al notițelor de pagina doua de la reviste și gazete, împărțit pe culorile și după redutele celor doi maeștri. Dar în momentul dat („dictatură militară, război, cenzură”) această înfruntare publică între suporterii nu mai era posibilă.

Oamenii informați știau că, deși în raporturi amicale și vecini pînă la un timp pe strada Cimplăneanu, cei doi nu se mai vizitau de mai bine de un deceniu. Răcirea relațiilor dura de la apariția portretului lui Eftimiu în *Memorii*, volumul II în 1930, sau cu puțin mai înainte de asta. În acel portret patronul „Sburătorului” notase textual : „Sufletul lui luciu, rotund, urban, sociabil, refuză instinctiv și apoi principial orice coliziune de opinie ; în fața obiectelor se strînge și se închide de la sine, nu numai într-o poziție de nereceptivitate dar chiar de revulsione...” etc... Criticul mai spunea că această natură de sociabilitate extremă și de inapetență pentru critică, fugind de situații categorice „încurajează convenționalul și artificialul, îngăduind din partea celor mici lingusirea și ipocrizia și îndepărtînd din raporturile cu egali virtuțile tonice ale francheții”. În cuprinsul aceluiași portret, E. Lovinescu făcea și o solemnă mărturisire cu valoare de unicat, pentru a arăta că observațiile sale nu pornesc din nici un resentiment ci numai din sinceritate și autenticitate desăvîrșite : „...cu tot scepticismul real de altfel și, mai ales, cu toată rezerva instinctivă, pe care o am față de oricine, trebuie să mărturisesc că d. Victor Eftimiu a reprezentat cea mai puternică afecțiune personală resimțită într-o viață, de altfel, cu puține afecțiuni”.

Iată așadar că portretul făcut lui Lovinescu în „*Amintiri și Polemici*” apare ca o replică la portretul Eftimiu din „*Memorii*” volumul II, iar articolul din „*Vremea*” se înscrie ca o replică la replică și ca un rețuș la portretul inițial de acum o jumătate de secol.

Răspunsul lui Eftimiu n-a întîrziat. A sosit prompt cu numărul următor al „*Vremii*” deziluzionînd pe cei ce-l așteptau. Textura lui rudă, prozaică, de proces-verbal, posacă, fără culoare, nu-i mai dădeau cititorului desfătarea pe care i-o oferise preopinutul în „*Simpatico*”. Eftimiu începea prin a nega autenticitatea întîmplării cu chelnerul de la Neapoli, motivînd că totdeauna, în portretele sale, Lovinescu adaptează o anecdotă. Combătînd afirmațiile criticii că nu se socotește un învins pentru că n-a văzut și n-a cerut niciodată nimic, el spune că Lovinescu, urmînd cursurile la Sorbona și luîndu-și acolo un doctorat, „n-a făcut lucrul acesta ca să sfîrșească dascăl la un liceu bucureștean”. Urmează apoi un pomelnic de tentative ale acestuia, enumerate sec și brutal, între care ocuparea unei catedre universitare pentru care „s-a prezentat la examen și a căzut”, apoi candidatura la Academie, arătînd că și la Academie a căzut etc... Alte respingeri puse cap la cap erau ale sanctuarului Theliei (pentru piesele „*De peste prag*” și „*Lulu*” scrise de Lovinescu), ale romanului, ale premiului pentru cele două volume despre Titu Maiorescu etc...

Disputa cobora la un nivel jalnic. Între ponegriri, imputări și acuze nu lipsește nici calificarea denunțătoare de „carpist înfocat”. E de mirare totuși cum un om inteligent și spiritual, un condei alert, care dăduse viață atîtor personaje în spațiul existențial al scenei, „creator chiar și al unui anumit gen” cum se exprima Lovinescu, a putut renunța la mijloacele subtile și rafinate ale vrăjitoriei cuvîntului în favoarea toroipanului verbal, a loviturilor joase, ce nu puteau aduce decît întristare în spațiul arenei și în rîndurile spectatorilor din jurul ei.

Ironia soartei a potrivit ca în portretul schițat de Lovinescu în 1930 în „Memorii”, atunci cînd arăta cum sociabilitatea și urbanitatea sufletului modelului său făceau „răuvenită și bănuită” orice critică, Lovinescu să citeze formulele „să nu spui nimic care să nu facă plăcere”, „să nu duci vestea rea”, formule care, susținea el, apăreau mereu repetate în literatura lui Eftimiu configurîndu-i însăși forma vieții. Ceea ce îl făcea pe portretist să spună în completare: formule, a căror valoare socială anulează critica, creînd o atmosferă ușor convențională, în care ajungi să dorești și puțină bătădărie națională”. Și iată că în răspunsul dat acum de autorul „Cocoșului negru” retușului portretistic din „Simpatico”, prescrisul condiment al bătădăriei naționale există. În încheiere, finis coronat opus, Eftimiu aruncă dezinvolt o nadă amenințătoare spre viitor, scriînd: „Domnul E. Lovi-

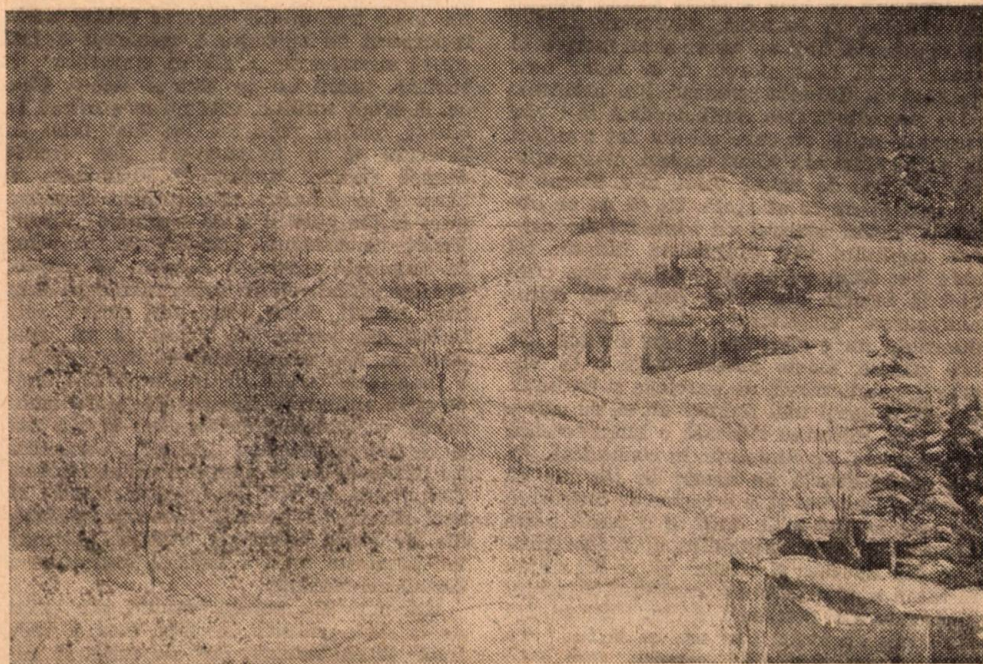
nescu es de părere că eu nu pot fi un bun memorialist fiindcă îmi lipsește „incisivitatea”. Îi făgăduiesc, pentru viitorul volum de „Amintiri și Polemici” un nou portret, „Regele gafelor”, agrementat cu anecdote ce nu vor fi nici cimentate, nici „Simpatico”.

Dar făgăduința n-a fost ținută. În vara anului următor, peste cîteva luni numai, vizitatorii „Sburătorului”, familia și prietenii marelui critic se înțîlneau la crematoriul Cenușa, unde rămășițele pămîntesti ale „scepticului mîntuit”, cum îl numise Ion Barbu, primeau botezul focului, în vreme ce sufletul lui olimpian trecea apele Styxului. În acel moment Eftimiu era internat în lagărul deținuților politici antifasciști de la Tîrgu-Jiu.

Intervenția brutală a soartei a curmat astfel firul unei polemici sau în orice caz a blocat fabricarea unei ultime verigi anunțate. Cu toate că înfruntarea celor doi a fost privită cu amărăciune și regret de cei apropiați și de cunoștințele comune. În epilog a circulat chiar o vorbă pe care, cu alura lui de mare senior, scriitorul Dinu Nicodin, prieten al amînduror combatanților o spusese într-o zi:

— „Domnule Lovinescu, dumneavoastră ați luat din panoplie sabia cea mai ascuțită ca s-o încercați pe cel mai vechi prieten.”

Într-adevăr instrumentele de luptă ale autorului lui „Bizu” nu ruginiseră. Ele și-au păstrat agerimea pînă în ultima clipă.

Romeo Cosmovici : „Iarna”

De la Judecata lui Paris la Judecata de Apoi

A doua scrisoare din partea unei necunoscută

— fragment —

Dumneavoastră, domnule, sinteți în stare să faceți din viață o doctrină, dar uitați ceva important. Că vorbăria grecilor în legătură cu asta e bună numai pentru cei sănătoși și norocoși, care n-au motive de disperare. Unii au noroc și au motive să spere. Alții n-au noroc și în zadar s-ar grozăvi cu filosofia grecilor. Îmi amintesc că o cunoștință m-a chemat odată să-i văd nepotul, prilej cu care mi-am dat complet în petic. Când am văzut copilul, m-am speriat cât era de urît. Asta m-a blocat și nu mai știam ce să spun. Ca să nu se observe, m-am aruncat cu toate forțele asupra copilului să-l giugiulesc, într-un fel care i-a făcut pe bietul copil să urle cum nici la injecții n-a urlat. Așa faceți dumneavoastră giugiulind viața. Or, viața, domnule nu e filosofie. Viața e viață. Și, din păcate, foarte adesea viața e ca zugrăvii, rașchetatorii de parchete și bărbații. Cu cât te porți mai frumos cu ei, cu atât e mai rău. Purtarea delicată o interpretează ca prostie și se comportă în consecință. Îți fac o zugrăveală de bătaie de joc, zic că parchetul e prost și le e rușine de dragostea pe care au dat-o. O, dacă aș fi putut pune filosofia în locul norocului, ar fi fost simplu. Mă apucam și citeam tot ce-mi cădea în mină și pînă la urmă rezolvam cât de cât problema. Ori plezneam de erudiție, ori mă împăcam cu viața. Dar așa ce să fac? Că norocul nu poți să-l cerșești, nici să-l cauți. Nu poți decît să te plîngi că nu l-ai întîlnit. Înțelegeți?

Sigur că nu înțelegeți. Dumneavoastră înțelegeți numai ceea ce vă spun grecii. Dar să vă povestesc ceva despre un concurs de frumusețe desfășurat la Paris. Dintre toate frumusețile care se etalau acolo, reporterul de la radio a remarcat o fată care-i amintea de „Cîntarea cîntărilor“. În schimb, juriul nu pe asta a ales-o. Ceea ce, la drept vorbind, nici nu m-a mirat. La sfîrșit, același reporter i-a luat fetei un interviu și a întrebato: „Ce credeți despre decizia juriului?“ Frumoasa, în timp ce se îmbrăca, și-a scuipat chewing-gum-ul din gură și a zis trecînd: „Idioți“. Vedeți ce înseamnă concurs de frumusețe în timpurile noastre? Așadar, vă pierdeți vremea uitîndu-vă în toate mările pe lîngă care treceți, doar, doar veți zări o zeiță ieșind din valuri. Ei, aflați că vă uitați degeaba. N-o să iasă nimeni. Sau o să iasă o frumusețe ca aia de la Paris care, după ce-și va scutura pletele de alge și de spuma mării, va scuipa chewing-gum-ul din gură și va zice despre noi: „Idioți“... Oare chiar nu pricepeți de ce scuipa frumoasa aceea? Sau, poate, nu știți în ce secol trăiți? Nu mai sintem pe vremea judecății spelbului ăla de Paris. Lumea a evoluat, domnule, iar pămîntul nu s-a învîrtit totdeauna în sensul cel mai bun.

Într-una din iernile trecute, am primit de la niște prieteni, de ziua mea, o vulpe roșie. M-am bucurat, dar am ezitat să mi-o pun. E o istorie veche cu complexe ale mele. Pe la optsprezece ani, tata mă

striga uneori negru de supărare: „Te-am văzut pe stradă cu niște băieți, ce, te crezi Cleopatra?” Nu, nu mă credeam, deși am adorat-o o viață întreagă fără ezitări. Încetul cu încetul, cei din jur mi-au inculcat un sentiment de vinovăție. Ajunsesem să merg cu capul plecat, ferindu-mă să privesc oamenii în față; umblam cu corpul adus de spate, ca să nu par cochetă, și cu timpul mi-a apărut o cută adincă între ochi. Mai târziu mi-am impus să merg drept, ca să mă corectez, numai că era prea târziu. Dar să revin la blana de vulpe. „Iar o să am un sentiment de vinovăție și o să mă tirăsc pe lingă ziduri dacă mi-o pun”, mi-am zis. Prietenii mei m-au asigurat însă că e plină lumea de asemenea „vulpi”, nu e cazul să-mi fac probleme. Și pe urmă s-ar fi supărat dacă nu mi-aș fi pus-o. Bun. M-am dus și mi-am cusut-o. Am coborât de la blănar în piață și m-am oprit în stație să aștept troleibuzul. Seara la opt. Lume bună. Tinere suple, vioaie, cu blănuri uriașe din cap la călcâie. Sosește un bețiv. Se învîrte printre noi tăcut. Apoi se clatină de câteva ori în jurul meu, se depărtează și deodată mă arată cu degetul strigînd: „Uită-te la ea, n-are ce minca, dar și-a pus blănă. Și uite ce ochi are, vrea să ne dea gata acum dacă și-a pus blana la gît”. În câteva minute s-a făcut un adevărat circ, pentru că omul s-a autoatîrît din ce în ce. Mai zbiera încă după ce plecase troleibuzul... Și așa a fost deci. Ca să vedeți că nu e o întîmplare concursul de frumusețe de la Paris.

N-aș vrea să credeți că disprețuiesc frumusețea și din pricina asta vorbesc așa. Nici vorbă. Eu zic, însă, că mai bine lipsă decît o frumusețe care scuipe chewing-gum-ul din gură și ne taxează drept idioți. Mai bine lipsă decît o iubire care ar intra în formula „Amorul e un lucru foarte mare”; semnat Ghiță Popîndău. Așa cum nu cred că o oră de frumusețe e destul. O viață întreagă de frumusețe, asta ar însemna ceva, într-adevăr. Am fost într-o zi pe un rîu unde mergeam în copilărie. Am văzut valea, s-a schimbat. Noaptea am auzit totuși sunetul apei ca altădată cînd ne uitam la stele. Doamne, cum ne-am despărțit cu toții. Poate că și prietenia și iubirea nu merită, într-adevăr, să fie trăite, dacă nu sînt veșnice. Descoperirea asta mi s-a părut, cînd am făcut-o, cea mai dureroasă. Ziua e prea scurtă, domnule, soarele prea puțin. Cerul e plin de nori, fericirea o simplă vorbă. În fine, dracul să le ia pe toate. Că zeii te pedepsesc exact cu calitățile cele mai frumoase pe care ți le dăruiesc.

Vă amintiți de povestea dintre Eros și Psiche? Cînd el dormea, ea a aprins un opaiț, să-l vadă. El s-a trezit și ea l-a pierdut pentru totdeauna. Mie mi se pare că nu e atît de simplă povestea asta. De ce n-a avut voie să-l vadă? Înseamnă că nu trebuie să cercetezi dragostea, s-o vezi, că

dispare? Dar de ce? Între Eros și Psiche n-a fost, se pare, decît o vorbă. O șmecherie. O fraudă. Și alții au descoperit, probabil, asta, dar au trecut peste șoc, cum au trecut și peste descoperirea că sînt muritori. S-au prefăcut în continuare că nu știu ce au aflat. Nu e dragoste? Se obișnuiesc cu lipsa dragostei. A dispărut Eros? Nu-i nimic, așezăm în locul lui un manechin. Căci dragostea seamănă atît de bine cu lipsa ei încît uneori se confundă. Și nu sînt puțini cei care se mulțumesc cu orice. Cu o cavalcadă în loc de Verdi, cu o boală în loc de iubire. Și trăiesc. Unii chiar bine. Treabă de structură, domnule. N-ați observat că unii trăiesc chiar fără să se spele? Sau reduc totul la aparențe. Într-o excursie, m-am oprit cîteva zile la o prietenă pe care n-o mai văzusem demult. Mi s-a demonstrat atunci o căsnicie model care a decurs cam așa. Soțul, arhitect, vine dimineața din camera lui (că dormeau în camere separate) și își sărută soția pe frunte. Ne așezăm la micul dejun. Apoi, soțul se ridică, mulțumește pentru masă, sărută fruntea soției și pleacă. La amiază, sosește, sărută fruntea soției, ne conduce în living-room, luăm masa, mulțumește pentru masă, apoi sărută fruntea soției și pleacă iar. Seara, vine acasă, sărută fruntea soției. La cină ne conduce festiv. Termină, mulțumește pentru masă și sărută fruntea soției. A doua zi, sărută fruntea soției, mergem la micul dejun... mai vreți, domnule? Ei, nici eu n-am mai vrut! În trei zile m-am ofilit. Între timp, aflasem că el avea o amantă, iar ea, o femeie mică, rotunjoară și toată un zîmbet și o ciripitură, fusese prinsă în WC-ul unui restaurant cu un student. Nu murise de rușine și nu încetase să ridă. Alta în locul ei n-ar mai fi ieșit poate din casă toată viața, de spaimă să n-o arate lumea cu degetul. În schimb, ea mi-a spus liniștită: „Vezi, așa se poartă de cincisprezece ani, așa l-am obișnuit”. Doamne sfinte, m-am îngrozit. Ne-am despărțit satisfăcuți de ambele părți. Ei că mi-au demonstrat ceva ce, sigur, gîndeau ei, n-am mai văzut, iar eu că am scăpat de corvoadă și m-am dus în treaba mea ca omul care a adus ploaia.

Din păcate, evoluția multor lucruri îmi amintește evoluția mustaților și a frizurii lui Franz Iozef, mustața aia cu virfurile în sus și frizura cu părul despărțit la mijloc, vă amintiți? pe care la început le-a purtat împăratul, apoi ofițerii lui, iar în timpul copilăriei mele moda a ajuns la birjari. Și nu toată lumea e capabilă să stea în mlaștină pînă în gît și să suridă. Unii nu se pot stăpîni să nu dea din mîini, încercînd să iasă, chiar dacă astfel se scufundă cu totul.

O să ziceți despre mine că nu sînt un om normal. Dar ce înseamnă normal după dumneavoastră? E normal ca oamenii să se iubească prin cîștoare? Una din două, domnule, ori eu nu mai înțeleg lumea, ori

lumea nu mă înțelege pe mine. Deși, poate de aceea mi s-au întâmplat toate, pentru că n-am știut să fiu conșcisivă. Am fost prea țeapănă, prea serioasă, lucru care îi irită pe mulți. M-am purtat mereu ca măgarul care se opintește înapoi când e tras de hături înainte.

Acum ascult un concerto grosso de Corelli. Adînc, consistent. Dar cine are nevoie de asta cînd avem cîntecele de voie bună ?

N-aș vrea să credeți că am fost o întru-chipare a virtuții. Nu cred decît în virtutea trecută prin toate bătăliile vieții. Dar am vrut să rămîn măcar cu trupul curat, dacă sufletul mi-a fost murdărit. Nu m-am dus prin closete să caut dragostea. Unii oameni trăiesc ca și cum ar avea zeci de vieți de trăit, iar alții ca și cum ar avea o singură zi. Eu cam așa am trăit-o. Cînd ai o zi, atunci vezi cine ești cu adevărat după felul în care trăiești. Poți, de exemplu, să te îmbetei zdravăn în prima jumătate din această zi, apoi vomîți în cealaltă jumătate și ai și terminat-o. E și așa un punct de vedere, e și cel mai comod și nimeni nu va zice că ești nebun. Numai că eu n-am putut sau nu m-am priceput s-o fac. După o baie bună cu săpun bun nu mi-a venit să mă bag în coctail cu porcii. Și, credeți-mă, spun asta fără nici un resentiment. De altfel, ce rost ar mai avea acum ? Nu mă laud și nici nu sînt sigură că a fost bine cum am gîndit. Poate că a fost vorba mai degrabă de o lășitate, nu numai de apărare împotriva murdăriilor. Trebuia, poate, să înfrunt viața. Ca om și ca femeie. Să mă bat nu numai cu morile de vînt. E o datorie pe care n-am fost în stare s-o îndeplinesc. Am fugit de luptă.

Cum fac și acum. Simt cum îmi crește febra, mă doare spatele și mă lupt cu o tuse mizerabilă, dar sînt liniștită. Probabil, am făcut și o pleurezie. Ei, dar ce mai contează asta după ce te-ai temut de cancer și ți s-a extirpat un sîn ? Cum vedeți, domnule, sînt omul cel mai potrivit ca să-mi vorbiți despre Afrodita cu aerul dumneavoastră de profesor de fericire. Mai ales că tare simțeti simpatic cînd începeți să vă înfierbîntați cu grecii dumneavoastră. Uneori, iertați-mă, mă faceți să mă simt ca un șarpe boa care a înghițit o predică despre speranță. Și o diger. Cu toate că vorbele importante se digeră foarte greu. Înaintea operației la sîn, am întrebat pe cineva dacă știe ce e disperarea. Mi-a răspuns foarte de sus, ceva în genul dumneavoastră. Cu răspunsul lui m-am dus apoi la operație. Dar eram atît de zdrobită încît nu mi-a servit deloc ceea ce mi se spusese. Pînă am intrat în sala de operație am fost singură. Fără nici o vorbă de la nimeni. Această singurătate a ucis definitiv relația mea cu oamenii și cu zeii.

Atîta cită a fost. Cel dintîi bărbat cu care m-am împrietenit era un bălat frumos și deștept care și-a dat cuvîntul că-și va

menaja mama, pe care o adora, și-și va chinui soția. Și s-a ținut de cuvînt. S-a înșurat tîrziu cu o femeie mai în vîrstă decît el. A luat-o pentru că „era credincioasă ca mama“. Nu s-a gîndit cum va fi cu ea alături, ci cît de frumos se vor ruga ele două, soacra și nora, care erau să se omoare după prima lună de miere a rugăciunilor. Apoi l-am cunoscut pe M. Cred că din perioada aceea au început oamenii să creadă că-mi lipsește o doagă. M. era un bărbat reușit, numai că totul la el mi se părea contrafăcut. O floare de seră, dacă nu de plastic. Nu-l interesa ceea ce nu i se spunea, nu punea întrebări și am apreciat asta pînă ce am adulmecat că proceda așa în parte din calcul, în parte din nepăsare. Avea o vorbă, că femeia vrea astăzi o floare, miine o blană, poimîine un iacht și de aceea, ca să nu-ți ceară iachetul, îi refuzi floarea. Încet, încet, lucrurile au început să miroasă a mușce și a praf. Căci, din păcate, și în dragoste am avut nevoie de adevăr, nu de droguri. N-am reușit să transform un ban găurit în monedă de valoare. Mai bine singură în singura viață ce mi-a fost dată, mi-am zis cu mulți ani în urmă, și pînă la urmă așa a fost. Domnul D., fostul meu sot, mi se păruse decent, tăcut, cînd l-am cunoscut. Abia mai tîrziu am aflat că în dimineața aceea își prinsese logodnica cu cel mai bun prieten și de aceea era atît de tăcut. După căsătorie, priculiul a prins aripi de vultur. Și datorită tendinței mele de a lua totul în serios cu

Ion Andreescu : „Iarna în pădure“

o anumită solemnitate, am ajuns încetul cu încetul ca un lucru care pentru alții este un bobîrnac, pentru mine să fie o ghiulea de tun.

Asta e viața, domnule, veți zice : ceea ce ne rănește ne și întregeste. Dar eu m-am întregit atât de mult încît îmi ajunge, m-am săturat pînă în gît să fiu întreagă. Cu timpul, mi s-a făcut din ce în ce mai frică de priculici și deopotrivă de oameni, ceea ce îmi dădea o senzație de inutilitate și de neputință. Una e să-ți ardă casa dintr-un fulger și alta să ți se smulgă trandafirii din grădină fir cu fir.

Vedeți de ce mi-a venit să rîd cînd v-ați grozăvit undeva cu o poveste cu lupi ? Pentru că eu am priculicii mei. Lupii dumneavoastră ? Lupi de paie, domnule. Vax. Îmi permit să vă spun că e mai bine să tăceți. Dumneavoastră nu știți ce e singurătatea. În timp ce eu asta am reușit în viața mea, să rămîn singură cu priculicii. Și cum să vorbesc atunci frumos despre oameni ? Cum să ascult liniștită să mi se vorbească despre „trestia gînditoare” ? Cînd eu știu că trestia asta e uneori un șarpe. Și e dreptul meu să spun asta. Înțelegeți ? După tot ce mi s-a întîmplat, am dreptul. Nimeni nu mi-l poate nega.

Într-un film slab, am văzut o scenă nemaipomenită. O fetiță sălbatecă, orfană și chinuită e adoptată de niște oameni de treabă care o îmbracă frumos și o trimit la școală. Dar, acolo, copiii ceilalți nu vor s-o accepte în jocurile lor. Pînă cînd fetița le arată pasărea ce stătea pe brațul ei și nu mai putea zbura. Pasărea fusese rănită,

dar copiii nu știau asta. Au pus pasărea jos, au făcut roată în jurul ei și au încercat s-o determine să zboare. La început hîșîind-o, apoi aruncînd cu pietricele în ea. La treaba asta lua parte și fetița care adusese pasărea. Pînă la urmă, pasărea a fost ucisă. Mai tîrziu fetița a spus că a făcut asta ca să nu fie eliminată din nou din jocurile celorlalți copii care, dacă ar fi aflat adevărul, ar fi alungat-o din nou. Așa că și-a sacrificat pasărea. Iată viața, domnule. Eu am făcut cu viața mea la fel, sperînd că astfel îmi voi găsi un loc printre ceilalți. Așa că să nu-mi vorbiți despre datoria de a trăi pînă la capăt. Depinde ce înțelegem prin „a trăi pînă la capăt”. Pentru unul poate însemna a duce ideea crimei pînă la crima însăși. Pentru un trișor înseamnă a trișa pînă la capăt, iar pentru un mincinos a mînji și ultima parte de adevăr care rămăsese neatinsă de minciună. Ce părere aveți ? Că doar totul e viață. Și palatul și bordeiul. Și vulturul și gîngania. Și rîma și trestia gînditoare.

Să nu vă mire, domnule, înversunarea mea. Că nici eu nu m-am mirat auzînd un cîntec în care erau și aceste versuri superbe : „Cînd îl vezi c-abia se mișcă, / Parc-ar fi mălai cu frișcă”. Ați înțeles ? Mălai cu frișcă ! Meritul minunatei naturi e că dă pînă la urmă Cezarului ce e al Cezarului și oamenilor ceea ce merită. Cum mi-a dat mie, ca să-mi distrugă sănătatea. Cu firea mea de cîine (din nenorocire nu și de cățea), am visat să mă pot atașa de ceva în care să pot crede, și, negăsînd, mi-am zis mereu : „Să vedem, poate și miine este o zi”. Cînd am fost internată la spital, am stat în salon cu o bolnavă grav, de cancer la plămîni. Șase săptămîni nu m-am odihnit nici ziua, nici noaptea. Am îngrijit-o tot timpul pînă au luat-o acasă să moară. Țineam la ea, era o țărancă frumoasă, inimoasă și plină de duh. Apoi s-a internat una de vreo nouăzeci de kilograme, cu coc, rochie roz de supraelastic și nevroză. Ritmic se ținea ba de cap, ba de inimă, ba de poșetă, că se temea să nu-i fure cineva ceva de-acolo. Nu putea dormi de grijă că nu cumva soțul și fiica ei să nu facă acasă vreo cheltuială nesăbuită sau să nu murdărească. Doamne ferește, covoarele de pe perete ce reprezintă, se putea altfel ?, răpirea din Serai. Că mitocanul cînd ajunge la bani își ia covorul „Răpirea din Serai” în cît mai multe exemplare. Dar altceva vroiam să vă spun. Viață ziceți ? Viață e și amestecul de mălai cu frișcă. Prietenul meu Sofocle zicea că numai trăită în neștiință viața este plăcută. Dar dacă am apucat să știm cîte ceva ?

Asta ca să remarcați, domnule, că nu numai dumneavoastră vă pricepeți la greci. Mă gîndesc și la Penelopa. Așteptarea ei a fost extraordinar de frumoasă. O așteptare gîndită, trăită, cu risc. O alta țesea și,

N. Grigorescu : „În vie” (detaliu)

apoi, ce dădeau zeii. Nu, ea desfăcea totul, cu riscul de a fi prinsă. Asta a fost o mare îndrăzneală și a cerut un mare consum de energie. Dar, dumneavoastră, bărbații, nu veți înțelege niciodată cât de extraordinară a fost așteptarea Penelopei. Ulise nu la ea s-a întors, ci la regină și la regatul lui, ceea ce era cu totul altceva. Iertați-mă, domnule, c-o spun, dar bărbații sînt mai meschini decît femeile care după ce-și fac o casă n-o prea părăsesc chiar dacă ea seamănă uneori cu o cocină de porci.

Uf, dar e atîta drum de parcurs pînă la înțelegere.

Și, vă rog să nu vă supărați că folosesc uneori cuvinte mai tari. Ce să fac dacă pe lume există și cocini? Nu eu sînt de vină, domnule. Viața. Ea m-a învățat și ce e rău și ce e bine. Am cunoscut un farmacist italian, bărbat frumos și prost, cu sufletul iască. Într-o zi, l-am auzit explicîndu-i cuiva că el nu pricepe legătura dintre „dragoste” și „pat”. Patul e pentru tirfe, iar dragostea pentru copii. *E basta*, a conchis el, convins că a formulat o lege a universului. Trăia la Roma de cincizeci de ani, dar nu cunoștea din ea decît banca, restaurantele și farmacia Vaticanului.

Și pe urmă în starea mea am dreptul să vorbesc oricum. Am febră din ce în ce mai mare. Ca s-o combat, ascult Schubert. Băiatul ăsta e curat, limpede și serios pînă la rugăciune.

Am uitat să vă spun că la spital am văzut cît de diferit se comportă oamenii pînă și în bolile lor. Veneau cucoane care se internau cu pompă și alai. Se așezau pe patul care le era arătat, cu o mină ce nu se poate descrie. Își dădeau ifoșe și importanță, de parcă boala aceea li s-ar fi cuvenit și toată lumea trebuia să știe despre ea. Apoi erau cîteva tărănci și eu. Pe fețele noastre se vedea, cred, uimirea că ne aflam acolo și jena că deranjăm cu problemele noastre pe alții. Dar lumea e a celor mulțumiți de sine. Cui îi pasă de pustii celor care își duc boala în deplină singurătate?

Dostoievski zice că oamenii în viața lor fac un singur lucru, se plîng de lipsă de bani și de lipsă de fericire. Eu nu mă mai plîng de nimic. Mi-e dor de o pădure adîncă, să uit, pînă cînd totul ar deveni o urmă vagă și nedureroasă. Îmi aduc aminte că aveam vreo șase ani și am mers cu părinții la niște cunoștințe la țară. Oamenii gospodari. Aveau multe animale, o curte mare și o grădină cu pomi fructiferi. Dincolo de grădină începeau dealurile și pădurile. Era luna iulie, cred. Într-o zi au fost de toate: o căldură mare, după care un ropot de ploaie, apoi curcubeu și o căldură senină după aceea. Toți s-au culcat și m-au silit și pe mine să mă culc. Dar după ce am stat cît am stat în pat, m-am furișat afară. O fată care ajută pe acolo m-a luat în brațe și m-a dus în grădină. Acolo, am trăit o clipă care m-a copleșit cu totul. Mă

uitam la cerul senin, la milioanele de picături de pe frunze și din iarba care scînteiau în soare și la curcubeul care se stîngea. Atunci a început, bănuiesc, iubirea mea pentru natură. Cărțile și pădurile, astea au fost iubirile copilăriei mele. Da, și Tahiti mai tîrziu. Știți că am vrut să ajung în Tahiti? Ca Gauguin, domnule. Și n-a fost un vis de copil. A fost ceva mai grav, o dorință vie și aprigă. Bineînțeles, n-am ajuns, dar cred că Tahiti mi s-a tras din amiaza aceea minunată.

Mă întreba cîte unul: „De ce nu-ți plac ție plantele decorative? Uite ce splendizi sînt merii japonezi”. Ce să-i răspund? Merii japonezi m-au lăsat complet indiferentă. Pentru mine mărul e parmenul. Creanga înflorită a acestui măr mă copleșește, dar nu dau doi bani pe drăgălașele plante decorative, care-mi sugerează pedanterie și gol umplut cu ciripitură veselă. Eu iubesc varza, domnule, mai mult decît mărul japonez. Asta e firea mea. Varza nu te înșeală. Nici pădurea. Numai plantele decorative și oamenii fac asta.

Prin urmare, nu din capriciu exotic am visat să mă duc în Tahiti. Nu, Tahiti e altceva. Nimeni n-a înțeles. Unii chiar au rîs de mine. „E prea departe”. Departe de ce, vorba lui Kafka. Am avut o prietenă al cărei bărbat a înșelat-o, începînd cu prima săptămînă de la căsătorie, cu cine s-a nimerit. Din păcate, Mara n-a fost frumoasă și n-a avut succes la bărbați ceea ce a fost rău, deoarece, într-o astfel de situație, unica formulă de supraviețuire era legea talionului; dinte pentru dinte. De la o vreme, în poveștile ei a apărut un bărbat tînr, splendid, dar pe care nimeni nu-l văzuse vreodată. Am ascultat povestea de nenumărate ori fără s-o cred. Treptat, am înțeles că acest bărbat era un fel de Tahiti. Cu deosebirea că Tahiti al ei nu exista deloc.

Ei bine, domnule, de la un moment dat Mara nu mai vorbea decît despre asta. Și nu puteam asculta la nesfîrșit o minciună de circumstanță. Mă jenam și dacă o aprobam și dacă tăceam. Mă temeam tot timpul că mă prinde că nu cred și din pricina asta mă jenam și mai tare. Ce mai, am sfîrșit prin a ocoli. Nu mă pot înfierbînta pentru o cauză care nu există. Și v-am dat acest exemplu ca să mă înțelegeți de ce nu mă pot înfierbînta nici pentru cauza grecilor antici pe care o serviți dumneavoastră. Mara vorbea despre un bărbat care nu exista, dumneavoastră vorbiți despre o fericire care nu există. Diferența e că în vreme ce Marei mă temeam să-i spun că inventează, față de dumneavoastră, cum vedeți, sînt mai sinceră. Poate chiar nepoliticoasă. În fine, înțelegeți dumneavoastră ce vreau să spun. Și apoi, dracul s-o ia de politete, că nu mi-a servit niciodată la nimic. Sînt unii plini de atîta politete încît ți se înțeștează gura și nu mai ai chef să scoți nici un cuvînt. Sînt ca un perete surzător. Apropo, știți cum definea

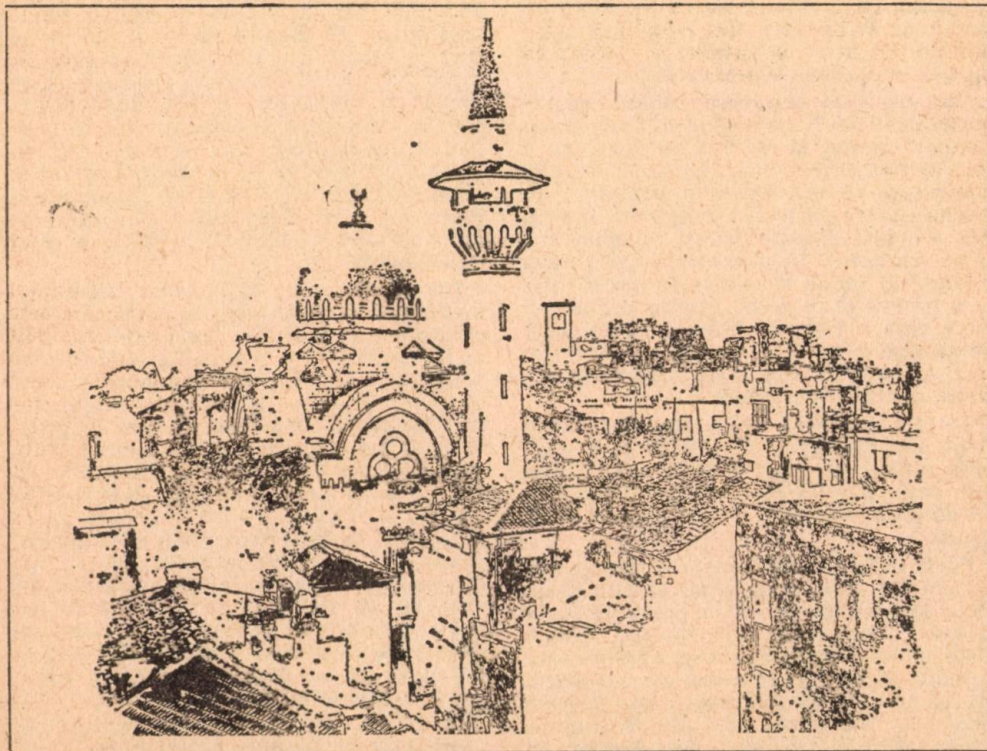
Paul Valéry amabilitatea ? Indiferență organizată. Dar să revin la ce vă ziceam. Sigur, domnule, Mara nu era vinovată că imagina un amoretz ideal. Nici dumneavoastră nu sînteți vinovat că vă imaginați toată lumea frumoasă. Vîna dumneavoastră e că vreți să-i convingeți și pe alții despre asta. Așa cum Mara ținea cu orice preț să mă convingă în legătură cu amoretzul ei. Eu am ținut Tahiti pentru mine, n-am avut ambiția să fac prozeliti. Dumneavoastră nu vă păstrați iluziile pentru dumneavoastră. Vreți cu orice preț ca ele să fie luate drept adevăr. Dar asta e mai greu de înghițit, domnule, chiar pentru un șarpe boa. Pot visa la Tahiti, dar nu pot visa la frumoasa care ne face idioți.

Păcat că n-am un pustiu să vi-l pun la dispoziție, domnule, să vă dezvoltăți în el teoriile. Mi-ar fi plăcut din cînd în cînd să vin să vă ascult și pe urmă să-mi văd de treburi. Că doar eu știu ce e viața. Nu degeaba sînt ciopîrțită la trup și la suflet. Și dacă vreodată m-a încercat mila de omenire, acum știu că-și merită soarta. Ce să mă învețe grecii dumneavoastră ? Li-niștea și ordinea ? Foarte bine, la cimitir domnesc amîndouă.

Observați că nu zic : „trăim într-o lume absurdă“. Căci filosofia absurdului nu e decît un mod de a-i absolvi pe ticăloși și de a te așeza alături de ei. Ea seamănă con-

fuzie. Ca și povestea cu „monștrii“. Dumneavoastră credeți că e destul să zic, de pildă, despre Nero că a fost un monstru ? Criminalii botezați „monștri“ sînt pe jumătate absolviți. Intrucît „un monstru“ e o anomalie, o aberație. El iese din judecata normală, iar anomaliile nu mai trebuie explicate. Ele există ca anomaliile. În cazul acesta, dacă unii s-au prosternat în fața zeului din Nero, alții se prosternază în fața monstrului din el.

Și dacă-i vorba de iluzii, atunci aflați că și Don Quijote ne-a făcut numai rău. Ne-a împins să credem în morile de vînt. Ne-am luat după el și n-am mai fost atenți la cei care rideau în urma noastră. Păi nu era mai cuminte, mai înțelept, să rămînem la locul nostru, să nu ne mai facem de ris ? Eu, domnule, m-am hotărît de la o vreme să-l înmormîntez pe Don Quijote definitiv și să nu mai las pe nimeni să ridă de mine. Destul au făcut-o. Păcat că nu mai am timp să devin și clinică. Totdeauna descoperim prea tîrziu ceea ce trebuie să știm. Mă gîndesc la desenele acelea ale lui Picasso care arată trecerea de la pește la găină. Eu am trăit momente cînd aș fi reprezentat omul trecînd de la leu la hienă, și de la hienă la lipitoare. Și dacă nu vă povestesc nimic despre ele este pentru că nu vreau. În final, totdeauna tăcerea, domnule; Rețineți numai că noi, cei care l-am înmormîntat pe Don Quijote,

n-avem timp să suspinăm de dorul Afro-ditei.

Dar nu vrem să vă deranjăm, suspinați liniștiți. Iar dacă țineți cu tot dinadinsul, ne putem duce la concursurile de frumusețe, s-o vedem pe frumoasa care ne face idioți. Cu o condiție, totuși. Să nu ne socotiți lipsiți de subtilitate din pricina faptului că nu vă urmăim. Căci una ca mine știe demult ce era firesc să aflați și dumneavoastră. Că e mult mai simplu să iubești o plajă luminoasă și caldă decât să te bați împotriva prostiei și suferinței. Și că, sfântă naivitate, nu se poate prospera iubind. Carieră fac, cum n-ați descoperit asta?, cei care se pricep să mimeze iubirea, care nu se iubesc decât pe ei înșiși și știu să ascundă asta cât mai bine. Dacă prin absurd Afrodita ar ieși azi pe tărul mării ar fi pusă, nu mă îndoiesc, în dificultate. În cazul că n-ar vrea să învețe nimic din secolul XX, nu i-ar rămâne, probabil, decât să se retragă într-un muzeu ca într-o minăstire. Simplu suris nu mai impresionează pe nimeni. În muzee, mă rog, mai merge. Acolo e altceva.

Am văzut în centrul unui oraș o scenă care vă putea lămuri singură ce-a făcut omul din frumusețea pentru care s-a bătut în războiul troian. Un băiat urina lângă o poartă. Mai departe era oprită o cisternă. Pe apărătorile mari, de cauciuc, de la roțile din spate ale cisternei erau pictate cu ulei alb două nuduri imense, stînd față în față. În prima clipă mi-am zis că semănau cu Venus de Willendorf, dar erau mai puțin poetice. Pe urmă a trebuit să constat că nu erau decât două sirene vulgare.

Oare ce face domineca bălătul care a pictat nudurile? Își netezește părul și sufletul și merge să se țină de deget cu o fată. O fată care, poate, îl iubește, întrucît pentru ea pictura aceea și urinatul sub poartă nu fac parte din programul iubirii. Aia e o altă poveste pentru că omul e o ființă complexă. El proiectează azi o navă spațială și mîine se plînge că nu e iubit cum iubește el. A scris „Romeo și Julieta” după care a compus cîntecul „Ochii care nu se văd se uită”. Poate că a avut dreptate să procedeze așa. Dacă vulgarizezi durerea, ea trece mai repede.

Totul e că această vulgarizare te distruge și pe tine treptat și te trezești la o anumită vîrstă în imposibilitate de a mai iubi ceva. Din tot ce ai visat se alege un fel de limonadă caldă și ajungi să te simți penibil.

Poate exagerez, domnule, din pricina experiențelor care m-au înrăit și care m-au făcut să-l privesc pe om ca pe un vidanjor al celor zeești. Am cîtit undeva despre niște femei frumoase care-și mutilau fața și sexul, adică ceea ce aveau ele desăvîrșit. Mi s-a părut patologică treaba asta și poate chiar este. Dar există, asta știu de la mine, situații cînd îți vine să-ți bagi foarfeca în

suflet întrucît ceea ce ai lucrat în tine n-a dat nici un rezultat bun. Atunci mă cuprinde o furie oarbă împotriva mea și mă apucă brusc dorința de a mă mutila. Cu toate că e o prostie și asta. Destul m-au mutilat alții.

Cum vedeți, domnule, e greu să înțelegi pe toată lumea, și pe Ghiță Popîndău și pe micuța Psiche și pe mine. Și nu totul se scuză prin faptul că „așa e viața”. Cu „așa e viața” putem ajunge departe. Căci, da, unii trișează, iar alții sînt trișați. Păi dacă „așa e viața”, atunci să-i lăsăm mai departe să ne trișeze, nu?

Dar ce zic eu „mai departe”? Sînt obosită și nu mai am putere deloc. Nici timp.

N-aș vrea să credeți că vorbesc așa din orgoliu. Nu, domnule. Dacă m-ați cunoaște, ați ști că nu dau doi bani pe orgoliu. Natura mare și minunată pe care am iubit-o mereu nu m-a învățat vorba asta. Un cal de rasă nu e orgolios, își trăiește frumusețea. Mersul leoaicei e natura ei. Și ce, D'Artagnan a fost orgolios? Păi nu s-ar fi bătut atunci. Orgolioșii sînt de fapt niște cerșetori. Cînd nu-și aruncă singuri un os, cerșesc ceva ce cred ei că li se cuvine. Nu-i vorbă că le și merge. Căci numai inteligența și bunul simț sînt limitate. Prostia și nesimțirea nu au limite. Deci nu te poți apăra de ele. În fine, astea le știți dumneavoastră la fel de bine ca mine.

Sau bănuți cumva că dezamăgirile în dragoste m-au înverșunat? Aici e ceva adevărat, dar nu e ceea ce gîndiți dumneavoastră. Și chiar dacă mi-a plăcut să trag la căruță mai mult decât să stau pe capră, nu m-ar fi sugrumat o decepție sentimentală. La urma urmei, după cîteva eșecuri am înțeles ce trebuie făcut ca bărbatului să te respecte. Cînd ei scot biciul, tu să le arăți cravașa. Și chiar să-i pleznești peste ochi. Pentru că le place. Nimic nu le place mai mult. Cum vād și simt cravașa, încep să iubească plini de pasiune, ca niște nou-născuți.

Dar să nu mint. E obositor, totuși, să umbli mereu cu cravașa în mînă. Poate fi amuzant o zi două. Pe urmă gata. Ai vrea să fii iubită pentru tine însăși, pentru zîmbetul tău, nu pentru cravașa pe care o faci, să șuiere. Și atunci îți zici: „Dă-o dracului de cravașă. M-am săturat de ea”. Și pleci. Că cauți mai departe ceea ce ai visat. Pînă cînd ți se arată din nou biciul și atunci îți dai seama că n-ai nici o șansă. Și te trezești singură. Orgoliu? Puțină nepăsare mi-ar fi trebuit. În felul asta m-aș fi descurcat, poate. Fie că acceptam biciul, fie că mă culcam cu cravașa la îndemînă. Nu, domnule, eu nu dau o ceapă degerată pe orgoliu. Eu am vrut altceva de la viață, nu motive să-mi satisfac orgoliul. Orgoliul să și-l păstreze cei care se pot hrăni cu el și-l pot pune în locul fericirii.

În sfîrșit, mi-am pus Appassionata lui Beethoven. Și, Doamne, bine-i cu ea.

Sub focul rece

Oh părul tău de flacără amară
sărutul tău care dilată zeii
și sinii răzvrățiți numai de-o vară
m-au îmbrîncit spre tava Salomeii.

De nu te-aș mai zări seară de seară
(țeavă de pușcă fie borta cheii)
sub focul rece care-l scuipă teii
o turn închis, înaltă trestioară
dea Domnul boarea cărnii să mă
doară
la pasul tău ce surpă porumbeii.

Dar parcă m-ai iubi c-un ochi de
sticlă
dar parcă ți-am ucis cîndva străbunit
vii azi cu-nversunare de furnică
și-mi cari din piept cocorii și păunii

înțepeniți în smîrcuri într-o vară
cînd din instincte izgonirăm zeii
o turn închis, înaltă trestioară
sub focul rece care-l scuipă teii
dea Domnul boarea cărnii să mă
doară
la pasul tău ce surpă porumbeii

Astăzi nu

La o masă umblătoare
la un vin ce nici n-a fost
stau cu moartea-ntr-o pahare
chefuind în zi de post

Urcă viermele pe lampă
fierb piroanele în uși
sînt mireasma ei de vampă
dezbrăcată de cenuși

Astăzi nu dar mîine poate
dracu știe oare cînd
fi-voi tînăr pe furate
iar bătrîn și mai curînd

Cronicar

Salcîmii renunță la floare și clar
vorba o zvîrl ca pe-o armură rece
precum copilul-toboșar
sătul de bătălii de prăzi de rege

lăștînd în văduvie un măcel
pentru-a dansa pe-un cîmp pudrat cu
fete
o coasă zveltă într-un fin la fel :
pulpele-s rouă, inima lui sete

ce bîntuie prin cer rostogolînd
merele dulci din rai înspre cazane
încît copilul se trezi iubind
femeile armatelor dușmane

La vestitori

Iarăși am febră de vești
sînt vestitorii de mlaștini
apa din cană-i cu pești
și cu mireasmă de băștini.

Iată-i mustind prin răchiți
și sîngerînd între plăvii
palizi străbuni logodiți
cu domnișoara otrăvii.

Focul astenic și ud
intră-n chilia cenușii
unde pun capul aud
morții birfind ca nedușii.

Toți îmi sînt rude și vor
lemne făină și arme.
Taci fiindcă trece un nor.
Plîngi că nici unul nu doarme.

Prin Floricica, satul acela risipit pe dealuri nu prea înalte, rupte de râpi, trecea o gîrlă săracă, sărată și amară. Venea de la munte. Izvorul îi era lîngă o creastă de sare. Curgea la vale, străbătea opt sate și apoi se pierdea în apa Buzăului, lăsînd în urma ei pete albicioase pe prunduri clisoase. Vitele nu se adăpau în ea. Femeile spălau rar în Sărățel și dacă spălau își limpezeau albiturile în ulucurile fîntinelor.

Cum se desprimăvăra, copiii din Floricica începeau să încerce gîrla cu piciorul. Se înhăitau mai mulți și îi cercetau prundurile, de la un capăt la altul al satului, să vadă unde se făcuseră bulboane. Altminteri, apa nu le ajungea nici pînă la genunchi, iar în unele locuri, abia le trecea de glezne. Noroc

aștepte amiaza ? Se urceau pe rîpa lui Tufan și se aruncau în bulboană chiuind. Vuia tot prundul de țipetele lor de plăcere. Cînd osteneau, se așezau la soare, se ungeau cu clisă negricioasă, găsită la marginea apei și se fugăreau, împărțiți în două cete, luptîndu-se între ei, așa cum îi văzuseră pe țiganii corturari care poposeau, din cînd în cînd, în sat. De la o vreme, clisa se usca și le strîngea pielea. Atunci, se urcau din nou pe rîpă și se aruncau în gîrlă. Se dădeau la fund, se trăgeau de picioare, cei mai puternici înfundau capul celor mai mici în apă, înnotau, chiuiau și larma copiilor ajungea pînă în sat.

Treceau oamenii pe drumul de pe gîrlă. Treceau și femeile. Treceau și fetele. Se duceau și ele să se

**GEORGE
MACOVESCU**

Locuri pe apă

că viiturile de primăvară săpau adîncituri, unde, cine nu știa să înnoate nu avea ce căuta.

Umblau pe prund cu prăjini subțiri în mîini și încercau fundul în locurile cunoscute: în dreptul suhatului, la rîpa lui Tufan, sub grădina lui Coles, la crucea Comisoarei, la fîntîna lui Găleată, unde apa trecea de cap.

Se duceau la scîldat în cete. Cea mai puternică dintre ele ocupa cea mai bună bulboană și o ținea tot anul. Nimeni altcineva nu avea voie să se scalde în ea. Răzleții se furișau prin ierburi înalte, prin crivine și rareori scăpa vreunul să intre în apă. Nu scăpa, însă, de chelfăneală. Pe lîngă pumnii pri-miți, se mai alegea și cu aruncarea îmbrăcat în bulboană, de unde nu ieșea decît atunci cînd hotăra ceata așezată pe mal.

De prin mai, copiii nu mai răbdau. Se adunau pe la amiază pe prund și priveau halucinați apa care curgea încet prin fața lor. Stăteau o vreme așa și nu spuneau nimic. Deodată, unul întreba, strigînd :

— Ne aruncăm, mă ?

Împinși de chinurile și dorințele stăpînite o toamnă, o iarnă și o primăvară tîrzie, își zvîrleau cămășile de pe ei și săreau deodată în bulboană. Se auzea un țipăt scurt. Apa rece la tăia răsuflearea. Bulboana fierbea sub izbirea brațelor și a picioarelor copiilor. Ieșeau repede la mal, vineți, dîrdîind și se chirceau pe pietrele încălzite de soarele lui mai. Își puneau cămășile pe ei. Apa șiroia din păr. Tremurînd, intrau tăcuți în sat, îndreptîndu-se fiecare spre casa lui.

— Ați auzit ? Au început copiii să se scalde, striga cineva. A venit vara !

În iulie, o porneau de dimineață la scaldă. Gîrla se încălzea către amiază, dar cine avea răbdare să

scalde, în alte bulboane, mai ascunse. Copiii lăsau hîrjoana, lăsau și cămășile pe prund cu o piatră așezată peste ele, să nu le zboare vîntul și așa, goi cum veniseră pe lume, se luau după fete. Se ascundeau în crivină și le priveau cum își lepădau îmbrăcărilor. Le priveau cu ochi zgîiți cum lăsau să cadă fustele pe nisip, cum își trăgeau cămășile scurte peste cap, cum dezgoleau trupuri albe, nevăzute de soare, cum pășeau în vîrfurile picioarelor, ferindu-se de pietre, cum își cuprindeau pieptul să nu li se zărească sîinii voinici și cum intrau sfioase în gîrlă, scoînd strigăte subțiri și scurte. Cînd se afundau în bulboană, apa le mîngîia, pielea, sîinii și coapsele și fetele rîdeau de plăcere, iar risul lor se pierdea, ca un cîntec, printre malurile rîpoase, pline de scaeti cu flori albăstrui.

Copiii rămîneau tăcuți și nemișcați, pitulați după tufele de crivină. Așteptau să mai vadă odată trupurile acelor goale și ude, cu apa șiroind din păr pe spinările și sîinii arătați soarelui și să asculte vorbele deochiate ale muierilor.

Cîteodată, se întîmpla să-i descopere vreo femeie. Ieșea goală în marginea apei și în bătaia soarelui și azvîrlea cu pietre în crivină.

— Fir-ați ai dracului de diavoli, să fiți ! Ce vă zgîiți, mă ? Vi s-a făcut de muere, hai ? N-ați mai văzut așa ceva ? Stați că vă arăt eu !

Și își întorcea fundul spre crivină, cît era el de mare.

Copiii fugeau și rîdeau. Le sfîrșiau picioarele pe prundul gîrliei.

Ajungeau la bulboana lor, cercetau dacă nu le-au zburat cămășile și apoi se aruncau în apă, bălăcîndu-se pînă în apusul soarelui.

Pirul venea de la munte și trecea pe lîngă un loc unde se găsisse petrol. Uneori, pe apa lui pluteau

mari pete de păcură, mișcându-se alene la vale. Atunci, nimeni nu se băga în gîrlă.

Cum aflau că începea să curgă păcura, copiii fugeau în prima seară pînă la capul satului, în dreptul Crucii spînzuratului, adunau fin, pae, iarbă uscată, găteje și le așteau pe petele plutitoare. Scoteau din sîn amnarele, cremenea și iasca furate de acasă, scăpărau, aprindeau un șomoig de pae și îl aruncau pe grămada de pe pata de petrol. Limbi roșietice și albăstrui țîșneau spre cer, apoi se potoleau și focul continua să ardă, alunecînd la vale. Și așa, aprindeau multe focuri umblătoare. Unele se stingeau. Altele plecau mai departe, străbătînd satul și dispăreau după cotul de la Găleată, ducîndu-se spre Berca.

În nopțile de vară, mai ales cînd nu era lună, văzută de pe coastele satului, gîrla, luminată ici și colo, părea un balaur care se țira alene pe valea săpată între dealurile nu prea înalte, rupte de rîpi.

Oamenilor le plăcea jocul copiilor. Ieșeau în grădini și priveau cum focurile de pe gîrlă lunecau la vale. Apoi, se închideau în case întunecate și așteptau miezul nopții anunțat de cîntatul cocoșilor. Atunci se întorceau și copiii de pe prund, în singurați și tăcuți, se strecurau în paturi tari acoperite cu țoluri, sau adormeau afară, pe prispă, cu ochii ațintiți la bolta înaltă și îndepărtată a cerului.

Într-o noapte de iulie curgeau alene, focuri pe firul apei. Dintrodată, dinspre munte, s-a stîrnit o vîntoasă. Cerul s-a întunecat, pădurea de pe deal a început să vue, livezile să se îndoae și să geamă și, în scurtă vreme, s-a dezlănțuit furtuna. Unele focuri s-au stins. Altele, sbuciumîndu-se pe apă, continuau să se ducă la vale, printre case, printre grădini, printre oameni încremeniți în spaima lor. De pe o pată, s-a desprins, luată de vînt, o pălălaie, a sburat prin aer și s-a oprit pe acoperișul de pae al casei de pe prund a lui Dumitru Bănică. S-a aprins casa. Dumitru, nevasta și copiii abia au avut vreme să iasă.

— Foc, măi, la Bănică !, s-a auzit în sat.

Alergau bărbați, femei, copii, cu sape, cu hîrlețe, cu furci, cu cofe, cu găleți, cu mîinile goale.

Vîntul bătea năpraznic și ploae nu cădea. Se luminase toată gîrla înspre capul satului. Tăranii țipau, strigau, se îndemneau, înjurau, se drăcuiau, cărau apă din pîrîu, o aruncau pe casa lui Bănică, izbeau cu furcile în garduri, dar vîntul nu stătea și focul își vedea de treaba lui. Nimic nu îl putea opri.

A ars casa lui Dumitru Bănică pînă la pietrele pe care fuseseră așezate grinzile de temelie. A ars și gardul de cîtină uscată și cotețul găinilor, a ars tot. N-a mai rămas nimic în bălătură. Cînd n-a mai avut ce prăpădi, pe la miezul nopții, focul s-a stins. Oamenii au mai privit o vreme mormanul negru, din care mai izbucnea din cînd în cînd cîte o flăcăruițe ce se sfîrșea repede și apoi s-au împărsătiat la casele lor.

Bănică și ai lui stăteau înghemuți unii în alții, cu ochii holbați la grămada de cenușă. Cîinele, scăpat din lanț în timpul focului se întorsese acasă și lătra furios la întunericul ce se lăsase greu și înfricoșător, sfîșiat, din cînd în cînd, de fulgere albastre.

— Hai, măi Dumitre, la mine, să vă hodiniți, roști de pe prund Anghel Bucur. Oi vedea tu mîine, ce-o să faci !

Bănică s-a mișcat din loc. L-a urmat femeia și copiii. L-a urmat și cîinele care, acum, se liniștise și se gudura pe lîngă el. S-au alăturat și cei din umbră și grupul de țărani a plecat în noapte. Pietrișul de pe malul gîrlei a scîrțiat o vreme sub picioarele lor goale.

În casa lui Anghel Bucur, așezată pe coastă, între salcîmi era întuneric. Femeile și copiii intrară în tindă obosiți și se așezară jos, pe lîngă pereți.

— Dă-mi, Voico, o bărdacă de apă, că mi se uscă gîtul, făcu nevasta lui Dumitru Bănică.

Voica se ridică, gemînd de la locul ei. În întuneric se auzea cum lipăia cu tîrlăci prin tinda lipită cu o zi înainte. Mirosea în tindă a clisă crudă amestecată cu balega adunată din praful drumului.

— Ia, Filofteio și potolește-te ! Potolește-ți se-tea și inima rea, că altminteri mori și lași copiii ăștia singuri. Mîncarâți, fă, așeară, sau să le dau ăștora mici o leacă de lapte ?

— Mîncarăm, Voico !

Copiii adormiseră cu capetele răsturnate în poalele Filofteei.

Afară, pe prispă, cei doi țărani trăgeau din țigări și tăceau. Cerul era încă întunecat, nelimepizit. Peste deal, înspre Rătești, se auzeau îndepărtate, țolborosile ultimelor tunete, din ce în ce mai rare, din ce în ce mai potolite. Cerul continua să se răstească la lume.

— Auzi, mă Dumitre, făcu într-un tîrziu Arghel Bucur, tu mai știi de unde ai pămîntul pe care avușei casă ?

— De-un-să-l am ? De la tata.

— Și taică-tu ?

— De la taică-su, de la ăi bătrîn.

— Și bătrînu ?

— Asta n-o mei știu. Da, ce tot mă întreb de pămînt ?

Anghel Bucur nu se grăbi să răspundă. Sugea cu sîrg țigara și scuipa, scurt și zgomotos, firele de tutun rămase pe buze.

— Zii, măi Anghele, de ce mă întrebași de pămînt ?

— Așa, de-o probă, că mă gîndii eu la o istorie ce-am aflat-o de la moșu-meu, ăla, îl știi tu, de plecă pe Bărăgan, cînd eram noi mici și de-a rămas acolo că s-a însurat cu-o muiere mai mare decît el și-i făcuse o droae de copii. Și cînd am fost eu pe la el, să tot fie vreo zece ani de atunci, că m-am dus să-mi cunosc cîmotivele, m-a omenit moșu ăsta al meu, n-am ce zice, de m-am mirat și eu. Io-te, mă, făceam eu, nu ne uitară pe noi, ăștia de la deal ! Da, nu m-am lăsat nici eu, că-i dusei o traistă de pere d'alea drăgăciute, că știam de la tata că-i plăceau cînd a plecat de acasă. Și, cum îți spusei, moșu ăsta al meu, Neculai Bucur îl chiamă, într-o zi, cînd mă luase el la cîmp să întorcem niște fin cosit că dăduse o ploae și-l jilăvise, mă întrebă așa, deodată :

— Mă, Anghele, ce mai fac mă, ai lui Bănică, ăia de pe prundul gîrlii ?

— Păi, ce să facă ? zisei eu. În sat, n-a mai rămas decît Dumitru, ăi mai mic din copiii lui Vasile Bănică. Ailalți s-au dus, s-au risipit în lume.

Numa el, ăsta, Dumitru mai e la noi din neamul lui Bănică.

Și cum învîrteam noi, așa, finul, na, că din lațul de alături țîșni o prepelită cu puii după ea. Da fugeau, de rupeau pămîntul, risipindu-se printre palele de fin! Moșu se uită lung după pui și după prepelită.

— Carevasăzică, tu spui că s-au dus, s-au risipit. Adică tălea, așa cum au venit, așa s-au dus!

Măi, Dumitre, nu pricepeam nimica din ce spunea moșu ăsta al meu de pe Bărăgan. Întorceam finul și mă tot gîndeam, ce-o fi vrînd el să zică? Am tăcut noi așa o vreme, să fi fost atîta cît stă soarele în loc cînd se află la nămiează, am mai întors vreo cinsprezece furci de fin și ne-am oprit. Moșu s-a tras la umbră unui scoruș. Vîno, mă nepoate, să-ți spui povestea lui Bănică. Am aflat-o și eu de la tata. Pe vremea cînd era el, tata, copil, umbra p-ai, prin părțile cîmpului, o bandă de hoji de cai și-avea în fruntea ei pe unu, Grigore Bănică, de fel din Hagieni, de pe lîngă Dunăre, om aprig, zurbagiu și vîrsător de sînge. Furau caii oamenilor

de prin sate, furau și din caii boierilor de pe la conace, le înfășurau copitele în cîrpe de nu lăsa urme pe pămînt, sau le întorceau potcoavele deaîndărătalea de credeau jandarmii că ei au fugit într-o parte și cînd colo se duceau taman în partea aialaltă, furau caii și cînd puteau, îi treceau peste munți, la brașoveni, sau peste Dunăre, la bulgari și-acolo îi vindeau. Aveau gazde multe, peste tot. Într-un timp, au nemerit și în sat la noi, la Floricica. N-au venit nici să fure, că la noi nu erau cai, nici să vîndă, că nimenea nu cumpăra cai de furat. În drumul lor spre munți, se opreau în Floricica și se hodieau. Ascundeau caii în pădurea Banului și vreo trei zile se puneau pe chiolhanuri. Jandarmii erau departe, că la noi în sat nu erau jandarmi. Cînd soseau ei, hoții erau peste patru sate, aproape de graniță, cu cai cu tot și nimeni nu vorbea. Bănică se înădise la o vîdană tînră, una Grigorița. Potriveală de nume: Grigore el, Grigorița ea. Avea casă colo, pe prundu girlei, în dreptul Suhatului. Era singura casă, din partea aia a prundului și lui Grigore Bănică îi venea la socoteală. Da, mai mult îi plăcea Grigorița, mulere frumoasă cum alta nu se mai afla pînprejur. Și a venit așa, în Floricica, hoțul de cai vreo doi ani, pînă într-o noapte, cînd casa văduvei a luat foc. Au alergat oamenii să stingă pălălaia, dar nimica. S-a zis atunci că Grigore Bănică a pus focul, că să se piardă de tot urma văduvei cea tînră și frumoasă, pe care a luat-o cu el și s-a risipit cu ea în lume.

C-a fost așa, că nu, ăsta nu mai știu. Spunea tata că ziceau niște oameni că hoțul a ars casa că aflase că altu îi dădea tircoale Grigoriței. Alți oameni ziceau că Bănică știa că o să-l calce jandarmii în casa de pe prund și cînd s-a temut mai mult, a pus foc și a fugit, da pe Grigorița, n-a lăsat-o. Dracu mai știe cum a fost, că povestea e de demult! Peste vreo douăzeci de ani de la întîmplarea asta, s-a pripăsit la noi în sat un om pribeag și după o vreme, s-a aflat că era din neamul lui Bănică, hoțul de cai. S-a așezat acolo, pe prund, unde fusese casa arsă a mîrierii văduve, s-a înșurat și și-a durat și el o casă, taman pe locul celei vechi. Și așa a crescut la Floricica neamul lui Bănică. Da, după cum spuseși tu, neamul s-a risipit, a plecat, ca și Bănică ăla da demult și a rămas numa Dumitru ăsta de care îmi spuseși acum.

Umbra scorușului se rotise și nu ne mai aco-perea cînd și-a terminat moșu-meu istoria asta a voastră. La ea mă gîndeam adineoarea, cînd te întrebai de pămînt. Măi, Dumitre, nu cumva în noaptea asta, tu ai plătit prețul faptei lui Grigore Bănică, moșul ăla de demult al tău care a dat foc casei de pe prund și a luat cu el vîdana? Da, ce ești tu de vîină? Că tu, n-ai pus foc la nimenea, nu ți-ai furat femeia și nu ai fugit cu ea în lume! Ai luat-o cu cununie și acum, săraca de ea, plînge după munca ei făcută scrum azi noapte.

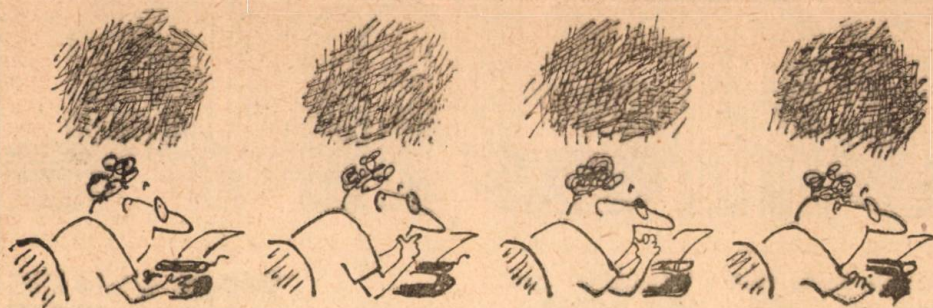
Din tîndă, se auzea sporovăiala înecată a celor două țărănci, întretăiată de bocetul trist al nevastei lui Dumitru Bănică.

Se făcea de ziuă. Cerul se limpezise. Pe coasta Răteștilor, începuse să se așeze lumina galbenă a soarelui de dimineață. De pe prundul girlei, din cenușa neagră și fierbinte a casei lui Dumitru Bănică, urca spre albastrime un fuor subțire de fum albicios care se ducea în sus, liniștit, netulburat de nici un vînt.

Deocamdată

*Revenirea-n edenul de aer,
În care plutește prezența ta impalpabilă,
Iată la ce se rezumă, deocamdată,
Dialogul meu cu lumea.
Durerea sapă atroce tunele
În plumbul brațului.
Privesc întunecimea,
Curgînd neîmblinzit din rama ușii
Și sper într-un răspuns al tău, cîstit :
Există oare, spune-mi,
Tu, ce le știi pe toate,
Acea nefericire, acea părăgînire,
Ce depășește slăbiciunea firii
Și face din bicisnic un erou ?
Oricum, e un moment în care se impune
Să calculăm exact, inginereste,
Rezistența materialelor
Din fiecă unghie
Din fiecă neuron,
Din fiecă lacrimă,
Din fiecă reverie.
S-ar putea în curînd — știe și ea ? —
Să se încline pe neașteptate
Întreg eșafodajul acesta
Cu 360°.
Deocamdată, poți ști,
Tu, ce le știi pe toate,
Trudesc să surprind, în edenul de aer
Fie și-atît de placida mișcare
A acelui ceasornic
Retras în umbra osului frontal,
Pulsînd vreme.
Deocamdată privesc întunecimea,
Curgînd neîmblinzit din rama ușii
Și te implor : așteaptă deocamdată,
Poate că voi mai fi pentru toate
Cele de dincolo de hotarul ei agresiv
Și ironic.*

EMILIA CALDĂRARU

BRUNU

— Consultațiile se întrerup pentru două ore. Reveniți la orele 17 și 33 de minute. Numerele de ordine rămân valabile.

Femeile aflate în sala de așteptare se apropiară de ghișeul din vestibul. Vorbeau cu toatele în același timp, așa încât fraza mereu repetată de funcționară: „Numerele de ordine rămân valabile”, abia se mai auzea.

Când apăruse doamna care-și croia fără nici o dificultate drumul prin sală? Pășea încet, ținându-și fusta cu o singură mână. Un gest frumos, ca și vocea calmă care punea o binevenită întrebare:

— Nu s-ar putea aștepta aici?

— Locuiți departe?

— Și vocea funcționarei se schimbă. Vorbea politicos.

— Am venit de departe!

— Vă rog să așteptați puțin.

După câteva momente funcționara deschise ghișeul și anunță:

— Persoanele care doresc pot aștepta în grădina. Dispensarul se redeschide la orele 17 și 33 de minute. Atenție la numerele de ordine.

Ghișeul se închise.

Fostele rivale începură să fraternizeze. Adunate în grupuri, comentau cu aprindere știrea. Doamna se îndepărtă de ghișeu, își puse mânușile și porni spre ieșire, salutând în dreapta și în stînga cu o ușoară înclinare a capului.

Atît costumul cit și mimica erau perfect puse la punct. Rochia albă era țesută dintr-o pînză de în care nu se strecurase nici o fibră sintetică; mânușile îi ajungeau pînă la cot și se închideau cu niște năsturași de perle, iar pașii ei mici păreau că se infundă în lîna unor covoare persane. Ce frumos mergea, ce frumos cobora treptele! Nu ca o pacientă căreia i se specificase să aștepte afară, ci ca o cucoană care părăsește o casă unde a hăut o ceașcă de ceai sau a depus o carte de vizită.

De ce se opri din drum? De ce privea cu atîta atenție clanța ușii dela intrare? Ce idee, să scoți dintr-o geantă brodată cu măgele o cîrpă de praf și să te apuci să freci cu înverșunare clanța unui dispensar! De data aceasta exagera...

În afară de cazul cînd nu se afla în vizită ci la ea acasă...

Dar nu era la ea acasă. Adineauri se prezentase la ghișeu ca să ceară îngăduința de a rămîne în sala de așteptare. Poate că locuise într-o casă asemănătoare cu cea în care se mutase provizoriu dispensarul și păstra unele ticuri. Cînd începe să te deranjeze urma lăsată de o țigară stinsă într-o scrumieră și te apuci să freci, să dai lustru, nu te mai poți opri. Cea mai mică pată de zgură, de scrum, de grăsime,

IRINA ELIADE

și se pare un afront personal. Începi cu scrumierele și apoi lustruiești sfeșnicele, tacimurile, clanțele, tot ce e de argint, de bronz sau de alamă...

Cobori pe urmele doamnei în vestibul și se opri în fața ușii de la intrare, privind cu atenție clanța, ca pe un indiciu prețios. O clanță de bronz, bogat ornamentată. Printre arabescurile în relief se întrezăreau două monograme. Una din ele perfect vizibilă, A, cea de a doua abia se mai deslușea. Nu-ți puteai da seama dacă era vorba de un N sau de un M.

Cum de dispăruse doar una din cele două inițiale? Oare femeia îmbrăcată în alb frecase ani de-a rîndul clanța, ca să dea mai multă strălucire primei inițiale, sau ca s-o facă să dispară pe cea de a doua?

Trebuia s-o găsească, s-o întrebe, să-i vorbească.

Cobori în grabă scara și porni pe o alee, apoi pe alta... Toate coteau brusc, neîngăduindu-ți să le vezi capătul, într-atît de mari erau tufele de liliac, într-atît se îndesise frunzișul copacilor.

Ce aer de rudenie au toate grădinile lăsate în paragină! Seamănă atît de bine cu cele prin care colinzi în vis, încît nu-ți poți da seama dacă pe aleile năpădite de buruieni s-au imprimat urmele propriilor tăi pași sau cele lăsate de pașii altora!

În parcul din vis, alerga pe alei în căutarea cuiva. Nu știa pe cine avea să întîlnească, dar știa locul: lîngă bazin. Uneori ajungea pînă la el, alteori nu. Cînd izbutea să se apropie și să se aplece peste bordura de ciment, apa era încrețită ca și cum cineva ar fi trecut pe acolo înaintea ei și ar fi aruncat o piatră...

Și aici, în grădina casei unde se mutase provizoriu dispensarul, existase, trebuia să existe încă, un bazin. Era neapărat necesar să dea de el înaintea ca cineva să-i tulbure apele.

O apucă pe prima alee ce i se ivi în cale, avînd certitudinea că o luase pe drumul cel bun. Și într-adevăr, după ce înconjură o magazie prin ale cărei uși se zăreau niște lăzi pe care stătea scris „Fragil”, văzu bazinul. Pe bordura lui de ciment stătea doamna îmbrăcată în alb. Cu mîna îmbrăcată în mînușa încheiată cu năsturași de perle, își ferea ochii de soarele orbitor la amiază.

— Știem că vă voi găsi lîngă bazin...

— În grădina asta nu e nici un bazin.

Ridicase ușor brațul, invitînd-o să privească daliile pitice sădite în rondul înconjurat de bordura de ciment.

— Cînd a fost astupat?

— Mult prea târziu, ca toate bazinele. Nu vorbesc de fântini. În fântinile din piețele și parcurile publice, apa curge. Și în cele vechi și în cele noi. Municipalitatea are grijă să regleze debitul, să repara țevile. Apa rămâne mereu la același nivel și pe lespeziile vechi de piatră și pe dalele de ceramică... Oamenii își pot închipui că, aplecându-se peste bordură, își imprimă chipul în aceeași oglindă. Aruncă gologani la picioarele nimfelor și tritonilor, sperând să-i înduplece să le păstreze amintirea. A doua zi, alte chipuri, alte zîmbete... Imaginile suprapuse se anihilează reciproc. Dispar și ochii care implorau, și zîmbetele lipite la nimereală pe fețele turiștilor... Dispar și bănuții cocliți ca și bronzul divinităților invocate în zadar. În fântinile din piețele și parcurile publice apa e mereu primentă...

— Nici în bazine nu stă pe loc.

— Nu curge, nu poate curge.

— În orice caz, este împrospătată periodic.

— Așa se spune... În fiecare toamnă se găsea cineva care să reia în discuție problema bazinului: „Trebuia ori astupat, ori recimentat! Păcat de nufierii aduși din Egipt, păcat de peștii aurii!” spuneau cei care nu se satură să-și oglindească fața în ape mîloase... Se puneau bani deoparte... La începutul primăverii nimeni nu mai aducea vorba despre reparații și bazinul rămânea în mijlocul grădinii, cloacă de țîțari și de muște...

— Când l-ai astupat?

— Știi foarte bine cînd... Erai, ca în mai toate nopțile cu lună din toiu verii, în preajma bazinului...

— E pentru prima oară cînd vin aici, prima oară cînd vă văd...

— Pe mine poate... Dar pe el l-ai văzut. L-ai văzut strecurîndu-se prin tufișuri și apropiindu-se de bazin. L-ai văzut scoțînd din buzunarul hainei o batistă, înmuind-o în mocirlă și ștergîndu-se cu ea pe față. L-ai văzut îndreptîndu-se spre casă. Ai văzut urmele lăsate pe scară de ghetete pline de glod... Ai văzut!

Văzuse? Citise? Visase?

Vocea monotonă și necruțătoare răvășea fotografiile smulse dintr-un album de familie, rupea filele unor cărți citite demult, proiecta pe verticală potecile parcului din vis, silindu-se să se întîlnească în vârful unei scări.

O scară mare de marmură albă... Pe trepte urme de pași. Urme de noroi... O altă scară de lemn, aproape putred, pe care nimeni nu mai urcase de ani de zile... Pe fiecare treaptă o pereche de mînuși... Albe, lungi și garnisite cu năsturași de perle... Unele intacte, puse în mijlocul treptei ca într-o vitrină, altele cu degete ce se închideau, încovoiindu-se, chircindu-se.

O vîlvătaie...

Cineva dăduse foc scării...

Ardeau fotografii... bărbați și femei îmbrăcați în haine de gală, stînd rigid, braț la braț... Și pe chipurile femeilor și pe cele ale bărbaților cineva desenasese aceeași pereche de mustăți, cu creion chimic... Ardeau rochiile de bal, redingotele, florile din păr, lanțurile de aur ale ceasurilor băgate în buzunare; ochii melancolici, gurile acoperite de mustăți; ardeau scrisori, file din carnete...

Limbi mari de foc se apropiau de o carte postală... O pagodă reflectată într-un lac... O pagodă dublă,

cu zeci de acoperișuri ce se agățau de cerul portocaliu ca niște cîrcei... Și jos, alți cîrcei sfredeleau apele de smarald...

Limbi mari și lacome înghițeau pagoda, cerul, lacul... De ce scuipaseră reversul cărții poștale pe care cineva, înainte de a se iscăli, scrisese „Al tău pe veci...”?

— L-ai auzit bătînd la ușe... Știi ce-a răspuns cînd l-am întrebat cine e...

Auzise... Auzise bătăile în ușă... Din ce în ce mai dese și mai înversunate... — Cine e? Cine e? strigase. Cît timp stătuse cu urechea lipită de ușă, nădăjduind să audă șoapta cunoscută: „Eu! Cine vrei să fie?” Auzea încă bătăile inimii lui, bătăile inimii ei...

— Și-a spus numele. Numele de familie.

— Eram sigură că n-ai uitat că n-ai putut să uiți...

Cînd deschisese ușa, în fața ei se afla un om care o privea acuzator, ca și cum ea l-ar fi silit să colinde pe drumuri neumblate, să-și facă culcuș în palate sau în bălării... Vecinii de pe același palier stăteau în prag și se uitau nedumeriți la omul care venise acasă uitîndu-și cheile și adevăratul lui nume...

— Întră! i-am spus, sperînd că în curînd își va aduce aminte... Nu și-a mai adus aminte niciodată... Își uitase adevăratul lui nume. Nu-l mai știa decît pe celălalt, numele trecut în cartea abonaților la telefon, cel care figura pe telegrame, scrisori și colete...

Poate că există o anumită asemănare între ceea ce vi s-a întîmplat dumneavoastră și ceea ce mi s-a întîmplat mie. Dar eu am martori... Locuiesc într-un bloc. Toți vecinii au auzit bătăile în ușă. Au ieșit din apartamentele lor și se uitau la noi ca la urs. Puteți întreba. Numai unul din vecini s-a mutat. Eu am martori.

— Și eu am martori... Ai auzit bătăile în ușă, ai auzit ce-a răspuns cînd l-am întrebat cine e...

— Am auzit alte bătăi în altă ușă. Ușa unui apartament dintr-un bloc oarecare... Și asta s-a întîmplat acum patru ani...

— Patru ani și cîte minute? Acesta e lucrul pe care nu-l ai în vedere. Și e important. Anii trec fără să-ți poți da seama cînd și cum... Și nu se mai întorc niciodată... Dar minutele da... Și cele rele și cele bune beneficiază de același regim... Bătăile în ușă continuă să se audă în tăcînitul ceasului pe care-l porți la mînă, întocmai cum se auzeau pe vremuri în tăcînitul ceasului de aur care atîrna pe pieptul meu... Un ceas foarte frumos, dar incomod. Nu mai știu ce-am făcut cu el...

Îl aruncase în fundul bazinului, sau într-o ladă de gunoi! Îl aruncase, așa cum astupase bazinul cu nufieri, mil și pești aurii, așa cum arseseră fotografiile și scrisorile, așa cum ștergea neîncetat inițiala numelui de pe clanță. Aruncase ceasul de aur, aruncase toate minutele — și cele rele și cele bune.

— De multă vreme nu mai am nevoie de ceas. Dar întotdeauna dau de cineva care-mi reamintește că la orele 17 și 32 de minute inițialele adevăratelor noastre nume încep să strălucească. Un minut, doar atît strălucesc. La orele 17 și 32 de minute pâlesc. Cînd una cînd alta din cele două litere dispăreau complet cîteva zile sau cîteva ani. Apoi apar amîndouă din nou, la orele 17 și 32 de minute...

Un nou document literar inedit

Un nou document literar inedit, de astă dată aparținând regretatului și prețuitului scriitor Ion Vinea, a fost descoperit recent. Este vorba de o pagină cu antetul ziarului „Evenimentul”, unde lucra pe atunci Vinea, pe care se află două catrene scrise la mașină de el și care sînt adresate unui prieten de-al său, Ovid Harmelin, care era pe atunci inginer chimist la fabrica de postav Buhuși. Scriitorul, strîmțor, îi cerea prietenului său, mai în glumă, mai în serios, niște ștofă pentru un costum de haine. Iată textul original al „cererii” formulate în versuri:

*Harmeline, Harmeline,
pantalonii-mi cad pe vine,
numai lustru, numai scame,
rid de mine tipi și dame...*

*Ca să nu mai fiu așa
mi-ai promis niște kașă.
De cuvînt tu deci te ține
Harmeline, Harmeline,
și de-mi ești prieten drag
dă-mi postav pentru nădrag.*

Urmează apoi semnătura în clar — Ion Vinea — și data de 22 februarie 1944.

După ce a primit, probabil, stofa solicitată scriitorul a mulțumit prin următorul catren :

*Acuma că-mi făcuși rostu
te rog spune-mi care-i costu,
că clientul bun de plată
poștește și altă dată...*

În loc de semnătură înțîlnim inițiala V, scrisă de mînă.

Aceste versuri umoristice vin să întrească profilul lui Vinea căruia, ca și altor scriitori celebri, ca de pildă Malraux, Eminescu, Arghezi, etc., îi plăcea o glumă bună, o vorbă de duh, dovadă versurile mai sus citate.

RADU VAIDA

Lumină de lacrimă

*Mă uit uimit prin grădină
Cum urcă vremea în flori ;
Pe meridian, o albină
Încurcă și descurcă nori.*

*Sub ciîntecul ei, pămîntul
E o lacrimă universală,
Mi-i frică să nu se stîrneasce vîntul
Fugărind această liniște pală.*

*Acum, universul se compune
Dintr-o zburătoare harnică și cîntînd,
Dintr-o lacrimă universală
Și grădina din gînd...*

ION CRINGULEANU

Absalom

*Plimbate ploi la poarta-nchisă,
cîrmaciul du-l, întoarce prora,
Pe ochiul trei îmi crește-o tisă
vestind cu verde aurora.*

*Din celălalt, din orizont,
vin semnele, ca paparude :
le sparge-un zeu cu deget bont,
ce nici nu vede, nici n-aude.*

*Dacă mi-ești tată-ntr-adevăr,
ascunde-i spada lui Ioab ;
mă strînge-un arbore de păr,
cînd mai puternic, cînd mai slab.*

*Aș vrea să mai rămîn pe lac,
ori în oglînda lui, c-o față.
M-am scorojit de mult ce tac,
de cîte remușcări mă-ngheață.*

VALERIU GORUNESCU

Bîlci

*Saciz, pepeni, bergamote,
horoscoape, ametiste,
trîmbiți, leagăne, artiste,
marfă de furat, bancnote,*

*militari, civili, batiste,
papiioane, papiote,
saciz, pepeni, bergamote,
horoscoape, ametiste,*

*pălării, afișe, note,
Dorotei, Angele triste,
praf de scărpinat și niște
elefanți, fazani, cocote.*

Saciz, pepeni, bergamote,

DINU IANCULESCU

JORGE LUIS BORGES MARGARITA GUERRERO*)

Mîncătorul de umbre

Un ciudat gen literar a înflorit independent de epoci și națiuni: ghidul mortului pe tărîmul de dincolo. *Cerul și infernul* de Swedenborg, scrierile gnostice, acel *Barde Thodol* al tibetanilor (titlu care, după Evans-Wentz, trebuie tradus: Eliberarea prin audiențe în planul post-mortem) și *Cartea Morților egipteană* nu epuizează exemplele posibile. „Diferențele și corespondențele” ultimelor două au meritat pe drept atenția cercetătorilor; ne vom mulțumi, aici să repetăm că, pentru manualul tibetan, cealaltă lume este la fel de iluzorie ca și aceasta și că, pentru cel egiptean, ea este reală și obiectivă.

Există în cele două texte un tribunal al divinităților, dintre care unele au cap de maimuță și, în amîndouă, un echilibru al virtuților și greselilor. În *Cartea Morților*, talgerele balanței sînt ocupate de o pană și o inimă; în *Barde Thodol*, de niște pietricele de culoare albă și neagră. Oficiul de călău îl îndeplinesc la tibetani niște demoni; la egipteni, Mîncătorul de umbre.

Mortul jură că nu a pricinuit foame sau plîns, că nu a ucis și că nu a pus să se ucidă, că nu a furat alimente funerare, că nu a falsificat măsurile, că nu a îndepărtat laptele de la gura vreunui copil, că nu a alungat vitele de la pășune, că nu a capturat păsările zeilor.

Dacă minte, cei patruzeci și doi îl aruncă Mîncătorului „care are partea din față de crocodil, corpul de leu și spatele de hipopotam”. El este ajutat de un alt animal, Babai, despre care nu știm decît că este înspăimîntător și că este identificat de Plutarchos cu un Titan, tatăl Himerei.

A Bao A Qou

Ca să contempli peisajul cel mai minunat din lume, trebuie să ajungi la ultimul etaj al Turnului Victoriei din Chitor. Există acolo o terasă circulară care îți permite să domini întreg orizontul. La această terasă duce o scară în spirală pe care însă nu îndrăznesc s-o urce decît cei care nu cred în legenda scării:

Pe scara Turnului Victoriei, trăiește de la începutul timpurilor A Bao A Qou, care este sensibil la valoarea sufletelor omenesti. E în stare de letargie, pe înflia treaptă, și se bucură de viață conștientă doar atunci cînd cineva urcă scara... Vibrația persoanei care se apropie îi transmite viață și o lumină interioară se însinuează în el. În același timp corpul și pielea sa aproape translucide încep să se miște. Cînd cineva urcă scara, A Bao A Qou se grămădește sub tălpile vizitatorului și urcă ținîndu-se de marginea treptelor curbate și

uzate de picioarele a generații întregi de pelerini. La fiecare treaptă culoarea sa se intensifică, forma i se perfecționează iar lumina pe care o răspîndește devine din ce în ce mai strălucitoare. Dovada sensibilității sale stă în faptul că nu ajunge să-și capete forma deplină decît la ultima treaptă, atunci cînd cel care urcă este o ființă evoluată spiritual. Altfel, A Bao A Qou paralizază înainte de a ajunge, corpul său rămîne incomplet, culoarea lui nedefinită și lumina lui tremurătoare. A Bao A Qou suferă atunci cînd nu poate să se formeze în întregime, iar plînsul lui este ca o rumoare abia perceptibilă, asemănătoare foșnetului mătăsii. Dar cînd bărbatul sau femeia care îl readuc la viață sînt plini de puritate, A Bao A Qou poate să ajungă la ultima treaptă complet format și să împrăstie o puternică lumină albastră. Întoarcerea la viață este foarte scurtă, căci, odată pelerinul coborît, A Bao A Qou se rostogolește și cade pînă la treapta inițială, unde, și asemănător unei grayuri cu contururi șterse, așteaptă următorul vizitator. Nu este posibil să îl vezi limpede decît atunci cînd ajunge la jumătatea scării și prelungirile corpului său, ca niște mici brațe cu care se ajută la urcat, încep să se definească. Unii zic că el privește cu întregul corp și că la vremea apusului seamănă cu pielea de piersică.

În decursul secolelor A Bao A Qou a ajuns o singură dată la perfecțiune.

Căpitanul Burton povestește legenda lui A Bao A Qou într-una din notele versiunii sale la *O mie și una de nopți*.

Cerbul celest

Despre structura cerbului celest nu știm mai nimic (poate pentru că nimeni nu a putut să-l vadă bine) în afară de faptul că aceste tragice animale trăiesc sub pămînt și că nu au altă dorință decît să iasă la lumina zilei. Știu să vorbească și îi roagă pe mineri să-i ajute. La început vor să-i păcălească, promițîndu-le metale prețioase; cînd acest șiretlic dă greș, cerbii încep să hăituiască oamenii, iar aceștia îi zldesc în galeriile minei. Se vorbește de asemenea despre oamenii torturați de cerbi...

Tradiția adaugă că dacă cerbii ajung la lumină se transformă într-un lichid pestilențial, care poate să devasteze regiunea.

Această fantezie este chinezească și a fost amintită în cartea *Chinese ghouls & goblins* (Londra, 1928), de G. Willoughby-Meade.

Scroafa cu lanțuri

La pagina 106 din *Diccionario folklorico argentino* (Buenos Aires, 1950) de Felix Coluccio citim:

La nord de Cordoba și mai precis la Quilinos, se vorbește despre scroafa înlănțuită, care apare mai ales în timpul nopții. Tăranii din apropierea gării ne asigură că scroafa cu lanțuri se lasă uneori să alunece pe calea ferată, iar alții afirmă că nu rareori ea aleargă pe firele de telegraf, producînd, din pricina lanțurilor, un zgomot infernal. Nimeni n-a putut s-o vadă, căci atunci cînd o cauți ea dispare misterios.

În românește de DANIEL NICOLESCU

* Din „Manual de zoologie fantastică”.

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Noi, vârsătorii

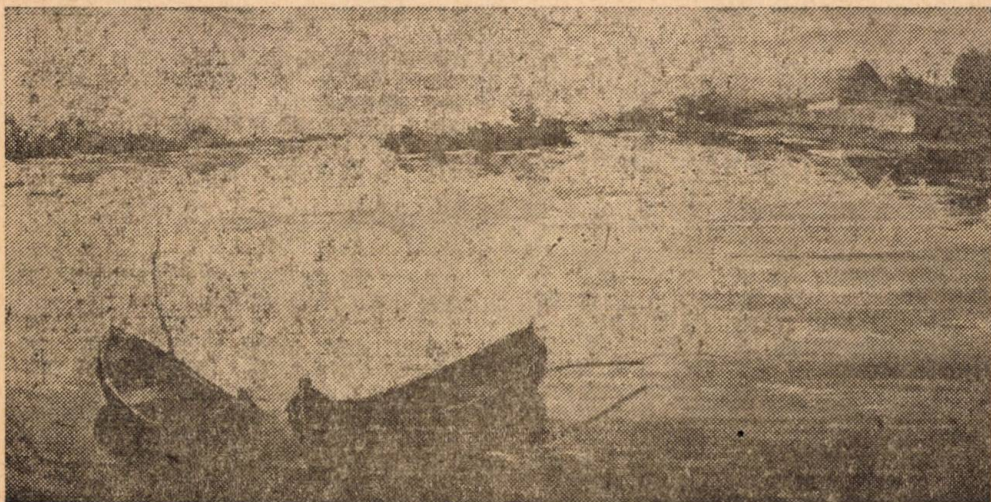
Noi, vârsătorii
Nu prea semănăm
Unul cu altul
Și nici norocul nostru
Nu prea are nimic comun
Ba din contră
Ca dovadă
Că tocmai atunci când tu
Începi să fii aidoma
Cu vârsătorul de foc
Mie îmi vine
Pur și simplu
Să vârs.

Lumina de pe munți

Noapte senină de iarnă
O lumină ireală pe munții Carpați
O culme parcă trece prin fața celorlalte
Ca un rege prin fața unor soldați.

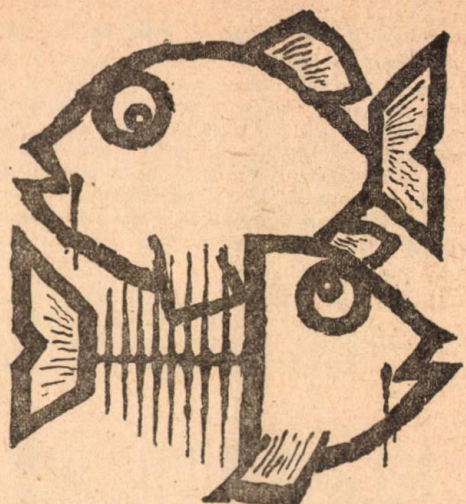
Nu trece culmea, trecem noi, prieteni
Culmea se roade-n taină dar stă
dreaptă
Sub jocul stelelor care se face
Și se desface-n noaptea ce ne-așteaptă.

Mi-e frică să nu-nceapă să fie
degradate
Chiar și aceste culmi de-atîta zel;
Să mai privim tăcuți lumina de pe
munți
Să mai lăsăm Ceahlăul să fie ce-a
fost el.

Romeo Cosmovici : „Asfințit în Delta”

Cel mai scump din Europa Centrală

Înainte de război, mama mea ținea nespuse de mult după Italia. Nu dorea atât să vadă sculpturile lui Michelangelo, ori tablourile lui Leonardo da Vinci, pe cât dorea să se scalde într-o mare caldă: căci mama se trăgea din Drina, un sat lângă Kladno, unde nu era decât un iaz amărît pentru rațe, acoperit de o pînză deasă de mătasea broaștei și, astfel, în copilărie n-avusese parte niciodată de o scăldătoare ca lumea. Așa se face că în fiecare an, odată cu venirea primăverii, îl întreba pe tata:

— Leos, anul ăsta plecăm, nu-i așa?

De obicei, Leo, tatăl meu, îi răspundea că tot mai în acel an n-avea destul bani, și se străduia să demonstreze că lângă Křivoklaty, pe malul râului Berounka e, după părerea lui, mult mai bine decât în Italia. Ca să mă explic: pe atunci tatăl meu avea cu totul alte preocupări. În centrul interesului său se aflau comerțul și pescuitul. Excela, ce-i drept, în ambele îndeletniciri, dar peștilor le acorda prioritate și asta a fost întotdeauna în detrimentul familiei noastre și al firmei suedeze „Electrolux”, unde tata era voiajor comercial, avînd misiunea să plaseze frigider și aspiratoare de praf. Se întîmpla adeseori ca pur și simplu să dispară în timp ce călătorea, și să fie găsit îndeobște pe malul Berounkîi, prințind cu momeală de biban știuci, în tovărășia pontonierului Karel Prošek, prietenul său cel mai bun.

Pasiunea pescuitului a culminat cu hotărîrea lui de a cumpăra pentru familia noastră un eleșteu de crap. În afară de faptul că o să avem la masă crapii noștri, după recoltarea peștelui o să câștigăm și o mulțime de bani, spunea el. Mama privea întreaga afacere cu scepticism și-i atrăgea atenția să nu se avînte într-o treabă care nu ținea de branșa lui. Prea mult însă nu protesta, de obicei, în asemenea împrejurări, tata țipa destul de tare, dar pînă la urmă tot n-o răbdă inima să nu întrebe dacă pe banii ăștia n-ar fi mai bine să plecăm cu toții în Italia. În loc de răspuns, tata prefera să-i arunce o privire fulgerătoare sugerînd refuzul categoric, încredințat fiind că el se pricepea la comerț mai bine decât mama cu toate rubedeniile ei creștine la un loc. În asemenea clipe,

privirea lui cuprindea atât înțelepciunea milenară a străbunilor săi, cît și simplul adevăr că pe banii dobîndiți de pe urma peștilor vom avea posibilitatea să plecăm în Italia cu neamuri cu tot. Trebuie să menționez că de povestea asta se temea mama cel mai mult.

Și astfel tata s-a apucat să caute un eleșteu. În privința asta avea ideile lui, stîrnite de imaginația sa adînc contemplativă. Un eleșteu înconjurat de sălcii plîngătoare, ici colo cite un nufăr galben în formă de inimă, iar în apă o mulțime de crap aurii, mari ca viteii, zburînd zgloabii în bătaia soarelui. Pentru înfăptuirea acestei idei tatăl meu pur și simplu zbura, așa cum zboară albina după polen. Bătuse o bună parte din ținuturile cehe, dar un asemenea eleșteu nu găsise de vînzare.

Abia la Kročehlavy i s-a înfățișat o veche cunoștință — doctorul Václavík, un bărbat înalt și robust, cu o mustăcioară subțire sub rădăcina nasului.

— Domnule inspector, n-ați vrea să cumpărați peștii mei? I-a întrebat domnul doctor pe tata care, Dumnezeu știe de ce, avea pe atunci titlul de inspector. Tatei mai mai să-i sară inima din loc.

— Și... cam cît ar trebui să coste, domnule doctor? spuse el precipitat.

Domnul doctor:

— Zece mii. Dacă vreți, vă aduc factura, să vedeți cît am dat, cu ani în urmă, pe niște crap micuți. De atunci, se înțelege de la sine, au crescut considerabil. De altfel o să vedeți.

— În dumneavoastră am toată încrederea, domnule doctor, se grăbi să-l asigure, tata.

— Haideți, să vă arăt mîșcar ce crap sînt în acest eleșteu, spuse domnul doctor.

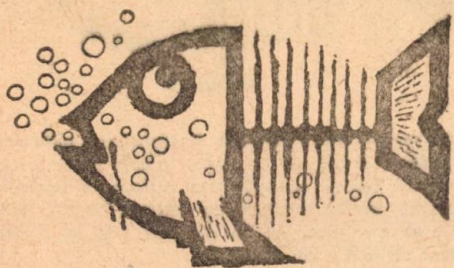
Și în timp ce mergeau într-acolo, pe tata îl cuprinsese presimțirea că găsise ceea ce căuta. Era acea cunoscută și neînșelătoare presimțire, care-i spunea întotdeauna, fără gres, unde anume avea să vîndă un frigider, unde un aspirator de praf și unde ar fi fost zadarnic să sune sau să bată la ușă. Așa cum simțea de la distanță o afacere bună, tot așa simțea acum că, în sfîrșit, avea să-și vadă

visul împlinit: un eleşteu cu crap! burduhănoşi.

Se opriră pe stăvilă şi domnul doctor Václavik îl lăsa pe tata să-şi desfete privirea. În faţa lui se întindea un eleşteu nu prea mare, în formă drept-unghiulară, străjuit din toate părţile de sălcii verzi ce-şi muiau crengile în apa liniştită, pe al cărui lăcuş se îngrămădeau, din loc în loc, colonii de nuferi cu flori galbene. La un moment dat, tata suspină de fericire şi prietenul său, domnul doctor Václavik, rosti cu o voce plină de semnificaţie:

— Şi-acum, crapii.

Şi scoase din buzunar o chiflă pe care o rupse în două şi jumătate o aruncă în apă, în dreptul stăvilărilor. Desigur, domnul doctor zîmbea, în timp ce tata nu lăsa să-i scape din ochi jumătatea de

chiflă. Deodată oglinda apei se despică, şi deasupra ei se ivi un colos auriu al cărui bot gigantic făcu, hap! şi chifla dispăru într-o clipită.

— Dumnezeu! gemu tata copleşit de emoţie. Aşa avea cel puţin cinci kilograme!

— Săse, preciză doctorul, abordînd un aer plin de importanţă.

Şi cu asta tranzacţia fu încheiată. Tata plecă repede acasă, adună toate economiile, iar mama avu prilejul să se mîngie cu gîndul că dispunea de un eleşteu cu crap! proprii. Eleşteul asta avea un singur dezavantaj: era cam departe de Praga.

Din ziua aceea tata putea fi văzut adeseori radiind de bucurie, din cînd în cînd zîmbea absent, iar mama spunea că era cu gîndul iar la crapii lui din Kročehlevy. Mama a avut întotdeauna înţelegere pentru slăbiciunile lui, aşa se explică de ce accepta pînă şi nesfîrşitele discuţii despre felul în care aveau să se dezvolte crapii în eleşteul lor. În împrejurări, tata îşi freca de obicei mîinile şi asemenea împrejurări, tata îşi freca de obicei mîinile şi se fălea:

— Herminko, ţine minte ce-ţi spun, o să cîştigăm bani berechet. M-auzi? Berechet.

Eu nu ştiam ce înseamnă berechet, dar eram sigur că trebuie să fie ceva frumos şi măreţ, căci tata zîmbea fericit şi în acest timp îi mîngia mamei mîna şi obrazii.

Se apropia toamna şi, o dată cu ea, şi strîngerea recoltei din primul nostru eleşteu. Întreaga familie, şi mai cu seamă tata se pregătea ca pentru o mare sărbătoare. În ziua cu pricina tata şi-a luat

liber de la firma Electrolux şi, cu acest prilej, doctorul îl întrebă.

— Iar la pescuit? Iar la pescuit? Treaba asta o să vă nenorocească.

În schimb, mama îşi făcuse, anume pentru acest eveniment, o haină elegantă din covercot, care-i venea de minune. I-a invitat — fireşte şi pe cumnaţii ei Karel Kopriva (Urzica) şi Karel Hruza (Groză), doi zdrahoni înalţi şi vînjoşi. Aceştia primiră sarcina precisă să stea de pază pe stăvilă, ca nu cumva să fure cineva din crapii vînaţi. Au venit, cum era de aşteptat, cu întreaga familie. Tata angajase un pescar de meserie, pe domnul Stehlik (Sticlete) din Smichow, mare specialist în recoltatul peştelui din eleşteu. Acesta a venit cu opt oameni îmbrăcaţi din cap pînă în picioare în haine şi cizme de cauciuc. Domnul Stehlik, bărbat robust şi cu multă experienţă, avea un simţ neobişnuit de dezvoltat pentru ordine şi disciplină. Ceea ce se desfăşura pe stăvilărilor idilicului eleşteu împreună de sălcii, şi presărat de nuferi galbeni, aducea mai mult a expediţie militară împotriva unui inamic necunoscut decît a pescuit. Pe stăvilări staţionau două autecamioane de cinci tone, marca „Praga”, încărcate cu tuburi de oxigen şi butoaie speciale pentru transportul crapilor. De-a lungul stăvilărilor se mişcau în tăcere oamenii de cauciuc care desfăceau şi întindeau o plasă uriaşă.

Apa din eleşteu se scurgea încet, iar tata, presimţind cîştigul gras ce avea să-l obţină din vânzarea crapilor pe care — fireşte, îi făgăduise întreprinderii pragheze Vanha, — îşi cîntea de zor oaspeţii.

La gustarea de la ora zece, cîrnaţi calzi cu chifle proaspete şi două lăzi de bere.

La prînz, merseră cu toţii la restaurantul Najedly (Nemîncatu) unde, după un alt rînd de bere, buna dispoziţie se întee. Numai tata nu bea nimic, căci el nu s-a împăcat niciodată cu băutura.

La ora trei după amiază, pe stăvilări se adunaseră sute de spectatori, iar în eleşteu nu mai rămăsese decît puţină apă.

Domnul Stehlik dădu ordinul de atac. Unul dintre pescari sună din trompeta-i aurie şi ceilalţi începură să tragă. Plasa se încovoie înscriind un arc de cerc gigant, iar dopurile de plută alunecau pe luciul apei ca nişte răstoşte zglopii. Domnul Stehlik împărtea comenzi în dreapta şi-n stînga iar „manechinele” de cauciuc, asemenea unor marionete manevrate pe sfoară, mişcau din mînă încoace şi-ncoace. Pe măsură ce se apropia deznodămîntul, în rîndul publicului creştea încordarea.

Spaţiul în care se aflau crapii se strîmta mereu, transformîndu-se în cele din urmă într-un cerc de dimensiune redusă. În aceste clipe oglinda apei ar fi trebuit să freacă şi să se unduiască de agitaţia peştilor, dar, deodată, nu se vedea nimic. Iar tata care cunoştea foarte bine acest fenomen, se făcu deodată alb ca varul şi fruntea i se broboni de sudoare.

Pescarii strîngeau cercul şi-l strîmtau mereu pînă cînd dopurile de plută se adunară toate la un loc.

Ce mai, era limpede că plasa era goală. Și totuși ! La hotarul dintre nămol și apă se zbătea ceva ! Domnul Stehlik întinse cu îndeminare minciogul, ca apoi să-l ridice în sus triumfător. Un crap ! Dar ce crap ! Tata îl știa prea bine. Gemu adinc, în timp ce mulțimea de pe dig izbucni într-un hohot năvalnic. Toată lumea a ris atunci, în afară de părinții mei.

De bună seamă, mama trebuie să fi îndurat cel mai greu această rușine, căci în ciuda faptului că trăise multă vreme în Drina, totuși Kročehlavy era orașul ei de baștină. Ne-a strâns aproape de ea și ne-a spus în șoaptă :

— Sărmanii mei copii, nici nu știți ce tată bun aveți !

Între timp, tata coborise ca o vijelie în eleșteu și acum stătea aplecat asupra peștelui ce se lupta să-și tragă răsuflarea ; îl cerceta atît de uimit, de parcă în clipa aceea ar fi văzut pentru prima oară în viața lui un crap. Domnul doctor Václavik nu-l mințise, dihania avea peste șase kilograme, căci de atunci de cînd cumpărase tata eleșteul, crapul se îngrășase, nu glumă.

După un timp, tata porni grăbit spre vila domnului doctor, hotărît să soluționeze întreaga poveste prin încruciașarea pumnilor, așa cum îl văzuse odată pe faimosul boxer František Nekolny, răfăindu-se cu adversarul său.

Îi deschise servitoarea.

— Domnul doctor nu-i acasă, a plecat împreună cu conșta să-și petreacă vacanța în Italia.

— În Italia ! Pe banii mei !

În seară aceea la cină am avut un crap de toată frumusețea. Mama, firește, nu-i vorbea tatei, dar în clipa în care el a declarat cu trufie : „Dacă tot l-am păcălit, să-l mîncăm sănătoși” — a ținut să sublinieze cu destulă minie, că pînă și pentru co-naționalul tatei, baronul von Rotschild, cine-astă ar fi fost, de bună seamă, mult prea costisitoare. Și în privința asta, se pare, avea dreptate. Căci crapul nostru era, după toate probabilitățile, cel mai scump crap — nu numai din Cehoslovacia, ci din întreaga Europă centrală... Dacă se mai adăugau și spezele legate de golirea eleșteului și de pescuit, prețul lui se ridica la unsprezece mii cinci sute de coroane bătute pe multe. Și pe banii ăștia am fi putut avea — așa cum a subliniat mama la sfîrșitul mesei — somoni proaspeți aduși direct din Canada.

Pe urmă, tatei i-a trecut furia și nu s-a mai dus să susțină proiectatul meci de box cu domnul doctor Václavik.

Anii s-au scurs. În acest timp tata vinduse frigiderul și aspiratoare de praf și mai tot timpul liber și-l petrecuse pescuind pe malul râului Berounka.

Într-o zi, pe cînd se afla din nou în biroul lui din strada Konvitska, cineva a bătut la ușă și tata, politician, a răspuns : „Întră !” și a intrat domnul doctor Václavik. În clipa aceea tata s-a făcut stăcojlu la față, ar fi vrut să se repeadă la el și să-l bumbăcească, dar pînă la urmă s-a stăpînit. După ce s-a calmat de-a binelea și-a dat seama că domnul doctor nu mai avea mustața.

— Ce mai faceți, domnule inspector ? Întrebă acesta bine dispus. A trecut o adevărată veșnicie de cînd nu v-am mai văzut... Cum o mai duceți ?

Tata ar fi vrut să-i răspundă că o ducea excelent, deoarece se hrănea înereu cu crapii cumpărați de la el, dar a preferat să tacă dînd ascultare unui glas lăuntric, care îi șoptea că adevăratul motiv al vizitei domnului doctor, urma abia să-l afle. Și, într-adevăr, peste puține clipe doctorul dădu la iveală că soția lui ar dori un frigider.

— Am venit la dumneavoastră, domnule inspector, știind că o să ne sfătuiți cel mai bine, căci, vorba ceea, sinteți de pe meleagurile noastre.

Și, rostind aceste cuvinte, îi aruncă tatei un zîmbet plin de semnificație.

— Se înțelege, domnule doctor, asta ține de branșa mea, ciripi tata, apoi se năpusti asupra clientului său cu o adevărată avalanșă verbală. Vă recomand tipul GV, construit după sistemul Platen-Munters, cu placă de marmoră deasupra, prețul zece mii trei sute cincizeci de coroane.

Domnul doctor Václavik habar n-avea de miraculosul sistem Platen-Munters, dar dădea zeos din cap, în semn de aprobare. Apoi tata îl pofti să vadă frigiderul și dumnealui se arătă nespus de mulțumit, dar cel mai încîntat a fost de placă de marmoră de deasupra. După aceea tata l-a invitat înapoi în biroul său, i-a oferit un coniac, și au stat așa multă vreme distrîndu-se de minune. Domnul doctor i-a spus tatei că a divorțat, cine s-a căsătorit, cine s-a născut și cine a murit la Kro-

čehlavy, iar tata, la rîndul lui, i-a povestit anecdote evreiești despre vestiții Khon și Abeles. Cînd, în sfîrșit, coniacul și-a făcut efectul și domnul doctor era bine ciupit, tata i-a promis că frigiderul va fi în trei zile la Kročehlavy ; transportul, firește, va fi suportat de firmă, dar contravaloarea frigiderului trebuia achitată pe loc. La care, domnul doctor i-a răspuns că atîția bani nu are asupra lui, dar că se repede pînă la bancă și totul se rezolvă numaidecît. Și, într-adevăr, peste un ceas s-a întors, i-a plătit tatei frigiderul și tata i-a tăiat chitanța.

După plecarea domnului doctor, i-a chemat pe magazionerul Skvora.

— Spune-mi, te rog, ai prin depozit vreun frigider vechi, scos din uz ?

— Unul mai găsim noi.

Și a găsit. Tata l-a pus pe vopsitorul Kučera să-i tragă o vopsea lux, iar magazionerului Skvora i-a poruncit să scoată din el toate „măruntaiele”, și astfel, pînă la urmă din frigider n-a mai rămas decît o simplă ladă goală. I-a pus apoi să-l îmbrace în ambalajul original cu eticheta MADE IN SWEDEN și în clipa aceea și-a adus iar aminte cu nostalgie, de eleșteul acela idilic din Kročehlavy împrejmuit de sălcii plîngătoare și presărat cu nuferi galbeni care, ca aspect arăta la fel de frumos, ca frigiderul din fața lui. Și pentru ca domnul doctor Václavik să poată suporta mai ușor o durere atît de cumplită, tata le-a mai poruncit subalternilor să-i trimită, separat, placa aceea de marmoră care-i plăcuse atît de mult.

În aceeași zi frigiderul a fost expediat la Kročehlavy.

De îndată ce-l primi, doctorul Václavik îl chemă de urgență pe monteurul Božnoška din Libušin, spre a face cele necesare pentru punerea în funcțiune a frigiderului. Se spune că numitul ar fi rupt-o la fugă înspăimîntat, strigînd că nu vrea să aibă de a face cu asemenea oroare.

Domnul doctor Václavik n-a stat pe tînjală și i-a telefonat tatei țipînd în receptor.

— Domnule inspector, frigiderul ăsta n-are măruntaie! Mi-ați trimis o ladă goală, mie nu-mi trebuie coteț pentru iepuri! Așa ceva am.

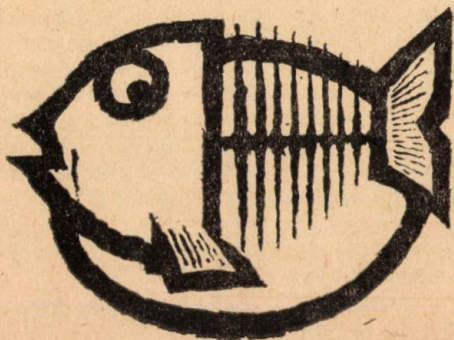
La care tata, de la celălalt capăt al firului, i-a răspuns cu voce domoală.

— Da, domnule doctor, așa e, dar n-avem cei face. Asta-i ca și cu eleșteul acela. Nici ăla n-avea nimic în el, dar de arătat arăta frumos.

Și a lăsat receptorul în furcă.

Domnul doctor Václavik nu s-a dus atunci la Praga să se răfuiească a la Nekolny, și nici nu l-a dat pe tata în judecată. Dar, de bună seamă, familia lui a trăit o seară tristă, așa cum am trăit și noi atunci după pescuitul acela de pomină. Căci domnul doctor cumpărase cel mai scump coteț de iepuri, nu numai din Cehoslovacia, ci din întreaga Europă centrală.

În românește de JEAN GROSU

Romanț

*Un fruct impur privit
în marea cea rară
visul meu în hainele unui travesti
aripi cearcăne cisme de vînătoare
ovalul pur al madonei
casetofonul cu care zilnic
îmi fac meseria
și microfonul, moalele ștreang
unde stau înșirate
boabe de mei pentru zgîrciul
dintre bătrîne cuvinte*

ehi. ce mai început de romanț!

*eu singur formînd magica-mi trupă
înregistrată în actele
unui anume Polonius
„piese istorice, pastorale,
pastorale-comice
patorale istorice, tragic-istorice
pastorale tradi-comice istorice“*

*jumătate orășeancă, jumătate țărancă
vînzătoare de tîrg, gospodină cu ziua
alte semnalmente: plîng ușor la cinema*

*mă fardez rar
încalț pantofii cu tocuri înalte
pe gazonul închipuit*

*zilnica anecdotă
o cafea pe stomacul gol
pentru cele cinci interviuri
într-o singură zi,
cu un poet, cu un prozator, cu un
dramaturg*

*și un critic literar
cu mine în somn,
piinea cea de toate zilele
are gustul condicii de prezență
cîtită egal
ca anunțul spectacolelor zilei.*

*Bună seara, bună seara, bună seara
vă spun
dintre gratiile romanțului meu
cărui îi e dor de pasteluri naive.
(toamna patria tragică
iarna turnul de gheață
primăvara florile paștelui
vara parașuta domestică)*

*Bună toamnă, bună iarnă, bună vară.
pe muzica de fond a romanțului meu
cîntecul fără glorie
al peștelui pe uscat*

LUCIA NEGOIȚA

- Vreau liniște, liniște !!!

La apariția Mașinii timpului (1895) și după aceea, pînă în clipa în care citiți aceste rânduri, explicațiile date de Explorator oaspeților săi au fost privite ca un joc de artificii silogistice menit să pregătească acceptarea altfel incredibilei călătorii în viitor. S-a dovedit însă că în substanța lor era conținută o fulgurantă intuiție a revoluției pe care avea s-o declanșeze, peste un deceniu, o suită de articole semnate Albert Einstein. Acest merit al tînărului Wells nu a trecut neobservat. În 1914, Ludwig Silberstein scria, în *Teoria Relativității*: „Nu e nici o deosebire între Timp și Spațiu, cu excepția faptului că de-a lungul Timpului se deplasează conștiința noastră. Este interesant de observat că formulele înseși utilizate de Minkowski pentru a exprima ideea că „geometria tridimensională devenind un capitol al fizicii cvadridimensionale” sînt anticipate în romanul fantastic al d-lui Wells. Iată o altă mostră ilustrativă a ceea ce se numește astăzi un „tub universal”: „De pildă, să luăm portretul unui om la vîrsta de opt ani, alt portret — la cincisprezece ani, altul — la șaptesprezece, altul — la douăzeci și trei, și așa mai departe. Toate acestea sînt, în mod evident, secțiuni, ca să mă exprim astfel, reprezentări Tridimensionale ale acestei ființe Cvadridimensionale care este ceva neschimbător și inalterabil”. Astfel dl. Wells pare să perceapă limpede absolutul, ca să mă exprim astfel, tubului universal și relativitatea diferitelor lui secțiuni”¹. Iată și opinia lui Iuliu Kagarlițki, exegetul sovietic de astăzi al operei lui Wells: „Autorul Mașinii timpului nu poate, desigur, să pretindă gloria de a fi un al doilea Einstein, dar, comparînd cîteva date, e ușor de văzut cît de îndrăzneț fi era gîndul și cît de exactă intuiția. Așa cum am arătat, experiența lui Michelson fusese efectuată în 1881 (de fapt, în 1887 — n.n.). Einstein a descoperit relativitatea timpului și spațiului în 1905. Wells a scris despre posibilitatea mișcării în timp, o idee nesăbuită potrivit vechii școli de fizică, în 1895 — zece ani înaintea lui Einstein. Și după cum știm

din istoria elaborării Mașinii Timpului, el se gîndise la această problemă cu mult mai devreme”². Și mai categoric este Charles-Noël Martin, autorul uneia dintre cele mai recente lucrări monografice consacrate lui Einstein:

„Două surse posibile de inspirație

Din primul an petrecut la Poly*, un eveniment științific a fost util inspirației einsteiniene: primul congres internațional al matematicienilor. Henri Poincaré, care ar fi trebuit să participe, nu veni, fiind reținut la Paris de un doliu; fu citită, în schimb, intervenția lui intitulată *Asupra raporturilor dintre analiză pură și fizica matematică* (...) El afirma:

„Spațiul absolut, timpul absolut, chiar geometria euclidiană, nu sînt condiții care se impun mecanic: s-ar putea enunța faptele raportîndu-le la un spațiu ne-euclidian”.

O gîndire profundă și profetică, prevestind în același timp Relativitatea restrînsă și Relativitatea generală.

Aceste fraze din 1896 pot fi alăturate primelor pagini ale unui roman extraordinar publicat în acele pagini ale unui roman extraordinar publicat în același an, *Mașina de explorat timp*** de H. G. Wells.

Wells anticipase din plin Relativitatea în acest prim roman al său:

„Există, de fapt, patru dimensiuni, trei pe care le numim cele trei planuri ale Spațiului și o a patra, Timpul (...) Nu e nici o deosebire între Timp și vreuna dintre cele trei dimensiuni ale Spațiului, cu excepția faptului că de-a lungul Timpului se deplasează conștiința noastră (...) De ce n-ar exista o a patra dimensiune *** în unghi drept cu celelalte trei? (...) Iată o serie de portrete ale aceleiași persoane la opt ani, la cincisprezece ani, la șapte-

* Școala politehnică federală din Zürich.

** Titlul francez al romanului.

*** Roșile norocului datează din 1886, Iubirea și dl. Levisham din 1900.

sprezece ani, un altul la douăzeci și trei de ani și așa mai departe. Ele sînt în mod evident secțiunile, pentru a spune astfel, reprezentările în trei dimensiuni ale unei ființe cu patru dimensiuni, care este neschimbătoare și înalterabilă.”³

Acesta este însuși cadrul Relativității așa cum o va clădi, după mai bine de zece ani, Hermann Minkowski, pornind de la articolele lui Einstein, dar care fusese descoperită în prealabil de Henry Poincaré.

Fie zis nu pentru a stabili geneza proiectelor einsteiniene, ci pentru a explica pe ce s-a sprijinit probabil evoluția lor”⁴.

Fără nici o intenție de supralicere trebuie să precizez că **Mașina timpului** este anterioară intervenției lui Poincaré. Chiar dacă facem abstracție de forma embrionară a romanului, **Argonauții Cronici** (1888), toate pasajele invocate ca dovezi ale anticipării Relativității existau în primul „articol” al versiunii din „National Observer”, apărut la 24 martie 1894 — deci cu doi ani înaintea primului congres internațional al matematicienilor. Wells trebuie desprins deci din tandemul propus de Charles-Noël Martin, **Mașina timpului** constituind o posibilă sursă independentă a inspirației lui Einstein.

Mă grăbesc să spun că omul cel mai surprins de această afirmație ar fi fost însuși autorul, care mărturisea: „Sînt și acum incapabil să-mi dau seama ce urmărește fizica modernă. Nu-mi pun această întrebare împreună cu cei care fac cercetări și speculații, ci în legătură cu ei. Am impresia că se așteaptă încă apariția unui Darwin și unui Huxley al fizicii”. Aceste fraze apăreau în 1934, după ce Einstein, Niels Bohr, Louis de Broglie pusese bazele Relativității, ale fizicii atomice și ale mecanicii cuantice! Cum să ne explicăm strania lacună? Mai ales că Wells îl cunoscuse pe Einstein, apreciindu-i creierul „atotcuprinzător și subtil”⁵ și punându-l pe dl. Burleigh din **Oameni ca zeii** să afirme că el ar fi putut să lămurească pătrunderea pămîntenilor „în vreo altă dimensiune a spațiului”... Constatînd că „toate progresele înregistrate în fizică, de la începutul secolului, îi scăpaseră lui Wells sau, mai exact, nu-l înfierbîntaseră deloc imaginația”, Jean-Pierre Vernier pune acest fapt pe seama „rolului de maximă importanță” pe care l-a jucat biologia în modelarea personalității sale și în întreaga lui operă⁷. E o interpretare care sugerează exclusiv-

tatea și, ca atare, mi se pare abuzivă. În definitiv, unele dintre cele mai șocante idei științifico-fantastice wellsiene aparțin domeniului unei fizici atunci sau deocamdată imaginare: călătoria efectivă în timp, nodurile spațiale (**Neobișnuitul caz al ochilor lui Davidson**), substanța „opacă pentru gravitație” (**Primii oameni în Lună**), bomba atomică (**Lumea eliberată**), universurile paralele (**Oameni ca zeii**). Ultimul roman pomenit în paranteză apăruse, ce-i drept, în 1923. Dar ce speculații biologice ingenioase, datînd din aceeași perioadă, pot fi citate pentru a demonstra supremația absolută a disciplinei revelate tînărului Wells de Thomas Huxley, discipolul lui Darwin?

Adevărul despre omisiunea teoriilor (și teoreticienilor) care au revoluționat fizica mi se pare a fi mult mai simplu: imaginația scriitorului nu se mai înfierbînta la contactul cu nici o izbîndă sau ipoteză științifică. El hotărîse să renunțe la science fiction pentru romanele sociale și proiecte de construcție a viitorului, unele literaturizate. Dovada o constituie, printre altele, scrisorile adresate lui Arnold Bennett, la începutul secolului: „... de ce naiba te-ai alăturat conspirației care urmărește să mă limiteze la un anumit tip de istorisire? Vreau să scriu romane și jur în fața lui Dumnezeu că am să scriu romane (...) Pot să te asigur că nu lucrez la ceva lung și straniu și profund în genul **Mașinii timpului** și n-am intenția s-o mai fac vreodată” (15 iunie 1900); „Sînt condamnat să scriu romane „științifice” și povestiri scurte pentru voi, făpturi din mulțime, și romanele mele vor constitui desfrîul meu personal” (19 august 1901)⁸. Falsa resemnare din al doilea pasaj se datorează, probabil, succesului înregistrat de **Primii oameni în Lună**, apărut în 1901. Dar Wells scrie, de fapt continuu să scrie romane „neștiințifice”⁹, abordînd tot mai rar genul care-l consacrase. Din perspectiva posterității, a fost o alegere neinspirată cu cîteva reușite notabile (**Kippis, Tono-Bungay**), opera lui realist-critică nu este la înălțimea celei a lui Dickens, Thackeray, Galsworthy — iar studiile și utopiile constituie astăzi doar un obiect de cercetare mai ales universitară. Wells a ucis astfel expresia cea mai viabilă a talentului său, din fericire nu înainte ca ea să se întrupeze într-o suită de lucrări exemplare.

¹ Ludwig Silberstein, *The Theory of Relativity*, London, 1914, p. 134.

² Iu. Kagarlițki, *Herbert Wells. Oчерк жизни i творчествa*, Gosudarstvennoe izdatel'stvo Hudojestvennoi Literaturi, Moskva, 1963, p. 155.

³ Pentru a înțelege mai exact raționamentul lui Gh. N. Martin, am tradus de astă dată pasajul din versiunea franceză a romanului, ceea ce explică unele deosebiri neesențiale.

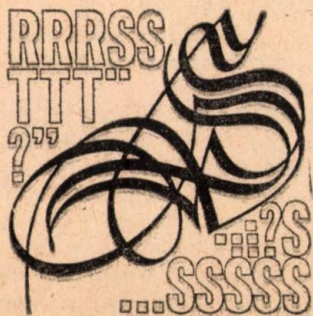
⁴ Charles-Noël Martin, *Einstein*, Hachette, 1979, p. 67—68.

⁵ H. C. Wells, *Experiment in autobiography*, London, Victor Gollancz Ltd. and The Cresset Press Ltd., 1934, p. 221.

⁶ Id., p. 29.

⁷ Jean-Pierre Vernier, *H. G. Wells et son temps*, Publications de l'Université de Ruen, 1971, p. 53.

⁸ Arnold Bennett and H. G. Wells, *A Record of a Personal and a Literary Friendship*, Edited with an Introduction by Harris Wilson, University of Illinois Press, Urbana, 1960.

prima zi de căsnicie

**ION
BĂIEȘU**

SCRIITORUL — 50 de ani
SOȚIA — 30 de ani
BĂRBATUL — 50 de ani
FEMEIA — 45 de ani
OSPĂTARUL — 30 de ani
VĂRUL — 50 de ani
NEPOTUL — 25 de ani
GRASUL 50 — de ani
SLABUL — 50 de ani
ADASISTUL — 50 de ani
PRONOSPORTISTUL — 40 de ani
POMPIERUL — 30 de ani

(În afară de Scriitorul și Soția, celelalte personaje pot fi interpretate de către aceiași doi actori și o actriță).

Apartamentul scriitorului : în fund, un birou și o bibliotecă ; în față, un salon cu o măsuță, un televizor, o canapea, două fotolii. La ridicarea cortinei scena e goală. Apoi apar Scriitorul și Soția, îmbrăcați solemn. Ea are în brațe tradiționalul buchet de mireasă. El — 50 de ani, ea — 30, ambii emoționați.

COMEDIE ÎNTR-UN ACT

SCRIITORUL : Draga mea, iată, acesta va fi cuibușorul nostru...

SOȚIA : De nebunii ?

SCRIITORUL : O, nu. Cuibușor de liniște și fericire. Nu mai sînt, din păcate, la vîrsta ștregăriilor. Acesta e biroul meu de lucru. Aici e camera de zi. Dincolo dormitorul. Acolo baia. Îți place ?

SOȚIA (cercetează fiecare încăpere) : Da. Foarte mult. Totul e cochet, mic, elegant. Pe gustul meu.

SCRIITORUL : Mă bucur.

SOȚIA (vede niște fotografii expuse în vitrina bibliotecii) : Ce sînt astea ?

SCRIITORUL : Fotografii din diferite spectacole cu piese de-ale mele. Uite, aici e George Vraca. Aici, maestrul Calboreanu. Aici Radu Beligan. Aici Nino Anghel... Și așa mai departe.

SOȚIA (după ce termină de inspectat totul se așează) : Ascultă, pot să te întreb ceva ?

SCRIITORUL : Te rog.

SOȚIA : De ce ai ținut să ne căsătorim în secret ? De ce nu mi-ai dat voie să chem cîteva prietene ?

SCRIITORUL : Ți-am spus că vom da o masă peste două săptămîni, cu prilejul aniversării zilei tale de naștere. Atunci ne vom chema fiecare prietenii și prietenele și, cu acest prilej, le anunțăm și bomba zilei : căsătoria. Nu e bine așa ?

SOȚIA : Mă rog. Fac cum zici dumneata.

SCRIITORUL : N-am înțeles : sînt soțul tău și-mi vorbești cu, dumneata " ? !

SOȚIA : Scuză-mă, încă nu m-am obișnuit. Apropo, cum ți-a venit ideea să-mi propui această căsătorie ?

SCRIITORUL : Foarte simplu. Întrucît ne vedeam aproape la fiecare două zile, am început să te privesc din ce în ce mai atent, din ce în ce mai interesat și... m-am gîndit că ar fi foarte bine să ne căsătorim și să fim împreună. Spre surprinderea mea, tu nu ai opus nici un fel de rezistență. Nici nu am apucat să termin fraza și ai și zis „da”. (Rîd amîndoi, e limpede că el glumește)

SOȚIA : Ai pronunțat mai înainte cuvîntul „interesat”. Adică ziceai că mă priveai din ce în ce mai **interesat**. Nu cumva ai făcut această căsătorie din interes ? Fii sincer, nu pătești nimic.

SCRIITORUL : Cum să-ți spun, ca să înțelegi bine ? Eu te-am luat de nevastă din dragoste, adică pentru că ești tînără, frumoasă, inteligentă, liniștită, serioasă, adică dolda de calitate. Dar aș minți dacă nu aș recunoaște că am mare nevoie de tine pentru munca mea de fiecare zi și, mai ales, de fiecare noapte.

SOȚIA : Ca să-mi dictezi și ca să-ți bat la mașină, da ?

SCRIITORUL : Exact. Am atît de mult de lucru încît nu mă pot descurca fără tine. Anul ăsta trebuie să scriu trei piese de teatru, două scenarii de film și un volum de povestiri.

SOȚIA : De altfel, n-ar fi primul caz de acest gen în istoria literaturii. Și Dostoievski s-a căsătorit cu stenodactilografa lui.

SCRIITORUL : Altfel cum ar fi scris în cîteva luni un roman atît de masiv ca „Crimă și pedeapsă” ?

SOȚIA : Drept recompensă, i-a jucat la ruletă ultimele bijuterii și rochii.

SCRIITORUL : Din fericire, la noi, jocurile de noroc sînt interzise. Dar am uitat lucrul cel mai important. Scuză-mă. (Iese spre bucătărie. Ea deschide televizorul. Pe micul ecran un balerin și o balerină zboară prin aer ca două umbre diafane, înaripate de muzica lui Ceaikovski. Scriitorul revine cu o șampanie) Un asemenea eveniment nu se poate sărbători fără șampanie.

SOȚIA (fermecată) : Ce duet superb !

SCRIITORUL : N-am înțeles.

SOȚIA : Vorbeam de duetul de la televizor. Nu e splendid ? Cită grație !

SCRIITORUL : Iubita mea, îmi dai voie să-ți fac o mică observație ?

SOȚIA : Te rog.

SCRIITORUL : Duet este atunci cînd se cîntă. Cînd cîntă doi inși în același timp.

SOȚIA : Dar cînd dansează doi inși în **același timp nu e duet** ?

SCRITORUL : Nu.

SOȚIA : Dar ce e ?

SCRITORUL : Balet.

SOȚIA (începe să se enerveze) : Dragul meu, eu nu am cultura și pregătirea ta, desigur, dar nu sînt nici o troglodită, atîta lucru știu și eu din educația pe care am primit-o de la părinți, de la școală și de la viață : cînd doi inși fac ceva împreună înseamnă că e vorba de un duet.

SCRIITORUL : Chiar dacă taie lemne împreună ?

SOȚIA (îndirjită) : Da, chiar dacă taie lemne !

SCRIITORUL : Deci, noi, dacă luăm acuma un fierăstrău și tăiem împreună un buștean, se cheamă că facem un duet ?

SOȚIA : Bineînțeles.

SCRIITORUL (siderat) : Bravo ! Imi place cum gîndești !

SOȚIA (cu nervii întinși la limită, se ridică) : Bine, dragul meu, nu ești obligat să-mi dai dreptate, firește, dar puteai, totuși să te abții și să nu mă enervezi chiar din primul sfert de oră de căsnicie. Mulțumesc.

SCRIITORUL (în panică) : Ce-i cu tine ?

SOȚIA (îndreptîndu-se spre ieșire) : Nimic. Plec.

SCRIITORUL (disperat, o oprește) : Scumpa mea, dar de-abia acum observ că tu ai un defect îngrijorător. Nu știi de glumă. (O îmbrățișează și o aduce înapoi, pe fotoliu) Doamne, ce copil poți să fii ! Dar bineînțeles că chestia aia de la televizor este, realmente, un duet. Hai să ciocnim o șampanie. O păstrez de zece ani. Mi-am propus s-o desfac doar în două împrejurări : dacă iau Premiul Nobel sau dacă mă înșor. Cum Nobelul nu l-am luat... (Încearcă să scoată dopul sticlei, dar nu reușește) Afurisiți și blestemați să fie în veci producătorii noștri de dopuri ! Deși i-am ironizat în două schițe satirice, ei continuă să fabrice niște dopuri care sînt minunate, dar care nu pot fi scoase cu nici un chip. (A obosit) Ce e de făcut ?

SOȚIA (rîde) : Nu știu. Descurcă-te, ești bărbat. Sau cheamă pe cineva, un vecin.

SCRIITORUL : Mă feresc să am relații cu vecinii, ca să nu fiu deranjat. Am să dau un telefon la restaurant să-mi trimită un ospătar specializat. (Caută în reper-toar, apoi formează un număr de telefon) Alo ! Restaurantul „Bicaz” ? La telefon este scriitorul Ion Jieșu. Vă salut ! Fii amabil, meștere, și trimite-mi și mie un băiat pînă acasă. Da, pentru o comandă. Mersi. (Închide. Îi sărută mîna soției, duios) Draga mea, nu-ți promit prea multe, dar de un lucru poți fi sigură : că vei fi fericită alături de mine.

SOȚIA : Ce înseamnă asta ?

SCRIITORUL : Ți-am mai spus : înțelegere și liniște. Sint două condiții esențiale ca să pot munci și trăi.

SOȚIA : Trebuie să-ți mărturisesc că și eu îmi doresc o viață tihnită și calmă. Prima mea căsătorie a eșuat numai din pricină că fostul meu soț era un agitat și un neurastenic, căuta ceartă tot timpul, mi-a distrus nervii. Sper ca tu să mi-i ocrotești. Nu vreau lux, nu vreau să ies în lume, să călătoresc, vreau să fim împreună, să ne înțelegem, să ne ocrotim și să te ajut cât am să pot.

SCRIITORUL : Crezi în talentul meu ?

SOȚIA : Altfel n-aș fi venit lângă tine. Uneori, te suspectez de geniu. Mai ales atunci când scrii comedii. Bat, uneori, la mașină textele tale și rîd singură de mă prăpădesc.

SCRIITORUL : Dacă ai ști ce multă plăcere îmi faci cînd îmi spui toate astea ! Îmi vindec toate rănile pe care mi le fac criticii cînd îmi acuză piesele comice de facilități. Știu că tu nu poți fi decît sinceră. (Sonerie) A venit ospătarul. (Se duce de deschide. Intră un bărbat și o femeie, ambii între două vîrste, îmbrăcați în halate de casă)

BĂRBATUL : Bună ziua, maistre. Ne iertați că vă deranjăm două minute.

SCRIITORUL (neplăcut surprins) : Despre ce e vorba ?

BĂRBATUL (intrînd fără a mai aștepta să fie poftit) : Nu vă deranjăm decît trei minute. (Către Femeie) Poftim, draga mea. (Cei doi intră ; o vîd pe Soție și o salută) Bună ziua, doamnă. Nu v-am văzut pînă acum.

SCRIITORUL : E soția mea.

BĂRBATUL : Să fie într-un ceas bun.

FEMEIA : Multă fericire.

SOȚIA : Mulțumesc.

BĂRBATUL (către Soție) : Nu v-am fi deranjat la o oră atît de nepotrivită, dar aflînd de la femeia de serviciu că maestrul e acasă și intrucît dînsul a fost ales recent — din păcate, în lipsă — vice-președinte al comitetului de bloc și intrucît președintele e în spital pentru analize am venit să discutăm o problemă urgentă. Ne permiteți ?

SOȚIA : Vă rog.

BĂRBATUL (tot către Soție) : Noi locuim exact deasupra dumneavoastră și vă asigurăm că nu veți fi deranjați cituși de puțin, nu ciocnim, nu tropăim, nu punem muzică, nu avem ciine, nici măcar pisică, doar un canar răgușit. Ne permiteți ?

SOȚIA : Vă rog. Doriți cîte o cafea ?

FEMEIA : Eu o doresc fără zahăr, căci țin regim de slăbire.

BĂRBATUL : Eu, potrivit. (Soția iese spre bucătărie) Scumpe maestre, ca să fiu foarte scurt, iată despre ce este vorba, căci dumneavoastră cunoașteți, în linii mari și pînă la un punct cazul nostru. Cu un an în urmă, eu și actuala mea soție ocupam un apartament cu două camere, adică eu o cameră și dînsa o cameră, holul fiind comun. Deși la început am avut unele conflicte din cauză că dînsa deținea un ciine pe care îl dresase să latre noaptea pentru a mă scoate din minți, în speranța că mă va determina să mă mut, pentru a-și aduce în locul meu o mătușă din Mehadia, drept pentru care ne-am dat reciproc în judecată, în final am ajuns în comun la concluzia să adoptăm o soluție pașnică și, la propunerea comitetului de bloc, ne-am căsătorit. Imediat, cu aprobarea lcralului, am spart zidul dintre cele două camere...

FEMEIA : Eu doream cu orice preț să am un șemineu din cărămidă aparentă, așa cum am citit în romanele englezești de altă dată.

BĂRBATUL : În fine, am făcut șemineul și căsnicia noastră s-a desfășurat în condiții destul de reușite pe parcursul unui an de zile. Acum, însă, am hotărît să ne despărțim de comun acord. Problema care este ? Că lcralul nu vrea să ne aprobe să construim zidul la loc. Zice că : „ce, dom-le, ce sînteți voi, meșterul Manole, azi zidiți, mîine dărîmați ?”

SCRIITORUL : Și eu cu ce vă pot ajuta ?

SOȚIA (a adus cafelele) : Poftiți cafelele.

FEMEIA : Vă mulțumesc. Ne pare rău că v-am deranjat.

SOȚIA : Nu face nimic. Doar sîntem vecini. (sonerie) Să deschid ?

SCRIITORUL : Te rog.

SOȚIA (deschide și vine urmată de ospătar) : A venit ospătarul.

OSPĂTARUL : Aveți o comandă maistre ?

SCRIITORUL : Deocamdată, nu. Desfă-mi, te rog, sticla asta de șampanie. (ospătarul încearcă, dar fără rezultat pozitiv) Dopu-asta a fost împins cu o lovitură de tun.

BĂRBATUL : Îmi permiteți și mie ? (trage de dop din răspuțeri. În zadar)

OSPĂTARUL : Maistre, iau sticla cu mine la local, avem acolo un băiat pe care l-am poreclit Gorila, ăla îi vine de hac.

SCRIITORUL : Perfect. (ospătarul pleacă. Către Bărbatul și Femeia) Unde rămăsesem ?

FEMEIA : Ne-ați întrebat cu ce ne puteți ajuta.

SCRIITORUL : Exact. Cu ce vă pot ajuta ?

BĂRBATUL : Păi să ne puneți o vorbă la lcral ca să ne aprobe să reconstruim

zidul. Altfel n-are rost să ne despărțim.
SOȚIA : Dar poate că e mai bine să nu vă despărțiți.

BARBATUL : Să știți că am studiat problema pe toate părțile și, din păcate, despărțirea e soluția cea mai reciproc avantajoasă.

SOȚIA : Din ce punct de vedere ?

BARBATUL : Din punct de vedere economic. Noi am făcut un calcul foarte exact pe ultimul trimestru din care reiese că eu ies în deficit față de dînsa cu 485 de lei lunar. Diferența nu iese de la mîncare, pentru că amîndoi mîncăm dietetic, ci de la îmbrăcăminte. Îmbrăcămintea femeiască e mult mai pretențioasă decît cea bărbătească, acestea are multe accesorii scumpe și, uneori, inutile. La salariul meu de 2825 lei fiind rețuseur la cooperativa „Arta fotografică“, din care trebuie să-mi ajut și o mamă bătrînă din Sascut, contează un deficit de 485 de lei, asta înseamnînd că această căsnicie nu este rentabilă pentru mine.

SCRIITORUL (căt-re Femeia) : Dumnea-voastră ce părere aveți ?

FEMEIA : Dînsul este un om foarte serios și cumsecade, o persoană cu care mă înțeleg foarte bine, dar din moment ce mi-a demonstrat pe hîrtie, cu cifre categorice, că această căsnicie îl desavantajează, ce pot să fac decît să-i dau dreptate ? Îmi pare foarte rău, i-am spus, dar nu pot să renunț la un ruș, la o pudră, la un rimel, la un șampon, toate fiind străine și scumpe, recunosc, sau la un sutien de import, grecesc, la fustă de sezon și așa mai departe, în timp ce el nu și-a făcut nici măcar un costum de haine. Am renunțat la dulciuri, care erau slăbiciunea mea, la portocale și la operetă, dar mai mult nu pot să fac

SCRIITORUL : Bine, am să dau un telefon la Icral.

BARBATUL : Uitați, acesta este numărul de telefon al șefului de centru. Și vă rugăm să ne scuzați de deranj.

SCRIITORUL : Nu face nimic.

FEMEIA (căt-re Soție) : La revedere, scumpă doamnă. Multă fericire.

SOȚIA : Mulțumesc. (Cei doi ies) Ciudate ființe.

SCRIITORUL : Niște imbecili. Zdrențe umane. Se despart din cauza a 485 de lei !

SOȚIA : Nu-i judeca atît de aspru. Poate folosești cazul undeva, într-o piesă, într-o povestire. (Sună telefonul)

SCRIITORUL (răspunde) : Alo ! Da. Bine. Aștept. (Închide) Idioții ăia de la restaurant nici acum n-au reușit să deschidă șampania.

SOȚIA : Te rog să nu fii nervos.

SCRIITORUL : Sînt foarte calm. Dar aș fi vrut să ciocnesc cu tine un pahar de șampanie.

SOȚIA : O să-l ciocnim.

SCRIITORUL : Ai vrea să plecăm într-un scurt voiaj de nuntă ?

SOȚIA : Nu, dragul meu. Știu cît ai de lucru și că, din cauza asta, nu te-ai simți bine. Altădată. (Sonerie) În sfîrșit, ne-a sosit șampania. (Deschide și vine cu doi bărbați : unul în vîrstă, mic și slab, și altul tînăr, înalt și zdravăn. Ultimul are o gîscă în brațe)

VĂRUL : Dacă nu vă supărați, aici trăiește și locuiește cunoscutul scriitor Ion Jieșu ?

SCRIITORUL : Dar cine sînteți dumnea-voastră ?

Eu sînt Mielu, mă ! Mielu... vărul tău.. (Scriitorul nu-l recunoaște) Mama mea și mătușa ta erau ca și surori (Se așează fără să mai aștepte invitația) Ce mai faci tu, mă, cum o mai duci, ce mai creezi, cu ce ne mai delectezi ? Mai ții mînte cînd mergeam noi cu oile pe deal ? Cu mieii... cu iezi... Măi Onele, ca să nu te rețin, că poate te afli în focul creației, că știm și noi ce e o creație și cum trebuie ea respectată, îți spun de ce te-am deranjat așa de intempestiv, uite ia gîsca asta, poți s-o faci pe varză, poți s-o ții și de prăsilă, că e blîndă și domestică mai ceva ca un copil, doarme cu mine în pat. Mă Onele, tu-l cunoști pe Gică-al meu ? Gică, ăla micu, brunet, care ți-a recitat ție o poezie acum zece ani, cînd ai fost pe la noi prin sat și l-ai mîngîiat pe creștet... (Arată spre Fiul, care e cît un munte) Uite, ăsta e. A crescut, s-a dezvoltat, am vrut să-l dăm mai departe, n-a reușit, era cam bolnăvicios, cum deschidea cartea, îl durea creierul mic. Și atunci l-am angajat magazioner la la o magazie din comună. Mă Onele, ce crezi că pățește, mă, alaltăieri ? Ce crezi ?

SCRIITORUL : Ce ?

VĂRUL : I-a luat foc magazia !

SCRIITORUL : Cum ?

VĂRUL : N-o să-ți vină să crezi : A uitat o țigară aprinsă înăuntru. Dar știi care e culmea ? Că exact în ziua aia se luase de fumat, săracu ! Dînsa cine e ?

SCRIITORUL : Soția.

VĂRUL : Săru-mîna. Luați gîsca, doamnă, și gătiți-o.

SOȚIA : Mulțumesc, dar eu nu gătesc păsări vii.

SCRIITORUL : Nu cumva a avut ceva lipsuri în gestiune și din cauza asta s-a luat, brusc, de fumat ?

VĂRUL : O fi avut, dracu' ştie, că pe urmă de unde să ne mai dăm seama, n-a rămas decît scrum : era noapte, pompierei erau voluntari... dormeau... Pe partea locală lucrurile sînt aranjate, avem martori serioşi, avem recomandări serioase. Problema e să vorbeşti tu la ADAS să plătească paguba, că de-aia e ADAS.

SCRIITORUL : Cît e paguba ?

VĂRUL : Nu e mare : vreun milion. Să plătească ADAS-ul şi pe urmă să-i oprească din leafă, două, trei sute pe lună... Am făcut noi socoteala, în anul 2187 e achitat. Ce zici, vorbeşti tu cu aia de la ADAS ?

SCRIITORUL : Ce să vorbesc ?

VĂRUL : Să spună că magazia a fost trăz-nită de trăznet.

SCRIITORUL : Păi a fost furtună în noaptea respectivă ?

VĂRUL : Era senin ca sticla, da' ce con-tează, n-ai tu relaţii ?

SCRIITORUL : Ce relaţii ?

VĂRUL : Adică să vorbeşti cu Topor să schimbe buletinul din ziua aia : să bage ploaie în loc de senin... zi-i că n-o fi degeaba, îl omenim. Să zică c-a gre-şit, n-o fi nici prima, nici ultima oară, e om şi el... Sau n-ai vreun doctor de nervi ?

SCRIITORUL : De ce ?

VĂRUL : Cum de ce ? Să-l declare ires-ponsabil. Să-i dea certificat de astenie. Că tot e el cam zănatec. O dată, cînd a venit băut, a zis că vrea să taie bu-tuci şi-a despiciat butelia de aragaz în două. Ce zici ? Poţi să faci ceva pentru el, să-l salvezi ? Gîndeşte-te.

SCRIITORUL : Păi asta fac.

VĂRUL : N-ai nici o idee ?

SCRIITORUL : N-am.

VĂRUL : Ce dracu, mă, dacă nici vouă, scriitorilor, nu vă merge mîntea, care din asta trăiţi, atunci ce să mai zicem noi, aştia care ne scoatem plînea cu fi-zicul. Hai că tot eu te scot din încurcă-tură. Am o idee de milioane !!! Ştii ce faci ? Îl înfiez !

SCRIITORUL : Pe cine ?

VĂRUL : Pe el. (Către Fiul) Zi săru-mîna !

FIUL (către Scriitor) : Săru mîna, tată !

VĂRUL : Hai, mă, că asta e soluţia : îl înfiez şi pe urmă vii la aia de la tri-bunal şi le zici : „Dom-le, ăsta e fi-miu, nu vă legaţi de el, că nu ştiu ce vă fac !” Adică faci scandal. Pe urmă după ce trecem de belea, îl desfiez. Ce zici ?

SCRIITORUL : Păi ce vîrstă are el ?

VĂRUL : Cine ? Fi-miu ? Treizeci şi cinci.

SCRIITORUL : Păi eu am patruzeci şi...

VĂRUL : Şi ce-i cu asta ?

SCRIITORUL : Păi unde s-a mai pome-nit ca fiul să aibă aproape aceeaşi vîrstă cu tatăl ?

VĂRUL : Acum te legi şi tu de-un fleac. Dar la voi, în literatură, cum e posibile toate ? Cum devine de cîntă una care e cheală, iar fiul care e viu vorbeşte cu tac-su care e mort ? Adică eu nu ci-tesc presa şi nu mă uit la televizor ?? Zii mai bine că n-ai bunăvoinţă şi că nu vrei să ne serveşti !

SCRIITORUL : Eu vreau, dar...

VĂRUL : Lasă, că vă ştiu eu pe-aştia ca-re-aţi plecat de unde aţi plecat şi v-aţi uitat vatra pe care v-aţi născut, v-aţi uitat păşunea pe care-aţi păscut mieii, oile şi caprele ! V-aţi uitat mamele, ta-ţii, cumnaţii şi fraţii şi... (Către Fiul) Ia gisca ! (Cei doi ies indignaţi. Scri-itorul rămîne semiîngîndurat).

SOŢIA : Dragă, nu te supăra, dar verii-ăştia ai tăi sînt de o neobrăzare nemi-pomenită. Te vizitează des ?

SCRIITORUL : Săptămînal.

SOŢIA : Şi n-ai încercat să-i descurajezi în vreun fel ?

SCRIITORUL : Am încercat. Am făcut chiar şi schimb de locuinţă de cîteva ori. M-au găsit.

SOŢIA : În sfîrşit, bine c-au plecat. Erau aşa de agresivi, că mă apucase frica.

SCRIITORUL : Crezi c-au plecat ?

SOŢIA : Nu ??

SCRIITORUL : În clipa asta sînt la uşă. Îmi vor cere altceva. (Sonerie) Ei sînt. (Deschide. E Vărul, însoţit de alt tînăr. Acesta poartă ochelari).

VĂRUL (intră ca la el acasă) : Ce v-aţi zis ? „Gata, am scăpat de el”. O să scă-paţi, dar nu chiar aşa. Uite despre ce e vorba : Mătuşa ta, Marioara, din Bu-zău — să nu spui că n-o cunoşti, că ea te-a crescut între trei şi şase ani, cît a fost mă-ta suferindă, atunci cînd aveai scabie şi te ungea ea cu diverse alifii — mi-a zis să-l aduc la tine din partea ei pe acest nepot din partea so-ţului, un băiat simpatic, intelectual, are liceul la bază, e merceolog, şi-a satis-făcut stagiul militar, căsătorit la casa lui, are un copilăş blond şi inteligent. (Către Nepotul) Zii despre ce e vorba, că tu ştii mai bine.

NEPOTUL : Am scris o piesă.

SCRIITORUL (surprins) : Bravo. Ce fel de piesă ?

NEPOTUL : O comedie.

SCRIITORUL : Excelent. Vrei, probabil, să ţi-o citească.

NEPOTUL : Nu, că nu mai e timp, avem tren. Vreau să-mi daţi o recomandare.

SCRIITORUL : Către cine ?
 NEPOTUL : Către Teatrul Național.
 SCRITORUL : Și ce să spun în recomandare ?
 NEPOTUL : Că e bună.
 SCRITORUL (către Soție) : Dă-mi o coală de hîrtie și un pix.
 SOȚIA : Pentru ce ?
 SCRITORUL : Ca să-i scriu recomandarea.
 SOȚIA : Fără să citești piesa ?
 SCRITORUL (confidențial) : N-am încotro, trebuie să scap de ei. (Începe să scrie recomandarea, apoi îi șoptește Soției.) Pe urmă le dau un telefon la așa de la teatru și le zic că e o timpenie.
 VĂRUL : Auzi ? Dacă tot zici că e bună, scrie acolo că e foarte bună. Ce te costă ? Un cuvînt.
 SCRITORUL : Bine. Scriu că e foarte bună.
 VĂRUL : Mulțumesc. (Nepotul îi șoptește ceva Vărului) Auzi ? Stai așa, nu te grăbi. Dacă zici că e foarte bună, de ce să nu scrii că e genială ?
 SCRITORUL : Genială ?! (Către Nepotul) Dragă, nu e prea devreme ca să îi genial ?
 NEPOTUL (înțelept) : Dar ce legătură are vîrsta cu genialitatea ?
 SCRITORUL (către Soție) : Are dreptate. Mozart era genial de la șase ani.
 SOȚIA (oripilată) : Sper că n-ai să comiți această infamie ?! O asemenea lașitate, nu ți-aș ierta-o niciodată !
 SCRITORUL (către Nepotul) : Îmi pare rău, dar nu pot să scriu așa ceva. Pentru mine, acest cuvînt e sfînt.
 VĂRUL (către Soție, enervat) : Ascultă, de ce te bagi dumneata unde nu-ți fierbe oala ?
 SOȚIA : Te rog să nu fii obraznic !
 VĂRUL : Iar eu te rog să nu-l influențezi pe dînsul ! Dînsul are obligațiile și răspunderile pe care le are, e scriitor, știe ce trebuie să scrie și ce nu trebuie să scrie ! (Către Scriitor) Hai, domnule, fă-l genial, ce dracu !
 SCRITORUL : Nu pot. Îmi pare rău.
 NEPOTUL (se enervează, brusc, ia hîrtia din fața Scriitorului și o rupe) : Bine ! Luați-le voi, consacrații, pe toate ! Fiți numai voi mari, fiți numai voi geniali și celebri, luați voi toate Nobelee ! Noi, debutanții, să crăpăm ! (Către Vărul) Hai, tataie, că m-am enervat de nemai-pomenit ! (Cei doi ies, trîntind ușa cu violență).
 SCRITORUL (îngîndurat) : Cred că trebuia să-i satisfac dorința.
 SOȚIA (îndrîjită) : Dacă făceai așa ceva, aveai de ales între mine și el !

SCRIITORUL : Draga mea, în artă și literatură lucrurile sînt foarte gingașe. Un debutant nu trebuie niciodată respins, el trebuie încurajat întotdeauna. Nu se știe de unde sare iepurele. Ce s-ar fi întîmplat dacă Iosif Vulcan nu l-ar fi publicat pe Eminescu ?
 SOȚIA : Nu s-ar fi întîmplat nimic. L-ar fi publicat Maiorescu.
 SCRITORUL : Da, dar poate că nu l-ar fi chemat Eminescu. L-ar fi chemat Eminovici.
 SOȚIA : Un talent adevărat iese, oricum, la suprafață.
 SCRITORUL : Dacă băiatul acesta era, într-adevăr, genial ? N-o să-l am pe conștiință ?
 SOȚIA : Un geniu nu poate fi atît de obraznic și agresiv. Era un impostor.
 SCRITORUL : Dar Francois Villon ? Nu era geniu și, în același timp, criminal de drept comun ?
 SOȚIA : De ce îți ascunzi slăbiciunile în spatele exemplelor ? Ești un om slab, influențabil, milos. Te-aș vrea mai ferm, mai dintr-o bucată.
 SCRITORUL : Datoria mea e să fiu bun cu toți oamenii, să-i înțeleg și să le întind o mînă de ajutor.
 SOȚIA : Datoria e cu totul alta. Să scrii. Și atît.
 SCRITORUL : Te rog să nu încerci să mă schimbi. Promite-mi asta.
 SOȚIA : De ce ?
 SCRITORUL : O schimbare cît de mică în felul meu de a fi m-ar bulversa îngrozitor, n-aș mai putea să gîndesc și să scriu un rînd. Lasă-mă așa cum sînt. Nu atinge bietul meu echilibru nici măcar cu un fir de iarbă. Îmi promiți ?
 SOȚIA (resemnată) : Bine. Mă duc să pregătesc ceva de mîncare. Mi-e foame.
 SCRITORUL : Găsești tot ce trebuie în frigider. (Soția pleacă spre bucătărie. S-a făcut seară. Luminile nu sînt încă aprinse. După un timp, pe fereastra deschisă a balconului intră două umbre. Scriitorul strigă, speriat) Cine-i ? (Aprinde lumina. În fața lui stau doi indivizi cu figuri agresive, unul slab și altul gras)
 GRASUL : Noi.
 SLABUL : Te-ai speriat ?
 SCRITORUL : Nu vă apropiați, că strig !
 GRASUL : Și dacă strigi, ce ? Ne sperii ?
 SCRITORUL : Banii sînt la CEC. În casă n-am decît mărunțiș.
 SLABUL (îl ia de guler) : Măi, acesta ! Ne iei de pungași ?
 GRASUL : Poate vrei să te îngropăm în sute !
 SCRITORUL : Atunci ce doriți ?

SLABUL : Să ne dai socoteală.

GRASUL (îl înghesuie în perete) : De ce te legi, mă, de noi ?

SCRIITORUL : Eu ?!

SLABUL : Nu ești tu scriitor ?

SCRIITORUL : Ba da. Dar aici e numărul patruzeci și cinci. Mai e unul la treizeci și nouă.

GRASUL : L-am verificat, ăla e poet. Cu tine avem treabă.

SLABUL : De ce te iei, mă, de viața noastră ? De ce ești, mă, turnător ?

SCRIITORUL (ingrozit) : Poate e o coincidență...

GRASUL : N-ai scris tu despre unul care și-a îngropat bijuteriile la rădăcina unui pom în speranța că acesta va face într-o zi fructe de aur ?

SCRIITORUL : Ba da.

SLABUL : Și la cine făceai aluzie ?

SCRIITORUL : La nimeni. Era o metaforă. (Fuge prin încăpere, apărându-se cu mobilele)

GRASUL : I-auzi, drăcie ! Atunci cum se face că persoanele în civil care mi-au făcut percheziție a doua zi după ce-ai scris măgăria aia s-au dus direct în curte, unde aveam cinci pomi, și-au săpat exact la rădăcina ăluia unde era îngropată cutia cu ghiuluri și verighete ? Adică fiind un amărit de gestionar la un chioșc cu răcoritoare și covrigi cu susan n-am avut și eu dreptul să adun din micile mele economii un kil, două de metale prețioase pentru fiica mea din prima căsătorie, că eu poate mîine-poi-mîine mă duc, iar ea rămîne pe drumuri ?

SCRIITORUL : Dar nici prin cap nu mi-a trecut să vă iau ca exemplu. Totul a fost o pură ficțiune.

SLABUL : Auzi ? Dar de ce ai zis că fi-mea și gineri-miu au plecat în voiaj de nuntă la minăstirile din Moldova și la cimitirul vesel din Săpînța cu taxiul ?

GRASUL : Mă, tu nu mai ai nimic sfînt în tine ?

SLABUL : Adică ce-ai fi vrut să fac, din moment ce Dacia-combi primită de la naș n-o puteau conduce deoarece nu aveau permis ? Să-i trimit în voiaj de nuntă cu autostopul ?

SCRIITORUL : Dar eu habar n-am avut de fiica și de ginerele dumitale !

SLABUL : Auzi ? Poate crezi că noi om fi de la Gheboia și nu știm cum e chestia cu arta și cultura. Ai tras cu urechea pe undeva, ai auzit cazul și ce ți-ai zis ? „Hai să-l ard pe nenorocitu-ăla !” Mă, eu nu zic să nu cîștigi și tu o plîne, dar de ce dai în plînea mea ?

GRASUL : Nu da în oameni, măi frate, că omul e lucru fragil, unde se strică, nu

se mai repară. Știi ce s-a întîmplat cu bietul meu văr Viorel ?

SCRIITORUL : Care Viorel ?

GRASUL : Viorel Cotaibă, ăla care era șef la barul de noapte „Crocodilul”, despre care-ai scris nota aia informativă sub formă de schiță satirică și-ai publicat-o în presă și în care susțineai că i-a făcut el unei dizeuze cu care concubina o rochie din sute, în sensul că a cusut sută lingă sută și i-a făcut o rochie lungă, de seară, din suma de 34.500 lei. Află că totul a fost o minciună ordinară ! Rochia nu era din bancnote de o sută. Era din bancnote de douăzeci și cinci, iar mînecele și tivul din bancnote de zece lei ! De ce ai scris aiurea ? De ce spui neadevăruri ? Știi că omul a fost scos pe chestia asta din funcție și că a ajuns ospătar la un bufet din Obor ?

SCRIITORUL : Îmi pare rău. Regret...

SLABUL : Lasă vrăjeala, că nu asta ne interesează. Ia o hirtie și zi acolo că tot ce-ai scris e neadevărate și că regreti că ai comis ceea ce ai comis. Documentul ne trebuie la tribunal, altfel sîntem în găleată.

SCRIITORUL : Așa ceva nu pot să fac.

GRASUL (îi pune mîna în gît) : Ai să poți ! Îți spun eu !

SLABUL : Scrie, că-ți bag pixul pe gît ! (Apare Soția cu o tîgaie în mînă. Ea îi lovește în cap, fulgerător, pe cei doi, doborîndu-i)

SCRIITORUL : Ce-ai făcut ?

SOȚIA : Cum „ce-am făcut” ? Ți-am salvat viața. Indivizii vroiau să te omoare. Cine sînt ?

SCRIITORUL (încurcat) : Nu știu... Prețindeau că ar fi niște personaje de-ale mele...

SOȚIA : Personaje ?! Dragul meu, tu mă înspăimînti. Mîine am să te duc la un medic. (Formează un număr de telefon)

SCRIITORUL : Ce faci ?

SOȚIA : Chem Miliția.

SCRIITORUL (îi închide telefonul) : Nu. Te rog. Nu e cazul să amestecăm organele de ordine. Ar afla tot blocul.

SOȚIA : Atunci ce facem cu ei ?

SCRIITORUL : Or să-și revină.

SOȚIA (îi stropește cu apă) : Hai, treziți-vă ! (Cei doi se ridică, complet buimaci) Cărați-vă, și ziceți mersi că nu v-am dat pe mîna Miliției.

GRASUL (plecînd spre ieșire, către Scriitor) : Ne mai vedem noi, tătucu' !

SLABUL : Fir-ați ai dracului de scriitori ! O să dați voi socoteală ! (Ies amîndoi)

SOȚIA (plînge) : Nu sînt nici de o oră în casa ta și simt că-mi pleznește capul de

nervi. Viața ta e un infern. Cum poți trăi în acest zbucium neîntrerupt ?

SCRIITORUL : M-am obișnuit. Și nu mă mir de nimic. Chiar dacă, într-o zi, mi-ar intra pe fereastră un extraterestru.

SOȚIA : Sau o extraterestră. (Ride) Ce-i cu șampania aia blestemată ?

SCRIITORUL : (vrea să telefoneze, dar se aude soneria la ușă) : A venit și șampania. (Deschide și revine urmat de un tip gras, care poartă sub braț o servietă imensă) Cine sînteți ? Ce doriți ?

SOȚIA (dezvădăduită) : O, Doamne ! Țsta cine-o mai fi ?

ADASISTUL : Am plăcerea de a vorbi cu însuși maestrul ?

SCRIITORUL : Da, aveți.

ADASISTUL : Va trebui să stăm puțin de vorbă într-o problemă oarecum delicată. (Scoate un dosar voluminos) Dumneavoastră ați compus recent o piesă de teatru, mai precis o comedie, la care am avut plăcerea să asist în urma sesiunii primite din partea unui grup de cetățeni asigurați, în sensul că în această piesă există referiri la activitatea A.D.A.S.-ului. Astăzi, C.O.M.-ul nostru a analizat cu atenție referirea respectivă și a decis că aceasta este eronată, greșit orientată și producătoare de confuzii.

SCRIITORUL : La ce replică vă referiți ?

ADASISTUL : Replica sună în felul următor : „Deși avea o asigurare pe viață și era burdușit cu certitudinea, cetățeanul Butușină muri ca un timpit, în timp ce dormea și visa canguri“. Am încheiat citatul. C.O.M.-ul întreabă : Ce-ați vrut să insinuați ? Că un cetățean care face o asigurare pentru viață e un timpit ?

SCRIITORUL : Nu. Timpenia lui nu avea nici o legătură cu asigurarea.

ADASISTUL : Din text nu reiese chestia asta. Nu reiese nici faptul că a murit liniștit și împăcat sufletește, conștient fiind că lasă familiei toate beneficiile care decurg din asigurare. Și nici faptul că ADAS-ul îi asigură înmormîntarea. De ce faceți o propagandă negativă instituției noastre ? Sînteți asigurat ?

SCRIITORUL : Nu.

ADASISTUL : Se vede. Scoateți această replică din piesă.

SCRIITORUL : N-o scot.

ADASISTUL : Ba da. O scoateți.

SCRIITORUL : Ba nu.

ADASISTUL : Ba da.

SCRIITORUL (îi face un semn semnificativ Soției, iar aceasta îl pocnește cu tîgaia în moalele capului, doborîndu-l) : Mersi. Ajută-mă să-l scot afară. (Cei doi tirăsc afară trupul adasistului) Ce

individ obraznic și impertinent ! (Sonerie) În sfîrșit, șampania. (Deschide. Revine urmat de un individ înalt și uscat) De unde sînteți ?

PRONOSPORTISTUL : De la Loto-Pronosport.

SCRIITORUL : Și ce doriți ?

PRONOSPORTISTUL : În ultima dumneavoastră piesă ați avut bunăvoința să faceți o referire la activitatea I.S. Loto-Pronosport, ceea ce noi vă mulțumim pentru atenție. Este vorba de o singură replică.

SCRIITORUL : Vă ascult.

PRONOSPORTISTUL : În actul doi, scena trei, personajul Bubulac zice : „Am rupt la lozuri în plic pînă am făcut bășici la dește și singurul cîștigător era cu mai trage o dată. Cu ce ? Cu pușca ?!“ Avem să vă punem cîteva întrebări. Unu : ce semnificație are această replică ? Doi : de ce v-ați oprit tocmai asupra unui aspect negativ, cînd, recent, o tînră casnică din județul Buzău a cîștigat la loz în plic un Trabant ? Trei : de ce afirmați că lozurile fac bășici în dește ? Ca să dați de înțeles că hîrtia pe care sînt tipărite e de proastă calitate ? Întrebarea numărul patru : de ce spuneți că tipului îi venea să tragă cu pușca după ce a jucat la loz în plic ? Era cumva un partizan al cursei înarmărilor ?

SCRIITORUL : Ce doriți, în concluzie ?

PRONOSPORTISTUL : Replica trebuie radiată.

SCRIITORUL : Și dacă nu vreau ?

PRONOSPORTISTUL : Veți suporta consecințele.

SCRIITORUL (îi face semn Soției, iar aceasta îl pocnește pe pronosportist cu tîgaia în moalele capului) : Mersi. (Cei doi îl tirăsc afară)

SOȚIA : Dragul meu, îmi pare rău, dar eu nu mai pot. Sînt istovită. (Se prăbușește pe un fotoliu) De ce m-am pri-pit ? De ce m-am căsătorit ?

SCRIITORUL : Gata ! Nu mai deschid la nimeni ! Poa' să fie și... (Sonerie) Nu deschid !

SOȚIA : Poate e băiatul cu șampania. (Sonerie)

SCRIITORUL : Renunțăm la șampanie. (Sonerie, apoi bătăi puternice în ușă. O voce bărbătească strigă, puternic : „Deschideți !“) Nu deschid la nimeni ! Poți să bați pînă mîine !

SOȚIA (în panică) : Sînt flăcări la fereastră ! Arde blocul !

SCRIITORUL : Fii calmă. Au sosit zorile ! Iubito, dimineața vieții noastre bate la fereastră, vorba poetului. Fii a mea pînă la amiază și așează-te, apoi, în dreapta

mea, pentru amurgul cel veșnic.... Ha, ha, ha !

SOȚIA : Ești nebun ? Dă-mi o frînghie ! Nu vreau să mor ! Nu vezi că ardem ? ! E incendiu !

SCRIITORUL : Incendiu ? ! Trebuie să fie o glumă. (Între timp, se aud lovituri puternice în ușă)

SOȚIA : Nu e nici o glumă ! Flăcările au ajuns în balcon !

SCRIITORUL (se duce la fața locului și se înspăimîntă) : Într-adevăr, e un incendiu ! (În panică) Manuscrisele mele ! (Adună hîrțile de prin sertare) Varianta a doua a ultimei piese ! Unde-i varianta a doua ?

POMPIERUL (sparge, în sfîrșit, ușa și intră) : De ce mama dracului nu deschideți ?

SCRIITORUL : Scuzați-ne... N-am auzit... Dumneata ești pompier ?

POMPIERUL (mîndru) : Voluntar.

SOȚIA : Salvați-ne !

POMPIERUL : Un moment. Să nu producem panică. Am ceva de discutat cu dînsul. (Către Scriitorul) Dumneata ești scriitorul... Na, că ți-am uitat numele !

SCRIITORUL (în culmea nerăbdării) : Nu contează. Desprece e vorba ?

POMPIERUL : Dumneata abordezi într-o operă recentă unele aspecte din activitatea pompierilor voluntari.

SCRIITORUL : Vai de mine, nici prin cap nu mi-a trecut ! Cum mi-aș fi permis ? !

POMPIERUL (scoate un carnet) : Auzi ? Pe mine să nu mă iei cu cioace, că nu ține !

SOȚIA (pregătită de plecare, cu o frînghie în brațe) : Adio, dragul meu ! Am să-ți păstreze o amintire frumoasă.

SCRIITORUL (disperat) : Nu mă aștepți și pe mine ?

SOȚIA : E tîrziu... Îmi pare rău că te părăsesc într-un moment atît de tragic, dar am oroare de foc. Bunicul meu a fost pompier. După un incendiu, l-au adus acasă într-o sacoșă de plastic.

POMPIERUL : Dumneata e bine să te grăbești. Noi mai avem treburi.

SCRIITORUL (plîngînd) : Ce păcat că n-am putut fi fericiți amîndoi !

SOȚIA (plîngînd) : Da, ce păcat ! Toți marii scriitori și-au sacrificat viața personală pentru artă. Va înțelege, oare, posteritatea gestul tău ?

SCRIITORUL : Mai mult ca sigur, nu. Posteritatea e o boarfă cinică și interesată, nu se ocupă decît de cei de pe urma cărora scoate bani. Dacă am să mor, transmite-i disprețul meu financiar.

SOȚIA : Încearcă, totuși, să te salvezi. Ești în plină putere de muncă. Adio !

SCRIITORUL : Adio ! (Soția pleacă prin balcon, ajutată de frînghie) Scuză-mă,

stimate pompier, că te-am întrerupt. Te rog continuă.

POMPIERUL : Dacă vă dogorește, ne putem așeza ceva mai încolo.

SCRIITORUL : Mulțumesc, mă simt foarte bine.

POMPIERUL : Atunci să citim citatul : „Tînărul pompier voluntar Vasile s-a deplasat de bunăvoie la locul incendiului, s-a urcat vitejește la etajul cinci, a zmul din flăcări o tînără brunetă și frumoasă ca focul, după care, profitînd de fumăraie, a început s-o pupe insistent și apăsător pe gură, în timp ce ea protesta, formal : „dragă, nu e momentul.“ Recunoști citatul ?

SCRIITORUL (umil) : Da, îl recunosc și regret profund... În clipele cînd am scris aceste cuvinte infame, probabil eram, într-o stare de inconștiență... furat de inspirație... de stil și metaforă... de dracul să mă ia... Iartă-mă... Am să schimb imediat replica... O fac pozitivă... Iartă-mă... (Îi sîrută miinile)

POMPIERUL : Vasăzică, asta e părerea dumitale despre activitatea pompierilor voluntari ? ! Noi ne ducem la incendii ca la „periniță“, ca să ne pupăm ! Ca și cum n-am avea acasă neveste, logodnice sau alte persoane dragi !

SCRIITORUL : Dragul meu, crede-mă că am scris toate astea fără să cunosc realitatea... Totul e o născocire sinistă a minții mele bolnave... (Îngenunchiază) Salvează-mă, te rog ! Mai am de scris numeroase opere valoroase, care vor intra în patrimoniul culturii naționale... Posteritatea îți va fi, probabil, recunoscătoare, iar eu te voi răsplăti cu un cadou consistent. Te rog să fii uman !

POMPIERUL : Dă-te la o parte ! (Îndreaptă tîlumba spre flăcările dinspre balcon și le stinge cu rezeziune și competență)

SCRIITORUL : Mulțumesc, tinere. Ești un om minunat. Am să te fac celebru.

POMPIERUL (cu silă) : Știi ce-ai fi meritat ? Să te fi lăsat să devii mîngal ! Ca să te-nveți minte ! (Iese cu demnitate)

SCRIITORUL (năuc) : În sfîrșit... Am scăpat cu viață... Dar soția ? A, da, a plecat. Scumpa de ea, n-a rezistat la atîtea încercări... M-a părăsit... (Se prăbușește într-un fotoliu. Sonerie. Nu reacționează. Ușa se deschide și intră Ospătarul, beat mort, cu șampania în brațe)

OSPĂTARUL : Maistre, am venit la timp... Ca să vă sting incendiul interior... Ha, ha, ha ! (Deschide șampania și stropește încăperea, inclusiv pe Scriitor, rîzînd demențial)

SCRIITORUL (iluminat) : Ei, drăcie ! Tot m-am ales cu ceva pe ziua de azi. „Incendiu interior“... Replica asta trebuie notată.

ROBERT DESNOS

CÎNTEFABULE ȘI CÎNTEFLORI

● Pelicanul

căpitan la op'spe ani
Căpitanul Jonathan,
prinse-odată — un pelican
pe o insulă-n ocean.

Pelicanul năzdrăvan
a ouat netam-nesam
un ou alb și diafan
și-a ieșit alt pelican

Și-ăst din urmă pehlivan
face-un ou tot barosan
alb ca neaua, diafan
odraslind alt pelican

Și-ar putea plăcerea să țină an de an
de nu măninci omletă din ou de pelican.

● Balena

Bociți, bociți balena care
înoată-n mări fără-ndurare
și care puii și-i hrănește
cu lapte rece, nebunește
Da, dar strepezită hrană
cuibu-și face fără teamă
într-un hău de-ocean în danț
pentru puii ei giganți.
Doarme printre scoici curate
sub coame de val surpate
peste care curg din zare
plutitoarele vapoare.

● Zebra

Zebra-i ruptă din tenebre
sună strașnic din vertebre
zvirle din picior, nechează
veselă ca o sfirlează
Cînd dau zorii-n grajd, deodată
sare-n zbor ca o săgeată
în livada ei regească
ierbi vrăjitorești să pască
I-a-ncrustat temnița-n piele
umbra grătiilor grele.

● Furnica

O furnică lungă de-un stinjen și care
poartă pe cap pălărie de soare.
Zău nu se poate, știi bine că nu.
O furnică trăgînd un car
de pinguini și canari
Zău nu se poate, știi bine că nu.
O furnică vorbind franțuzește
în havaneză și latinește.
Zău nu se poate, știi bine că nu.
Dar de ce nu ?

● Ucigașul furnicilor

L-ai văzut pe furnicar ?
Cer senin, cer cenușiu, un cer alb, cer
negru-amar.

L-ai văzut pe furnicar ?
Ochi senin, ochi cenușiu, un ochi alb,
ochi negru-amar.

L-ai văzut pe furnicar ?
Vin senin, vin cenușiu, vin alb-negru,
vin amar.

Nu-l văzui pe furnicar !
El s-a-ntors la sine-avar
Unde-a stins cu-n sfeșnicar
sfeșnicele mici și mari.
Bezna se prăvale iar.

● Girafa

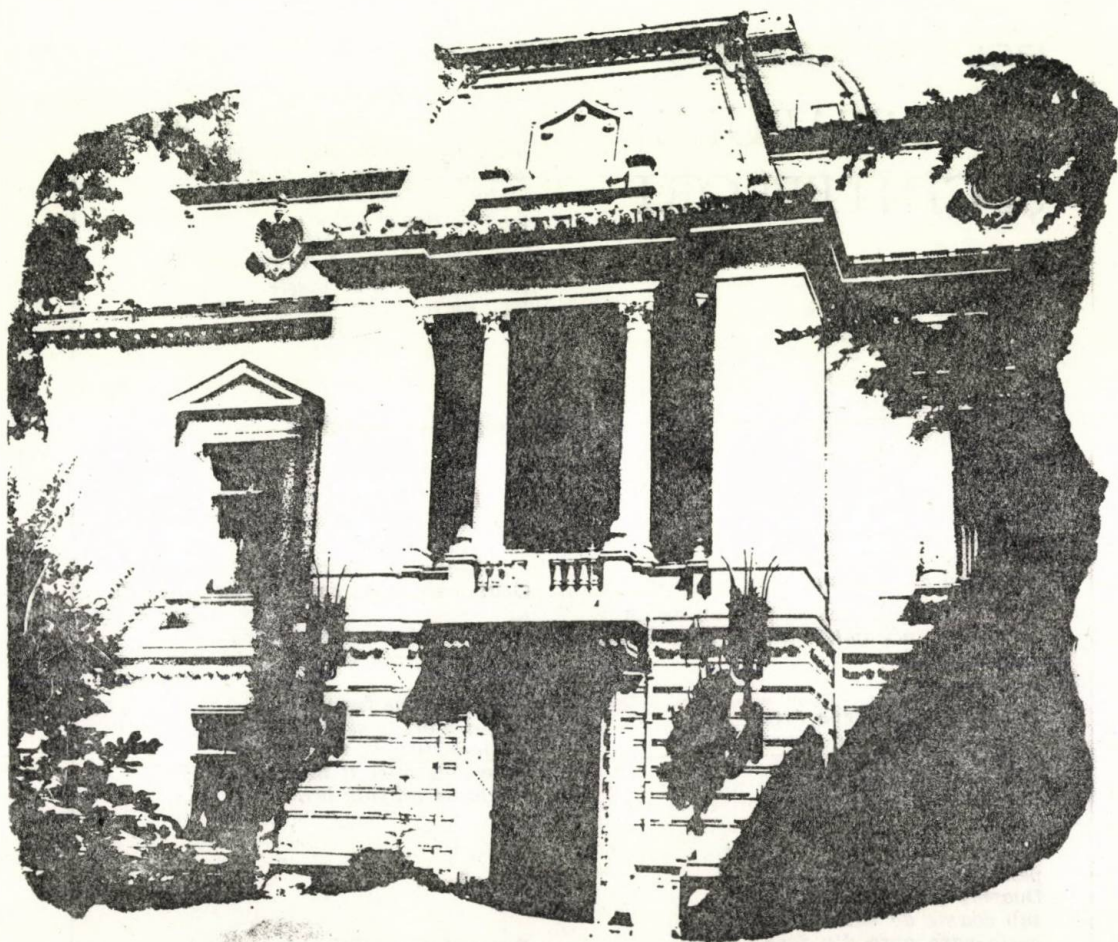
O girafă și-o drăcie
De morișcă argintie
Vînt de sud, de răsărit
Cată lung spre ciocîrlie
Vînt de nord și de-asfințit

Lîngă cer trăiesc și stele,
Vînt de sud, de răsărit,
Unde zboară rîndunele
Vînt de nord și de-asfințit.

Rîndunica-n piruete
Vînt de sud, de răsărit
Vara-i peste giruete,
Vînt de nord și de-asfințit.

Rîndunica dă parafe
Vînt de sud, de răsărit
Iarna-ntreagă-ntre girafe
Vînt de nord și de-asfințit.

În românește de
VASILE NICOLESCU

CASA CU STATUT

Deși mărunț în cinul boieresc, slugerul Niculescu lasă moștenitorilor săi, la începuturile domniilor pămîntene, pe lângă un vestit „orchestru”, rivalizînd cu cel al logofătului Dinicu Golescu, și o adevărată moșie în inima Bucureștilor, adică spațiul cuprins astăzi între Calea Victoriei și Bulevardul Magheru, de lângă Ateneu și pînă către Piața Romană. Trei dintre moștenitori și-au ridicat case cu dichis la lumina Podului Mogoșoaiei, — toate legîndu-și viața de oameni și întîmplări care însuflețesc amintirile orașului. Una dintre ele își are începuturile de zapis în anul 1835, cînd Elenca-păhărniceasa, văduva lui Hristodor Niculescu, aduce ca dotă celui de-al doilea soț, Barbu Slătineanu, un loc sterp pe Podul Mogoșoaiei, hotărnicit prin foaia de zestre, „între zidul dumnealui vistiernicul Romanit și uluca dumneaei Manda Krețulescu”.

E terenul care va ajunge vatră a „Casei Scriitorilor”. Pînă atunci însă, multe dureri și bucurii aveau să încerce și pămîntul și oamenii care l-au stăpînit. Nefericita păhărniceasă a rămas iarăși singură, fiindcă Slătineanu a părăsit-o curînd pentru alți ochi. După divorț, locul intră în stăpînirea lui Alecu Niculescu, supranumit „maître de graces”, datorită „artei desăvîrșite cu care știa să se miște, să danseze și să facă reverențele prescrise de Codul manierelor elegante”. Situat între palatul lui Romanit, dobîndit de către acest prieten al lui Grigore Ghica Vodă de la moștenitorii Facca (printre care și Costache, autorul comediei „Franzuzitele”), și între casele Krețulescu, locul cu vecinătăți atît

de evghenite îl îmbie pe Conu Alecu să clădească după gustul pe care și-l rafinase în atmosfera Parisului. Boiereasca locuință, cu un plus de eleganță și tîrzie fătuială, avea să fie, în acest colț de uliță brîncovenească, martora unei vieți uluitoare, care, în succesiunea cîtorva generații, a purtat orașul patriarhal, de la masală și ișlic, la avionul cu reacție !

Casa a ridicat-o Alecu Niculescu înainte ca „Stabilimentul Fintînilor” (anul 1847) să împartă apa, „prin urloaie de hier turnat”, curților boierești ale Podului Mogoșoaiei, fiindcă, altfel nu s-ar fi văzut nevoit să-și facă puț cu roată și zale, ale cărui ghizduri mai putrezesc încă sub asfaltul trotuarului din Calea Victoriei. Îl umbrea un plop ce-și trăiește cu majestuoasă seninătate bătrînețea, în curtea „Casei Scriitorilor”, lîngă zidul cu iederă al palatului Romanit, în care a fost zeci de ani Ministerul Finanțelor, adăpostind azi „Muzeul Colecțiilor de Artă”.

Aflăm că spre sfîrșitul vieții, Alecu s-a judecat îndîrjit cu Primăria care ținea să-i desființeze puțul, nu atît pentru faptul că devenise o prezență anacronică în peisajul pretențios al Căii Victoriei, cît mai ales pentru că, tot cărînd apă cu donița, vecinele din mahala murdăreau fața uliței peste care lunecau spre Șosea elegantele echipaje boierești.

După moartea lui Alecu, casa ajunge în stăpînirea fratelui său Nicolae, care o înstrăinează, cînd începuse să-i cam bată vîntul și ploaia prin învelișuri. Atunci s-a ivit salvarea în persoana lui Grigore Constantinescu. Fusese un biet funcționar la o „găzărie” din Brăila și, pornind după noroc, a arendat un petic din moșia **Sărata** a lui Hagi Moscu, cu bani de împrumut, a dat peste belșugul aurului negru și a ajuns potentatul petrolului românesc de la sfîrșitul veacului trecut. După ce și-a „înnobilat” numele, adăugîndu-și pe cel de MONTEORU, împrumutat de la muntele și satul din vecinătatea locurilor care-l pricopsiseră, a cumpărat în 1883 fosta locuință a lui „Maître de graces”, și a apelat la marele talent al arhitectului Ion Mincu, ca s-o îmbrace într-un fastuos veșmînt, ținînd să strivească prin eleganță și rafinament orgoliul celor ce figurau cu morgă în arhondologia valahă. Mincu o transformă între 1887—1889 într-o splendidă clădire cu exterior în stil românesc. Interiorul, unde stucul, bronzul, fierul și cristalul îmbracă exuberant coloane, uși, scări și plafoane, e realizat după gustul franțuzit al boierimii din acel sfîrșit de veac. Casa Kriger din Paris îi execută delicatele tapiserii, precum și masivul mobilier sculptat.

Arsă parțial în 1902 și refăcută, era gata gata să cadă iarăși pradă flăcărilor în toamna lui 1931. Frunza uscată, scuturată de vînt din țesătura de crengi a iederii de pe calcanul casei Romanit, luase foc de la țigara lui Argetoianu, pe atunci ministru de finanțe în guvernul Iorga. Cinicului vistiernic al „curbelor de sacrificiu” îi scăpase celebra „havană” dintre degete, pe cînd lua o gură de aer la fereastra biroului ce da spre curtea lui Monteoru. În timpul primului război mondial casa e rechiziționată, funcționînd aici Cazinoul ofițerilor din armata bicefalei monarhii habsburgice, iar între 1919—1923, adăpostește cea dintîi legea a Poloniei în România. Donată statului în 1949 de către Elena Catargi, fiica lui Monteoru, e atribuită „Casei Scriitorilor”.

Să revenim însă la interesanta figură a petrolistului. Urișa avere îi trezise în suflet nu numai dorința unor generi cu nume sonore în protipendada vremii, ci și gustul subțire al operelor de artă, ținînd să-și orneze curtea cu statui, precum odinioară patricienii Romei. Aduce din Grecia cele trei statui de marmură, cioplite în stilul antichității eline, care își etalează și astăzi grațioasele forme feminine prin volbura cu arbuști exotici ai curții. În 1898 comandă sculptorului Ionescu-Valbudea două monumentale statui, care să împodobească intrarea. Cum Monteoru se grăbea, cuprins parcă de o sumbră presimțire, Valbudea e nevoit să ceară sprijinul colegului și prietenului său Ion Georgescu, autorul statuii lui Gheorghe Lazăr din Piața Universității. Chiar în cursul anului ei cioplesc în marmură de Carrara două viguroase țărânci, una reprezentînd AGRICULTURA (Valbudea), — alta INDUSTRIA CASNICĂ (Georgescu), amîndouă purtînd, pe lîngă greblă și vîrtelniță, ie și fote, cu autentică grație feminină.

Destinul, care pînă acum îl răs fățase copios pe Monteoru, îi joacă o farsă sinistrală. Abia apucă să-și instaleze la ușă cei doi paznici de marmură și, fără timp, trece în lumea dreptîilor. Nici soarta statuiilor n-avea să fie fericită. Într-una din nopțile de coșmar ale anului 1917, nu se știe, cine și cum, le-a smuls de pe piedestale, pornindu-le pe drumuri necunoscute. O jumătate de secol, istorici și cercetători ai artei românești le-au socotit iremediabil pierdute. Muzeograful le descoperă însă în grădina fostului conac Romano, din comuna Pleșoiu, județul Olt. Recent, le-am aflat instalate în centrul orașului Slatina, AGRICULTURA — pe o peluză în fața unor blocuri, INDUSTRIA CASNICĂ — la o răspîntie de străzi.

Legate de istoria Bucureștilor, ele prezintă pentru urmașii lui Bucur, nu numai o valoare artistică, ci și una sentimentală. Georgescu și Valbudea aparțin primei serii de sculptori ai „Școalei de Belle Arte”, născută pe pămîntul Capitalei din entuziasmul lui Theodor Aman, iar anul 1898, cînd Georgescu făurește **Industria Casnică**, coincide cu anul morții lui, această operă fiind printre ultimele sale creații, dacă nu, chiar ultima.

Să sperăm oare că, după 65 de ani, răpitele fecioare se vor întoarce pe vechile și oropsitele lor piedestale ?

ALEXANDRU PREDESCU

În preajma lui 1763, cînd englezii amenințau să cucerească toată Canada, Bougainville sosi la Paris să ceară ajutor. Fu refuzat, arătîndu-i-se că Franța însăși se află într-o situație foarte precară.

— Cînd îți arde casa, îi spuse unul dintre miniștri, nu-ți mai pasă ce se întîmplă cu grajdurile.

— Aș fi preferat să vorbiți ca un cal, îi răspunse cu amărăciune Bougainville.

Către sfîrșitul războiului, ziarele britanice au anunțat reluarea competițiilor tradiționale de tir sportiv, cu care prilej un cotidian londonez a publicat un interviu cu unul dintre vechii animatori ai acestui sport.

Întrebare : „Ce părere aveți de reluarea concursului de tir dotat cu Cupa Bisley ?”

Răspuns : „Este o inițiativă lăudabilă. Dar cred că rezultatele vor fi mediocre, deoarece în ultimii patru ani trăgătorii noștri n-au avut prilejul să se antreneze serios”.

Insulele Hawaii s-au numit vreme de două veacuri insulele Sandwich, după numele primului Lord al Amiralității britanice. În mod surprinzător, numele onorabilului Earl of Sandwich, care era un pasionat jucător de cărți, n-a rămas în geografie ci în... gastronomie, prin preparatele în ventate de el ca să nu mai fie silit să întrerupă jocul pentru masă.

La începutul lui iunie 1944, înainte de ziua Z a debarcării trupelor aliate în Normandia, căpitanul unui vas care urma să ia parte la acțiune vorbi oamenilor săi.

— Frica, le spuse el între altele, este un simțămînt foarte normal.

Un marinar aflat în primele rînduri făcu atunci un pas înainte și raportă.

— Domnule căpitan, în clipa aceasta vă aflați în fața celui mai normal membru al Flotei Regale Britanice

După ce pierduse mai multe teritorii — între care Portugalia, în 1640 — regele Filip al IV-lea adăugă numelui său denumirea de „cel Mare”.

Ceea ce a făcut pe supușii săi spanioli să spună că monarhul lor este ca o groapă : crește pe măsură ce pierde pămînt...

Într-un ziar american a apărut următorul anunț :

„De necrezut și totuși adevărat ! O călătorie spațială de la pămînt la cer pentru numai 100 de dolari !”

Urma adresa unei întreprinderi de pompe funebre...

Cromwell intra în Londra, după strălucita victorie de la Naseby, în 1645. Un lingusitor îi atrase atenția cit de multă lume se strinsese să-l vadă.

— Tot atît de mulți ar fi fost și dacă m-ar fi dus la spînzurătoare, răspunse Cromwell.

La un simpozion de astronomie, unul dintre participanți a vorbit despre așa-zisele galaxii mobile, care se depărtează de pămînt cu o viteză de 150 000 km pe secundă. Întrebat asupra cauzelor acestui fenomen, un alt astronom a declarat :

— Probabil că au auzit de planurile noastre cu privire la un război nuclear.

replici celebre

Prințul de Monaco trimite pe prefectul poliției din Monte Carlo să anunțe pe un străin că este expulzat din micul său principat și că trebuie să plece în termen de douăzeci și patru de ore.

— Comunicați-i alteței-sale că e prea mîrîinos, răspunse indezirabilul. Îmi este deajuns o singură oră.

Într-un orașel situat nu departe de poligonul de explozii atomice experimentale din Nevada, domnul Van Hagan este trezit noaptea din somn de un zgîmot.

— Ce s-a întîmplat ? Întrebă el alarmat.

— Nimic, îi liniști soția lui. E doar o explozie atomică subterană.

— Slavă Domnului ! răsuflă domnul Van Hagan, ușurat. Mi-era teamă că a căzut copilul din pat

Agésilas, regele Spartei, fiind întrebat care însușire e mai de preț, dreptatea sau vitejia, răspunse :

— Dacă toți oamenii ar fi drepti, n-ar mai fi nevoie de viteji.

Albert Einstein a fost întrebat de un ziarist :

— Ce arme vor fi folosite într-un nou război mondial ?

— Nu știu ce arme vor fi folosite la începutul războiului, a răspuns savantul, dar scurtă vreme după aceea niște simple bite vor fi îndeajuns pentru a continua lupta.

Fiind directorul ziarului „L'Aurore” și văzînd că redacția stăteau mai mult la cafea, Clemenceau afișă în sala de redacție următoarea înștiințare :

„Redacții sînt cu insistență rugați să nu părăsească redacția înainte de a fi venit !”

Generalul Montgomery ținea foarte mult la punctualitatea în serviciu. Într-o zi aghiotantul său întîrzie cîteva minute și se scuza arătînd că ceasul îi rămînea în urmă. La care generalul răspunse calm :

Există două soluții — sau îți procuri dumneata alt ceas, sau îmi procur eu alt aghiotant.

În ajunul unei bătălii din Războiul de șapte ani, lui Frederic cel Mare i se aduce un soldat prins pe cînd încerca să dezerteze.

— De ce ai vrut să dezertezi ?

— Pentru că pînă acum am fost mereu înfrînt, răspunse soldatul.

— Al răbdare pînă mîine, oftă Frederic. Dacă pierdem și bătălia asta, dezertăm împreună.

Printr-o adresă către trezorerie, amiralitatea britanică solicita o alocație de șase pence pe zi necesară întreținerii unei pisici care trăia în clădirea amiralității. Trezoreria răspunse următoarele :

„Dacă în clădirea amiralității nu sînt șoareci, atunci nu-i nevoie de vreo pisică, iar dacă sînt șoareci, pisica își poate procura singură hrana”.

Academia de umor din Stockholm a decernat, în anul 1967, premiul I Institutului de Meteorologie, motivînd că „Buletinele sale conțin forță poetică susținută de imaginație și dublată de o fantezie absolut ideală...”

Pe o stradă aglomerată din Londra, un afiș : „Inrolați-vă la parașutiști ! E mai puțin periculos să sari dintr-un avion decît să traversezi strada aceasta !”

Dedesubt, cineva a adăugat cu creionul : „Aș vrea, dar cum să ajung la biroul de recrutare care se află de cealaltă parte a străzii ?”

PODUL MOGOȘOAIEI

Ferestrele sînt deschise ca vara. E o zi de februarie rece, dar clară, în care culorile se disting sfidător pe fondul alb-cenușiu al cerului și al orașului. Acesta, întins ca un polip uriaș pe spinarea cîmpiei, zvîcnește a sărbătoare. Zarva străzii asurzeste pe cei cîțiva bărbați adunați în jurul mesei. Dar par mulțumiți și conștienți de perfecțiunea emoției. Sub picioarele lor, un covor de Tebriz cu franjurile roase și lîna tocită. Ceștile de ceai aburesc legănat.

Bălăceanu aruncă ironic o trîmbă de fum spre tavanul înalt al încăperii :

— Și iată cum eu și lăncu Alecsandri, frați, prieteni și cuscri, am devenit compatrioți în anul de grație 1859 ! Ar trebui să mulțumim : mamelor noastre că ne-au născut la vreme, s-o putem trăi și pe asta.

— Urmărilor miracolului !

Scarlat Crețulescu zîmbește de două ori : odată din fotoliul confortabil în care este așezat, a doua oară din oglinda rezemată de consola din dreapta lui. E o gazdă amabilă, cere mereu să se înțească focul în sobe. Dar stau cu paltoanele pe ei. Bolintineanu și-a pus și pălăria cea veșnic turtită. Se plimbă cu mîinile la spate prin dreptul ferestrelor pîndind apariția cortegiului festiv. În umbra drapelelor, privirile lui iscoditoare sticlesc ca ochii pisicilor. De acolo, din spațiul intrigantului, el, cel mai

sincer dintre contemporani, atît de sincer încît începuseră să-l desconsidere cu duiosie, se lansează într-o istorie suspectă :

— Într-o seară, la Iași, în casa caimacamului Vogoride, atmosferă iute, condimente orientale, doamne cu decolteu magnific, consulul Goedel înclinîndu-se în fața lor doar din grumaz, ce mai, o lume care te îndirjește și-ți excită imaginația...

— Oh, oftează Bălăceanu, cînd mintea devine mai aprigă și sufletul mai tandru...

— N-ai idee, frate, ce inimă are, îmi spune Ștefan Catargiu.

— Cineeee ?

— Era vorba de Vogoride, pretindea că fanariotul are inimă largă, lată și lungă. Doamna caimacam trecea pe lîngă noi tristă.

— Și bogată...

— Tristă, bogată și hotărîtă, iar bîrfele ieșene ziceau : așa e ea, nu se simte bine cînd îi merge bine, în timp ce patrioții ziceau : o femeie care își riscă liniștea căminului pentru liniștea patriei ! Consortul, în uniformă de general moldav și fes vișiniu, mă primise jovial. „Poeții noștri sînt oameni politici, mi-a spus. Bolintineanu deschide brațele imitîndu-l. Iar eu : „N-au încotro"... Lovește în treacăt geamul polizat care zăngăne. Brusc zgomotele străzii devin brutale pentru cei din încăpăre. Mă așteptam să aud din clipă în clipă, în spa-

tele cuvintelor lui moi, pufoase, meterhaneaua, dar, vă asigur, era o prejudecată. Fanariotul era mai european decât boier Catargiu. Îmi spuse că politica cere totuși multă osteneală și luciditate, iar vizionarismul și idealismul nu sînt admise decît în proporții picate... Părea foarte convins de înțeleptele lui banalități și deosebit de vesel. „Dumneata ești un poet cu vederi practice, m-a întrebat, și un politician cu vederi poetice?” Se așteptase probabil să mă amuz, eu însă nu știam ce anume să mă supere mai tare din cele două bănuiele, și atunci m-a scos din încurcătură propunîndu-mi... să rămîn în Moldova. O invitație făcută tot cu brațele deschise, cu privirea duioasă... „Te fac colonel!”

Bălăceanu rîde presimțind poanta.

— Da. Asta mi-a făgăduit. Te fac colonel! Eu am zîmbit încurcat și el mi-a arătat un tînar tolnit pe sofa alături de Cocuța Vogoride, un tînar ce rîdea cu poftă. „Eu l-am făcut colonel și pe Alecu în mai puțin de o lună.” S-a îndreptat spre aceasta și i s-a adresat cu o afecțiune visătoare: „Cuza-che, vino să te prezint poetului Bolintineanu.” Așa l-am cunoscut.

Afară, lumea tălăzuiește. Ropote de trăsuri în goană, risete, niște tobe bubuind înăbușit și clopotele bisericilor din apropiere.

Ghica respiră cu emoție vacarmul care se înțește și, împingînd cu vîrfurile pantofilor marginea covorului de Tebriz, spune:

— M-am hotărît să rămîn în țară, să-mi găsesc aici oareșcare întrebuințare.

Ceialți tac. Nu par surprinși. El mîngîie visător buza paharului cu ceai și are deodată certitudinea că va fi ministru. Acesta va fi rolul lui. A vrut prea mult. Va fi doar ministru.

Aerul rece de afară le pătrunde pe sub paltoane, pe sub haine, pe sub cămășile de mătase, cu tot ceaiul fin, cald, aromat, servit în impecabil ceremonial. Bălăceanu, cuprins de o bruscă frenezie:

— Quelle chance que celle de Couza! Qui sait si quelque jour on ne viendra pas d'annoncer ton avènement au trône de Tombouctou!

I se adresează peste umăr lui Scarlat Cretulescu.

— Ah, c'est possible l'impossible! recunoaște acesta.

Alexandrescu soarbe energic din paharul înveșmîntat în cămașa de argint:

— De cînd Rosetti s-a arătat atît de entuziasmat de Cuza, de cînd l-a făcut „sublim”, simt nevoia să am rezerve...

— Totuși, cineva, o ființă cu cravată tricoloră recita pe stradă versurile dimitale chiar acum o oră, îl asigură aparent fără ironie Cretulescu și încearcă să refacă versurile: Timp dorit, zi de speranțe, Fiu al țării, salutare!...

Un uragan de „urrrra” se revarsă în încăpere.

— Vine?

Bolintineanu scrutează strada.

— Nu se vede nimic deocamdată, dar lumea se agită ca și cînd...

Bulucelea e mare. Au apărut zeloșii care țin ordinea, împing pe cei ce se reped în mijlocul drumului să vadă cu o clipă înainte steagurile corporațiilor și panazele cailor jandarmeriei. Cîțiva cîini vagabonzi rătăciți prin gloată schelălăie maltratați, fugăriți, spre hazul unor țigănuși care joacă tanaua în ciuda indignatului bun simț al populației. Începe o altă vinătoare și apar bicele surugiilor care și-au lăsat trăsurile și căruțele pe străzile apropiate și au venit la primirea Domnitorului. Un țînc cu plete încălcite curgîndu-i pe sub căciula veche și murdară este lovit peste față. Urlă. O femeie dă să leșine.

Emoția crește!

— Les choses ne sont pas mûres, spune Ghica care s-a ridicat de la locul lui și privește pe fearestră spectacolul bucuriei populare. Les roumains ne sont pas prêts à écouter le langage de la raison. Balcoanele, porțile, geamurile sînt împodobite cu ghirlande de flori, steaguri, șaluri orientale, ștergare cu frumoase riuri și domnișoare cu pălăriuțe vesele, pline de pene și funde. Casele de vis-à-vis au în față un gard de oameni.

Nerăbdarea generală poartă cuibărită în ea, ascunsă cu grijă și superbie, apatia străveche, scepticismul bătrînesc și impetuoșitatea superficială a tinerilor. De sute de ani valahii nu mai trăiseră o bucurie atît de reală. De bucuriile false, pe care cu generozitate și uneori cu artă le tot arătaseră cînd li se spusese că este nevoie, se săturaseră. Nu sînt

Stinga: pecetea „Marii logofeții”, 1831
Mijloc: pecetea „Sfatului orașenesc din București”, 1831
Dreapta: pecetea comisiei „Cfătirurilor”, 1853

ei de vină că nu mai știu s-o trăiască de-adevăratelea.

— Atîta entuziasm vine din conștiința că am făcut ceva mai mult decît ni s-a îngăduit, mormăie Cretzulescu cu vocea gîtuită.

Mulțimea de tot felul nu contenește să se înghesuie pe Podul Mogoșoaiei împingîndu-se, îndeșindu-se și aclamînd pe „alesul nației”.

Iar alesul nației intră în capitala Valahiei foarte posomorit.

Drumul lui e pavat cu flori iernatice și panglici tricolore.

Escadronul de cavalerie dinaintea trăsorii își clatină calpăcele de astrahan în ritmul pasului de paradă, fluturînd panglicile roșii cu o energică disciplină. Dolmanele albastre cu centuri roșii și cu trese aurite strălucesc în lumina rece.

Trăsura prințului pare purtată de mîinile oamenilor care strigă, cîntă, se înghesuie, se strivesc. În balcoanele și ferestrele caselor și pe acoperișuri flutură eșarfele și florile de hîrtie. Arcurile de triumf împodobite cu cetini de brad și ferigi se clatină împinse de năvala poporului. Lăutarii, prin colțuri de străzi, urcați pe scaune și butoaie, își scrițîie mulțumirea ajunsă la delir. Femei cu largi crinolone aruncă buchețele de frezii spre trăsura cu bogate ornamente domnești, tîrgovețe cu paltoanele deschise țipă și plîng, domni gravi își agită pălăriile tari, copii țopăie luați de vîrtejul celor mari, țăraniîngenunchează. Acesta este prințul tuturor.

„La legi nouă, om nou.”

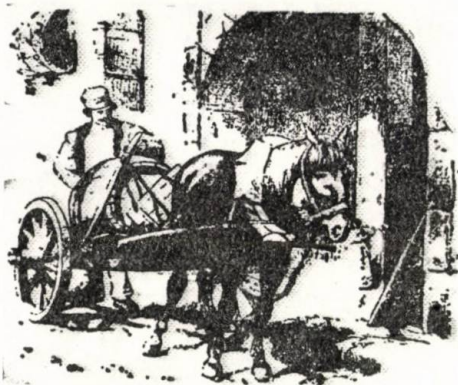
Îi salută cu zîmbete simple și le face semn cu mîna, de parcă ar întîlni vechi cunoștințe, rude, vecini.

Acesta n-a lăsat un purcoi de bani la Constantinopol ca să capete un tron. Se zice că nici nu s-ar fi gîndit vreodată la el. A fost ales și a spus: „Vom fi Domn constituțional...” A mai spus că e gata să se retragă în viața privată dacă Marile Puteri vor accepta unirea cu un prinț străin.

— Să fie oare fericirea un apanaj al speranței, murmură Bolintineanu și-și scoate pălăria.

Multe a văzut ea strada pe care Alexandru Ioan I trece acum în caleașca deschisă — caleașca somptuoasă a lui Știrbey, cumpărată în grabă de municipalitate de la rudele ex-dominitorului. Podul Mogoșoaiei i-a văzut și pe Brîncoveanu dus spre moarte și pe fanarioți, venind cu liota lor de slugi, pe ciurmații lui Caragea, pe grecii lui Ipsilanti și pandurii lui Tudor, pe Grigore Ghica cu tot neamul lui uriaș dornic de căpătuială și pe fratele lui, Alexandru, speriat de năvala bonjurîștilor, pe Bibescu și pe pașoptiști, mantaua albă a lui Eliade și armatele ocupanților și cîte și mai cîte...

În lipsa unui fluviu mareț care să le dea bucurăsenilor senzația timpului care se scurge implacabil și a vieții tenace, răbdătoare, Podul Mogoșoaiei a săpat în curmezișul orașului albia lui dîrză, făcînd ca toate celelalte artere să se verse, ca niște

afluenți, în matca lui și oamenii să respire aici o boare răcoroasă, europeană.

Vin pe Podul Mogoșoaiei îmbrăcați altfel, mai îngrijiți, ca la teatru sau la o soarea. Respectă astfel nu atît istoria care a bîntuit și bîntuie printre zidurile și grădinile lui, dar mai ales Comerțul, adică viitorul țării. Podul Mogoșoaiei este Europa secolului al XIX-lea, ultima modă, fățărnicia unei lumi practice, eficace, gata să se schimbe cu frenezia. Cea care promite omului capabil și muncitor o șansă sigură de parvenire.

Ghirlandele de flori și aclamațiile, zîmbetele femeilor, pălăriile aruncate în sus ale bărbatilor — ce puzderie de gibusuri negre și căciuli țuguiate! — sunetele orchestrate ale clopotelor, pițigăiala scripcilor țigănești, bubuiala tobelor și răcnetele trompetelor fanfarei militare, Hora Unirii cîntată și răscîntată „jusqu'à délire!”, arcurile de triumf mirosind a pădure umedă, grupurile de oameni de pe acoperișe, din balcoane și din ferestre și mulțimea care tălăzuie în așteptarea cortegiului — toate acestea nu-i pot risipi Prințului îngrijorarea. Zilele lui de fericire se terminaseră.

Are în gură gustul de pîine și sare cu care municipalitatea l-a întîmpinat după vechiul obicei. Prea multă sare! Pîinea fusese însă proaspătă, aromitoare. Oare cine mănîncă acele uriașe aluaturi pufoase după ce Vodă își dăduse melancolic și răbdător fărîma protocolară?

Cuza gusta de cîteva zile de dimineață pînă seara asemenea azime coapte artistic.

Din pricina înghesuiei, trecerea în revistă a oștirii n-a mai putut avea loc. În schimb, discursul prezidentului n-a putut fi evitat.

Gloria era pentru „alesul nației” plăceri și servituți pe care nu le-a dorit și nu le-a imaginat. „Fii dar omul epoei!”

El este un om modest cu idei înalte. Atît. Dar se pare că exact această combinație era necesară și poate modestia a jucat un rol mai mare în alegerea lui decît chiar ideile înalte. Nu l-ar fi votat boierii de la Iași și de la București dacă n-ar fi

avut această calitate. Cuza este înalt, blond, zvelt. Își poartă uniforma de colonel de lăncieri cu eleganță. Se zice că-i plac femeile și jocul de cărți. Foarte spiritual, foarte puțin dornic de protocol, are o vie mulțumire când poate să-l sfideze, ipocrizia îi repugnă și e prea deschis pentru un om politic al jumătății de veac. Pare „sublim” datorită bu-
nului simț.

Viața îi pare de câteva săptămîni de-a dreptul tricoloră!

Destinul! Oferă multe surprize și câteva inconveniente.

Cuza încearcă intrînd în capitala Valahiei să se simtă puțin valah. „Muntenii iubesc aparențele” îi spusese Alecsandri, „fiți fermecător cu domnii și cu doamnele, căci poporul este deja fermecat.” Își făgăduiește să iubească lucrurile pestrițe și acest limbaj repezit căruia nu-i întrezărești decît după un timp sensul. Părăsise Moldova lui cu tristețe în suflet. Și îl dor dinții. Dumnezeu, cum îl dor dinții! Dar cine să aibe milă de suferința lui? Cu fiecare zi care trece ființa lui trebuie să se piardă. Sînt mulți cei din jur care îi cer asta cu oarecare solemnitate și chiar cu o undă de încordare. De colonelul Cuza nimeni nu mai are nevoie, nimeni nu se vaită că a dispărut sub hainele lui Vodă. În preajma lui numai oameni care îi pretind măreție și iarăși măreție. Cum ar fi Mitiță Sturza care și acum stă drept în scaunul trăsurii nerăbdător să-l pună în fața problemelor la ordinea zilei. Nu poate suferi lipsa de umor a secretarului său

și demnitatea lui scorțoasă, ordinea din hîrțile pe care i le pune sub nas, vocea egală și refuzul oricărei relaxări.

Din 5 ianuarie el nu mai avea decît datorii, nici un drept. „La legi noi, om nou” spusese Kogălniceanu, și-i tremurau mîinile.

Cuza prinde un buchețel de violete ce i-a căzut pe umeri, îl miroase. E soare, luminează de primăvară, calcă pe pămîntul umed din livada de la Soleni și aude rîsul vesel al lui Lambrino și al nevastei lui care chinuie mițele pe terasă.

„Mărire, spune-mi care-ți este prețul.”

Ce vor decide marile puteri?

Ministerele pe care le-a alcătuit nu sînt stabile.

Criza comercială a dus la faliment firme prospere.

Visteria e goală. Capitaluri străine nu vin, oamenii bogați din țară nu investesc, nu sînt nici obișnuți și, speriați de nesiguranța politică, preferă să consume tot ce au.

Intrigile la Constantinopol se înmulțesc.

E dificil să vezi clar în neclaritatea evenimentelor.

Liberalii vor să-l împingă înainte, să declare uni-rea deplină, Napoleon îi transmite să fie prudent. Conservatorii nu vor să audă de reformele cele mai necesare, poporul are însă nevoie de ele și le așteaptă.

— Corpul electoral, spune Ghica în timp ce cortegiul se apropie de fereastra lor, corpul electoral

ar fi fost admirabil dacă ar fi oferit noului voevod
o Adunare care să-i permită să guverneze!

— Pentru a fi un mare personaj trebuie să susții
un mare conflict, așa zice Shakespeare.

În ironia lui Bălăceanu se strecurase totuși emo-
ția. Ghica se uită la el și zîmbește. Clopotele de
speranță bat pentru toată lumea.

Cortegiul trece pe lângă ei.

Ghica flutură fularul său de mătase. Când de la
fereastra camerei alăturate, soțiile lui Cretulescu
și a lui Bălăceanu au aruncat micile lor buchețele de
anemone, Prințul a ridicat ochii și l-a zărit. Un
zîmbet venit de departe, din tinerețea lor zvăpăiată
îi luminează fața. Îi face un semn tandru de salut
și Ghica își flutură cu mîna întinsă fularul alb.

Caleașca se îndepărtează, sunetele se învîlmășesc
confuze.

Privind fundurile viguroase ale cailor jandarme-
riei care vin în urmă toată lumea oftează.

— Cine știe ce ne mai e dat să trăim, spune
un mahalagiu căruia entuziasmul i-a acoperit doar
cîteva ore scepticismul moștenit de la tatăl lui, care
l-a moștenit de la tatăl tatălui lui, care l-a moș-
tenit la rîndul lui de la tatăl tatălui lui. Lumea cu
zîmbetele, fluturînd încă pe față îi dă dreptate.

— Măcar să nu fie mai rău, zice înțelept un
bătrînel.

Cînd e vorba să fie fataliști, valahii au inspira-
ție aforistică.

— Fără rău nu se poate...

„Dincolo de înțelepciune, deasupra ei, plutind în
norii groși și vîlătuciți ai orgoliului stă însăși bana-
litatea,” își spune Ghica în timp ce vorbele celor
de sub fereastră încep să se stingă în vacarmul
general.

— Să-i dea Dumnezeu ani mulți și buni... strigă
un bătrînel bine abțiguit. Are o față rotundă, căr-
noasă, roșietică și o privire de tot galeșă, dar vin-
dicativă. Iar pe aristocrați dracu l-a luat și să-i ia...

Un măscărici scîlămbăindu-se vrea să subțieze
entuziasmul. Își mișcă tichia plină de clopoței și
strigă:

— Ce-am avut și ce-am pierdut și nimic nu voi
cîștiga... frații mei, arta e mai presus de toate...

Cele două batalioane de infanterie puse să în-
cheie defilarea nu mai văd decît lacrimile șterse cu
energie, hohotele de plîns patriotic stingîndu-se, îm-
brățișările și sărutările frățești, risipirea haotică a
mulțimii, geamurile golite de frumoasele doamne
și steagurile fluturînd moi în balcoane pustii.

Dangătul clopotelor mai plutește peste oraș încă
multă vreme.

„Nu voi avea în vedere decît binele și fericirea
nației române. Fie ca Dumnezeu și compatrioții mei
să-mi vină în ajutor!”

Rostind cuvintele, Cuza și deputații din Adunare,
au senzația că se deschide cartea timpului cu pa-
ginile ei goale.

Mișcare

îmi place/să ating cu cerul palmei
mai precis cu punctul de incidență
dintre linia vieții și linia norocului
unde se întretaie misterul
celor două niveluri cosmice
(zona sacră universului meu)
să ating duda siderală cu lumină

brună

culmea emisferei cerești
a sinului tău
atunci palpabilul trece brusc
în abstracțiunea cea mai rarefiată
fluidul unor nebănuite tensiuni
se descarcă
și pupilele degetelor mele răsfirate
pe curba sinului tău
încep să lunece încet stringîndu-se
spre vârful calotei netede
spre duda siderală
cu lumina tainică
și-un curent cald tremurător
urcînd în măduva oaselor
se răspîndește prin golful astral
al trupului meu și-al tău
ca un cosmic golfstream de simțuri
deschizînd cu trosnetul dezghețului
încremenitele porți de cer

TOMA GEORGE MAIORESCU

Se clatină luminile

Un orb face masaj unei fecioare
Pe zarea pielii degetele mor
Iar carnea dintr-un somn nebun tresare
Sub sinii albi s-a-nzăpezit un cor

Un crin strivit sub razele de lună
Și genele cusute lângă noapte
Auzi cum miezul soarelui detună
Cînd se topește peste mere coapte

Pun unghiile întrebări minunii
Doi fluturi se ascund în două-nuci
Bat cărăbuși cu aripile prunîi
Sclipește borangicul pe uluci

Ingenunchează cinci perechi de muguri
Cinci lacăte sub rouă se desfac
Se clatină luminile în struguri
Ca acul de busolă sub copac

ION LOTREANU

PENTRU NELINIȘTE

Marica Olian iese din nou pe culoar. Intr-o mină ține o revistă deschisă, iar cu cealaltă încearcă ușile laboratoarelor unde s-a lucrat ori se mai lucrează și la această oră, camere redundante care se repetă, pentru ca măcar ceva să și se poată fixa în memorie, zeci de metri pătrați de tehnică insolită, cât mai miniaturizată, niciodată fotografiate, ocrotite de priviri străine, greu de admirat, chiar într-un album de amintiri. Încearcă ușa de la laboratorul lui Vecerde, dar o găsește închisă. Trece mai departe în pași egali, de parcă s-ar crede un pro-consul plecat în inspecție pe „Teritoriul” său.

De îndată ce ajunge sub un tub de neon, deschide revista și revede un articol, scris în limba engleză, care a impresionat-o deosebit de mult. „Protonii mor și ei. Acest eveniment de o raritate extremă, și de o enormă importanță științifică, a fost observat pentru prima dată de fizicienii indieni și japonezi”. Coboară prima treaptă a scării. „Experiența a avut loc la 2300 de metri sub-pământ, în fundul unei mine, aproape de Bangalore, în sudul Indiei. Această stranie localizare a fost necesară pentru a izola aparatajul de razele cosmice”. Coboară alte trepte și caută lumina unui alt tub de neon. „Vreme de șase luni, specialiștii de acolo, au ținut sub observație un bloc instrumentat de 100 de tone de oțel, în speranța că vor asista la dezintegrarea unuia dintre foarte numeroșii protoni conținuți în nucleele acestui material. Răbdarea le-a fost răsplătită: moartea a doi protoni a fost înregistrată. Acest rezultat este fundamental, căci demonstrează că protonul, una din cele trei principale particule care constituie materia, nu este nemuritor, cum se gândea înainte”. Mai coboară cievea trepte. „Fără panică”, menționează autorul articolului. „Nu este cazul: dacă sînt muritori, protonii trăiesc în medie foarte mult timp. Vreo 1000 de miliarde de miliarde de miliarde de ani...”

Ajunsa în vestibulul de la parter, Marica Olian suride și închide revista. Trece pe lângă portarul care stă la un birou și mănîncă o gogoasă, se uită prin geamul ușii afară. E întineric deplin și tăcerea păstrează parcă ecoul unui murmur. În așteptare, se simte aproape fericită, în tihna gesturilor neluate în seamă și în certitudinea obișnuinței, care îi îngăduie să-și urmărească senzațiile și gândurile, de parcă ar fi singură. Pînă unde-au ajuns! Deci, și protonul moare... Dacă secolul al XX-lea a fost acela al împărțirii pămînturilor, sfîrșitul secolului XX și XXI va fi al împărțirii mărilor și resurselor, dar din nefericire nu și al inteligenței.

De la unul din etaje coboară un bărbat îmbrăcat într-o manta bleumarin, cu niște blugi care păstrează întipărită forma genunchilor. Trece pe la biroul portarului și semnează condica de prezență cu un oarecare efort al pleoapelor, iritate de folosirea peroxidizilor fără ochelari. Dar cînd dă cu ochii de ofițerul de serviciu se înviorază pe loc. Din doi pași e lângă Marica Olian. Încîntat îi mîngiee mîna în care ține revista.

— Ești nebun, pe deasupra mai semeni și cu o meduză! Licăreț, o femeie nu poate fi mîngiată cu mînuși de cauciuc.

Bărbatul își scoate liniștit mînușa de protecție transparentă, cu care a lucrat în laborator și o pune într-un buzunar al mantăii.

— Scuză-mă, pufoaica ta e devină. Nu-mi place cînd te văd în pufoaică. În schimb, floarea din piept mă face...

— Și mai nebun.

Inginerul Licăreț continuă nestîngherit :

— Zilele trecute, nu știu în ce moment, nu-mi aminteam chipul tău. Era o

senzație cumplită Marica, să nu-mi amintesc de chipul tău. Acum, când te văd îmi dau seama...

— Că sînt frumoasă ?

— Nu, numai de asta.

— Că mă iubești ? În taină ?

— Nici.

— Mă dau bătută. Explică-mi senzația ta ciudată.

Licăreț se încurcă. Portarul zîmbește. Asta e viața pe-aici. O sută de zile de discuții și certuri colegiale pentru o idee și un minut de împăcare. Femeia își retrage mina și spune :

— La iarnă am să înființez o politehnică de seriozitate. Ai stins lumina în laborator ? Ai aerisit ? N-ai lăsat solvenți în cantități inadmisibile ? Geniu fără conștiință știi ce-nseamnă ? Monstru !

— Nimic mai pripit decît decernarea premiului Nobel savanților atomiști, ride el. După care rostește cît mai oficial : Stimată colega, crezi că mi-ar sta bine reînsurat cu cineva care să-mi amintească noaptea de solvenți, de becurile de gaze ?

— Dacă te reînsori bine... Vecerdea, prietenul tău, a plecat ?

Cu ușa deschisă, Licăreț întirzie să iasă. Curentul îi ciufulește părul și îi modifică expresia feței.

— Nu l-am văzut. Vecerdea, prietenul meu, uneori, lucrează cu ușa închisă.

Din vară voia să se schimbe, n-ai observat ? A devenit un solitar.

— A mai spus cineva că face cercetare clandestină.

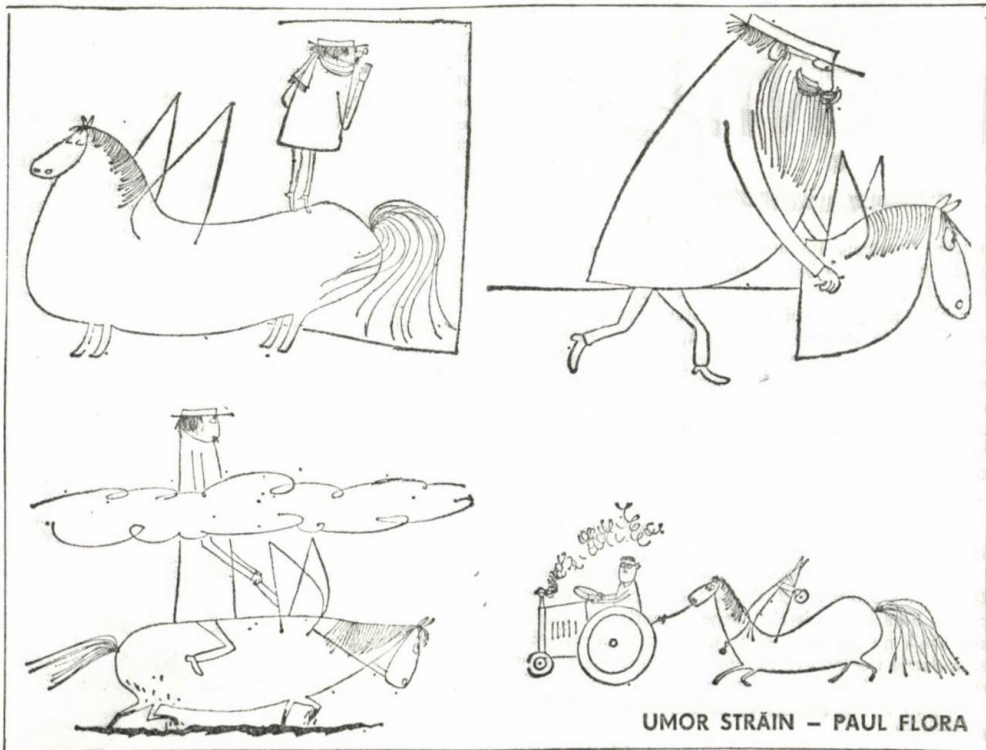
— Noapte bună, Marica.

După plecarea lui Licăreț, Marica Olian mai rămîne un timp la geam. Privește șoseaua ninsă și pustie, ce pare o imensă lamă galbenă pusă la lună, pe care trebuie s-o privești cu ochii întredeschși.

Portarul își părăsește locul. Vine și el la ușă, dar nu se uită afară. Cînd Marica Olian întoarce capul, portarul îi susține privirea cu o imobilitate liniștită. Ceasul de pontaj din apropierea lor separă secunde de cu o răceală minuțioasă.

— Ați rămas pe gînduri, doamnă.

— Poate, e noapte, mărturisește ea. Și se luptă să gîndească la altceva decît la protoni și cercetători, care, în felul lor, șes atîtea neliniști ascunse și ademenitoare.

UMOR STRĂIN - PAUL FLORA

În asociație cu restauratorul și hotelierul Mihalea, la începutul lunii noiembrie 1893, I. L. Caragiale deschidea o berărie cu existența însă efemeră. Întreprinderea, deloc norocoasă, a stîrnit indignarea confrăților care n-au întîrziat să reacționeze virulent, văzînd ceea ce era și ușor de văzut, condiția precară a unui mare scriitor silit de societate să-și cîștige existența din expediente străine de vocația sa. Anton Bacalbașa semnează pamfletul **Caragiale berar în Adevărul literar** din 15. XI. 1893, iar Al. Macedonski, trecînd peste atacurile din **Moftul român** (24. I. — 23. VI. 1893), deplînge situația lui Caragiale în **O scrisoare**, apărută în **Românul** din 29 noiembrie 1893, și puțin mai tîrziu în **Cronica** publicată în **Naționalul** (11 dec. 1893).

După eșuarea întreprinderii și despărțirea de Mi-

LIVIU CĂLIN

halcea, Caragiale încearcă pe cont propriu și deschide în mai 1894 berăria **Bene bibenti**. Cercetînd la Arhivele statului, am descoperit cererea adresată de Caragiale președintelui Tribunalului Ilfov (secția comercială) în vederea obținerii aprobării. Redactată neglijent, pesemne de un grefier, pe hîrtie ministerială, cu cerneală violetă și avînd numai semnătura autografă a scriitorului, petiția prezintă un interes deosebit pentru viitorii biografi ai lui I. L. Caragiale. Înregistrată cu nr. 1514 din 16 mai 1894, textul cererii de înscriere este următorul :

Domnule președinte,

În conformitate cu legea asupra înscrierii firmelor vin a vă face următoarea declarație.

Comerțul ce întreprind este Berăria în strada Sf. Nicolae Șelari nr. 2, Firma I. L. Caragiale cu emblema Berăria Academică Bene Bibenti alta (sic!) sucursală nu am procurator m-am și căsătorit fără acte date Rugîndu-vă să binevoiți a dispune înscrierea acestei firme în registrele acestui Onor. Trib.

Primiți vă rog asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

I. L. Caragiale

Pe fila a doua din dosarul nr. 7731 se află următorul text :

Grefa
Tribunalului comercial Ilfov
Certificat

Se certifică de la 1884 pînă în prezent nu se află înscrisă firma Berăria Academică „Bene Bibenti”.

Grefier
(indescifrabil)

1894, mai 16
n. 8646

Pe spatele cererii lui I. L. Caragiale, cu cerneală albastră, e scris :

1894 mai

N

Avînd în vedere cererea din față

Avînd în vedere legea firmelor

Pentru aceste motive

Tribunalul

dispune a se înscrie firma I. L. Caragiale.

nr. 9693/94

Nic. Râmniceanu

N. Ulmeanu

Grefier

(indescifrabil)

În volumul al VII-lea (Correspondența) din ediția critică a operelor lui I. L. Caragiale începută de Paul Zarifopol (vol. I—III) și continuată de Șerban Cioculescu (vol. IV—VII) — eminentul cercetător al vieții și operei scriitorului nostru, găsim datată 1893—1901 unica scrisoare trimisă de Al. Macedonski lui Caragiale. Poetul satirizat în **Moftul Român** propunea o întîlnire amicală la bodega „Căpitanul” (care se afla undeva în apropierea Cișmigiuului), în după-amiaza zilei de 29 mai. Cum din 1895 raporturile Macedonski—Caragiale se deteriorează, dramaturgul recenzînd negativ volumul **Excelsior** imediat după apariție (1895), iar în **Liga ortodoxă** (3. XI. 1896), sub pseudonimul Salustiu, Macedonski aducea prima acuzație de plagiat a **Năpastei** după **Puterea întunericului**, scrisoarea amintită credem că nu poate fi datată decît 1893—1894. Dealtfel, din mărturiile lui M. Celarianu (9 dec. 1967), legăturile amicale dintre Caragiale și Macedonski se explică prin soții. Ana Macedonski era bună prietenă cu Alexandrina Burelly. Din 1888, deci înaintea căsătoriei cu Caragiale, Alexandrina i-a oferit o fotografie Anei, fotografie care se găsește în arhiva **Muzeului literaturii române** ca prețioasă mărturie iconografică.

Patria

*Spune mai frumos ciocirlia
și mai frumos, în șoapte, frunza
numele Tău !
Mai frumos decât mine,
de mii de ori mai frumos,
apele spun
numele sfint.
Ce să mai fac eu,
ce „spuneri frumoase“
să vă mai spună
omul vostru ?*

EMIL BOTTA

SCURIA INTÎLNIRE

...Și iartă-mă, iartă-mă, Poetule, pentru urarea mea care nu-ți trebuia ! Ce să faci tu, Poetule, cu o „noapte bună“. Noaptea magică e deajuns. În miros de benzedrină și flori de leac, la prietenul nostru, domnu' Nicu, spițerul, cumpărai cu rețetă noapte grea, fără vise, noapte nestrinsă-n filtre, floare de leac cu parafă pentru toate durerile. Pentru toate ? Chiar pentru toate ?

Doar strângerea de mină era vie și puternic omenească... Privirea care nu mai vedea de mult înainte, nici înlăuntrul ei, ci într-alt spațiu mult dincolo de lunecarea știută a stelelor cu itinerarii prestabilite, ochii tăi erau nemaimărginiți de pleoape și de orbite, atotcuprinzători, cu deasupra ceruite sigilii ca pentru vinuri vechi, păstrind esențe dincolo de întuneric. Focul a căzut adînc, din vrajă-n vrajă, nu, nu în adînc, dincolo, în spatele adîncului, unde te duci, te duci și nu-i dai de capăt, refaci drumul în sensul oprit, refaci drumul împotriva curgerii cronologice, mai de sus, mai din adînc, ceea ce tot una este, lucrurile se văd cu totul, dintr-o dată, de ce numai acest timp și această curgere inexorabilă spre un termen să aibă privilegiul de a te stăpîni ?

Și iartă-mă, iartă-mă, Poetule, că n-am știut să ți le spun toate astea, pe care tu le știai și, poate știai că le știu, acolo, sus, în acea grădină asvîrlită ca o provocare deasupra lumii, acea grădină neverosimilă, care se uda sîrînd pe geam, la care se ajungea trecînd pe o punte de lemn, printr-o ramă metalică, o fereastră spartă și o scăriță de melc, totul era dement și blind, și florile de țară, și pămîntul cărat cu gălețile și udat cu stropitori galbene de copii întîrziați, la fel de ireală ca și casa ta din fundul pămîntului, și stăteam inertă în fața ta care surideai și erai de mult dincolo. Și-mi era rușine că nu-ți puteam dăruir o altă urare care să te țină de mină. Îți voi mai vedea o vreme numele prin calendare pe la sărbători și vei sta gol și sărac și groaznic de vulnerabil, deși nimic nu te atinge, totul te rănește, trăiești cu carnea și cu sîngele la suprafață, pe dinafara pielii, pielea friabilă, ca a vechilor pergamente de abia te mai ține laolaltă, gata să se nimicească, să fie spulberată de o slabă suflare. Și aș fi vrut să fie scris pe tine ca pe un arbore de sequoia, ca pe teiul lui Eminescu, „Poet ocrotit“. Dar tu nu primeai ocrotire și nici cruțare nu doreai.

Ce rămîne după noi, după ce nu mai rămîne nimic ? După ce nu mai știm ce rămîne ? Dorul fără sațiu ne va rămîne și va rămîne veșnic mierla și nu ne vom putea odihni niciodată, unchiule Vania !

Ți-am spus „ești înțelept“ și mi-ai răspuns „sînt neînțelept“. Cît cîntărește neînțelepciunea asta ?

...Știai c-am scris aceste rînduri, dar nu le-ai mai citit.

...Și totuși, ia-ți de drum urarea mea, dincolo de mierle și ierburi de leac : „Good night, sweet Prince“...

MABEL

Pictor de duminică

Lumea ca spectacol m-a atras totdeauna, încă din anii copilăriei. Copiii sînt avizi de spectacol, chiar și atunci cînd nu ei sînt protagoniștii piesei, ci doar niște spectatori uimiți.

Aveam doi vecini pe strada Potocului din Caransebeș. Casele lor încadrau casa mea, ca într-o fastuoasă îmbrățișare a pomilor și acoperișurilor. Una era a cojocarului Trulea. Mirosul pătrunzător de piei puse în butoaie la argăsit, sau întinse în curte și chiar pe stradă la uscat, uruitul unei enorme și arhaice mașini de cusut, căruțul pe care erau grămădite lăzile cu mîncare, pieptare, căciuli și cojocel pentru a fi duse la tîrgul săptămînal ce se desfășura în Piața Primăriei, căruț pe care îl luam deseori copiii spre a coborî în goană ulița în pantă. făceau din casa cojocarului un mirific teritoriu de joacă. Icu, Mon și Nelu, cei trei copii ai cojocarului, erau inventivi, părtași nelipsiți la jocurile noastre. Jocul cu mingea, țurca, baba oarba, ascunseala și capra erau, în compania lor, pline de farmec. Veneau copii și din alte mahalale ca să se joace cu noi. Uneori ne găseam adunați cite-o sută de copii. Mergeam după pește, mergeam la scaldă, făceam expediții mari pentru vîrsta noastră, pînă în dealurile Corcanei, ori la Balta Sărată. O dată am plănuit să mergem pînă la Muntele Mic, dar cineva ne-a văzut dincolo de marginea orașului pe drumul spre Borlova și am fost aduși îndărăt cu mari plîsete și proteste copilărești. Muntele Mic, cu un donjon medieval la poalele lui, a exercitat asupra mea o mistuitoare fascinație. Ea nu s-a micșorat nici după ce am urcat pe

munte, într-o excursie a liceului, cu trenul forestier pînă la Borlova și de-acolo pînă în vîrf, voinicește, pe jos. Și astăzi cred că munții sînt plini de lupi, urși, mistreți și capre sălbatice. Cînd mă aflu la Casa de Creație de la Sinaia și urcam solitar din oraș pînă pe Furnica, unde erau vîile scriitorilor, mergeam cu inima cît un purice. Orice cîine care-mi tăia drumul era un lup și orice pisică era o vulpe. În picturile mele apare o faună întreagă de fluturi și păsări, de șerpi și broaște țestoase, de cai și asini, de cornute mari și mici, de urși purtați cu juvățul de către ursari bărboși, dar multe animale au o înfățișare atît de ciudată încît trebuie spus că eu le-am născocit în momentele mele de jubilațiune artistică. Într-una din expoziții am fost martor la o scenă de neuitat: un copil ținut de mîină de tatăl său, căsca ochii la tablouri. Mai ales la cele ce cuprindeau animale, copilul stătea minute întregi, vădit impresionat de zoologia mea onirică. Tatăl său a încercat la un moment dat să-l miște din fața unui tablou. „Tată, ce fel de animal este ăsta?” a întrebat copilul. „Așa ceva nici nu există” s-a grăbit să răspundă serios și sceptic bărbatul. „Ba da, există. Un șolobozbaur din ăsta am visat și eu”. Mi-a plăcut răspunsul copilului. Mai ales cuvîntul „șolobozbaur” mi-a sunat în urechi ca termenul unui dicționar zoologic pe care oamenii maturi îl ignoră cu desăvîrșire.

Celălalt vecin de pe strada Potocului din Caransebeș era un paore, adică un țăran care ținea două vaci, care avea cîteva hectare de pămînt în apropierea orașului și trăia și se purta îmbrăcat țărănește. Îl chema Alionte. Era bătrîn. Nevastă-sa mergea cu garnițele de lapte la abonați, joia și duminica ducea la piață cite un coș de legume, zarzavaturi și flori. Cred că avea o sută de ani cînd a murit. Din cauza gospodăriei lor, cale de-o poștă în jur mirosea a lapte, a mămăligă fiartă în tuci, dar mai ales duhnea a bălegar. Grajdul lor era lipit de căsuța noastră din fundul curții unde îmi organizasem micul meu atelier de pictură. Noaptea azeam prin zid mugetul liniștit al celor două vaci și zornăitul lanțului cu ajutorul căruia erau legate la stănoaga ieslei. Uneori noaptea, larna mai ales, cînd omătul sporește într-un chip atît de misterios liniștea așternută peste lucruri, le azeam cum rumegă finul. Era ca un foșnet de ape, sau ca un ronțait de șoareci.

În astfel de clipe nu mai îmi era urît singur,, și cît era noaptea de lungă visam că sînt văcarul unui sat fericit și că duc vitele la pășune pe un islaz învîrstat cu flori, ca o scoarță țărănească.

De cîte ori una din vaci făta un vițel, baba Livia aduna copiii vecinilor și le dădea să mănînce colostru. Ne așeza pe scăunele mici, în jurul unei mese rotunde. La mijloc așeza o oală de tuci. Acolo era colostrul care miroase a uger de vacă. Baba Livia ne acoperea cu un cearșeaf și ne stropea de sus cu untură topită ca să fie gras. Mîncam lacom, cu linguri de lemn. Parcă și astăzi aud zgomotul făcut de lingurile de lemn care se ciocneau între ele, parcă și azi simt în cerul gurii gustul dulce al colostrului.

Moșul Alionte și baba Livia aveau un fecior, Ghiță. Se pricepea la zidărie. El ne-a zidit cuptorul de cărămidă din bucătăria de vară. Acolo cocea mama plina cu miezul pufos, acolo vira tăvile cu prăjituri și le scotea acoperite cu o crustă aurie, de se umplea toată curtea de aroma lor dulce.

Într-o zi am aflat că feciorul lui Alionte se va însura. Găsise o fată într-un sat din vecinătate. O fată frumoasă, lată în spate ca un soldat, cu brațe de tăietor de lemne. Așa era frumusețea la Caransebeș: corpulentă. Au făcut o nuntă după obiceiul vechi. În curte au aranjat mesele de ospăț sub niște umbrare largi, împodobite cu verdețură. Au tăiat un porc, un vițel și câteva zeci de păsări. De-acasă la biserică, nunta a mers pe jos. În fruntea convoiului era un tânăr călare pe un cal alb, cu un steag în mână și cu o ploscă de rachiu în mîna cealaltă. Încă-l aud cum striga din răspuțuri: „Nuntă, măi!” — apoi scotea niște chiuituri pline de înfloriri capabile să înșire la porți lumea de pe o sută de străzi. După el venea banda de lăutari. Între instrumentele muzicale cele mai puternic și cu folos întrebuințate, toba mare, contrabasul și taragotul, pur și simplu îți spărgeau urechile. După taraf, mergea săltînd un bloj, adică un om îmbrăcat deșucheat, cu o cămașă pînă la călcie, cu barbă și mustăți de cîlți, cu o oală neagră pe cap și cu o cădelniță făcută dintr-o cratiță. Blojul o făcea pe preotul, dar slobozea și el strigături, mai toate licențioase și făcea semne desfrenate spre femeile care stăteau pe margini și priveau prefăcîndu-se rușinate, cu palmele la gură. Ospățul a ținut două zile. Taraful fusese urcat pe un prepeleac întocmit între crengile groase și tari ale unui nuc bătrîn. Două zile și o noapte nukul a cîntat fără întrerupere. Îi tremura frunzișul de-atîta cîntare. Cred că ecourile muzicii răsunau peste tot orașul. Eu stăteam pe muchia ulucilor. Era acolo un șir lung de copii curioși să nu le scape nimic din spectacolul nunții. Țin minte că mama striga mereu alarmată să ne dăm jos, de teamă că se va prăvăli gardul cu noi. Nu tot ce zboară e pasăre, dar lăutarii cocoțați în prepeleacul ce mi se părea așezat la o foarte mare înălțime, jocul aprins al celor care dansau într-un mod săltăreț, parcă ar fi vrut să se desprindă de pămînt, țineau mai mult de aripi decît de picioare, mai mult de aer și cer decît de pămînt. Mirele își învîrtea mireasa cu atîta repeziune încît voalul ei de borangic flutura în aer ca o pereche de aripi. Atunci am văzut-o aievea zburînd pe deasupra nuntașilor. În nunțile pictate de mine, mirele și mireasa, chiar și căruțele pline cu lăzi de zestre, covoare și perne, zboară la înălțimea norilor și unii vizitatori ai expozițiilor își aduc subit aminte de Chagall. În icoanele românești pe lemn și pe sticlă, pe frescele bisericilor străvechi, ca și în amintirile mele din copilărie, zborul este o ipostază des întîlnită. Probabil că și la Vitebsk, Chagall a privit cu aceeași încîntare, ca pe niște miracole, vechile icoane pravoslavnice. Zborul omului este un mit care cutreieră imaginația umanității de multe mii de ani. Poate că Icar n-a fost altceva decît un mire pornit să-și aducă mireasa din soare. De fapt albinele ne șoptesc tandru că adevăratele nunți se petrec în aerul scăldat de lumina soarelui, la înălțimi atît de amețitoare, încît poți afirma, fără să greșești prea mult, că ele au loc în cer.

Tu crezi

Tu crezi că printre arbori noaptea
Niciînd vreun ochi nu ne scrutează
Și-alergi cu pletele în vînt
Să prinzi razele de lună
Rostogolite-n iarbă în mormane.
Asculți înfiorată o clipă
Cum trosnește o creangă
Dar repede îți zici că este doar un semn
De bătrînețe a pădurii
Prin care colindăm parcă de veacuri.
Tot mai departe te avîinți
Sub rotirea cuminte a stelelor
Însă simțind un miros ciudat
Ca de veșminte ținute în ploaie
Imi spui rîzînd cu lacrimi în ochi
Să nu-mi fie teamă,
E boarea ce sosește dinspre mare.
Iar de zărești într-o poiană
Cum fulgeră o umbră-n salturi
Nu te înfricoșezi, inchipuindu-ți
Că ai trezit un iepure din somn.
Și chiar cînd dai cu mîinile în beznă
De un obraz ce nu-i al meu
Tu hohotești la fel de fericită
Zicînd să ne oprim
Fiindcă-ai obosit și-ai început
Să ai năluca.

GEORGE ARION

Rai fugind printre degete

Rai fugind printre degete

S-au deschis porțile hergheliilor,
cai năvălași taie iarba în goană,
o calcă, o răsucesc, o aprind,
copitele sfirîie, aerul se-ncinge
miroase a sudoare proaspătă, fără friu;
e o duminică imensă de primăvară
cu ghirlande împletite de mîini ce
coboard
de-a dreptul din cer;
de mîini nevăzute care ne mîngîie pe
creștet
ca pe niște copii emoționați la primirea
premiului întîii,
e parcă prima duminică de după
nașterea lumii
cînd oamenii își îngăduie răgazul
să zburde căpiați de fericire
prin iarba ce le înlănțuie dulce
gleznele;
duminică, o, rai fugind printre degete,
ca mercurul ce arată temperatura în
creștere a lumii...

FLORIN COSTINESCU

MOTANUL ȘI DULĂUL (SAU INVERS?)

Imi strigă ritos Motanul :

— Meștere de Fabule
Care-n veci n-or să ajungă
Niște incunabule.
Prea duci versul spre

morala

Și spre stări utopice
Prea arunci spre lume raze
Ultramicroscopice

— Dumneata, vorbești

amice,

Lider de pisici,
Ce rostești discursuri triste
Noaptea prin urzici?
Cînd ie-a cotropit curajul
În așa măsură?
Te știam predestinat
Școlii de dresură!

— Ba, monșer, s-avem

iertare,

Trăiești din confuzii,
Nu admit nici chiar verbale
Astfel de contuzii.
Viața mea e un roman.
Plină-i de bravuri,
În alese case am
Strînse legături...

— Domnule Motan, e clipa

Să te desconsfir :
Prea te crezi a fi Eroul
Răsărit din știr.
Te-am văzut, parcă ieri

seară,

Plin de importanță
(Ca un „boss“, ce-și etalează
Vila de vacanță)

Parcă-atunci trecu Dulăul

— Sper să nu mă-nșel —

Era clipa cînd cu fală
Te înverșunai, și zel :
„Cine-n lume e ca mine
De la Pol la Tropice?“
Tot strigai către pisici
Vorbe catastrofice.
Și, văzîndu-l pe Dulău,
Ca să intri-n grații
Pisicescului alai
(Dalbe generații)

Ți-ai îmbătoșat făptura

Coadă ți-ai zbirlit-o :
„Stai, să vezi acum figura
Ce i-o fac, iubito!“

Te-ai rostit nazalizînd...

Ochii, două fulgere,
Pe Dulău s-au pironit
Gata să-l înșingere :
„Țică mic, de mahala,
Cu Magna cum laudae,
Rătăciși aici, în Centru,
Lumea să te-aplaude ?

Neamul vostru de căței,
Creaturi stupide,
Cum să știe Centru, ce-i ?
Neam de linge-blide !...

Vorbe încă, fără teamă

Ți-aș mai pune-n seamă

Însă prea ești anonim

Nu știu cum te cheamă ! ? ?

Te răstești, în „june prim“,

Și cu nonșalanță

Ne-nțimplată nici în vis.

Sta Dulăul interzis
Ca rața-n vacanță :

— „Cine-o fi ? Motanul X e
Fante-n cartier ?

Cum ? Se crede un Ulise

Ce-a ajuns la cer ?...

Poate-o fi băut vreun șpriț

Mai greșesc bărbații...

Ori pe-acoperișuri stînd

Are insolății ?...“

Furios atunci Dulăul,

Deși nu prea-prea,

Ți-a zvirlit, ca din greșală,

Doar o labă grea...

Te-ai trezit plin de uimire

Și-ai șoptit mieros...

— „Vai, stimate, Cuțu-Cuțu,

Rog nu fiți nervos...“

Îți vibra adînc timpanul

Însă, tacticos,

N-ai uitat, umil, să spui :

„Mă recomand, Mițu“...

Dacă o mai cere

Neamul pisicesc

Cuvîntul fie-i dulce miere

Lunecînd firesc :

Adevărurile-n viață

Nu-s deloc utopice.

Bine-i să-le-arunci

Mai des

Fără ezitări,

Chiar de-s

Ultramicroscopice.

Firul Ariadnei

- Cel care are multe de ascuns, sapă adînc.
- Comedia are și ea drama ei : critica elevată!
- Visele proștilor sînt atît de absurde încît nu le luăm în seamă decît după ce s-au realizat.
- Cel mai aplaudat a fost un dresor care și-a vîrît capul în gura leului și nu l-a mai scos.
- Diferența dintre un păgîn și un ateu e aceea că păgînul așa a fost de la început.
- Cu energia cheltuită în bîrfeli, prietenii mei ar fi putut urni un car de laude.
- Cînd e bun călărețul, și calul se simte deștept.
- Unele capete seamănă cu acele ouă de ciocolată, cu fundă pe dinafară și goale pe dinăuntru.
- Pe coperta acestei cărți ar trebui scris : intrarea cititorilor strict interzisă!
- Coleg — omul cu care lucrezi cot la cot și care, din cînd în cînd, îți dă cite un ghiont.
- Există și uși care ți se deschid în nas!

- Dubios. Adică mai mult rău decît bun.
- Fericirea care dă tîrcoale, asmutе cîinii.
- La sfîrșitul piesei toată lumea a depus cite o floare...
- I-a fugit pămîntul de sub picioare, cu scaun cu tot!
- Și, totuși, femeile nu au renunțat la flori și le cumpără singure.
- Ah, dacă aș ști unde e glonțul care mă caută...
- Haina îl face pe om, dar numai fapta îi dezvăluie prețul.
- Melancolia omului care are de toate, e o insuită pentru cei veseli, care nu au nimic.
- E un om incomod. Chiar și cînd nu e de față, îți face impresia că nu te aprobă.
- În tinerețe iubim din toată inima. Mai tîrziu începem s-o menajăm.
- Nu știu cum se face, dar mai ales îngerii dau de dracul.
- Un rău care se poate îndrepta e mai bun decît unul care se poate înlătura. Ceea ce se îndreaptă, nu se mai repetă!
- Înălță-te, dar nu pe umerii mei!
- Unora le lipsesc doar cei șapte ani de-acasă, altora veacuri...
- Cu omul lacom nu e bine să mănînci din aceeași strachină.
- Laudă-mă gură, că de priviri sînt sătulă!
- Vorbim prea mult despre lupii cei mișei și prea puțin despre miei.

RODICA TOTT

Istoria, reală sau anecdotică, înregistrează numeroase epitafuluri ce stau mărturie pentru umorul autorilor lor — un umor ce poate fi calificat drept „negru” avînd în vedere că este vorba de inscripții pe pietre de mormînt.

Printre epitafulurile celebre este cel al lui Piron, care în tot decursul vieții sale încercase să obțină un fotoliu la Academia Franceză — fără succes. La moartea sa (în 1773) autorul **Metromaniei** a pus să i se graveze pe mormînt : „**Ci-gît Piron qui ne fut rien, / Pas même académicien**” („Aici zace Piron care n-a fost nimic, nici măcar academician”).

Cîteva epitafuluri originale sînt culese din cimitirele americane. De pildă „Aici zace Joe Brown, care într-o seară a aprins un chibrit să vadă dacă în rezervorul Fordului său mai era benzină. Era.” Sau : „Aici zace Sam White, mort într-un groaznic accident de automobil, deși avea prioritate”.

În cartea sa **Sur les pistes du Far west**, Joe Hamman reproduce cîteva inscripții din cimitirul unui orașel din Kansas — anume Dodge City — inscripții ce stau mărturie pentru înclinația către „umor negru” a celor care au trăit istoria scurtă și agitată a west-ului. Astfel, pe o scîndură pusă la un mormînt, se poate citi : „John Smith, spînzurat din greșeală”. Pe mormîntul unui cowboy ucis cu un foc de armă : „Bill Jones, omorît de trăsnet”.

● EPITAFURI ●

lar pe mormîntul altuia, ciuruit de gloanțe într-o încăierare, prietenii au pus să se graveze cu fierul roșu : „...mort otrăvit cu plumb”.

În sfîrșit, în vechiul cimitir bucureștean „Pătrunjelu”, se zice că un emul de-al jovialului Nae Orășanu — cel de la care se trag denumirile unor mîncăruri („mititei”, „patricieni”) sau măsuri de țuică („ciocan”, „dorobanș”) — ar fi pus să i se graveze pe mormînt : „Aici zac eu și citești tu. Aș fi preferat invers”. Și tot la „Pătrunjelu”, o inscripție care mai putea fi văzută la începutul veacului nostru : „O făcu și p'asta.”

H. M.

CALENDAR LITERAR

IANUARIE

1

- S-au născut: 1843 — **Iacob Negruzzi** (m. 1932)
- 1868 — **Ion Al. Brătescu-Voinești** (m. 1946) ●
- 1868 — **George Murnu** (m. 1957) ● 1913 — **Radu Popescu** ● 1923 — **Mihail Crama** ● 1928 — **Teodor Păcă** (m. 1978)
- A apărut, la Cîmpina (din ianuarie pînă în iulie 1928) revista **Urmuz**, editată de **Geo Bogza**

2

- S-au născut: 1891 — **Aron Cotruș** (m. 1961)
- 1920 — **Francisc Păcurariu** ● 1933 — **Ion Băieșu**

4

- S-au născut: 1878 — **Emil Gîrleanu** (m. 1914)
- 1933 — **Tudor Balteș** (m. 1979)
- A apărut, la București, ca organ al U.S.A.S.Z (Uniunea sindicatelor artiștilor, scriitorilor și zia-riștilor), în 1948, revista **Flacăra**.

6

- S-au născut: 1760 — **Ioan Budai Deleanu** (m. 1820) ● 1802 — **Ion Heliade-Rădulescu** (m. 1872) ● 1881 **Ion Minulescu** (m. 1944) ● 1897 — **Ionel Teodoreanu** (m. 1954)

7

- S-au născut: 1918 — **Ion Frunzetti** ● 1923 — **N. Popescu-Bogdănești** ● 1926 — **Mircea Sântimbreanu**

9

- S-a născut: ● 1900 — **Henriette Yvonne Stahl**
- Au decedat: 1908 — **Ronetti Roman** (n. 1852)
- 1978 — **Szemler Ferenc** (n. 1906)
- 1948 — a avut loc adunarea de fuziune a Societății Scriitorilor Români cu Societatea autorilor dramatici, contopite în Societatea Scriitorilor din România. A fost ales președinte **Zaharia Stancu**

10

- S-au născut: 1915 — **Pericle Martinescu** ● 1920 — **Al. Cerna-Rădulescu**

11

- S-au născut: 1878 — **Zaharia Bârsan** (m. 1948)
- 1926 **Leonid Dimov** ● 1943 — **Florin Manolescu**

12

- S-au născut: 1909 — **Meliusz Jozsef** ● 1914 — **Traian Șelmaru**

15

- S-a născut: 1850 — **Mihai Eminescu** (m. 1889)
- 1937 — **Valeriu Cristea**

18

- S-a născut: 1848 — **Ioan Slavici** (m. 1925) ● 1898 — **F. Brunea-Fox** (m. 1977) ● 1943 — **Dan Rotaru**

20

- S-au născut: 1893 — **Laura Mihail Dragomirescu** (m. 1981) ● 1931 — **Vasile Băran**
- A decedat: 1908 — **D. Olănescu-Ascanio** (n. 1849)

22

- S-a născut: 1810 — **Grigore Alexandrescu** (m. 1885)
- 1962 — a avut loc, între 22—24 ianuarie, în Sala mică a Palatului Republicii, Conferința pe țară a scriitorilor din R.P.R. **Tudor Arghezi** a fost ales președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor, iar **Mihai Beniuc** președinte activ.

23

- S-au născut: 1920 — **Létay Lajos** ● 1928 — **Mircea Horia Simionescu** ● 1940 — **Ileana Mălăncioiu**

24

- S-a născut: 1889 — **Victor Eftimiu** (m. 1972)
- A apărut (între 24 I 1893 — 18 XI 1901) la București, „**Moftul român**“, editat de **I. L. Caragiale** și **Anton Bacalbașa**

25

- S-au născut: 1931 — **Ion Hobana** ● 1936 — **G. Dimisianu**

26

- S-au născut: 1925 — **N. Balotă** ● 1931 — **Hedi Hauser**

27

- S-au născut: 1909 — **Petre Pascu** ● 1920 — **Vladimir Ciocov** ● 1923 — **George Mărgărit** (m. 1961)

30

- S-au născut: 1852 — **I. L. Caragiale** (m. 1912)
- 1891 — **Gh. Brăescu** (m. 1949) ● 1932 — **Dinu Săraur**

31

- S-au născut: 1926 — **Dominic Stanca** (m. 1976)
- 1937 — **Mircea Micu**
- A decedat: 1958 — **George A. Petre** (n. 1900)

FEBRUARIE

- Februarie 1825 — s-a născut **Dimitrie Bolintineanu** (m. 1872)

1

- S-au născut: 1838 — **Nicu Gane** (m. 1916) ● 1934 — **Nicolae Breban**

2

● S-au născut: 1868 — **C. Rădulescu-Motru** (m. 1957) ● 1911 — **Miron Radu Paraschivescu** (m. 1971)

● A apărut (între 2 II 1928 — 5 X 1930) prima serie a **Biletelor de papagal**, editate de Tudor Arghezi

3

● S-au născut: 1828 — **Dora D'Istria** (m. 1888)
● 1926 — **Tudor George**

4

● S-a născut: 1809 — **Vasile Cârlova** (m. 1831)
● A decedat: 1859 — **Alecu Russo** (n. 1819)

5

● S-au născut: 1896 — **Nicołae Bagdasar** (m. 1971) ● 1928 — **Hristu Căndroveanu**
● 1910 — a fost inaugurat sediul Societății Scriitorilor Români, în clădirea Luvru, et. II, colț cu str. Sărindar (București)

6

● S-au născut: 1891 — **Adrian Maniu** (m. 1968)
● 1893 — **Sandu Teleajen** (m. 1963) ● 1908 — **Geo Bogza**

7

● S-au născut: 1777 — **Dinicu Golescu** (m. 1830)
● 1932 — **Dan Hăulică**

9

● S-au născut: 1908 — **Cicerone Theodorescu** (m. 1974) ● 1924 — **Theodor Balș**

10

● S-au născut: 1885 — **Alice Voinescu** (m. 1961)
● 1902 — **Anton Holban** (m. 1937)

11

● S-a născut: 1875 — **A. Toma** (m. 1954)

12

● S-au născut: 1862 — **Al. Davila** (m. 1929) ● 1894 — **Otilia Cazimir** (1967) ● 1899 — **I. Peltz** (m. 1980)

14

● S-au născut: 1883 — **C. Manolache** ● 1902 — **Ion Călugăru** (m. 1956) ● 1907 — **Dragoș Vrânceanu** (m. 1977) ● 1930 — **Radu Cărneci**
● A decedat: 1821 — **Petru Maior** (n. 1760)

15

● S-au născut: 1840 — **Titu Maiorescu** (m. 1917)
● 1910 — **Paul Daniel** ● 1921 — **V. Em. Galan**
● 1923 — **Petre Solomon** ● 1931 — **Petre Stoica**

16

● S-au născut: 1940 — **George Suru** (m. 1979)
● 1938 — **Corina Cristea**

17

● A decedat: 1947 — **Elena Văcărescu** (n. 1864)

18

● S-a născut: 1908 — **Barbu Alexandru Emandi**

19

● S-a născut: 1908 — **Ana Cartianu** ● 1936 — **Marin Sorescu**

20

● S-au născut: 1924 — **Eugen Barbu** ● 1927 — **Mircea Malița** ● 1938 — **Doina Ciurea**

21

● S-au născut: 1805 — **Timotei Cipariu** (m. 1887)
● 1887 — **Claudia Millian** (m. 1961)

22

● S-au născut: 1903 — **Tudor Mușatescu** (m. 1970) ● 1903 — **B. Jordan** (m. 1962) ● 1928 — **Eduard Jurist**

23

● S-au născut: 1883 — **Mihail Săulescu** (m. 1916)
● 1904 — **Nagy Istvan** (m. 1977)

24

● S-au născut: 1913 — **Stelian Păun** ● 1926 — **Ovidiu Cotruș** (m. 1977)

25

● S-a născut: 1923 — **Eta Boeriu**
● Au decedat: 1881 — **A. T. Laurian** (n. 1810)
● 1968 — **Al. Duiliu Zamfirescu** (n. 1892)
● 1866 — a debutat **Mihai Eminescu**, în revista **Familia** (25 II/9 III) a lui **Iosif Vulcan**, cu poezia **De-aș avea...**

26

● S-a născut: 1838 — **B. P. Hasdeu** (m. 1907)

27

● S-a născut: 1943 — **Horia Bădescu**
● A decedat: 1943 — **Salamon Ernő** (n. 1912)

28

● S-au născut: 1754 — **Gh. Șincai** (m. 1816)
● A decedat: 1903 — **Ioan Ivanov** (n. 1836)

MARTIE

1

● S-au născut: 1590 — **Grigore Ureche** (m. 1647)
● 1788 — **Gh. Asachi** (m. 1869)
● 1906 — a apărut la Iași primul număr al **Vieții Românești**, sub direcția lui **C. Stere** și **Paul Bujor**, avîndu-l „spiritus rector” pe **G. Ibrăileanu**

2

● S-au născut: 1883 — **Damian Izverniceanu** (m. 1935) ● 1913 — **Mihai Popescu** ● 1932 — **Petre Ghelmez**

● 1972 — s-a constituit Asociația Scriitorilor din București.
● A decedat: 1863 — **Iancu Văcărescu** (n. p. 1791)

4

● Au decedat (victime ale seismului): 1977 — **A. E. Bakonsky** (n. 1925), **Savin Bratu** (n. 1925), **Daniela Caurea** (n. 1951), **Mihai Gafița** (n. 1923), **Al. Ivasiuc** (n. 1933), **Veronica Porumbacu** (n. 1921), **M. Petroveanu** (n. 1923), **Nicolae Ștefănescu** (n. 1921), **Veronica Vizanti** (n. 1917)

5

● Au decedat: 1955 — **Hortensia Papadat-Bengescu** (n. 1876) ● 1960 — **Asztalos Istvan** (n. 1909)

8

● S-au născut: 1895 — **Agatha Grigorescu-Bacovia** (m. 1981) ● 1910 — **Radu Tudoran**

9

● S-au născut: **Iraclie Porumbescu** (m. 1896) ● 1848 — **George Panu** (m. 1910)
● Au decedat: 1903 — **Iuliu C. Săvescu** (n. 1866)
● 1961 — **Cezar Petrescu** (n. 1892)

10

● 1941 — a apărut, la București (între 10 III — 11 VI) revista „Albatros”, condusă de **Geo Dumitrescu**

11

● S-au născut: 1891 — **Ion Pillat** (m. 1945) ● 1895 — **Mateiu I. Caragiale** (m. 1936)

12

● Au decedat: 1936 — **G. Ibrăileanu** (n. 1871) ● 1965 — **G. Călinescu** (n. 1899)

13

● S-a născut: 1935 — **Romulus Rusan**
● Au decedat: 1949 — **Gh. Brăescu** (n. 1871) ● 1976 — **Sergiu Dan** (n. 1903)

14

● S-au născut: 1854 — **Al. Macedonsky** (m. 1920) ● 1899 — **Mircea Damian** (m. 1950) ● 1919 — **Alex. Paleologu**

15

● S-a născut: 1878 — **V. Demetrius** (m. 1942)
● Au decedat: 1964 — **Al. O. Teodoreanu** (n. 1894) ● 1977 — **Tudor Măinescu** (n. 1892)

16

● S-au născut: 1883 — **Carol Ardeleanu** (m. 1947) ● 1888 — **Al. Mateevici** (m. 1917) ● 1897 — **Margareta Sterian** ● 1903 — **Const. Dumitrescu** ● 1913 — **Radu Brateș** (m. 1973) ● 1913 — **Gh. Mușu** ● 1933 — **Ion Bodunescu** ● 1936 — **Bujor Nedelcovici**
● S-a născut: 1939 — **Mihai Ungheanu**

18

● S-a născut: 1823 — **C. D. Aricescu** (m. 1886)
● 1909 — **Barbu Brezianu** ● 1926 — **Romul Munteanu**

20

● S-au născut: 1886 — **G. Topîrceanu** (m. 1937)
● 1898 — **Aram Frenkian** (m. 1964) ● 1943 — **Marius Robescu**

21

● S-au născut: 1893 — **Al. Popescu-Negură** (m. 1974) ● 1930 — **Tiberiu Utan**

22

● S-au născut: 1868 — **Mihai Dragomirescu** (m. 1942) ● 1888 — **D. Iov** (m. 1959) ● 1903 — **Virgil Gheorghiu** (m. 1977) ● 1905 — **Romulus Dianu** (m. 1975)

24

● S-a născut: 1921 — **Traian Coșovei**

25

● S-au născut: 1813 — **Cezar Bolliac** (m. 1881)
● 1913 — **Alf Adania** (m. 1979)
● A decedat: 1954 — **Emil Isac** (n. 1886)

26

● S-au născut: 1891 — **Felix Aderca** (m. 1962)
● 1923 — **Valentin Lipatti** ● 1931 — **Mircea Ivănescu**

27

● S-a născut: 1928 — **Elis Bușneag**

28

● S-au născut: 1883 — **A. Mindru** (m. 1962)
● 1888 — **Al. Kirițescu** (m. 1961) ● 1925 — **Victor Tulbure** ● 1928 — **Ion Bălăceanu**

29

● S-au născut: 1878 — **Elena Farago** (m. 1954)
● 1908 — **Virgil Carianopol**
● Au decedat: 1952 — **I. A. Bassarabescu** (n. 1870) ● 1971 — **Perpessicius** (n. 1891)

30

● S-au născut: 1633 — **Miron Costin** (m. 1691)

31

● S-au născut: 1841 — **Iosif Vulcan** (m. 1907)
● 1929 — **Arnold Hauser** ● 1933 — **Nichita Stănescu** ● 1941 — **Constanța Buzea**
● A decedat: 1965 — **Alex. Șahighian** (n. 1901)

APRILIE

● Au apărut: 1883 — **Luceafărul** de **Mihai Eminescu**, în Almanahul societății studențești „România jună” din Viena ● 1928 — pînă în decembrie 1932, revista **Unu**, editată de **Sașa Pană**
● 1866 (1/13 IV) — a fost înființată Societatea Literară Română, devenită în august 1867 Socie-

tatea Academică Română, iar din martie 1879 Academia Română. Din 1948 s-a numit Academia Republicii Populare Române, iar din 1965 Academia Republicii Socialiste România.

1

- S-au născut : 1881 — **Octavian Goga** (m. 1938)
- 1900 — **Alex. Al. Philippide** (m. 1979) ● 1936 **Gh. Grigurcu**

2

- S-a născut : 1923 — **Lucian Dumitrescu**

3

- S-au născut : 1906 — **Szemler Ferenc** (m. 1978)
- 1923 — **N. D. Carpen**

5

- S-au născut : 1932 — **Fănuș Neagu** ● 1933 — **Romulus Vulpescu**

6

- S-au născut : 1903 — **Elena Mătasă-Dumitrescu**
- 1908 — **Emilia Șt. Milicescu** ● 1930 — **Al. George**

8

- S-au născut : 1898 — **Al. Claudian** (m. 1962)
- 1928 — **Alex. D. Lungu**

9

- Au decedat : 1961 — **Alex. Kirițescu** (n. 1888)
- 1964 — **Mihu Dragomir** (n. 1919)

11

- S-au născut : 1858 — **Delavrancea** (m. 1918) ● 1898 — **Mircea Ștefănescu** (m. 1982) ● 1942 — **Virgil Mazilescu**

12

- S-a născut : 1899 — **Tudor Teodorescu-Braniște** (m. 1969)

13

- S-a născut : 1936 — **Nicolae Velea**

16

- S-a născut : 1879 — **Gala Galaction** (m. 1961)
- A decedat : 1935 — **Panait Istrati** (n. 1884).

17

- S-au născut : 1895 — **Ion Vinea** (m. 1964) ● 1935 — **George Bălăiță**

19

- S-a născut : 1847 — **Calistrat Hogaș** (m. 1917)
- A decedat : 1895 — **Radu Ionescu-Rion** (n. 1872)

20

- A decedat : 1893 — **George Barițiu** (n. 1812)
- 1903 — a avut loc dezvelirea statuii lui C. A. Rosetti la București

21

- Au decedat : 1882 — **Vasile Conta** (n. 1845) ● 1971 — **N. Bagdasar** (n. 1896)

22

- S-au născut : 1850 — **Veronica Micle** (m. 1889)
- 1922 **Șt. Aug. Doinaș**

23

- S-au născut : 1894 — **Gib Mihăescu** (m. 1935)
- 1903 — **George Buznea** (m. 1976)

24

- S-au născut : 1888 — **Șt. Bezdechi** (m. 1958) ● 1911 — **Eugen Jebeleanu** ● 1917 — **Emma Beniuc** (m. 1978)
- A decedat : 1963 — **Vasile Voiculescu** (n. 1884)

27

- A decedat : 1872 — **Ion Heliade Rădulescu** (n. 1802)

29

- S-a născut : 1936 — **Gh. Tomozei**

30

- A decedat : 1979 — **Pan Halipa** (n. 1883)

31

- S-a născut : 1893 — **Damian Stănoiu** (m. 1956)

MAI

1

- S-au născut : 1895 — **Ury Benador** (m. 1971) ● 1896 — **Mihail Ralea** (m. 1964) ● 1921 — **Vladimir Colin** ● 1928 — **Ion Ianoși** ● 1933 — **Miron Scorobete**
- 1873 — a apărut, în „Convorbiri literare”, pamfletul lui Titu Maiorescu **Beția de cuvinte**

2

- S-a născut : 1940 — **Ion Lotreanu**
- Au decedat : 1893 — **George Bariț** (n. 1812) ● 1928 — **George Ranetti** (n. 1875)

3

- 1973 — i se înmânează, la Viena, lui **Eugen Jebeleanu**, „Premiul Gottfried von Herder”

5

- S-au născut : 1919 — **Mihnea Gheorghiu** ● 1933 — **G. Zarafu**
- Au decedat : 1948 — **Sextil Pușcariu** (n. 1877)
- 1974 — **Gh. Dinu** (n. 1903)

6

- S-au născut : 1908 — **Ion Vlasiu** ● 1943 — **Laurențiu Ulici**
- A decedat : 1961 — **Lucian Blaga** (n. 1895)

7

- Au decedat : 1937 — **G. Topîrceanu** (n. 1886)
- 1938 — **Octavian Goga** (n. 1881)

8

- S-a născut: 1923 — Traian Iancu

9

- S-a născut: 1895 — Lucian Blaga (m. 1961)
- Au decedat: 1918 — George Coșbuc (n. 1866)
- 1946 — Pompiliu Constantinescu (n. 1901)

10

- S-au născut: 1858 — D. Teleor (m. 1920) ● 1929 — Ion Horea

12

- S-au născut: 1916 — Const. Ciopraga ● 1934 Lucian Raicu
- A decedat: 1933 — Jean Bart (n. 1874)

13

- S-au născut: 1918 — Petru Homoceanu ● 1940 — Mircea Ciobanu

14

- A decedat: 1957 — Camil Petrescu (n. 1894)

15

- S-au născut: 1926 — Aurel Martin ● 1938 — Horia Pătrașcu
- Au decedat: 1923 — N. N. Beldiceanu (n. 1881) ● 1943 — Octav Botez (n. 1884), Emil Gulian (n. 1907 și Salamon Ernő (n. 1912)

16

- S-au născut: 1912 — Hans Mokka ● 1930 — Titus Popovici ● 1938 — Florin Costinescu
- A decedat: 1980 — Marin Preda (n. 1922)

17

- S-au născut: 1886 — Emil Isac (m. 1954) ● 1901 — Pompiliu Constantinescu (m. 1946) ● 1920 — Geo Dumitrescu

18

- S-au născut: 1888 — Eugeniu Speranția (m. 1972) ● 1928 — Domokos Geza ●

20

- S-au născut: 1913 — Olga Brateș ● 1930 — Geo Șerban

21

- S-au născut: 1855 — C. Dobrogeanu-Gherea (m. 1920) ● 1880 — Tudor Arghezi (m. 1967)
- 1914 — Franz Johannes Bulhardt ● 1933 — Horia Ziliu

22

- S-au născut: 1816 — Andrei Mureșanu (m. 1863) ● 1903 — Virgil Birou (m. 1968) ● 1906 — Profira Sadoveanu ● 1908 — I. C. Chișimă
- A decedat: 1957 — G. Bacovia (n. 1881)
- 1972: a avut loc, la București, între 22—24 mai, Conferința națională a scriitorilor. Victor Eftimiu a fost ales președinte de onoare, iar Zaharia Stancu președinte activ. Vicepreședinți: L. Fulga,

G. Macovescu, Virgil Teodorescu, Sütő Andras și Marin Preda.

23

- S-au născut: 1871 — G. Ibrăileanu (m. 1936)
- 1902 — Vladimir Streinu (m. 1970) ● 1913 — Olga Caba

24

- S-au născut: ● 1923 Victor Felea ● 1931 — Cristian Maurer
- A decedat: 1966 — Al. Cazaban (n. 1872)

25

- S-au născut: ● 1923 — Remus Luca ● 1942 — Ana Blandiana

26

- S-a născut: 1932 — Eugen Simion

27

- S-au născut: 1899 — Petre Strihan ● 1933 — Const. Georgescu
- A decedat: 1968 — Const. Ignătescu (n. 1887)

28

- S-au născut: 1906 — Ion Popescu-Puțuri ● 1913 — George Macovescu ● 1918 — Werner Bossert
- A decedat: 1963 — Ion Agârbiceanu (n. 1882)

29

- S-au născut: 1899 — Georgeta Mircea Cancicov ● 1901 — Anișoara Odeanu (m. 1972)
- 1933 — s-a constituit Asociația scriitorilor români din Banat, numită inițial „Altarul cărții”
- 1948 — G. Călinescu devine membru al Academiei Române în locul lui Sextil Pușcariu (m. 1948)

31

- S-au născut: 18883 — Onisifor Ghibu (m. 1972)
- 1938 — Adriana Iliescu
- A decedat: 1938 — M. Blecher (n. 1909)

IUNIE

1

- S-au născut: 1636 — Nicolae Milescu (m. 1708)
- 1865 — C. Stere (m. 1936)

2

- S-au născut: 1816 — C. A. Rosetti (m. 1885)
- 1939 — Romulus Guga
- 1940 — a fost dezvelit, în aula Universității din Iași, bustul lui G. Ibrăileanu

3

- A decedat: 1922 — Duiliu Zamfirescu (n. 1858)

4

- Au decedat: 1943 — Dalocrin (n. 1877) ● 1961 — Alice Voinescu (n. 1885)

5

- S-au născut: 1779 — Gh. Lazăr (m. 1823) ● 1871 — N. Iorga (m. 1940) ● 1883 — G. Ciprian (m. 1968) ●

6

- A decedat : 1982 — **Franz Storch** (n. 1927)

7

- A decedat : 1716 — stolnicul **Const. Cantacuzino** (n. 1650)

8

- S-au născut : 1904 — **Gabriel Drăgan** (m. 1981)
- 1933 — **Cristina Taci**
- A decedat : 1938 — **Ovid Densușianu** (n. 1873)

9

- A decedat : 1912 — **I. L. Caragiale** (n. 1852)

10

- S-au născut : 1839 — **Ion Creangă** (m. 1889)
- 1853 — **Ion Pop-Reteganul** (m. 1905) ● **Al. Busuioceanu** (m. 1961)

11

- S-a născut : ● 1943 — **Grigore Arbore**

12

- S-au născut : 1916 — **Alex. Balaci** ● 1922 — **Petru Vintilă**

13

- S-au născut : 1883 — **I. I. Mironescu** (m. 1939)
- 1884 — **Ioachim Botez** (m. 1956)

14

- S-au născut : 1882 — **Ion Petrovici** (m. 1972)
- 1943 — **Carmen Tudora**

15

- S-au născut : 1882 — **I. U. Soricu** (m. 1957)
- 1909 — **Virgil Teodorescu**
- A decedat : 1889 — **Mihai Eminescu** (n. 1850)

16

- S-au născut : 1925 — **A. E. Baconsky** (m. 1977)
- 1928 — **Teodor Păcă** (m. 1978)

17

- S-au născut : 1888 — **Victor Papilian** (m. 1956)
- 1888 — **I. E. Torouțiu** (m. 1953) ● 1908 — **Ion Th. Ilea** ● 1913 — **Petronela Negoșanu** ● 1927 — **Sütő András**

18

- S-au născut : 1908 — **Al. Călinescu** (m. 1937)
- 1913 — **Mihail Pop** (m. 1958) ● 1914 — **Al. Raicu**

19

- S-a născut : 1899 — **G. Călinescu** (m. 1964)

20

- S-au născut : 1848 — **Miron Pompiliu** (m. 1897)
- 1893 — **Alex. Hodoș** (m. 1967) ● 1901 — **Sandu Lieblich** (m. 1971) ● 1913 — **Aurel Baranga** (m. 1979) ● 1933 — **Valentin Șerbu**
- A decedat : 1891 — **M. Kogălniceanu** (n. 1817)

21

- S-au născut : 1873 — **Al. Sadi-Ionescu** (m. 1926)
- 1888 — **Horia Furtună** (m. 1952) ● 1915 — **Al. I. Ștefănescu** ● 1917 — **Silvian Iosifescu**

22

- A decedat : 1913 — **Șt. O. Iosif** (n. 1875)

23

- S-au născut : 1834 — **Alex. Odobescu** (m. 1895)
- 1909 — **Ovidiu Papadima**
- A decedat : 1972 — **Marin Iorda** (n. 1901)

24

- S-au născut : 1893 — **Ion Marin Sadoveanu** (m. 1964) ● 1938 — **Claus Stephani**
- A decedat : 1913 — **Ilarie Chendi** (n. 1871)

26

- S-au născut : 1904 — **Petre Pandrea** (m. 1968)
- 1925 — **Al. Simion**

27

- S-au născut : 1887 — **Em. Bucuța** (m. 1946)
- A decedat : 1968 — **Const. Ignătescu** (n. 1887)

29

- S-au născut : 1819 — **N. Bălcescu** (m. 1852)
- 1837 — **P. P. Carp** (m. 1918) ● 1893 — **Demostene Botez** (m. 1973) ● 1893 — **Mihail Călarianu** ● 1913 — **Lola Stere Chiracu**

30

- S-a născut : 1945 **Dorin Tudoran** —

IULIE

- 1838 — a apărut, din luna iulie pînă în septembrie 1838 (5 numere) — „Alăuta românească”, supliment la „Albina românească”, editate de **M. Kogălniceanu**

1

- 1981 — în zilele de 1—4 iulie a avut loc Conferința națională a scriitorilor la care **D. R. Popescu** a fost ales președinte al Uniunii Scriitorilor, iar vicepreședinți au fost aleși : **A. Balaci**, **George Bălăiță**, **Const. Chiriță**, **Domokos Géza**, **Laurențiu Fulga** și **Constantin Toiu**.
- S-au născut : 1921 — **Ion Mihăileanu** ● 1925 — **Ion Maxim** (m. 1980)
- A decedat : 1917 — **Titu Maiorescu** (n. 1840)

2

- 1838 — a apărut, la Brașov, pînă la 24 II 1865, „Foaia pentru minte, inimă și literatură”, editată de **G. Bariț**
- S-au născut : 1893 — **Demostene Botez** (m. 1973) ● 1893 — **Mihai Tican-Rumano** (m. 1967)
- 1926 — **Octavian Paler**
- A decedat : 1914 — **Emil Gîrleanu** (n. 1878)

4

- S-a născut : 1923 — **Haralamb Zîncă**

5

- S-au născut : 1920 — **Iulia Soare** (m. 1971)
- 1931 — **Al. Oprea** ● 1935 — **Nikolaus Berwanger**

6

- S-au născut : 1920 — **Dragoș Vicol** (m. 1981)
- 1939 — **Voicu Bugariu** ● 1944 — **George Alboiu**

7

- A decedat : 1964 — **Ion Vinea** (n. 1895)

8

- Au decedat : 1939 — **G. M. Zamfirescu** (n. 1898) ● 1968 — **Petre Pandrea** (n. 1904) ●

9

- S-au născut : 1900 — **Al. Graur** ● 1923 — **Tatiana Nicolescu**

12

- S-au născut : 1933 — **Al. Ivasiuc** (m. 1977) ● 1943 — **Radu F. Alexandru**
- A decedat : 1797 — **Ienăchiță Văcărescu** (n. p. 1740)

13

- S-au născut : 1907 — **George Acsinteanu** ● 1928 — **Șt. Berciu**

14

- A decedat : 1967 — **Tudor Arghezi** (n. 1880)

15

- S-a născut : 1859 — **D. Th. Neculuță** (m. 1904)

16

- S-au născut : 1872 — **D. Anghel** (m. 1914) ● 1924 — **Hajdu Zoltan** (m. 1982)
- Au decedat : 1943 — **E. Lovinescu** (n. 1881)
- 1973 — **Radu Brateș** (n. 1913)

17

- S-au născut : 1810 — **A. T. Laurian** (m. 1881)
- 1905 — **N. Carandino**

18

- S-au născut 1930 — **S. Damian** ● 1931 — **Nicolae Neagu**

19

- S-au născut : 1909 — **Tamara Gane** ● 1923 — **Constantin Țoiu** ● 1936 — **Norman Manea** ● 1943 — **Maria Luiza Cristescu**

20

- S-au născut : 1912 — **Ștefan Popescu** ● 1930 — **Iuliu Rațiu** ● 1932 — **Corneliu Leu** ● 1943 — **Adrian Păunescu**

21

- S-au născut : 1808 — **Simion Bărnuțiu** (m. 1864) ● 1821 — **Vasile Alecsandri** (m. 1890) ● 1904 — **Ion Biberi** ● 1907 — **D. Macrea** ● 1908 — **A. Zarembo** (m. 1930) ● 1920 — **Violeta Zamfirescu**

22

- A decedat : 1939 — **I. I. Mironescu** (n. 1883)

23

- S-au născut : 1869 — **Gh. Adamescu** (m. 1942)
- 1913 — **Gherasim Luca**

24

- S-au născut : 1909 — **Const. Noica** ● 1911 — **G. Ivașcu**

25

- S-au născut : 1876 — **Mihai Codreanu** (m. 1957)
- 1933 — **Tudor Balteș** (m. 1979)
- A decedat : 1978 — **Petre Iosif** (n. 1907)

26

- S-a născut : 1939 — **Cezar Baltag**
- Au decedat : 1961 — **Al. Tudor-Miu** (n. 1901)
- 1976 — **Dominic Stanca** (n. 1926)

27

- S-au născut : 1925 — **Marcel Gafton** ● 1930 — **Costache Anton**

28

- S-a născut : 1930 — **Bodor Pál**

29

- S-a născut : 1893 — **Mihail Celarianu**

30

- S-au născut : 1887 — **Franyo Zoltan** (m. 1978)
- 1894 — **Păstorel** (Al. O. Teodoreanu, m. 1964)

AUGUST

- 1883 — a apărut, în „Convorbiri literare”, poemul **Luceafărul** de **Mihai Eminescu**

1

- S-au născut : 1883 — **Pan Halipa** (m. 1979)
- 1913 — **Coca Farago** (m. 1974)

2

- S-au născut : 1915 — **Gellu Naum** ● 1928 — **Cornel Bozbiți**

3

- S-au născut : 1943 — **Cornel Ungureanu** ● 1943 — **Aurel Turcuș**
- Au decedat : 1937 — **Pavel Dan** (n. 1907) ● 1976 — **Octav Dessila** (n. 1895)

4

- S-au născut : 1908 — **Sidonia Drăgușanu** (m. 1971) ● 1931 — **Nicolae Ciobanu**
- A decedat : 1889 — **Veronica Micle** (n. 1850)

5

- S-a născut : 1922 — **Marin Preda** (m. 1980)

6

- S-au născut : 1915 — **Al. Voitin** ● 1941 — **Cezar Ivănescu**

8

- S-au născut : 1902 — **Sașa Pană** (m. 1981) ● 1912 — **Liviu Bratoloveanu**

10

- S-au născut : 1884 — **Panait Istrati** (m. 1935)
- 1921 — **I. Negoiescu** ● 1937 — **Dan Laurențiu** ● 1942 — **Nicolae Prelipceanu**
- Au decedat : 1968 — **Eugen Schileru** (nr. 1916)
- 1980 — **I. Peltz** (n. 1899)

11

- S-au născut : 1929 — **Modest Morariu** ● 1930 — **Teodor Mazilu** (m. 1980)
- A decedat : 1961 — **Ion Barbu** (n. 1895)

12

- S-au născut: 1816 — **Ion Ghica** (m. 1897) ● 1924 — **Nicuță Tănase**
- A decedat: 1937 — **Al. Sahia** (n. 1908)

13

- 1948 — Prin Decret prezidențial au fost numiți membri ai Academiei Române scriitorii: **Mihail Sadoveanu**, **G. Călinescu**, **Emil Petrovici**, **Gaál Gábor**, **A. Toma**, **Iorgu Iordan**, și **Al. Rosetti**
- 1967 — a fost inaugurat, la Ciucea, Muzeul „Octavian Goga”
- S-au născut: 1928 — **Ion Lăcrănjan** ● 1943 — **Florin Muscalu**
- Au decedat: 1933 — **Spiridon Popescu** (n. 1864) ● 1956 — **Victor Papilian** (n. 1888)

14

- S-au născut: 1905 — **Ștefan Tita** (m. 1977) ● 1925 — **Cezar Drăgoi** (m. 1962)

15

- S-au născut: 1883 — **Corneliu Moldovanu** (m. 1952) ● 1908 — **Const. Miu-Lerca** ● 1937 **Marcel Mihalăș**

16

- S-au născut: 1921 — **Ov. S. Crohmălniceanu**
- 1935 — **Ion Gheorghe**

17

- Au decedat: 1925 — **Ioan Slavici** (n. 1848) ● 1952 — **George Magheru** (n. 1892) ● 1964 — **M. Ralea** (n. 1896)

18

- S-au născut: 1911 — **Mihail Serban** ● 1931 — **Paul Anghel**

19

- S-au născut: 1914 — **I. Vitner** ● 1935 — **Dumitru Radu Popescu**

20

- S-au născut: 1872 — **Raicu Ionescu-Rion** (m. 1895) ● 1917 — **Horia Lovinescu** ● 1920 — **Zoe Dumitrescu-Bușulenga**
- A decedat: 1872 — **D. Bolintineanu** (n. 1825)

21

- S-a născut: 1917 — **Eugen Frunză**
- A decedat: 1723 — **Dimitrie Cantemir** (n. 1673)

22

- S-a născut: 1917 — **Al. Piru**.
- A decedat: 1890 — **Vasile Alecsandri** (n. 1821)

23

- S-au născut: 1924 — **Paul Everac** ● 1938 — **Dușan Petrovici** ● 1943 — **Mircea Iorgulescu**

24

- Au decedat: 1820 — **Ion Budai-Deleanu** (n. 1760) ● 1868 — **Costache Negruzzi** (n. 1808)

25

- S-au născut: 1915 — **Grigore Preoteasa** (m. 1957) ● 1940 — **Mihai Pelin**
- Au decedat: 1907 — **B. P. Hașdeu** (n. 1838)
- 1975 — **Romulus Dianu** (n. 1905) ● 1977 — **Kés Károly** (n. 1883) ● 1975 — **Mihail Sabin** (n. 1935)

26

- S-a născut: 1881 — **Panait Cerna** (m. 1913)

27

- S-au născut: 1914 — **Mihai Novicov** ● 1918 — **Leon Levițchi** ● 1928 — **Mircea Zăciu** ● 1930 — **Z. Ornea**

- A decedat: 1965 — **Eusebiu Camilar** (n. 1910)

28

- S-au născut: 1909 — **Asztalos István** (m. 1960)
- 1910 — **Constantin Salcia**

29

- S-au născut: 1881 — **N. Dunăreanu** (m. 1973)
- 1903 — **Tudor Mihail** (m. 1976) ● 1906 — **Al. Constant**
- Au decedat: 1961 — **George Mărgărit** (n. 1923)
- 1975 — **Theodor Constantin** (n. 1910)

30

- S-a născut: 1910 — **Aug. Z. N. Pop**

31

- S-au născut: 1927 — **Dan Deșliu** ● 1927 — **Radu Petrescu** (m. 1982)

SEPTEMBRIE

1

- A decedat: 1944 — **Liviu Rebreanu** (n. 1885)

2

- S-au născut 1895 — **D. I. Suchianu** ● 1916 — **Ion Potopin** ● 1928 — **Alex. Dușu** ● 1935 — **Damian Ureche**

5

- S-au născut: 1858 — **Al. Vlahuță** (m. 1919)
- 1921 — **Adrian Marino** ● 1929 — **Catinca Ralea** (m. 1981)

6

- S-au născut: 1819 — **Nicolae Filimon** (m. 1865)
- 1903 — **Marcel Breslașu** (m. 1966) ● 1910 — **Dumitru Corbea**

7

- S-au născut: 1902 — **Șerban Cioculescu** ● 1910 — **Bucur Țincu** ● 1930 — **Ion Arieșanu**

8

- S-au născut: 1926 — **Ștefan Bănuțescu** ● 1930 — **Petre Sălcudeanu**

9

- S-a născut: 1943 — **Dana Dumitriu**

10

- 1890 — s-a dezvelit la Botoșani „Monumentul lui Mihai Țămpineanu”, operă a sculptorului Ion Georgescu, cel dintâi monument consacrat memoriei poetului

11

- S-au născut: 1911 — **Aurel Chirescu** ● 1915 — **Silviu Georgescu** ● 1927 — **Franz Storch** (m. 1982)

13

- S-au născut: 1874 — **Eugen Herovanc** (m. 1956)
- 1908 — **Edgar Papu** ● 1911 — **Aurel Leon**
- 1912 — **Kiss Jenő** ● 1916 — **Eugen Schileru** (m. 1968) ● 1923 — **Ioanichie Olteanu**

- S-au născut: 1912 — Emil Botta (m. 1977)
- 1938 — Marian Popa • 1943 — Ilse Hehn-Guzun
- A decedat: 1977 — Ovidiu Cotruș (n. 1926)

- S-au născut: 1903 — Nicolae Deleanu (m. 1970)
- 1910 — Lucia Demetrius • 1910 — Victor Valeriu Martinescu

- S-au născut: 1881 — George Bacovia (m. 1957)
- 1896 — Marcel Olinescu • 1918 — Veronica Russo • 1939 — Nicolae Ioana
- Au decedat: 1823 — Gh. Lazăr (n. 1779) • 1888 — Iulia Hașdeu (n. 1869)

- 1888 — a fost dezvelită statuia lui Miron Costin la Iași
- S-au născut: 1909 — M. Blecher (m. 1936) • 1918 — Igor Block • 1924 — Stelian Filip

- S-au născut: 1873 — Ludovic Dauș (m. 1935)
- 1882 — Ion Agârbiceanu (m. 1963)

- S-au născut: 1865 — George Catană (m. 1944)
- 1866 — George Coșbuc (m. 1918) • 1910 — Tașcu Gheorghiu (m. 1981) • 1928 — Nicolae Mărgăneanu • 1937 — Petre Got

- S-au născut: 1900 — Isaiia Răcăciuni (m. 1976)
- 1914 — Alice Botez • 1930 — Eugenia Tudor Anton • 1938 — Augustin Buzura

- S-au născut: • 1872 Al. Cazaban (m. 1966)
- 1891 — V. G. Paleolog (m. 1979) • 1898 — Alfred Margul Sperber (m. 1967) • 1903 — Nicolae Milcu (m. 1933)

- S-au născut: 1900 — Dem. Bassarabeanu (m. 1968) • 1936 — Corneliu Omescu
- A decedat: 1973 — Vasile Văduva (n. 1938)

- S-au născut: 1881 — Panaft Cerna (m. 1913)
- 1900 — Henri Jacquier (m. 1980) • 1914 — Marcel Marcian • 1929 — Mihail Giurgariu • 1930 — Pop Simion
- Au decedat: 1943 — Octav Botez (n. 1884)

- S-a născut: 1907 — Dan Botta (m. 1958)

- S-au născut: 1882 — Vasile Pârvan (m. 1927)
- 1931 — Valeriu Răpeanu

- S-au născut: 1812 — Eudoxiu Hurmuzachi (m. 1874) • 1888 — Iorgu Iordan • 1908 — Ion Dăianu • 1913 — Alex. Bilciurescu (m. 1942)

- S-au născut: 1878 — V. Demetrius (m. 1942)
- 1929 — George Niculescu-Mizil • 1927 — Nestor Vornicescu
- 1971: a fost inaugurată, la Bacău, Casa memorială „G. Bacovia”

- S-a născut: 1911 — Miron Radu Paraschivescu (m. 1971)

- 1848 — a apărut, pînă în 1850, la Cernăuți, „Bucovina”, editată de frații George și Alex. Hurmuzachi

- S-au născut: 1880 — M. Sadoveanu (m. 1961)
- 1902 — Zaharia Stancu (m. 1974) • 1917 — Ernest Verzea • 1928 — Ion Rahoveanu • 1929 — Ion Dedu Bălan • 1937 — Ioanid Romanescu
- 1945 — Al. Călinescu

- S-au născut: 1895 — Ion Pas (m. 1974) • 1902 — Petre Țuțea • 1907 — Teodor Scarlat (m. 1977) • 1943 — Constantin Coroiu

- 1918 — a apărut, la Iași, „Îndreptarea literară”, editată de Duiliu Zamfirescu
- S-au născut: 1910 — Eusebiu Camilar (m. 1965) • 1923 — Al. Jebeleanu • 1935 — Liviu Ciocirliie

- S-au născut: 1872 — D. D. Pătrășcanu (m. 1937) • 1897 — Șt. I. Nenișescu (m. 1979) • 1929 — Al. Andrițoiu • 1938 — Const. Abăluță

- S-au născut: • 1922 — Emil Manu • 1927 — Valentin Deșliu

- 1968 — a apărut „România literară”, revistă a Uniunii Scriitorilor, condusă pînă în mai 1970 de Geo Dumitrescu, pînă în octombrie 1971 de Nicolae Breban, apoi de George Ivașcu
- S-au născut: 1907 — Const. Nisipeanu • 1909 — Horváth István (m. 1977) • 1910 — A. Ebion-Boiangiu • 1923 — Nicolae Crișan

- S-au născut: 1897 — Marcel Romanescu (m. 1956) • 1904 — Ecaterina Săndulescu • 1908 — Al. Sahia (m. 1937) • 1914 — Leonida Secreșeanu (m. 1978)

- A decedat: 1981 — Agatha Grigorescu-Bacovia (n. 1895)

- S-au născut: 1884 — Vasile Voiculescu (declarat pe 27. XI, m. 1963) • 1898 — George Mihail Zamfirescu (m. 1939) • 1911 — Theodor Al. Munteanu

● S-au născut: 1893 — Titus Stoica ● 1898 — B. Fundoianu (m. 1944) ● 1908 — Nicolae Rădulescu-Lemnaru ● 1908 — Lascăr Sebastian (m. 1976) ● 1923 — Victor Kernbach ● 1929 — Nicolae Gheran ● 1929 — Mircea Șerbănescu ● 1948 — Marian Papahagi

● 1911 — a fost dezvelit monumentul lui Mihai Eminescu la Galați

● S-au născut: 1885 — Mihail Sorbul (m. 1967) ● 1930 — Theodor Mănescu

● S-au născut: 1881 — N. Dunăreanu (m. 1973) ● 1897 — Ștefana Velisar Teodoreanu ● 1905 — Al. Dima (m. 1979) ● 1908 — L. Kalustian ● 1923 — Const. Bărbuceanu

● S-au născut: 1907 — Mihail Sebastian (m. 1945) ● 1907 — Maria Arsene (m. 1975)

● S-au născut: 1875 — George Ranetti (m. 1928) ● 1904 — N. N. Condescu (m. 1966) ● 1908 — D. Almas

● S-au născut: ● 1895 — Al. Rosetti ● 1903 — Nicolae Gane (m. 1979) ● 1924 — Valentin Silvestru ● 1928 — Pompiliu Marcea ● 1930 — Ioan Grigorescu

● S-au născut: 1910 — Theodor Constantin (m. 1975) ● 1923 — Mihai Gafița (m. 1977)

● S-au născut: 1891 — Perpessicius (D. Panaitescu, m. 1971) ● 1907 — Cella Sergei ● 1918 — Dan Duțescu ● 1942 — Ion Coja

● S-au născut: 1881 — A. P. Bănuț (m. 1970) ● 1908 — Octav Șargețiu ● 1913 — Simion Ghinea

● S-au născut: 1888 — N. Davidescu (m. 1954) ● 1911 — Sergiu Ludescu (m. 1941) ● 1921 — Veronica Porumbacu (m. 1977) ● 1943 — Cornel Moraru

● S-au născut: 1890 — Eugen Constant (m. 1975) ● 1923 — Dărie Magheru ● 1923 — Tóth Istvan ● 1943 — Mircea Opriță

● S-au născut: 1673 — D. Cantemir (m. 1723) ● 1818 — Ion Codru-Drăgușanu (m. 1884) ● 1843 — Grigore H. Grădăraș (m. 1897) ● 1873 — D. Nanu (m. 1943) ● 1887 — Ion Pribeagu (m. 1971) ● 1928 — Grigore Simeu

● S-au născut: 1924 — Vasile Nicorovici ● 1938 — Alexandru Brad

● 1948 — sînt desemnați membri de onoare post-mortem ai Academiei Române: Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Const. Dobrogeanu-Gherea, Al. Vlahuță, D. Th. Neculuță, Ion Păun-Pincio, G. Ibrăileanu și Al. Sahia

● S-au născut: 1920 — Nagy Olga ● 1920 — Andrei Ciurunga ● 1923 — M. Petroveanu (m. 1977) ● 1938 — M. N. Rusu

● S-au născut: 1918 — Ștefan Băciu ● 1919 — Ion N. Voiculescu ● 1930 — Radu Cosașu

● S-au născut: 1858 — Duiliu Zamfirescu (m. 1922) ● 1888 — Mircea Florian (m. 1960) ● 1900 — Veronica Obogeanu ● 1918 — Mihail Bădescu

● S-au născut: 1881 — E. Lovinescu (m. 1943) ● 1883 — Onisifor Ghiu (m. 1972)

NOIEMBRIE

● 1923 — a apărut pînă în august 1924, la Satu Mare, revista „Icoane maramureșene”, editată de G. M. Zamfirescu

● S-au născut: 1929 — Vasile Nicolescu ● 1934 — George Boitor (m. 1976) ● 1943 — Ioan Lazăr

● S-au născut: 1869 — Iulia Hasdeu (m. 1888) ● 1916 — Laurențiu Fulga ● 1863 — a apărut revista „Aghiuță”, pînă la 17.V.1864, editată de B. P. Hasdeu

● S-au născut: 1866 — Traian Demetrescu (m. 1896) ● 1907 — Ștefan Bossun ● 1938 — Nicolae Dragoș

● S-au născut: 1903 — Tudor Mușatescu (m. 1970) ● 1906 — Horváth Imre

● S-au născut: 1880 — Mihail Sadoveanu (m. 1961) ● 1909 — Octavian Șuluțiu (m. 1949) ● 1933 — Elena Zarescu ● Au decedat: 1951 — I. C. Vissarion (n. 1879) ● 1978 — Nicolae Crevedia (n. 1904) ● 1979 — Matei Alexandrescu (n. 1906)

● S-au născut: 1905 — Simion Stolnicu (m. 1966) ● 1914 — Al. Mitru ● 1933 — Ilie Purcaru ● 1933 — Varró Ilona ● 1947 — Alex. Ștefănescu

● S-au născut: 1881 — Peter Neagoe (m. 1960) ● 1914 — Ion Bănuță ● 1923 — Paul Georgescu

● S-au născut: 1922 — Mihai Gavril ● 1928 — D. Micu ● 1929 — Ion Brad

- S-au născut: 1901 — **Liviu Rusu** • 1908 — **Lucian Boz** • 1918 — **Teohar Mihadaș** • 1930 — **Aurel Rău**
- A decedat: 1971 — **D. Stelaru** (n. 1917)

10

- S-au născut: 1892 — **Ion Clopoșel** • 1934 — **Ovidiu Genaru** • 1937 — **Ioana Bantaș** • 1942 — **Dan Cristea**
- 1928 — a apărut, la București, seria I-a a revistei „Kalende”, până în martie 1929, editată de **Vladimir Streinu**, Șerban Cioculescu, **Pompliu Constantinescu** și **Tudor Șoimar**. Seria a II-a a reapărut între aprilie 1943 — 31 VIII 1944, editată de **Vladimir Streinu**

11

- 1933 — a apărut, la București, până 3 X 1936, „Cuvîntul liber”, editat de **Tudor Teodorescu-Braniște**
- S-au născut: 1910 — **Mihail Davidoglu** • 1911 — **Ion Cruceană** • 1928 — **Cornelia Ștefănescu** • 1934 — **Vasile Rebreanu** • 1950 — **Mircea Dinescu**

12

- S-au născut: 1868 — **Artur Stavri** (m. 1928) • 1900 — **D. Gherghinescu Vania** (m. 1971) • 1916 — **Nicolae Jianu** — (m. 1982)
- Au decedat: 1869 — **Gh. Asachi** (n. 1788) • 1981 — **Sergiu Al. George** (n. 1922)

13

- Au decedat: 1853 — **Zilot Românul** (n. 1787) • 1913 — **Nerva Hodoș** (n. 1869) • 1955 — **Romulus Cioflec** (n. 1882)

14

- S-au născut: 1898 — **B. Fundoianu** (m. 1944) • 1902 — **Const. Chioralia**

15

- S-a născut: 1911 — **Al. Ciorănescu**

17

- S-au născut: 1868 — **George Murnu** (m. 1957) • 1903 — **Nicolae Deleanu** (m. 1970) • 1932 — **George Muntean**
- A decedat: 1944 — **Magda Isanos** (n. 1916)

18

- S-au născut: 1916 — **Ion Larian Postolache** • 1924 **Iordan Chimet**

19

- S-au născut: 1903 — **Marcel Breslașu** (m. 1966) • 1921 — **Dinu Pillat** (m. 1975)

20

- S-au născut: 1874 — **Nicolae Batzar** (m. 1952) • 1893 — **Ion Sân Giorgiu** (m. 1950) • 1901 — **Al. Șahighian** (m. 1965) • 1907 — **Mihail Beniuc** • 1912 — **Letiția Papu** (m. 1979) • 1924 — **Dumitru Mircea**

21

- S-au născut: 1911 — **Al. Jar** • 1918 — **Eugen Todoran** • 1933 — **Anghel Dumbrăveanu**
- Au decedat: 1887 — **Petre Ispirescu** (n. 1830) • 1980 — **I. Valerian** (n. 1895)

- S-au născut: 1908 — **Iulian Vesper** • 1919 — **Petru Sfetca**

23

- S-au născut: 1883 — **Urmuz** (m. 1923) • 1905 — **Petru Comarnescu** (m. 1970) • 1906 — **Ștefan Dima** • 1948 — **Grete Tartler**
- A decedat: 1953 — **I. E. Torouțiu** (n. 1888)

24

- S-au născut: 1889 — **Ionel Pop** • 1909 — **Ion Sofia Manolescu** • 1919 — **Nicolae Tăutu** (m. 1972)
- Au decedat: 1920 — **Al. Macedonski** (n. 1854) • 1972 — **Victor Eftimiu** (n. 1889)

25

- Au decedat: 1885 — **Grigore Alexandrescu** (n. 1810) • 1943 — **Mihail Dragomirescu** (n. 1868)

26

- S-au născut: 1883 — **Carol Ardeleanu** (m. 1949) • 1896 — **D. Murărașu** • 1901 — **Mihail Drumeș** (m. 1982) • 1929 — **Ion Vlad**
- A decedat: 1970 — **Vladimir Streinu** (n. 1902)

27

- S-au născut: 1818 — **Aron Pumnul** (m. 1866) • 1884 — **Vasile Voiculescu** (m. 1963) • 1885 — **Liviu Rebreanu** (m. 1944) • 1924 — **Nina Cassian** • 1939 — **Nicolae Manolescu**
- A decedat: 1940 — **Nicolae Iorga** (n. 1871)

28

- 1893 — a apărut primul număr al revistei „Vieața” condusă de **Al. Vlahuță** și **dr. A. Urechia**
- S-au născut: 1919 — **Cornel Regman** • 1923 **Dan Tărchilă** • 1941 — **Eugen Negrici**

29

- S-au născut: 1880 — **N.D. Cocea** (m. 1949) • 1914 — **Ștefan Crudu**
- A decedat: 1852 — **Nicolae Bălcescu** (n. 1819)

30

- S-au născut: 1874 — **Paul Zarifopol** (m. 1934) • 1933 — **Galfalyi Zsolt**
- A decedat: 1945 — **Ion Missir** (n. 1890)

DECEMBRIE

- 1933 — a apărut numărul unic al revistei „Viața imediată”, sub direcția lui **Geo Bogza**

1

- S-au născut: 1892 — **Cezar Petrescu** (m. 1961) • 1911 — **Ieronim Șerbu** (m. 1972) • 1918 — **Ludmila Ghițescu** • 1928 — **Tudor Ursu** (m. 1978) • 1934 — **Florența Albu** • 1934 **Platon Pardău**

2

- S-au născut: 1890 — **Molter Károly** (m. 1981) • 1912 — **Gheorghe Chivu** • 1935 — **Nicolae Labiș** (m. 22 XII 1956)

● S-au născut: 1883 — **N. Cartoian** (m. 1944)
● 1883 — **Tompá László** (m. 1964) ● 1889 —
Artur Enăşescu (m. 1942) ● 1895 — **Octav**
Dessila (m. 1976) ● 1913 — **Vlaicu Bârna**

● S-au născut: 1859 — **N. Petraşcu** (m. 1944)
● 1882 — **Natalia Negru** (m. 1962) ● 1938 —
— **Paul Drumar**
● A decedat: 1974 — **Zaharia Stancu** (n. 1902)

● S-au născut: 1897 — **Oscar Walter Cisek**
(m. 1966) ● 1933 — **Elena Tacciu** ● 1937 —
N. Grigore-Mărăşanu
● 1940 — **Nicolae Baltag** (m. 1975)
● 1933 — a apărut, pînă la 6 XII 1938, sub în-
drumarea P.C.R., la Bucureşti, revista „Reporter”,
condusă de N.D. Cocea şi A.G. Grama

● S-a născut 1935 **Sorin Titel**

● S-au născut: 1876 — **Hortensia Papadat-Ben-
gescu** (m. 1955) ● 1928 — **Toma George Ma-
iorescu**

● S-au născut: 1888 — **Eugen Goga** (m. 1935)
● 1902 — **Dan Simonescu** ● 1924 — **Mariana**
Dumitrescu (m. 1967) ● 1931 — **Lucian Dum-
bravă** ●

● S-au născut: 1905 — **Virgil Huzum** ● 1929 —
Marin Bucur ● 1939 — **Tudor Octavian**

● S-a născut: 1887 — **Mihail Cruceanu**

● S-au născut: 1910 — **Gaby Michailescu**
● A decedat: 1946 — **I. Al. Brătescu-Voineşti**
(n. 1868)

● S-au născut: 1884 — **G. T. Niculescu-Varone**
● 1887 — **Cella Delavrancea** ● 1888 — **Leca**
Morariu (m. 1963) ● 1894 — **Ioan Chinezu**
(m. 1966) ● 1900 — **Sanda Movilă** (m. 1970) ●
1919 — **Dumitru C. Mazilu** (m. 1981) ● 1921
— **Nicolae Barbu**

● S-au născut: 1881 — **I. Valjan** (m. 1960) ●
1883 — **Kós Károly** (m. 1977) ● 1924 — **Hajdu**
Zoltán
● A decedat: 1962 — **Cezar Drăgoi** (n. 1925)

● S-au născut: 1870 — **I. A. Bassarabescu**
(m. 1952) ● 1925 **Gica Iuteş** ● 1930 — **Felicia**
Marinca ● 1941 — **Liviu Petrescu**

● S-au născut: 1874 — **Radu D. Rosetti**
(m. 1964) ● 1883 — **I. C. Popescu-Polyclet**
(m. 1962) ● 1903 — **Ilarie Voronca** (m. 1946)
● 1938 — **Radu Bădilă**

● S-au născut: 1866 — **D. Stăncescu** (m. 1999)
● 1921 — **Israil Bercovici** ● 1929 — **Al. Căpra-
riu** ● 1943 — **Magda Ursache**

● S-au născut: 1894 — **Const. Argeşanu**
(m. 1964) ● 1904 — **Constantin Apostol** ●
1906 — **Tiberiu Iliescu** (m. 1978) ● 1915 —
Ada Orleanu ● 1933 — **Dan Zamfirescu**
● 1883 — a apărut prima ediţie de Poezii de
Mihai Eminescu, ediţie Titu Maiorescu (prefaţa
semnată de critic este datată 21 decembrie 1883),
în editura „Socec”.

● S-au născut: 1898 — **Virgiliu Monda** ● 1918
— **Valentin Raus**

● S-au născut: 1922 — **Victor Torynopol** ● 1933
Ion Ţugui

● S-au născut: 1901 — **Ion Stoica-Udrea**
(m. 1977) ● 1927 — **Mihai Stoian** ● 1941 —
Ioan Alexandru
● Au decedat: 1962 — **Erwin Wittstock** (n. 1899)
● 1963 — **Tristan Tzara** (n. 1896)
● 1908 — a început să apară „Neamul româ-
nesc literar” editat de N. Iorga

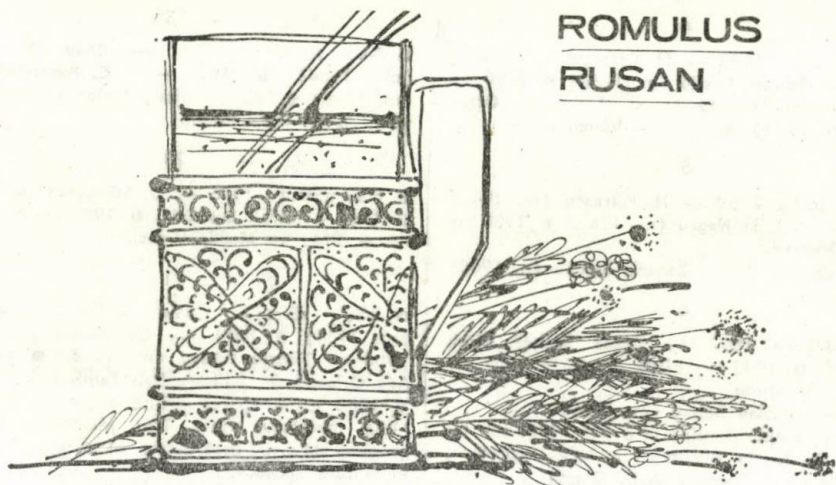
● S-au născut: 1907 — **Grigore I. Popescu-Băje-
naru** ● 1912 — **Neagu Rădulescu** (m. 1972) ●
1920 — **Slavco Vesnici** (Felix Milorad)
● Au decedat: 1943 — **Gh. Proca** (n. 1867) ●
1962 — **Radu Stanca** (n. 1920)

● S-au născut: 1897 — **Tudor Vianu** (m. 1964)
● 1907 — **Emil Giurgiuc** ● 1933 — **Ion**
Topolog

● S-au născut: 1873 — **Ovid Densusianu**
(m. 1938) ● 1903 — **Sergiu Dan** (m. 1976)
● A decedat: 1978 — **Franyo Zoltán** (n. 1887)

● S-au născut: 1863 — **Ion Gorun** (m. 1917) ●
1894 — **Al. Marcu** (m. 1955—?)

● S-au născut: 1879 — **Zaharia Bârsan** (m. 1948)
● 1919 — **Jean Grosu**
● Au decedat: 1889 — **Ion Creangă** (n. 1839) ●
1953 — **Mărgărîta Miller-Verghy** (n. 1865)

ROMULUS
RUSAN

ceaiul antireumatismal

De când băuse ceaiul acela („antireumatismal“, citise pe cutia de carton verde și se distrase la gândul că poate pretinde să-și vindece reumatismul cu o biată mină de buruieni de leac, „într-un vas cu 1/4 l apă în clocot se pune 1 lingură de ceai și se continuă fierberea 1—2 minute, după care se ia de pe foc și se lasă acoperit 10—15 minute; se strecoară și se îndulcește după gust“), de când își luase ceașca în pat și o sorbise cu înghițituri mărunte, conștiente, ceva se schimbase în el. Simți pe moment o liniște deplină pătrunzându-i în toate măduarele, după care se moleși plăcut și adormi ușor, nemaștiind de el toată noaptea. Dimineata se trezi vindecat de vechea suferință, dar de fapt cu insuportabile dureri — cu un nou tip de dureri — instalate între coaste și după gât. Eveniment! Măcar știa ce-i cu durerile astea, care pînă acum, ani de zile, mai degrabă îi dăduseră tîrcoale și-l anchilozaseră, transformîndu-i părțile atinse în preșuri fleșcăite de nervi. Gîtul îi fusese pînă acum ca o cuirasă amorțită, ochii și-i simțise înțepenii în chingi strîmte de plumb, iar pe frunte purtase, ani la rînd, o cască greoaie de zale, care în realitate mai mult îl strîngeau decît îl dureau. „Acuma da, măcar acum știu ce-i durerea autentică! A...“, icni el, la junghiul care i se strecură în dreptul inimii. Asta da, asta e durerea adevărată, cea pe care o simți în toată sinceritatea ei, subțire și vie, eroică și activă... „Înainte durerea nu existase decît mocnă, în interiorul lui, acum da, ieșise, optimistă, în afară! La naiba cu tîrjeala care-l torturase și-l ținușe în puterea ei ani de zile... Reumatismul e, de fapt, o boală-obișnuință, un viciu pe care-i

destul să-l accepți pentru ca apoi să se țină el de tine și să nu mai știi în ce constă, de unde să-l apuci. „A, făcu el, ăstea da, dureri adevărate... ceaiul a făcut minuni!“ Căută cutia verde și reciti compoziția: „Folium Betulae, Folium Fraxini, Baccae Juniperi, Herba Equiseti, Cortex Salicis, Fructus Phaseoli, Flores Sambuci.“ Iată cîteva frunze, cîteva flori oarecare, frasin, petunii, ienupăr, pe lângă care trecuse de mii de ori, în care dăduse toamna cu bocancul, niște plante simple, populare, banale, iată cum te pot trezi la realitate prin calităților lor, al căror miracol nimeni nu-l poate explica. Un anunț mic mai preciza că „se va folosi ca adjuvant la tratamentul de bază“. Rîse, gîndindu-se că la el tratamentul de bază, pînă acum, fusese indiferența. Umplu cu apă ibricul să-și facă o nouă porție.

Din ziua aceea deci, viața i se schimbă. Firea lui apatică luă o întorsătură de 180 grade; ca și cum ceaiul i-ar fi servit de energetic, omul nehotărît și moale se transformă într-un partizan al mișcării și ordinii. „Nu mă lasă durerile să stau pe loc“, se lăuda celor ce se arătau mirați. Și ducea instinctiv mîna spre coaste, prelungind imaginar gestul după cap, acolo unde-i apăruseră dintîi durerile. Era un fel de omagiu adus priorității lor, pentru că, de fapt, durerile se extinseseră și-i ocupaseră acum întreg corpul, dîndu-i o acută părere despre sine însuși, despre organele sale. Inima, pe care altădată o socotea, livresc, o simplă recuzită poetică, i se transformase într-un mușchi zgîrcios, ale cărui spasme, aspre ca pipota de găină, le înregistra fără încetare, ziua și chiar noaptea — Picioa-

rele și le simțea ca pe niște pîrghii în care se mișcă mușchi nenumărați, dar pe care — de-ar fi avut odată timp — ar fi putut chiar să-i numere. Singele și-l vedea tresăltînd prin artere ca lichidele misterioase de laborator prin țevi și retorte, și fiecare pulsație a lui îi făcea să se bucure de un mic elan, de o mică scuturătură, care se aduna în conturul hîrțitor al capului.

În această perioadă, de luare aminte asupra sa, de hăituire a tuturor simfurilor, realizează succese frumoase, cum nu avusese în tot restul vieții. Își termină lucrarea de doctorat, începută cu zece ani înainte și practic părăsită între timp; fu avansat de două ori în funcție, ajungîndu-și colegii din urmă; se căsătorii și avu doi copii (înaintea ceaiului rămăsese burlac al promoției); și, în sfîrșit (asta fără nici o legătură), într-o bună dimineată din octombrie, acum cîțiva ani, poștașul îi înmînă o telegramă prin care era anunțat că moștenește pe o bătrînă matusă din Argentina. Își făcu fofmele și peste douăsprezece luni se urcă pe scara avionului, în chiar preziua expirării termenului de atac al succesiunii, tîrînd după el ca unic bagaj (nu știa cît vor dura formalitățile și fără tratament nu mai putea trăi) două valize pline cu ceai antireumatismal. Vameșii argentinieni îl crezură întîi un contrabandist de droguri, iar după ce dădură la laborator eșantioane și se convinseră că nu era vorba de ceea ce crezuseră, sechestrară totuși întreaga încărcătură sub pretextul pericolului de contaminare cu dăunători străini a vegetalelor autohtone. Astfel, pași pe noul continent cu două valize goale, deși cu o avere fabuloasă, pentru încasarea căreia mai avea încă mult de alergat între notarii și bancherii din Buenos Aires. Încercă să-și procure plante indigene care să țină locul lui *Herba Equiseti*, *Cortex Salicis*, *Fructus Phaseoli*. Dar, fie că nu le găsea, fie că le găsea numai pe unele și rețeta nu era completă, combinația nu mai era eficace. Durerile îl părăsiră, se simțea frustrat, bătut de soartă, descurajat. Tonusul vital îi scăzu, se delăsă, își pierdu voința și se înfundă într-un pat de hotel, uitînd aproape de ce soseise aici. I se aduseră medicamente moderne, cu nume sonore neolatine, dar nu-i folosiseră la nimic. Nu atît de vindecare avea el nevoie, cît de dureri — îi erau necesare durerile de acasă. Ceru soției să-i trimită un colet cu cărți în care să strecoare ca din întîmplare și cîteva ceaiuri, dar vama se sesiză și de astă dată. Cînd ambasada îi atrase atenția că mai era doar o lună pînă la expirarea vizei, rugă pe funcționar să-i procure din țară măcar două cutii de ceai, cu care să reziste eforturilor ce-l mai desparteau de atingerea țintei. Înduioșat, acesta îi ceru prin curier două ceaiuri, nu mai mult, pentru ca povestea să nu se lungească peste măsură.

Formalitățile juridice astfel isprăvite, cu chiu cu vai, mai avea de așteptat doar două zile pînă la data avionului, cînd se produsese un mic eveniment, care veni nepoftit să-i tulbure credința și felul de viață. Pe terasa hotelului, unde bea un pahar de coniac, eliberat în sfîrșit de griji și reinundat de durerile sale energetice, se pomeni alături cu un domn chel, pe care-l mai întîlnise de cîteva ori de-a lungul zilei, semn că se ținuse de el ca un scai. Chelul era un droghist care-i cunoștea toată povestea de pe cînd bătea el străzile capitalei în căutarea leacului dolerigen. Printr-o întîmplare (sau ce altceva?) aflase de la hotelieri că omul nostru își dobîndise în sfîrșit ierburile și deveni interesat. Nu putea trage, oare, și el un profit, acum, cînd acela se pregătea de ducă și nu mai avea nevoie de ceaiuri? Îi ceru, cu sfilă întîi, apoi punînd în glas cele mai tentante promisiuni, o porție din medicamentul-miracol. Înduioșat, dar și vigilant în același timp, omul nostru îi dădu, însă numai o porție, cu condiția ca ea însăși să fie consumată aici, și se duse chiar el la bucătăria localului să supravegheze fierberea. Spre surpriza lui, însă, pacientul ad-hoc sorbi elixirul fără să simtă vai, vreun efect. Pus la grele ambiții, îi dădu întîlnire pentru a doua zi, cînd îi prepară un nou ceai, dar eșecul se repetă. Pesemne, exigențele specialistului erau de altă natură, sau mai degrabă organismul său era altfel clădit, căci ierburile refuzau să-și facă efectul, lăsîndu-l pe misteriosul personaj la fel de bleg și de mahmur. Atunci, din aceeași supremă ambiție (sau nădăjduind poate, chiar să negocieze un eventual comerț de ceaiuri între Plafar și droghistul curios), îl luă pe acesta în tratament și timp de o săptămînă îl obligă să îngurgiteze ceaiul de trei ori pe zi. Efectul fu prea mic, ba, ca să fim sinceri, nul...

Abia ajuns acasă, omul nostru se năpusti la primul Plafar și cumpără un raft întreg de ceaiuri. Nedumerirea exoticii eșec îl întărită. Se puse să încerce misterioasele ierburi pe membrii familiei sale, pe prieteni, pe cunoscuți, dar la nimeni ele nu reipură cel mai mic succes. Miracolul nu se repeta în ruptul capului. Se încăpățîna să-i roage să repete, încît treptat ajunseră toți să-l considere un maniac.

Atunci se închise în sine și-i socoti pe toți niște răuvoitori. Puteau fi atît de opaci încît să nu observe că el le voia doar binele? Evident, era o autosugestie colectivă, o încăpățînare înconștientă de a refuza suferința, și prin ea eroica trezire la viață. Evident, el era unicul conștient de ce înseamnă viața adevărată. Îi lăsă în plata Domnului și continuă ani îndelungați să bea ceai pe cont propriu, neuitînd să propună, însă, cite o cescuță vizitatorilor nepreveniți, prelungindu-și astfel renumele de voitor de bine cu forța.

Cum l-am cunoscut

pe Zaharia

NUȘA Z. STANCU

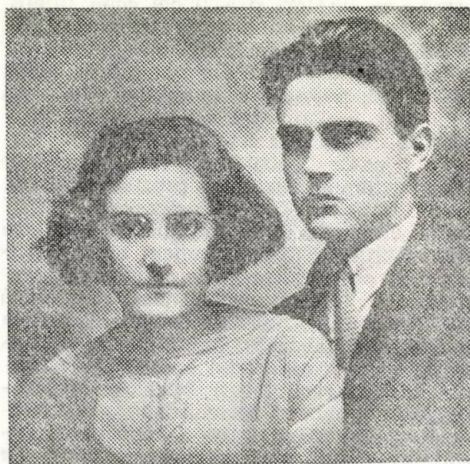
L-am cunoscut pe acel care avea să-mi fie soț și tovarăș de viață o jumătate de secol fără un an, în primăvara anului 1925. Venise să dea un examen la liceul din Tr.-Măgurele, orașul meu natal, și locuia la prietenul său Radu Mitrică, pe aceeași stradă ca și mine. M-am trezit într-o dimineață cu ei la poartă. Când i-am auzit numele m-a cuprins o mare emoție, căci citisem poezii semnate de el în „Adevărul literar”, „Lamura” și „Albina”. I-am poftit în casă și am întrebat cărui fapt datorez fericita vizită. Mă ruga să-i împrumut o carte de chimie. Am schimbat păreri despre cărți, despre examene, căci așteptam și eu cu emoție examenul de diplomă, care se apropia. Eram în ultimul an la Școala Normală. Mi-a plăcut chipul lui frumos, cu ochi albaștri, visători.

A mai venit de câteva ori să mă invite la plimbare, apoi a plecat la București. Lucra la „Fundății”. Mi-a scris atunci câteva scrisori scurte, nespuse de frumoase, ca niște mici poeme, și mi-a trimis „Monitorul oficial”. În dreptul comunei Salcia erau subliniate cu roșu două locuri vacante. La 9 august ne-am căsătorit și am plecat împreună la Salcia. El citea mult și scria mult. Lucra la volumul de debut „Poeme simple”. Eram tineri și fericiți și ne plimbam la via de peste calea ferată, sau pe lungă și îngusta vale a Călmățuiului. La 15 septembrie m-am prezentat la post. Eram mândră că voi preda la școala unde predaseră Berta Câmpeanu și Popescu-Bragadiru, minunații lui dascăli, despre care-mi vorbea și pe care i-a imortalizat în „Descult”.

În anul următor s-a născut fiul nostru Horia, care ne-a înflorit și mai mult viața. Peste doi ani a plecat la București, căci simțea nevoia să fie în contact cu scriitorii, cu redacțiile în care îl chema vocația lui de scriitor și ziarist.

Când a reușit să-mi obțină o detașare, m-a chemat la București, unde am rămas până astăzi.

Viața a fost foarte grea pentru noi atunci, dar eram tineri și curajoși și am muncit umăr la umăr ajutându-ne la greu,

bucurându-ne la bine. Ne-am bucurat de fiul nostru Horia și mai târziu de nepoți.

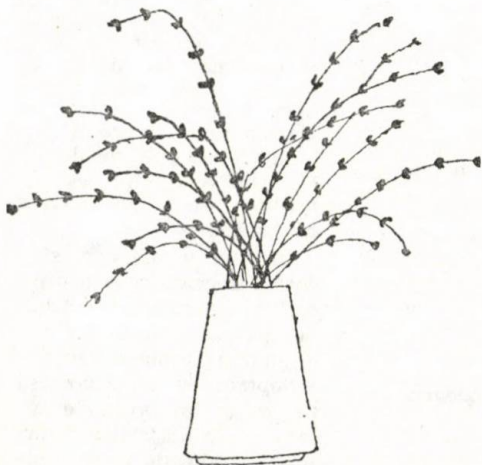
M-am bucurat de succesele lui literare. Îmi plăceau poeziile și proza lui, dar mi-a plăcut și spiritul de dreptate, combativitatea și dîrzenia, pe care i le-am întrevăzut încă din tinerețe, cînd am citit în ziarul „Victoria” ce apărea la Turnu-Măgurele, articolul în care lua atitudine împotriva nedreptății făcute văduvei marelui nostru Coșbuc, căreia i se acordase o pensie de mizerie. Articolul era intitulat „Mai puțină ingraturitate”.

Era însă și nespuse de sensibil și de duios! Parcă-l văd cum mîngîia ca pe un copil volumul ieșit proaspăt din tipografie. Și-a iubit mult patria și poporul, pe care le-a slujit cu devotament și abnegație și le-a cîntat în pagini nemuritoare.

Dacă îmi este îngăduit, vreau să transcriu mai jos câteva din gîndurile mele, făcute cu prilejul împlinirii a 33 de ani de căsătorie cu scumpul meu soț Zaharia Stancu, însemnări care exprimă, poate, cite ceva din viața noastră comună.

Aniversare

33 de ani, zi de zi,
ceas de ceas,
am trăit împreună.
Viața noastră a fost
cînd soare, în cite un popas,
cînd vișor și furtună.
Furtunile-au venit,
au trecut și iar au venit...
Ca un stejar tu ai stat neclintit !
Azi, în al 33-lea an de zile-mpletite,
să uităm anii vitregi, iubite !
Inima mea, de dragoste plină,
nu s-a schimbat de atunci cînd, copilă,
cu chipul tău drag în suflet și-n gînd,
alergam către tine rîzînd.
Pe rănile toate vreau să-ți fiu mir,
de tine alături mereu să respir.
De-ași sta să le-adun, să le-nșir
cite-au fost !
Dar nu e nevoie.
Le știm amîndoi pe de rost.
Acum ai tîmplele ușor albite.
Nu e nimic, nu te-ntrista, iubite !
Ți-e inima aceeași, aceeași privirea.
Și ele-mi sînt neprețuit tezaur !
Prin anii noștri tineri
ne poartă amintirea
în caleașcă de aur !

MICROSIOANE

• CRONICA •

Cioplind
nu marmora
ci gheața
acest sculptor
acest sculptor
nu putea avea,
desigur,
aceeași inspirație
și vara.

• INTERVIU •

— Cum îl cheamă ?
— Roibu.
— Și pe Jocheu ?
— Nu știu.
— Cîți ani are ?
— Cine ?
— Roibu.
— A împlinit, recent, zece.
— Și jocheul ?
— Nu știu. Nu-i însă exclus ca în urmă cu cinci ani cînd Roibu avea chiar cinci ani să fi fost și jocheul mai tînăr cu cinci ani.

• APRECIERE •

Imaginea lui mi-o dă barza.
Stă într-un singur picior.
Dacă ar mai face un pas,
l-aș înțelege.

• PRIMA CARTE •

Unde are riduri
au fost
cîndva
surisuri.

• CONFRAȚI •

Fierbem în aceeași oală.
dar fiecare
la temperaturi diferite.

• POEM •

O,
de-ar ști să întrebuițeze cerneala,
ce cărți de impresii
ar putea să scrie giștele călătore
cu superbe lor pene !

VASILE BĂRAN

HARALAMB ZINCĂ

MRP

ERA O TOAMNĂ DE AUR, nespus de tulburătoare. În ciuda războiului rece care prelungea într-un chip bizar și profund antiuman ultimul război mondial, oamenii erau totuși optimiști. Se îmbrăcau pe puncte, mâncau pe cartelă. Cartelele de pâine, carne, ulei și zahăr nu erau egale pentru toți. Principiul de clasă și al unei echități stabilite ad-hoc acționa și în domeniul ăsta. Clasele asupritoare nu beneficiau, la cartele, de aceleași drepturi ca ale clasei muncitoare, dar nici toate categoriile sociale ce constituiau muncitorimea nu aveau dreptul la cantități egale de alimente. Existau cartele de un tip pentru cei ce efectuau munci grele (minierii, siderurgistii etc. etc.) și de alt tip pentru cei cu munci ușoare. Nimeni însă nu murea de foame. Țăranii își aduceau bucatele la oraș. Oltenii cu cobilițele lor, mai străbăteau încă, întocmai ca pe vremuri „normale“, străzile Bucureștiului, strigându-și marfa. Speculanții erau și ei la „posturi“. Bursa neagră nu se... decolorase. Începuse să înflorească talciocul — un alt tip de comerț. Noi „negustori“ se recrutau, mai ales, din rândurile fostei boierimi. Se scoteau la vânzare — în Tei, iar apoi pe strada Dristorului — mai toate valorile agonisite de ciocoi vechi și noi de-a lungul a nenumărate generații.

Într-una din acele zile de toamnă, mi s-a cerut să plec la Cluj. M-am bucurat, din cel puțin două motive: încă nu văzusem Clujul, apoi, acolo, se mai afla

internat „nașul“ meu literar, căruia nu apucasem încă să-i mulțumesc pentru pseudonim și încrederea arătată, publicându-mă în paginile „Revistei literare“. Nădăjduiam să-l întâlnesc, căci fusesem informat că starea sănătății i se ameliorase și primea vizite.

Și iată-mă la Cluj, unde ființa o filială a Uniunii scriitorilor și apoi o redacție a unui Almanah literar, sprijinită de un cenaclu. Nu le-am ocolit, cum procedez, de pildă, acum. Cu acest prilej, l-am cunoscut pe Ioanichie Olteanu, pe Ion Brad. Fusesem invitat la o ședință a cenaclului, unde m-am hazardat să citesc. Astăzi, când îmi amintesc de ușurința cu care am acceptat invitația de a citi și, mai ales, ce și cum am citit, mă încearcă un profund sentiment de jenă și simt că obrazii mi se încred brusc. Dar ce să fac,

asta mi-a fost copilăria literară, mult mai dificilă și mai sinuoasă decât cea biologică.

M-am interesat printre colegii mei clujeni cum aş putea să ajung la M.R.P. Mi s-a răspuns cu cuvintele dure: „E la nebuni... Mergi să-l vezi, că-i face bine... Mai iese și în oraș când și când“.

Lămuririle m-au șocat neplăcut și, bineînțeles, dureros. Spitale mari sau mici mai văzusem în viața mea, și pe dinăuntru, și pe dinafară, însă case de nebuni, nu. Încă din fragedă copilărie „Mandravelele“ luau în mintea mea crudă forma unor tablouri grotesti, înspăimântătoare. Pe Strada Mare din Roman trecea zilnic, în sus și în jos, o femeie în zdrențe, trăgând un copil după dînsa. Oamenii o strigau Brana, îi dădeau câte un ban sau cite ceva de-aale gurii. Brana trecea drept nebuna orașului și era tratată ca atare.

La hotel m-am perpelit mult în așternut tot gîndindu-mă dacă să mă încumet să-l vizitez pe M.R.P. În nefireasca-mi insomnie am tot căutat cu disperarea un punct de sprijin, fără să-l găsesc însă. Înaintea ochilor îmi stăruia unul și același tablou grotesc cultivat de povestirile fantastice ale oamenilor, de filme și mai fantastice.

În ziua următoare, spre seară, treceam poarta ospiciului, cu sufletul chinuit de spaimă. Cădea din cer o lumină tulbure, cenușie. Așteptam cu încordare să zăresc pe la ferestrele zăbrelele ale clădirilor figuri schimonosite de rinjete, ai-

doma unor măști. Așteptare zadarnică, chinuitoare.

Într-un târziu am ajuns la rezerva unde se găsea internat M.R.P.... eram transpirat, obosit, de parcă aș fi fost supus unor exerciții fizice de un tip aparte. L-am găsit în pat, în pijama, acoperit cu o pătură. Lângă el, pe marginea patului, o femeie tânără, frumoasă, purtând o rochie de casă. Când am deschis ușa, ea tocmai se desprindea din îmbrățișarea lui : avea obraji în-ciși. Era, fără îndoială, o pacientă.

Apariția mea n-a iritat pe nici unul din cei doi, Miron Radu Paraschivescu mi-a prezentat-o, după care femeia, scuzându-se, s-a retras. Încordarea nu mă părăsise : eram într-o continuă și nervoasă așteptare. Nici o clipă, cât am zăbovit pe teritoriul celui așezământ, nervii nu mi se decontractaseră. Sub semnul acestă s-a desfășurat prima întâlnire cu nașul meu literar...

Așa cum stătea întins, cu perna mult ridicată sub cap, îmi amintea de chipul unui diavol pictat, văzut cîndva pe zidul unei mănăstiri. M-au surprins, în special, ochii — iradiau, în strălucirea lor inteligentă, ironie, siretenie... drăcească... Nu mai văzusem pînă atunci o asemenea strălucire pe care, datorită stării mele de încordare, am pus-o ca prostul pe seama suferinței poetului.

Conversația s-a legat destul de simplu ; își amintea perfect de jurnalul meu de front, de faptul că nu indicasem nici o adresă, de aici și surpriza pseudo-

nimului cu care mă învrednicise. Mă trata firesc, de parcă ne-am fi cunoscut de mult, iar mie tocmai simplitatea asta îmi dădea cel mai mult de bănuț, mă pune pe gînduri și mă împingea către strania concluzie că omul e încă departe de însănătoșire. Ședeam pe scaun inhibat, îl ascultam dar, în același timp, eram pregătit să mă apăr, desigur, în cazul unei eventuale crize de violență. Valuri de transpirație ieșeau din mine : mărturisirile îmi păreau a fi simptomele bolii. „Am vorbit cu Sidonia la telefon, mi-a mărturisit el ca unei vechi cunoștințe. Mi-a comunicat că există aprobarea să plec în Elveția, la o casă de sănătate.“

Se referea la scriitoarea Sidonia Drăgușanu, soția sa din acea perioadă, o ființă, așa cum aveam să descopăr mai târziu, de o mare noblețe sufletească. „Ce-i trece prin cap, Elveția ? îmi ziceam eu. Țară capitalistă ! În plin război rece ! Casă de sănătate în Elveția !... În plină luptă de clasă ! Hm, tocmai acolo !... Nu, săracu, nu s-a refăcut încă...“

— Tot Sidonia mi-a comunicat că pentru traducerea lui „Ruslan și Ludmila“, o să mi se acorde Marele Premiu.

Într-adevăr, poemul lui Pușkin apăruse în librării, într-o foarte frumoasă ediție. În ce perioadă a existenței sale l-a tradus M.R.P., nu știam și nici pînă în prezent nu știu. Faptul însă că mi se lăuda cu un premiu ce urma abia să-i fie decernat, m-a obligat să-i pun și această afirmație pe seama bolii. Dar

ceea ce mi-a întărit definitiv convingerea că poetul nu era încă restabil, a fost următoarea întâmplare.

La un moment dat, a intrat în rezerva bolnavului un adevărat alai în halate albe. Patru tinere conduse de un doctor cu părul cărunt. „Contravizita de seară“ s-a oprit în dreptul pacientului. Am remarcat că una din fete era deosebit de frumoasă. Am auzit întrebările ironice ale medicului, răspunsurile acide ale poetului... Din colțul unde mă retrăsesem, urmăream inhibat desfășurarea „contravizitei“. Curios, nici doctorul, nici poetul, nici studentele nu mi se păreau a avea o minte normală. Au ieșit din salonul internatului veseli, ca de la o petrecere reușită. Când am rămas din nou singuri, M.R.P. m-a întrebat :

— Ai văzut-o pe aia nălțuță și frumoasă ? E studentă... E de vreo două săptămîni la stagiul. Încă din prima zi am pus ochii pe ea, am tot dezbrăcat-o din priviri, fără să scot o vorbă. Așa am ținut-o cîteva zile. Veneau, doctorul mă lua la întrebări, eu, cu ochii pironiți, refuzam să răspund, tăceam mile. Și o dată, la una din vizite deschid gura și-i zic fetei direct... Ce crezi ? A leșinat ! Medicinistă și să reacționeze în felul ăsta ! I-a fost, pe urmă, frică de mine. Intra cu „vizita“ și nu se mai mișca de lângă ușă. Cu timpul însă ne-am împrietenit. Apoi a adăugat : Asta-i, Haralamb, cînd ești nebun, ai un mare avantaj — poți să spui multor lucruri pe nume !

A fost necesar să mai treacă un număr de ani, în care vreme am cunoscut-o pe Sidonia Drăgușanu, pentru a lămuri întrebările ivite de pe urma primelor mele întâlniri cu M.R.P. Într-adevăr, așa a fost, precum afirmase poetul — i se acordase Marele Premiu pentru admirabila traducere a poemului „Ruslan și Ludmila”. Tot Sidonia Drăgușanu mi-a confirmat că poetul urma să plece în Elveția, la o casă de sănătate, pe cheltuiala statului. Ascultînd-o, am suris cu nostalgie amintirii de la Cluj. În realitate, cel anormal în minutele acelea petrecute la ospiciul din Cluj, pradă unei crize nervoase, eram eu, vizitatorul, și nicidecum el, internatul.

M-am despărțit de M.R.P. înțelegînd să ne vedem a doua zi, în oraș, pentru a lua împreună prînzul. N-am crezut că va fi lăsat să părăsească sanatoriul și că va onora modesta invitație. Ce reprezentam eu pentru el? Totuși M.R.P. a venit. Către ora amiezii, cerul acela de toamnă se bucura de un soare cald. Privindu-l, am avut impresia că m-am întîlnit cu un drac îmbrăcat în grabă într-un costum de haine cam larg pentru trupul său uscat. Numai după ce ne-am așezat la masă, în nu mai tîin mîntre care restaurant, am văzut în mîinile lui M.R.P. un caiet.

Ca și în ajun, cel care a luat inițiativa conversației a fost poetul: voia să știe totul despre mine, mai cu seamă despre participarea mea la război. M-a as-

cultat atent, iar eu eram din cale-afară de fericit că nu-l iritau agramatismele din vorbirea mea. Deodată, ca și cum i s-ar fi făcut milă de cîte coșuri aveam pe față, m-a întrebat:

— Vrei să aduc două fete?

Deși nici o clipă n-am presupus că raporturile noastre vor intra pe un făgaș atît de intim, am răspuns afirmativ. S-a ridicat, mi-a spus că voi rămîne singur vreo zece minute și a ieșit din local.

În momentul următor, pomenindu-mă singur cu caietul lui M.R.P. sub nas, am căzut pradă unei stări îngrozitoare: „A deschide sau nu caietul?” iată întrebarea. O curiozitate morbidă mă arde din tălpi și pînă-n creștet. Ca și cum *undeva, dincolo*, un băiat și o fată s-ar fi apucat să facă amor, iar eu, neinițiatul, muream de curiozitate să mă uit pe gaura cheii. Nu-mi dau seama cît m-am zbatut între micime și virtute — poate un minut, dar la fel de bine ar fi putut să fie și zece... ba și un ceas. În cele din urmă, am cedat. Cu degetele tremurînde de rușine, am tras caietul în dreptul meu și l-am deschis. Mi s-a dezvăluit astfel un manuscris unic... Paginile caietului erau literalmente acoperite de versuri: cădeau de sus în jos, într-o șerpuire nefirească, ca apoi să urce de jos în sus, precum un șarpe ademenit de un falut fermecat. Cernelă, creion și iarăși cernelă. Versuri fără început și fără sfîrșit. Versuri erotice, scrise în-

ainte și după... Se reflectau în filele celui caiet toate circumvoluțiunile creierului unui mare poet. Dacă am regretat vreodată că nu aveam darul de a memora poezii, apoi cu acel prilej am încercat marelui regret... Lăsase oare caietul anume acolo, pe colțul mesei? Greu de răspuns.

Miron s-a înapoiat însă neînsoțit de nimeni. Din clipa aceea mi s-a furișat în suflet credința că nu plecase după fete, ci ieșise doar în stradă și că, de acolo, pitit, urmărise să vadă ce voi iniția. Voi deschide sau nu caietul? Ar fi trebuit să-mi ardă obraji de rușine, dar nu-mi ardeau.

De-a lungul anilor ne-am mai întîlnit în cîteva rînduri. Mai ales la Sinaia, pe teritoriul Pelîșorului, unde poetul inaugurasese „epoca Ghiulbaharului”. De dimineață pînă seara juca o nesfîrșită partidă cu fostul supraréalist Constantin Nisipeanu, director pe atunci al Muzeului Peleş, cu Nicolae Tăutu, cu Marin Preda. Cînd mă vedea și mai avea puțin timp liber, mi se adresa cu o notă de reproș: „Haralamb, de ce n-ai rămas consecvent jurnalului tău de front din „Revista literară”? Atît și nimic mai mult. Nu-mi înțelegea rătăcirile, căutările care, în vremurile acelea, nu erau numai ale mele ci și ale epocii, iar între zbuciumul unei epoci și cel al unui scriitor, fie el și începător, există, fără voia noastră, o concordanță mai mult sau mai puțin obligatorie.

Alexandria

(cîntecul poetului)

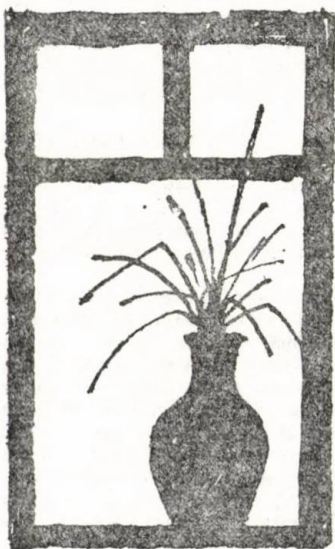
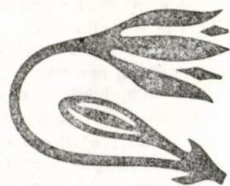
m-am visat azi noapte în orașul Alexandria
grecii de la periferie demni urmași ai vechilor greci
îmi datorau recunoștință și multe drahme
grecii toți ar fi trecut pentru mine Mediterana

m-am visat într-o clădire albă și dărăpănată — orb la o masă
în cafeneaua prin care au îmbătrinit fără să prindă de veste
și ciinii brutarului Ianni și orgoliul lui Konstantinos
și toate cite mai pot să îmbătrinească într-un mare oraș
ca Alexandria într-o clădire albă dărăpănată

proprietarul
unui milion de cheițe ruginite

părul mi-l mîngîi printre lacrimi
cu ochii mei albaștri ai început să te joci
fără grabă și fără prea multă cruzime
la noapte la noapte în orașul Alexandria

VIRGIL MAZILESCU

Iubito, să pătrundem în vasta catedrală

Iubito, să pătrundem în vasta catedrală
ca sub înaltul toamnei, blind-luminat de zei,
să-ngenunchem la tronul iubirii cu sfială
și să uităm de oameni : de buni și de mișei.

Altarul vechi, de piatră, cu lacrimi nu se spală,
ci se-cureolează cu sfintele idei
ce ne pătrund în carne, c-o dulce-ncet sfirșeală,
prin porțile de suflet cu aurite chei.

Ci, spaimele din singe și tainele din duh
vor îndrăzni sub frunte purificînd chemarea
fii cerul meu, frumoaso, iar eu al tău văzduh,
spre-a stăpîni Tăria și Muntele și Marea.

Oh, să uităm de patemi și să uităm de fală :
iubito, să pătrundem în goala catedrală

RADU CÂRNECI

Elegie

Nu mă lovi foșnește plopul nu mă lovi
cu lovituri albastre plouă din cer
nu mă lovi cîntă privighetoarea nu mă lovi
să fiu lovit de mireasma florilor sper
nu mă lovi suieră vîntul nu mă lovi
nu mă lovi urlă marea lovînd în țărături mereu
nu mă lovi plînge ploaia nu mă lovi
de lovituri se reazemă tremurînd trupul meu.

GEORGE IARIN

NU NE UITAȚI!

„Sintem atîți cei care am fost printre voi, am crezut cu voi, am luptat cu voi, am scris alături de voi !” . Astfel spun și nu se poate să nu îi auzim pe cei care ne-au părăsit mai de mult, mai de curînd, dintr-o cauză sau alta.

Acum, aici, nu va fi să-i pomenim pe cei plecați de mult și de tineri. Cît de tineri ! Douăzeci-douăzeci și unu de ani doar ! Ca Ion Radu Dumitrescu, Nicolae Nicolov : cel dintîi și-a tras un glonte de revolver în inimă, iubea : cel de-al doilea, pilot de război, se prăbușește cu avionul de luptă în ultimul război mondial, fără să eajungă vreunul să-și vadă numele tipărit sub o scriere de-a lor : primul poeme în proză și eseuri ; aviatorul era poet. Îi vom aminti doar pe cei care au apucat să-și vadă numele prin reviste și care au lăsat manuscrise ce să umple bine un volum ori chiar mai multe : Tudor Alexandru Stoianovici, Dumitru Niță, cel dintîi un istoric eminent se dovedea a ajunge din studiile publicate și în broșuri. Ne părăsesc însă înainte de a fi împlinit treizeci, treizeci și cinci de ani.

Altă dată vom evoca pe Gheorghe Moraru, tipograful, ori Nicolae Ivanovici amîndoi scriitori de proză, care și-au publicat schițele și nuvelele prin periodice încă înainte de 23 august 1944, (în „Curentul literar”, în „România literară” de sub direcția lui Cezar Petrescu), Nicolae Ivanovici, care ne-a părăsit ultimul, și în „România literară” cu un an-doi în urmă. A mai intrat proza lui în „Cadran”-ul din 1931, 1939 și 1970—1973, precum și în „Comentar” publicația salonului literar și artistic cu același nume.

*

Acum ne vom aminti de cel căruia abia după treizeci de ani de la moartea lui am izbutit să-i tipărim în volumul *Stins*, apărut în 1972, cincizeci de poeme din cele peste sută cîte le-am păstrat de la el. Toți cei care l-au cunoscut nu l-au putut uita niciodată pentru caracterul lui frumos după cum îi era și chipul, pentru prietenia lui caldă, plină de dăruire. Un făt-frumos era, cu alese purtări și cu o nemărginită iubire de oameni, cu mare dragoste pentru natură. L-au cunoscut bine Lucia Demetrius, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza și mulți alți oameni de artă care ne vor ierta că nu ne-au venit numele lor în minte.

Mircea Tiriung, căruia E. Lovinescu i-a dat pseudonimul Sergiu Ludescu, s-a născut la Tîrgu-Jiu, fără a fi deloc oltean, în 24 octombrie 1911. Liceul și Facultatea de drept le-a urmat anevoios, la București, din lipsă acută de bani, trebuind să practice fără nici o tragere de inimă avocatura pe care o socotea de-a dreptul o profesie abjectă. Încă student e corector de noapte în Sărandar, face apoi și gazetărie, e comis voiajor. Într-o penurie financiară gravă, se angajează să lipească afișele fabricii de postav Dorobanțul, prin gările din întreaga țară. Textul afișului reclame era : „Dorobanțul, stofe fine”. Cu acest prilej, Sergiu Ludescu, membru de partid încă din 1938, făcînd parte din celula în care mai se aflau, între alții : Gheorghe Dițu, Medi Dinu, George Macovescu, Terry Macovescu, Mihai Magheru și sora lui, Anca, Mircea Nădejde (despre care de multă, prea multă vreme, se așteaptă a se scrie și a i se tipări studiile de istoria artei pe care le-a lăsat), responsabilul celei fiind la acea vreme cel care scrie aceste rînduri, Sergiu Ludescu ducea cu el, spre a le răspîndi și manifeste, broșuri, „România liberă”, „Scînteia” și alte tipărituri ilegale.

*

Cu prozatorul Nicolae Ivanovici a lucrat o vreme ca secretar al unui avocat. Maestrul i-a lăsat pe cei doi tineri, Mircea Tiriung și Nicolae Ivanovici să pledeze într-un proces la Curtea cu jurați. Și-l amintește astfel, pe colegul lui, Nicolae Ivanovici, la acest proces : „L-am privit cînd s-a ridicat. Înalt, subțirel și blond, superb ca un spic de griu copt. Părul vag ondulat, lăsa liberă o frunte lată. Neobișnuit de netedă și de lată. I s-au împurpurat puțin obraji. Privirea ochilor albaștri, calmă și caldă a trecut de la masa judecătorilor în robă — gravi și solemn — asupra juraților, care se aplecaseră plictisiți și indiferenți... În marea sală a Curții... e liniște.”

(Pledoaria era pentru un șofer ucis cu ranga de către proprietarul automobilului care suferise avarii dintr-un accident.)

„Din boxa acuzatului îl privește dintr-o parte și ironic (vinovatul). Nu se sperie de un avocat tînr. Nu se poate speria de acest tinerel, înalt și drept, ca un... catarg... din cine știe ce pădure a Nordului (tatăl lui M. T. era suedez)... Jurații îl ascultă fascinați... cu buzele întredeschise. Bune concluzii pentru partea civilă... Nici un gest. Mîinile îi stau cumiți, doar cuvintele clare, calde și grave vibrează ca o coardă de vioară de departe, din adînc... din sufletul lui. Articole ? Paragrafe ? Prostii ! Cu privirea

albastră, ruptă din cer, învăluie bătrina în doliu (mama celui ucis), care șade alături, cu batista umedă în miini...

Păcat că nu a fost și maestrul să-l asculte !"

*

La vârsta de treizeci de ani sublocotenentul Tiriung Mircea moare la Zablukovca, în Ucraina. Era 4 septembrie 1941. E ținut drept la mir de un lupetist, când voia să treacă frontul la sovietici cu întregul pluton pe care îl convinsese că nu are de ce lupta alături de fasciști contra Uniunii Sovietice.

*

A pierit sublocotenentul dintr-un regiment român de vânători de munte, poetul trăiește.

De la el ne-au rămas peste o sută de poeme, cronici și recenzii ce ar putea forma sumarul unui voluminos opus. Deasemenea, păstrăm un pachet cu sute de fișe pentru întocmirea unui eseu despre viața și opera lui Dostoievski, din care a publicat cât a fost în viață, unele fragmente și schițe.

Debutează în 1931, cu proză și versuri, în unicul număr al revistei „Cadran”, scris atunci de câțiva studenți, cinci la număr erau și a căror vîrstă abia dacă putea însuma un secol.

*

Într-o luni din începutul lui decembrie, acum cincizeci și unu de ani — era în 1931 — unul dintre noi, Sabin Vasia, îi ducea maestrului E. Lovinescu, revista proaspăt scoasă de sub teacurile tipografiei Viața literară, ce se afla pe atunci pe calea Călărașilor, a doua dugheană de la colțul din dreapta de vrei să intri pe ulița lui Stelea Spătarul. Maestrul era doar cu Ion Barbu. Cei doi, criticul mentor al cenaclului Sburătorul și autorul volumului *Joc Secund*, în mînă fiecare cu un exemplar din revistă, amîndoi s-au oprit la pagina a 2-a, scrisă în întregime aproape de Sergiu Ludescu. Criticul care l-a uns poet și care îl îndrăgise, se opri asupra prozei *Rătăcire pe ape cu toamnă și sinucidere*, când se făcu auzit :

— Flăcăul ăsta are ceva de spus ! rosti criticul către poetul Ion Barbu, fără să ridice ochii de pe pagină.

— Da ? întrebă cu interes poetul matematician urmărind versurile din *Decedare în cimitirul lui noiembrie*. Când citi ultimul vers adăugă... le spune ca el. Mare lucru !

— Și la vîrsta lui, mai ales. La douăzeci de ani cîți are...

*

În 1939, Sergiu Ludescu semnează cu bunul lui prieten, un reportaj despre *Bivolarii din lunca Dimbiviței*, în același „Cadran”, seria a 2-a, acum revista apărînd „sub influența Partidului Comunist din România” (Vezi *Dicționar enciclopedic român*, vol. 1, p. 465).

Colaborator la „Viața Românească”, *Convorbiri Literare*, „Sociologie Românească” ș.a., cu recenzii, cronici, studii sociale și poeme, în acestea din urmă se oglindește marea lui iubire de oameni și natură. Fie că scria poeme de dragoste, cu subiect istoric, pasteluri, toate erau pătrunse de o tristețe, de o durere cu supunere dinainte acceptate. Titlurile, vocabularul, tematica mărturisesc gîndurile lui sumbre, funerare, parcă presimțindu-și sfîrșitul aproape. Așa cum spunea într-una din ultimile poeme :

Dă-mi mîna ; miinile noastre
strînse înseamnă prietenie.
Și nu te mîhni că apoi

te voi lăsa singur, pentru că e
totuși un drum, cel din urmă,
pe care acum numai eu voi merge.

Acest Remember, pe care l-am intitulat „Nu ne uitați” cuvine-se a fi sfîrșit cu poema pe care i-a citit-o poetul Ion Barbu, atunci, în 1931, singura poate, aceeași care încheie ciclul *Tăceri și Umbre (1930—1931)*, din volumul unic și postum *Stîns*, apărut în 1972 :

Decedare în cimitirul lui noiembrie

lui G. NICHITA

În cimitir, brumar n-a adus decît culori amare și
crengi.

Cu infinituri drumurile mici se împreună în mine —
Cînd s-a dărîmat fără șgomot cerul coborît pe ape,
Ca o statuie de cenușă ce o bănuiesc ascunsă după
suflet.

Din șiragul de umbre a rămas doar una să plîngă,
Pe copacul care și-a întins cerșetorește miini crispate
în ceață ;
Păsări au evadat din cenușul năruit într-o criptă,
O aripă căzută mi-am prins cu un ac lîngă inimă.

Odată cu noaptea născută ca un doliu pe brațu
frînt

Ereți cuprind pustiuri cu rotiri nesigure ;
În femeia ce o presimt alături durerea urcă precun
o iedără ;
Celui mort i-a adus prinos o lacrimă, ploaia și ur
pumn de frunze putrede

Pentru tăcerea care a trecut pe umărul unui gropar
tîrziu,

Un alt cîntec am închipuit în clopotul inimii.
Din apa cerului pleacă otrava vrăjită a candlei,
Cînd ochiul s-a stins ca un felinar într-o uliță fără
nume.

Sînt cum în rînile vii a crescut verde rodul ploii.
În mine se sfîrșesc clipele cu degete tremurînde.
Cînd într-un schit vor apune rugăciunile ciudate,
Lîngă o cruce ireală, ne vom pierde nebănuți în
ceața miinilor.

ANUL DE AUR al romanului românesc

PAUL
CORNEA

Și în literatură, ca în atâtea alte domenii, sîntem deprinși să descoperim raționalitatea proceselor după ce ele se consumă. Confruntat cu evenimentele, implicat pasional în ceea ce se petrece, martor și în același timp actor, observatorul contemporan e adesea înclinat să atribuie un statut obiectiv propriilor preferințe, să transforme așchidul în legic și superfluiul în esențial. El emite pronosticuri cu siguranță, uneori cu emfază, sincer convins că a luat în considerare toate aspectele situației, că „vicleniile istoriei” n-au cum să-l păcălească. Și totuși, vai, se întîmplă de atîtea ori ca peste puțină vreme realitatea să-l dezmințită în chip radical...

Iată, de pildă, un caz tipic, deosebit de instructiv: ni se pare astăzi cu totul normală preponderența romanului în perioada interbelică; dar în epocă, cel puțin pînă în anii 30, cînd ecloziunea genului s-a impus tuturor, cu evidența unui loc comun, lucrurile n-au stat de loc așa: o serie de experți, deci de spirite avizate, i-au contestat cu încăpăținare (și, se înțelege, pe bază de argumente!) înțilietatea, ba chiar i-au proorocit declinul inevitabil.

Foarte hotărît s-a pronunțat în acest sens Ovid Densușianu, lingvist reputat, în același timp însă poet, promotor al simbolismului și conducător de revistă, deci cărturar legat efectiv și mai mult decît alții, de viața literară. Într-un articol din 1921, Densușianu avansa ideea că ambianța postbelică e incompatibilă cu dezvoltarea romanului. Mai întîi, datorită desistării publicului feminin: chemată la o participare tot mai activă în viața socială, femeia, clientă prin excelență a creației românești, urma să-și reorienteze strategia de lectură, să treacă de la cărțile de fantezie la cele de utilitate pragmatică, necesare diverselor activități profesionale. În al doilea rînd — și pentru toată lumea — cadența accelerată a existenței moderne în marile metropole părea să facă tot mai improbabilă găsirea răgazului și a disponibilității interioare necesare unor lecturi de mai mare respirație. Încît conchidea criticul — „putem presupune... că povestirile scurte, schițele, nuvelele vor găsi de acum preferință, ca lectură întîmplătoare ori cu oarecare continuitate, și romanul e condamnat să-și piardă ascendentul pe care l-a avut”¹. Și fiindcă în literatura noastră nu se

scriseră încă romane care să „rămînă” — afirmația pare bizară un an după apariția lui *Ion*! — erau puține șanse ca ele să se ivească într-o perioadă de criză și declin, așa cum o presupunea Densușianu pentru anii următori. Drept care, următoarea formulă finală de-a dreptul comică în perspectiva timpului: „mi se pare că aci / în materie de roman — N.N./ literatura română va rămîne cu, un mare loc gol”.

Pe o poziție asemănătoare, dar la fel de pesimistă cu privire la viitorul romanului, și la fel de categorică, se situa și N. Davidescu, într-un articol, tot din 1921, el scria: „Viața modernă, cu mișcarea ei vertiginosă, simbolizată prin automobil și aeroplan, și cu încordata și neconținută luptă pentru trai, a redus la minimum cu puțință orele de contemplare, de urmărire a analizelor de subtile stări sufletești, de pătrundere a minuțioaselor legături dintre cauză și efect, care amplificau o emoție pînă la întinderea romanului clasic, și a determinat comprimarea acestui gen literar pînă la nuvela modernă”. Prin excepție, era desigur oricînd posibil să se nască un romancier de geniu; acesta n-avea însă cum să modifice cursul inexorabil al evoluției: „genul se stinge — spunea ritos Davidescu — pentru a face loc unei mai cristaline manifestări, unei purificate evoluții a speței: nuvela”.

Lăsînd la o parte alte puncte de vedere, tot mefiente sau negativiste ne oprim la diagnosticul cu mult mai clarvăzător deși cuprînzînd la rîndu-i simplificări și preziceri invalidate de timp, pe care-i da în 1928 Mihai Ralea. La această dată, îndreptarea autorilor către roman devenise o realitate bătătoare la ochi. Pentru criticul dela „Viața Românească” problema nu mai era cantitativă, ci calitativă: lipseau performanțele, creațiile de anvergură, lăsa de dorit tehnica însăși a construcției epice. În felul său scilicet, cu imaginația ideilor ce-i era caracteristică, Ralea încerca să identifice cauzele prea îndelungatei bîjbîiri a romanului nostru în anticamera artei. De ce oare, într-o vreme în care, „cu tenacitate conștientă”, toată lumea făcea roman, rezultatele continuau să fie de-

B. Cazacu, Ioan Șerb și Florica Șerb, București, 1981, p. 250.

² N. Davidescu, *Agonia unui gen literar*, în „Adevărul literar și artistic”, 6 noiembrie 1921, reprodus în *Aspecte și direcții literare*, București, 1973, p. 122, 125.

¹ Ov. Densușianu, *Viitorul romanului*, în „Viața nouă” XVII, 1 aug. — 1 sept. 1921, reprodus în *Opere* IV, ediție critică de

rizorii ? În esență, din cauza tinereții genului Ia noi, explicabilă prin nașterea tîrzie a burgheziei, singura clasă legată de „romanul realist al vieții cotidiene și simple”. De-acî, pe de o parte, inexistența unui public suficient de larg ca să îngăduie profesionalizarea autorilor, pe de altă parte, carența individualităților, a caracterelor ferme, cu trăsături pronunțate într-o direcție sau alta, distanțate de conformismul gregar al mentalității comune. Romancierul nostru — credea Ralea — se simte în largul său și reușește cînd înfățișează „figuri tipice din mulțime” [referința nemărturisită e desigur Ion] dar dă greș cînd își propune să contureze personaje aparținînd „claselor subțiri, cultivate”. Și anume, în această privință de vină n-ar fi portretistul, ci modelul pe care i-l oferă realitatea, nu romancierul ci imperfecțiunea materialului uman propus observației. „Cînd se vor desena și în mediul nostru social individualitățile bogate și variate, ceea ce nu poate să întîrzie prea mult, [romanul] va lua și aici extensiunea de care se bucură în țările Occidentului”. În fine, o ultimă cauză a deficiențelor valorice ale genului ar rezida în psihologia etnică : „romanul presupune conflicte ascuțite, el radicalizează confruntările de opinii, gusturi și caractere în vreme ce românul e prin natura lui un „om de treabă”, un adaptabil, un „spirit tranzacțional”¹.

Ralea e fără îndoială mai receptiv și mai flexibil decît Densușianu ori Davidescu iar explicațiile sale conțin mai mult decît un simbul de adevăr. Totuși, judecîndu-i textele în lumina faptelor rămînem dezamăgiți : tot ce se spune e spumos și inteligent, dar are cusurul [fundamental] că nu se potrivește cu realitatea. În adevăr, puțină vreme după articolul său, în 1933, romanul înregistra o recoltă excepțională și anume nu prin satisfacerea unuia sau altuia dintre standardele așezate obșnuit la temelia reușitei literare : calitatea operelor, abundența producției, audiența la public, ci printr-o performare optimă pe toate aceste trei linii. O rară convergență s-a produs atunci între aspectul cantitativ al creației, aspectul valoric și succesul la public, factori care acționează de obicei izolat și contradictoriu. Și totuși, nu se scurseseră decît 12 ani de la pronosticurile negativiste ale lui Densușianu și Davidescu, 5 ani de la analiza lui Ralea ! Într-un interval atît de scurt n-avuseseră timp să se formeze un public larg și înțelegător, nici să se manifeste niște individualități de excepție, cu atît mai puțin putea fi vorba de o modificare majoră de psihologie etnică. În pofida acestor factori frenatorii care continuau să subsiste, romanul se afirma impetuos, desmițîndu-i pe experți și atingînd o culme fără precedent în istoria genului la noi. Ca să ne convingem, să examinăm lista romanelor notabile ale anului 1933 [în ordinea alfabetică a autorilor] :

Carol Ardeleanu — **Viermii pămîntului** ; Jean Bart — **Europolis** ; N.D. Cocea — **Fecior de slugă** ; G. Călinescu — **Cartea nunții** ; Romulus Diașu — **Tîrgul de fete** ; Mircea Eliade — **Maitrey** ; Gala Galaction — **Doctorul Taifun** ; G. Ibrăileanu — **Adela** ; B. Iordan — **Normalistii** ; Eugen Lovinescu — **Firu-n patru** ; Gib Mihăescu — **Rusoaica** ; Virgiliu Monda — **Testamentul domnișoarei Brebu** ; H. Papadat-Bergescu — **Drumul ascuns** ; V. Papilian — **În**

credința celor șapte sfeșnice ; I. Peltz — **Amor în-cuiat** ; Camil Petrescu — **Patul lui Procut** ; Cezar Petrescu — **Nepoata hatmanului, Floarea de agave** ; Victor Ion Popa — **Velerim și Veler Doamne** ; M. Sadoveanu — **Creanga de aur** ; M. Sebastian — **Femei** ; M. Sorbul — **O iubesti ?** ; Damian Stănoiu — **Ucenicii Sf. Antonie, Camere mobilate** ; C. Stere — **Hotarul** ; Ionel Teodoreanu — **Golia** ; Tudor Teodorescu-Braniște — **Un porc de ciine** ; G. M. Vlădescu — **Menuetul** ; G. M. Zamfirescu — **Maidanul cu dragoste**.

Din lista de mai sus, care conține 28 titluri, au fost eliminate nu numai romanele de „consum”, erotice și senzaționale, situate în zona sub-literaturii, ci și o serie de opere mediocre ori nereușite, datorate unor autori ca M. Dragomirescu [dezamăgitoare autobiografie a criticului], Mircea Damian, N. Pora, Luca Gheorghiadă etc. Aplicînd aceleași criterii de selecție am obținut următoarele cifre pentru anii anteriori lui 1933 : 1930 — 9 romane „notabile”¹ [între care **Baltagul**] 1931 — 12 romane ; 1932 — 16 [între care **Răscoala**]. Reiese, așadar că rezultatele atît de spectaculoase ale anului 1933 au fost „pregătite” printr-o lentă dar semnificativă evoluție.

Nota caracteristică a acestui an, cu adevărat fast pentru romanul românesc, rezidă înainte de toate în valoarea de excepție a citorva dintre titluri și în calitatea onorabilă a celorlalte. Prin **Patul lui Procut**, **Creanga de aur**, **Rusoaica**, **Adela**, poate prin încă două-trei lucrări, literatura română se îmbogățește cu opere de patrimoniu, dintre cele destinate să supraviețuiască trecerii generațiilor și să depună mărturie în fața istoriei despre specificitatea și harurile spiritualității naționale.

Vrednic de atenție e și faptul că aproape toți scriitorii importanți ai vremii erau în 1933 prezenți cu romane [exceptîndu-l pe Rebreanu care dăduse **Răscoala**, în 1932, și va da **Jar**, în 1934]. Alături de profesioniștii genului, se numără printre autori critici ca Ibrăileanu, Lovinescu, G. Călinescu și M. Sebastian, oameni politici ca C. Stere, dramaturgi ca M. Sorbul, gazetari ca N. D. Cocea și T. Teodorescu-Braniște. Evident romanul ajunsese forma de expresie la modă.

Și dacă o dovadă mai e necesară, voi aduce în sprijin opiniile a doi dintre cei mai influenți critici literari ai epocii, cărora le recunoaștem și azi, retrospectiv, pertinența și autoritatea : Pompiliu Constantinescu și Șerban Cioculescu.

Într-un bilanț al anului literar 1933, cel dintîi consemna, fără a-și ascunde surpriza : „Noi rămînem încă în bună parte nedumeriți de cauzele triumfului literaturii naționale”. Deși nici una dintre condițiile vitrege care regentau viața literară nu se schimbaseră, „noi asistăm la cea mai variată recoltă de romane, de la jurnalul intim romanțat, de la romanul de subtilă analiză psihologică, pînă la fresca socială,

¹ Deoarece termenul de „notabil” exprimă o judecată de valoare și nu poate fi definit în mod riguros, cifrele pe care le furnizăm, compilate cu ajutorul unor instrumente de lucru uzuale și corijate pe baza aprecierii personale, trebuie luate „cum grano salis”, ca o ipoteză de lucru, pînă cînd de ideea propriei relativități. Ele se situează totuși în axa „consensului” istoriei literare, permițînd, în orice caz, aproximarea ordinului de mărime a creației românești citabile în anii considerați.

¹ Mihai D. Ralea, *De ce nu avem roman?*, în *Perspective*, București, 1923, p. 170—188.

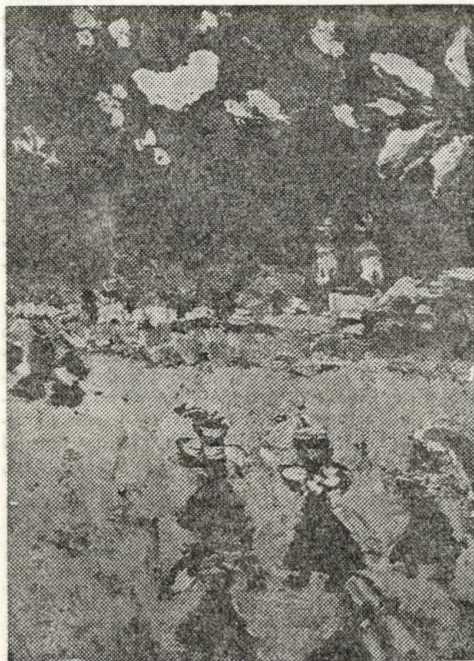
de amplă evocare a unui mediu specific". Pentru critic, era incontestabil că principala caracteristică a anului 1933 o constituia hegemonia romanului. Literatura noastră reușise în fine să treacă „de la lirismul semănătorist la o intelectualitate mai densă, ca și la o capacitate mai mare de contemplare obiectivă”¹.

Constatări asemănătoare găsim și în bilanțul anului 1933, întocmit de Șerban Cioculescu în „Revista Fundațiilor Regale”. „Anul 1933 — afirmă criticul — a reprezentat în grafica producției noastre epice treapta cea mai înaltă, până în prezent”. „Toate drumurile duc astăzi către roman, specializarea scriitorilor după vocație exclusivă, până mai ieri firească și generală, tinde către dispariție. Din zi în zi se infiltrează credința că romanul este genul prin excelență al timpului, că se substituie tuturor genurilor, absorbindu-le pe toate”. Încît afirmă peremptoriu Cioculescu — „accesul publicistic pe calea romanului este aspectul ceasului literar prezent, fenomenul caracteristic al literaturii noastre”².

E, așa dar, limpede: articolele de sinteză ale lui Pompiliu Constantinescu și Șerban Cioculescu demonstrează că biruința romanului în 1933 a fost omologată de contemporani; reiese că a fost vorba atunci nu numai de etapa concludivă a unui îndelung proces, ci și de conștientizarea lui.

¹ Pompiliu Constantinescu, *Anul literar 1933*, în *Serieri*, VI, București, 1972, p. 44—45.

² Șerban Cioculescu, *Romanul românesc în 1933*, în „Revista Fundațiilor Regale”, 1 februarie 1934, p. 455—466.

Ion Tuculescu : „Femei la seceriș”

Dar de ce hegemonia romanului s-a produs și a devenit evidentă în 1933, tocmai în 1933? Pusă „așa, întrebarea riscă să rămână fără răspuns. Însăși noțiunea: „anul 1933” e arbitrară; ea implică confundarea anului literar cu cel calendaristic, deși cel dintîi s-ar putea înscrie între limite mai adecvate fluxului editorial [de pildă, din toamnă pînă în toamnă]. În deosebi însă noțiunea de „an literar” trimite la un interval prea îngust ca să permită stabilirea unor relații plauzibile [pertinența acestora fiind direct proporțională cu lungimea perioadei considerate].

De fapt, producția românească e legată sub toate raporturile [autori, editori, public], de cea anterioară. A o „explica” revine la a depista ponderea diversilor factori interiori spațiului literar ori exteriori [socio-culturali], a căror complexă dialectică determină pe parcursul întregului deceniu 1920—1930 marile orientări ale creației beletristice. În speță, ne referim la funcționarea într-un stadiu matur a instituției literare [a cărei treaptă incipientă corespundătoare constituirii genului românesc la noi am examinat-o altundeva¹].

În linii mari, simplificînd lucrurile, spre a fi bine înțelese, acestea înseamnă accentuarea fenomenului de angajare a literaturii în sfera industriei și a comerțului de carte: înmulțirea editurilor specializate și dezvoltarea rețelilor de distribuție; sporirea masivă a „cererii”, datorită extinderii publicului [ca urmare a Unirii și a progreselor învățămîntului]; locul tot mai mare dobîndit în literatura de profesie, de autorul — om de litere, care-și câștigă pîinea exclusiv sau în principal din produsul condeiului. Pentru motive lesne de înțeles, impactul acestor fenomene se transmite cu prioritate creației românești: marele public „cere” îndeosebi romane; de aceea, crește continuu numărul scriitorilor stimulați să le scrie și al editorilor dornici să le publice; în același timp, romanul oferă autorului cele mai tentante remunerații, editorului cele mai avantajoase „rețete” iar cititorului evadarea în ficțiune pe un preț modic etc. În plus, contribuie firește la instaurarea unui climat favorabil și propulsiv: voga europeană a genului, ideea tot mai răspîndită printre creatori a concordanței sale cu exigențele reprezentării totale a vieții și, desigur, ameliorarea treptată dar sensibilă a performanțelor medii [datorită concurenței talentelor și creșterii abilității tehnice].

Putem deci aproxima cauzele emergenței romanului în anii post-belici, nu însă lămuri de ce „saltul calitativ” a avut loc în 1933. Chestiunea e de altfel puțin interesantă. Explicația istorico-literară nu trebuie să suprimă contingenta, lucru imposibil în genere și cu atît mai mult într-un domeniu în care realizările de vîrf nu sînt programabile. Tot ce se poate rezonabil spera e să circumscriem sfera de manifestare a contingenței reducînd-o la rolul de aspect complementar al necesității.

¹ Paul Cornea, *Constituirea unui gen. Introducere* „romance” și „novel”: romanul românesc în secolul XIX-lea, în *Regula Jocului* București, 1981.

Distanța

„Care-i distanța dintre adevăr și minciună ?”
întrebă judecătorul din jilt.

„Un deget” veni răspunsul cetățeanului Bilt,
acuzat de a nu fi cîntat pe struna cea bună.

„Cum un deget ? Ce insinuezi ?”
se enervă judecătorul obez.

„Da, pentru că distanța dintre ochi și ureche
un deget măsoară, am spus-o și în depoziția
veche.

Între viețușa mea și a voastră domnie
este doar un deget, voiesc să se știe,
drept care ia aminte, domnule jurat,
ceea ce eu trăiesc este văzul adevărat.

pe cînd ceea ce trimbițați voi
este jalnicul scheunat de slugoi,
otrava auzului,

psalmii blestemați ai abuzului.

Știu, speranța mea vă dă insomnii.

Cinzecele-mi irump în tot atitea făclii.

Cine speră profund timp de o clipă și jumătate

Va spera, n-am îndoieli, în eternitate.

Obişnuința mea de a trăi în speranță

Se mișcă exclusiv pe această echidistanță —

Lumea ține un ceas și o bătaie de gong.

Ticăloșia s-a fumat ca o țigară superlong.

Timpul se bobinează fugace pe fus.

Răbdarea-i de-un deget ! V-am spus !

— asta-i depoziția pe care acuzatul apucă și o
zise.

...Procesul a continuat, după aceea, cu ușile
închise.

POP SIMION

Răstălmăciri

Mumificate brațe în marmuri de Carrara

Îmi bîntuie privirea cu spaimă și coclit

Mai dulci ca ghilotina, vuind ca Niagara

Deși nu sînt nici primul, nici ultimul venit.

E o răstălmăcire fățișă de ofrande,

Fluide juxtapuneri de stele pe nisip

Ca-n spațiile nude tăiate de glasvande

Cu sterse reproduceri din daghereotip.

Reci brațe de Carrara ca falsele carate

În aerul potrivit eternelor iubiri

Vă simt la alții-n singe sublim abandonate

De zîmbetul angelic al tinerilor miri.

TRAIAN REU

Rămîn aici și aștept

S-a înstrăinat zeul de mine și eu care-l

născusem l-am ucis dar ne-mpăcată sînt

căci trupul

lui e prea frumos așa cum stă căzut la pămînt.

Oricît aş vrea acum să fie viu și să se-ntoarcă

de sine singur în Olimp el stă lipit de pămînt

Cî neputînd să las pieirii plăsmuirea mea

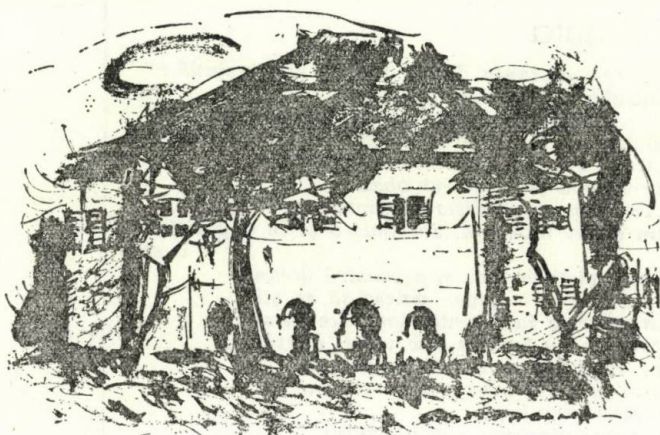
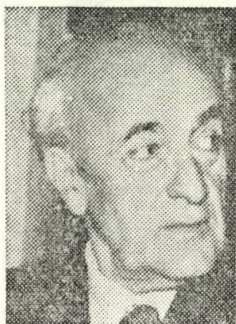
rămîn aici și aștept să treacă altă femeie care

asemenea mie să-l nască pe zeu.

DONA ROȘU

UMOR STRĂIN — Roland Searle

LOCURI DE CULTURĂ ȘI MEMORIE

Prin 1946, într-un sfârșit de iarnă, făceam o vizită, acasă, la Tudor Arghezi, în deal la Mărțișor. Din nr. 1 al noii ediții a revistei, ROMÂNIA, de turism și artă, pe care o conduceam, din articolul „O zi din viața unui scriitor” — acasă la Tudor Arghezi, desprind unele pasagii care voiau să sublinieze laturile și esența unei probleme, aceea a locurilor, a așezărilor, personale sau oficiale în care oamenii făuritori de valori spirituale, artistice, ... puțini, — ziceam eu — în trecut și în prezent, puțini, numărați pe degete, au isbutit să agonisească într-atît, încît să clădească sau să măsoare cu pasul, decît bulevardele marilor orașe, sau olaturile țării în vagabondaj spiritual, sau silit, necum un pogon al lor în care să înfigă plugul visărilor.

Spicuiesc încă din acel articol : — „Cezanne avea o proprietate a lui la Lauves d'Aix. Tatăl lui Paul Cezanne, bancher în Aix, agonisi în viață și după ce se stînsese și el și soția sa, copiii trebuiră să vîndă domeniul de la Jas de Bouffau, fosta reședință a ducelui de Villart, vestită, în cele din urmă, fiindcă o mare parte a carierei marelui pictor se încadra între castanii, ce și-au legănat crengile și frunzele peste visurile și pînzele lui Paul Cezanne.

Tolstoi a avut un domeniu la Iasnaia Poliana fiindcă strămoșii i l-au transmis, nebănuind că peste vatra lor, din sîngele lor se va ridica un apostol și un apărător al celor fără de vatră.

Dacă am încerca să facem un bilanț, trecut și prezent, al artiștilor care s-au bucurat în viață de pămînt și case unde să desfășure în liniște pergamentele visului. i-am vedea într-o anemică aliniere, sau fără zapise de moștenire“... „Poate noua treaptă pe care cată s-o urce umanitatea, va aduce artistul în pragul unde o ușe închide o mare promisiune : o viață liberă și demnă, axată pe valoarea și respectul față de valoarea creatorului care își desface aripile albe de heruvim inspirat și aduce unelte sale lîngă destinele omenirii.

Era, odată, la Mircești, pe lunca Siretului, un mic domeniu unde Rodica își purta în cofă lucrurile ei și ale generațiilor. Acolo, un tînăr boiernaș care iubea firea sub anotimpuri, gîntea sa și gîntea rimelor, dintr-o dragoste pentru rozul idealurilor poetice de curte, cînta din liră sub desfășuratele stegulețe ale panglicilor trandafirilor ale optimismului său.

Mai apoi nu mai știu nici un făuritor de stihuri, de pînze, de statui, să fi avut o casă acătării, fără moștenire, sau din politică ingenunchere. (Ne amendăm : se ilustra chiar cu cazul Arghezi, cu Mărțișorul, pămînt, nu pentru ingenuncheri politice

ci pentru valoarea lui, de la cine se știe și care a mai fundat și o casă pentru folosință estivală, pentru odihnă și creație, la Simbăta de Sus, în Țara Făgărașului; casă care de mulți ani a devenit azil temporar pentru cîțiva copii înapoiți, iar în prezent, în paragină, depozit uriaș de lăzi de fructe care putrezesc și odăile bînuite de fantomele visurilor nepuse în pagini.

Acolo, unde alba așezare străveche și locul cu bătrîni arbori, după cum îi știam, unde se află o poartă de piatră brîncovenească, amenințată cu prăbușirea, se înstăpînesc iesmele uritului și ale pustiei.

Și mai sînt astfel de locuri și așezări ce amintesc de vieți, oameni și opere. La Simbăta de Sus, Constantin Brîncoveanu a avut curte, din care au rămas acele porți cu pietre înflorate și laleaua stilizată. Poarta stă închisă, sub bolta cu scara de lemn, dar peste paragina ei de azi, pentru ochii care citesc în trecut, gonesc și azi calești cu voievozi, boieri de țară și jupînițe.

Ținutul Făgărașului este un pămînt ce poartă pecetea trecutului și desfată frumusețile peisajului veșnic. În acest peisaj, pe acel loc au iscat frumuseți plastice rămase în patrimoniul națiunii, desene, pinze; s-au scris poeme, cărți. Artiști ca Tonitza, Ștefan Dumitrescu, Jiquidi, Phoebus și alții alții, scriitori, actori, au adăos la zestrea spirituală, artistică a patriei. Aceștia au veșnicit și frumusețea locurilor. Sate botezate odinoră cu nume de podoabă, sate care înfrăteau tonuri de legendă cu proșpețimi de acuară. Oameni ce purtau straiu înflorat, cu înfățișarea nobilă, ușor înegurată de negurile muntelui. Ulițele încadrau și mai încadrează încă, poate, în porțile de lemn cioplit, copii mărunți, mirați, care cu sumănașele și pălărioarele lor rotunde și negre, aduceau a jucării vii.

Dar mai sînt asemenea locuri și așezări ce amintesc de vieți de oameni care au fost, care au lăsat în urma lor semnul luminos al trecerii prin viață în viața poporului nostru. Ce se întîmplă, cu acele locuri, cu casele de creație și casele memoriale?

Viața noastră e scurtă, dar viața istorică și istoria culturii și artei este un lanț, o permanență cît ochii care o privesc pot să-i vadă culorile faste, pe care noi toți sîntem datori să nu le lăsăm să pălească.

Contrapunct

De cînd lumea-i lume

Și oamenii-s oameni,

Unii înalță piramide,

Alții zidesc bisericiuțe,

Iar restul se fofilează

Printre ele...

Totuși, din cînd în cînd, se naște

Cîte un isteț, care încă din leagăn

Se înversunează, mai abitir

Ca un catir,

Să demonstreze negru pe alb,

Că Oul lui Columb n-a fost ou de găină

Ci „Ou dogmatic”,

Că Einstein n-a spus niciodată

„Totu-i relativ, iată singurul

Adevăr absolut”,

Ci „În vremurile noastre totu-i absolut.

Iată singurul și incontestabilul

Adevăr relativ”,

Că Galileo Galilei, amenințat

De flăcările Gomorei și Sodomei, n-a spus

„E pur si muove...”

Ci „Cine știe să se învîrtă,

Om ajunge...”

Că nu Newton descoperise

Legea atracției universale,

Ci Gioconda lui Leonardo Da Vinci,

Că pămîntul nu se rotește în

Jurul soarelui, precum se știe din bătrîni

Ci în jurul stăpînilor lui,

Că la înmormîntare nu se bocește,

Ci se ride, cîntă și dansează conga,

Că mama lui Eminescu n-a fost Limba

română

Ci Singurătatea...

De, fiecare cu păsărica lui...

Și totuși lumea-și vede mai departe de

Treaba ei,

Deși bisericiuțele se înmulțesc

Ca ciupercile după ploaie,

Iar piramidele se împuținează

În ritmul creșterii

Tensiunii arteriale

La cei ce se îndrăgostesc pentru prima

oară

Abia cînd ies la pensie...

ȘTEFAN TCACIUC

Cinegetică

Tot mai aproape cerul

Ne-mprejmue precum un cort.

Aerul viu al toamnei

Iscă pe deal statui.

Purtăm armele ca pe niște crizanteme

Pe care le ducem în dar.

Purpură — aur — vin celest —

Să ne-ntoarcem, prieteni, să ne-ntoarcem.

Sufletul pădurii ne-a învins.

Zei cîntă.

PETRE GOT

VINCENTE ALEIXANDRE

„Să fii
implicat
cu toată
ființa“

Premiul Nobel pentru literatură

— Vă propun să începem fără nici o introducere.

— M-am născut la Sevilla, dar am crescut în Malaga. De aceea amintirile mele despre Sevilla se referă la niște perioade mai târzii, în timp ce acelea timpurii se referă la Malaga. Acolo, abia începînd să mă descopăr pe mine însumi, am căpătat primele reprezentări despre lumină, despre mare. Acolo am învățat să citesc și asta a fost, de fapt, a doua mea naștere. Acolo, de copil, am deschis ochii asupra lumii. Și pe primul prieten al copilăriei tot la Malaga l-am dobîndit : e întru totul uimitor, dar acesta a fost Emilio Prados, care, mai târziu, ca și mine, a luat parte la întemeierea grupului poezilor „generației anilor '27“. Dar în vremile acelea depărtate la care mă refer, noi aveam abia cîte patru ani.

Am părăsit Malaga la o vîrstă fragedă, dar orașul, țărmul mediteranean, cerul sudului, spuma dantelată a golfului — într-un cuvînt, tot ceea ce alcătuiește farmecul indicii al Malagăi — pătrunseseră pentru totdeauna în propria-mi ființă, delimitînd cu toată limpezimea, soarta mea poetică. Malaga, mirificul oraș, imaginile sale, lumina soarelui ei, și oamenii ei au format substanța cărții mele „Umbra paradisului“ (1944), fără toate acestea cartea aceea n-ar fi existat.

— Ați pomenit de Emilio Prados. Pe cine ați mai cunoscut din „generația anilor '27“ ?

— Adolescent fiind, l-am cunoscut pe Dámaso Alonso și, de atunci el este unul din prietenii mei cei mai apropiați. Aveam amîndoi optsprezece ani, cînd ne-am întîlnit într-o mică localitate de munte, Navas del Marques. Dámaso Alonso îmi dăduse un volum de versuri de Ruben Dario. Lectura acestor versuri, într-atît de originale, a produs o răsturnare hotărîtoare în sufletul meu. M-am încărcat de poezie : ea mi-a apărut dintru început ca o încununare a sincerității și, pentru toată viața, a înflorit în inima mea această pasiune pe care nimic nu mi-a mai putut-o stinge.

Cu Rafael Alberti eram vecin la Madrid. Ne cunoșteam de mici — mergeam zilnic la școală îm-

preună, cu același tramvai. Cunoștință cu adevărat am făcut cu el pe cînd era pictor, nu poet, și mai târziu, în volumul „Întîlniri“ (1958) i-am făcut portretul literar, intitulat „Rafael Alberti, pictor“, — într-atît de mult m-a impresionat prima sa expoziție de la clubul madrilen „Ateneo“ din 1922.

După cunoștința cu Alberti, încet-încet m-am împrietenit cu ceilalți poeți ai „generației anului '27“ : Jerardo Diego, Jorge Guillen, Pedro Salinas... Cu Federico Garcia Lorca m-am întîlnit la premiera dramei sale „Mariana Pineda“ — n-am uitat nici ziua : 12 octombrie 1926. Ne-a pus unul în fața altuia, chiar pe scenă, Rafael Alberti, care mă adusese la teatru...

Toți cei care aparțineam „generației anului '27“ (cei vii și cei care azi nu mai sînt), am rămas prieteni — și cît timp am fost împreună și cînd soarta ne-a despărțit. Nici războaiele, nici exilul, nici împrejurările grele n-au putut să sfărîme grupul nostru poetic, căci acesta era (și este), înainte de toate, și fără a ține seamă de nimic, un grup de oameni care gîndesc la fel.

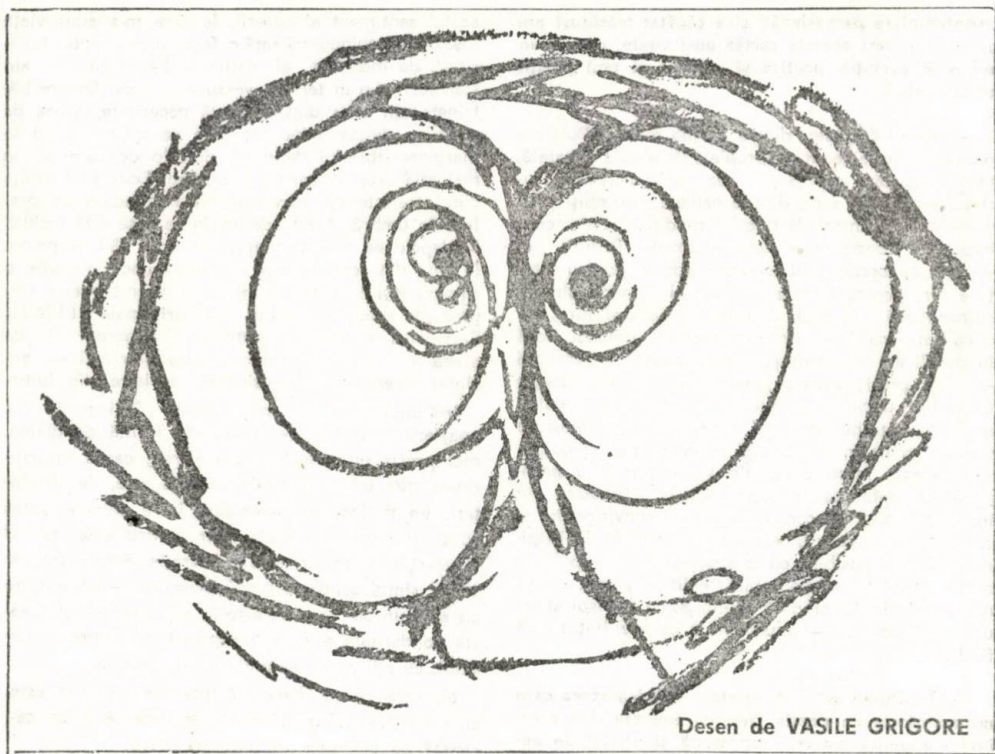
— Ați fost, de asemeni, prieten și cu Miguel Hernandez ?

— Miguel Hernandez era foarte legat de grupul nostru, deși, prin vîrstă se apropia mai degrabă de generația următoare, — se născuse în 1910, în timp ce, de pildă, cel mai tînăr dîntre noi, Manuel Altolaguirre, în 1905. Altolaguirre, despre care n-am pomenit încă, a fost unul dintre prietenii mei cei mai dragi.

Pe Miguel Hernandez l-am cunoscut la puțin timp după ieșirea în lume a cărții mele „Prăbușirea sau iubirea“ (1935). Lucra la o editură în cadrul unui grup care pregătea pentru publicare „Antologia corridei“. Cartea mea a ieșit de sub tipar și, într-o bună zi, am primit o scrisoare în care se spunea : „Am văzut cartea Dvs., dar n-am reușit să mi-o procur. V-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ați dăru-i-o sau m-ați ajuta să-mi procur un exemplar“. Și, semnătura (îmi amintesc perfect) : „Miguel Hernandez, păstor din Orijeul“. Eu i-am răspuns — el m-a vizitat și i-am înmînat volumul „Prăbușirea...“ Așa a început o prietenie adîncă, realmente frățască, ce s-a încheiat doar odată cu moartea poetului...

Nu numai Miguel Hernandez — ci și alți prieteni apropiați de-ai mei — au avut parte de o moarte tragică. Și Federico Garcia Lorca și Manuel Altolaguirre... Toți trei au dispărut pe neașteptate. Așa m-am pomenit singur, marea majoritate a cunoștințelor apropiați au părăsit Spania, puțini mai continuau să trăiască în patria lor. Eu am rămas, întrucît, în 1937, boala mea s-a accentuat, înlănuindu-mă pentru multă vreme la pat. Cînd războiul deja se încheiase, eu mă simteam încă foarte rău. Nu-mi pare însă rău că în tot acest răstimp am rămas în Spania : așa am putut să fiu, zi de zi alături de poporul meu.

Academia suedeză care mi-a decernat premiul Nobel, în alocuțiunea prezentată n-a pomenit nimic despre „generația anului '27“, dar eu nu pot să nu-i amintesc pe toți camarazii mei... Pe toți, pînă la unul... „Generația anului '27“ a însemnat unitatea deplină a tuturor și independența creatoare a fiecăruia. Lucram umăr la umăr, dar fiecare își asculta propria voce interioară, scriindu-și propria

Desen de VASILE GRIGORE

operă. Premiul mi-a fost decernat mie personal, dar eu mă simt obligat să-l împart cu toți cei ce aparțineau „generației anului '27”

— Creației dumneavoastră de început îi era proprie contemplația parnasiană și senzualismul panteist, după care v-ați apropiat de oameni și de problematica lor. Așa este ?

— De bună seamă, prima mea carte, „Lumea înconjurătoare”, se integra atmosferei poeziei așa zis „pure”. Curînd am simțit nevoia să termin cu „cultivarea acestor transparente cristaluri” către care mă purtase inerența vârstei poetice. În culegerea „Pasiune pămînteană” (1935) porneam în căutarea poeziei care, ca o lovitură de cuțit, să pătrundă pînă în adîncul existenței umane. Am coborît în subconștient, în iraționale asocieri, în abisurile pulsînd de viață. Cel puțin așa aveam impresia. Din aceste tatonări, la început întunecate de o nepătrunsă ceață, a început drumul spre lumină al poeziei mele.

Suprarealismul a rămas pentru mine doar o etapă, deși, într-o oarecare măsură iraționalismul — bineînțeles, în sensul foarte larg al cuvîntului — străbate întreaga mea lirică. Dar eu n-am fost niciodată, nici chiar la prima vedere, un poet suprarealist, întrucît nu credeam în principiile dogmatice ale acestei școli, dicteul automat și atîtea multe altele...

— Toți comentatorii operei dumneavoastră sînt de acord cu faptul că, în anii negri de după războiul civil ați servit (în primul rînd prin cartea „Um-

bra paradisului”) drept exemplu inspirator noilor generații de poeți, care se pregăteau să opună rezistență franchismului. Ce vă ținea trează, pe atunci, plăcerea creației, și care vă sînt principiile poetice azi ?

— Sînt convins că întotdeauna am încercat prin lirica mea să fiu implicat cu toată ființa. În „prima perioadă” (cum de obicei este împărțit drumul creației mele) — de la „Lumea înconjurătoare” la „Ultima naștere” (1953) — poetul contemplă Creațiunea și-și afirmă apartenența față de aceasta, omul nu este prezent decît ca o particulă a Universului. Ulterior natura, cosmosul devin fondul, cedînd locul principalului erou — Omul. Dacă în prima etapă, omul năzuia spre o contopire cu natura, în cea de a doua el tînde să se încorporeze umanității. Această umanitate și este, după cum mi se pare mie, tema centrală a versurilor „cele de a doua perioade”. În egală măsură pentru mine lumea era guvernată de principiul contopirii, iar la baza unității materiei a stat dragostea. Cartea principală a celei de a doua perioade eu o socotesc a fi „Istoria inimii” (1954), căci acest volum, ca nici un altul, cheamă la solidaritate umană, exprimînd existența omenească în formele sale cele mai semnificative, precum și devenirea istorică a omului.

— Implicarea de care vorbiți a devenit mai evidentă după terminarea războiului civil, atunci cînd, din nou a răsunat puternic în creația dvs., în special în volumul „Portrete nominale” (1965). Înseamnă asta că poezia dvs. a renunțat la vechea

„contemplant parnasiană” și a căpătat trăsături angajate? A fost aceasta cartea unei vârste, dar și un semn al evoluției poetice și rezultat al noii poziții cetățenești?

— Aveți dreptate, dintre cărțile mele, „Portrete nominale” este cea mai apropiată de poezia angajată, tema implicării capătă aici cea mai concretă întru-chipare: eu am scris despre oameni, deosebiți prin numele lor, oameni de diferite condiții sociale, care împreună constituie societatea umană. Printre ei — unii cunoscuți, alții renumiți, adulați pentru creațiile lor, pentru faptele lor, dar și oamenii simpli, neînsemnați; în egală măsură, și unii și alții, au o calitate înaltă — propria existență umană. Dacă în poezii am vorbit despre participarea cetățenească — mai precis despre „mărturie”, — am făcut-o urmărind dezvoltarea intimă, naturală a creației mele. Aceasta nu înseamnă, bineînțeles, că poetul nu trebuie să fie în consonanță cu epoca sa, — poezia se hrănește întotdeauna din viață, poetul e preocupat de definirea împrejurărilor și acționează din interiorul lor, în conformitate cu convingerile și sentimentele sale... Dintre multele motive de inspirație poetică posibile, eu le socotesc pe cele politice drept absolut indispensabile. Politica a dat lumii marea poezie. Eu cred că poetul poate fi inspirat de un ideal politic — important e ca rezultatul să fie bun.

— În ultimii ani v-ați reîntors la lirica aceea care ne amintește de poezia Dvs. de tinerețe dar care, într-o anumită măsură, reprezintă și un fel de desăvârșire a ei.

— Aceasta nu este o întoarcere la creația de tinerețe. Am încercat să mă studiez de pe poziția

acelei sentiment al naturii, la care m-a adus viața însăși. Pomenindu-mă față-n față cu momentul hotărâtor, de încheiere, al vieții — bătrânețea — am transformat-o în temă a versurilor mele. Despre bătrânețe am scris dintr-o vitală necesitate, aceea de a spune despre mine tot ceea ce trăiesc stînd la marginea abisului definitiv, dincolo de care nu se mai află decât dispariția și uitarea. Doar în tinerețe omul trăiește cu adevărat, îmbătrînind el se prefăce în umbră. Acest adevăr, în care se află închisă înțelepciunea dăruită vieții, am vrut să-l surprind. Și cum din acest labirint nu există decât o ieșire, o singură ieșire, cîntecele mele au devenit poeme tragice. Mă refer la volumul „Versuri finale” (1968). Bătrînețea e veșnicul antipod al tinereții și, de aceea — în pofida propriei mele bătrîneți — am cîntat tinerețea ca pe singura realitate din lume.

Volumul meu cel mai recent, „Dialogurile cunoașterii” (1974) — versuri în formă de dialog, mai precis un monolog fără sfîrșit, caută un nou drum spre inima cititorilor. Poezia este, de altminteri, un mijloc de comunicare între oameni, între autor și cititori. A scrie doar pentru sine, făcînd abstracție de cititor, este o aberație. Poetul trebuie să se simtă solidar cu toți oamenii — atîta timp cît este un om care trăiește în societate — și această solidaritate a sa și-o exprimă cu ajutorul versului, cu mijloacele nelimitate ale acestuia.

Și, încă ceva: după credința mea, poezia este, cu siguranță, cel mai fidel și de nădejde drum cel-poartă pe om spre cunoașterea vieții.
(După revista spaniolă Estafeta literară)

Traducere de ANATOL GHERMANACHI

Mark Twain primește din partea unei edituri din New York un chestionar intitulat „Care vă sînt preferințele?”, cu locuri albe pentru răspunsuri, și cu rugămintea de a le completa. Iată câteva dintre ele:

— Culoarea? — Orice, numai să nu iasă urît.

— Copacul? — Orice copac care dă fructe oprite.

— Care tip de frumusețe? — Al subsemnatului.

— Pictori? — Zugravii de firme.

— Poetul favorit? — Robert Browning în momentele de luciditate.

— Ce-ați vrea să citiți dacă ați avea la dispoziție o singură oră? — Carnetul de cecuri al lui Rothschild.

— Unde v-ar plăcea să trăiți? — În Lună, fiindcă acolo nu există apă.

— Ce trăsătură de caracter admirați mai mult la bărbați?

— Cea mai nobilă formă de canibalism — dragostea de aproape.

— La femei? — Dragostea pentru semenul ei.

spiritul lor

— Cum vă închipuiți fericirea? — Să poți găsi toți nasturii pierduți.

— Cum vă închipuiți nenorocirea? — Să ți se spargă un ou în buzunar.

— Care credeți că este caracteristica dumneavoastră existențială? — Foamea.

— Care este cea mai sublimă pasiune de care e în stare firea omenească? — Să iubești pe dușmanii iubitei tale.

— Care vă este scopul în viață? — Să izbutesc a fi absent cînd îmi va sosi ceasul.

— Care vă este deviza? — Fii virtuos și vei fi excentric.

Emile Zola se inspira deseori pentru scrierile sale din dezbaterile tribunalului parizian. Într-o zi, sala tribunalului era arhiplină de sărăcime, pentru motivul că afară ploua. În proces era acuzată o fată săracă, despre care se spunea că ar fi furat pe un bogătaş. Ea respinse cu hotărîre acuzația. Avocatul păgubitului adresa cele mai aspre cuvinte acuzatei, iar judecătorul asculta fără să se sînchisească. Atunci Zola, care era de față, se ridică, deschise umbrela deasupra acuzatei și o întrebă:

— Îmi permiteți să vă protejiez față de acest „stimat” domn?

Publicul a aplaudat frenetic intervenția lui Zola, avocatul a pierdut partida, iar judecătorul s-a grăbit să achite fata, din lipsă de dovezi.

Biografia vărului CERCELUȘ

Vărul Cerceluș bătea gura, cum se zice, avusese servicii bune din care demisionase, îl epucase entuziasmul șantierelor de construcții când ieșeau bani buni acolo, se reprofilase pe cooperatie când se putea face câte ceva, în general, nu prea-l puteai ști adresa și funcția. Asta era puțin suspect. Dar, nu câștigase decât cu acte în regulă. Nu făcuse matrapazlucuri și nu stătuse la închisoare. Pe atunci părea tot timpul la un pas de a o încurca. Dar, nici vorbă. El era sigur de sine, cu o lăcomie mediocră, atâta cât să nu intre în vreun articol de lege. Muncea unde voia și unde se câștiga bine. Era dreptul lui, nu? Era desigur, dar nu și pentru rudele lui, mereu puse la îndoială din pricina acestei minți genial negustorești care, s-a văzut ulterior, cunoștea regula de bază a câștigului: să nu bagi mâna pînă la cot. S-o strecuri cît încapă. Îl întrebasese odată un cadrist de ce nu mai avea idealismul șantierelor patriei. Fiindcă, el era ca și tovarășul care îl întreba, un materialist convins. Și, cu vorbe de astea, glumițe groase, cu fața lui nebrăzdată de vreo îndoială că ar greși, s-a văzut în ani că nici nu gresise. Era omul zilei, util, eficient, cunoștea și răul și binele și le folosea pe amîndouă ca să-și facă datoria față de societate, dar și față de el. Că într-o vreme se ca-nuita lumea nouă chiorș la el, era vina lumii care nu recunoscuse din față pe omul nou pe care îl crease.

Cerceluș avea tot ce-i trebuia. Era stimat la întreprindere și ținea conducerea cu dinții de el.

Sub becurile puternice tot ce era în curte căpătase un aer artificial de scenă. Iarba deasă părea de plastic, cuhnia de vară o butaforie cam stridentă. Poarta smolită a șurii parcă înaintase cu un pas, ieșea în evidență impertinentă sau zăludă ca o coristă care cîntă tare, să se audă ea. Geamurile de la pridvor, vechi ca și casa de peste o sută de ani, așezate în arc de cerc luceau discret și convingător în culorile tricolorului. Ca pe vremea cînd românii de aici erau stăpîniți de austro-ungari și luptau prin culorile steagului răspindite în bucățile de sticlă ale ferestrelor.

Ioan îl asculta cu bucurie pe vărul Cerceluș. Glumele lui o făceau pe Marta să ridă.

— Vă dați seama că am plecat în concediu în locul cumnatului Gheorghe. Îl știți pe Peligrad, că doar vă e văr primar! E tot ca acum zece ani, slab, ulceros și corect pînă la manie. L-am poreclit Sec-tantul. Să muncești cîte douăsprezece ore, să fii mecanic de întreținere la hardughia aia de fabrică

din ziduri prefabricate și geamuri moderne, dar ruginită toată, găurită în țevi și mașini, înseamnă curat misticism!

— Dar el de ce n-a plecat? Ridea Marta și întrebă numai ca să-l incite pe Cerceluș Herța. Iar el înțelege jocul căci asta și așteaptă.

— Păi, „el n-are timp”, mi-a spus încruntat. Parcă mă acuza că trăiesc, respir și mănînc. „Bine, cumnate, i-am zis, mă sacrific eu”. Și zău, se înduioșă Cerceluș, e păcat de omul ăsta să-l vezi nedormit două zile și două nopți ca să dreagă o mașină cînd, oricum, nu știi cîtă viață mai au celelalte, nu știi cine le strică azi de supărare, le lovește cu un ciocan ca să se învîrtească mai repede! Și e păcat de el. Dacă o duce tot așa, se prăpădește. Și dacă se prăpădește cumnatul Gheorghe, rămîn eu și toți purtării ca mine! Țștia care nu facem nimica. Bem, mîncăm și ne descurcăm. Și atunci cine e să mai muncească în biata țară?! Zău, avu revelația Cerceluș și rămase cu ochii lui veseli pironiți în departe. Păi dacă se duce cumnatul și rămîn numai ăștia ca mine atunci chiar n-o să mai fie de trăit!

Oftează sincer, pe fundalul de hohote al spectatorilor, oftează pentru decăderea orașelului lor dar și a țării. Dă pe gît paharul de țuică și-și toarnă altul din sticla lăsată de Tușa Mare pe masă. Și iar îi clipește ochii senini și albaștrui.

— Eu activez și la Sindicat, bineînțeles. Mi-am ales ca muncă obștească gazeta de perete. Lipeșc fotografiile frunțașilor, mai pun un articol cu sfatul medicului despre plantele medicinale din județ, mai adun două-trei caricaturi despre chiul, alcoolism la volan, și slugărnicie. Că, ce să zic, alte probleme nici nu mai avem! Pe astea dacă le rezolvăm prin critică și autocritică, ne-am făcut oameni și pămîn în comunism. Bineînțeles că l-am pus pe cumnatul Gheorghe Peligrad la panoul de onoare Cu poză de buletin. Dacă l-am pus pe el, continuă Cerceluș raționamentul, m-am pus și pe mine că, orișicît, mi-e cumnat! Mi-a zis însă șeful cu sindicatul s-o las mai moale că o facem de o mie. Și-am lăsat-o.

Hohotele de rîs răspîrîră povestea. Nu era el nici om prost, nici nemuncitor. Izul de îndoialnic și echivoc al anecdotelor privea munca în general, așa cum a ajuns ea să fie muncită. Parcă istoria pe care o preda Marta, o fi istorie, iar ingineria lui Ioan inginerie. Fac fiecare, zicea Herța, cît e

îngăduit să facă, iar nu cît ar vrea și cît i-ar ține puterile.

Vărul Cerceluș Herța e blond luminos, floral desigur, și mai are multe de spus. Brigada lui artistică încă nu-și terminase programul. Simțea că nu plictisește, că cei din fața lui sînt gata să se predea tonului ăsta. Poate că ajunseseră la sajiu de tonul lor.

— Nu știu cum o duceți dumneavoastră cu apovizionarea, chestiunea cea mai arzătoare din pedisul Transilvaniei. În orașelul nostru sînt două întreprinderi. Una de material plastic și alta de șuruburi. Pe înserat însă, solidaritatea muncitorească se vede. De la unul poți cumpăra miere, că are pe naș-a sa nu știu în ce județ agricol, de la altul carne. Numai mușchiuleț și la jumătate de preț. Salam de Sibiu făcut la Tîrgoviște, pește de mare de la Fabrica de conserve din Sighet, mezel fin din Tulcea! Tot ce poțeste. Carnea o scot femeile din fabrică într-un săculeț de pînză care le atîrnă sub fuste. Ce mai, toată lumea trăiește și mănîncă bine, iar pe înserat se supără că țara asta a fost întotdeauna pe miini rele. Eu ca și alții am nevoie de stoc de făină, zahăr. Sînt om civilizată și decît să-mi lipsească, mai bine le înghesui în cămară. Stocul a devenit obligatoriu. Stoc de zahăr, adunat din vreme pe la cozi, pentru țuica și vinul gospodarului, stoc de făină pentru parastase și de hîrtie igienică, fiindcă sînt un om modern iar dacă n-aș fi, coceni de porumb n-avem de urde găsi și nici pînuse! Stocul îl formează fiecare cum poate. Dau ce am și iau altceva, fac un serviciu și primesc ceea ce era în dreptul meu să capăt, dau bacșiș și, mai ales, cumpăr de la cei care fură.

— Merge rău, oftă în pauză Cerceluș.

Asta era tehnica moralei la fabula spusă! Urma poanta.

— E dezordine, domnule, și balamuc în toate cele, dar, vă spun eu, ferească Dumnezeu să se facă ordine! Cît o ducem așa e bine. Lumea mai mormăie și mai mîrîie, dar cumpără și fură. Știți care ar fi singura primejdie? Tot eu v-o spun! Singura primejdie ar fi să fie stîrpiți hoții și interzis furtul. Dacă cineva nu i-ar mai lăsa pe oameni să fure, medită vărul, ar putea fi primejdie mare. Atunci s-ar putea revolta omenirea și ar ieși cine știe ce revoluție! Altfel, sfîrși blondul văr, e încă bine și liniște.

— Vai, băta-te norocul! rise Tușa Mare cu lacrimi. Numai prostii vorbești! Mai bine spune-mi cum te mai împaci cu mumă-ta, Petruța. Ea bate șaptezeci și doi? Și tu nu te mai însori odată?

Cerceluș se odihnea înaintea ultimului bis pe care îl oferea generos.

— Tușă Mare, eu mă țin de vorba din bătrîni care spune „Grijește-ți banii, sănătatea și nevasta”. În ordinea asta. Nevasta. Nevasta e deocamdată înlocuită cu o pisicuță. O pisicuță e mai bună pentru un bărbat alintat ca mine. Ea știe să toarcă, miaună, dar bineînțeles că n-o scot în lume. La restaurant și pe Corso merg cu o ingineră șefă care are haină de vizon. Într-adevăr e reprezentativă. Petruța, vara dumitale, zor nevoie să mă înșor

cu inginera și s-o dau afară pe pisicuță. Ei, asta însă nu vreau eu! De cînd ne-am făcut apartament eu cu mumă-mea împreună, am numai bebele. Cum apare pisicuța în camera mea, mama Petruța tușește, bocăne, mormăie prin fața ușii. În condițiile astea, vă dați seama, nici pisicuța nu mai toarce, nici eu...

Vărul Cerceluș începuse să gesticuleze larg, se înroșise în obraji.

— Am avut scandaluri cu mamică-mea. I-am spus: Uite care e situația: eu am două treimi din apartament, iar dumneata una. Cînd vine pisicuța stai în treimea dumată și eu în cele două treimi ale mele. La baie am, firește, două treimi, deci intră și pisicuța în treimea mea.

Tușa Mare se prăpădea de ris. Floralul bărbat descurcăreț se dovedise a nu fi un om de nimic. Nu ajunseseră niciodată să aibă de-a face cu autoritățile. Puteau deci rîde liniștiți, îl puteau asculta fără pericol. Nu-i băga în încurcătură nici în legătură cu cîstea, nici cu onorabilitatea.

— Am auzit prin sat că ți-a ținut mamă-ta Petruța un consiliu de familie? îl incită Tușa Mare. Știa că va avea de ce rîde. De vara și bună, care e leat cu ea. Obosise burlacul bătrînilor care se ține încă de moda tinerilor și se poartă încă lejer cu viața asta, mai boem, pentru că e, ce să mai vorbim? tînăr și alintat. Ochii lui aveau strălucirea oboselii, iar reflectoarele ogrăzii îi adînceau brazdele de pe pomeți.

— Au ținut consiliu, cum să nu! Toate băbățiile. Limita minimă de vîrstă admisă a fost de șaptezeci și cinci de ani. Era invitată acolo nașapreoteasa, care a cununat-o pe mumă-mea, tanti-e for al școlilor. Efor, firește, înainte de primul război mondial. Era și doamna director de gimnaziu al cărei soț se odihnește în cimitirul din Prund de un sfert de secol. Ele, toatele s-au adunat să-i dea o mîină de ajutor mamei Petruța. Care era cazul adus la judecată? Vă spun imediat. Le-a „prezentat” draga mea mamă.

Cerceluș începu s-o imite pe Petruța.

— Păi, le expune dînsa situația, eu nu știu ce căutam pe balcon și îmi arunc ochii în camera lui. Adică, a mea, schimbă tonul actorul amator. Și, Doamne iartă-mă! Am văzut-o pe pisicuța aia la el, în pat cu el. Făceau știți voi ce. Ea, spurcata, era în pielea goală, așa cum a făcut-o dumnezeu.

Ce-a urmat în instanța neamurilor mele, oftă vărul, nu vă pot spune. M-au reclamat la servici, enumera melancolic, m-au amenințat cu partidul, mi-au amintit că au zăpodencele și acolo relații! doar nu degeaba trăiesc ele și au trăit strămoșii lor pe lume. N-aveam încotro, așa că am luat-o scurt pe mama.

— Ascultă, mamă, tu nu te-ai culcat cu taică-miu?

— Ba da, mi-a răspuns ea cînd, din treimea ei de apartament. Ba da, strigă revoltată, dar eu numai îmi ridicam cămășuța pînă la brîu, nu ca spurcata.

— Păi, m-am dumirît eu și i-am spus-o și mămă-mii, păi să știi că de aia te-a lăsat taică-miu!

Spectacolul lui Cerceluș Herța se încheie pe o notă umoristică. Ridea Marta, pufnea loan cel neobișnuit cu umorul gros din Zăpode și era tare

bucuroasă Tuşa Mare de ce pătea vara ei dulce
dacă se amestecă unde nu-i fierbe oala.

Stelele aşteptau stingerea becurilor mari din
curtea coperită cu iarbă verde de mătase. Sclipeau
ademenitoare. Băiatul ăsta trecut de jumătatea vieţii
era de treabă. Nu făcea rău nimănui. Vesel, um-
blăreţ, ţinînd cu amîndouă mîinile de tinereţe. Şi
se descurca încă bine. Era cumsecade chiar şi cu
Petruţa, babă bătrînă cu ifosele şi neamurile ei.
Oaspeţilor Tuşei Mari le făcuse numai de folos.
Pîndise el după colţul uliţei pînă ce se duc la casele
lor neamurile importante şi solemne. Venise, cum
se cuvine, la rîndul lui, respectînd întîietăţile şi
rangurile. Era tot zăpodean. Se va însura, desi-
gur, tot cu ingineră şefă cu palton de vizon, per-
soană atît de reprezentativă. Nu ştia aia să miaune
şi să toarcă, dar era respectată.

Cerceluş plecă exact cînd simţi prima undă de
tăcere. Nu forţă nici o clipă răbdarea neamurilor.
Tuşa Mare mai avea de închis pivniţa, de aruncat
o privire spre coteţul găinilor, de încuiat poarta
mare.

Ioan şi Marta rămaseră o clipă singuri şi tăcuţi
la masa de sub vişin. Şi în liniştea neînştitoare şi
senină a nopţii de vară se auzi întîi încet, apoi
mai tare ploaia mărunţă căzînd pe oarele casei,
pe frunzele copacilor. Privirile celor doi se ridi-
cară spre cer, aşteptînd să le stropască şi apoi
să le ude obrazii. Dar nu ploua. Doar aerul răco-
ros, plăcut al verii le îmbăie pielea. Marta se ri-
dică şi se repezi spre poarta cea mare de la uliţă.
Poate de acolo venea zgomotul. O deschise şi în
pătratul ei văzu o mare de animale albe, tăcute şi
înghesuite una în alta de ideea primejdiei. O turmă
de oi nesfîrşită umplea uliţa de la biserică pînă în
ulicioară. Copitele mici, loveau pietrele ca ploaia
pe acoperiş. Gurile necuvîntătoarelor nu behăiau. Nu
scoteau nici un sunet. Cînd marea albă şi răpăitoare
ca ploaia trecu de casa Tuşei Mari, Marta întrebă
ce caută atît de tîrziu turma pe uliţă. Ce să
caute? Hrană. Ciobanul le ducea noaptea într-un
loc interzis, loc pe care să-l pască în voie. Unde
au dreptul la păşunat nu mai e fir de iarbă. Oile
pornite noaptea ştiu că ce fac nu-i lucru cumse-
cade şi tac, trec ca ploaia şi ca valurile mării,
spre locul fericit al hranei. Spre ziuă, după ce au
păscut sub stele, se întorc la stîna lor steapă.

Asta e şi n-ai ce-i face. Nu-i bine nici aşa, nu-i
bine nici altfel, sînt vorbele Tuşei Mari. După care
fiecare se duce la culcare. Ea în bucătăria de vară,
neamurile în casa dinainte.

Ioan adoarme repede, cu trupul obosit de atîtea
dealuri pe care le-a tropăit. Aşează capul Martei
pe umărul lui şi cu braţele îi strînge trupul sub-
ţire. Trebuie să o ocrotească puternic, neînduple-
cat. Dacă trupul ei acceptă ocrotirea asta ca tot
ce-i lipsea mai mult, n-are nici o importanţă. Băr-
batul adormit nu-şi uită datoria faţă de puterea
cu care a fost investit de Dumnezeu.

De inimă albastră

Tu nu mă iubeşti.

Asta se vede cu ochiul liber de la o
poştă.

El face eforturi să-şi amintească din
numele meu
măcar două vocale, poate un e, poate
un a.

Dumnealui se-ntreabă, desigur în gînd
şi extrem de prudent
dacă noi doi, vreodată, cumva.

Ce dragi îmi sînteţi cu toţii, aşa, la
grămadă!
Ce pretexte superbe pentru istorii de
dragoste
din care o-ntindeţi la timp pe uşa din
spate.

Ce lacrimi depun după-aceea
asupra totalului dumneavoastră valoric
ce însumează circa 0,014 carate.

Şi uite-asa scriu eu poezii de amor cu
duiumul.

Uite-asa torn rizînd peste rîni cenuşă
şi sare.

Uite-asa cîştigaţi voi bătăliile toate
prin neprezentare.

★
★ ★

Poezia

ca mod de a-ntreprinde frustrările.

Poezia făcînd cu ochiul, nurlie.

Poezia care emite triluri, senină,
prin gratiile de la colivie.

Poezia ca hrană, înlocuind proteine.

Poezia cu frişcă şi moş trandafirii
pe care hulpav mă reped s-o mînc
cu mult înainte s-o scriu.

Poezia

drogul meu zilnic

tranchilizant, afrodisiac şi

biostimulator.

Poezia de pe urma căreia zac,

dar nu voi putea niciodată să mor.

Oh, poezia ca substitut al realităţii.

Poezia de dragoste în lipsa totală a ei,
cînd se dilată imaginaţia şi se dublează,
iar la o adică se poate tripla.

În ceea ce mă priveşte însă, recunosc
umilită

că la un milimetru de, se opreşte
şi nu ajunge deloc pînă la.

DANIELA CRĂSNARU

Frumoasele noptii

MAYA BELCIU

Ar fi putut fi iscălită René Clair, acea noapte.. cum să-i spunem ? de taină, noapte magică, noapte de vrajă, dacă noaptea din preajma echinocțiului de primăvară n-ar fi fost regizată pe o altă scenă la altă scară.

...Luna. Ce mai poți spera dela 'ună ? Cunoscută, parcursă, depoetizată, demonetizată — oare ? — o văzusem „în direct”, în 69, în clipa cind-pare o glumă, o invenție, nu degeaba acolo fusesem prezentată ca Fictionwriter and novelist-tocmai intram în apartamentul „meu”, la Hilton Hotel în Boston, în 16 iulie, „Ti-Vi”-ul color era deschis și reporterul special dela Houston răcnea din rărunchi : „They are on the Moon !” și chiar erau. Deci, erau /eram ?/ pe lună și culoarea ei era sable-sidefiu, ușor ocre, să zicem nisipiu din scoici de muștar pisat. Cerul nu-mi amintesc să-l fi văzut atunci.

Acum... Nu, nu acum. Mai de mult. De fapt, totul a început dela Ophiucus, o ciudată constelație, pe care cineva a numit-o, nu știu dacă pe drept sau pe nedrept, a treisprezecea constelație zodiacală. Nu, aceasta nu e o invenție, ea chiar există și este situată undeva între Scorpion și Săgetător, dar mai departe, tăind în două o altă constelație, trecînd chiar printre Caput Serpens și Serpens Cauda. Ce poate însemna Ophiucus ? Bătrînii astronomi aveau imaginație, botezau stelele cu nume de zei, ba cunoșteau viața lor intimă, cînd Jupiter se supără

pe Saturn, îl proiectează drept în Lațium și, hait ! la munca de jos, o mărunță divinitate agricolă, dar băiatul, fiind de o calitate deosebită, nu se înspăimîntă, nu se întimidează, ba chiar dovedește aptitudini deosebite, Perseu călare pe Pegasus, marele nostru prieten și aliat... în sfîrșit, „al unora dintre noi, zise ea cu modestie”, pentru alții, o biată mîrtoagă bună de tras-împins, pentru alții doar calul de bătaie, etc. etc., sărînd în ajutorul Andromedei, fata Casiopeei. O forță asociativă deosebită situează stelele. În lumea animală, de pildă, Monoceros/Miticul nostru Inorog, nu atît de mitic, totuși, la biblioteca Laurenziana din Florența am găsit expus „un corno de Unicorno” de peste un metru lungime, folosit în scopuri magice și medicinale.

L-am căutat deci pe Ophiucus printre Ophiocephalide și l-am găsit printre peștii cu cap de șarpe, în special unul care trăiește pe cursurile de apă dulce în India, Ophiocephalus striatus, respiră foarte bine în aer dar poate trăi foarte mult cu capul în mîl. Mi-a plăcut simbolul, am scris un capitol de carte intitulat Ophiucus, m-a cuprins spaima, am alergat-după ce mi-am cerut o „audiență” cu tot felul de hîrtii din care să reiasă... care să certifice.. care să justifice... drept la centrul de studii spațiale. Vorbisem cu șeful secției, tov. Victor Ionescu, mi-a spus că mă va da pe mîna unei cercetătoare dela metrologie. Ajunsă pe mîna cerce-

tătoarei Ileana Toma, cu sufletul întrăripat — și foarte „aproape de gură” — senină și liniștită, purtată de mici ființe nevăzute cu aripioarele colorate, nimic rău nu mi se putea întâmpla. Am simțit eu ceva, ca o „stare” mai deosebită, dar, cum vă spuneam, eram imună și intangibilă. După câteva minute mai de grabă stranii în care lumea era rezervată, sceptică, oarecum „scurtă”, ca să nu zic tăioasă... După vreo trei ore eram prieteni, am aflat că tovarășii erau puși pe mătrășit intruși care vin cu pretenții și cu nas pe sus și am mai aflat, spre bucuria mea, că nu greșisem niciun rînd, doar că priveam lucrurile mai puțin astronomic. Marea surprindere cu adevărat senzatională a fost după ce am parcurs atlasul care cuprindea reprezentarea primitivă a constelațiilor. Ophiucus era un tânăr vînjos care poartă pe după brațe și mijloc un șarpe. La mine era un baci român, puternic, care trece muntele cu boata pe după umeri și cu șarpele încolăcit pe după boată, supus.

Nu a fost o digresiune doar de dragul digresiunii, a fost ceea ce în teatru se cheamă „schimbare la vedere”, un fel de desfoliere a procesului de creație care onora le pare foarte simplu: „ce-i aia scris, te așezi la masă și scrii! mare lucru”.

Deci, totul pornise dela Ophiucus și dela dragostea mea pentru stele. Prietenii mei astronomii — „mare lucru, să fii astronom, stai toată ziua cu capul lunetă, cu ochii căsați la stele”! astronomii, aceste cenușărese ale matematicii, ale fizicii, lucrînd cel mai adesea la —20 de grade, zile și nopți de veghe, de calcule, de migală și dăruire, de o nesfîrșită modestie, tăcuți și neștiuți, prezenți în permanență în marele circuit al lumilor știute și neștiute, ori încă neștiute, acest „încă”, justificarea posibilă a valorii lor în aur — m-au invitat la Observator pentru seara, sau noaptea în care planetele vor fi „ceva” mai aproape.

O atmosferă destul de stranie plutea peste oraș, era o forfotă deosebită pe străzi, unii, cu actele la ei, așteptau sfîrșitul lumii / păi ce, să te prindă fără acte prin atîta praf stelar? / unii cîntăreți au simțit un nod în gît și s-au amînat niște spectacole. Eu mă bucuram ca de un cadou, ca de o excursie în munți, și la fel ca „atunci”, acel timp mitic al hoinărelilor situat în spațiul arcadian al copilăriei mele dela poalele Retezatului, Muntei Mic și Țarcului cînd stelele erau mult mai accesibile și, de sigur, foarte „apropiate”, țineam pumnii, unicul mod de a-i îmblîzi pe zeii tunători care din te miri ce se minie. Oh! de nu s-ar minia! Și nu s-au miniat. Mă așteptam să trecem printre siruri de milițieni apărînd Observatorul dela Cușitul de argint de năvala mulțimilor nestăpînite. / Aș! Liniște. Pace. Cîinii pripășiți prin parc, agresivi, de obicei, apărîndu-i pe cei care-i adoptaseră „barem pînă ne-om vedea ieșiți din iarnă” — cum naiba or fi ieșind cîinii din iarnă? — treceau tăcuți, cu cozile de obicei, steag, își țîn și ei, săraci ighemoniconul cum pot, acum erau ciudat îmbrîlgate, aduse sub ei, urechile bicolore lung lăsate pe spate, prinzînd unde, mesaje, ciudate știri, contradictorii, o fi, n-o fi, numai lor accesibile. Paznicul înalt, încotoșmărit în piel de oaie aștepta și el, ca pe vremea lui Zamolxe, pregătit pentru stranii ritualuri, între ceasurile anacronic absolute: pac, bip roșu, secunda, simultan ca mării maeștrii

de șah, ceas dublu electronic cu alte șase cesulețe la mijloc, bip, pac, altă secundă.

Prietenii mei, astronomii mi-au lăsat bucuria surprizei, nici măcar nu m-au prevenit că marea platformă metalică din cupolă se ridică zdrăgănînd ca la cutremur, iar felia de cer se dezvăluie ca un trăznet scăpat dintr-un obuz. Cum urcam și coboram cu platforma, un pomișor firav se pitea ori se cățăra la loc, uitîndu-ni-se pe geam. Grația marilor animale, țineți minte baletul hipopotamilor din filmul lui Disney, nu-ți vine a crede că asemenea coșci se pot mișca, răsuci elegant, ușor, așa mi s-a părut bătrînul telescop mînuit de șeful secției, V. Ionescu. Eram pe lună. Era cam ca atunci, în '69, cașerată, din papier maché, ca un decor de operetă, dar un papier maché din carne de tuberoză și alabastru, stîlcind de dinlăuntru. Mișcarea telescopului, cît putea și el să cuprindă, (fusesse comandat înainte de primul război mondial și a sosit după, au mai trecut peste el un război și două cutremure), dezvăluie mici cratere, cam ca ale vulcanilor noroși, mărește de 1000 de ori, luna nu-i chiar peste drum, un munte cu umbra lui venea din partea cealaltă, dar, plimbîndu-mă la marginea lunii ca la marginea lumii, l-am văzut, hăul, hăul negru, cumplit, fără nădejde, fără scăpare. Nici nu ne dăm seama cît sîntem de privilegiați, numai noi în lume vedem cerul albastru, acel „bleu-noit” țintuit cu stele.

Ne-am mutat apoi pe Marte, războinicul roșu în zale de fier, fierul atrage fier, săbile ies singure din teacă, desface turele, atrage tunuri... Nu mi s-a părut roșu, mai de grabă portocaliu. Părea un disc aruncat de un discobol distrat, prea departe. Jignit. Singur, foarte singur.

Apoi, marea vedetă, Saturn, stătea cu roata lui de pălărie texană ca un Marlene Dietrich, părea ușor cu chef, pus pe șotii, între patru sateliți în trapez, din cei zece știuți, poate că erau Rhea, Thetis, Dione, Encelade, nume frumoase și convenționale, oricum mai inspirate decît S/13, sau M53, cum i-ar fi stat profesorului din Steaua fără nume, candidului Miroidu, să-i șoptească Monei „am descoperit o stea, iubito, să-i zicem 106”, „mai bine M13, e mai poetic” ar zice ea. De ce i-or fi spus bătrînii cu tichia înstelată „marele malefic”? Devenit divinitate agricolă-cum am mai spus, de unde se vede că nu-i bine să-i mîinii pe zei — fiul cerului și al timpului pășea dansînd pe flori, printre roade în epoca lui „de aur”, așa și părea acolo, sus, blînd, puțin șugubă, cu totul și cu totul de aur.

Strălucitorul Jupiter, cu dungile sale transversale și cu trei sateliți, zeul zeilor mare și important mi s-a părut destul de pămîntean.

—Vedeți, îmi spuse o voce domoală, cu dulșie accent moldovenesc, în colțul de sus e Arcturus din Boar.

— De unde știi că e Arcturus din Boar, nu se vede decît o stea și nimic altceva.

— Știu eu locul precis și clipa cînd trece la meridian.

Cel care-mi vorbea părea un tânăr profesor de muzică, sau instructor de dansuri, sau, subtil, firav chiar, putea fi jocheu.

Știe cerul pe dinafară, nu răsare și nu apune o biată stelută fără știrea lui, a venit tocmai de la

Sușiava, unde conduce un planetariu, la a cărui înființare a contribuit desfășurând valuri de energie și elocință, rezultatul este strălucit, cerul înstelat a cîștigat mulți prieteni datorită fizicianului profesor Dumitru Clenici, absolvent al facultății de Fizică din Iași, căsătorit, are două fete, ce să vă mai spun, a fost o bucurie să-l cunosc, o bucurie că se poate investi în cei ce investesc suflet, plasamentul e sigur, chiar dacă termenele sînt mai lungi.

Am trecut din nou pe lângă paznicul în șuba lui de oaie, anacronic printre ceasurile cu quartz, timpul sideral era confruntat cu vremea bacilor păzind stelele în vîrf de munte, cu sau fără șarpe după git, mai în glumă, mai în serios, era și el pregătit de „sfîrșitul vremii” și secunde ticăiau semnale roșii. Stătuse și el cu ochii pe cele șazeci și ceva de ceasuri electronice, astronomice, siderale, cu quartz și număra bip-bipurile sincrone și indiferente la spaima celui alt ceas, accelerînd sub miștele de oaie.

Am trecut la luneta-meridian minuită de Ileana Toma cu iuțeală și foc nestins la cele minus 20 de grade care întrețin frumusețea și tinerețea aparatelor — e și asta o rețetă care ar trebui studiată — ele n-au voie să se aburească. Micile steluțe nu așteaptă, un minut, hai, două și s-au dus pe drumul lor trasat în veșnicie. Ba, în grabă că totmai se pregătea un punct luminos cît un vîrf de ac să se strecoare drept peste meridian, cînd să fiu proiectată pe bancheta cu șine sub lunetă, acel mic

punct de nimic în trecere m-a pișcat fără pic de ezitare de sprînceană, am semn și acum. Și nici măcar n-avea un nume, am propus s-o botez eu, dar avea un număr și pe urmă, una din micile Pleiade poartă numele meu.

Atunci s-a petrecut lucrul cel mai încîntător din noaptea de 10 spre 11 martie, această Walpurgisnacht la scară galactică, bătrînul paznic se tot foia și se vedea că ar zice și el ceva, acu că trecu spaima și zise „nu-mi spuneți și mie cum le cheamă?” — Pe cine? — Pe alea frumoasele, că tare mi sînt strălucesc pe cer.

Noi ne străduisem să le captăm în sticlă, pe feliițe, parcelate, ca-n planetariu. Și ele, frumoasele, vedetele, așteptau afară pe cer înșiruite ca la paradă: o lună rotundă și îndepărtată, sub ea în stînga, Marte cel portocaliu și singur, mai în stînga pe diagonală, Saturn-nici urmă de pălărie cît roata carului — și mai în stînga, jos, tot pe diagonală, bătrînul Jupiter cel lesne supărăcios. Sub Marte, în linie dreaptă, Fecioara cu umărul desvelit, cu podoaba ei strălucitoare, Spica, solitar șlefuit de Cartier, deasupra cupolei, foarte sus, Arcturus din Boar, steaua polară deasupra capetelor noastre data mult pe spate. Aș fi vrut să împart cu cineva această bucurie, dar n-aveam cu cine împărți...

...Din parc venea miros de vreascuri ude, de tărițe stătute sub zăpadă, de bureți uzi și iuți și cruzi. Iarnă pe ducă.

Lumină filtrată prin ceață de tămie. Tăcere. Tăceau și ciinii la Cuțitul de argint.

Liniște

Liniștiți-vă, miezul de măr e alb și
sămînța
plod de luceferi. Stele deschid obloanele
ochilor în vîlvătaia pletelor de cîmp
ce curg printre fărmuri oprite
la hotarul vremii.

Liniștiți-vă, miezul soarelui e cald,
sămînța lui rodește pe acoperișul lumii,
prefăcînd ploaia de izvoare
în crengi de aur și bolți istovite de rod.

Liniștiți-vă, necunoscutul adăpostește
fagurii înțelepciunii, veghează cărările
plămădirii drepte,
cerul piramidă de păsări stă
setos de străluciri.

Liniștiți-vă, pămîntul visează galaxii
ce nuucid liniștea.

Încotro?

După-amiaza îngrămădești,
într-un spațiu foarte strîmt,
un mare număr de gesturi.

Cu sarica aceasta pleci:

„Încotro?” întreabă pragul,

„Încotro?”

— Înapoi în copilărie,
s-ating floarea din fin.

Noaptea prinzi o mișcare-n ureche,
de parcă dormi învelit în hîrtie,
și cineva, într-o limbă străveche,
migălește consoane. Și doar auzind,
înfelegi, cu mîhnire, ce scrie...

Cu sarica aceasta pleci:

„Încotro?” întreabă ușa,

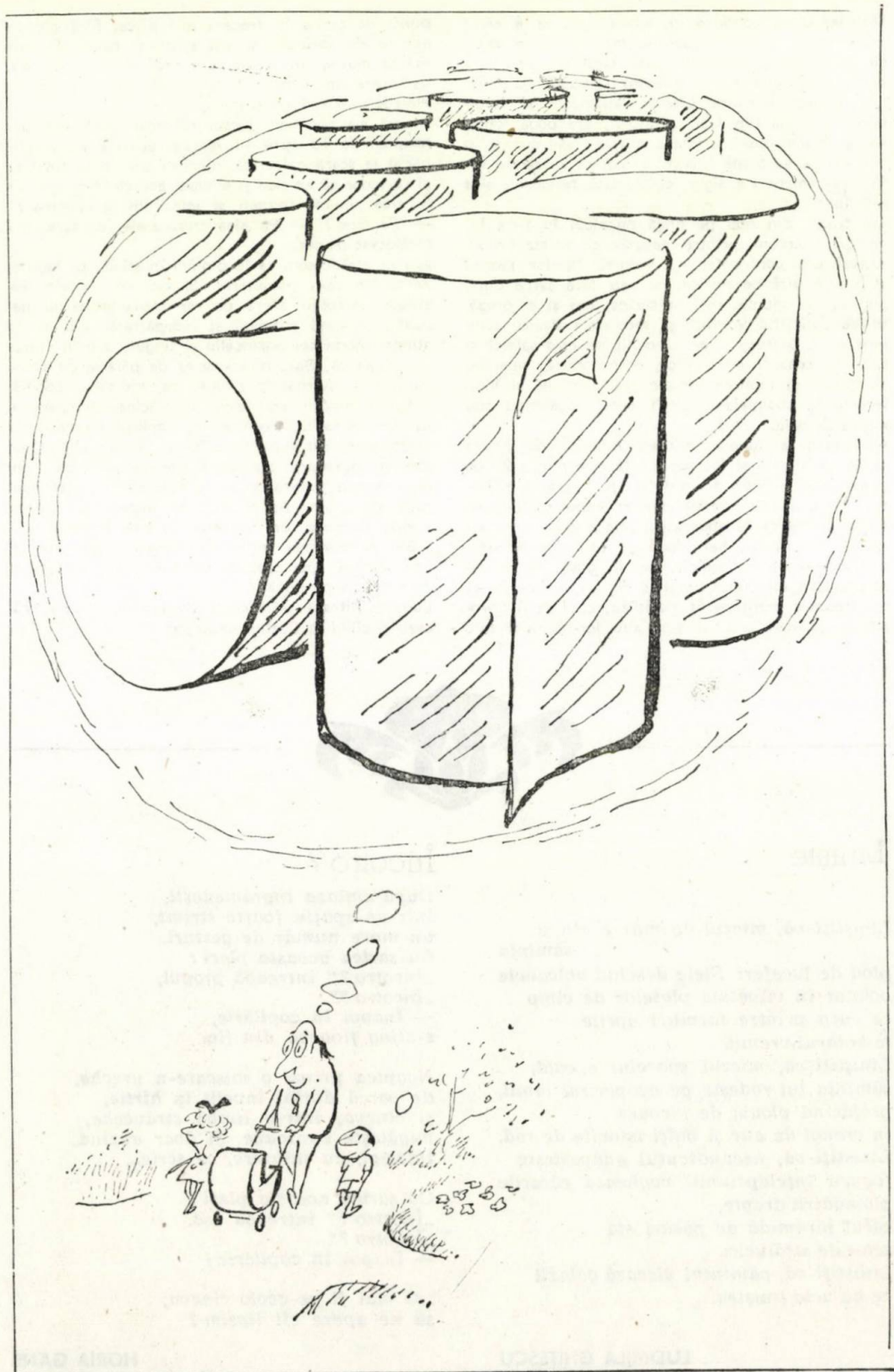
„Încotro?”

— Înapoi în copilărie!

...O mai fi pe-acolo cineva,
să ne apere cît lipsim?

LUDMILA GHIȚESCU

HORIA GANE

ISTORIA UNOR ENTUZIASME

Sub acest titlu intenționam să consemnez existența efemeră a unor reviste literare, pe care, pe nedrept, istoria presei le trece cu vederea. E adevărat că marile seisme estetice sînt determinate de băștăliile literare ce au loc în publicații periodice cu existență îndelungată. În paginile *Convorbirilor literare*, sau ale *Vieții românești*, au avut loc dezbateri, s-au publicat articole teoretice de doctrină literară, s-au manifestat acele necesare *quarrels des anciens et des moderns*. Alte categorii de reviste, mai puțin longevive, ca *Bilete de papagal* sau *Jurnalul literar*, au beneficiat de tutela redacțională a unor personalități ca Tudor Arghezi sau George Călinescu. Și era de ajuns. Revistele de care vrem să vorbim au apărut numai în câteva numere (unele chiar o singură dată), au fost redactate de tineri ale căror nume nu spuneau atunci mare lucru și au fost tipărite (cele mai multe) pe cheltuiala redactorului și a colaboratorilor. Ele n-ar intra, deci, în istoria presei, ci în istoria, încă nescrisă, a unor entuziasme literare.

Vom începe cu cea mai insolită dintre apariții și cu cea mai efemeră, poate, cu mica și friabila „cărțică de seară”, intitulată *Sepia*. N-am înălnit-o în nici o bibliotecă; exemplarul ce mi-a căzut în mînă (și pe care l-am dăruit în 1956 lui Tudor Arghezi) e poate printre puținele păstrate. Primul număr din această revistă miniaturală (de formatul unui buletin de identitate) a apărut în martie 1931, la București. Directorul publicației este Șt. I. Pop (cu ai cărui bani s-a tipărit), iar colaboratori Tudor Arghezi, Felix Aderca, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Augustin Popescu (Aug. Z. N. Pop), Ștefan Stănescu, Dan Smîntînescu, Gr. Constant etc. Colaboratorii sînt tineri, spre treizeci de ani, Tudor Arghezi abia ajunsese la cincizeci. Gruparea manifestă un spirit de frondă la adresa unei literaturi anchilozate în teoriile lui Mihail Dragomirescu, teorii la care face aluzie chiar Tudor Arghezi, în tableta *O revistă, o floare*. „Cîțiva tineri au purces să scoată această revistă de estetică independentă, care nu aparține nici unui profesor, profesorii de literatură fiind niște animale estetic mărginite și simțitoare numai la mîngîierile cu descîntece, pe abdomen. Facultatea de litere suferă de o rugină groasă și cele mai bune resorturi ale ei și organe funcționale de pe vremuri au intrat în faza unui mucigai care face ca oțelul să semene cu brînză. O întînărire a duapurilor ei cu moaște și a sfinților pecetluiți în rac'e de metal, nu poate veni decît dintr-însa. Dlapurile vor umbra și jețurile își vor mișca picioarele din loc, la cîntecul și fluierătura ucenicilor, sosiți cu bidi-

nele fragede, cu căldări smălțuite și cu spoială nouă.”

Revista a rămas fără ecou; nici articolul lui Vladimir Streinu despre *sepii* (adică despre Edgar Allan Poe și Stéphane Mallarmé), nici cronica lui Șerban Cioculescu despre *Poarta Neagră* argeziană n-au fost comentate; tableta lui Arghezi, însă, era pînă la urmă o diatribă antiuniversitară pusă la cale, fără răutate, de studenții dizidenți ai lui Mihail Dragomirescu, diatribă pe care profesorul n-o lua în seamă, socotind-o, cu seninătate, o afecere a lui Arghezi...

Tot într-un singur număr apare la București, în octombrie 1924, revista **75 HP**, redactată de Ilarie Voronca și ilustrată de Victor Brauner, publicație ce ducea avangardismul românesc la limitele lui absolute, prin descompunerea poeziei ca „fenomen” artistic și prin recompunerea creației poetice într-o artă nouă: **pictopoezia**. Pictopoezia nu era, după calamburul definiției din revistă, nici poezie, nici pictură, ci numai „pictopoezie”. În realitate, era un joc menit să descopere o zonă nouă de poezie și o modalitate originală de captare a fenomenului liric în stare autentică, nefalsificat de dogme.

Desenele lui Marcel Iancu și Maxy, un manifest poetic violent și illogic compus din *avrograme*, două poeme de Ion Vinea și Șt. Roll, cîteva pagini teoretice intens metaforice semnate de Voronca, definiția lucidă a pictopoeziei, o foarte insolită prezentare grafică, un aer de revoluție mondială a artelor, de bombardament estetic — la acestea se reducea insurecția neodadaistă a revistei cu nume cifrat și ineifrat.

75 HP a fost ca un strigăt spontan, ca o declarație de război a unor generali fără armată; dincolo, la Contimporanul, Vinea înjghebase un pluton de luptători de gherilă estetică și opera mai metodic și mai puțin gălăgios într-o campanie antitraditionalistă de lungă durată.

Nu mai trei numere au apărut (între 17 febr. și 3 dec. 1931) din revista **XY**, scoasă în București de Neagu Rădulescu și gîndită să fie publicația „noii generații”. Propriuzis, revista propunea un nou avangardism și anume unul de ordin politic, dar și un modernism temperat: „Nu urmărim făgașurile curentelor literare, ci prezentăm o generație nouă...” Care este, în fond, generația nouă, modernistă, ce publică în paginile acestei azi necunoscute sau uitare foi literare? Dintre poeți: Eugen Jebeleanu, Constantin Lucreția Vâlceanu, Ștefan Stănescu, Cicerone Theodorescu, Radu Bouréanu, Andrei Tudor, Sabin Vasila (Ștefan Popescu) Poemele lui Eugen Jebe-

leanu marchează partea cea mai modernistă a revistei; sînt enunțate aici jebelenismele volumului **Înimi sub săbiile** ce avea să fie premiat de Editura Fundațiilor regale în 1934. Cel mai uitat poet talentat ce colaborează la **XY** este argezeanul Constantin Lucreția Vâlceanu, a cărui operă a rămas risipită prin reviste; un fragment din poemul **Copilărie de cedată** este edificator: „Tată, tată, dă-mi pușca din tindă / Căci nu mai poate nimeni s-o prindă / Și-mi sparge geamul arătarea asta / De-mi sperie copiii și nevasta...”

Proză semnează Alexandru Sahia (povestirea **Mecanism tragic**) și Neagu Rădulescu (schița **Călugării și ciorapul de mătase**, dedicată „maestrului Iosif Theodorescu Argezei”).

Critica și eseistica revistei sînt susținute de Eugen Ionescu scriind despre o „utilitate a inutilului” (**Poezii nu sunt serioși**), Alfons Adania, Octav Șuluțiu, Mihail Ilovici. La cronică mărunță sînt elogiati Lucian Blaga pentru **Eonul dogmatic**, Dan Botta pentru versurile din **Eulalii** (prefațate de Ion Barbu), Ilarie Voronca pentru volumul pletoric **Zodiac**.

La nr. 3 al revistei este asociat ca secretar de redacție Sabin Vasia (Ștefan Popescu), cunoscut ca militant de stînga. **XY** a fost o publicație contestatară, evident antiburgheză, împrumutînd de la revistele avangardiste mai ales tehnografia.

Neagu Rădulescu, asociat de astădată cu Miron Suru, scoate la București, între 1 nov. 1933 și 3 martie 1934 o altă revistă efemeră, intitulată **Herald** la care colaborează scriitorii familiarizați cu ideile publicațiilor tradiționaliste (V. Voiculescu, Radu Gyr, Nicolae Crevedia, Ilarie Dobridor, G. St. Cazacu), poeți și prozatori afirmați în foile avangardiste (Ilarie Voronca, Constantin Nisipeanu, Ion Călugăru), literatori moderniști cu o poziție de mijloc, neexcentrică și nesectară (Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Horia Stamatu, Eugen Jebelceanu, Anton Holban etc.) și poeți bucovineni de formație diversă (Mircea Streinuț, Iulian Vesper, George Drumur, I. Roșca, E. Ar. Zaharia etc.). Rubricile de critică sînt semnate de Octav Șuluțiu, Miron Suru, V. Damaschin, Ion Stancu, Constantin Micu, Vlaicu Bârna etc.

Sînt puse față-n față versurile telurice, abrupte și anticalofile de context argezean ale lui Nicolae Crevedia cu poemele eterate, pure, de inspirație onirică ale lui Ilarie Voronca: „M-am născut în șanț, dintr-un pachet / Într-o noapte cînd lătra că-țeaua pămîntului...” (**Argat** de N. Crevedia); „Aici sînt insule foarte frumoase / Ele au bucle. Ele știu să suridă. / Un navigator trece. Le salută. / Și multă vreme crepusculul lor stăruie / în măceși sau în coacăze...” (**Pregătiri de plecare** de Ilarie Voronca).

La antipod se află și versurile tandre, de-o erotică subtilă ale lui V. Voiculescu cu experimentele în dicteu semnate de C. Nisipeanu: „Începe să culeagă văzduhul cu piciorul / Lumina între pulpe deschide ochii vii / În alba colivie a coapselor mlădii / O neagră porumbiță se zbate să-și ia zborul...” (**Bacantă dansînd** de V. Voiculescu); „Am în sînge un patruped / cu trei plop în barbă. / Ziua paște ca un ied / Soarele și melcii-n iarbă...” (**Cîntec pentru Malaria** de C. Nisipeanu).

Fără să fie, teoretic vorbind o încercare de conciliere între două poziții estetice antinomice, revista **Herald** e un document prin care se poate documenta existența unei zone literare (spirituale) neutre în care se pot întîlni poeți din toate școlile.

La Brașov a apărut între 1 martie 1934 și 1 iulie 1935, sub conducerea lui Nicolae Cantanieru, Mihail Chirnoagă și Aurel Marin, revista lunară de „literatură și cronică”, **Frize**. Primele numere se orientează după principiile unei doctrine moderate, poziție atestată și de articolul lui Nicolae Cantanieru, **Între modernism și tradiționalism**. Într-un editorial din nr. 4 (iunie 1934) se pledează pentru o mișcare literară a provinciei.

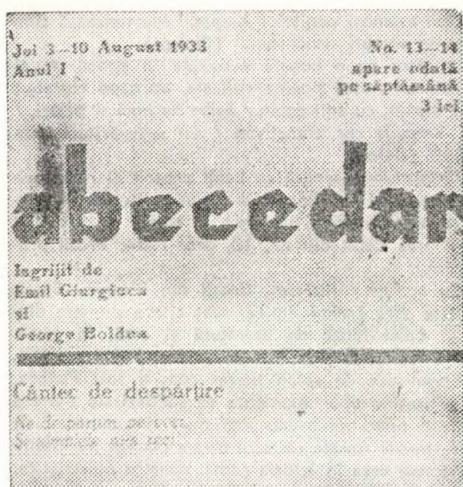
Primele șase numere conțin colaborări de un modernism moderat: Ștefan Stănescu traduce din Paul Valéry, Nicolae Cantanieru și Mihail Chirnoagă semnează proză; scriu versuri: Aurel Marin, Pavel Nedelcu, D. Cosma, Teodor Scarlat, Alexandru Călinescu, Constantin Sălcia, Traian Chelariu, Vladimir Cavarnali, G. St. Cazacu, Teofil Lianu, Silviu Roda, Aurel Chiurescu, George Popa, E. Ar. Zaharia și tînrul poet brașovean, de 16 ani, Ștefan Baciu, ce va primi, un an mai tîrziu Premiul Editurii Fundațiilor pentru volumul **Poemele poetului tînăr**. Poemele publicate în **Frize** sînt o prefață la acest volum: „Ne-am întîlnit ochii prin oglinzile aceluiași aer deschis, / Peste peisajul acesta de culori cu miros închis. / Cuvintele s-au lovit de muzică ca steaua polară de zori. / Am trecut peste trupul pămîntului brutali și visători...” (**Elegie pentru vara lui 1933**)

Redactorii revistei îl descopăr, bolnav, la Brașov, pe M. Blecher, în iulie 1934: „L-am găsit, aici, la Brașov, prăbușit în labirintul sufletului său cantr-o mare satisfacție, cu înfrîngeri și victorii proustiene de care-l apropia boala care generează geniul...” În nr. 6—7 (aug.-sept. 1934), M. Blecher își începe colaborarea cu o traducere din Pierre Unik și cu o proză funambulescă originală, cu o evidentă trimitere la Urmuz. În numerele următoare traduce din Richard Aldington și Apollinaire.

Geo Bogza colaborează cu poeme pletorice, iar Șașa Pană scrie despre Jacques Vaché (**Un dadaist dinainte de Dada**). Se pot reține colaborările bucovinenilor Mircea Streinuț și Iulian Vesper, ultimul cu un poem remarcabil: „Cicluri de legende valone / se schimbă-n provincii de vest. / După amiază universală / cu o norvegie de ninsori. / Popasul nomad de porumbe / e un regat de viori...” (**După amiază universală**).

Frize rămîne o publicație avangardistă în primul rînd prin colaborarea lui M. Blecher cu care Geo Bogza stă de vorbă în nr. 9/1934: „Noi am iubit vacile care la Codlea pe Brașov / pășteau iarba grasă de la poalele munților / și ca niște uzine extraordinare / creau în ugerul lor / substanța aceea a vieții. / În fiecare dimineată / în paharul cu lapte noi / beam pe rînd toate continentele, / întreaga planetă...”

În 1934 apare la București un singur număr al revistei de poezie **Pleiada**, îngrijit de N. I. Herescu, Ion Pillat și V. Voiculescu, tipărită cu banii lui Ion Pillat. Deși nu e revista unor tineri săraci, ci a unor oameni cu dare de mîină, gestul poetului Ion Pillat merită subliniat și trecut tot în istoria entuziasmelor.

După cum mi-a mărturisit Tudor Vianu, revista a stîrnit, la apariție, un mare interes în lumea literară de atunci.

Numele **Pleiada** era simbolic. În astronomie, specialiștii îl întrebuințează în mod frecvent la plural, indicînd un grup de șapte stele, legate sub semnul Taurului. Revista **Pleiada** urma să publice în fiecare număr cîte șapte nume, atîtea cîte figurează în sumar și-n primul fascicul. Fără să aibă consistența unei grupări literare (ca de exemplu Pleiada franceză a lui Ronsard), această Pleiadă românească era mai mult o grupare amicală a unor îndrăgostiți de poezie și ilustra un divertisment literar spontan.

Se poate spune că acest număr unic era și o implicită sărbătorire a lui Ion Pillat și a nostalgiilor lui eladice și latine. Ion Pillat scosese chiar atunci un volum antologic și publica aici ciclul de sonete **Scutul Minervei**. Vasile Voiculescu îi dedică, la rîndul lui, un sonet intitulat **Postul Minervei**: „Îți acordași în suflet senina ta cruzime / Și vers cu vers ca Hercule, luptînd să-nvingi tăcut / Poema ca pe-o hidră cu capete de rime / Cu gîndul și cu vîntul eroic te-ai bătut // Tăiat stă în sonete un gînd din înălțime, / Isprava lapidară la cer a străbătut / Misteriosul înger păgîn peste mulțime, / Minerva luminată te-nalță azi pe scut.”

Cele 25 de pagini semnate de Tudor Vianu alcătuiesc primul mare studiu de critică și estetică literară dedicat poeziei lui Ion Pillat. Din comentariul exegetic al esteticianului, Pillat apare ca un poet modern, care a modelat într-o viziune elenică o sensibilitate autohtonă. Caracterizarea fiecărui volum e făcută cu mult discernămint, cu voluptate stilistică și chiar cu o oarecare perspectivă istorico-literară, ducînd la concluzia că avem de a face cu un mare poet contemporan.

Ștefan Nenișescu publică o **Alegorie modernistă** în ritm popular, iar N. I. Herescu traduce din lirica latină (**C. Valerii Catuli Carmina**). În rînduri pline de căldură și compasiune este consemnată moartea tînrului poet oltean Nicolae Milcu. Revista e ilustrată de Ștefan Dimitrescu și Rodica Maniu.

Pleiada e și un document istorico-literar și un moment din biografia unei prietenii literare.

O revistă literară bucureșteană intitulată **Pegas** apare între 13 noiembrie 1932 și 8 mai 1933, în total 8 numere. La început, publicația e condusă de Gheorghe Răpă și Ion Nistoreanu, de la nr. 2: redacția e formată din Gheorghe Răpă și Alexandru Raicu; ultimele două numere îl au director pe Alexandru Raicu.

Pegas a fost o efemeră demonstrație de forțe ale unei generații despre ai cărei membri vorbește Mihail Ilovici într-un articol revendicativ; sînt citate realizările unor tineri ca: Constantin Fântăneru, Radu Boureanu, Virgil Gheorghiu, Petru Comarnescu, Dan Botta, Simion Stolicu etc.

Aici publică versuri poeți de orientări diferite: Vasile Vasiliu, Gheorghe Răpă, Ion Nistoreanu, Alexandru Raicu, Jean Drăcșăneanu, Ștefan Horint, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol etc. Virgil Carianopol, era, pe atunci, suprarealist, scriind poeme insolite după tehnica brevetată de avangardiști: „Cunosc visul în care au înebunit statuile / seduse de primii poeți...”

Editorialele ca și o parte din cronicile literare sînt semnate de Alexandru Raicu, același autor pu-

blicind în ultimul număr al foii și un fragment de roman (**Orașul cu oameni în ploaie**). Articole polemice semnează Mihail Ilovici.

Timpe de doi ani tinerii Alexandru Călinescu, George Car și Pavel Nedelcu scot la Focșani revista „lunară de literatură și cronică” **Treisprezece**. Acest caiet are o poziție neutră ca orientare literară, găzduind colaborări primite de la tineri din toate părțile țării, de la poeți de toate tendințele și de la autori cu o notorietate evidentă ca și de la debutanți. Într-un număr (nr. 3, mai 1934) G. Bacovia publică poemul **Cuptor**: „Sunt câțiva morți, în oraș, iubit...”

Cel mai interesant poet promovat de revistă este Alexandru Călinescu (n. 13 febr. 1907, m. 6 sept. 1937), ale cărui volume îl îndreptățeau pe G. Călinescu să-i rezerve un paragraf în marea sa istorie a literaturii. Un poem apărut în nr. 2/1934 ilustrează într-un total comentariul marelui său omonim: „Meru mi-e plină pleoapa de focuri care scad / Sub pinze ce-au prins vântul și-l țin ca într-o plasă, / În palmele-mi întinse ca două scoici se lasă / Mă-tăsării de stele ce-au putrezit și cad...” (**Album marin**). Alexandru Călinescu a suferit de tuberculoză și la moartea sa (numai la 30 de ani) Ion Sofia Manolescu scria: „A murit poetul Călinescu, / Mîine o să moară Manolescu, / Poimîine un altu' o să moară. / Ce frumoasă toamnă literară!”

O surpriză sînt versurile tînărului Ion Frunzetti: „Trupul de pîbîr închide neliniști ascete / Care-mi cuprind epiderma, zvîcnind înspre coapse, / Gîndul

flexibil asemenea penișelor Klappe / Plasticizează simțirea în versuri concrete...” (**Cinism**).

Un poet cu o bogată activitate în epocă, Aurel Marin, semnează poeme delicate, aproape eterate: „Tu munte, cu anii colan / Salbe de nori și palori, / Tu, limpede cer transilvan / Cu mărgăritare ninsori...” (**Calm**)

Treisprezece, scoasă cu banii proprii ai redactorilor, toți mici funcționari, s-a vrut o revistă de afirmare a provinciei literare; o atestă și articolul lui Florea Călin din nr. 10, dec. 1934, **Profil provincial**.

Cu același entuziasm, tinerii din Rîmnici Sărat, printre care Traian Stoica, scot cîteva numere dintr-un **Caiet lunar de literatură și artă**, în 1934.

Fie reviste de frondă cum au fost **75HP** sau **XY**, fie publicații de salon literar cum a fost **Pleida**, fie vibrațiile unor momente de solidaritate literară a unor tineri ce aveau mai mult entuziasm decît bani, micile reviste de care ne-am ocupat au însemnat totuși ceva în istoria presei noastre beletristice, nuanțînd peisajul literar, evidențîind contextele, contribuind la destrămarea unor inerții. Desigur, n-am putut reține decît o mică parte din suita lor anonimă pentru omul din public; ar fi trebuit amintite **Lanuri** de la Mediaș, **Abecedă** de la Brad, **Cadran** și **Albatros** de la București; de ultimele două ne-am ocupat într-un volum anterior al **Almanahului literar**. Și ar fi trebuit amintite multe altele... Poate, într-o istorie viitoare, necesară ca și o istorie a cîrților, micile reviste să-și găsească cel puțin o mențiune. Noi am încercat în paginile **Almanahului**... ceva mai mult.

După eșuarea campaniei din Rusia, în timp ce trecea Niemurul pe un pod mobil, Napoleon îl întreabă pe podar:

— Ai trecut mulți deșertori dincolo?

Iar podarul, care nu știa cu cînc vorbește:

— Nu, dumneavoastră sînteți primul.

Celebrul pictor american Whistler fusese în tinerețea lui elev la academia militară de la West Point, de unde trebuise să se retragă fiindcă la un examen oral de chimie definise siliciul ca fiind un gaz. Mulți ani după aceea obișnuia să spună:

— Dacă siliciul ar fi un gaz, eu aș fi general.

Extras din jurnalul de călătorie al unui explorator:

„De trei zile rătăceam, fără să știu dacă regiunea este pustie sau locuită. Dar cînd am descoperit o spînzurătoare mi-am dat seama că mă aflu într-o țară civilizată”.

Din jurnalul aceluiași explorator:

„Un băștinăș mi-a spus că maimuțele sînt tot atît de inteligente ca oamenii, dar că nu vor să vorbească pentru că să nu fie luate de albi și puse să muncească...”

În 1943, după debarcarea aliaților în Africa de Nord, un soldat american se apropie de o sentinelă care păzea una dintre porțile Citadelei din Cairo și întreabă:

— Spune, băiete, cînd au trecut cruciații pe-aici?

Sentineala se gîndi o clipă pe urmă:

— Pe ăștia nu i-am mai apu-

Chimistul german Viktor Meyer, unul dintre întemeietorii chimiei organice moderne, îi scria unui prieten:

„Am vrut să studiez matematica, dar după trei ani pe-trecuți în armata prusacă m-am mulțumit cu studiul chimiei, deoarece mă dezobișnuisem să gîndesc în mod logic...”

În timpul războiului, un autor obscur a scris o piesă de teatru a cărei acțiune se petrecea pe front și al cărei titlu era: „La jumătatea drumului spre iad”.

Întrebat ce părere are despre piesă, ziaristul Ernie Pyle, pe atunci corresponsent de război, a răspuns:

— Autorul a subapreciat distanța.

Vizitînd muzeul de istorie dintr-un oraș american, Mark Twain rămase multă vreme, tăcut, în fața unei săbii.

— De ce ești atît de emoționat? îl întreabă un prieten care-l însoțea.

— Fiindcă ne aflăm în fața sabiei marelui nostru George Washington.

— De unde știi că e sabia lui?

— O recunosc... am mai văzut-o în numeroase alte muzee americane...

Replici celebre

cat. Noi am schimbat o unitate australiană de blindate

Pe o siradă din Atena acupată de trupele naziste, un agent al gestapoului aude un bătrîn spunînd prietenului său:

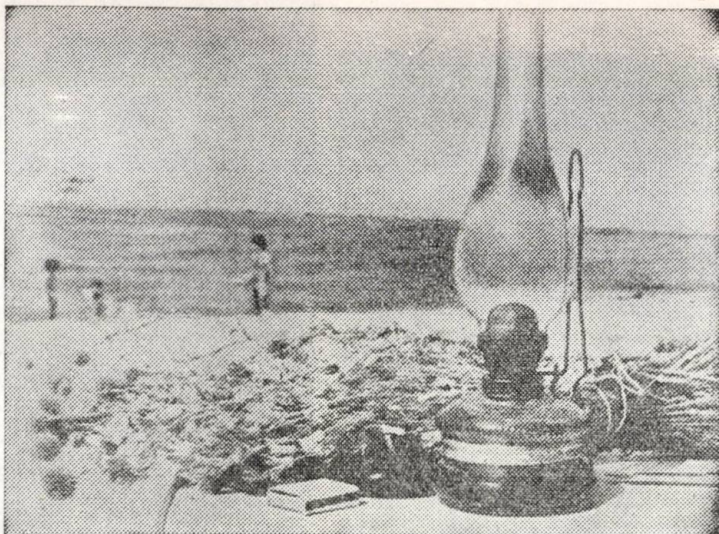
— Eu, unul, prefer să lucrez pentru zece militari germani decît pentru un singur grec.

Plăcut impresionat, agentul se apropie de bătrîn și-l întreabă ce ocupație are.

— Gropar, răspunse bătrînul

Imperiu de semne, ideogramă concentrată, expresie artistică la timpul trecut, imagine cu cod, imagine-arhetip, iată câteva posibile definiții ale celei de a opta arte: Fotografia.

Orice fotografie presupune trei parteneri: cel care fotografiază (operatorul), cel care se lasă fotografiat (referentul) și cel care privește fotografia (spectatorul). Între cei trei participanți apare un dialog ca într-o pagină scrisă dintr-o carte. Autorul (operatorul) alege un personaj (referentul) pentru a se

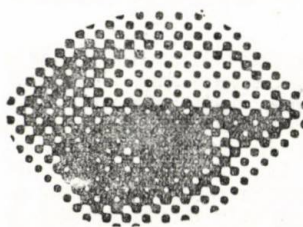

BUJOR NEDELCOVICI

LECTORUL de imagine

adresa cititorului (spectatorul). Se naște astfel un lector de imagini fotografice cu „text și insinuare” identic cu orice lector al unui roman. Mai multe fotografii, o expoziție, reprezintă o carte ce invită a fi citită.

Pentru cei mai mulți fotografia înseamnă o amintire scoasă dintr-un album de familie sau agățată de un perete. Fotografia-amintire încearcă să fure timpului un moment din existența noastră cotidiană. La prima analiză fotografia reușește să împiedice uitarea, provoacă o rememorare printr-o întoarcere în căutarea timpului pierdut. Când privești chipul frumos al unei doamne umbrat de o pălărie cu voaleță care stă alături de un domn cu *pince-nez* sau monoclu, începi un drum retro plin de melancolie și parfum de levănțică. Pentru cel care este „înfome-

tat de imagini” fotografia depășește stadiul amintirii, ceea ce nu mai este devine ceea ce nu va mai fi niciodată, o imagine definitiv moartă. Fotografia pe care o privim dispare înălăturată de alte „fotografii imaginare” care încep să alerge prin fața ochilor noștri declanșate de un aparat afectiv. Numai rareori acceptăm ca imaginea-timp, furtul comis în dauna vremii, este o iluzie. Prin fotografie vrem să cucerim o clipă de certitudine. Imaginea aparține deja trecutului și de aceea răstoarea unui album de familie sea-

mănă cu o plimbare printr-un cimitir în care tristețea clipei este precumpănitore și dacă ne oprim auzim prin iarbă pașii care aparțin celui care vine în urma noastră. O întoarcere în moarte și în același timp o sfidare a morții printr-o „cramponare” în timp cu ajutorul unei imagini smulse cu furie aceluși copil care se joacă cu noi numit de greci: Timp. Fotografia este privirea aruncată în urmă de către Orfeu știind că de data aceasta o va pierde definitiv pe Euridice.

Arta care transformă subiectul în obiect și chipul într-o imagine prezintă întotdeauna un *ansamblu* și o *particularitate*, adică un cadru și un loc de concentrare a liniilor de forță ale tabloului pe care atunci când îl sesizezi faci primul pas către esența fotografiei, adică a „textului în imagini” propus de autor; acolo se află sensul sau meta-imaginea surprinsă, acolo se găsește „ușa” din legenda chineză în care un pictor după ce a terminat o frescă ce reprezenta un castel a intrat pe una din porțile din tablou și a dispărut pentru totdeauna.

Semnul grafic are o semnificație care o transcende, o semnificație iconică, ea este imaginea (eikon) a unui segment al realității surprinsă de aparat.

Dificil, extrem de dificil pentru un autor de imagini să surprindă acest moment de esență și să-l înregistreze pe peliculă. Dar atunci când a reușit cită bucurie trăiește! Instantaneu, natură moartă, portret, iată câteva modalități — împrumutate din pictură — prin care poate fi „scrisă” o imagine grafică. Declanșarea aparatului te face să întorci capul, este o indiscreție acceptată și atunci sîntem tentați să ne așezăm într-o poziție favorabilă, să nu se vadă ridurile sau nasul prea lung, sîntem „citiți” de un autor nedisimulat și de aceea încercăm să ne disimulăm. Fotografia este dreaptă pînă la necruțare, apar însă falsificatorii, cei care măsluiesc chipurile și gesturile, ne așează în spatele unui cal de carton sau al unui castel desenat pe

pînză. Fotografia suportă greu retușurile. Nimic mai fals decît zîmbetul unui tînăr căruia i se strigă de acel geambaș de iluzie: „Zîmbiți, vă rog!” Fotografia refuză minciuna, ea nu este numai oglinda în care te poți vedea, ci imaginea „chipului sufletesc” pe care ți-l arată și îți dă prilejul să fii drept cu tine sau... s-o rupi.

Am început să fotografiez dintr-o imensă „foame de imagini”, dar și pentru bucuria de a mă juca fără să am iluzia că imaginea va dăinui cît timp va rămîne pe cartonul alb. Un joc cu timpul și cu moartea. Camera obscură este pentru mine o navă spațială cu ajutorul căreia mă întorc în trecut, călătoresc din nou prin locurile parcurse, re-văd și re-trăiesc, ies din mașina timpului și intru în spațiul și timpul

lui *homo ludens*... pierd sentimentul că sînt jucat și cîștig iluzia că mă joc de-a viața și de-a moartea. Două spații: unul al existenței stăpînite de Timp și Istorie, altul al jocului și al bucuriei de a mă juca. O „prezență” prin imagine pe care o cîștig pentru o clipă și o pierd din nou cedînd-o timpului și morții. Imagine-mit în lupta și jocul lucid al temporalității și efemerității milioaneilor de imagini prin și în care trăim. Este o artă care mă ajută „să scriu” transformînd secunda în obiect și obiectul într-un pretext de meditație — hoț al timpului și hazardului... contingentă, singularitate, aventură... *le retour du mort* și o promisiune în alb a morții...

Fotografiile autorului

cîteva CUVINTE UITATE

ILEANA VRANCEA

În urmă cu aproape trei decenii, cînd Mihail Sadoveanu împlinea 75 de ani, după solemnitățile oficiale consacrate evenimentului, a avut loc într-un cadru foarte modest și o întîlnire cu scriitorii. Întîlnirea, după cum vom vedea, a fost cerută de Sadoveanu, iar cuvintele rostite de el atunci, vreme de un ceas, nu au văzut lumina tiparului. Presa anunța doar că întîlnirea avusese loc „cu prilejul atribuirii numelui **Mihail Sadoveanu** Casei Scriitorilor”, că „maestrul a vorbit despre legăturile de prietenie dintre scriitori” și a citit un fragment din bucată **24 iunie**. (*Gazeta literară*, nr. 48, 1 XII 1955).

Din textul inedit al stenogramei înregistrate în aceea zi de 25 noiembrie 1955, aflăm că omul în fășișat îndeobște contemporanilor „înfășurat în tăcere ca într-o mantie”, a ținut ca la inaugurarea casei căreia i se dăruise numele său, să vorbească nu numai despre legăturile de prietenie dintre scriitori — așa cum în mod lapidar rezuma informația tipărită — ci și despre un anume crez al „cuvîinței” pe care el a socotit oportun să-l amintească atunci; iar fragmentul citit era anume ales, pentru ca „să ilustreze” acel crez și toate „cele spuse”.

Fragmentul citit din **nuvela 24 iunie**, identificat cu ajutorul stenogramei, atestă că Sadoveanu alesese pentru a-și defini crezul, aceleași pagini indicate și de Tudor Vianu cu mai bine de un deceniu în urmă, cînd, tot într-un sfîrșit de noiembrie, încerca să definească în fața Academiei Române cîntesena operei sadoveniene prin „pozițiile spirituale mai noi ale artistului în fața vieții”, „adîncite în semnificația lor generală”. Era vorba de un elogiu al cuvîinței și al demnității, care, în concepția lui Sadoveanu despart printr-o „diferență, fără nici o îndoială, hotărîtoare”, două lumi deosebite. În paginile **nuvelei 24 iunie**, tipărite în 1938 și rememorate de Sadoveanu cu prilejul inaugurării Casei Scriitorilor, cele două lumi apar într-un decor mirific, despîcînd viziunea paradisiacă a unui asfințit petrecut „între draperii de liane”, „între papuri înalte”, în „acea grădină ascunsă a liniștii” — peste care s-a prăvălit deodată larma unor „locuitori ai cîtunului preistoric”, iviți din mîlul bălților „stropsindu-se unii la alții”, împrăștiind „vocabule dintre cele mai rușinoase”, „în limba aceea rumânească ce părea totuși străină”, așa cum „răsuna răstită în aerul pur”: „Eram atent și mirat:

În Moldova, în munte și în Ardeal, niciodată nu mi-a fost dat să surprind o elocință asemănătoare. Oamenii din locurile înalte păstrează o discreție remarcabilă în raporturile lor verbale; fraza lor e înflorită altfel, în armonie cu linia munților, cu limpezimea apei și a cerului. Aici, în bălți, Dunărea amestecă toate aluviunile; la țărmlul ei au viermuit neamurile; sub soarele ei coplesitor pasiunile au o violență necunoscută aiurea [...]. În această vorbire se exasperau viața și moartea, fără adaosul nostru de preocupări”. Încercînd totuși să rețină ceea ce ar fi putut „părea artistic” în această vorbire auzită uneori și în așa zisa „societate bună” și „făcînd evidentă legătura cu un trecut nu tocmai depărtat de stare primară” — grosolănia limbajului se dovedește lipsită de forță incantatorie: larma sudălmilor îi apare într-o „stranie asemănare” cu „viața fierbinte a mocirlelor, cu toate dihăniile și gingăniile lor”, iar concluzia i se impune cu brutalitate: „Era absurd — arta se confunda cu ignominia, ca florile bălții cu magma rău mirositoare a ghiolului”. Recitînd întreaga **nuvelă**, înțelegem mai bine și fragmentul ales: ceea ce îl crispează pe ascultătorul solitar din **24 iunie** nu este vocabularul în sine, ci dezlănțuirea limbajului ca relație colectivă. Să ne amintim că în partea a doua a povestirii, blestemele Rarucăi îi apar curgînd „dulce cîntat”, „de o sumbră și antică măreție”, în timp ce contactul brusc cu larma revărsată a întregii așezări devine zgomot difuz, risipește vraja și cheamă luciditatea.

Acest fragment din povestirea tipărită în 1938, același pe care Vianu îl socotise concludent pentru „pozițiile spirituale mai noi ale artistului în fața vieții” — nu reprezenta altceva decît una din multele fațete împrumutate de sublimarea acelei stări desprinse din „lirismul începuturilor” și subordonate cerebralității, prin îndelungatul proces de transmutație interioară la capătul căruia se săvîrșise, după fericita expresie a lui Alexandru Paleologu, lunga cale către sine a lui Sadoveanu. Trezit din „jocul luminii și al bucuriei” pentru a constata cît de „străină” îi sună „coloratura verbală” a cîtunului preistoric, a cărei artă „se confunda cu ignominia”, contemplativul din **24 iunie** constituie o verigă, dacă nu foarte importantă, în schimb foarte reprezentativă a acestui proces, înlăuntrul căruia este precedat, evident pe o scară diferită, nu numai de

Kesarion Breb sau de Victoria Lipan, dar în egală măsură de ipostaza sa anterioară — directorul ziarelor **Adevărul** și **Dimineața** : cu un an în urmă, contemplativul din **24 iunie** fusese asaltat de o dezlănțuire verbală încărcată „de instincte și de ură” de cu totul alte proporții decât pitoreasca rostogolire de sudălmii a rudarilor, iar convingerea că între aceste două lumi „trebuie să se tragă, în sfârșit, o linie de hotar”, s-a concretizat prin asumarea unei experiențe morale și filozofice, de care evoluția operei sadoveniene nu a rămas străină. Fragmentul nulei din 1938, rememorat cu predilecție după mai bine de un deceniu și jumătate și învestit cu atribuțiile unei profesii de credință, cuprinde și expresia poetizată a experienței civice trăite în anul precedent, de-a lungul căruia „aerul pur” a fost invadat de larma și vorbirea „răstăită” a altor reprezentanți ai preistoriei; contemplativul îi văzuse cum „descopăr pentru operele literare uzul flăcărilor și pentru acțiunea patriotică strigăte nearticulate”, cum „doresc o dictatură cu nădejdea să fie printre cei care dictează”, cum hotărăsc, cu aceeași „stranie elocință” născută din „milul bălților” că „astăzi avem două feluri de români: români buni și români răi; români patrioți și români lipsiți de patriotism”, cum printre cei din urmă îl așezau pe el însuși, numindu-l „îmbrâncit” pe „drumul rătăcirii” de „dușmanii neamului nostru”.

Dincolo de disocierea între componentele mediului geografic, investite cu forță modelatoare („linia munților”, „limpezimea apei și a cerului” — născătoare de echilibru, de „cuviniță” și „discreție”; „viața fierbinte a mocirlelor”, „magma rău mirositoare a ghiolului” — născătoare de „ignominie”, de violență, de viermuială), linia de hotar trasată de Sadoveanu desparte tipuri sufletești opuse și conștiința că această opoziție există, l-a determinat să și precizeze apartenența cu o consecvență și o forță afectivă rămasă până la sfârșit, intacte. De-a lungul anului care precede apariția nulei **24 iunie**, când acest tip sufleteș al „ghiolului” a înflorit în publicistica legionară, unde „discuțiile au fost reduse la invective stricte, depărtate cu mii de ani de argumentația rațională”, însoțite de „declarațiile de patriotism absolut” făcute „cu greșeli de gramatică”, și „de mici răfuiele personale”, „oscilând între rea credință și stupiditate” — când acest tip sufleteș a dat asaltul împotriva lui Sadoveanu și a intelectualității în genere, în fața revărsării „exasperate”, cuvința și demnitatea au devenit scutul de apărare și temeiul de acțiune al contemplativului-gazetar și director de ziare. Repetate cu perseverență, „cuvinița și demnitatea” au fost arborate ca un semn de noblete, rămas neatins de „viermuiala” vană a milului. Această acțiune a tipului sufleteș reprezentat de Sadoveanu nu a însemnat niciodată dialog, iar sintagma „bîndește și toleranță” prin care se încearcă adesea definirea poziției lui — este ală turi de chestiune și în contradicție cu esența ei reală: „Ca să onorez pe un adversar al meu cu o polemică, trebuie să mă onorez eu însumi cu lupta ce mi se propune, iar această luptă trebuie să fie în slujba ideilor, pentru a lumina un adevăr. Când mi se adresează injurii, când pe cei care fac asta îi bănuiesc de rea credință și interes [...], n-aș putea să urmez pe alții pe calea asta, întrucât am învățat de la neamul meu cuvința și demnitatea.

Nu voi cerceta deci viața particulară a unora sau cazierile altora [...]. Căci [...] afacerea în sine privește într-o măsură apreciabilă însăși literatura noastră și cultura acestei țări”.

Elogiul cuvinței și al demnității a ținut să-l rostească Mihail Sadoveanu, în acea zi de 25 noiembrie 1955, când a inaugurat casa căreia îi dăruise numele, cu lectura fragmentului din **24 iunie**, precedată de aceste cuvinte :

„...cum trebuie să plec în curînd — mă duc iarăși prin țară — și timpul plecării mele se apropie, am ținut ca înainte de plecare să-mi văd tovarășii și prietenii, lucru pe care l-am și făcut acum. Pentru ca totuși întâlnirea noastră să aibă și un înțeles artistic și literar, poate că este bine, într-adevăr, să citesc ceva.

[...] Vreau să citesc o bucată, care, după anchetă mea, după cîte am întrebat, aproape nici nu este cunoscută. Este dintr-o carte care a apărut înainte de eliberarea noastră, o carte care se numește **OCHI DE URS**. În această carte sînt tipărite două nuvele. Una care cuprinde viața și necazurile unui paznic de vînătoare din Ardeal și a doua, care se numește **24 Iunie** și în care vorbesc de malul Dunării și de locuitorii lui.

Pot să adaog o mică anecdotă — dar care este un fapt real — căci și în toamna trecută am fost în balta Brăilei, unde am stat la o casă de vînătoare. Acolo erau niște oameni foarte cumsecade, dar felul lor de a vorbi, de a se exprima, era destul de ciudat. Vă voi da un exemplu, un specimen de felul cum se adresa, cum vorbea paznicul de acolo. Eram cu soția mea. Eu mă dusesem pe baltă la pescuit știucă. Mă întorceam către malul lacului, iar soția ieșise să mă întîmpine. El se adresează soției mele :

— Hai, bre, să te duc la bărbatu-tău !

Mai era acolo și un alt paznic de vînătoare, care auzind că sînt în Delta, venise să mă vadă, să mă cunoască. Era de o distincție deosebită, fără să fi avut educație sau învățătură. Era tot un om simplu, însă se exprima extrem de cuvințios și de delicat. Se întîmpla să fie de pe Valea Bistriței, de undeva din Moldova.

[...] Eu, de cîte ori am fost între dinșii și am trăit între dinșii, niciodată nu i-am auzit exprimîndu-se rușinos. Este ceea ce numea Tudor Vianu într-un articol în care scria despre opera mea „politețe” și căreia eu îi spun așa cum spun oamenii de acolo, „cuviniță”.

[...] Nu vreau să trag nici o concluzie de inferioritate asupra valorii oamenilor de la Dunăre, pentru că de acolo mi-am ales și un erou al timpului nostru, pe Mitrea Cocor. Acești oameni au o energie, sînt foarte vii în ceea ce privește urmărirea dreptului lor, sînt foarte ageri, foarte inteligenți, sînt foarte muncitori. Vasăzică au o mulțime de calități, de care sîntem mulțumiți și pentru care ne felicităm. Însă din punctul de vedere al limbii, din punctul de vedere al felului de exprimare, trebuie să fac această diferență, care este, fără nici o îndoială, hotărîtoare, adică ne face să știm că trăim în alt hotar al vorbirii, al limbii.

Să-mi dați voie să ilustrez cele spuse, citind cîteva pagini, un fragment din bucată **24 Iunie**. Fragmentul vorbește despre o partidă de pescuit. După ce fusesem la 2 400 de metri înălțime, unde am avut parte numai de zile de zloată și de ploaie, din

cate pricină nu am putut să stau multă vreme, am venit la Dunăre, unde era primăvara în toi. Am pornit cu barca și am văzut întâi un tablou frumos și rar în același timp: felul cum pelicanii și cormoranii pescuiesc plevușca și albitura, adică peștele mărunț, în bălțile Dunării. Se așază într-un cot de baltă și vin apoi asupra țărmlui, bătind din aripi și alungind toată albitura, adică peștele mărunț, către golf. Pe urmă îl înghit, își umplu bine gușile, după care se duc la locurile lor și-l împart după socoteala pe care o au ei, și tinerilor și bătrînilor. Este felul lor de a vîna.

Tabloul acesta m-a oprit un timp și am fost foarte mulțumit că am avut viziunea aceasta paradisiacă, într-o regiune așa de frumoasă și unde viața se arată într-o manifestare așa de ciudată, dar așa de măreață în același timp. Pe urmă mi-am urmat drumul cu barca mai departe, către un loc unde mă duceam să pescuiesc crap. După ce a trecut viziunea aceasta despre care vă vorbesc,

„am auzit iarăși plescăitul lopeșilor...”

de aici începe fragmentul ales de Sadoveanu pentru lectură, cuprinzînd descrierea irupției gălăgioase a rudarilor pînă la încheierea: „Era absurd — arta se confunda cu ignominia, ca florile bălții cu magma rău mirositoare a ghiolului”.

Atîta mi-am propus și eu să vă citesc. Mulțămesc frumos pentru aplauze. Și dacă vreți, lectura aceasta are și alt sens, dar nu vreau să stărui asupra lui, pentru că, încă odată, vreau să înțelegeți că sîntem prieteni buni și că iubesc pe toți scriitorii care sînt în Uniunea noastră, cu o dragoste de care ei au și vor mai avea prilejul să se încredințeze.

Și pentru că cred că a venit vremea, în vederea unui congres al nostru, pe care l-am avea în luna lui april, să stringem mai bine rîndurile noastre și să ne asociem, pentru a întări opera de colaborare pe care Uniunea Scriitorilor o aduce în Republica noastră.

[...] Pentru opera aceasta, cu toții trebuie să fim strîns uniți, și după 11 ani — știți că am mai făcut odată un apel, către intelectuali, îmi permit să mai fac o dată acest apel, pentru ca munca noastră să fie și mai desăvîrșită, și mai puternică, pentru ridicarea patriei și poporului nostru.

Textul păstrează imaginea unui Sadoveanu „neîncovoiat, fără urme de osteneală” — așa cum l-a văzut Tudor Vianu în 1944, „măsurat în mișcări, cîntărindu-și cuvintele, pe care simțim bine că nu vrea să le risipească”, pentru ca să-l vedem, în cele din urmă, cum „înfășurat în tăcere ca într-o mantie azvîrlită peste statura-i athletică”, „îndreaptă către lume o figură gravă...”

Muntele

Falnic și înfășurat în neguri, Ceahlăul străjuiește culmile și apele Moldovei ca un voievod care a biruit moartea. Luceferii nopții i se închină și norii plini de fulgere și furtuni cer găzduire piscurilor sale. Însăunat înainte de a începe veacurile, nesusus de nimeni, acest împărat de piatră străpînește stîncile cu înfățișări de giganți și uriașele jîlturi de calcar dăltuite de apă, în care zeii s-au odihnit și au ținut sfat milenii de-a rîndul... Izvoare repezi aleargă prin prăpăstii și zîne nevăzute cîntă printre jnepenii pitici, legende pline de cutremur. Ca într-o vrajă desăvîrșită, cînd pier granițele dintre pietre și ierburi, dintre ierburi și jivine, dintre jivine și cuvîntătoare, se spun istorii și povești, se aud cîntece și se văd chipuri din trecut.

Coboram singur de pe Ceahlău, din mărețiile răsăritului de soare, care aici, ca nicăieri pe pămînt, depășesc închipuirea omească. Coboram întinerit, puternic, spălat de toate durerile. Nu mai aveam în suflet, nici o teamă. Coboram din cele mai strălucite înălțimi ale țării și mă îndreptam spre porțile de jos.

Și deodată, lîngă o piatră înverzită de mușchi, lîngă un brad drept ca luminarea, am văzut pascînd o mioară albă ca zăpada. Nici un păstor prin apropiere, nici o turmă ci doar un tăpșan cu flori. Fără să-mi dau seama am încercat s-o strig:

— Mioriță laie, laie bucalăie...

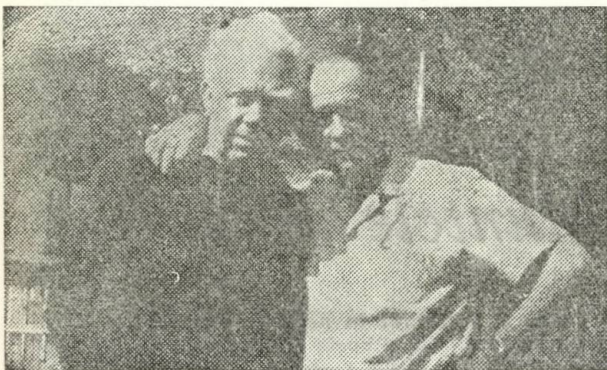
Și mi s-a părut că aud un glas, tainic, de răspuns:

— Eu sînt oaia din balade. Tunsă de toți ciți au trecut pe-aici, în sus și-n jos. De-a lungul vremurilor, de-a latul munților. Tunsă și mulsă de venetici, de noroade sălbătice, în arșița verii, în bătaia viscoalelor. Mi-au ucis mieii și i-au fiert în laptele meu. Mi-au dat foc stîinii și m-au alungat prin omăturile creștelor. Dar eu m-am întors mereu la piraiele mele, la ierburile dulci, la cîntecele oamenilor, la izvoarele cu tîneze rețe veșnică.

S-au clătînat ierburile și mioara s-a ascuns. S-a legănat bradul și stîncă s-a îndepărtat. De pe înălțimi s-au rostogolit norii și au acoperit pădurile.

Și am rămas singur cu poteca și cu umerii Ceahlăului înfășurați în neguri, priveghînd, de sus, depărtările.

CĂLIN GRUIA

Nea Tudorică

MIRCEA
ȘTEFĂNESCU

Încerc să schițez măcar în linii generale, ceva din personalitatea originală și complexă a lui Tudor Mușatescu. El a izbutit să rămână, până la sfârșitul vieții lui, tot atât de „neserios” ca în adolescență, atunci când a descins din cetatea lui Negru Vodă, aducînd cu el în capitală — pe lângă predestinarea de a fi și el „descălecător” într-un anumit fel — și toate armele cu care a cucerit fulgerător primul loc între dramaturgii și umoriști generației. Și, continuînd să fie „neserios”, a scuturat — cu aer că se amuză — seriozitatea gravă a unor tipuri sociale, pe care le-a dezbrăcat de podoabele sub care-și acopereau necinstea și prostia.

Neobosit vînător de variate tipuri, el a venit la București cu tobla plină de o lume provincială, care putea să semene cu tot ce se mai adusese în literatură noastră — dar care nu semăna cu nimic dinainte, pentru că întreg soborul acestor personaje proclamă un „gen Mușatescu” întemeiat pe o vervă de o scripă unică — pe spontaneitatea împunsăturilor satirice — pe o bogăție de expresii neprevăzute, cu efect ilariant exploziv — și, în fine, pe un foarte seducător filon liric, care, în lipsa lui de ostentație, dezvăluie un fond poetic de o rară delicatețe.

Calitatea majoră, care i-a fost totdeauna recunoscută lui Mușatescu, a fost aceea de autor dramatic. „Momentul Titanic Vals”, în 1932, a însem-

nat un eveniment care, nu numai că ridica pe o treaptă superioară prestigiul dramaturgiei naționale, dar stimula simțitor interesul publicului pentru repertoriul românesc.

Cît despre umorul lui Tudor, trebuie să vă spun că l-a moștenit de la mama lui, blînda și buna coană Elena, care ne îmbrățișa pe noi colegii și amicii lui, ca și cum am fi fost proprii săi copii. După cum se știe, Tudor ținea foarte mult la exprimarea corectă, fie în scris, fie în vorbire. De pildă, îi sărea țandăra dacă cineva nu respecta acordul dintre subiect și predicat, iar coana Elena se amuza de cîte ori avea prilejul să-i servească o abatere gramaticală. Într-o zi — e foarte mult de atunci — Tudor își aștepta acasă niște prieteni. Nu era încă însurat, și coana Elena, care terminase de pregătit gustările, se uită pe fereastră, vede că primul dintre invitați sosește și i-l arată.

— Tudore, vezi că-ți VINE băieții!

Tudor o corectează apăsător;

— VIN!

Dar coana Elena:

— Ei așa! Cum: vin? Ce, vin toți deodată ca nebunii? Sau vine unul cîte unul, așa, pe rînd?!

În ce privește spontaneitatea lui, în afară de strălucita, nescacătoare vervă și de replicile fulgerătoare, cunoscute din piesele de teatru, vă dau un singur exemplu. Coboram, cu el și cu Radu Costăchescu, pe bulevardul Șchitu Măgureanu. Fiind una din primele zile de primăvară, cînd bodegile scosese mesele afară, era foarte probabil că se servea bere și la faimoasa **Buturugă**, din Cîșmîgiu. Radu Costăchescu îl provoacă pe Tudor la un joc de rime — și îi dă primele versuri:

Primăvara, ca un mînz,
Sare peste Municipiu...

Iar Tudor, după nici o secundă, îi răspunde:

Cred c-o bere, pînă-n prînz,
N-ar fi rele, în principiu!

În colaborare cu Sică Alexandrescu, Tudor prelucrează sau localizează diferite piese din repertoriul străin **en vogue**. Or, acum peste patru decenii a izbucnit un mare incendiu la sala **Vox** din palatul Eforiei, unde se jucau la parter revistele Teatrului Tănase. Spectatorii scăpați de primejdie priveau la incendiu de pe trotuarul de vizavi.

— Uite, mă Sică, îi șoptește Tudor, asta e singura localizare pe care nu putem s-o facem noi doi: a incendiului!

Tudor a deținut mai mulți ani funcția de inspector în Direcția generală a teatrelor. În calitate asta, se afla odată la Iași. Telefonul de acasă sunînd mereu ocupat, el dă o telegramă — una „fulger” — iubitei lui soții Kitty: „Închide telefonul, vreau să-ți vorbesc”.

— Dar ce aveai așa de urgent? Îl întreabă Kitty.

— Voiam să te întreb ce mai faci!

În casa părintească din Cîmpulung, la nunta lui cu Kitty Gheorghiu — actrița frumoasă, sensibilă, redînd întotdeauna cu emotivitate starea sufletească a eroinei interpretate — Tudor tocmai perora în-

tr-un grup, cînd e chemat să poftască la cere-
monie.

— Mă iertați o secundă — se scuza el — doar
să mă-nsoar și mă-ntorc imediat.

La fel s-a întîmplat la o adunare a Societății
Autorilor Dramatici, în timpul unei discuții care se
prelungea prea mult.

— Pe mine, vă rog să mă scuzați un moment.
Mă reped pînă acasă, doar să scriu o piesă în trei
acte, și mă-ntorc urgent !

Tot pe vremea cînd era inspector și se găsea în
exercițiul funcțiunii la Cluj, un spîter distrat i-a
dat, în loc de sare amară, țipîrîg. Dar Tudor s-a vin-
decat repede. Altă dată însă — ca un adevărat des-
cendent al Borgilor musceleni — după ce și-a poftit
la masă toată familia, le-a oferit o splendidă și aurie
mămăligă preparată cu șoricioaică. După cinci mi-
nute, întreaga companie călătorea cu salvarea spre
Colentina, unde toată lumea a scăpat teafără. Dintre
toți, Tudor a fost mai grav, el avînd și un mic con-
flikt cu ficatul.

— Mare noroc ai avut, mă Tudorică ! Îți felicitau
prietenii.

Fraza asta îl înfuria grozav.

— E nemaipomenit ! Cum intră unul la mine, îmi
spune ce noroc am avut. Și nu se găsește unul, dom-
nule, măcar unul, să-mi spună că am avut și un pic
de ghinion !

În fine, îmi aduc aminte de întîlnirile noastre în
oraș, la ora aperitivelor. Iancu Brezeanu, Ion Ian-
coveanu, Stăncescu, Păstorel Teodoreanu, Ion
Anestin și alții. Brezeanu, foarte mîndru, vine de
la un laborator și scoate din buzunar niște analize
proaspete :

— Uitați-vă, mă ! Flăcău ! Mai trăiesc o mie de
ani !

Iar Tudor, încetîșor, cu duhul blîndeții :

— Dar pe aia de subit ți-ai făcut-o, nene Iancule ?

S-a spus uneori că Mușatescu s-ar „trage” din
Caragiale. Nimic mai fals. Mușatescu nu se trage
decît din el însuși — și încă atît de legitim, încît a
îmbogățit dicționarul „ismelor” naționale cu încă
un substantiv : „mușatismul”, care se declină „un
mușatism-două milioane de mușatism” (avînd în
vedere viteza cu care le emite pe secundă).

Dar să spun cîteva cuvinte și despre sufletul lui și
despre promptitudinea cu care sărea Tudor să ocro-
tească și să ajute pe oricine se afla la vreo cum-
pănă a vieții ; de generozitatea lui colegială, cînd
ca director de teatru, înfruntînd diverse opuneri, își
deschidea stagiunea cu piese românești — sau cînd,
asistînd la vreo premieră originală, în loc să bir-
fească, era cel care dădea tonul aplauzelor, cerînd
ca autorul să apară la rampă... Așa s-a întîmplat
la premiera piesei mele *Acolo, departe*, cînd, dez-
mințind atitudinile obișnuite ale „confrăților”, se
ridicase la balcon în picioare și, împreună cu Puio
Iancoveanu, îmi striga : bravo !

Nu sînt critic, ca să cunosc precis locul pe care-l
ocupă Tudor Mușatescu în istoria noastră literară.
Știu însă că ocupă o pagină de care fug și ceața și
norii, o pagină iradiînd în bibliotecile și pe scenele
noastre soarele aceluia rîs inteligent și sănătos, care,
alături de cuvînt și rațiune, e privilegiul cel mai de
preț al omului.

ZÎMBIȚI, VĂ ROG!

La o șezătoare literară care avea loc
la Iași, unde participau Mihail Sado-
veanu, Ionel Teodoreanu și Gh. Topîr-
ceanu, a avut loc următorul incident :

După ce a citit Sadoveanu un frag-
ment dintr-un roman și Ionel Teodo-
reanu, cîteva fragmente din romanul său
„Medeleni”, a venit și rîndul lui Topîr-
ceanu.

Acesta începe să citească versuri, dar
cum sala nu avea acustică și cei din
fundul sălii nu prea auzeau, cineva l-a
întrerupt pe Topîrceanu, strigînd !

— Vorbiți vă rog mai tare !

Atunci Topîrceanu a făcut pe loc ur-
mătoarea epigramă pe care a citit-o pu-
blicului :

Pe acel care-nterupe,
Aș dori să-l fac atent,
Că aici sîntem la teatru,
Nu sîntem în parlament.

Topîrceanu, călătorea odată de la Iași
la București cu trenul, avînd vecin de
compartiment pe un pasager necunoscut.
Poetul, deși era foarte tăcut, a intrat
pînă la urmă în vorbă cu enigmaticul
tovarăș de călătorie. După cîteva schim-
buri de cuvinte a sosit și momentul ine-
vitabil al recomandării.

Auzindu-i numele, pasagerul întrebă
foarte curios :

— Chiar dumneavoastră sînteți scrii-
torul Topîrceanu ?

— Nu ! Sora lui ! zise zeflemitor, umo-
ristul.

Cu ocazia unei serbări date în folosul
săracilor, Bernard Shaw dansează cîteva
minute cu o doamnă mai în vîrstă. La
sfîrșitul dansului, doamna nu uită să-i
facă scriitorului cele mai măgulitoare
complimente, zicîndu-i la urmă :

— Cît de amabil ați fost maestru, că
v-ați coborît să dansați cu mine, o per-
soană necunoscută, dumneavoastră un
om așa de mare și de reputație univer-
sală !

— A fost pentru mine o datorie ! răs-
punse Shaw. Sîntem doar la o serbare
de binefacere.

CUM AM ÎNVĂȚAT SĂ NU CÎNT LA PIAN

CORINA CRISTEA

Nu cred că mama a dorit să învâț pianul ca să semăn cu Mozart, dar ca pe Mozart tatăl său, din fragedă pruncie, m-a chinuit. Primul pas a fost vizita în casa de la gară, pe o stradă care nu mai exista, într-un cartier care nu mai există, într-o casă care nu mai există, dar pe atunci avea etaj și scară de lemn, cu balustradă sculptată. Imi era foarte frică. Casa scării era întunecoasă, miroase a grăsimi rîncedă, ceea ce mă făcea să mă gîndesc la jocul și vorbirea copiilor de pe stradă : „Ai mîncat cățel prăjit !“. Mama purta o pălărie de-adreptul agresivă, ca un curcan înfioat, iar pe pianină o chema Franz Kammer. Totuși nu s-au speriat una de alta. Proprietarul știa una și bună : „Are placă de bronz, are placă de bronz, are placă de bronz !“ și sărea ca un țințar de la pianină la mama. Obligată de situație, mama a zis că toate pianinele au placă de bronz, iar proprietarul a zis că mama nu știe ce spune. Apoi pianina a fost coborîtă în stradă, cu funii, prin balcon. Am păzit-o pînă seara tîrziu, cînd tata a găsit o camionetă pentru transport. Acasă a fost împodobită cu șervețele și bibelouri care au rezistat pînă la sosirea doamnei Fromm. Doamna Fromm pierduse totul, în timpul și în acel „După“ al războiului : fabrică, o casă cu 30 de camere, o grădină mai mare decît parcul orașului, soț, doi băieți, argintărie, bijuterii, cea mai frumoasă colecție de vase vechi, de cositor ; numai cîteva carpete valoroase mai existau, pentru că le dăruise Bisericii Negre. Așa că venea plină de entuziasm să-mi coloreze cu roto-coale de cretă, clapele pianului și să mă învețe „Plîne cu unt, plîne cu unt, azi și mîine, plîne cu unt, unt, unt !“, ceea pentru lumea muzicală, lumea bună, muzicală, înseamnă ceva ce se poate întîmpla între Do și Mi.

Cum a intrat pe ușă, după ce m-a pupat pe frunte, i-a cerut mamei să scoată „sur-

plusul“ de pe pian, adică șervețelele și bibelourile, căci pianina era „fetița lui Mozart“. Mama s-a supus, în zilele următoare a încercat să mă impresioneze cu „fetița lui Mozart“ dar eu m-am ținut tare pe poziție. Nu-mi plăcea piinea cu unt nici în realitate, nici în interpretări muzicale. Iar pe „fetița lui Mozart“ n-o înjuram de mamă, pentru că încă nu auzisem de această formulă de viață. Dar făceam ce puteam, o zgîriam cu o furculiță, dădeam cu piciorul în ea, îi deschideam capacul și turnam apă, îi sco-team limba de cîte ori îmi aminteam. Ei, zilele trec mai în goană decît anii, așa că eu, caracter ferm, nici măcar acea relație esențială dintre piine și unt n-am învățat-o. Drept care părinții, iubitori, au trimis-o pe doamna Fromm în vacanță, au adus-o la trudă pe doamna Stadter, care s-a îngrozit de metoda doamnei Fromm și mi-a schimbat **menu-ul**, m-a trecut la „Săde moșul sub un brad, și e tare supărat, morr, morr, morr...“. Cu supărarea moșului am dus-o cam pînă pe la 14 ani, cînd, în sfîrșit, fratele mamei mele s-a îndrăgostit de o fată care mergea la concerte. Urmărind fata, pas cu pas, avea nevoie de mine la un concert. Doamna Stadter a decretat : „Ascultă **Eine Kleine Nacht Musik**, ascultă 1812 și după pauză fugi acasă, căci începe Wagner, uvertură la Tanhäuser, nu glumă, fugi să rupi pămîntul !“. Fata, urmărită de fratele mamei, nu pleca, nu pleca, nu-i era teamă de Wagner și de uverturile sale. A rămas și unchiul. Am rămas și eu. Mi-a plăcut din cale afară, se zguduiau balcoanele, plezneau becurile, nu mai dormea nimeni, ambalajele de la biscuiți pluteau prin aerul elevat al sălii, nevestele de doctori își făceau bezele, era zguduitor, abia mai tîrziu am mai întîlnit o atmosferă de concert la fel de demențială, elevată, un Bolero de Ravel, cîntat de fanfară, într-un parc de provincie. Dar acel Wagner m-a dat gata. I-am spus doamnei Stadter că mi-a plăcut din cale afară. Chiar mama, suavă ca o garofiță, a încercat să-i spună că deși doamna mă sfătuisese să mă feresc

de Wagner, că s-ar putea să nu-l înțeleg, eu, cam ca Ecaterina Teodorescu, sincer, cu abnegație, am învins dușmanul și mi-a plăcut. Doamna Stadter și-a supt urmele de dinți și a zis, aproape în mod hitlerist că: „La toți sălbatecii le plac zgomotele!”. Drept care am scăpat și de doamna Stadter și, de data aceasta mergeam eu la magistrul, am dat de doamna sau domnul Stavridis, nici astăzi nu sunt sigură. Persoana în cauză avea corp omenesc, bască bărbătească, trasă pe frunte, paralelă cu un fel de mustață pe buză-dar nu mustață de bărbat, nu îngrijită (bine că au și bărbaii ceva de îngrijit), avea picioare, dar unul era mare și unul era mic, avea ochi, dar unul albastru și altul negru, avea voce, dar când îl zicea pe DO era voce de bărbat, iar când îl zicea pe MI avea voce de femeie. În tot cazul, dacă de la doamna Stadter am învățat că e bine să-mi spal dinții cu mușetel, că măcar nu mă mai dor (ea avea „numai nervi de dinți” dar îi ținea treji pentru pacea trupului și a gurii, prin mușetel) de la doamna-u-l Stavridis am învățat „La Chasse pentru începători.” Suna sinistru, căci ceea ce ieșea din clape nu semăna cu ceea ce ieșea din gitlejul doamna-u-l Stavridis. De aceea nu mi-a plăcut niciodată „Vinătoarea”, bucata aceea, de demult, mi-a trezit și ținut trează, mila pentru animale. Cum vedeam o pisică — plingeam. La căței deliram, iar dacă trecea pe strada noastră vreun elefant sau vreo girafă, făceam temperatură. Părinții, amindoi pedagogi iluștri, chiar respectați în orașel, au înlocuit-o pe doamna-u-l Stavridis cu celebrul pianist, compozitor și scriitor. R.A. Cea mai delicată ființă pe care am întâlnit-o în viața mea a fost R.A. ! Avea minute în loc de de miini, căci degetele erau scurte, grăsuțe dar impresionant de abile iar sufletul îi era dăruit muzicii. Am prins asta din zbor, așa că sonatina de Clementi, însemna cîteva eforturi convenționale, de a face o lecție, plătită de părinți. Căci eu îl gîdilam ușor și el își amintea Parisul, îmi vorbea de Nadia Boulanger, de prietenul său Dinu Lipatti și de colegul Karajan „oameni foarte drăguți, oameni de viață, veseli dar și fini” despre care avea cele mai plăcute amîn-

tiri ale vieții sale. Clementi se pierdea în ceață, eu mai deschideam gura, ca să nu las povestirea să treneze și ăștia doi, Dinu Lipatti și Karajan, ce credeți că făceau ? Erau într-o noapte, la Paris, veneau dintr-o **boite**, erau tineri, exuberanți, aveau viitorul în față, nici nu știau ce-i așteaptă, dar mai ales. R.A. nu cred că se aștepta să îmblinzească o „sălbatică”, să cînte la pian o sonatină de Clementi, dar erau și foarte bine dispuși. Se repara o stradă. Macadam, trotoar, rigolă — sparte, în refacere. I-a apucat joaca. Au început să-și încerce forțele și s-arunce cu pietroaie. Se pare că Herbert von... arunca cel mai departe. Cel puțin pînă a venit polițistul, care, politicos, i-a întrebat cu ce se ocupau. Ei au rîs, au rîs, au tot rîs, pînă n-au mai putut să ridă și au luat-o la fugă, de fapt tot rîzînd. (Aș vrea să-i văd în aceeași situație, cu milițienii noștri ; noroc că nu toate situațiile se repetă...). Eu, talent, spirit și aptitudine, am întrebat ce înseamnă **boite**. R.A. mi-a spus că bodegă, bottega în italiană și bodega în spaniolă. Eu, mirîndu-mă foarte tare, am mărturisit adevărul că, nu mai văzusem nicăieri o bodegă. Chiar am recitat ce știam : bufet, crămă, restaurant, expres, lacto-bar, simplon, grădină de vară, auto-servire, cantină... R.A. a fost de-a dreptul fericit, mi-a cîntat Ceaikovski, apoi Grieg, știa că-mi plăceau.... L-am întrebat de ce a fost atît de fericit, deodată. Mi-a răspuns că a avut impresia că a înflorit o pietricică, așa deodată, în fața lui, a înflorit o pietricică. Ceva solid, determinat să nu grăiască sau să simtă. Că eu nu existam chiar degeaba, că aveam talent pentru ceva, dar nu pentru muzică. Am rămas prieten, pentru simplul motiv că am apucat să mă mărit, iar soțul meu, deși nu cînta la pian, s-a înțeles cu R.A. să-i potolească pe părinții mei, dîndu-le (și dîndu-mi) alte preocupări. R.A. mi-a dăruit cărți cu dedicație, eu i-am dăruit cărți cu dedicație, ne-am spus că ne-au plăcut foarte mult, iar în sălile de concert ne întîlnim cu entuziasmul de altă dată. „Vezi, ce frumos e să ascuți ? Ce grav, ce emoționat și cită iubire crește în tine cînd poți și știi să ascuți ? Și dacă iubirea există în tine, iubește și fă ce vrei !”, cam așa îmi zice R.A. Eu așa fac, așa încerc să fac. Dacă vreo dată veniți la mine, vă gătesc melci, dacă e sezonul, plăcintă cu vișinie, dacă e sezonul, și pilaf, cu orice sezon. Pun și un disc, John Coltrane — jazz-ul vieții mele și ca-n șlagărul de la TV, vă dau „o cană cu vin”. Dar dacă aduceți și o pianină (în cazul în care nu puteți aduce un pian) vă voi cînta o sonatină de Clementi — chinul adolescenței mele (Dumnezeu să-l ierte, pe Clementi) adică voi cînta din gură : „La, la, la, la, la...” cu nuanțele de care voi fi capabilă și vă voi spune că iubesc, că vă iubesc și că fac ce vreau, deci vă cînt o sonatină de Clementi.

Într-o seară de vară, plictisiți amândoi — de căldură, probabil — bătrînul Cazes și cu mine, ne duserăm să luăm masa la șosea, la Vila Regală, * în care fusese instalată pe vremuri instituțiunea V. A. Urechilă. Henry Cazes, francez născut (moșit chiar de tată-meu) — pe la 1854, în București, și rămas aici — a fost, pînă la moartea sa, prietenul meu intim din ceasurile bune și rele. Cocoțați pe o moviliță unde era pusă masa, așteptam la răcoare să ne vină aperitivele și mîncarea, cînd, deodată, niște pițigăieturi discrete, dar stăruitoare, străbătură prin tufișuri. Bîzlit ca de albine — ar fi zis Eminescu. Cunoșteam acel zumzet : nu era de albine, ci de cine știe de lăutari oropsiți, cărora le sosiseră, însfîrșit, mușterii așteptați și doriți. Zbîrniitul acela însemna : — Chemați-ne și pe noi, să vă cîntăm ceva, ca să ne dați cîțiva gologani ! I-am fi chemat, desigur, împlinindu-le astfel dorința și nădejdea, dar zău, prea cîntau fals ! Bătrînul Cazes, cunoscîndu-mi damblaua, scoase niște parale și-mi zise : — Dă-le ce vei voi, Alecule, să ne lase în pace !... Mă dusei să împlinesc dorința prietenului meu și, după o clipă, mă întorsei cam plouat. — E un moșneag — îngînai. Cazes mă pricepu, strîmbă din nas și replică — Fie pe voia ta !

Atît așteptam. Făcui repede un semn spre tufiș și, urmat de alți doi lăutari zdrențăroși, unul cu naiul, altul cu cobza, bătrînul scripcar, zdrențăros și el, își făcu apariția, puțin elegantă și puțin impunătoare. Se așeză bine în lumină și îmi zise : — Nu mă mai cunoști, coane Lilică ? Firește, e mult de atunci. Să fi fost dumneata de vreo cinci-șase ani... Acum, deh, ești băiat mare.

Zgîiam ochii la bătrînul lăutar, îi priveam mustața și sprîncenile cărunte, fața searbădă, zbîrcită, pleoapele grele, dar mișcîndu-se repede peste niște ochi scînteietori. Degeaba mă uitam la moșneag — nu-l cunoșteam. El urmă : — Coane Lilică, eu sînt Pompierul !

pompierul

— Din volumul de amintiri „Din torsul zilelor“ —

AL. DAVILA

— Care Pompierul ? — strigă Cazes. — Păi, Pompierul : ăl cu sîrba...

Cazes sări în picioare. Franțuzul ăsta era mai român decît mulți români. Acum privea la bătrîn cu ochii țintă. Șopti — Te credeam mort, mort demult !

— Muream eu, dar m-a vindecat dl. General ** — mormăi moșul. Eram tus trei — Cazes, Pompierul și cu mine — pătrunși de o adîncă emoție. Se așternuse pe moviliță o tăcere grea. Cazes o rupse. — Cîntă sîrba ta — zise el.

Moșul dădu din cap, se retrase mai în umbră, acordă, calea-valea, strunele biete scripci crăpate (o sîrmă și trei coarde prost răsucite) își îndreptă călușul, trase arcușul pe sacîzul lipit de gîtul scripcii — apoi, bătînd tactul cu piciorul, cîntă sîrba Pompierului.

Am auzit această piesă cîntată — mai bogat — de tarafuri mai mari, înzestrate cu fel de fel de instrumente, dar cea zguduire sufletească nu am mai aflat-o nicăieri, niciodată.. Era, totuși, o biată zbîrniială. Să pun, dacă vreți, impresia pe seama momentului ; dar am simțit-o, și nu mi-ar fi iertat s-o las uitării. Cine era Pompierul ? Cum îl chema ? Nu știu — și, poate, n-o știa nici el. El era Pompierul. Scurt.

...Pe la 1840, țigănuș mititel, venit cine știe de unde, apucase o scripcă aruncată, întinsese pe ea patru sfori și zbîrniia din ea, cum da Dumnezeu. Aninat de un taraf care colinda din sat în sat, cutreieră multe meleaguri și prinse din gura poporului multe cîntece. Năvălirea lui Omer-Pașa îl goni spre București, unde fugise întreaga populație de la Dunăre. Armata opusă de capitală celor 40.000 de ostași ai lui Omer-Pașa, se compunea din pîlcul de pompieri din Dealu Spirii. Se căutau voluntari, pentru a mări această mină de viteji, ademeniți de duhul de jertfă. Tînărul țigan își aruncă scripcă și se angajă. Făcîndu-și zdravăn datoria, fu rănit în pîntece de o baionetă turcească. Cinci ani de-a rîndul purtă această rană pe la toate babele și pe la toți bărbierii din mahalale. În 1853. tatăl meu sosi la București, ca trimis al guvernului francez, la cererea lui Vodă Barbu Știrbey ; tînărul medic, un apostol, oarecum — descoperi rănitul de la '48 și îi dădu îngrijirile necesare. Pompierul, vindecat, își regăsi meseria de scripcar, nu însă și numele. Rămase, deci, cu acela de Pompierul. Cam pe atunci compuse el faimoasa sîrbă. O mai fi compus și alte bucăți, dar cine le mai știe ? S-au pierdut, ca și adevăratul său nume.

Astfel, din trecutul tulbure, poporul păstrează în amintire, ca într-o comoară, mîrgăritare neprețuite — un cîntec, un mînunchi de versuri, o poreclă.

* Restaurant cu grădină, vestit în Bucureștii sfîrșitului de veac, și aflat cam pe locul actualului Parc al Tineretului, în vecinătatea Arcului de triumf — așadar, dincolo de bariera capitalei, (pe atunci str. Sevastopol) (— N.N.).

** Carol Davila, tatăl scriitorului (N.N.).

Întâmplarea s-a petrecut chiar sub ochii mei și socotesc că merită să fie amintită.

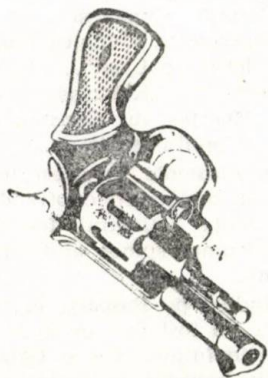
Stabilit de puțin timp în București, din cauza bolii ce nu-i mai îngăduia să facă deplasări lungi prin lumea largă, Panaït Istrati reluase legăturile strânse cu mediile literare și cu cititorii de aici, în rîndurile cărora se bucura de dragostea și prețuirea cuvenite, datorită operii lui, care începea să fie publicată, în ediții de autor, și în România. Dar nu-i mai puțin adevărat că erau destui și din aceia ce nu-l agreau și-l acuzau de „bolșevism”.

Atunci, pe la începutul lui 1933, tocmai îi apăru-se o nouă carte — „Casa Thuringer”, dacă nu mă înșel — și autorul fusese invitat să asiste la lansarea ei în incinta librăriei Alcalay din inima Capitalei. Era o zi de primăvară, prin aprilie cred, călduță, dar cam mohorâtă, și Istrati stătea îmbrăcat cu pardesiul la măsua așezată în mijlocul librăriei, oferind autografe pe noul său volum. Alături de el, pe scaunul din stînga, se afla soția lui, iar în jurul lor o mulțime de solicitanți așteptau la rînd, să capete o dedicație omagială pe proaspătul roman. Eu, rătăcit întîmplător pe acolo, priveam impasibil, dintr-un colț mai retras, acest tablou aproape solemn, avînd în el ceva festiv, cînd scriitorul de faimă mondială dădea, pentru întîia oară, autografe la București.

Deodată, prin grupul de admiratori ce se pregăteau, cu volumele în mîină, să primească mult rîvnita semnătură, își face apariția o echipă de patru indivizi, destul de tineri altfel, dar cam pletoși și certaji cu disciplina, care se opresc în dreptul scriitorului și-l amenință cu pistoalele, cerîndu-i pe un ton poruncitor să înceteze această „mascaradă” și să părăsească imediat localul.

În clipa aceea s-a produs un lucru extraordinar. Istrati s-a ridicat ușor în picioare și, cu mult sînge rece, și-a vîrît mîna sub pulpana pardesiului lung, a scos dintr-un buzunar un revolver și l-a pus pe masă, acoperindu-l cu palma.

— Dacă vreți să ne duelăm în felul acesta, sînt gata s-o fac! îi apostrofă el pe cei patru agresori.

**PERICLE
MARTINESCU**

Autografe cu pistolul pe masă.

Gestul lui a avut un efect psihologic nemaipomenit. Intrușii au amuțit pe loc, ca fascinați, de parcă le-ar fi apărut în față Arhanghelul însuși cu sabia trasă către ei.

Toată lumea a rămas încremenită. Scena s-a petrecut doar în cîteva secunde. Tinerii pletoși, dezarmați de această ripostă atît de fermă și temerară, au bătut în retragere și s-au volatilizat ca niște fluturași, dispărînd din librărie. Dar nici scriitorul n-a mai putut continua să dea autografe. Era extrem de surescitat. Și-a cerut scuze, și-a luat soția de braț și s-a retras într-un birou al prăvăliei...

Fusese, desigur, prevenit de eventualitatea unor astfel de întîmplări și era pregătit să le înfrunte cu bărbăția omului care trecuse prin multe la viața lui...

GABY MICHAILESCU

GIGANȚII TEATRULUI ROMÂNESC

NOTTARA

Originea lui Nottara vine de departe... Seculară. Rudă cu Bizanțul. Sămînța, grecească, spulberată de turci, ajunge în Italia, la Sienna. Cei fugiți de hangerul otoman, capătă acolo titluri nobiliare. Un strămoș al artistului moare eroic în bătălia de la Missolonghi, unde s'a prăpădit și lordul Byron. Un altul, erudit al timpului, Chrysant Nottara, e stabilit în Valahia la sfîrșitul secolului XVII. Mergînd la Paris, ca elev al celebrului Domenico Cassini, se dedică studiului astronomiei și geografiei. Mai tirziu, tipărește în Franța și apoi la București, „Introducere în studiul științelor geografice și sferice”. Întors în țară, este profesor al copiilor lui Nicolae Mavrocordat, cel ce muri de ciumă. Și sub domnia lui Brâncoveanu, Chrysant Nottara, joacă un important rol pe lîngă curtea acestuia. Este în relații strîns cu spătarul Nicolae Miclescu. Sfirșește ca Patriarch al Ierusalimului. Din acesta se trage doctorul Alexandru Nottara, bunicul viitorului Meșter.

O sută douăzeci și trei de ani de la nașterea unuia din giganții teatrului românesc, Constantin Nottara.

Acum cînd îmi este dat să reamintesc pe cel ce a întruchipat pe marii voveozi ai neamului, îl întrevăd cu noi într'o taină — minunata poveste a teatrului român. Sacerdotal i-a acoperit jumătate din întreaga existență. Harul ivit la 5 Iunie 1859, cu țaria credinței, avea să se dăruiască nobil și înțelept, studios tenace și serios peste obișnuit, aruncînd punte de opal peste rampă, în peste opt sute de roluri. Cîteva trupe teatrale la un loc neajungînd la asemenea cifră !

În rafturile casei-memorale din Bulevardul Dacia, a lui și a dăinuirii românești, nu știu dacă o fi supraviețuit „Fata lui Chir Troancă”, „O toaletă neisprăvită”, „Socrul unui ginere” ; piese de care a „tras”, copil fiind, la o grădină a unui

restaurant-cîrnărie pe Calea Văcărești. De-acolo a pornit, ca să ajungă faima „marii generații”, pe scindurile sfinte ale gloriei Național.

Pascaly, citindu-i stăruința, patima, seriozitatea, impresionat că se ține și de carte, nu că i-a întins mina necesară, ca tuturor celor captivați de marea sa personalitate. L-a logodit pe veci cu strălucirea mirifică a scenei, înlesnind firmentului astrul ce avea să fie.

O șchioapă de rol, în „Don Juan de Marana”. De la acest rolișor, de bătrîn, Don Sanchez, starețul mănăstirii Trapiștilor, gloria copilandrului începe să culeagă lauri ridicărilor de cortină.

Biblioteca lui Pascaly, piesele din care corifeul a smuls accentele nopților sale de veghe, alături de neprețuita Matilda, se găsește între zidurile casei memoriale din Bulevardul Dacia ; cu privirile de-atunci întipărite pe replici ; cu respirația celor doi între filele fanate ; înmănunchiată cu vibrația sufletelor cercetătorilor ce slăvesc trecutul. O datorăm lui Constantin Nottara, care, prevăzător, a dat 300 franci aur, să nu se irosească avuția falnicului precursor — testimoniu al eroismului teatrului românesc din celălalt secol. „Orfelinele”... „Juneștea mușchetarilor”... „Curierul de Lyon”... „Jianu, căpitan de haiduci”... „Rabagas”... „Beția de absint”... „Moartea lui Constantin Brâncoveanu”... „Copiii negurilor”...

Cununile existente în acest templu al trecutului, ca și statuetele, ofrandele, sunt însăși victoriile artistului, foarte repede ajuns, pe drumul spinos al teatrului, între căpetenii.

Continuîndu-l pe Pascaly, lui Constantin Nottara i-a fost dat, de la început, să atace rolurile întinse. Ca și Grigore Mănolescu, alt luceafăr al teatrului nostru,

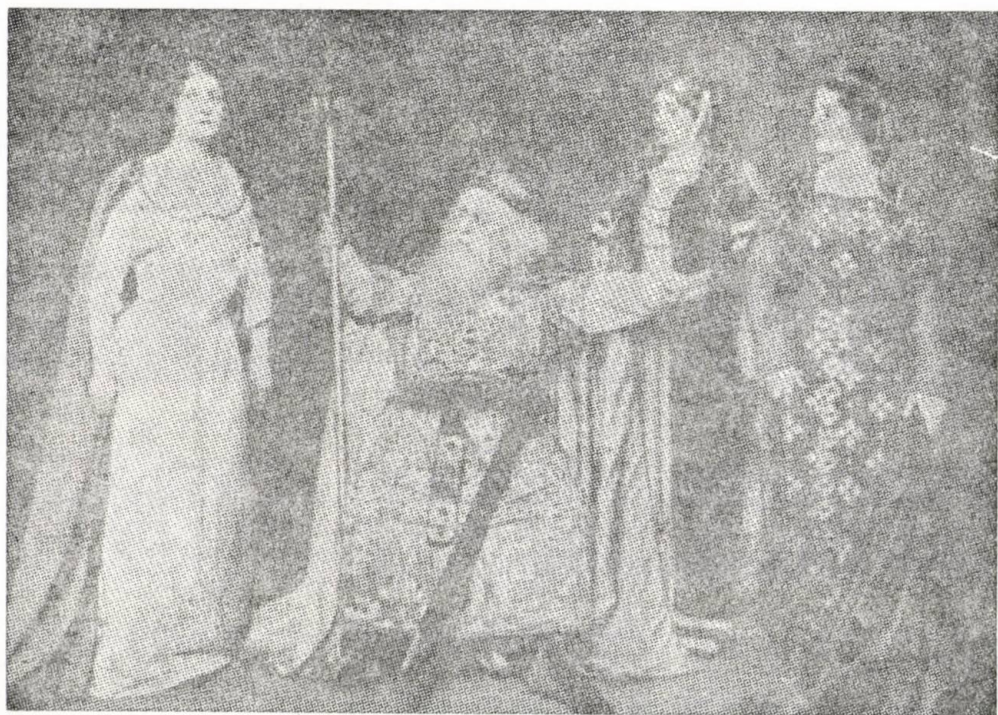
stins la 35 de ani, după ce intruchipase toți eroii marelui repertoriu.

Reamintesc, din strălucitoarea puzderie de roluri ce i-au clădit cariera și l-au încoronat meșter olimpiu, pe cele ce au constituit veritabili pilăstri de susținere a faimei, prestigiului, nobleței, artei teatrale românești în lume : Ștefan cel Mare, Luca Arbore, Lear, Don Salluste, Horațiu, Posa, Franz Moor, Manasse, Împăratul din „Trandafirii roșii“, Oedip. Tipare neegale, în veci, de alți slujitori ai sceilor noastre.

Personalitate covârșitoare, creator de școală, transfigurarea sacră a lui Nottara a dominat peste șaizeci de ani mișcarea teatrală. A talmăcit și adaptat numeroase lucrări din dramaturgia străină ; a pus în scenă mai mult de o sută de piese. O singură clipă n'a avut altă preocupare decît teatru, și iarăși teatru.

Cîndva s-a mutat în teatru, să intre dintr-o repetiție într-alta și imediat în spectacolul cu public... Piese se schimbau săptămînal. N-a precupețit nici un sacrificiu și mărturisirea sa, în această pri-

C. I. Nottara în „Manase“ de Ronetti- Roman și în „Regele Lear“ de Shakespeare

vință, e menită să înmărmurească actorii de azi :

„Am 57 de ani de teatru. În acest răstimp nu s-a amînat vreun spectacol pe motiv că aș fi bolnav și nici un actor n-a fost nevoit să mă înlocuiască în pripă. Am jucat cu 40 de grade temperatură numai pentru ca teatrul să nu sufere nici un prejudiciu“.

Declarația e cu atît mai pilduitoare, cu cît marele artist a fost toată viața tracasat de o sănătate subredă.

Cîndva, dați peste cap, impresionați de arta interpretativă a lui Ernesto Rossi — cel mai mare artist italian al timpului — Nottara și Grigore Manolescu se decid să devină actori de limbă italiană.

Ca teatrul să se mai pună pe picioare, se reia „Fata aerului“.

Se pornesc zăpezile. Fără existență asigurată, actorii stau prost și cu lemnele și cu ghetele... Așa, majoritatea fără un ban, vine Crăciunul.

În noaptea de ajun, în mansarda de deasupra unui gang, dintr-o stradă dosnică de lîngă teatru, cei porniți să ajungă actori de limbă străină schimbă patosul replicilor melodramei „Duo sergenți“. Grigore Manolescu și Constantin Nottara, pe italienește, pe urmele lui Rossi... Patima le cravașează strădania artistică. Ti-nerețea la fel. Sărăcia le încălzește visele,

atît cît rolurile din piesa lui Carlo Rottă să fie definitivare, cu drept de joc pe orice scenă din Italia.

Și suflă vîntul, aici la pod, fără ca lor să le pese. Bate zăpada în geamul înghețat ca o chemare a pulberii de stele, ră-tăcite și ele în torsul des diamantin al fulgilor...

Dar, cînd înflăcărarea firtaților e la maximum — nădușesc păreții coșcoviți — de-afară răzbat glasuri rebegite de copii... „Bună dimineața la Moș Ajun“...

Colinda românească, ajunsă la geamul luminat de pe buzele amorțite de zăpadă, trezește la realitate visătorii în întrecere, pe străină limbă.

„Ne dați, ne dați, ori nu ne dați“... ră-sună strigătele, pe românește.

Atît i-a fost repetiției ! Șirul de covrigi, agățați în grindă, coboară prin fereastra zgîlțuită de vînt, peste căciulile încotoș-mănaților din stradă... Și pe deasupra, un pumn de roșcove, ultimele.

Pe tăcerea celor doi, colinda strămoșească se îndepărtează, la alt geam luminat, la alte suflăte de creștini...

Gloria lui Ernesto Rossi e pierdută !

După prelungită zăbavă, Nottara curmă intrigat liniștea :

— Cum s-o spune pe italienește „Bună dimineața la Moș Ajun“ ?

Replici celebre

Într-un salon literar, Voltaire citea cea mai recentă operă a sa, tragedia *Semiramis*, unde se simt puternice influențe din literatura mai veche, în special din Racine și Corneille. De altfel, tema mai fusese tratată cu circa trei decenii mai înainte de Prosper Crébillon.

De cite ori Voltaire citea un pasaj în care se resimțeau asemenea influențe, Piron se scula de la locul său și se inclina respectuos. La sfîrșitul lecturii, Voltaire, enervat, îi ceru lui Piron să se explice. Iar acesta, foarte calm :

— M-am inclinat, domnule Arouet, ori de cite ori am înțilnit cunoștințe de-ale mele foarte vechi...

La sfîrșitul veacului al XVIII-lea a apărut la Londra cartea unui pastor conținînd comentarii critice asupra operei lui

Shakespeare. Scurtă vreme după aceea, dramaturgul Richard Sheridan, înțilindu-l pe autorul acestei cărți, i se adresă astfel :

— Domnule pastor, n-ar trebui să ne amestecăm unii în treburile altora. Stricați biblia dumneavoastră dacă doriți, dar nu vă atingeți de a noastră !

Drama romantică a lui Alexandre Dumas-Tatăl, *Antony*, se sfîrșește cu următoarea replică :

„M-a contrazis și de aceea am ucis-o !“

Într-o seară, cînd piesa se juca la Théâtre du Palais-Royal din Paris, cu Marie Dorval și Bocage în rolurile principale, cortina căzu înainte ca Bocage să poată pronunța replica finală. Publicul aplaudă frenetic, apoi începu să se agite, să vocifereze, să fluere. De la galerie se auzeau voci : „Cortina ! Să ne spună de ce a ucis-o !“

La furtunoasele chemări din sală, Marie Dorval apărui în scenă și se așeză în fotoliul unde urma să fie ucisă, cum prevede textul. Dar partenerul ei, Bocage, plecase furios în cabină și se dezbrăcase... Publicul devenea din ce în ce mai

gălăgios. Atunci Marie Dorval se făcă liniște și rosti cu glas limpede :

— L-am contrazis și de aceea m-a ucis !

Apoi se inclină grațios și ieși din scenă.

Publicul aplaudă îndelung, după care părăsi sale satisfăcut că piesa fusese jucată în întregime...

Tristan Bernard, suferind de o ușoară indispoziție, trimise după medic. Un prieten, care tocmai se afla la el, îi spuse că pentru afita lucru nu-i nevoie să cheme medicul. Tristan Bernard îi răspunse :

Dind peste cap foile dicționarului de pe masă; Manolescu, conchide radios :

— S-ar putea zice „Bon giorno al vecchio Natale“...

— Nu sună atât de strîns și frumos ca pe-românește.

— Ai dreptate. Altfel decît în minunata noastră limbă.

Și întărind cu intonație melodioasă urarea :

— Bună dimineța la Moș Ajun ! Înmă-nunchere unică, numai a noastră ! Fără doar și poate, în nici o limbă ca într-a noastră. Imposibil de tradus.

Probabil gîndurile amîndorora încruciate pe aceeași idee, repetiția nu e reluată.

Privind textul deschis, cu destulă ezitare — preț al muncii depuse luni de zile — Nottara întreabă surprins :

— Și-atunci noi, de ce ?...

— Vrei a zice că trîmpăcim replicile piesei... Și nu ne mulțumim să fim actori în limba în care ne-am născut... În care gîndim...

Cu repezițiune închide textul. Bate cu palma a încheiere de cîteva ori pe el, marcind renunțarea :

— Bună lecție ne-a mai dat noaptea asta de Crăciun !

Ca un făcut, alt cor de copii îndreaptă „Bună dimineța la Moș Ajun“ la geamul

lor luminat. Fereastra nu se mai deschide. De unde covrigi ?... De unde roșcove ?...

Numai răsuflarea înghețată a vîntului poartă mai departe tăriilor românești colindele, predestinare a carierelor lor.

Tîrziu, după plecarea lui Nottara, Manolescu se apucă să tîlmăcească piesa pe românește.

Copil fiind, l-am văzut prima oară la Craiova, într-o piesă prăfuită, „Fata muzicantului“. Arsese teatrul, durat cu dăruire de olteni, și numai umbra de fum a lui Theodorini mai înfășura, ca o amintire de glorie, înalții plopî ce străjuiau dărîmăturile... L-am văzut într-o sală improprie, cu scena foarte în spectatori. Și m'a uluit, într-o scenă mută, numărînd în propria-i palmă, ca într-a altuia, de cîteva ori, puținii bani pe care și-i scociorise prin buzunare... Un filigran de bijuterie teatrală ! Revăd molcoma interpretare, ca și cum aș avea mai puțin 60 de ani...

Cînd s'a lăsat cortina, m'am ținut după el, cîine de pripas, doar să-i calc pe urme.

Mai tîrziu, gloriosul bătrîn Național, în care oficia, decan al scenei române, mi-a dat parte din creațiile lui, cit să-i înțeleg destinul, abnegația, munca, arta, sacrificiile începuturilor, la promovarea scenei naționale. Toți vovozii trecuți prin simțirea lui ca o falnică datorie românească.

— Ei, dragul meu are și doctorul dreptul să trăiască.

După ce primi rețeta de la medic, comandă medicamentele la farmacie. Iar cînd prietenul îi spuse că n-ar avea nevoie de medicamente, îi răspunse :

— Farmacistul are și el dreptul să trăiască.

Cînd medicamentele, destul de scumpe, sosiră de la farmacie, Tristan Bernard le aruncă pe fereastră. Prietenul său, care își exprimă mirarea, îi răspunse :

— Ce vrei, dragul meu, am și eu dreptul să trăiesc.

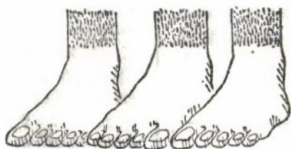
*

Doamna de Staël fu într-o zi sever apostrofată de Napoleon, pe atunci prim consul, căruia nu-i plăceau femeile preocupate de politică. Fără să se tulbure, scriitoarea îi răspunse :

— Într-o țară unde li se taie capetele, femeile au totuși dreptul să știe motivul pentru care li se întîmplă aceasta !

*

Poetul Gottfried Keller și pictorul Arnold Böcklin erau taciturni renumiți. Stăteau ceasuri în șir la berărie, golind halbă după halbă fără să scoată vreun cuvînt.

Într-o zi, pictorul aduse și pe fiul său la berărie. Bătrînii se apucară de băut, în tăcere, iar fiul pictorului, din respect, tăcea și el. La un moment dat, scîndu-și batista, poetul o scapă pe jos. Tînarul se repezi, o ridică și i-o întinse respectuos :

— V-a căzut batista, domnule Keller !

După acea seară continuă ca și mai înainte, în cea mai deplină tăcere. La plecare, pictorul îi luă pe poet deoparte și-i spuse încet :

— Nu-i mai lau pe băiat cu mine. E prea vorbește...

*

Ponson du Terrail introducea în romanele sale, care apăreau în foileton în diverse ziare, numeroase personaje a căror urmă o pierdea. O dată s-a întîmplat chiar ca un personaj, care în decursul acțiunii murise într-un duel, să reapară

după o săptămînă viu și nevătămat... Atrîgîndu-se atenția asupra erorii comise, Ponson du Terrail și-a început următorul episod astfel :

„Cititorul se va fi mirat, poate, că marchizul X, străpuns de spada adversarului său, reapare în povestirea noastră. De fapt, rana lui nu fusese mortală etc., etc.“

Asemenea gafe repetîndu-se, autorul lui Rocambole își cumpără cîteva zeci de păpuși pe care le înșiră pe masa sa de lucru, atrîndu-le de gît numele cîte unui personaj. Cînd într-un episod oarecare unul dintre eroi murea, romancierul lua păpușa respectivă și o vîra în sertar.

— L-am înmormîntat, le explica prietenilor.

*

Oscar Wilde, celibatar convins, se plîngea unui prieten :

— Nu știu ce să fac ca să scap de datorii și să trăiesc liniștit.

Prietenul îi propune :

— Însoară-te ! Cu o zestre bună scapi de necazuri.

La care, Oscar Wilde, furios :

— Pentru atîta lucru să mă însoz ? Dacă creditorii mei au nevoie de bani, să se însoare ei, lua-i-ar dracu !

Și acea „Viața la țară” a lui Depărățeanu. Întruchipări clasice, dăltuite nobil, teatral, definitiv.

Artist șef de școală, regizor excepțional, magistrul la Conservator, neegalat. Replica lui Mounet-Sully, dată lui Tony Bullandra la Paris, când acesta i-a cerut gigantului de la Comedia Franceză să-i îngăduie să se împărtășească din învățămintele sale, spune mai mult decât umilele mele cuvinte.

— Ce mai cauți la mine, când în România îl aveți pe Nottara ?...

Când răuvoitori lansaseră pălăvrăgeli, că e învechit, că uzează de voce, că sfarmă cuvintele, a ivit, într'un rol mic din „Medicul în dilemă” de Bernard Shaw, o atare „modernă” interpretare, că mărginiții au făcut mai departe pe proștii, zăvorîți în propria lor nerușinare.

În piesa lui Shaw l-am văzut ultima oară. Era seara de Anul Nou. Spectacolul începea mai devreme. Prestigiosul edificiu era nins, îmbătrinit miraculos, de glorie. Lunecau sănii, în clinchet de zurgălăi, și fulgii roiau pe lampadarele de la intrare, ca fluturii la para luminării.

Marele artist oficia ca într'un templu al artei. Ce simplitate ! Ce valorificare a cuvintelor ! Ce întruchipare a însăși poeziei dramatice !

Cînd a eșit din teatru, ultimul — nu grăbit ca ceilalți — i-am călcat urmele, ca în copilărie, aducîndu-mi aminte de „Fata muzicantului“...

Zăpada scîrțîia diamantin, ducîndu-l pe Meșterul făurar la lectura unei noi piese, ce urma să „umfle” toate aplauzele, de la prima ridicare de cortină...

Dintr-o parte în cealaltă

*Dinspre munte adie vîntul !
Mi-am umplut camera
cu snopi de grîu
și maci roșii
în care vin
fluturii speranței.
Dincolo de fereastră
scrișnetul frînelor
pe asfalt
și al doilea meu trup
întorcîndu-se...
Îmi aduc aminte glasul lui
în care aștept ca un prunc
înainte de naștere...*

MARTA BĂRBULESCU

Avînd geniul oraltății și al improvizației, care-i domina personalitatea, Caragiale, nu ne-ar veni să credem, scria cu dificultate, chiar și atunci cînd era vorba de o simplă epistolă. Corespondența lui a fost redactată cu aceeași grijă și concentrare stilistică, precum însăși opera literară. O făcea probabil și la gîndul că documentele vor cădea pe mîna posterității, în fața căreia n-ar fi dorit să se înfățișeze oricum, dar adevăratul îndemn izvoră din concepția lui de artizan cu desăvîrșit respect al cuvîntului scris, care-l obliga la o permanentă autosupraveghere. Apoi, mai cu seamă la Berlin, unde se încheagă dialogul eipstolar cu Paul Zarifopol, Caragiale se abandonează scrisorii, ca unui rafinat amuzament, cultivînd-o cu toată arta sa de mare mim și de mînuitor al stilului.

Omul era un meridional, în fond, un Mitică bucu-reștean, mereu în vervă, dornic să stea la un pahar cu amicii și să pună țara la cale în discuții aprinse, în care trebuia să se consume bogatele lui resurse de ironie și umor, de contaminantă sociabilitate. Expatriat într-un oraș unde nu aprecia decît confortul civilizației, cunoscînd cu destulă aproximație limba țării, și neputînd astfel să se bucure de una din plăcerile deosebite ale vieții lui, conversația, Caragiale a găsit o scăpare, un remediu, chiar o satisfacție, în corespondența cu prietenii. Așa se explică numărul destul de mare al scrisorilor din cei șapte ani berlinezi. Cele mai multe se îndreaptă spre Leipzig, unde locuia proaspătul doctor în filologie Paul Zarifopol, tînăr fin și învățat, care va fi destinatarul preferat al exilatului de la Berlin. Lucid, ironic, în felul criticismului junimist, disprețuind iconoclast valori unanim recunoscute, în fapt, degradate și vulgarizate sub influența prostului gust, Paul Zarifopol satisfăcuse dintr-odată exigența lui Caragiale, dificil în a-și alege și păstra prietenii. Viitorul eseuist întrunea o serie de calități, în afara fineții și culturii lui alese: era un mare iubitor și runoscător de muzică, se căsătorise cu fiica lui C. Dobrogeanu-Gherea, prieten al scriitorului, și pe deasupra se afla și la o distanță de cîteva ore de Berlin. Caragiale îl vizitează adesea, mergînd împreună la concertele celebrei orchestre de la Gewandhaus și întîrziînd în lungi taifasuri la nu mai puțin celebra berărie Sachsenhof.

Corespondența cu Paul Zarifopol ne dezvăluie portretul cel mai sugestiv al autorului. Scrisorii pierdute din anii stabilirii sale în Germania, ca și virtuțile epistolerului, unul dintre cei mai agreabili din literatura noastră. Ca un histriion de geniu, Caragiale nu face un pas, fără să imite sau să ironizeze pe cineva, cu o disponibilitate și o vervă neobosite. Aluzia, gluma, parodia, calamburul sînt instrumentele lui de precizie, pe care le manevrează ca un prestidigitator. Dramaturgul nu scrie altă ca să comunice, cît spre a se delecta și, implicit, a-l delecta pe destinatar, oferindu-i un mini-spectacol comic, în care de obicei personajul se acoperă cu persoana autorului. Buna dispoziție și o anume propensiune bahică, îl îndeamnă să adopte cînd limbajul lui Costăchel Gudurău, cînd al lui Marius Chicoș Rostogan, cînd al eternului Mitică. Trecerea de la o gamă la alta, interpretarea perfectă a partiturilor lingvistice, dovedește la marele comic, într-adevăr, o excepțională ureche muzicală. Spectatorul său preferat rămîne mereu Paul Zarifopol, căruia, ca moldovean, i se adresa mai întîi în dulcele grai

CARAGIALE și ZARIFOPOL în dialog epistolar

din târgul leșilor : „Amu, coane Păvălucă, iacă în frumusețea aiasta di gradină, a să trajem un chef, bri omule !” Plăcerea e atât de irezistibilă, mai cu seamă cînd se întîmplă să fie vreme rea, încît eroul simte nevoia să o exprime în versuri, jucînd „jalea” singurătății, a lipsei de companie :

Di ieri seara, di la nouă,
Plouă, c’coani, plouă, plouă...
Și eu, sîngur, sîngurel,
Tot mă iupt c-un păărel.
Dûșmană și-i soarta me
Că nu am cu șine bē.
Că mai vreme di băut,
Di băut și petrecut
Di cîndu-s n-am mai vădzut !

Al matala
Caragiale.

Altădată, aceeași temă, cu un supliment gastro-nomic, e tratată în stilul ceremonios și latinizant ardelenesc : „Apoi, mă rog frumos de iertare la d. doctor, mi-au părut rău că n-au fost d. doctor la masă să guste numai un zup de galinașeu acru, carele drēja.”

Multe scrisori sînt impregnate de atmosfera miticistă, persoanele reale evocate — confundîndu-se nu odată cu una sau alta din ipostazele amintitului

erou. Iată-l interelat cu o vorbă-cheie, după o lungă noapte de istovire bahică : „Dacă ții mult să prinzi pe Sache (prof. I. Suchianu, n.n.) — te-aș învăța eu ce să faci, dar te știu tabietliu la pat ; mi-i teamă că n-ai să poți urma instrucțiunile mele. Oricum, iată : trebuie să-l pîndești, nu seara tîrziu, ci dis-de-dimineață, cînd îi dă afară, ca să mătore cafeneaua. Așadar, ia-ți într-o zi hotărîrea și du-te de-l așteaptă, la ieșire, pe la 6—7 ante meridiane ; o să-l vezi galbăn ca făclia de galbănă ceară, și, vîzîndu-l, spune-i, rogu-te, numai atîta, dar **întocmai** : „E grea viața, domnu’ lșpector !” — că știe dumnealui de unde vine, din depărtări, vorba asta.” Și iată-l și pe autor notînd mici întîmplări domestice, extrase parcă din **Moftul român** : „Contagiată probabil de atmosfera literară în care viează, Wanda Winkler (femeia de serviciu, n.n.), a făcut aseară un miticism demn de notat, cred eu ; judecă și D-ta. Am auzit căzînd ceva, ca o farfurie, în cuine, unde se făcea jumări. Am mers și am întrebat-o ironic dacă a mai spart ceva ; ea mi-a răspuns serios : — Ja, sechs Eier ! (Da, șase ouă ! n.n.)

Ce va să zică influența mediului ! Il n’y a que le milieu, c’est fini”. (Nu există decît mediul, s-a isprăvit ! n.n.)

Scrisorile lui Paul Zarifopol, păstrate, din nefericire, într-un număr incomparabil mai mic decît cele ale marelui său prieten de la Berlin, constituie un acompaniament de inteligență, de ironie paro-

distică și mai ales unul... muzical. Vestea (falsă!) că s-ar fi descoperit o simfonie inedită a lui Beethoven, a zecea, e un prilej de emoție pentru cei doi melomani și de comentariu avizat al eseistului, care va fi contribuit în bună măsură la adîncirea cunoștințelor lui Caragiale în materie de muzică. Pasionat, Zarifopol nu poate dormi neștiind cui aparține o partitură al cărei început îl persecută, și atunci, la rîndul său, îl consultă pe autorul *Momentelor*. Înrudirea spirituală, afinitățile, fac posibilă contaminarea, în dublu sens, și mai apăsător înspăra cel mai tânăr. Cea mai vizibilă e aceea de limbaj, care accentuează familiaritatea relațiilor și pune încă o dată în lumină tabieturile caragialești din epoca berlineză: „Sîmbătă seara se cîntă la Gewandhaus Sereada, opus 8 de amicul Ludwig. Pe cînd să-ți pregătim bericica și pătisorul? Răspuns telegrafic ar fi preferabil, dacă dorim să căpătăm locuri bune”

Muzica e unul din marii factori comuni, care ni-l dezvăluie pe scepticul Zarifopol într-o postură insolită, entuziasmat și chiar sentimentală, obișnuită ironie fiind atenuată de evenimentul tragic al dispariției unui talentat muzician. Rareori, scrisul eseistului e străbătut de asemenea elanuri: „Vino să mai auzim „Anacreon” ori „Midi”, ori cine mai știe ce alte frumuseți! „A propos de muzică, o veste foarte tristă. Maistrul Reisenauer ne-a lăsat sănătaș acum cîteva zile. O veche boală de inimă, pe care răposatul o trata foarte stăruitor cu cognac și alte lucruri tari, i-au pus capătul printr-un scurt acord, după calapodul clasic. Și nu-i mai frumos așa, decît să te tortureze ani de zile cu cine știe ce melodie infinită à la moderne? Dar oricum, la 44 de ani, parcă e prea devreme, — și tocmai cînd anunțase o lungă serie de concerte cu quartetul ceh.”

Ca și Caragiale, Zarifopol e un mare pescuitor de „perle”, de tautologii, de locuri comune (uneori stupide) sau de exprimări prolixă și echivoce. Satisfacția, ca și ironia sînt enorme: „Pe D-ta te încîntă un articol întreg al savantului pedagog din Iași; mai puțin norocos, eu mă delectez cu o singură frază a domniei sale. De o lună, de cînd am pus mîna pe ea, nu mă pot opri — mă persecută ca o melodie clasică:

«Încă din cursul liceal începusem piesa *Domnița Ruxandra*, subiect luat din povestea d-lui N. Gane, și o terminasem în anul întîi de Universitate, pe cînd urmam la facultatea de medicină. Am dat-o s-o citească bunului meu amic Demir Sion, cu care trăiam sufletește în cele mai strînse relații de idei.» (I. Găvănescul, în „Cultura română”, octombrie 1907, pag. 382).

Ce zici, e cantabilă întorsătura de la urmă, ori ba?”

Spirit incisiv, denunțînd platitudinea și prostia, întrupată adesea de către miticismul în „delir cultural”, Zarifopol s-a întîlnit cu I. L. Caragiale în cîteva puncte importante privind fizionomia lor spi-

rituală. Era și tînărul doctor de la Halle un amator de „taifasuri”, un „tabietliu” și un epistolier talentat, care înțelegea să scrie în „cheia” muzicală a dialogului. Misivele adresate lui Caragiale — spre deosebire de celea către C. Dobrogeanu-Gherea sau G. Ibrăileanu — stau mai totdeauna sub semnul umorului, au un aer... caragialesc. Nu e vorba de o substituție a personalității, ci numai de o subscriere la un limbaj comun, care i-a fost mai apropiat, mai potrivit eseistului decît altele. Astfel, unele din scrisorile lui sînt efectiv delectabile, ca și ale lui Caragiale, de exemplu, aceasta, inedită:

„Of! Of! Of! Cald a mai fost ieri pe aici, dragă Coane lăncule, și azi încă și mai cald. Cum o fi oare pe la D-voastre? M-aș repezi însumi, să văd cum e pe acolo, dar de alaltăieri mă ține un guturai oribil, insuportabil, — dacă-mi e permis a zice astfel. Și e curios, cum, uneori, la guturai, i se face omului chef și de băutură. Nu e vorba, de d-al de astea i se face omului și așa, fără guturai. Bunăoară, mie, acum o săptămînă. Am dat fuga la D-ta într-un noroc, făcîndu-mi socoteală că, fiind vreme rea, am să te găsesc desigur acasă. Exasperat, pe de o parte, de ploaia și vijelia care ne potopea, cum și de setea, care mă ardea, iar pe de altă parte, fermecat de versurile daco-româno-moldovinești cu care mă ispiteai — mă ispiteai cu dulce perfidie, dămnă de liricului rafinat ce ești — exasperat și fermecat, dacă, cum zic (ia seama bine, te rog, la construcția absolut arhitecturală a periodului meu, și trage-ți sufletul la vreme!), nu m-am gîndit că, pentru caz de vreme rea, să prezint două alternative: ori nu ieși de loc din casă, ori o iai rasna. Calculasem numai cu un singur termen și am pățito.

Atunci căutai să plec, cum lesne înțelegi, cu primul tren, ca să nu ajung prea tîrziu noaptea acasă. Cartă de vizită nu am lăsat, dar, mulțumită amabilității ospitaliere a Wandei, am golit c sticlă de bere, ceea ce, cum cred, este cu mult mai eloquent decît o simplă iscălitură pe un drep-tunghi de carton. — Care va să zică: veni non vidi, sed bibi! (Am venit, nu [te]-am văzut, dar am băut! — n.n.). Pentru veacul de pace al lui Nikolai II și al Berthei von Suttner e destul de frumos și atît.”

Purtînd o bogată corespondență cu prietenii și confracții din țară, în care ne întîlnim cu același mare mim, Caragiale n-a avut un dialogant mai în tonul său ca Paul Zarifopol. Scrisorile acestuia — unele încă inedite — ne dau măsura unei perfecte consonanțe spirituale, a unui interlocutor din aceeași rară stirpe a inteligenței ironice. Schimbul de epistole dintre cei doi scriitori, ce constituie aproape zi de zi episodul berlinez al dramaturgului, ne deschide una dintre cele mai interesante pagini din, îmi vine a zice romanul literaturii române.

VIZITĂ IN NOAPTE

Piesă de
WOODY
ALLEN

(Piesa se desfășoară undeva în Kew Gardens, în dormitorul apartamentului lui Nat Ackerman. Mocheta acoperă întreaga podea. Se află aici un enorm pat dublu și o toaletă. Camera este elaborat mobilată și decorată, pe pereți atârnă mai multe tablouri și un barometru de un gust indoielnic. Cortina se ridică pe sunetul unei muzici dulci.

Nat Ackerman, 57 ani, angrosist în confecții, cam pintecos și chelios este întins pe pat și-și citește cotidianul Daily News. Poartă un halat de baie, papuci și citește la lumina unei veilleuse suspendate de tăblia albă a patului. Este aproape de miezul nopții. Deodată, auzim un zgomot: Nat se ridică și se uită spre fereastră.)

NAT — Ce naiba mai e și asta ?

(Cățărindu-se anevoie pe fereastră, apare o figură cu un aspect căutat sinistru. Intrusul poartă o tichie neagră și un costum mulat, de asemenea negru. Tichia îi acoperă capul, însă nu și fața remarcabil de palidă a cuiva între două vîrste. Pare a avea un vag aer de famîlie cu Nat. Gîfîie din plin, și printr-o vizibilă efortare, coboară în cameră.)

MOARTEA — Oh, Cristoase! Era cît pe-aci să-mi frîng gîtul.

NAT (năucit) — Cine sînteți dumneavoastră ?!

MOARTEA — Moartea !

NAT — Cine ?!

MOARTEA — Moartea. Vă rog, pot să mă așez și eu nițel ?... Cît pe-aci să-mi frîng gîtul ! Tremur ca o frunză...

NAT — Nu vă supărați, n-am înțeles bine : cu cine ați spus că am plăcerea ?..

MOARTEA — Cu Moartea, dom'le, cu moartea ! N-ați putea să-mi dați un pahar cu apă ?

NAT — ...Moartea ? !... Cum adică, Moartea ?

MOARTEA — Dar ce aveți de înțelegiți atît de greu ?! Vedeți costumul negru și fața mea palidă ?

NAT — Mda.

MOARTEA — Sîntem în timpul unui carnaval ?

NAT — Nu !

MOARTEA — Păi atunci e clar — eu sînt Moartea. Și acum, îmi dați, vă rog, un pahar cu apă, sau mai bine un Pepsi ?

NAT — Dacă e vreo glumă...

MOARTEA — Ce glumă, de glume îmi arde mie ? ! 57 de ani ? Nat Ackerman ? Strada Pacific nr. 118 ? Am nimerit la fix ! Unde mi-e bonul de comandă ? (Își cotrobăie prin buzunare și scoate o bucată de hîrtie pe care este scrisă o adresă. Lucrurile par să corespundă.)

NAT — Și ce vreți de la mine ?

MOARTEA — Cum adică ce vreau ? Dar ce credeți că vreau ?

NAT — Cu siguranță că vă gândiți să ne amuzăm un pic. Eu mă simt excelent, perfect sănătos...

MOARTEA (*deloc impresionat*) — Bineînțeles. (*Uitându-se prin jur.*) E drăguț aici la dumneavoastră. Ați aranjat singur ?

NAT — Am avut un decorator, dar i-am dat și eu câteva idei...

MOARTEA (*uitându-se la un tablou de pe perete*) — Îmi plac copiii ăștia cu ochii lor mari.

NAT — Dar eu chiar n-am nici o poftă să mor în seara asta !

MOARTEA — Nu vreți să muriți ? ! Se poate ? ! Vă rog, fiți rezonabil ! Mi-e și așa destul de rău de la ascensiune...

NAT — Care ascensiune ? !

MOARTEA — M-am cățarat pe burlan. Am vrut să-mi fac și eu o intrare mai dramatică. Am văzut ferestrele luminate, erați treaz, citeați. Mă și vedeam pășind ușor în cameră, peste o clipă urma să fiți al meu, când deodată... Trosce !

(*Pocnește din degete*) Mi se agată călciiul, se desprinde burlanul și eu atîrn de un fir ! Și mi se mai rupe și tichiuța... Haideți să mergem... Și așa am avut o seară grea.

NAT — Adică mi-ați stricat burlanul ?

MOARTEA — Stricat ? ! Nici un stricat. Doar nițel îndoit. N-ați auzit nimic ? Am făcut un tîmbălau...

NAT — Citeam.

MOARTEA — Trebuie să fie ceva captivant. (*Luînd ziarul pe care-l citea Nat*) „Studentii surprinși într-o orgie de droguri”. Mi-l împrumutați și mie ?

NAT — Încă nu l-am terminat.

MOARTEA — Nu știu cum să vă mai explic, dragul meu, dar...

NAT — De ce n-ați sunat pur și simplu la ușă ?

MOARTEA — Păi, ce vă tot explic eu ? ! Aș fi putut, bineînțeles, apela și la o soluție mai comodă, dar eu întotdeauna am ținut la un anume stil, nu știu dacă mă înțelegeți... Prefer intrările spectaculoase ! Ați citit Faust ?

NAT — Ce ?

MOARTEA — Și dacă ați fi avut invitați ? Gîndiți-vă : stăteți aici la taifas cu niște oameni mai importanți. Eu, Moartea ! Ați fi vrut să sun la ușă și să aștept să fiu poftit cu protocolul cel mai banal ? ! Cum vă închipuiți una ca asta ?

NAT — Uite ce e, domnule, e foarte tirziu...

MOARTEA — Tocmai. Să ne grăbim. Veniți ?

NAT — Unde să merg ?

MOARTEA — Sînt Moartea ! Neantul ! Veșnicia ! Totalitatea ! Unde credeți că vă invit ? ! (*Privindu-și genunchiul*) M-am cam julit. Prima mea misiune. Și uite, poate mă aleg și cu o cangrenă.

NAT — Așteptați puțin. Am nevoie de timp. Nu sînt gata de drum.

MOARTEA — Îmi pare rău, mi-ar fi plăcut să vă ajut. Dar ce pot să fac, v-a sunat ceasul. Trebuie să fim punctuali.

NAT — Cum să-mi sune ceasul ? Tocmai m-am asociat cu cei de la Producția Originală de Serie.

MOARTEA — Fleacuri ! Ce mai contează câteva zeci de mii de dolari acum ?...

NAT — Păi da, ce vă pasă ? ăștia ca dumneavoastră au toate cheltuielile plătite.

MOARTEA — Mergem odată sau nu ? !

NAT (*studiîndu-l*)... Îmi pare rău, dar nu pot să cred că dumneavoastră sînteți Moartea.

MOARTEA — Ei, bravo ! Dar ce, l-ați fi așteptat pe Rock Hudson ?

NAT — Ei, sigur că nu, dar oricum...

MOARTEA — Regret că vă dezamăgesc.

NAT — Nu vă supărați. Nu știu, dar m-am gîndit întotdeauna că ați fi... îi... mai înalt.

MOARTEA — Am înălțimea optimă pentru greutatea mea.

NAT — Îmi semănați puțin...

MOARTEA — Dar cu cine să semăn ? La urma-urmei sînt Moartea dv. !

NAT — Mai dați-mi niște timp. S-o lăsăm pe altă dată.

MOARTEA — Nu pot. Ce să vă mai spun, nu pot.

NAT — Doar o zi. 24 ore.

MOARTEA — Ce mai puteți face într-o zi ? Și așa la radio au anunțat că o să plouă mîine.

NAT — N-am putea juca ceva ?

MOARTEA — Ce anume ?

NAT — Jucați șah ?

MOARTEA — Nu. Nu joc.

NAT — Am văzut odată un film în care jucați șah...

MOARTEA — Nu puteam fi eu, din moment ce nu joc șah. Gin-rummy, poate.

NAT — Jucați gin-rummy ?

MOARTEA — Dacă joc gin-rummy ? E ca și cum m-ați întreba dacă Parisul e oraș !...

NAT — Și jucați bine ?

MOARTEA — Sint tare.

NAT — Am să vă spun ce o să facem...

MOARTEA — Nu vă ambalați : n-o să faceți nici o afacere cu mine...

NAT — Facem o partidă de gin-rummy. Dacă câștigați, plecăm imediat. Dacă câștig eu, îmi acordați o aminare. Una mică — o zi.

MOARTEA — Nu avem timp de jucat gin-rummy !

NAT — Ei, haideți.. Din moment ce sin-teți atât de tare.

MOARTEA — De fapt... o mică partidă, ce ar fi rău în asta ?

NAT — Haideți. Procedăm sportiv. Doar o jumătate de oră.

MOARTEA — Chiar n-ar trebui...

NAT — Am aici cărțile, la îndemână. De ce atâtea fasoane ?

MOARTEA — Mă rog, să-i dăm drumul. O partidă mică : o să-mi destind nervii.

NAT (*aranjînd cărțile, creionul și carne-felul*) — N-o să vă pară rău.

MOARTEA — Să n-o mai lungim. Faceți cărțile și aduceți-mi un Pepsi ! Și vreau pe masă câteva fleacuri de ronțait. Pentru numele lui Dumnezeu, aveți un musafir și nu-i oferiți o crochetă, două, niște uscățele ?

NAT — Am niște fursecuri, acolo jos în farfurie.

MOARTEA — Fursecuri ! Și dacă ar fi venit Președintele ? Tot fursecuri i-ați fi oferit ?

NAT — Nu sin-teți Președintele.

MOARTEA — Bine, bine. Faceți cărțile.

(*Nat împarte și întoarce un 5 de treflă.*)

NAT — Jucăm la 10 cenți punctul, așa, doar ca să fie mai interesant ?

MOARTEA — Nu vi se pare destul de interesant ?

NAT — Joc mai bine cînd este vorba de niște bani.

MOARTEA — Cum vrei, Newt.

NAT — Sint Nat, nu Newt. Nat Ackerman. Nu-mi cunoașteți numele ?

MOARTEA — Newt. Nat... Mă doare capul cumplit !

NAT — Luați acest 5 ?

MOARTEA — Nu.

NAT — Atunci luați o carte.

MOARTEA (*examinîndu-și jocul*) — Doamne, Doamne, ce cărți pot să am !

NAT — Cu ce seamănă asta ?

MOARTEA — Ce să semene ?

(*În continuare, ei servesc și defosează.*)

NAT — Moarte.

MOARTEA — Cum vrei să arate ? O ai în fața ochilor.

NAT — Nu e nimic după ?

MOARTEA — Aha, deci joci pe 2 !

NAT — V-am întrebat dacă mai e ceva după !

MOARTEA (*absent*) — Ai să vezi.

NAT — Să înțeleg că e ceva de văzut pe-acolo ?

MOARTEA — Mda, n-ar fi trebuit să-mi păstrez combinația asta. Jucați.

NAT — Văd că nu-i așa de simplu să obțin un răspuns.

MOARTEA — Acum joc cărți.

NAT — Bine, bine, atunci jucați.

MOARTEA — Și vă mai și dau carte după carte...

NAT — Și nu vă mai tot uitați la cărțile mele !

MOARTEA — Nu mă uit, mi le aranjez mai bine pe ale mele. Care-i cartea de atu ?

NAT — 4 de treflă. Aveți carte de atu ?

MOARTEA — Cine spune că am ? Tot ce am vrut să știu este care-i cartea de atu ?

NAT — Și tot ce am vrut eu să știu este dacă mai e ceva după ?

MOARTEA — Jucăți.

NAT — Și nu vreți să-mi spuneți nimic ? Unde o să mergem ?

MOARTEA — Noi ? Ca să fiu sincer, o să fiți mozolit pe podea ca o biată zdreanță.

NAT — Oh ! Numai așa ceva nu ! Și o să doară ?

MOARTEA — Nu durează mai mult de o secundă !

NAT — Cumplit. (*Suspină*) Chiar îmi lipsea așa ceva ! Un om muncește toată viața, reușește să se asocieze cu Producția Originală de Serie și...

MOARTEA — Un 4, e bun ?

NAT — Tăiați ?

MOARTEA — Da, cu 4.

NAT — Nici o grijă, am 2.

MOARTEA — Glumiți !

NAT — Nu, am câștigat.

MOARTEA — Fir-ar să fie... Eram sigur că jucăți pe 6 !

NAT — Nicidecum. Faceți cărțile. Am 27 de puncte și un sutic. Împărțiți-le. (*Moartea face cărțile.*) Să mă tirasc pe jos, ziceați ? Și n-aș putea să stau pe o canapea pînă trece ?

MOARTEA — Nu. Jucăți.

NAT — De ce nu ?

MOARTEA — Pentru că trebuie să fiți pe podea ca toată lumea. Și mai lăsați-mă în pace, vreau să mă concentrez !

NAT — Dar de ce musai pe podea ? Asta-i tot ce spun ? Chestia asta nu s-ar putea desfășura pe o canapea ?

MOARTEA — Bine, o să fac tot posibilul. Acum jucăm liniștiți ?

NAT — Asta era tot ce aveam de zis. Mă faceți să mă gindesc la Moe Lefkowitz. E la fel de încâpăținat.

MOARTEA — Îi amintesc de Moe Lefkowitz. Sînt tot ce se poate imagina mai înfricoșător și uite că îi amintesc de Moe Lefkowitz. Și cine-i ăsta ? Un cojocar mai răsărit...

NAT — V-aș dori eu să fiți un cojocar ca el. Scoate 50 000 dolari pe an. În pasmanterie. Are fabrică proprie. Doi

MOARTEA — Ce ?

NAT — Doi. Am tăiat. Ce aveți ?

MOARTEA — Belșug. Ca un scor de baschet.

NAT — Și se socotește dublu.

MOARTEA — Păi dacă vorbiți tot timpul ! (*Se reface jocul și continuă.*)

NAT — Ziceați adineauri că sînteți la prima misiune, nu-i așa ?

MOARTEA — Am zis exact ce am zis.

NAT — Asta vrea să spună că n-a mai murit nimeni pînă acum ?

MOARTEA — Cum să nu moară, numai că nu i-am luat eu.

NAT — Dar cine ?

MOARTEA — Alții !!

NAT — Mai sînt și alte Morți ?

MOARTEA — Bineînțeles. Fiecare își are felul său propriu de a muri.

NAT — E prima dată cînd aud una ca asta.

MOARTEA — Nu sînteți obligat să le știți pe toate ! Drept cine vă luați, la urma-urmei ?

NAT — Ce vreți să spuneți — drept cine mă iau ? Dar ce ? După dumneavoastră eu sînt un nimeni ?

MOARTEA — Nicidecum. Sînteți un fabricant de boarfe. Cum ați fi vrut să știți ceva despre misterele eterne ?

NAT — Nici nu știți ce vorbiți ? Câștig o groază de bani. Mi-am trimis cele două fete la universitate. Prima lucrează în publicitate, cealaltă s-a căsătorit. Am un Chrysler. Nevastă-mea are tot ce-și dorește : menajeră, vizon, vacanțe ! Chiar acum este la Eden Rock. Asta înseamnă 50 dolari pe zi și doar pentru că vrea să fie aproape de sor-sa. Trebuia și eu să o întilnesc săptămîna viitoare. Așa că, ce, credeți că sînt unul adunat de pe stradă ?

MOARTEA — Bine. Nu fiți atît de susceptibil !

NAT — Cine e susceptibil ?

MOARTEA — Și eu aș fi putut să mă supăr cînd m-ați jignit !

NAT — V-am jignit eu ?

MOARTEA — Mi-ați spus că vă dezamăgesc.

NAT — Nu e vina mea că jucăți atît de prost.

MOARTEA — Nu e vorba de asta. Vă dezamăgesc fizic. Că sînt prea mic, că sînt așa, că sînt pe dincolo...

NAT — Am zis că-mi semănați ca o imagine în oglindă.

MOARTEA — Bine, bine... jucăți, jucăți. (*Continuă să joace. Pe nesimțite revine muzica. Luminile pălesc pînă la obscuritate totală. Apoi luminile revin. A trecut timp, partida e terminată. Nat face socoteliile finale.*)

NAT — 68... 150... Da, ați pierdut.

MOARTEA (*privind cu atenție punctajul*) — N-ar fi trebuit să joc cu 9-le ăsta ! Fir-ar să fie !

NAT — Ne vedem deci mâine.
 MOARTEA — Cum adică mâine ?
 NAT — Mi-am câștigat o zi de aminare.
 Lăsați-mă singur.
 MOARTEA — Vorbiți serios ?
 NAT — Tîrgul e tîrg.
 MOARTEA — Da, dar...
 NAT — Nici un dar. Am câștigat 24 de ore.
 Pe mâine.
 MOARTEA — Dar n-am înțeles deloc așa ceva !
 NAT — Foarte rău pentru dumneavoastră.
 Ar fi trebuit să fiți atent.
 MOARTEA — Și ce să fac eu 24 ore ?
 NAT — N-are nici o importanță. Important e că am câștigat o zi...
 MOARTEA — Și eu ce să fac — să bat străzile ?
 NAT — Căutați-vă un hotel, mergeți la un film, la o baie... Doar n-o să faceți din asta o problemă de stat !
 MOARTEA — N-ați greșit la socoteli ?
 NAT — A, era să uit ! În plus, îmi datorați 28 dolari !
 MOARTEA — Ce ?
 NAT — Chiar așa, chiar așa. Uitați socotelile — verificați !
 MOARTEA (*scotocindu-și disperat buzunarele*) — Am doar cîțiva bănuți, de unde 28 dolari ?
 NAT — Accept și cec.
 MOARTEA — Cec ? Pe ce cont ?
 NAT — O, Doamne, uite cu cine am de-a face !
 MOARTEA — Ce pot să fac ? Eu n-am carnet de cecuri !
 NAT — Bine, dați-mi ce aveți prin buzunare și să trecem peste asta !
 MOARTEA — Dar eu am nevoie de bănuți ăștia !
 NAT — Ce nevoie aveți de bani ?
 MOARTEA — Cum vorbiți așa ? Doar mergem Dincolo !
 NAT — Ei și ?
 MOARTEA — Și benzina ? Cine o cum-pără ?
 NAT — Doar n-o să mergem cu mașina.
 MOARTEA — Veți fi surprins. (*Din ce în ce mai agitat.*) Ascultați, poate îmi dați o șansă să-mi recuperez bănuții ? Altfel o să am niște probleme...
 NAT — Cum doriți. Jucăm ce vreți. Mă simt în stare să-mi mai câștig o săptămînă, poate o lună... Poate un an, după cum jucați !
 MOARTEA — Și-n timpul ăsta eu stau pe tușă ?
 NAT — Pe mâine !
 MOARTEA (*împins spre ușă*) — Știți vreun hotel mai bun ? Dar ce vorbesc eu de hotel ? N-am nici un ban. O să mă duc la gară, în sala de așteptare. (*Îi da ziarul.*)

NAT — Afară, afară, și lăsați-mi ziarul.
 (*I-l ia.*)
 MOARTEA (*ieșind*) — Și eu care credeam că-l înhaț fără nici o problemă ! De ce m-am lăsat eu antrenat în jocul lui de cărți ?
 NAT (*strigîndu-i din ușă*) — Și fiți atent la coborîre. La una din trepte s-a dezlîpît covorul.
 (*Ca o încununare, auzim un vacarm îngrozitor. Nat oftează, se apropie de noptieră și formează un număr de telefon.*)
 NAT — Alo, Moshe ? Aici e Nathan. Știi, nu-mi dau seama dacă mi-a făcut cineva o glumă, sau ce naiba a fost, dar tocmai a plecat de la mine Moartea. Am făcut un mic ginummy... Nu, Moartea. Moartea-n persoană !... Sau unul care pretinde a fi Moartea. În orice caz, nu te îngrijora, Moe. E un mare nătărău... e fraierul fraierilor !

Traducere de
 RADU F. ALEXANDRU
 și PUICA V. NIȚU

Doună clipe cu VASILE VOICULESCU

NICU FILIP

Venea adesea la noi, la Breaza, unde, privind cu fața spre gîrlă, avea o cameră a lui. Acolo, în casa streșenită larg, purta cu doctorul Friedman-Cîmpina, socialistul, și cu tata grija peisagistului Nicolae Constantinescu, prietenul bolnav, a cărui operă, în opinia lui Constantin Banu, vestea un nou Grigorescu.

Cu șevaletul în spinare, pictorul apuca drumul Ocinei, urcînd spre Bezdead. Verdele fagului, tăind pieziș întunecimile grave ale pădurilor de brad, se veșnicea pe efemerul unei pînze.

Aveam 17 ani.

Crescusem voluntar și puternic, liber, crezînd că totul mi se cuvine, cînd durerea a ciocănit la ușa mea. M-am dus la amicul tatii — părintele David — care, luat de-ale lui, mi-a dat un canon care m-a jignit. Mă-ntorceam acasă. Pe drumul gării poetul urca împovărat de-un geamantan.

— Bună dimineața, domn'doctor.

M-a cumpărat dintr-o clipită.

— Ce-i cu tine? Ești bolnav?

— Nu.

— Atunci ce ai?

— Ce să am? Nimic.

În lumina tremurată a apusului, soarele aprindea văpăi pe clăbucete. Mi-a părut rău c-am fost ursuz și am deschis vorba, sub un nuc. M-a ascultat și n-a întrebat nimic. Din vipușca pleoapelor, am simțit, mă ocrotea o putere mare. Cuta tăind pieziș sprîncenele ca paiul de secară, se adîncise tare. Arcul buzelor rămînea mai departe ars, pierdut în barba înspicată în roșu. S-a urcat în camera lui, unde a uitat de el. Scria lungit pe pat, pe planșeta de desen a sorei mele, Elena.

În zori m-a chemat la el.

— Știi ce?

— Ce să știu, domn'doctor?

— Mergi cu mine.

— Unde?

— Să sapi o fîntînă.

— Eu?

— Tu.

Vuietul îndepărtat al Prahovei împletea zumzete de viespi în ceasul dimineții. Am luat drumul Ocinei. Venea cu noi Stoian solomonarul. Stoian chema șerpilor și-i ferma. Intrați în puterea lui, îi făcea de piatră. Era vestit pînă departe. Îl ducea la vîna apei o nua nedescojită de alun. Îl chemau necăjiții Bărașanului și dobrogenii cu turmele pascănd Canarele Caliacrei.

Drumul urca lutos și sterp printre tufe de alun. Departe, pădurea se rărea. Ne-am dat jos din car. Stoian a luat-o înainte cu nuaia lui; noi, după el. În goliștea dintre tufani a încremenit, apucat de o putere, ca paiul prins în sorb. Nuaia a tremurat în mîna lui.

— Aci, mormăi solomonarul, înfigînd nuaia în pămînt.

— Aici, încuviință poetul.

— Săpă.

— Ce să sap?

— Cum ce? Fîntîna.

— Acuș?

— Acu.

M-am încordat ca-n fața unui dușman. Am luat tîrnăcopul și am pus spinarea la săpat. Trecuse de prînzul mare cînd, din coasta dealului a țîșnit o tulbureală. Unda s-a îngroșat, limpede, șerpuiind printre bulgării de pămînt, și-a luat o rădașcă cu țepi strălucind albaștri pe cleștele coarnelor ce apucau în gol. Lespeziile de piatră le-am cărat opintind fără ajutor.

Fîntîna am dat-o uitării.

A venit războiul cu greul lui. Viața mi-a curs printre degete; n-am știut să-nchid palma, s-o opresc.

leșisem dintr-o nedreptate. Rana supura. Mușcaseră din mine ai mei, și asta nu se uită. Era toamnă, una din toamnele ce îmbracă în aur prispelile de piatră ale munților. Casa copilăriei nu mai era. Mi-o smulsese cu acte „baronul”, cel înfierat de Argezi, prin trepădușul lui de afaceri Herman Zoldy, care a furnizat asasinilor lui Iorga și Magiaru pistoalele „Bereta” cu ritul bont.

După ani a răsunat în ființa mea o chemare. Mă striga fîntîna. Mă striga trecutul — singurul bun al meu, în care sta crestat binele și răul.

Urc drumul Ocinei; nu mai e același pas. Apa curge printre pietrele uriașe, smulse pămîntului cu ranga și sudoarea mea. Toate sînt cum au fost, doar dealurile și-au mutat copacii mai aproape de cer. Tai Valea Birsei pe o potecă. Măcieșile stau gata să cadă în lutul reavăn.

Fîntîna mă întîmpină cu răcoare.

Timpul bate din ce în ce mai rar sub tîmpla mea și-a lumii. O vulpe iscodește dintre cîtini. Ciulește urechile, le întoarce pîlnie, să prindă primăjdia cu o clipă mai devreme, poate prada.

Dinspre vale vin care încărcate cu bușteni. În dreptul fîntîinii opresc. Buștenarii se dau jos agale. Au o singură căldară. Adapă boii. Beau și ei, cu înghițituri mari și rare. Cel cu căldarea, muntean așos, înalt, face semnul crucii.

— Dumnezeu să-l ierte...

— Pe cine? întrebă unul.

— Pă mort. Al d-a făcut fîntîna. Bună apă.

— Bună, întărește altul.

Mă întîlneam cu mine însumi, dincolo de-o moarte. V. Voiculescu a aruncat sămînta; darul trece dintr-o mînă în alta, ca povestea.

Și l-am văzut atunci cu ochiul minții, așa cum l-am întîlnit ultima dată, în iarna lui '62, pe-o alee în dreptul statuii unde ochiul de-abia că mai citește: Maica Smara. Un alt Voiculescu, uriaș, ieșit din durere și chin. Adus ușor de spate, cu părul și barba răsirate alb în albul iernii; cu ochii larg deschiși, albaștri. Nedreaptă, soarta îl lovea, adîncind mai mult ulucul săpat între sprincene.

Zahei își dăruia, din întuneric, ochii.

Aflîndu-se la o masă cu cîțiva cunoscuți — printre care și un milionar ce stătea cu mîinile în buzunare — Mark Twain remarcă:

— Pentru prima oară mi-e dat să văd un milionar care să stea cu mîinile în propriile lui buzunare...

*

A două zi, după premieră, parlamentul francez interzise reprezentarea lui *Tartuffe*. Gurile rele pretindeau că președintele parlamentului, Guillaume de Lamoignon, se simțea vizat prin personajul titular...

Întrebat de ce a introdus în piesă acele replici insidioase, Molière a răspuns:

— De vreme ce politicienilor le este îngăduit să joace comedie, de ce n-aș ține și eu predici pe scenă?

*

După succesul răsunător obținut de comedia *Le monde ou l'on s'ennuie*, Edouard Pailleron, îndemnat de admiratorii săi, începu să-i viziteze pe membrii Academiei — știut fiind că astfel începe calea către cucerirea unui fotoliu printre „nemuritori”. Vizitîndu-l pe Ernest Renan, acesta îl invită în biroul său și-i oferî un scaun.

Iar Pailleron:

— Sînteți foarte amabil, măestre, accept scaunul, dar țin să vă aduc la cunoștință că prefer un fotoliu!

*

Cum făcuseră și cu trei ani înainte — la premiera dramei *Dama cu camellii* — s-au găsit

răuvoitori care și la premiera comediei *Le Demi-Monde* de Dumas-fiul pretindeau că în verva textului și forța dramatică a piesei se simte „vîna” lui... Dumas-tatăl. Unul dintre ei a mers pînă acolo încît i-a spus acestuia din urmă:

— Cred că și dumneata ai un oarecare merit în acest succes...

— Un oarecare merit?! Nu, domnule, nu un oarecare merit, ci principalul merit! replică Dumas-tatăl.

— ?!

se non
e vero

• • •

— Fiindcă eu sînt autorul autorului! încheie încîntat creatorul lui Monte-Cristo.

*

Eugène Sue plecă de la un chef împreună cu un prieten. Pe scări, prietenul face un pas greșit și-și scrîntește piciorul. Este dus acasă, unde autorul *Misterelor Parisului*, care fusese chirurg în marină, îi imobilizează piciorul cu un pansament magistral executat.

A doua zi s-a dovedit necesară refacerea pansamentului: fusese imobilizat piciorul... sănătos.

Alegerea romancierului Octave Feuillet la Academia Franceză a stîrnit mare vîlvă. După solemnitatea primirii, în ianuarie 1883, unele ziare au publicat articole în care protestau cu înverșunarea, altele simple foiletoane satirice. Iar ziarul „La Presse” a inserat faptul într-o notiță de trei rînduri la rubrica intitulată „Crime și delict”...

*

Într-un cerc de literați, Voltaire avea numai cuvinte de laudă pentru naturalistul elvețian Albrecht von Haller. Unul dintre cei de față îl întrerupse:

— Dumneavoastră, domnule Voltaire, aveți o părere foarte bună despre domnul von Haller, care la rîndul său are o părere contrară despre dumneavoastră.

Autorul lui Zadig se gîndi o clipă, apoi:

— În acest caz, probabil că ne înșelăm amîndoi!

*

Rabelais povestește unui prieten:

— Am fost aseară la „Cocoșul de aur” unde am mîncat un curcan excelent! Era delicios, cîntărea paisprezece livre, era umplut cu ciuperci și castane, condimentat, fraged, se topea în gură. N-am lăsat decît oasele.

— Cîți ați fost la masă, întrebă prietenul.

— Doi, răspunse Rabelais

— Doi!? repetă mirat celălalt.

— Da, doi! Curcanul și cu mine.

CU SADOVEANU IN DELTA

VERA HUDICI

Vaporul cu steagul fluturînd la catarg, plutea agale pe unul din brațele Dunării, salutat mări-
nărește de celelalte vase întîlnite în cale, semn că sub pavilionul ridicat călătorește un demnitar : omul
de stat era Mihail Sadoveanu, în vremea aceea vicepreședinte al Marii Adunări Naționale. Din îndemnul
lui se organizase, pentru breasla scriitoricească, o excursie de o săptămînă în Delta Dunării.

Încă de la Gara de Nord se strînseseră în preajma sa scriitori vîrstnici și tineri, chibîțînd la jocul
de șah, povestind întîmplări ciudate sau hazlii, ori tachineîndu-se între ei. Această gardă voluntară se
primenea pe nesimțite ; unii se apropiau, alții se depărtau, astfel încît cercul rămînea mereu întreg. Și
eu rîvneam să ajung în preajma vrăjitorului copilăriei mele, tot timpul îi dădeam tîrcoale. Venisem
anume pentru el, aș fi vrut să-i spun ce eu însemnat cărțile lui pentru mine, pentru generația mea.
Odată, la o oră de limbă română, citeam fragmentul cu moartea căprioarei, din povestirea „În pădurea
Pietrișorului” — și parcă auzeam foșnetul vîntului, vedeam ochii căprioarei rănite, încețoșați de apro-
pierea morții, și mi se zbateau pleoapele să împiedice pornirea lacrimilor pe obraji. Profesoara îmi

cerea să dau cartea colegei de alături, dar eu nu mă puteam despărți de ea. Pe vremea aceea Mihail Sadoveanu îmi apărea inaccesibil, întocmai ca necunoscuții creatori ai Mioriței, ca Eminescu și Creangă, uriașii izvoditori de frumuseți, intrați în lumea basmelor alături de nemuritorii lor eroi.

Când am aflat că Mihail Sadoveanu poate fi văzut, cum se spune, în carne și oase, mi-a încolțit gândul că trebuie să-l caut, să-i ating măcar mîna cu care a scris acele pagini ce mi-au fermecat adolescența, m-au învățat să iubesc răsăriturile de soare, amurgurile, să cunosc oamenii și țara cu frumusețile și asprimile ei. Întîlnindu-l pe Sadoveanu, era ca și cum aș fi văzut, prin el, pe creatorii din vechime. Așteptam clipa aceea cu înfrigurarea trăită în copilărie, cînd pîdeam curcubeul coborînd să bea apă. Atunci alergam către fîntîna binecuvîntată prin băltoacele ivite după ploaie, prin mîluri hleioase — de obicei curcubeul își alegea fîntînile pe imășuri depărtate de sat — și, spre desparerea mea, ajungeam totdeauna prea tîrziu.

Și acum, pe vapor, mă prindea teama că nici de astă dată nu voi reuși să-i vorbesc Maestrului despre toate acestea. În zadar mă învîrteam prin preajma lui, pasul hotărîtor tot nu eram în stare să-l fac, deși aveam și un pretext: redacția revistei la care lucram, îmi ceruse să-i dau un interviu. Sfîșia mă silea să tot amîn.

Deși mă aflam pentru înfrîa oară în Delta Dunării și priveam atîtea minunății tulburătoare, toate mi se păreau familiare; le cunoșteam din scrierile lui. Fără să vreau, repetam la fiecare nou peisaj înfrînit: „Ca în Sadoveanu!” — Și asta aș fi vrut să-i spun, iar el era atît de aproape.

Uneori rămînea singur, tăcut privind undeva, departe. M-aș fi putut apropia atunci de el, dar nu îndrăzneam, de teamă să nu-l tulbur gîndurile; îl urmăream doar pe furiș, ca un observator foarte conștiincios.

Excursia nu se desfășura exact după programul pe care îl știam pe de rost. Chiar din primele zile s-au ivit schimbări neprevăzute în itinerar... În portul Tulcea, vaporul a fost așteptat de o mulțime impresionantă de admiratori; cred că veniseră toți elevii din oraș în frunte cu profesorii lor: cereau să-l vadă pe Mihail Sadoveanu. După o scurtă parlamentare cu căpitanul vasului, li s-a îngăduit tulcenilor să urce pe punte. S-a organizat spontan un recital de poezie. Atunci l-am auzit întâia dată pe Mihail Sadoveanu recitând din Eminescu. Îmi sună și acum în urechi glasul profund, puțin cîntat „Sara pe deal, buciumul sună cu jale”...

În lumina soarelui de mai, mi se părea că îl văd aveau pe Eminescu în mantie albastră, pășind maestuos către adunarea de pe puntea vasului. Cu privirea așternută pe chipul nemuritorului poet, Mihail Sadoveanu continua să repete zicerea răscolitoare — a celui de la a cărui naștere se împlinise un veac. Multă vreme după ieșirea din portul însuflețit de dragoste pentru poezie, maestrul a stat în picioare, ca o statuie masivă, neclintită, privind valurile poleite de sulile piezișe ale soarelui, astrul pe care l-a zugrăvit de atâtea ori, de la ivirea din adîncul întunericii și pînă la cufundarea în întuneric, de partea cealaltă a orizontului. Eram convinsă că vedea, în continuare, chipul Luceafărului, urmărindu-i plutirea pe „învălmășura cale”...

Apropierea dintre Eminescu și Sadoveanu mi-a umplut sufletul și la popasul pe lacul Tătaru, unde am ajuns cu bărcile, peste treizeci, înșirate una după alta, pe o potecă de apă ivită printre trestii. Am întîlnit în drum colonii de pelicani, de țigănuși. Prin stufăriș zburăteau rațe sălbatice și alte nemuri de păsări, cum numai în soborul aripatei descris de Sadoveanu mai puteai zări, iar pe lacul albit de nuferi pluteau grațioasele lebede. Privindu-le, îngînam în minte peisajul din „Somnoroase păsărele”; poate de aceea nu reușeam să despart cele două figuri aproape legendare, deși una se afla aveau printre noi.

Emoția pe care o trăiam fără încetare în acele zile, lîngă cîntărețul cel mai profund al naturii patriei noastre, am descoperit-o și pe chipul unor fete din Delta, muncitoare la o chirhana pe brațul Sfîntul Gheorghe. Voinice, în picioare cu niște cizme de cauciuc pe măsura uriașilor, cu părul strîns în basmale colorate, stăteau aliniate soldățește, pe două rînduri, cu flori de cîmp în brațe, privind fascinate pe marea lor oaspete.

Deosebit de emoționant a fost și popasul la Taliane, unde am ajuns după multe peripecii, pentru că din vapor a trebuit să coborîm în șalupe, de aici în bărci... Pescarii l-au așteptat pe Mihail Sadoveanu și pe soții lui — folosesc o expresie des întîlnită la marele povestitor — cu un munte de mămăligă și cîteva movile de pește fiert și răsturnat direct pe scîndura galbenă ca lămîia a unei mese lungi și înguste, ca pentru oșpețe mari.

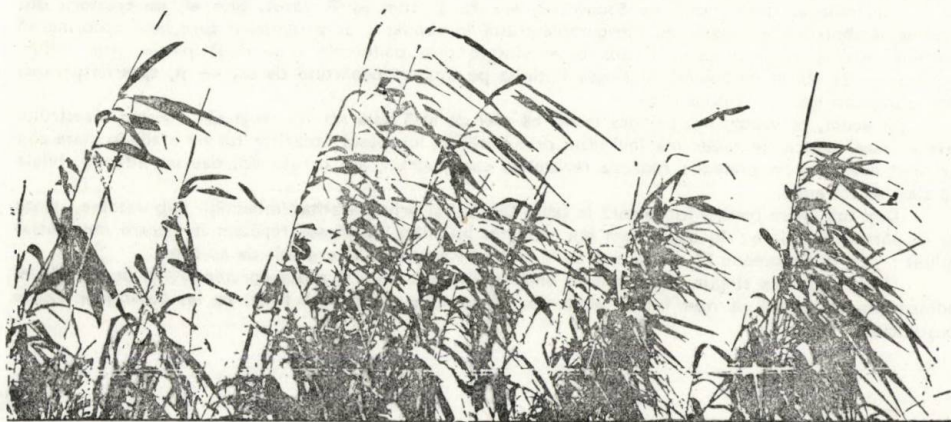
Cu pas apăsător, Mihail Sadoveanu s-a apropiat de masă, a rupt o bucată din aurul aburind, a ridicat din grămadă, cu două degete, un pește, și, gustînd, a făcut semn și celorlalți să se înfrupte din tradiționala mîncare pescărească. Părea un șef de trib, sau capul unei familii numeroase la o sărbătoare rituală. O clipă mi-a venit în minte „Hanul Ancuței” — bucatele nu se asemănau și nici oale noi cu vin nu aducea nimeni, totuși atmosfera din jur părea din basme.

Rupeau cu mîna din uriașa mămăligă și alegeau peștii după plac, poezii și prozatorii țării care îl însoțeau pe clasicul în viață al literaturii românești, arătîndu-i prețuirea lor nețărmurită.

Poate că și prezența atîtor scriitori cunoscuți de întreaga românie — pe mulți îi citisem și-i veneram — mă făcea atît de sfioasă, fiindu-mi cu neputință să deschid gura, să-mi spun gîndurile cu glas tare. Nici măcar acolo, la masa aceea veselă, zgomotoasă, cînd puteam atît de firesc să mă apropiu de Maestru, fără să-mi fie teamă că-l stînjinesc, nici măcar atunci n-am reușit să fac pasul hotărîtor. Continuum totuși să mă învîrt prin preajma lui, așteptam parcă o minune, să se întîmple ceva, să prind puțin curaj... Și iată că minunea s-a petrecut în ultima zi a excursiei, cînd am observat mîna vrăjitorului întinzîndu-se spre mine, iar arătătorul făcut cîrlig mă chema în felul cum flăcăii din satul meu își invitau fetele la joc. Îmbujorată și năîngă, m-am repezit, împiedicîndu-mă pe loc drept.

„Hai, curaj! Sîntem doar cunoștințe vechi!” „Mă cunoașteți?” — am bîlbîit eu. „Ai publicat două povestiri cari rămîn. Da’ sînt bucuroși că am prilejul să-ți dau un sfat: niciodată să nu scrii că sub gard creșteau buruieni, ci să le numești, urzică, holbură, nalbă, pir... și ce mai vezi acolo...”

Cît am valorificat din sfatul primit atunci, nu știu. Clikele acelea însă nu le voi uita cît voi trăi.

Pe şevalet, de multe săptămîni, tabloul ăsta.

Eu (naratorul) îmi dezbrac canadiana.

Jana cu scrumiera pe genunchiul drept.

— Cum îl vei intitula ? întreabă Jana.

— **Mormîntul etrusc**, titlu provizoriu, zice Savu.

(Azi el e mort de cîteva luni, e îngropat, e putred. Văduva Savu îmi aduce un scaun. Spune că va vinde un tablou să plătească lumina, încălzitul, acoperişul. Ştiam, înainte de a-mi spune, că va vinde să plătească. Zice : Mi-au dat un ajutor de la Fondul Plastic. Răspund : Da. Simt aici odihnă şi răcoare, ca lângă un mormînt etrusc. Nu ştiu dacă un mormînt etrusc inspiră o odihnă aparte, un repaos anume.)

El pictează. N-a băut mult, azi. E afumat, ca omu'.

— Gustă un deget, zice întinzîndu-mi sticla.

Gust două degete. Tare. Intră Nelu. Timid, total lipsit de tupeu contemporan.

Savu pictorul pune pe pînză culoare albă. Aco-peră cu alb un detaliu pictat înainte. Tabloul acesta are cîteva straturi. Fiecare îl acoperă pe celălalt

— Ce faci ? întreabă Nelu.

— Asta fac, răspunde Savu pictorul.

(Lîngă văduva Savu ai un statut de victimă, zice Jana. Îţi vin în minte tot felul de lucruri. Ştii de ce spun asta. Primul ei bărbat s-a aruncat din tren, sau a căzut, nu se ştie. Sora ei a căzut de la etajul şase, sau s-a aruncat, nu se ştie. Cumnatul ei — nu-ţi mai povestesc. Jana continuă : Are femeia asta un stil inde-cis de a te pune în contact cu moartea.)

Intră lancu în atelier.

— Ce-i nou ? întreabă Savu pictînd.

— Am fost la doctor cu băiatul. E tot mai agi-tat, impulsiv, vorbeşte incoerent. Un puseu schizo, zice doctorul. Nu-mi convine tratamentul prescris de el. Nu vreau să-l îndop cu neuroleptice. Caut un psihiatru bun. Un yogin. Ştii voi ?

— Ştiu eu.

— Du-mă. E priceput ?

— E cel mai priceput.

— Îl va salva ?

— Nu, nu-l va salva de la prăbuşire mentală. Dar îl va face să poată trăi după ce prăbuşirea se va produce.

— Mă sperii, ce dracu !

Pictorul rămîne cu pensula în aer. Acum o lasă. Deschide sticla adusă de Nelu. Bea o dușcă, ne întinde sticla. Nelu asta are relații dubioase, naiba știe de unde face rost de whisky, el, candidul. Unde găsești whisky, mă ? Nu vă spun, e pontul meu. La bișniță ? Da, la bișniță. Așa, și l-a adus sifiliticul ăla al tău ? Da, el ; dar nu mai este sifilitic ; că l-am tratat.

Nelu e laborant la un spital de boli venerice. Face analize, reacții pe culturi de bacterii, ca să depisteze gonococi și alte treburile din astea. Dar e un tip formidabil. E un răzvărit pe el însuși, cum zice șefa lui de laborator, căreia el îi sechestrează aparatura, instalațiile, și face experiențe pe cont propriu, după orele de serviciu. — Nelule, zice șefa de laborator, te las să-ți faci de cap numai pentru ca într-o zi, cînd vei lua premiul NOBEL, să nu spui că n-ai găsit înțelegere din partea conducerii. — Ha, ha, ha, răspunde Nelu laborantului.

— Ei, și-a mai vorbit vreuna ?

— Da, a vorbit un aloes.

— A spus tot, sau încă nu ?

Adică Nelu a reluat experimentul Hoshimito. Altfel zis : încearcă transformarea suferinței electrice a plantei în sunet.

— Treceți pe la mine, la laborator, să vedeți, să auziți, zice Nelu. Pun la punct un cod elementar de discurs al plantei, un cod pe bază de durere. Spre deosebire de Hoshimito care, în acest timp, selectează un cod pe bază de frică.

— Mă, tu ești genial.

— Ce să-i faci, sînt dac romanizat.

— Și toți dacia romanizați sînt geniali ?

— Patrimoniu local, ce mai.

— Dacă vinzi descoperirea ta, cea despre a doua linie de transmutație, să știi că ăia îți dau dolari.

— V-o vînd vouă, dați-mi pe ea ceva pileală.

Savu pictează. Adică mișcă pensula. Fără s-o fi înmuiat în culoare. Întinde pastă umedă din tușă precedentă. Griul.

Intră Dan, inginerul, fredonînd ceva.

— Te deranjam dacă pălăvrăgim ? întrebă el.

— Dimpotrivă. N-ai băgat de seamă că eu pictez tot ce vorbiți voi.

— Aha, așa arată ce-am spus eu ?

— Exact așa. Pictez ce aud.

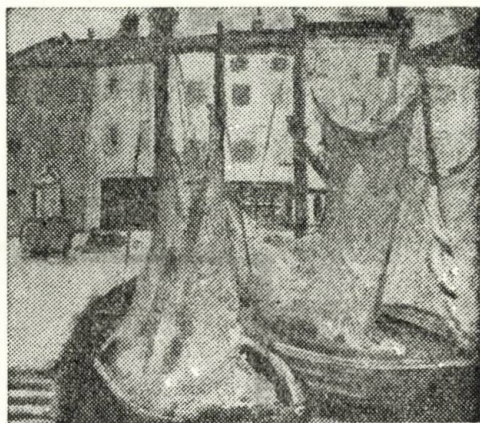
— Informaționalul sau energia ?

— Asta numai tu știi, că ești inginer.

(Cum arată un mormînt etrusc ? mă întrebă doamna Savu. Așadar, la Roma, m-am interesat. Mi-a dat explicații Fausta Nera, custode la Museo Nazionale. M-a dus la fața locului. Aveau acolo așa ceva : în situ. Cui si sovrappengono due buccine, la fronte del sarcofago, questa maschera tragica maschile ; i valori espressivi di disperazione, ma forse il senso di serenità della morte.) *

O albină, intrată prin fereastra deschisă. Se apropie de tablou, făcînd două încercări de atingere. Privim amuzați, noi știm că pictorii au păcălit insectele, animale, maștri. Ai pus miere acolo, măi ? Nu, răspunde Dan în locul lui Savu ; a pus lungimea de undă a mierii.

Dan e cibernetician. De aceea nu-i tace gura și ne explică cum vine asta, să nu murim proști. Savu pictează lucruri pe care nu le știe. El produce întâmplări pe care nu le știe.

Th. Pallady : „Bărci“

Dan inginerul : Priviți aici, un plus luminos din registrul infraroșului. Nu-l putem percepe decît prin porii pielii. Dacă aș converti în electricitate puterea acestui gram de culoare, am muri cu toții electrocuțați.

— Dați albina asta afară, zic.

— Tu de ce nu scoți o vorbă, Fanariotule ? Ce mustăcești acolo ? Ce nu-ți place la noi ?

— Cine și-a spus că nu-mi place ?

— Văd după figură. După aere. Vrei să spui că tu ești un ins care a reușit în viață ? Un ins care s-a ajuns ? Mă uit la tine de un ceas și-mi zic : deci așa arată mutra unui om care a reușit. Da ?

— Sînteți niște tipi trăsniți, zice Fanariotul.

Jana face ochii mari, ca la cititul pe semiîntuneric, sau ca la cititul printre rînduri. E o candidă, ce mai. Nimeni n-ar lua-o de nevastă în starea în care se află.

(Azi Savu e mort. Îngropat. Mi-a dat o pînză în septembrie trecut, înainte ca eu să plec în Italia. Pictura e așa : Pe un fond alb-gri, o nucă albăstruie din care explodează un vîrf, un capăt de fulger, de arc voltaic. Pe verso scrie : Asta a început acum trei decenii arcul s-a încordat săgeata și ținta sînt de fapt un tot unic un organ vizionar el se petrece în trupul nostru. Dan era de față și mă invidia, cred.)

Jana ar trebui să stîrnească în ei spectacolul propriei lor limite. Pentru Jana nu s-a făcut nici o moarte de om. Puterea ei este mintea, ori pentru minte nu se face moarte de om. Poate moarte de supraom, da, însă de unde să iei.

Savu pictorul pune pastă dinspre margini spre centru. Centrul căzînd ușor, dinamic, spre stînga, spre roșu. El se ferește de violet. Violetul este o culoare înfometată.

— Eu am plecat, am curs, le zic.

— Încă nu te-au dat afară de la catedră ?

— Nu l-au dat, e util societății.

— Dar îl plătesc numai cu jumătate.

— Ai terminat lucrarea despre vindecarea destinelor ?

— Nici vorbă.

— Auziți, ăsta lucrează de trei-patru ani la o carte despre vindecarea destinului.

— Am nevoie de un numărător de particule. Unde găseșc ?

— Du-te la Măgurele. Mașina 405. Vrei să lucrezi cu izotopi de viață scurtă sau cu ioni grei ? Întrebă acolo de unu' Pătrașcu, vărul meu.

— Înțeleg că mergi pe urmele lui Szondi ?

— Care Szondi, ăla care s-a sinucis la Berlin în '71 ?

— Nu ăla. Primul.

— Oarecum. Doar că el era maestru în pulsuni (specialitatea Janei, știți) ; iar eu sînt discipol în timpuri biotice.

Discipol — e mult zis. Antropologia își ia răspunsuri de departe. Urmașul se alege din prea multe forme vii. Poliploidul vă ascunde originea, desrinația. Ochii lui fildeșii. Totul e nevăzut, imperceptibil, de la genele lor care produc efecte fenotipice diferite, pînă la psihonii care ne hrănesc lăuntric. Trebuie să trec și prin asta, prin tot. „Un om s-ar putea sinucide cu propria lui electricitate ?” mă întreabă Jana. Eh, e nevoie de o electricitate infimă pentru fulgerele omului, ale sufletului. Caut. La urmă — e așa, o presimțire de bibliotecă universală care arde, într-o scînteie. Atunci aș pricepe totul. Îi privesc pe rînd, îmi îmbrac canadiana cu mesadă uzată. Nelu : Tu din jumătatea ta de normă nu-ți poți cumpăra o canadiană nouă ? Îl privesc pe Savu, el împinge actul de culori și forme ale tabloului spre ceva central, sferic. Poate acum el ne pictează protuberanțele nevăzute, cum stăm noi așa și ne amestecăm gîndurile, ne amestecăm zarva celulelor, ne țesem între noi.

(Pe aeroport, mă așteaptă Jana. Din discuția de patruzeci de ore care a urmat, rețin, pentru moment, această secvență ultrascurtă : Ai trecut pe la Montecasino ? / Da. / Ți-ai găsit bunicul ? Ai dat de vreo urmă ? / Nimic. Se știe că a evadat. Se știe că atunci au evadat mai mulți. Pe unii i-au împușcat, pe alții i-au prins mai tîrziu,

alții au scăpat. În 1919, primăvara. / / Acolo a fost un lagăr, după primul război mondial. Un lagăr de prizonieri imperiali. Bunicul Antim era cantor bisericesc și prizonier imperial. Capturat de italieni. Bunicul meu cantorul aude că imperiul austro-ungar a căzut și că administrația austriacă s-a retras din ducatul Bucovinei ; bunicul meu nu mai suportă prizonieratul. A fost o evadare în grup, dar spontană, neorganizată, nepregătită. El n-a mai ajuns viu acasă. Eu sînt acum în alt registru narativ. Eu reconstitui și caut. Realul acesta începe în realul acela. / / Am aflat din citite că în același lagăr a stat și cunoscutul profesor austriac Wittgen. Mai știu că profesorul era pasionat de modul de a fi viu, natural, autentic. Mai știu că bunicul meu Antim studia cîntul gregorian. Din puținele date pe care le dețin, cred că ei doi nu s-au cunoscut. Deși erau de aceeași anvergură, stăteau în aceeași îngrămăditură, stăteau în bătaia aceluiași glonte. Doamne, să stați în bătaia aceluiași glonte și să trăiți atît de dezbrățați, atît de străini unul de altul !)

Reîntors de la Roma, așadar, trec pe la Savu. Aflu că a băut otravă, din greșeală probabil. A tras o dușcă dintr-o sticlă de insecticid. E îngropat. Mi se spune numele cimitirului și alea. Voi trece.

Ei nu știau dacă a băut expre sau întîmplător. A confundat băuturile (alături de sticla cu insecticid era sticla de vin) sau nu mai trebuia să discearnă ? Cam aici era sticla, îmi arată doamna Savu ca și cum ar elucida ceva. Cam aici era vinul. Aici trupul său traversînd cadrul.

Sînt izbîit de vestea asta. Văduva Savu îmi aduce un scaun. Ea spune ceva, sau tace ceva. (Să hrănesc să vînd să plătesc să înghit să.) Știu ce urmează să facă ea, ei. În acest semn este înscrisă partea lor vie, numai partea lor vie, expansiunea lor, creșterea și stingerea de care ei mai sînt în stare.

Ideea de dreptate este coloana vertebrală a spiritului.

*

Dacă, privind în sus, nu simți invidie și privind în jos, nu simți dispreț, ești un om deosebit.

*

Uneori, sinceritatea este cea mai perfectă abilitate.

*

Orice adevăr este fecund. Dar nici minciuna nu se lasă mai prejos : o minciună naște pe alta.

Foot-balul solicită jucătorilor și picioarele și capul. Denumirea jocului care pune accentul pe picioare,

*

„stante
pede”

nedreptățește capul, care e solicitat și fizic (dovadă, loviturile decisive realizate cu capul) și intelectual : ca-

pul face deseori judecăți de mare finețe, într-o fracțiune de secundă.

*

Alții (mai puțini) mimează sănătatea.

Unii simulează boala.

Eroi și șmecherii au trăit întotdeauna în simbioză.

*

Și natura și omul crează lucruri frumoase sau urite. Cînd omul creează uritul, el întrece natura.

PETRE STRIHAN

la "CERCUL ARTISTIC"

Mă număr printre norocoșii muritori care l-au cunoscut mai de aproape pe Gheorghe Brăescu. În ciuda considerabilei diferențe de vîrstă și nu numai de vîrstă, marele umorist mi-a dat de la început o atenție greu de explicat, mai ales că mediul în care mă întîlnise nu are o carte de vizită care să mă recomande ca un tînăr prea cumsecade. Citisem de curînd schița „La clubul decavașilor”, unde ascuțitul bisturiului său opera necruțător în lumea cartoforilor.

M-am speriat mai întîi, cînd „domnul colonel”, cu o privire înghețată, de sfînx, s-a întors spre mine: „Spune mata, tinere, să ne dea niște marchere”. Suna a ordin. Totuși, fără replică, m-am ridicat îndată, cu sentimentul că îndeplinesc o sarcină plăcută și nu numai o datorie din cele nescrise ale chibișului. Chibiș... vorba vine, deoarece habar n-aveam de „bésigue”, un joc complicat, cu nu știu cîte perechi de cărți, la care punctele se marchează pe plăcuțe de lemn prevăzute cu niște lamele articulate. Colonelul ridică unele din lamele, făcînd să cadă altele, ceea ce producea un tăcînit plăcut la auz. Cu aceeași mină, cu stînga, împărțea cărțile și le etala cu o îndemînare care mă uimea. Era a doua seară cînd îl chibișam și tot nu pricepeam nimic, cu toate că prindeam destul de repede orice joc. De data aceasta, aproape că nu vedeam cărțile. Toată atenția îmi era îndreptată spre omul de lîngă mine, sexagenarul cu părul argintiu, din care o suviță îi cădea neglijent pe fruntea înaltă, cu obraji supti și brăzdați, cu privirea adîncă încărcată de încercările vieții, cu o impresionantă economie verbală. Sub aparența aceasta împietrită, austeră, mă străduiam să descopăr pe scriitorul a cărui apariție în arena literară, cu 12 ani în urmă, stîrnise un mare interes și prețuire în rîndul cititorilor și al criticilor, prin virulența cu care încondeia, sub forma unor schițe perfect realizate artistic, moravurile retrograde și ridicole din lumea cazonă. Sîncer vorbind, privindu-l de aproape și înregistrîndu-i fiecare mișcare și cuvînt, nu izbuteam să-l văd la dimensiunea reală sau să-l identific pe scriitorul care se impusese între timp ca un fruntaș al prozei satirice românești.

La sfîrșitul partidei de bésigue, domnul colonel — astfel cum i se spunea în club — m-a interpellat patern, cu un zîmbet abia mascat și fără preambul: „Ce cauți pe-aici, puiule?” Era să răspund că îmi prepar examenul de licență, căci asta trebuia să fac în primăvara aceea a lui 30, dacă un drăc nu-și vîra coada în treburile mele și nu mă îndemna să-mi pierd nopțile pe la „Cercul Artistic”. Recunosc că mă ispita grozav spectacolul acela de încordare nervoasă și de supralicitare a hazardului. Spectacol gratuit și inofensiv — ziceam eu — deoarece îmi închipuiam că nu sînt expus la vreo pagubă, neavînd în buzunare nici o lețcaie, dar mă înșelam.

Despre Gheorghe Brăescu n-aș putea să spun că era un pătimaș, privindu-l cum juca, cu o mină indiferentă ori deseori plictisită, chiar cînd era în cîștig. Aș zice mai curînd că avea o slăbiciune pe care și-o îngăduia cu toată luciditatea. Ceea ce nu tolera și nu ierta era însă lipsa de scrupule a faunei din așazisele cluburi, unde în afară de măruntele, meschinele „ciubucăreli”, se puneau la cale și se combinau afaceri pestilențiale, rău mirositoare.

„Prin cluburile pe unde mă duc — declarase Brăescu cu prilejul unui interviu* — am văzut de multe ori leșind deputați din cei mai năvăliți jucători de cărți și orice deputat e un viitor ministru” sau „...pensionari ce joacă toată ziua cărți, împreună cu politicieni care consideră țara un bun moștenit ce trece de la unul la altul, fără nici o obligație”.

Întrebarea pe care mi-o pusese așadar „Ce cauți pe-aici, puiule?” era mai mult un avertisment, ba și mai mult: o mustrare cu avertisment. Mărturisesc că nu m-am simțit deloc bine și n-am răspuns nimic, mai ales că avea dreptate, mare dreptate! Ce căutam eu acolo?

„Hai acasă — mi se adresă el din nou. E tîrziu... N-ai de învățat?”

* Viața literară, anul I, Nr. 26 din 6 noiembrie 1926.

Asta-i culmea ! De unde știa că aveam de învățat ? Se vedea pe fața mea ? Ți spusese cineva ? Nici vorbă... Marii scriitori au parcă niște antene ultrasensibile cu care interceptează pînă și gîndurile omului.

După ce am coborît în stradă, s-a oprit în loc și m-a măsurat cu aceeași privire severă : „Ți-e foame, nu-i așa ?”

„Nu, domnule colonel” — încercai eu să mint. Atunci l-am văzut pentru prima oară rîzînd, dar într-un fel care dezvăluia subit fondul lui de bonomie și de mare înțelegere. În aceeași clipă, mi-am dat seama că Brăescu era un sentimental și că imobilitatea gravă a chipului, ca și claustrările în tăcere erau înșelătoare. A stat un moment pe gînduri : „Să luăm un ciolan de porc afumat cu fasolică, aici, la Bandy !” Și am intrat într-o baracă de lemn destul de încăpătoare așezată pe terenul fostului parc Oteteleşeanu, unde se instalase provizoriu faimosul local de noapte al lui Bandy, la care veneau să-și amețească foamea, la ore tîrzii sau spre ziuă, „decavații” cu ochii scoși de nesomn și de cumplite lupte cu capriciile saboului.

Maestrul s-a închis în turnul tăcerii, de unde n-a evadat decît o dată, cînd a plătit consumația. Cu toate acestea, simțeam că m-am apropiat nițel de acela pe care îl prețuiam mult pentru creația lui, dar care mă cam decepționase din primul moment, părăindu-mi-se unul din cei mai ursuzi oameni ce întîlnisem în puținii mei ani. Au urmat multe alte convorbiri după aceea, cînd am avut prilejul să-l cunosc mai bine și să mă cunoscă. Profitam adesea de tăcerile lui, povestindu-i întîmplări cu haz și fără de haz, la care luasem parte și din aventurile mele... literare. Faptul că la vîrsta de 19 ani fuseseam inițiatorul și conducătorul unei reviste literare, parcă nu l-a prea impresionat. „Trebuie să te iei mai înțîi la trîntă cu viața și pe urmă să te apuci de scris, dacă ai har. Dacă n-ai... lasă-te păgubaș. Adu-mi și mie ceva scris, ceva tipărit”.

Și i-am adus cîteva numere din revista „Falanga”, unde publicasem, în 1928 niște schițe umoristice.

„A ! Faci parte din empireu ? Te adapi din umorul lui Mihalache Dragomirescu ?” m-a luat în răspăr maestrul. Mi s-a tăiat respirația, dar mi-am venit în fire cînd, după ce mi-a citit una din schițe, mi-a acordat un zîmbet : „Nu e rea, dragă. Eu însă nu-ți spun ceea ce mi-a spus mie Dragomirescu. Ar trebui să vii pe la mine, să mai faci nițeluș școală”.

Cu timpul, Gheorghe Brăescu mi-a arătat din ce în ce mai multă bunăvoință și încredere, desțîndu-mi uneori din proiectele sale. Avea marea dorință să scoată o revistă umoristică, unde să fie stigmatizate sau luate în zeflemea scăderile, viciile și racilele societății burgheze, dar într-un stil mai elevat, cu un spirit fin, „la care să rîdă lumea, nu să hohotească ca jandarmii”. Din multele titluri pe care și le propusese de cînd frămînta ideia înființării acestei reviste, se opri — după cum mi-a mărturisit — la acela de „Rățoiul”. Nu știu dacă acest titlu a mai fost menționat undeva. Eu, cel puțin, nu l-am întîlnit în vreo publicație a vremii sau în comentariile critice sau prefețele la edițiile operelor sale. Intenționase totodată să mă onoreze cu funcția de secretar de redacție, dar proiectul cu Rățoiul a rămas... baltă.

1968 : Scriitori români în vizită în Bulgaria. De la stînga la dreapta : Mihail Davidoglu, Nicolae Jianu, Laurențiu Fulga, Nicolae Mărgeanu, Dumitru Corbea și Traian Iancu

FRAGMENTE

- Există amintiri care în anumite împrejurări dor, cum doare locul unei răni când se schimbă vremea.
- Piatra filozofală a artei ar fi să poți păstra neschimbat în intensitate fulgerul revelației. Problema la fel de greu rezolvabilă ca și aceea a păstrării energiei solare din zilele calde în cele reci.
- Am observat că cea mai acută senzație de libertate interioară am avut-o, paradoxal, atunci când nu aveam dreptul să decid nimic și tot ce-mi rămânea de făcut era să contemp lu și să meditez asupra întâmplărilor și faptelor al căror martor pasiv, dar oglinditor, eram.
- Importantă nu e cauza suferinței, ci intensitatea ei. Poți să suferi pentru o jignire cât ar suferi altul pentru un cataclism. De altfel, suferi de multe ori chiar după ce ți-a devenit indiferent obiectul, și chiar cauza, suferinței.
- Nu am scris niciodată o poezie de dicteu automat sau de joc muzical și întâmplător cu vorbele; gândul meu a fost de cele mai multe ori limpede, iar mesajul meu se voia întotdeauna explicit. Cu cât trece timpul însă, observ cum, fără voia mea și dincolo de mine, logicii mele omenestești îi sînt șterse contururile și multiplicată sensurile, un halo neintenționat și uneori neînțeles se insinuează în vorbele care încep să dea mai mult decît le dădusem eu. Textul născut astfel, scris de mîna mea, aparține în cel puțin egală măsură fazelor lunii sau cine știe căror alte misterioase forțe ale universului, sau poeziei neîmblînzite încă de cuvînt. Într-un mod oarecum abuziv, acest text final poartă numele meu.
- Nimic nu e mai ciudat decît felul brusc, maladiv în care, scriînd, pot să trec de la cea mai neagră deprimare la cea mai transparentă beatitudine, și totul legat de o frază — uneori fără nici o importanță — care îmi vine sau nu-mi vine în minte. Această neserioasă, dar atît de reală suferință, această efemeră, dar mereu repetată tragedie îmi face viața fărîme din care nu se leagă în afara paginilor nimic.
- Cînd povestesc anumite lucruri văzute, spuse acestea mă impresionează mai tare decît atunci cînd le-am văzut. Mă impresi-

sionează mai tare redarea — de către mine — a realității, decît realitatea nemijlocită. E vorba, oare, de o emoție amînată care mă atinge mai tîrziu sau de o emoție care mă atinge numai în momentul în care a devenit artistică (prin povestire) ?

- Dacă n-am fi convinși că ne mai așteaptă o existență (și aceea infinit încăpătoare de experiențe și de încercări) nu ne-am putea permite (instinctul nostru de conservare nu ne-ar îngădui) să o risipim atît de prostește pe aceasta.
- Marea respirînd ca un om în somn și, din cînd în cînd, — la cîte o pauză mai mare între valuri — dîndu-mi emoția că nu mai vine respirația următoare, că a murit.
- Poate că pietrele nu fac decît să doarmă și ele, dar noi nu avem destul timp ca să prîndem și clipa cînd se trezesc. Pentru secunde efemeride, eu însămi, dormind, sînt mai minerală decît o piatră.
- Nu respect straniul decît dacă are curajul să se lase cuprins — umilit și amplificat prin umilință — între limitele normalității, așa cum nu admir arta decît dacă are curajul — și umilința — să-și asume un sens.
- Ce înaltă părere avem despre noi, din moment ce a fi uman înseamnă a fi bun, cînd ar putea însemna atîtea alte lucruri.
- Pe strada copilăriei mele, mureș era un cuvînt de rușine, insultător. „Ce te ții

aşa măreaţă? "Îmi striga fetiţa din vecinî atunci cînd nu voiam să mă joc cu ea; şi această imprecuaţie mă făcea să cedez, să fac orice mi-ar cere. Măreţ însemna încrezut, dispreţuitor şi, începînd de atunci, aveam să fiu toată viaţa terorizată de posibilitatea lansării acestei acuzaţii. De atunci a început spaima mea de a nu călca prin ceva obligatoria egalitate şi grija de a nu fi acuzată de măreţie, chiar dacă, între timp, descoperisem o altă semnificaţie cuvîntului.

- „Ai puţintică răbdare“ nu este decît — văzută în oglindă satirică — înclinarea noastră de a aştepta, de a lăsa lucrurile să se coacă, să treacă de la sine. Am fost întotdeauna, şi sîntem încă, un popor cu foarte multă răbdare.
- În acele perioade magice, de graţie, de cîte ori mi se întîmpla să nu am nici o idee, adormeam. Şi totul se refăcea de la sine, în vis. Apoi mă trezeam şi continuam să descriu materia primă pe care o acumulasem şi care se putea regenera atît de simplu, asemenea singelui. Descoperisem, de fapt, un perpetuum mobile.
- Nu ştiu inventa nimic, nu ştiu decît transcrie ceea ce trăiesc. Cînd scriu proză, acest adevăr este evident: nu încerc să compun nici cea mai mică situaţie sau personaj. Cînd scriu versuri, nu fac decît să transcriu poezia pe care o secretez; nu fac nimic pentru a o înmulţi, pentru a o multiplica, pentru a mai inventa alta pe lîngă ea. Tot ce pot eu să fac este să creez condiţiile favorabile acestei secreţii. Sînt un culegător fericit de fructe în păduri sau un agricultor muncind din greu pămîntul pentru a-l face să rodească, nu sînt un creator de fructe. Îmi lipseşte capacitatea de creaţie pe care, de altfel, nu mi-o doresc şi de care mă tem. Asta e şi marea mea noroc: nu sînt scriitor, sînt numai poet.
- Uneori îmi vine şi mie să spun despre ceea ce trăiesc, aşa cum fac alţii: „Ce păcat că nu ştiu să scriu — ar fi un adevărat roman“. De fapt, dacă aş şti sau nu să scriu, ar rămîne de văzut. Ceea ce mă împiedică s-o fac nu este incapacitatea propriu-zisă, ci un anume dispreţ, devenit prejudecată, pentru epică, pentru ceea ce Eminescu numea „O istorie pe apă“. Nu mă văd descriind fapte, comportamente al căror sens să fie numai realist. Mi se pare derizoriu. Nu mă văd scriind: „El se aşează la masă, şi turnă apă în pahar şi zise:“. Şi, de altfel, faptele aproape că nici nu există. Există numai veşnica lor interpretare şi reconstituire. O reconstituire care, dacă urmează legile obiective ale logicii, sînt că se depărtează de adevăr.

din poezia chinei

Du-Fu (712-762)

Primăvara

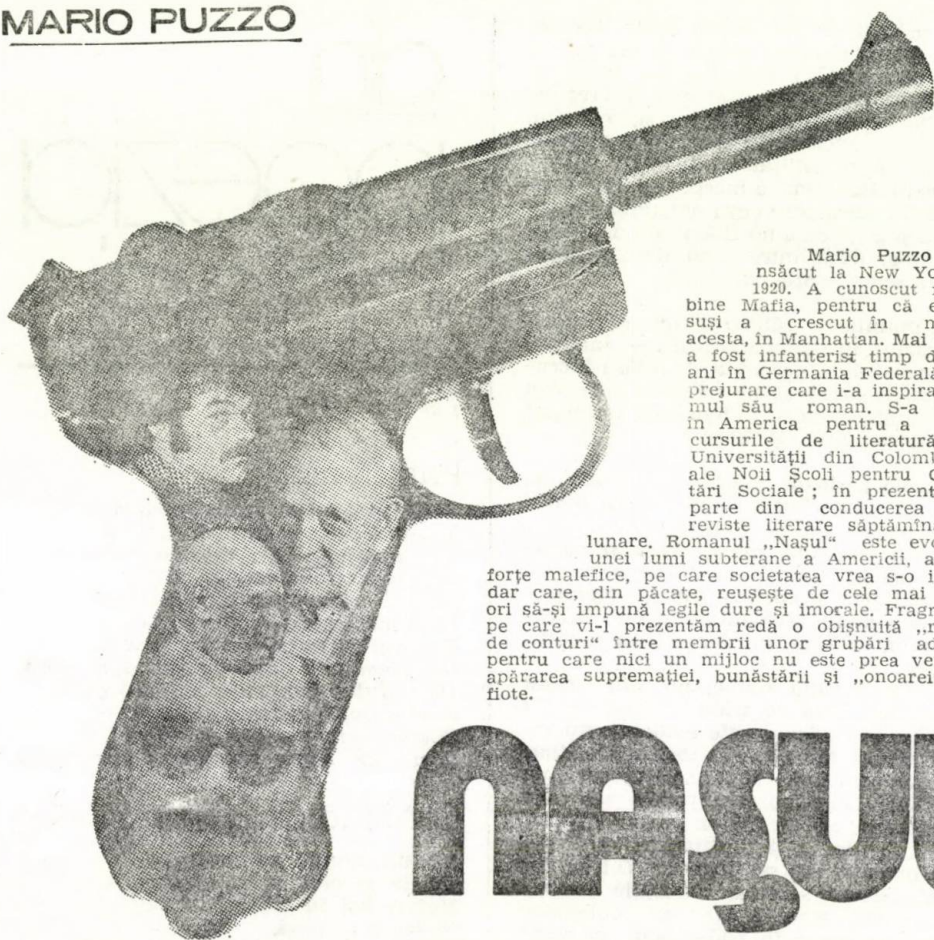
Astă noapte am auzit bubuind
Tunetul între pereţii de lut
Ai fluviului... Fără de veste
Pătrunde primăvara-n cetate.
Ploaia măruntă stîrneşte culori
În florile-amorţite de iarnă.
Fazanul îşi tot cheamă perechea,
Dau semn de ducă berzele, spre nord.
De-o dulce jale mi-e sufletul greu.
Umbra serii măreşte aleaul —
Poeme curg pe file de mătăsă
Şi-n cupe curge vinul în fiecare casă.

Grădină deasupra apelor

Bîntuie vîntul pe fluviu,
Ploaie şi vînt, zi şi noapte...
Valuri bat în copastia bărcii
Şi recad şi roind.
Din depărtări mă-ntorc, eu, pribeagul,
După ani lungi şi nimeni
Nu mă-ntîmpină-n prag.
Aceaşi e casa sub arbori,
Dar unde-o fi gardul grădinii?
De-aici, de la intrare, zăream
Peste ape — mai bine de-o mie de crîni.
Dureros înfloresc stînjeneii
La picioarele mele.
Astfel e omul făcut: cele duse,
Bune sau rele, îi sînt
Dragi deopotrivă şi-i picură-n suflet
Tainică-nduioşare.

În româneşte de DINU DAMIAN

Mario Puzzo s-a născut la New York în 1920. A cunoscut foarte bine Mafia, pentru că el însuși a crescut în mediul acesta, în Manhattan. Mai târziu a fost infanterist timp de doi ani în Germania Federală, împrejurare care i-a inspirat primul său roman. S-a întors în America pentru a urma cursurile de literatură ale Universității din Colombia și ale Noii Școli pentru Cercetări Sociale; în prezent face parte din conducerea unor reviste literare săptămânale și

lunare. Romanul „Nașul” este evocarea unei lumi subterane a Americii, a unei forțe malefice, pe care societatea vrea s-o ignore, dar care, din păcate, reușește de cele mai multe ori să-și impună legile dure și imorale. Fragmentul pe care vi-l prezentăm redă o obișnuită „reglare de conturi” între membrii unor grupări adverse, pentru care nici un mijloc nu este prea venal în apărarea supremației, bunăstării și „onoarei” mafioate.

NAȘUL

„Eu am ajuns târziu în Familie. De acord, dar când am venit, i-am aparținut complet. Ai perfectă dreptate: m-am ales cu maxilarul rupt dintr-o afacere personală. Și, pe Dumnezeu meu! Consider faptul că Solozzo abia așteaptă să-l omoare pe tata drept o afacere personală și al dracului de pasionantă” zise Michael Corleone, și rîse. Apoi continuă:

„Spune-i bătrînului că el m-a învățat toate lucrurile astea. Spune-i deasemenea că în ochii mei este o ocazie de a răsplăti printr-o treabă de nimica toată binele pe care mi l-a făcut el mie, și că sînt bucuros să-o fac. A fost un părinte bun și vreau să mă dovedesc, la rîndu-mi, un fiu bun.” Tăcu, apoi reluă cu un ton gînditor, adresîndu-se lui Hagen: „Uite, nu-mi amintesc ca el să mă fi lovit vreodată! Nici să-l fi bătut pe Sonny sau pe Freddie, și cu atît mai puțin pe Connie. Cred că nici nu țipa la noi cînd eram mici. Tom, spune-mi adevărul! Cîți oameni crezi că a omorît tata, în calitatea lui de Caid?”

Tom Hagen se întoarse. „Vreau să-ți spun ceva ce el nu te-a învățat, din mo-

ment ce-mi pui această întrebare. Unele lucruri trebuiesc făcute. Le faci, dar nu vorbești niciodată despre ele. Nici măcar nu încerci să le justifici. Le faci, pur și simplu. Apoi le uiți.”

Michael Corleone se-ncruntă. „În calitatea ta de consilier, zise el calm, recunoști că este periculos pentru tata și Familia noastră să-l lăsăm pe Solozzo să trăiască?”

„Da” răspunse Hagen.

„Bine” zise Michael. „Atunci nu-mi rămîne decît să-l suprim.”

În picioare, în fața magazinului lui Jack Dempsey, pe Broadway, Michael Corleone aștepta. Își privi ceasul. Era opt fără cinci. Solozzo era punctual. Michael venise cu bună știință mai devreme. Aștepta deja de un sfert de oră.

De-a lungul rutei de la Long Beach pînă în oraș, el încercase să uite ceea ce-i spusese lui Hagen. Dacă îl credea, atunci viața lui urma să ia un curs ireversibil. Iar dacă nu — cum și-ar fi putut relua el existența de altă dată, după cele ce ar fi făcut în seara aceea? Apoi își spuse trist

că preocupările acestea inutile îl vor împinge prea departe, poate chiar la sinucidere. Deaceia, el nu trebuia să se gândească decât la misiunea din seara aceea. Solozzo n-avea nimic dintr-un imbecil dar McCluskey era un bădăran imund. El simți durerea din maxilarul cusut și o binecuvîntă; ea îi amintea de autorul ei, McCluskey, și-l înrăia.

Traficul pe Broadway nu era prea aglomerat în acea noapte rece de iarnă, deși era ora teatrelor. Michael tresări cînd o limuzină neagră se opri la marginea trotuarului și cînd șoferul deschise portiera și se aplecă spunînd: „Urcă-te, Mike!” Michael nu-l cunoștea pe tinărul cu părul negru strălucitor și cu cămașa deschisă de la volan. Se urcă totuși. Căpitanul McCluskey și Solozzo erau așezați pe banca din spate.

Solozzo întinse mîna peste spătarul banchetei din față și Michael i-o strînse. Mîna era fermă, caldă și uscată.

„Mă bucur că ai venit, Mike” spuse turcul Solozzo. „Sper că putem clarifica lucrurile. Ele au luat o turnură neplăcută. N-am dorit ca ele să se fi petrecut astfel. Toate acestea nu trebuiau să se întîmple.”

„Și eu sper deasemenea să putem aranja totul în seara aceasta,” răspunse Michael Corleone liniștit. „Doresc ca tata să nu aibă necazuri.”

„Nu va mai avea” afirmă Solozzo vioi pentru a părea spontan și deci sincer. Îți jur pe capul copiilor mei că am terminat cu trucerile de genul acesta. Te rog să faci efortul de a rămîne calm în timpul discuțiilor. Sper că nu ești la fel de iute la mînie ca fratele tău Sonny. Cu el este imposibil de tratat afaceri.”

„E un flăcău pe cînte, un tip bine” murmură căpitanul McCluskey. Se aplecă pentru a-l bate prietenos pe umăr pe Michele. „Sînt dezolat pentru noaptea trecută, Mike. Am devenit prea bătrîn pentru cerințele muncii mele și sînt prea iritabil. Cred că voi ieși curînd la pensie. Nu mai suport să fiu contrazis, și numai de asta am parte toată ziua. Vezi cum stau lucrurile...” Suspinînd adînc, el își trecu mîna cu luțea și dexteritate de-a lungul corpului lui Michael pentru a se convinge că acesta nu avea armă asupra sa.

Michael distinse un zîmbet ușor pe buzele șoferului. Mașina luă direcția vest, fără a da semne că ar dori să păcălească pe eventualii urmăritori. Ea merse de-a lungul Șoselei West Side, acceleră și încetini în funcție de trafic. Oricine i-ar fi urmărit ar fi trebuit să facă la fel. Apoi, spre stupefacția lui Michael, ea părăsi orașul trecînd podul George Washington: mergeau spre Jersey. Cel care-i indicase locul „negocierilor” îl mințise pe Sonny sau se înșelase el însuși, de bună credință.

Limuzina se angajă pe drumul care ducea spre pod, lăsînd la urmă orașul luminat. Fața lui Michael rămase impasibilă. Voiau să-l arunce de pe pod sau era vorba

pur și simplu de o schimbare de ultim moment imaginată de vicelanul Solozzo? Dar pe cînd ajunseră chiar la mijlocul podului, șoferul răsuci brusc volanul. Mașina greș scoase un zgomot infernal și făcu un salt spectaculos, ca un cal pur sînge. Ea se angajă pe drumul în sens opus care ducea spre New York. McCluskey și Solozzo priviră amîndoi să vadă dacă nu cumva vreun vehicol face aceiași manevră. Șoferul rula în direcția New York; apoi părăsiră podul și se îndreptă spre East Bronx. Se infundară în străduțe mici. Nu îi urmărea nici o mașină. Se apropia de ora nouă. Solozzo aprinse o țigară, după ce oferise din pachetul său lui McCluskey și lui Michael. Amîndoi refuzaseră.

„Bună treabă” se adresă Solozzo șoferului. „O să țin mînte manevra asta.”

Zece minute mai tîrziu, limuzina se opri în fața unui restaurant decorat în stil italian. Nu mai era nimeni pe stradă, și avînd în vedere ora avansată, la mese erau puțini clienți. Michael se temea că șoferul va intra cu ei, dar el rămase afară, în mașină. De altfel, mediatorul nu amintise nimic despre șofer; nici nu se pusese această problemă. Din punct de vedere tehnic, Solozzo ar fi încălcat înțelegerea, dacă l-ar fi inclus în tratative. Prezența sa în stradă, în apropiere, deja era o măsură de precauție. Dar Michael decise să nu aducă vorba despre lucrul acesta: știa că cei doi nespălați îl vor acuza că le caută nod în papură fie de teamă, fie pentru a sabota înțînirea lor.

Solozzo refuză un separeu și cei trei se așezară la o masă rotundă în mijlocul saloanelor. În tot restaurantul nu mai erau decît alte două persoane. Michael se întrebă dacă tipii din local nu erau în înțelegere cu turcul, apoi își dădu seama că lucrurile nu aveau nici o importanță: totul se va termina repede, atît de repede încît nimeni nu va avea timp să intervină.

McCluskey întrebă cu un interes nedisimulat: „Bucătăria italiană este bună la voi?”

Solozzo îl asigură: „Încearcă vițelul, este cel mai bun din tot New York-ul”. Unicul chelner aduse o sticlă de vin, o destupă și umplu cele trei pahare. Fenomen uluitor: McCluskey nu bău. „Probabil că sînt singurul irlandez care nu bea alcool”, zise el. „Am văzut atît de mulți oameni cumsecade avînd necazuri din cauza alcoolului, că m-am jurat să nu pun mîna pe pahar în viața mea.”

Solozzo îl anunță pe căpitan, cu un aer conciliant: „Doresc să vorbesc italienește cu Mike, nu din lipsă de încredere în dumneata, ci pentru că mă exprim mai greu în engleză. Or, eu țin să-l convinț pe Michael că vom cîștiga numai în măsura în care ne vom pune de acord în această seară. Nu o lua ca o ofensă. Am toată încrederea în dumneata, dar e mai practic astfel.”

Căpitanul McCluskey le adresează amîndurora un suris ironic, economicos. „Desigur” răspunse el. „Dați-i drumul. Mă voi concentra asupra vițelului și asupra spaghețelor”.

Solozzo se adresează lui Michael în argou sicilian. Vorbea repede. „Trebuie să înțelegi că ceea ce s-a petrecut între tatăl tău și mine ține strict de domeniul afacerilor. Am cel mai mare respect pentru Don Vito Corleone. Îmi doresc chiar să am ocazia să intru în serviciul său. Dar trebuie să recunoști că tatăl dumitale este puțin de modă veche. El se opune progresului. Afacerile care mă interesează pe mine sînt cele care vizează viitorul, care ne vor spori puterea, în așteptarea lumii de mîine. Este imposibil de imaginat muntii de milioane de dolari pe care afacerile ni-i vor aduce, nouă tuturor. Dar tatăl dumitale nu-mi dă concursul, avînd în vedere unele scrupule care nu au nimic cu realitatea. Procedînd astfel, el își impune voința unor oameni ca mine. Da, da, știu, el mi-a spus: mergi înainte, e treaba dumitale! Dar și unul și altul știm că asta e ceva iluzoriu. În realitate, mă calcă pe bătăături. Tot ce înțelege el din toate acestea, este că eu nu știu să-mi conduc singur afacerile. Amorul propriu nu-mi lipsește așa că nu pot tolera ca altul să-mi impună voința sa. Ori el, tocmai asta face! Atunci, ceea ce era fatal s-a întîmplat. Permite-mi să-ți spun că am avut aprobarea tuturor Familiilor din New York. Desigur, aprobarea tacită, dar nu mai puțin binevenită. Familia Tattaglia este chiar asociata mea, pe viață și pe moarte. Dacă cearta continuă, Familia Corleone se va găsi singură în fața tuturor celorlalte. Dacă tatăl dumitale ar fi sănătos, poate ați fi putut face față. Dar fiul cel mai mare nu poate fi ceea ce este el **padrino** — fără să vă ofenseze afirmația mea în vreun fel. Deasemenea, actualul consilier, Hagen, nu este omul care era Genco Abbando, dumnezeu să-l odihnească! Hagen este irlandez! Propun o pace, un tîrg. Să încetăm ostilitățile pînă cînd tatăl dumitale se va restabili și va putea participa la discuții. Prin muncă de convingere și plătind din buzunar propriu o sumă pentru moartea lui Bruno am obținut consimțămîntul lui Tattaglia. Vom avea pace. În acest timp — trebuie să trăim! Vom încheia deci niște afaceri. Nu-ți solicit colaborarea; dar îți cer dumitale și Familiei Corleone să nu-mi puneți bețe în roate. Acestea sînt propunerile mele. Presupun că ai destulă autoritate pentru încheierea tîrgului.”

„Explică-mi mai clar cum dorești să-ți începi afacerile” a răspuns Michael în siciliană. „Ce rol exact va avea de jucat Familia mea, și ce profit vom trage din chestia asta?”

„Dorești să-ți prezint propunerea în detaliu?” întrebă Solozzo.

„Punctul cel mai important pentru mine” — reluă grav Michael — „este de a fi

sigur că nu se va mai atenta la viața tatălui meu. Îmi trebuiesc garanții”.

Solozzo ridică mîna, cu un gest expresiv. „Ce garanții îți pot da? Eu însumi sînt hăituit. Am ratat o lovitură. Mă supraevaluezi. Nu sînt afit de inteligent pe cît ți se pare”.

În acel moment Michael nu se mai îndoi: turcul nu încerca decît să cîștige cîteva zile, înainte de a face o nouă tentativă de a-l lichida pe Vito Corleone, tatăl său. Și ceea ce era mai frumos, era că Solozzo îl subestima pe el, pe Michael, și-l și-l lua drept un gugustiuc. Un frison de plăcere îl străbătu pe Michael. El făcu în așa fel ca fața sa să exprime dezolarea.

„Ce se întîmplă?”, întrebă Solozzo sec.

Michael își luă un aer încurcat pentru a răspunde: „Vinul pare să fie un puternic diuretic. M-am abținut pînă acum. Nu vă supărați dacă mă duc pînă afară?”

Solozzo își scrută intens fața cu ochii săi negri. Întîne mîna și o trecu brutal printre picioarele lui Michael, căutînd o armă ascunsă. Michael luă expresia unui om indignat. „L-am mai căutat” interveni McCluskey cu curtoazie. „Am percheziționat mii de tipi ca el. Îmi cunosc meseria. N-are nici o armă.”

Lucrul acesta i-a plăcut lui Solozzo. Nu-i plăcea deloc motivul invocat. El aruncă o privire la un oarecare așezat la o masă care era vis-a-vis de a lor, ridică sprîncenele, și cu un semn din bărbie îi indică ușa de la toaletă. Celălalt răspunse printr-o ușoară înclinare a capului care spunea că el a verificat totul, și că nu este nimeni acolo. „Nu zăbovi prea mult” îi spuse Solozzo, cu ciudă. Avea antene și presimțea un pericol imprecis.

Michael se ridică și ajunsese la toaletă. Era un dezodorizant roz în bazinul closetului reținut de o plasă metalică. Michael intră în cabină. Avea realmente nevoie să vină aici. Măruntaiele sale aveau reacția lor proprie la emoțiile prin care trecuse. Nu pierdu timpul. Își strecură mîna în spațele scaunului de email pînă găsi micul revolver cu țeava scurtă, susținut de perete cu un platur. Scoase arma, amîntîndu-și că Clemenza i-a spus să nu se neliniștească de amprente lăsate pe banda adezivă. Înfipse arma între cureaua pantalonilor și trupul său și închise nasturii vestonului pe deasupra. Se spală pe mîini, și-și trecu puțină apă prin păr. Șterse amprente de pe robinet cu batista. Apoi se întoarse la masă.

Solozzo era așezat cu fața la ușa toaletei, cu ochii sclipind de neîncredere. Michel îi surise. „Acum pot vorbi” zise el cu un suspin de ușurare.

Căpitanul McCluskey înfulecă vițelul cu spaghetti pe care i-l aduseseră. Figura anonimă din partea opusă a sălii, a cărei atenție fusese sesizată, se destinsese în mod vizibil.

Michael se reazează. Își aminti că Tessio îl deconsiliase să facă așa. El trebuia să-i execute pe cei doi nemernici pe drumul de întoarcere. De ce întârzia în acest moment decisiv? Dintr-un fel de presentiment? Sau pur și simplu de spaimă? Avea impresia că la cel mai mic gest suspect, el este un om mort. Imediat ce se așeză, se simți în siguranță. Ar fi trebuit să se teamă pentru că nu se mai putea ține pe picioare. Picioarele-i deveniseră slabe și tremurătoare.

Solozzo se aplecă înspre el. Michael, cu pîntecele ascuns de masă, își desfăcu nasturii de la veston și asculta intens. De altfel, nu pricepea nici o iotă din cele ce-i spunea turcul. Totul era pentru el ca o bătăieală fără nici un sens. Singele îi lovea în temple atât de tare încît nu mai înregistra nimic. Mîna lui dreaptă se apropia pe sub masă de revolverul prins la centură și îl scoase de acolo. În acel moment, chelnerul veni să ia comanda pentru felul doi. Solozzo întoarse capul pentru a-i vorbi. Michael împinse masa cu mîna stîngă și cu dreapta îndreptă revolverul spre capul lui Solozzo. Din instinct, turcul avu o mișcare de recul de la primele mișcări ale lui Michael. Dar, acesta din urmă, mai tînăr, avea reflexe mai rapide: apăsă imediat pe trăgaci. Glonțul intra printre ochiul și urechea lui Solozzo. Ieșirea sa, prin partea opusă a craniului, făcu să sîrînească un enorm jet de sînge amestecat cu bucățele de os, care murdări vesta chelnerului împietrit. Michael a știut imediat că un singur glonte fusese de ajuns. Solozzo întoarse capul în acest ultim moment și Michael văzu pîlpirea vieții dispărînd din ochii săi, tot atît de clar cum ai vedea o lumină stingîndu-se.

Se scursese numai o secundă. Michael pivotă pentru a-și îndrepta arma împotriva lui McCluskey. Căpitanul de poliție îl fixa pe Solozzo cu o surpriză liniștită, ca și cum incidentul nu-l privea în niciun fel. Nu părea să-și fi dat seama de primejdie. Ținea încă în mînă furculița în care se afla un dumișcat din friptura de vițel, cînd se întoarse spre Michael. Și expresia feței și ochilor săi traducea un asemenea sentiment de mirare și încredere — ca și cum s-ar fi așteptat să-l vadă acum pe Michael fugind — că acesta din urmă îi surise în timp ce trăgea. Lovitura fu ratată, în măsura în care nu fusese mortală. Atîns în plin, căpitanul tușea ca și cum o înghițitură din mîncare i-ar fi rămas în gît și fiecare tușe vaporiza un norișor de sînge și de mici particule de plămîin sfîșiat. Foarte rece, foarte concentrat. Michael trase un al doilea glonte, de această dată pe verticală, pornind din virful craniului acoperit de păr alb.

Norișorul roșu se răspîndi, cuprinzînd totul ca o ceață. Michael se întoarse spre „acel oarecare“ pe care-l remarcase de la început, și-l văzu stînd într-o imobilitate

totală. De la începutul acțiunii, el își pusese cu grijă mîinile pe masă. Cînd Michael se întoarse spre el, privea aiurea. Chelnerul se retrase pas cu pas spre bucătărie, cu o expresie de groază pe față, fixîndu-l pe Michael, fără să-și creadă ochilor. Solozzo era încă așezat pe scaunul său, susținut fiind dintr-o parte de masă. Antrenat de propria greutate, McCluskey se-ntinsese pe pămînt. Michael lăsă să-i alunece arma de-a lungul piciorului. Nu făcu nici un zgomot atîngînd podeaua. Constată că nici „acel oarecare“, nici chelnerul nu remarcaseră gestul său. Ajunse la ușă din cîțiva pași rapizi și ieși.

Mașina lui Solozzo era staționată, dar nu era nici urmă de șofer. Michael dădu primul colț la stînga, și apoi din nou la stînga. Farurile se aprinseră și o mașină se apropie de el cu ușa larg deschisă. Sări în ea și aceasta demară în trombă. Îl văzu pe Tessio la volan. Fața sa slabă și uscată era la fel de dură ca marmura. „L-ai avut pe Solozzo?“ întrebă el.

Michael fu frapat în acel moment de expresia folosită de Tessio: aceea care de obicei se referea la posesiunea sexuală. Găsi lucrul acesta caraghios, și răspunse amuzat: „I-am avut pe amîndoi!“

„Sigur?“

„Le-am văzut creierul“ declară Michael pe un ton fără replică.

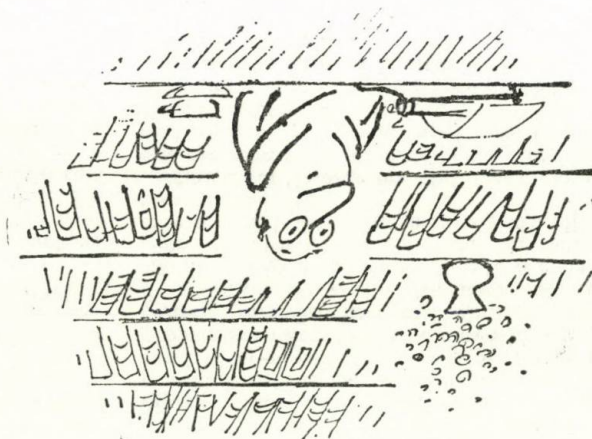
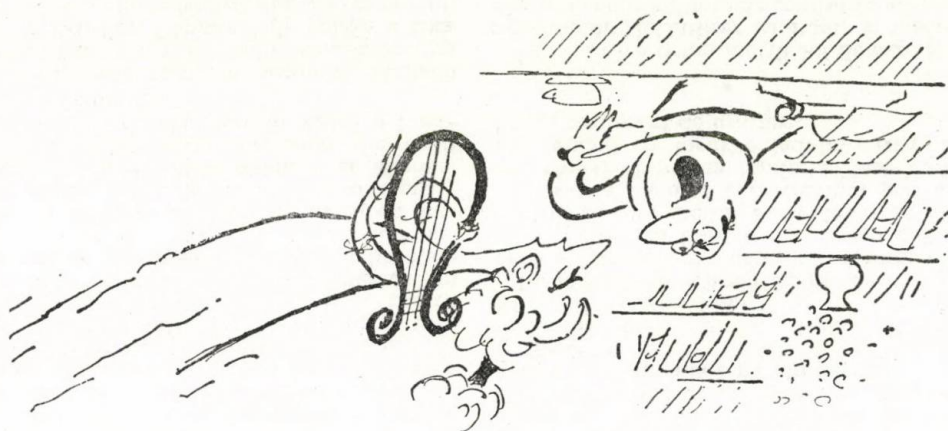
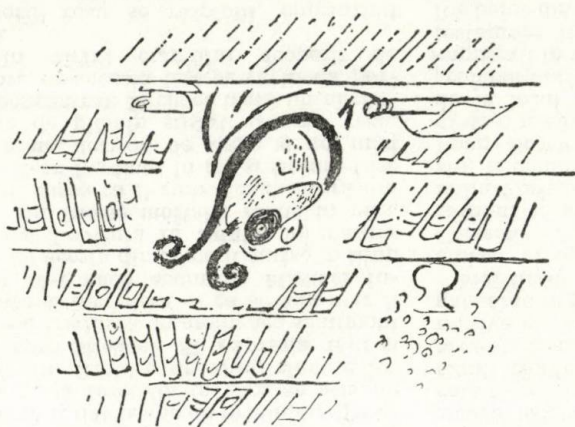
În mașină se găseau haine de schimb pentru Michael. Douăzeci de minute mai tîrziu, el era la bordul unui cargo italian care pleca spre Sicilia. Peste două ore cargoul ridica ancora. Prin hubloul postului de echipaj el privea luminile New Yorkului arzînd ca focurile iadului. Avu un imens sentiment de ușurare.....

★

În ziua care urmă morții lui Solozzo și a căpitanului McCluskey căpitanii și locotenenții de poliție din toate comisariatele orașului New York difuzară un avis: se interziceau jocurile de noroc, prostituția și în-ceta toleranța de vreun fel cită vreme asasinul căpitanului McCluskey nu va fi arestat. S-au întreprins razii și controale masive în tot orașul. Toate activitățile ilegale erau la pămînt.

Mai tîrziu, chiar în cursul acelei zile, un emisar al celorlalte Familii ceru Familiei Corleone să predea poliției vinovatul. I s-a răspuns că această chestiune nu privea familia Corleone în nici un fel. Noaptea tîrziu, o bombă explodă la reședința de la Long Beach, lansată de un necunoscut dintr-o mașină care fugi mîncînd pămîntul de la locul faptei. În aceiași noapte, doi „colaboratori“ ai Familiei Corleone au fost împușcați în timp ce mînceau liniștiți într-un restaurant italian din Greenwich Village. Războiul din 1946 dintre cele cinci Familii și Familia Corleone începuse.

Traducere de ELISA MADOLCIU

Gustul amar al singelui

Plutea în aer ceva neliniștitor. Orele erau aproape douăsprezece și patul de fier devenise neospitalier; o ruptură în tablă îi sfîșiasse carnea umărului. Afară plouase și pereții celei se jilăviseră. Se întinse pe placa rece de metal, punindu-și brațele drept căpătii. Era lumină și ploșnițele intraseră în tainițe. Deținutul Pompiliu Ștefu auzi zgomot la ușă. O cheie se răsucii în broască, apoi mîneca unei tunici kaki împinse pe rîia pardoselii o gamelă cu ceva în ea, în care licări o rază rătăcită în temniță. Lîngă vas, un coltuc de piine neagră cu mălai mucegăit. „Să mînci, că te ia Aghiută în cîrcă”, fu îmbiat. Ștefu se ridică în capul oaselor. Nu avea nici un chef să dejuneze. Trebuia totuși să-și păstreze puterile, să fie pregătit pentru a supraviețui. Gîndul la soarta ce îi aștepta pe el și pe tovarășul său închis în celula vecină îi doborî sila. Bău acel amestec mîncîros în care pulsau cîteva stele de grăsimi: o lătură mirosind a seu. Marmita, tîrșită pe coridor, poposea pe la întemnițați. Îl încercă tusea, simți nevoia să scuipe, și în batista ajunsă o veritabilă obială apără o spută cu striuri de sînge. Ușa se deschise din nou și temnicerul luă gamela. Ostașul crezuse că el, întemnițatul comunist, așa cum i se virise în cap de către superiorii săi, era răspunzător de

răul ce domnea peste tot: jertfele de sînge din răsărit, lipsurile economice, specula afaceriștilor, iar el, ca și alți comuniști, voia să ducă țara la pierzanie. Aceste vorbe, cît și altele, militarul le auzise la notar, la preceptor, la popa din sat, la plutonierul de jandarmi... „Așa vă trebuie! Voi distrugeți țara, o duceți de ripă, vreți s-o dați pe mîna rușilor!” îi strigase... Ștefu l-a înfruntat. I-a zis că el, la fel ca și alți muncitori comuniști, este un om cinstit. „N-am furat, n-am jefuit, n-am mințit pe nimeni. Am luptat, este adevărat, ca oamenii simpli să fie tratați ca oameni. Să ni se plătească integral munca. Țăranii să scape de cămătari, de preceptori, să fie stăpîni pe pămîntul care îl muncesc”. Căută să se facă înțeles că el ca muncitor tipograf, la fel ca majoritatea muncitorilor, nu voia ca flăcării țării, tinerii dornici să trăiască, să-și dea viața pentru interesele Germaniei naziste. Atît simțise că este necesar să zică. O răsturnare în bine... A doua zi a fost lăsat să iasă pe coridor, să vorbească cu Mohănescu, să respire aerul mai puțin viciat, să-și poată dezmoști membrele... Se ridică de pe pat și începu să măsoare lungimea celei. Gîndurile îi alergau la zilele ce urmau să se nască, la zăpislă prin care să fie încunoștințați că

o să li se comute pedeapsa cu moartea în cea cu închisoarea pe viață...

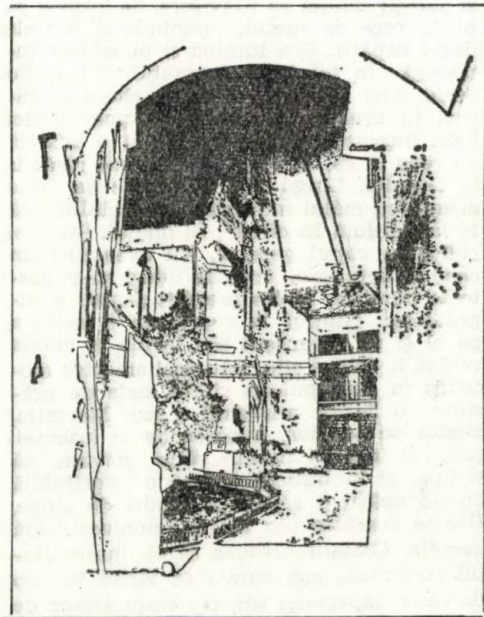
2

Abia spre sfârșitul zilei ce se cuibărea sedusă de noapte, amurgul luase în stăpînire definitivă locurile : o zi ca toate celelalte. Ba, nu. Îl vizitase Cristina, soția sa. I-a privit, prin grațiile vorbitorului, ochii albaștrii, neliniștiți. Ea l-a asigurat că totul se va sfîrși fericit. Se interesase, undeva, sus ; cererea de grațiere avea șanse să fie aprobată. Dar, mai rămăsese o neînsemnat semn de întrebare. Depindea de toanele șefului statului : mareșalul Antonescu. Știrile de pe front erau proaste. După dezastrul din fața Moscovei, rușii respinseseră pe un front larg trupele germane și pe cele române. Se pierduseră o puzderie de blindate, de artilerie și infanterie. Cristina i-a adus batiste și țigări plugar. Se ridică de pe tabla patului. Noaptea înainta tiptil și stelnițele se neliniștiseră ; împuiau, iar epiderma o avea bășicată de pișcături. Alte gânduri ; anii copilăriei. Orașul Turnu-Severin. Imaginea părinților : Ioan și Aristița. Școala primară. Scalda în apa repede a râului în care prindea păstrăvi. Ucenicia. Apoi tipograf zețar la Craiova. Un atelier de pe timpul lui tata-Noe. Mirajul marelui oraș : reședința lui Vodă—București. Lucrător zețar la tipografia „Cartea Românească” — societate pe acțiuni. Cristina. Da, gîndul despre ea era altceva, îi făcea bine ; ochii ei uneori solemn îl vrăjeau. Militar la Sibiu : la cavalerie. Primele contacte cu mișcarea muncitorească. Nedreptățile, abuzurile repetate ale patronilor : timpul prelungit de lucru fără plata corespunzătoare, lipsa căldurii, iarna, în ateliere, vaporii asasini de plumb care otrăveau aerul. Transferarea lui la tipografia „Națională” din Șerban Vodă. Primăvara. Primirea în celula de partid. Anul 1939. Internat în spital : bolnav de plămîni. Venind să-i aducă salariul, un tovarăș de muncă i-a virit sub pernă cinci sute de lei — ajutor de la colegi. Oamenii începuseră să țină la el. Vorbi se într-o ședință despre nevoia dispariției plăgilor sociale. Ochii săi ardeau de febră. Era încredințat că oamenii simplii, angajații patronilor, trebuie să se unească împotriva fabricanților, a cămătarilor, a negustorilor, a bancherilor... Vorbea tare și îl cuprinsese aceeași tuse rebelă, seacă. Efortul îl încovoie și se ținu epuizat de pat. Pe obraz i se ițiră broboane de sudoare ; alunecară pe un chip umbrat de inserarea ce guverna în celulă...

3

În imperiul nopții ornicele măsurau teameiul geamănei zilei. Pompiliu patrula prin celulă. Nici o veste de la Cristina. Să

iasă de acolo ; cel mai fierbinte vis urzit vreodată. Să rămînă în viață : chiar în temniță ; să supraviețuiască. Era sigur că dacă aliații izbîndeau, dacă răpuneau hidra nazistă, el urma să scape de osîndă... Era conștient că tipărise și difuzase manifeste în rîndul muncitorilor. Nopți de-a rîndul lipise pe ulucile curților, pe ziduri, fluturări cu acele litere tipărite cu cerneală roșie, el și Mohănescu, la o mașină manuală, făcuse acest lucru ; însămințaseră neîncrederea în dictatura militaro-fascistă. Era încredințat că armatele bolșevice, cele engleze și americane nu puteau pierde războiul. Pămîntul, după Pompiliu Ștefu, își avea legile sale. Aceste legi ale naturii nu permiteau ca nedreptatea să rămînă nepedepsită. Se trînti pe pat. Alte gânduri. Întrunirea de la Dragomir, zețarul de la *Monitorul Oficial*. Se găseau acolo șapte tovarăși. Veniseră pentru „onomastica” gazdei. Printre ei, Cristina și nevasta lui Mohănescu. Erau și de la Lemaitre și de la Atelierele Grivița. Acum în vis, la fel ca atunci, era el la cuvînt. El, Pompiliu Ștefu. Fața o avea luminată de oglinda retrovizoare a lămpii cu petrol, numărul 11. O sticlă înaltă pintecoasă, solidă... „Noi avem în tipografie o celulă puternică. Mulți dintre membrii ei se găsesc aici. Dar indiferent de convingerile politice, de partidul din care fac parte muncitorii de la noi și din alte fabrici, toți simt muncitorește. În fața patronului sîntem toți o apă și un pămînt. Patronii ne exploatează în fel și chip. Pentru ăștia, mai presus de omenie, de credințe, de legi stau profiturile pe care le încasează de pe sudoarea frunților noastre. Trebuie să luptăm, să

nu cedăm, să fim uniți. Să ni se respecte cele opt ore de lucru. Să ni se plătească munca și sporurile legale, fiind stăm la ore suplimentare. Să nu dăm dovadă de slăbiciune. Și încă un lucru. Avem și sarcina împărțirii manifestelor. Sint aici cîte cincizeci de fiecare. În ele denunțăm exploatarea, condițiile neomenești, uneori, în care lucrăm... să convingem pe colegii noștri să ne întrunim în a treia duminică a acestei luni. Nouă, muncitorilor, viitorul ne suride..." O tuse violentă îl scutură și se opri din vorbit. Dar tusea îl trezi, era lac de sudoare. O transpirație rece ca atingerea Satanei, la fel ca în toate nopțile.

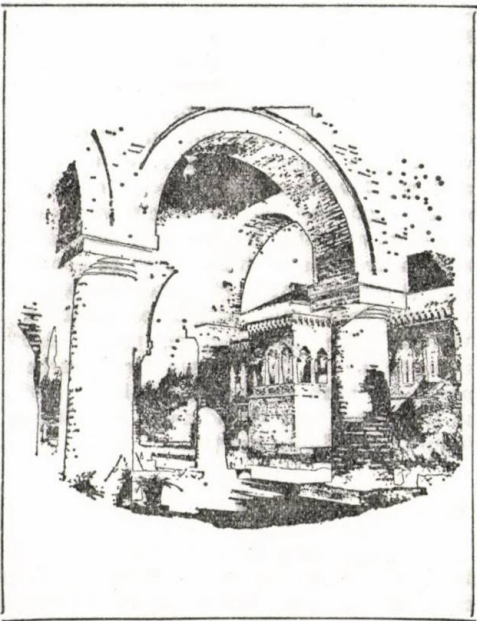
4

Insistase să fie arătat medicului închisorii. Cererea i-a fost îndeplinită. După vracii locului, avea oftăci; o gaură în plămînul drept cit un pumn de copil. În cel stîng, leziuni ca alicele de urs. I s-au dat picături pentru tuse, să-i liniștească guzganul ce-i rodea sănătatea, iar pentru nas, gomenol. Astea în loc de aer curat, hrană consistentă, un pat prîmenit, cald, doctorii necesare bolii... Dar de ce să-și fi dat ăștia osteneală pentru unul ca el?! Temnicerii pîneau, ca și el, decizia celui din primul jîlt al țării. În fine, ajunse și la el știrea. Patrioții aruncaseră în aer, în Gara de Nord, un vagon cu muniții. O haraba cu proiectile făcute zob. Poate o atenționare pentru mareșal, că el și alții ca el zac în închisori. Că lui, și altora ca el, acest război îi repugnă; un avertisment pentru mareșal să nu condamne la moarte comu-

niștii, luptătorii antifasciști, oameni cu vederi democratice, patrioți, care doreau un alt viitor țării decît cel ursit de Hitler... Cînd s-a reîntors de la doctor văzuse cum pomii se înveșmîntaseră în stralele verzi ale primăverii: cupele albe, serafice, ale rochiței rîndunicii irupseseră în iarbă într-o îmbătăre de potire, ițindu-și temătoare frunțile, într-o năframă ca de mireasă... Și prin crudul verdeții, vrăbiile încercau nevoia dragostelii... Oare se va mai bucura de viață, va mai putea asista alături de Cristina, la prîmenirea naturii, în Parcul Carol ori în Cîșmigiu? Timpul, ce avea să vină, îi va mai oferi lui și lui Mohănescu posibilitatea să beneficieze de imensele daruri pe care natura le dă omului...? Ori de cîte ori auzea pașii grei ai temnicerului se ridica în picioare și venea lîngă ușă. Aștepta înfrigurat misiva care îi va risipi coșmarul. Da, auzea și acum limpede potcoavele militarului. Puse urechea pe tablă. Mult cunoscuta măsură a mersului soldătesc. Un ornic ce nu greșește. Nici de data asta ostașul n-a zăbovit la el. Vestea nu sosise încă...

5

Un vis luat mereu de la capăt îi hrănise noaptea. Corpul îl avea spuzit de pișcătura stelnițelor. În somn se afla în libertate și avea de îndeplinit o sarcină dată de tovarășul Tudor. Tocmai îi explicase rosturile luptei în care se angajase. De data asta se afla în tipografia ilegală; tipărea un manifest. Auzea vîjiitul primusului gazdei, la care nevasta acestuia pregătea fiertură din fasole. Lumina chioară a lămpii de gaz nu-l putea ajuta cum se cuvine să înșiruie literele în vingalac. Afară continua să plouă; o ploale idioată, sîcîitoare. Ziua cădea într-un octombrie. Și în acest octombrie îl încerca nevoia să tușească mai rău ca în oricare lună. Să și-o ostoiască sorbea dintr-un sirop. Cleiul era ținut la cald pe o lampă cu petrol. Băiatul lui Dragomir, Laurențiu, întindea cu o pensulă lipiciul pe dosul hîrtiei tipărite. Presa manuală, teascul, scotea la fiecare apăsare un text cu conținut politic; un mesager trimis de partid; cunoașterea realităților de către cei care trudeau... Cu fiecare apăsare a presei, cuvintele ieșite calde de sub ea sporeau, se ridicau într-o stivă de dreptunghiuri de hîrtie. Pompiliu mai luă încă unul și citi: „...Transilvania ne-a fost smulsă din trupul țării printr-un act arbitrar. În loc să ne batem pentru redobîndirea ei, luptăm alături de cei care ne-au impus Dictatul. România trebuie să se transforme într-un adevărat front patriotic, să alunge pe nemți peste hotare, să refuze să lupte contra armatelor bolșevice și engleze..." Da, totul se citea perfect,

scrisul era bine imprimat. Zimbi, deși aerul era lînced, și abia se putea respira. Visul se rupsesse și se rula de la un alt capăt. O altă zi, pe stradă, într-o noapte relativ calmă, tulburată de pisicile ce nunteau pe acoperișuri. Deasupra, un cer asemeni celui dintru începuturi; limpede, cu un firmament ca pictat în naosul bisericii, pe care putea atinge cu mîna aștrii. Într-o parte a văzduhului, tremura în argint ois-tea Ursei-mici... Se găsea pe strada Lînăriei. Cu un burete, băiatul zețarului muia stratul de clei așternut pe spatele fluturașilor. Ei și cu Dragomir alegeau locurile unde îi și lipeau. Destui dintre fluturași a doua zi erau rași de către agenții siguranței. Dar cuvîntul tipărit ajungea la inima muncitorilor și a patrioților. „Pîine, pace, libertate!“ „Jos războiul“ Cerneala roșie strălumina în mesaj. Iar jos, la piciorul paginii, un îndemn: „Citește-l și dă-l mai departe!“... Era trează de acum. Auzi din nou pașii cuiva. Se sculă, tirîndu-se spre ușă. Mergea greu, membrele le avea rebe-gite de frigul temniței. Pașii se pierdură, ca mereu, în lungul coridorului...

6

Puterile îi slăbiseră, o sfirșeală necunoscută îl îndemna la somn. De fapt mai mult zăcea, nu se atinsese de mîncare, făcea un fel de grevă a foamei, dar nimeni nu-l lua în seamă. Și în această uitare, o intensă somnolență îl încolăcise cu tentaculele calde și dulci și îl colinda printre oamenii liberi ai orașului... Se făcea că se găsește acasă la el. Faptele se petreceau în ziua de 24 februarie 1942. Mohănescu luase la serviciu un manifest bătut la mașina de scris, primit de la un pictor. Era de fapt salutul lui I.V. Stalin la parada celei de a 24-a aniversări a Marii Revoluții din Octombrie și raportul la ședința din Moscova din ziua de 6 noiembrie, a Sovietului. Mohănescu avusese consemnul să le citească și să le dea mai departe. Le ținuse la el trei luni, și abia acum le oferea spre lectură altora. O pauză de prînz. Mohănescu le-a dat lui Stan Gheorghe. Cea-sul rău. L-a zărit agentul siguranței, lucrătorul tipograf Bujac A. Vasile. Acesta deosebise pe text numele lui Lenin. S-a dus într-un sufllet la inginerul Dan Vasiliu, directorul tipografiei. Veniră amîndoi în atelier. Șeful locului ceru lui Stan, hîrtille. Acesta refuză să se supună. Amenințat că va fi deferit parchetului. În aceste condiții, acceptă, predă materialele compromițătoare. Muncitorul este înfățișat la directorul general, inginerul Bălan. Stan declară că a găsit manifestele în stradă. Sfirșește prin a recunoaște că le

avea de la Mohănescu Nicolae. Acesta din urmă nu recunoaște. Se cere sprijinul siguranței poliției. Se face percheziție la domiciliul lui Mohănescu. Se găsesc și alte tipărituri clandestine, corespondență și diverse alte materiale... În acest timp, un muncitor apucase drumul străzii Mărțișor, locuinței lui Ștefu Pompiliu. „Trebuie să dispari, Pompiliule! Să nu pună mîna pe tine siguranța!“ Și-a făcut bagajele. N-a avut însă puterea să fugă, s-o lase pe Cristina singură, față în față cu haita de polițiști. A rămas cu ea și amîndoi au încercat să îndepărteze toate dovezile compromițătoare. „Orice s-ar întimpla, Cristina, să nu spunem nimic despre alți tovarăși. Indiferent de schingiuirile la care vom fi supuși, să nu-i trădăm...“ și-au propus amîndoi.

Cristina era într-o cămașă de noapte, o cămașă lungă din pînză albă, cu un ajur mărunt pe mîneci și pe decolteul de la gît. Semăna cu un înger, cu o nălucă, și acea dorită fantasmă se strecură sub cearceaf, lîngă el, făcîndu-l să-i simtă coapsele calde care frigeau, care îi făceau bine, îi alungau frica, teama vagă că cercul siguranței se strînge tot mai mult în jurul său, că îl sufocă, îi taie respirația...

7

Spre seară i-a fost adusă multașteptata veste. Cererea de comutare a pedepsei fusese respinsă. În urmă cu două zile, un alt tren cu muniții sărise în aer, pe ruta Ploiești—București. Faptul îl îndirjise pe mareșal; respinsese pentru asta o groază de grațieri și de comutări de pedepse. Voia pesemne să însăpămînte pe cei care se opuneau războiului, alianței cu Reichul german... Petrecuse o noapte albă; nu prea departe de el un deținut blestema un greiere ce țîrîia zănatec într-un coton nevăzut. Spre amurg venise la el un preot militar; încercase să-l împace cu Dumnezeu. Auzi, să-i apropie de cineva a cărui existență nu putea fi probată și care răbda atîta nedreptate în lume? ! El se convinse, și credea sincer, că lumea este un foc viu care arde, este materie ce curge de o veșnicie spre necapul ei, pe un drum croit de legile de fier ale firii. Vorbele parohului erau frumoase, totul era rostit să fie crezut, să-i tămăduiască sufletul, să îndure ușor gîndul morții...

8

Mergea pe alee fără fiare la picioare și la mîini. Cămașă nu mai avea pe ei pentru că o dăruise unui deținut. Privi înapoi.

Cît vedea cu ochii, un cer limpede. Pomii se cadorisiseră cu un veșmînt bogat. Alături de el păsea Mohănescu. Schimbarea citeva vorbe, dar în priviri și-au citit unul celuilalt neliniștea clipei. Erau amîndoi, ca vîrstă, în jurul a treizeci de ani. Etatea la care nevoia, setea de a trăi este mai mare ca la orice altă etapă a vieții. Crima făptuită de ei nu putea însă fi iertată de guvernanți; răspundiseră manifeste cu caracter subversiv; făcuseră apologia puterii militare a Uniunii Sovietice, cu care statul român se afla în război. Propaganda făcută de învinuiți nu era consecința unui fapt ocazional; era urmarea logică a unei activități îndelungate, anterioare, dovedită

prin materialele găsite în urma perchezițiilor... Prin frunzișul salcîmilor se drăgosteau vrăbiile și în apropiere de ele au fost așezați cu spatele la un zid leproș, pătat de sînge. Se comandă foc! Gloanțele mușcară din două trupuri setoase de viață. Ștefu rămase citeva clipe cîchit, fără aer, cu un imens gol în suflet. Prin găurile croite de plumbi curgea domol sîngele aprins la culoare. Se prăbuși, și în cădere se răsuci cu fața la acel cer sluțit, al cărui chip se înălța în tării. Gustul amar al sîngelui se pierdu și el în haosul sfîrșitului. Mohănescu murise puțin mai înainte, uimit că ostașii parcă îl urau de cînd lumea și îi țintiseră inima, ca oricărui vinat din pădure...

Intr-o colonie nouă, spunea Jonathan Swift, francezii clădesc forturi, spaniolii biserici, iar englezii... berării.

*

Împăratul Iulian Apostatul era pasionat după filozofie. Cu ocazia unor sărbători religioase. În timp ce lua parte la un dans ritual, se zice că ar fi murmurat:

— Ah, Platon! Pentru un filozof, meseria de împărat e teribil de stupidă!

*

Între Maxim Gorki și Feodor Șaliapin se legase o strînsă prietenie. Amîndoi vagabondaseră în tinerețe, iar pentru a-și câștiga existența munciseră din greu prin porturi, uzine, mori.

Intr-o zi, povestește Gorki, încercaseră să se angajeze într-un ansamblu coral. Dirijorul îi supuse pe amîndoi unui examen, după care îl acceptă pe Gorki prevestindu-i un viitor strălucit ca bariton și-l respinse pe Șaliapin, sfătindu-l să se lase de cîntat...

*

În echipamentul expediției Kon-Tiki — întreprinsă în 1952 sub conducerea lui Thor Heyerdahl — se afla și un „praf contra rechinilor” fabricat în Anglia. Instrucțiunile spuneau că, dacă un rechin ar deveni periculos, e destul să arunci în apă o cantitate oarecare din respectivul praf pentru ca rechinul să dispară. E limpede că pentru niște oameni aflați pe o plută în plin ocean, un asemenea produs poate fi cît se poate de util.

— Domnule, îl întrebă Thor Heyerdahl pe delegatul amiralității britanice, efectul prafului este sigur?

Iar englezul îi răspunse calm: — Asta vrem să aflăm și noi!

*

Verlaine, fiind în vizită la medicul Gistal, acesta îl rugă să-i scrie citeva versuri în album.

Autorul Sărbătorilor galante se conformă și albumul medicului se îmbogăți cu următorul catren:

De cînd doctorul Gistal
Ne vindecă — Oh! ce uimire!

Se non e vero ...

Nu mai avem nici un spital, Avem, în schimb, trei cîmîtîre...

*

Molière, care nu avea o părere prea bună despre medicii din vremea sa, a definit astfel diagnosticul medical:

— Omul suferind, în luptă cu boala, are nevoie de un arbitru și recurge la diagnosticul medicului. Cînd medicul nimereste boala, omul a scăpat; cînd îl nimereste pe bolnav, omul e pierdut!

*

Rivarol spunea despre Mirabeau, pe care nu-l putea suferi:

— Pentru bani e în stare de orice, chiar și de o faptă bună...

Pe cînd se afla la Hamburg, Rivarol trimise unui prieten o scrisoare în care, printre altele, spunea:

„Aici am putea face un comerț prosper cu anecdote și vorbe de spirit. Cu siguranță că hamburgherii nu vor fi în stare să ne concureze.”

Umoristul austriac Saphir este invitat într-o zi la dejun de către o doamnă distinsă dar foarte zgărcită.

La plecare, doamna îl întreabă:

— Cînd mă veți onora din nou la dejun?

Iar Saphir, care mîncase foarte prost:

— Chiar acum!

*

Modestia lui d'Alembert era proverbială. Intr-o zi, cînd urma să demonstreze studenților propria-i teoremă, își începu astfel lecția:

— Și acum, domnilor, vom trece la teorema al cărei nume am onoarea să-l port.

*

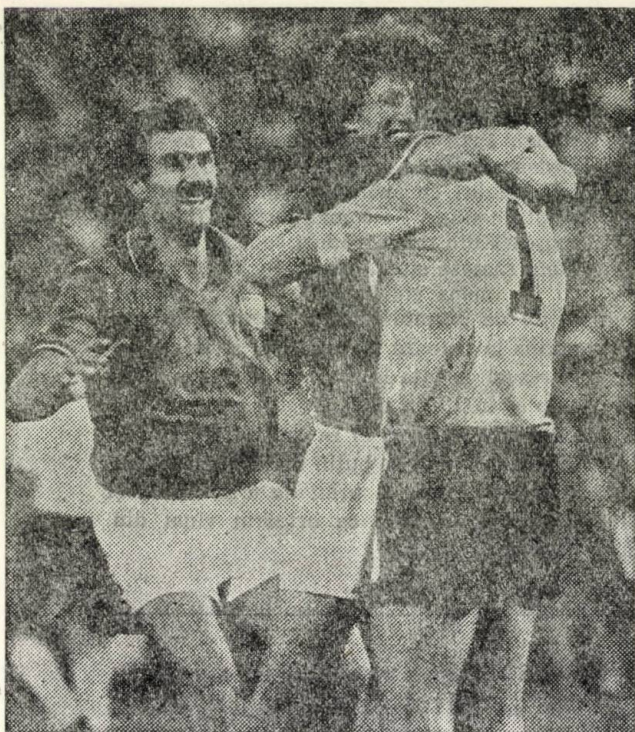
În cei patru ani cît a fost membru al parlamentului englez, ca reprezentant al universității, Isaac Newton a luat cuvîntul o singură dată, rostind următoarea „cuvîntare”:

— Rog să se închidă fereastra, pentru că dinspre Tamisa vine un miros greu...

*

Malgaigne scria unui candidat la titlul de doctor:

„În lucrarea dumneavoastră am găsit multe lucruri bune și noi. Din păcate, cele bune nu sînt chiar atît de noi, iar cele noi nu sînt chiar atît de bune”.

VICTOR
BĂNCIULESCU

NIMIC despre MUNDIAL

Algeria-Chile 3—2, Iugoslavia-Honduras 1—0, iată raporturi care ar putea să ne fie la fel de indiferente ca dozajele unei rețete farmaceutice. Dar nu fascinația cifrelor, ci nu știu ce morb secret ne îndeamnă spre tribune, nu știu ce putere de seducție ne atrage spre ecranele de televiziune. Fotbalul a devenit, demult, un limbaj universal cu reguli simple, deloc subtile și deci net antiaristocratice. O frumusețe inexplicabilă însoțește frământarea nervoasă a celor 22 de jucători pe aria de mai multe hectare. Cu 60 de ani în urmă maestrul Sadoveanu prefera oina. Crugul vremii impune o optică nouă. Dinamism, efort exacerbant, aritmie deci variație, joc frenetic, vibrație contagioasă din arenă înspre tribună, deznodământ neașteptat, netrucat.

Picioarele fotbalistului au ceva artistic în mișcarea lor. Aceste membre considerate, pe nedrept, stângace, neîndeminatece, provoacă — în fotbal și în dans — o senzație de inteligență trupească.

Le-am regăsit oare, toate acestea — într-o măsură sau alta — în Mondialul spaniol ?

Cine mai are vreun dubiu că de subțire în privința malițioasei

relații literatură — fotbal, acela să mediteze la expresia atât de tipică pe cât de bizar inventată : „a înscris un gol !”. Deci nu numai literații...

Ceea ce nu înseamnă că golgerii sînt grefieri, ci că în acțiunea de a trimite un balon între doi stilpi și o bară transversală, în precizia și eficacitatea implacabilă a gestului și a rezultatului său, există oarecare rudenie cu ceea ce e voit, organizat și stăpînit, explicit și suveran, în actul de a scrie.

Ca și scriitorii, fotbalistii au stil. Cei mai puțin dotați joacă plat, precum romancierii slabi scriu plat. Așa cum pana scriitorului aleargă pe hîrtie, picioarele fotbalistului trasează pe gazon linii, invizibile dar reale, paragrafe-dribling, fraze — faze de joc...

Echipele de fotbal ale Elveției și României nu s-au calificat pentru turneul final din Spania. Poate și pentru că Friedrich Dürrenmatt supraaprecia valențele fotbalistului : „După mine, sportul ajută extraordinar reușitele în viață și sînt convins că un fotbalist care știe să se descurce pe gazon, va găsi mijloacele cele mai nimerite și pen-

tru viața de toate zilele”. Oare ? Poate și pentru că Ion Băieșu subapreciază omenirea : „Fotbalul este o lume nebună, nebună, nebună. Dacă fotbalul n-a existat înaintea oamenilor, sigur că nici oamenii n-au existat înaintea fotbalului”. Oare ?

Învîgînd cu scorul de 10—1 formația El Salvador, reprezentativa Ungariei a stabilit un nou record în istoria „Cupei mondiale” în ceea ce privește numărul de goluri înscrise de o echipă în cursul unui singur meci. Actorul francez Jacques Tati povestește — cu umorul care face deliciul anecdotelor sale — că după al 5-lea gol încasat de portarul salvadorian Ricardo Mora, un hîtru de la peluză i-ar fi strigat : „Lasă-i, băiatule, vino aici, lîngă noi ; de aici se văd golurile mult mai bine !”

O fi sportul, cum susține cineva, fleacul cel mai important al lumii. Dar e și adevăr în constatarea că un simplu joc ca fotbalul poate găsi conexiuni în viața publică, națională sau internațională. Britanicii au stat mult timp în cumpănă pînă să se

ducă să joace în Spania, cu gândul că s-ar putea să se întâlnească, pe terenul de fotbal, cu argentinienii și să n-aibă la ei armele necesare pentru a-i convinge că în englezește Malvinas se citește Falkland. Până la urmă lucrurile s-au aranjat: și Anglia, și Argentina au fost eliminate, destinul evitând astfel o ciocnire directă. Englezii au plecat acasă liniștiți neînvinși (ca și Italia, campioana mondială — ... Camerun!) și consolați că, orice s-ar spune, ei rămân părinții fotbalului, chiar atunci când nu sînt primii din lume. Păi, n-avea dreptate bătrînul G. B. Shaw? „Fotbalul este cel mai amar desert pe care-l consumă englezii și cel mai răscolitor sedativ pentru oamenii care-și provoacă griji în speranța că le vor rezolva”...

Echipa Austriei s-a milostivit de cea a R. F. Germania, i-a cedat gratuit un meci, favorizîndu-i calificarea în sferturile de finală. Era aproape normal, dacă scriitorul austriac Peter Handke crede că „Și mingea de fotbal are suflet”. Totul e, ce fel de suflet...

Pentru reabilitarea scriitorului, să pomenim că el este autorul unui celebru roman (ecranizat) cu titlul alegoric „Teama portarului la penalty”. Se spune că după semifinala dramatică R.F.G.—Franța, cîștigată la limită de vest-germani cu 8—7, după executarea loviturilor de la 11 m, portarul învingătorilor, Schumacher, a declarat că el n-a citit romanul lui Handke...

Cînd te cheamă Hidalgo (și ești antrenorul echipei Franței) e firesc să ai succes în Spania. Numai soarta a putut împiedica echipa „cocoșului galic” să promoveze în finală. Aici se potrivește o mai veche vorbă a lui Jean-Paul Sartre: „Fotbalul ar fi foarte simplu dacă n-ar exista jocul adversarului”.

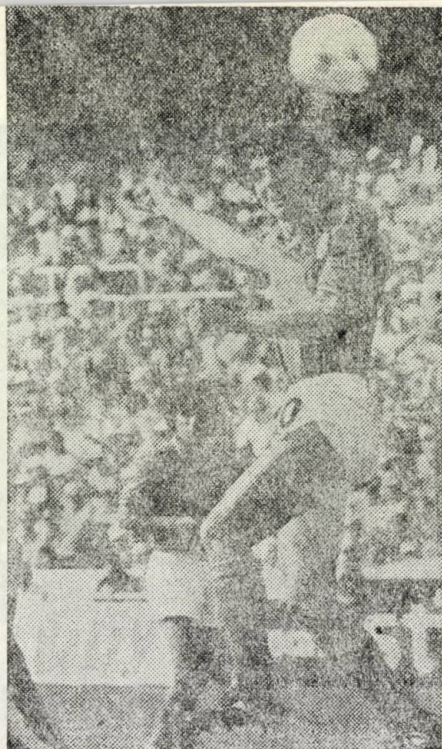
Dar unde au rămas latino-americii? Ași ai fanteziei, servi ai ușurinței, artiști în toate, splendizi în atac și superficiali în apărare. Ei nu cunosc alegoria

europeană a fotbalului-luptă, a arenei — cîmp de bătălie. Pentru ei meciul e reprezentație, iar stadionul — amfiteatru (sau sală de coregrafie, cu frenetici dansatori de sambă). În Brazilia, care-și crește vedetele cu balon pe plajele de la Copacabana, jucătorii nu poartă nume ci porecle. O știm încă de pe vremea celui pe care oficiul de stare civilă l-a înregistrat ca Edson Arantes do Nascimento, înainte ca o lume întreagă să-l știe drept Pele. Și acum în echipa braziliană joacă Zico (nu Arthur Antunes Coimbra), Socrates (nu Brasileiro Oliveira) sau Junior — care și-au transformat porecla în renume.

Dar Argentina, fosta campioană a lumii? Dacă ar fi după un vestit fotbalist de origine argentiniană,

Sus, stînga : Minutul 91, Italia—R. F. Germania 3—1 !

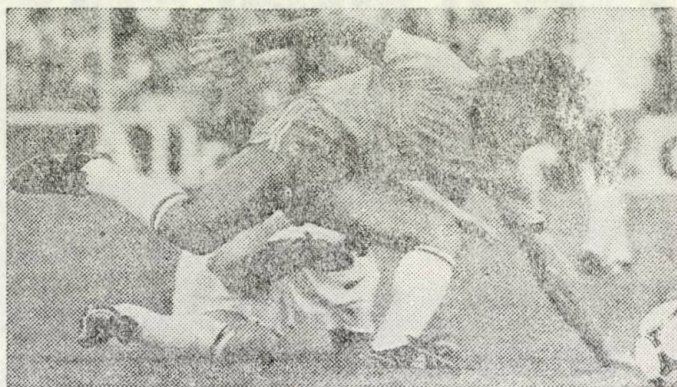
Sus, dreapta : Valdir Perez sau „călcîiul lui Achile” din echipa Braziliei

1

2

3

1) Un „capo d'opera” : unul din cele șase goluri seminate „Rossi”

2) Dacă n-ar fi balonul (dar unde!) ai crede că Zoff rostește un descîntec pentru paza porții... De fapt, e vorba de un plonjon cam tardiv

3) Unde fugi, draga mea ? — În plasă, maestre, unde m-ai trimis ! (Dialog posibil între Zico și minge, o secundă înainte de 1—0 pentru Brazilia în partida cu Noua Zeelandă)

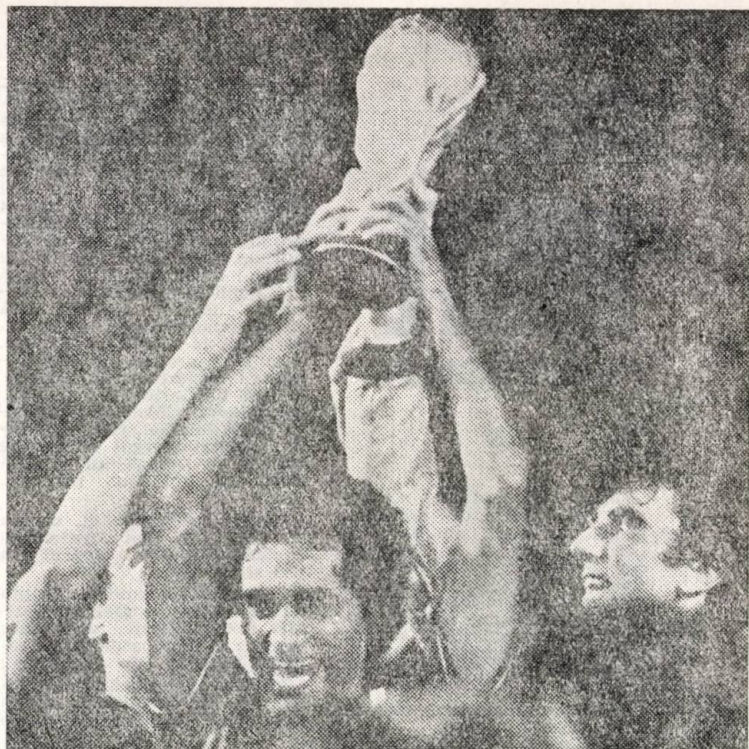
4) „Sus miinile !” — pare să spună Littbarski, trăgînd din mers... Arconada se execută și e 2—0 pentru R.F.G. în meciul cu Spania

5) Lato, unul dintre veteranii întrecerii, a dezminșit dictonul „Non bis in idem”, revenind cu echipa Poloniei pe treapta de bronz ca și în 1974 la München

6) Și acum, marșul triumfal din „Aida” ! Gentile, Zoff și... Cupa

4

6

Alfredo di Stefano : „O echipă nu înseamnă 11 viori și nici 11 pianine ; o echipă este o orchestră” De acord, dar nu fără dirijor ? În teren, rolul acesta și l-ar fi putut asuma vedeta Diego Maradona. Dar contraperformanțele sale în unele meciuri au stîrnit prompt ironia presei, care a improvisat pe melodia „Maradona — primadona” !

Nimic nu înflăcărează mai mult imaginația decît un campionat mondial de fotbal cu 24 de echipe la start. Iată cîteva titluri din presă : „Triumful sambei asupra tangoului” (Brazilia—Argentina 3—1), „Adios muchachos...” (după eliminarea Spaniei), „Mamma mia, che bella !” (Italia campioană mondială).

Finala : Italia—R. F. Germania 3—1. Fantezia învinge rigoarea, mai ales cînd mașina dă rateuri. Paolo Rossi bate pe Karl-Heinz Rummenigge. Sau Passolini contra Lamprecht. Cineastul italian zicea : „Fotbalul e un spectacol în care o lume reală, aceea de pe băncile stadioanelor, se măsoară cu protagoniștii reali, atleții de pe cîmpul de joc”. Poetul

vest-german zice : „Mînea de fotbal : obiectul cîntării, călcat în picioare”. Bucuria sărbătorii publice. Regretul renegării.

Printre cei mai buni jucători ai Mondialului au fost declarați doi portari : italianul Dino Zoff (40 de ani !) și camerunezul Thomas N’Kono. Nu știu ce putere magnetică îi face faimoși în ochii lumii, dar literatura ar putea contrapune exemplul altor portari celebri, ca Montherlant sau Camus.

Henry de Montherlant a descoperit fotbalul destul de tîrziu, după o adolescență în care familia îi ceruse la liceu dispensă pentru orele de gimnastică. El a putut scrie : „Tînărul animal idealist sau mai bine zis sublimul imbecil care eram la 19 ani, a primit o bună lecție de realism pe platoul stadionului Parc des Princes”. La 28 de ani se fotografiază, foarte mîndru, în postura de portar.

Albert Camus, mai de timpuriu adaptat la cerințele efortului fizic, ajunge la o similară lecție etică atunci cînd conchide : „La urma urmei, tot ceea ce știu despre morală și despre obliga-

țiile oamenilor, datorez sportului”. Chiar de la intrarea în liceu, la Alger, Camus face mare pasiune pentru fotbal, preocupîndu-se o vreme mai mult de evoluțiile sale în poarta echipei Racing Universitaire Algérois (RUA) decît de studii. Pe atunci, zicea : „Am învățat repede că o minge nu vine niciodată de acolo de unde te aștepți. Asta mi-a slujit și în viață”.

În timp ce adolescentul Camus e încă la școală, Montherlant publică două texte : „Paradisul la umbra săbiilor” și mai ales „Cei 11 în fața porții aurate”, reunite sub titlul „Olimpicele” (1924), în care regăsim un surprinzător „poem pentru bocancii de fotbal” (care l-ar putea face gelos pe Tudor George), poemele „Nici o pasă unui om marcat” sau „Aripa e un copil pierdut...”, exaltînd sportul, camaraderia, poezia actului fizic ca instrument pedagogic.

Acum, cînd reflectoarele Mondialului s-au stins de mult, să-i lăsăm tot lui Camus vorba de încheiere : „Ce altceva s-ar mai putea spune despre grandoearea fotbalului ? Este unul din tărîmurile de pașnică dispută unde națiunile își caută gloria”.

MIHAI
POPESCU

NISTE "nimicuri."

Onorat de invitația colaborării la prezentul almanah, m-am dus acasă, am intrat în priză și după ce am întocmit cele de mai sus am predat la redacție „marfa” — cum îi spunea Ioachim Botez, cel cu „Insemnările unui belfer”. Revinând spre a afla dacă „marfa” e bună, cu secretarul de redacție am avut conversația de mai jos :

— Bine, „maestre”, așa ne fuse vorba ?

— De, făcui și eu ce putui ca să o iau pe olteneste.

— Nu zic că ar fi rele. Nu zic că n-au haz, dar te rugasem să-mi dai ceva cu scrisorii pe care i-ai cunoscut și îi cunoști.

— Am vrut, dar fiind ei mult prea sensibili, că și cu o floare dacă îi atingi sar ca arși și nici că te mai iartă, mi-am zis, ca la auto-biografie ; „nu e cazul”.

— N-o lua nici dumneata, așa. Te rog eu, fă-o pentru mine. Scrie-mi ceva dintr-ale scrisorilor, că asta le place celor ce citesc, să intre în intimitatea personalităților.

— Ce să fac ? Să mă apuc să umblu cu tîmnia ? Că dacă spui ceva ce nu seamănă a osana ți-ai găsit Bacăul.

— Las-că ști matală să o aduci din condei. Te rog eu, fă-o pentru mine.

Ajuns aci, cititorul trebuie să afle că secretarul de redacție e cu piinea și cuțitul. El poate să zică că „marfa” e marda și să te trimeată la plimbare. Mai rău, dacă îi superi, ți-o ia și pentru că nu i-a încăput în pagină, zice că a trebuit să scoată niște rinduri, ți-o mosestrofonțește de ți se face lehamite de ceea ce s-a tipărit. Așa că m-am dus acasă, am intrat în priză, m-am perpelit ce m-am perpelit pentru ca într-un tirziu să ajung să-l plagiez pe Arhimede : EVRIKA.

De aceia am luat dicționarul — Scriitori francezi — al Editurii Științifice și enciclopedice, apărut în 1973, spre a mă documenta asupra lui Dumas-fiul. Cînd, colo ce să vezi ? Despre taică-su mai mult de două pagini : Dumas Alexandre (24

iul. 1802—5 dec. 1870) Dramaturg și romancier. Scrie vodeviluri și cunoaște un succes răsunător. Scrie drame istorice și melodrame, tragedii și comedii, creînd o operă deosebit de bogată... Creator de eroi deveniți legendari a cunoscut un succes de timpuriu, contemporanii considerîndu-l un geniu de forță lui Balzac și Hugo... Realiza venituri mari din publicarea operelor... Adeverată „forță a naturii” după cum îl numește Jules Michelet... participă la revoluția din 1830, apoi la insurecția din 1832 împotriva monarhiei. În 1850 se alătură lui Garibaldi... etc. etc. etc. Despre celălalt nimic altceva decît, în final, cîteva cuvinte : „Dramaturgul Alexandre Dumas zis Dumas-fiul (1824—1895) este fiul său natural”. Punct.

Rămăs nedocumentat, ce era să fac ? Am luat Dicționarul enciclopedic român apărut în 1964 și am citit :

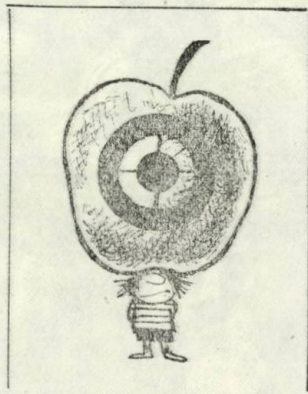
— Dumas Alexandre (supra numit Dumas-„tatăl”) 1802—1870 Romancier și dramaturg francez. Numeroasele sale romane istorice, de aventuri : „Cei trei mușchetari”, „Contele de Monte-Cristo”, „După două zeci de ani”, „Vicentele

de Brăgelona” etc. și-au atras popularitatea datorită caracterului lor democratic, acțiunilor captivante, frumuseții morale a eroilor pozitivi care săvîrșesc fapte exemplare în numele prieteniei și al dragostei... etc. Perfect.

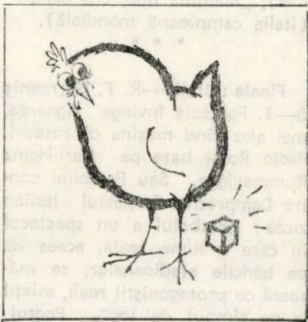
— Dumas Alexandre (supra numit Dumas-„fiul”) 1824—1895 Dramaturg și romancier francez, fiul lui Dumas-„tatăl”. A fost membru al Academiei Franceze. Reprezentant tipic al dramei burgheze din mijlocul secolului al XIX-lea, a scris piese moralizatoare cu caracter filantropic sentimental mic burghez, majoritatea pe tema descompunerii familiei burgheze etc. Tipic. Deci, în regulă.

Ajuns aci, cititorul se va întreba : ce are domnule cu cel ce a scris „Dama cu cameliile” ? De bună seamă, nimic. Numai că „fiul său natural” (precum se află înscris în

dicționar) este acela despre care Flaubert, întemeietor al romanului modern, pîrînte al naturalismului și teoretician al esteticului, adoptat și studiat, succesiv, de cele mai diverse școli ale ultimului veac, în Franța, și în întreaga lume, azi, una din valorile necontestate ale literaturii universale, afirma : „Omul acesta îți face impresia unuia care doboară un stejar pentru a construi o cutioară ; cutioara e perfectă, dar parcă pentru atîta e prea mult să doboare un arbore întreg”.

Despre Paul Bourget, scriitor și critic literar francez, autor al romanului de analiză psihologică „Discipolul”, de mare faimă la vremea cînd a apărut, spusesse că îl face impresia unui om, care cînd îl întrebă cît este ora, el în loc să-ți răspundă, ori eventual să-ți arăte cadranul ceasornicului, se apucă să-i desfacă mașinaria, cele de mai sus fiind niște gratulări colegiale. Sigur sînt că citindu-le onor secretarul de redacție mă va întreba : Bine „maestre” despre Dumas-fiul te-am rugat eu să-mi scrii ?, fapt pentru care am răspunsul gata preparat : Făcui și eu ce făcui ca să fie și cu carne și cu brînză.

Ovidiu la Tomis

De-a lungul coastei umbra se-ntinde atît de plînă
câ lunecă în zare — nelămurit contur.

Îți pare că tot tărîmul spre unde se înclină
și apa-n el lovește ca un ciocan prea dur.

Mi-e prins în trestii visul de unda risipită...
Nisipul cald pe glezne îl simt cum mă-mpresoară,
sărut ușor și vîntul — de nu-i nicio ispită,
îmi pune pe-o șuviță și trupul mi-l măsoară.

Tristețea se ascunde pe sub năluci și vise,
iubirea dispărută din umbră să-mi arate,
cînd lacrima se pierde sub genele închise
sfîieli îmbătrînite, dorinți întunecate

S-a frînt în mici fărîme pe-ntînsul apei luna
și strălucirea vie se-ntinde peste unde...
Aștept din larg să vie cu spuma cite una...
Talazurile albe se fac și mai rotunde.

Din noaptea tot mai clară îmi desfășor privirea
și-ncet mi-o plec spre unde și-n ele mîna-mplînt...
Pe apa legănată și-ascund în val scîlpîrea
nemuritoare stele atrase de pămînt.

VIRGIL HUZUM

Vînațul trandafir

Trandafirul poetului Rainer Maria Rilke,
Trandafirul omoară veacul...

Toată lumea din secolul al douăzecelea
S-a înțepat într-un spin al său...

Filosofii îl poartă în călcii,
Țărani în inima plînă de flori
A iubitelor înmormîtate de-a lungul veacurilor

Femeile tinere de la orașe în pîntecul
Ce li se zbate ca o mierlă. Trandafirul

Poetului Rainer Maria Rilke

Atîrnă de gîtul unui bătrîn,

Ca un cer înstelat.

Trandafirul vînaț al cerului...

FLORIN MUSCALU

Inscripții și lacune

Au uneori lacune inscripțiile vechi
Și totuși, nicideată nu-i greu ca noi, românii
Să deslușim din ceturi cuvintele-perечи
Cum în ființa noastră sînt ochii sau plămîinii...

Oriunde și pe orice s-a scris ori s-a-ncrustat —
Pe oale sau pe pietre, pe marmure votive —
Chiar de-i tocit, cuvîntul îl simți imediat
Dînd semn ca minereurile radioactive,

Cît timp la noi cuvîntul se-ndoaie după gînd,
Iar gîndul ne-a fost una precum și azi ne este
Oricite veacuri crunte ar curăța pe rînd
Inscripțiile ca pe-nvechite palimpseste.

NICULAE STOIAN

Elegia

cristalului

Grijuliu cu somnul
iepurelui șchiop
desenează gînduri
tragicul Esop

Sprijinind pe umeri
separat iubirea
spațiul disperat
ura separat

Desenează fluturi
desenează legi
flori decapitate
și arhaici regi

Desenează tilcuri
greu de înțeles
semănînd cu stele
cerul mai ales

Și-ntr-un ceas de rouă
se retrage cînd
află cum răsare
soarele din gînd

Slav de bună voie
la mai mulți tirani
el străbate singur
mii și mii de ani

Pot răni din joacă
fiecare zmeu
nimeni nu se-atinge
de cuvîntul meu

Cumpăr la-ntîmplare
mări și țări și flori
nu-mi pretinde nimeni
să despart culori

Pot fugi în soare
pot rămîne-n vis
nimeni nu-mi dictează
ce-aș avea de zis

Și prin cite bilciuri
trec într-un călcii
apărat de-o zînă
fără căpătii

GEORGE ȚARNEA

miros de mititei

Simona și Aurel se întâlniră la ieșirea din vestiare și porniră împreună către lac. Lume multă. Căldură apăsătoare, cenușie. Ora două la amiază.

Găsiră un loc mai ferit, pe iarbă, chiar alături de fișia largă de nisip. Pe cearșafuri stăteau lungiți o mulțime de oameni. Apa verde, turbure, arunca ici-colo câte o sclipire ca de aluminiu. Pe partea cealaltă a lacului se aflau alte ștranduri. Alți oameni dezbrăcați, întinși pe cearșafuri sau bălăcindu-se în noroiul subțire și străveziu ori, ca și aici, alături, bătînd mingea într-un fel de fotbal sau volei. Din cînd în cînd, adierea caldă a vîntului aducea frînturi de melodie sau din buletinele de știri ce se transmiteau la radio. Mulți dintre ei aveau tranzistoare la căpătii ori sub braț. Se mai puteau auzi zurelul zarurilor în cutiile jocului de table, țipete și chicoteli de la cei ce se hîrjoneau pe plajă ori în apă, strigăte de părinți care își astîmpărau sau căutau copiii, și așa mai departe; la ștrand ca la ștrand. — De la grătarul aflat mai departe, în centrul peninsulei, venea uneori un miros picant de mititei. În fața chioșcurilor cu răcoritoare se bea *Ci-co* și *Frucola*, se sugeau bomboane translucide, se ronțăiau biscuiți ori *pufuleți* sărați sau dulci.

Făcură o baie și se întoarseră. Se întinseră pe burtă. Aurel își petrecu mîna peste

umerii Simonei. Stătură astfel o bucată de vreme. Era bine. Cald. Soare. Examenul pe care îl dăduseră nu fusese ușor. După-amiază aceasta de odihnă era binevenită, așteptată de mult.

Deodată, rumoarea zgomotoasă a plajei fu străbătută de un urlat disperat de copil.

Simona și Aurel tresăriră și se ridicară, ca și alții, în capul oaselor. — Un accident? Sau — ce?

Strigătul venea dinspre plajă, din dreapta lor.

Apoi se auzi un strigăt de femeie. O femeie care își certa copilul.

— Gata! Gata! Destul! O să înnebunesc din cauza ta, auzi? O să înnebunesc!

Copilul stătea ghemuit, alături de o mică movilă de nisip. Femeia era tinărară. Avea părul lung pînă aproape de mijloc, brun-roșcat. Pielea albă îi era înroșită de soare. Purta un costum de baie întreg, albastru deschis, ca peruzeaua. După ultimul „o să înnebunesc!“, femeia stătu o clipă, ca și cum s-ar fi gîndit la ceea ce avea să facă, apoi îl ridică pe prichindel de un braț și îl lovi cu palma peste fund, de două ori. Copilul se răsucea și se zbătea ca o zvîrlugă, urlînd continuu, cu un țipăt enervant, ca și cum n-ar fi avut nevoie să se oprească o clipă pentru a-și trage răsuflarea. — După aceea, femeia își ridică odrasla în brațe și, în ciuda opoziției acesteia, în pofida tuturor încercărilor sale de a scăpa din încheștarea mîinilor mature, îl cără pînă pe iarbă, în apropierea celor doi tineri, unde, pe un petec de pînză stătea întins un bărbat tinăr, blond, care purta ochelari de soare albaștri. Acesta, deși strigătele copilului continuau să fie ascuțite, iritante, chiar dezesperante, nici nu se clinti la apropierea lor.

— Acum o să stai aici, lingă mama și tata, spuse femeia lăsînd copilul din brațe cu oarecare grijă. Gata cu joaca! Nu ești în stare să înțelegi, asta e! Acum, stai aici!

Copilul, nici gînd să se oprească.

— Taci, odată, se răsti din nou maică-sa la el. Taci că scoți sufletul din mine. Și știi ce se întîmplă atunci, nu?

Copilul își înteeți urlatul.

— De unde naiba are atîta putere? se miră retoric mama copilului. Cu cine oi fi semănînd, tu?

Copilul — urlat ascuțit, penetrant.

— Dar potoliți-l odată, doamnă, pentru Dumnezeu, strigă un bărbat mai în vîrstă, aflat în apropiere. Sînteți într-un loc public, nu acasă la dumneavoastră!

— Vezi ? spuse mama către copil. Vezi, ai supărat lumea !

— Pe tine... e... su... supărată... lumea ! spuse copilul printre urlete.

Mama ridică neputincioasă — sau cu țifnă ? — din umeri. Copilul începu din nou să urle continuu, ca o sirenă de fabrică, subțire, pătrunzătoare, cu răutate.

— Îl strâng de gît, șopti Aurel.

Simona își puse mîngîietor, ușoară, mîna pe brațul lui.

— Dă-i, cucoană, ce vrea, și lasă-ne în pace, zise din nou, parcă răstit, bărbatul cel vîrstnic din apropiere.

— Ce să-ți spun !... făcu femeia întorcîndu-se către ei. Știi dumneata ce vrea ? Să-i iau acasă groapa pe care a făcut-o în nisip.

Cei din jur izbucniră în rîs.

— Al dracului plod, mormăi cu năduf Aurel.

— Are personalitate, rosti Simona.

Aurel nu înțelegese dacă Simona era ironică ori serioasă. Pe figura fetei nu se putea desluși cum trebuie starea de care era cuprinsă.

Copilul, între timp, încetase să mai urle. Suspina din ce în ce mai rar. Se liniștea văzînd cu ochii.

— Mama, se auzi vocea lui subțire, mama !

— Ce mai vrei ?

— De unde vine puterea omului ?

Femeia rămase o clipă ca năucită.

— Dar tu ce crezi ?

— ?

— Tu ce zici, Lică ? se adresă femeia bărbatului blond de alături.

— Poftim ? făcu acesta. ca și cum atunci s-ar fi trezit din somn.

— Asta, al tău, întrebă de unde vine puterea omului. Cu cine-o fi semănînd, Doamne ? !

— De unde vine puterea omului ? insistă copilul.

Bărbatul se ridică într-un cot. Își scoase cu gesturi încete ochelarii albaștri. Avea ochii mici, câprui, zîmbitori. Își privi fiul, dar nu rosti nici un cuvînt.

— De la Dumnezeu vine, strigă bărbatul cel vîrstnic aflat în apropierea lor ; părea că nu s-a putut abține. De la Dumnezeu, ce atîta vorbă !

— Dar ce, există Dumnezeu ? se răsuci copilul către el. Există ?

— Nu există ? îi întoarse vorba celălalt.

— Există Dumnezeu ? se interesă copilul răsucindu-se înapoi, către părinți.

— Ție ce ți-a spus tovarășa ? spuse tatăl.

— Că nu există.

— Păi vezi ?

Simona și Aurel se ridicară, își luară cearceaful și geanta de umăr ; se mutară la cîteva sute de metri depărtare.

Stătură liniștiți preț de o jumătate de oră.

— Auzi, nene, îi scoase din amorteală o voce subțire de copil.

Aurel deschise ochii, mijindu-i. Lîngă ei stătea, ținînd în mînă un băț, plodul care vroia să afle de unde vine puterea omului.

— Auzi, nene, făcu acesta, de ce au toți oamenii putere ?

— Mă, îl repezi Aurel, du-te înapoi la taică-tău și la maică-ta, și lasă-ne pe noi în pace.

Copilul lăsă capul în jos, apoi se chirci și începu să scormonească cu bățul în iarbă.

— N-auzi ? făcu din nou Aurel. Du-te înapoi, că iar mîninci bătaie.

Copilul se ridică și fugi.

— Chiar așa, auzi Aurel vocea Simonei de alături. De unde vine puterea omului ? Și de ce au toți oamenii putere ?

Se întoarse spre ea. Simona stătea întinsă cu fața în sus și cu ochii închiși.

Se aplecă asupra ei.

— Nu ți-a spus tovarășa ? șopti Aurel. Nu ți-a spus ?

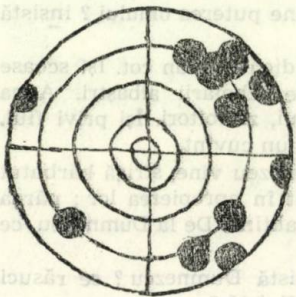
Simona zîmbi, fără să deschidă ochii.

Adierea aducea pînă la ei un miros picant de mititei. Deasupra lor, plopul tremurător își clătina frunzele cu un ropot neutru, mărunt.

(Din „Făpturi neînsemnate“)

epigrame

Cu titlu de-mprumut

● Prolog

Aflind că li se duse vestea
unor lucrări ce-au apărut.
eu, cel ce le cunosc
povestea
declar că titlurile-acestea
le iau... cu titlu
de-mprumut.

● D. R. Popescu : „Împăratul mărilor”

Ride-n crîng o ciumăfaie
de-mpăratul nevăzut :
— Norii se făcură ploaie.
ploaia — carte s-a făcut.

● Fănuș Neagu : „Echipa de zgomote”

Din infinita morții pace
Shakespeare a fost trezit
un pic
de o echipă care face
mult zgomot pentru (mai)
nimic.

● Emil Brumaru : „Dulapul îndrăgostit”

Poete, dacă nu iubești,
de ce-ți mai bați degeaba
capul ?
Aceste versuri nefirești
mai bine le-ar fi scris
dulapul.

● Radu Lupan : „Ca și cum”

Întreabă o vinzătoare
la un stand, în plină zi :
— Versurile-s bune oare ?
— Ia-le, ca și cum ar fi !

● Petre Sălcudeanu : „Biblioteca din Alexandria”

Biblioteca, tristă foarte,
șopti, din dosul unui geam :
— Păcat că sălcudeana
carte
lipsea, pe vremea cînd
ardeam !

● Constantin Bărbuceanu „Casa păcatelor”

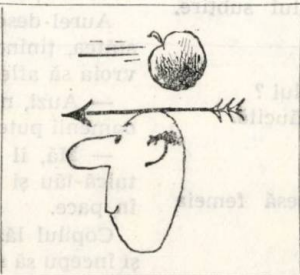
Păcatele care te-apasă
pesemne-au fost atît de
grele,
c-au năvălit buluc din
casă —
și cartea s-a umplut de ele.

● Ion Brad „Muntele catirilor”

C-un titlu pus atît de bine
acestui munte al splendorii.
sînt sigur că se vor abîine
să-l urce — vai — toți
cititorii.

● Haralambie Țugui „Înalt prin stemă”

Prin cartea scrisă cu
discretul
talent, de toți recunoscut.

atît de-nalt trecu poetul
că stema nu s-a mai văzut.

● Ana Blandiana
„Întîmplări din grădina mea”
Cînd e vorba de-mpliniri
reale,
toată existența mi-o bifurc :
mă închin grădinii
dumitale,
însă tot la piață mă
descure.

● Horia Zilieru : „Nunțile efemere”

S-a cununat cu poezia
în minunata noastră eră
și-a constatat, trecînd
magia,
c-a fost o nuntă efemeră.

● Radu Cîrneci : „Temerile lui Orfeu”

Ciupindu-și strunele mereu
să joace-n voie hetaira,
o, cît s-a mai temut Orfeu
că-i va urma Cîrneci
cu lira !

● Ileana Mălăncioiu : „Peste zona interzisă”

Cartea, ca nici una scrisă,
iar o iau de la-nceput.
Peste zona interzisă,
numai harul a trecut.

● Epilog

Și-acum, dacă dregindu-și
glasul,
va protesta vreun personaj,
decît să-i tai, ca popa,
nasul,
mai bine-i priponesc
Pegasul
și-l mai ating și la tiraj !

GRUIA NUCA

Ion Băieșu la pescuit

Stă la undiță Băieșu
invocînd patetic marea.
Marea : „Nu mă duci cu „Presul”
pînă n-o să-ți ceri... „Iertarea” !

Apropo de un roman de aventuri.

Deși-i un „crimi” nu-l citesc.
Ar fi zădarnică-aventură
cînd criminalu-i cunoscut
de la-nceput... din semnătură...

Fănuș Neagu la mare.

Îmi tot pun o întrebare
al cărei răspuns îmi scapă :
De ce-o fi intrînd în mare,
cînd în mare-i... numai apă ?

DRAGOȘ VICOL

Căile poeziei

Unii urcă greu Parnasul
Spre lumina lui Apolo,
Alții — călărind Pegasus —
Cad din cer exact acolo.

Punctualitate

Vine fix la ora șapte,
Fix la ora trei, plecat;
Între cele două fapte
Mai nimic de semnalat.

Beția înălțimilor

A băut cu damigeana,
Iar acum, la amiază,
Se îndreaptă spre căbana
„Șase brazi“!

Venus XX

Ca un vis al depărtării,
Ca o undă, ca un strop,
A ieșit din spuma mării
Și-a intrat în primul
„Shop“.

Vinătorească

La hăituiala din pădure
Și-a luat cu el echipament.
Ogarul, pușca, o secure
Și cîteva cartușe „Kent“.

NELU IONESCU QUINTUS

● SEXTIL PUȘCARIU

Perechei Stanciu

Cunosc eu o pereche, cum n-a
mai fost pe lume,
Este perechea Stanciu, ce-s pic-
tori cu renume.
Căci pe hîrtie fața el să-și vop-
sească știe,
Pe cînd ea și-o vopsește și fără
de hîrtie.

● ALEXANDRU DONICI

La mormîntul unui doctor

Sub piatra asta zace un doctor
învățat.
Cu moartea lui, de moarte pe
mulți el a scăpat.

● HARALAMB LECCA

Lui Al. Cazaban, autorul volu-
mului „Între femeie și pisică“

Citind recent-a-ți cărticică,
Am priceput foarte ușor,
Că-ntr-o femeie și pisică
Stă ciinele de autor.

● ȘTEFAN O. IOSIF

Amicilor

Vă-ntreb amici încă o dată,
La ce-mi tot dați tîrcoale?
Oh! da, am inima curată,
Dar buzunare goale.

● ION MARIN SADOVEANU

Cu ocazia apariției volumului meu
„Cîntece de rob“

Monoclul meu să nu vă-nșele,
Și nici figura mea de snob,
Dar m-am căsnit atît la ele,
De-aceia-s „Cîntece de rob“!

● THEODOR M. STOENESCU

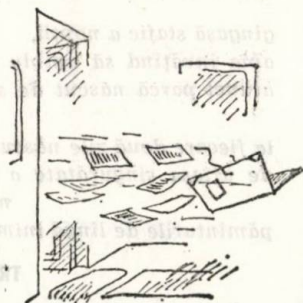
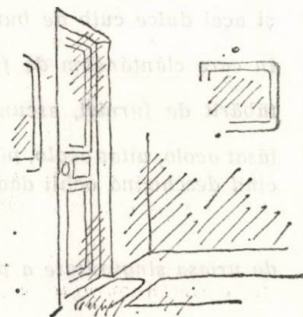
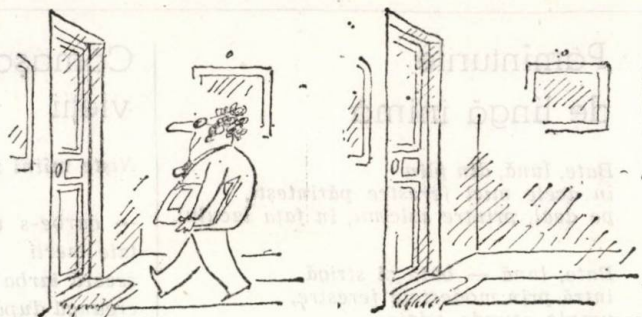
Palatul Justiției

Dece-al Justiției Palat,
E-aproape lîngă Piața Mare?
E, ca să știm neapărat,
Că și dreptatea-i de vînzare.

● GEORGE COȘBUC

Epitaf unui leneș
Doamne, piatra asta-i grea!
Dar nu-i grea că stă acum
Ea pe mine, ci-i grea numa
Că nu pot sta eu pe ea.

Culese de
G. TEODORESCU

Pămînturile de lingă inimă

Bate, lună, din plin
în acele mici ferestre părintești,
pe deal, printre salcîmi, în fața lacului.

Bate, lună — bate și strigă,
întră prin modestele ferestre,
umple scunda odaie,
scaldă cu aur scîndura albă pe care am
dormit eu
acoperit de tine cu aur,

Aprinde candela sub care se închina
mama pentru mine --
scoate din zidurile vechi, de pămînt,
și de pe dealuri, de pe toate bălțile
statura înaltă a tatălui meu;
aprinde patul în care doarme acum
frumoasa fiică a fratelui meu —

și umple-ne cînille cu vinuri cerești,
să beau cu fratele meu,
din depărtare —
în cinstea acestor ferestre părintești.

*

Acea singurătate a dealurilor
învîrtejîndu-se, răsturnîndu-se cu

și acel dulce cuib de buruieni mine —
ameșitoare,
în care clănțăneam de friguri, zăceam
în neștire,
tăbărit de furnici, ascuns între
buruieni —
lăsat acolo, uitat acolo, pînă tirziu
cînd deschizînd ochii dădeam, ca de

sinul mamei
mele,
de uriașa singurătate a pămîntului, de
cerul
înstelat --

și astfel, pentru încă o zi iertat —
mă întorceam acasă pe șapte uriașe
cărări,

gingașă stafie a nopții,
abia învățînd să umblu —
atunci parcă născut de singurătatea
uriașă —

la fiecare două zile născut
de uriașa singurătate a adoratorilor
mele dealuri —
pămînturile de lingă inimă.

TRAIAN COȘOVEI

Cămașa vieții

Niște mîini nevăzute taie ramurile
grădinii

— oarbe-s uneltele tăietorilor —
taie merii

seceră iarba
creangă după creangă cad fără viață
într-o piramidă de flăcără

pe o creangă albă la uscat
albă cămașă de mireasă
albă cămașă de mire
mîini nevăzute taie creanga
și nunta nuntașii cad în piramida de
flăcări

prin grădina de odinioară
din aer alb cămașa vieții mai flutură

ION IUGA

Cînd fruntea

Pasăre zveltă ce zbori prin scaiești
cum izbutești fără vin să mă îmbeți?
Din care-anotimp ai prins rădăcini
să te-mpodobești cu zori și lumini?
Rătăcești adesea-n grădina mea
zvirlindu-mi cite-o mărgică de stea,
lăsîndu-mă fără azur în odaie.

Poate-ai renăscut din cenușă-văpaie
pentru a fi iarbă proaspătă-n soare,
ramură verde de sărbătoare,
miros de sulfină și tuberoză.
Mai rotește-te-n apoteoză
cit degetele-mi mai umblă pe nai
spre a te aduna-n evantai
și-a te simți arzînd în aripă
cînd fruntea-mi mai mîngîie o clipă.

O clipă!

AL. RAICU

Născut la 9 ianuarie 1890 la Berlin, Kurt Tucholsky aparține generației care a văzut izbucnind primul război mondial, a încercat, prin toate mijloacele ce-i stăteau la îndemână, să i se împotrivescă și a luptat apoi împotriva freneziei naționaliste și belicoase și a autoritarismului, ca să asiste pînă la urmă la triumful lui Hitler și la declanșarea celui de-al doilea război mondial.

Încă din 1907, cînd a publicat primul său articol în suplimentul literar al cotidianului „Berliner Tageblatt“ (o satiră împotriva Kaiserului Wilhelm al II-lea) și pînă la ultimele articole — înainte de „a arunca buretele“ în 1933, cînd, disperat, a mărțurisit în fața apotezei naziste: „Satira are o limită inferioară... Asta nu mai merită osteneală — nu poți ținti atît de jos...“, Tucholsky a fost un antimilitarist convins, luptînd împotriva statului totalitar, polițist și represiv.

„Testamentul“ său lipsit de patetism și solemnitate, poate fi socotit, cred, textul despre „Om“ din 1931: „Omul are două picioare și două convingeri: una pentru zilele cînd totul merge bine, alta pentru

zilele cînd totul merge prost. Aceasta din urmă se numește religie. Omul este un vertebrat: are un suflet nemuritor, precum și o patrie, ca să-i închidă gura. Pe de altă parte, omul este o ființă care bate, cîntă prost și-și lasă cîinele să latre. Uneori e și liniștit — dar numai cînd e mort“.

Doi ani după apariția acestui text, Tucholsky e nevoit să divorțeze, spre a-și salva soția, Mary Gerald-Tucholsky, rămasă în Germania; cărțile îi sînt arse la Berlin, Suedia nu-i acordă pasaport, Franța îi refuză intrarea pe teritoriul ei, și la 19 decembrie 1935, ei îngite otrava pe care o purta asupra lui de luni întregi. E înmormîntat undeva la Marienfried, în apropiere de Gripsholm.

Din „Operele complete“, de curînd editate de Rowohlt, Hamburg, publicăm mai jos schița „De ce are brînză găuri?“ („Wo kommen die Löcher im Käse her?“) unde, ca în nenumărate alte nuvele și schițe ale lui Tucholsky, un fapt anodin antrenează o avalanșă de asociații, una mai trăsînită decît alta, ajungîndu-se la un moment dat la catastrofă.

KURT TUCHOLSKY

DE CE are brînză găuri?

Cînd ai seara invitați, copiilor li se dă mai înainte de mîncare. Ei nu trebuie să audă tot ce vorbesc oamenii mari, căci nu-i deloc recomandabil și de altfel, costă mai ieftin. Se fac doar cîteva sandvișuri, mama ciugulește resturile, tata nu s-a înapoiat încă acasă.

Mama: — *Toujours devant les enfants!* meze dar nu-i adevărat, nu știe încă!

— Nu se vorbește cu mîncarea în gură.

— Ai văzut, mamă? Brînză are găuri! Două glăscioare de copii.

— Ce prost mai e și Toby ăsta: brînză are și astălaltă nu!

Glasul plîngăcios al băiețelului:

— Desigur! Dar de ce? Mamă, de ce are brînză găuri?

— La masă nu se vorbește!

— Dar aș vrea să știu de ce are brînză găuri!

Tăcere.

Mama: — Găurile... vreau să spun, brînză are totdeauna găuri, surorile tale au dreptate... brînză are totdeauna găuri!

— Dar mamă, brînză asta nu are! De ce asta n-are? Iar astălaltă are?

— Acum taci din gură și mănîncă. Ți-am mai spus de o sută de ori să nu vorbești la masă! Mănîncă!

— Dar te rog, mamă, aș vrea să știu de ce are brînză atîtea găuri?... Au, nu mă înghionti!

Țipete. Tatăl se întoarce acasă.

— Ce e? Ce s-a întîmplat? Bună seara!

— Băiatul a fost iar obraznic!

— N-am fost deloc obraznic! Vreau doar să știu, de ce are brînză găuri! Asta are totdeauna găuri.

Tatăl: — Bine, dar pentru asta nu trebuie să țiipi așa. Mama o să-ți explice...

— Mama: — Așadar, îi dai dreptate? La masă se mănîncă, nu se vorbește.

Tatăl: — Cînd un copil pune o întrebare i se poate da totuși o explicație, nu?

— Mamă, Sonia a spus că știe să fu- Cînd o să cred de cuviință să-i explic, o s-o fac. Acum, mănîncă!

— Tată, de ce are brinza găuri ? Aș vrea tare mult să știu !

Tatăl : — Ei bine, cum să-ți spun, brinza vine așa din fabrică. Brinza se face din unt și din lapte și apoi e lăsată să fermenteze, după care devine umedă. Elvețienii se pricep foarte bine să facă brinzeturi — cînd ai să fii mare am să te duc în Elveția, acolo-s munți atît de înalți, cu zăpadă veșnică pe creștet ; e frumos, nu-i așa ?

— Da, dar, tată, de ce are brinza găuri ?

— Ți-am spus, găurile se fac cînd se fabrică brinza.

— Da... dar cum de se fac găurile astea ?

— Ia ascultă, nu mă mai plictisi cu găurile tale ! Du-te la culcare ! Și fuguța, e tirziu !

— Nu, nu, nu încă ! Explică-mi mai întîi cum de se fac găurile...

Plosc ! Zgomotul unei palme. Urlete înspăimîntătoare. Se aude soneria.

E unchiul Adolf.

— Bună seara ! Bună seara, Margot ! Bun'seara ! Ce mai faceți ? Dar copiii ?

Tobby, ce s-a întîmplat că țiți așa ?

— Vreau să știu...

— Taci din gură !

— Vrea să știe...

— Haide, du-1 la culcare și nu-mi mai bateți capul cu prostiile astea ! Vino, Adolf, să trecem în birou pînă ce o să pună masa.

Unchiul Adolf : — Noapte bună, noapte bună !

— Miorlăitule, încetează cu plînsul ! Dar ce s-a întîmplat ?

— Margot nu știe cum să procedeze cu el ; Tobby vrea să știe de ce are brinza găuri, și ea nu i-a explicat.

— Bineînțeles că i-am explicat !

— Mulțumesc, acum nu fumez, dar spune-mi, tu știi de ce are brinza găuri ?

— Ce întrebare ! Firește că știu ! Iese așa din fabricație, din cauza umidității... e foarte simplu.

— Dragul meu, ce brașoave i-ai mai îndrugat și tu băiatului ! Asta nu-i o explicație !

— Ei, asta-i, nu mai spune ! Nu vreau să te jignesc, dar ești caraghios. Poți să-mi explici atunci tu, de unde are brinza găuri ?

— Firește !

— Dă-i drumul atunci !

— Găurile din brinză provin din caseina care se găsește în brinză.

— Spui prostii !

— Nu spun nici un fel de prostii !

— Ba da ! Caseina n-are nimic de-a face cu asta... Bun'seara Marta ! Bun'seara, Oscar ! Luați loc, vă rog. Ce mai faceți ?... Nu, n-are absolut nimic de-a face cu găurile !

Tatăl : — Ia spune-mi, Oscar, pentru numele lui Dumnezeu, tu, care ai studiat,

căci ești doar avocat, găurile din brinză au ceva de-a face cu caseina ?

Oscar : — Nu, găurile din brinză... hm ! Găurile din brinză se datoresc... vreau să spun, rezultă de pe urma faptului că brinza, sub acțiunea căldurii produsă de fermentație, se umflă prea repede !

Sarcastice hohote de ris ale celor doi eroi bătaioși, tatăl și unchiul Adolf, deveniți deodată aliați. „Ah, oh ! — ah ! e amuzant ! Brinza se umflă ! Ați mai auzit una ca asta ? Ah, ah, ah !”

Intrarea unchiului Sigismund, a mătușii Jenny, a doctorului Guggenheimer și a directorului Flackeland.

— Bună seara, bună seara... Ce mai faceți ?

— Vorbeam... Chiar grozav de amuzant... despre găurile din brinză... O să mîncăm imediat... Ei bine, explică-ne tu !

Unchiul Sigismund : — Vedeți, găurile din brinză apar din cauză că în momentul

fermentației brinza se contractă sub acțiunea frigului.

Zgomot asurzitor, transformat într-un adevărat, vacarm, apoi izbucnirea unor hohote lungi și răsunătoare, ca și cum o orchestră s-ar fi dezlănțuit cu toate instrumentele ei.

— Ah, ha ! Sub acțiunea frigului ! Ai mîncat vreodată brinză rece ?

— Noroc că nu sînteți fabricant de brinzeturi, domnule Apolerit ! Frigul ? Ah, ah, ah !

Unchiul Sigismund, ofensat, se retrage într-un colț.

Doctorul Guggenheimer : — Înainte de a tranșa problema, spuneți-mi mai întîi despre ce brinză e vorba. Asta depinde într-adevăr de sort.

— E vorba de gruyère. Am cumpărat-o ieri...

— Spune-mi, Martha, eu cumpăr acum totul de la Danzel, nu mai sînt atît de mulțumită de Mischewski, ne-a trimis zilele trecute niște struguri de Corint care erau toți...

Doctorul Guggenheimer : — Așadar, despre gruyère e vorba ? Atunci e foarte simplu, brinza gruyère are găuri pentru că e consistentă. Toate brinzeturile consistente au găuri.

Directorul Flackeland : — Domnilor, un om care cunoaște viața practică trebuie să vă spună cum stau lucrurile... domniiăștia au trecut aproape cu toți printr-o universitate... (Nimeni nu protestează). Prin

urmare, ca să revenim la chestie, găurile din brinză provin din rezidurile fermentației. Da, brânza... brânza se descompune... pentru că brânza...

Toată lumea se scoală. Furtuna izbucnește.

— Vax !

— Ei așa !

— Asta o știam și eu !

— Formulele chimice nu sînt o explicație !

Un glas strident :

— Nu aveți un lexicon ?

Se reped cu toții spre bibliotecă. Heyse, Schiller, Goethe, Boelsche, Thomas Mann, un album vechi cu poezii...

— Unde dracu' e ? A, uite-l ! Volumul A—C e scos din raft.

— ...brad, braghină, brasardă, braț, brazdă, Britten... brinză ! Lăsați-mi-l mie ! Dă-te la o parte ! Iartă-mă ! Uite ce scrie aici : „Aspectul băscat al unor brînzeturi se datorește unei degajări a acidului carbonic inclus în zahărul din zer...”

Toți în cor.

— Ai văzut ! Ce-am spus eu ?...

— „...din zer și este...” Unde-i urmarea ? Margot, tu ai rupt pagina din lexicon ? Ah, e nemaipomenit ! Cine a umblat prin bibliotecă zilele astea ? Cu lexiconul ? Nu cumva copiii ? De ce n-o închizi cu cheia ?

— De ce n-o închid cu cheia ? Dar știi că ești bine ? Ți-am spus doar de o sută de ori : închide-o cu cheia tu !

— Bine, bine, să lăsăm asta acum... Unde am rămas ? Explicația dumatăle e inexactă ! A mea era bună.

— Dumneata ai spus că brînza se răcește !

— Dumneata ai spus asta, nu eu ! Eu am spus că degajă căldură !

— Să zicem că-i așa ! Dar n-ai pomenit nici un cuvînt despre acidul carbonic care se degajă din zahărul zerului, cum scrie aici.

— N-ai spus decît prostii !

— Da' ce, tu te pricepi la brînzeturi ? ! Nici nu știi să deosebești o brînză de oaie de una olandeză.

— Cred că am mîncat în viața mea mai multă brînză de olanda decît ai mîncat tu vreodată !

— Nu mă scuipa cînd vorbești !

Toată lumea vorbește deodată. Se aude :

— Poartă-te cuviincios, te rog, cînd ești invitat la mine acasă !

— ...care se degajă din zahărul zerului.

— N-ai să-mi dai acum lecții !

— Da, cînd e vorba de gruyère, dar nu cînd e vorba de o brînză Emmenthal !

— Doar nu ești la tine acasă ! Aici ne aflăm între oameni corecți !

— Unde sînt ?

— Retrage ce-ai spus ! Retrage imediat ! Nu permit ca în casa mea să-mi fie insultați invitații ! Nu permit să-mi fie

insultați invitații ! Te rog să ieși numai-decît !

— Sînt încîntat s-o șterg ! N-am nevoie de tratația ta !

— Să nu mai calci pe la mine !

— Vă rog, domnilor, liniștiți-vă !

— Tu să-ți ții pliscul, nu faci parte din familie !

— A, asta-i nemaipomenit ! Nu mi s-a întîmplat niciodată așa ceva !

— Eu, care sînt comerciant...

— Ascultă, nouă, în timpul războiului, ni s-a dat o brînză...

— Nu e vorba de nici o împăcare ! Puțin îmi pasă chiar dacă ai crăpa. Ne-ai înșelat, și n-ai să mai pui piciorul la noi în casă nici cînd am să mor !

— Hoțule ! Ne-ai furat moștenirea !

— Dar tu n-ai...

— Și o spun cu glas tare ca s-audă toată lumea : hoț de moșteniri ! Și acum poți să te duci și să reclami cui vrei !

— Mitocanule ! Mitocan abject ! Nici nu-i de mirare, cu un tată ca al tău !

— Dar nevastă-ta ! Cine-i nevastă-ta ? De unde ai luat-o ?

— Afară, a-f-a-r-ă-ă-ă, măgarule !

— Unde mi-e pălăria ? Într-o casă ca asta trebuie să fii atent la lucrurile tale !

— Toate astea or să se încheie la tribunal ! Porcule !

— Da' tu ce ești ?

Prin întredeschizătura ușii apare Emma, care anunță :

— Masa e servită !

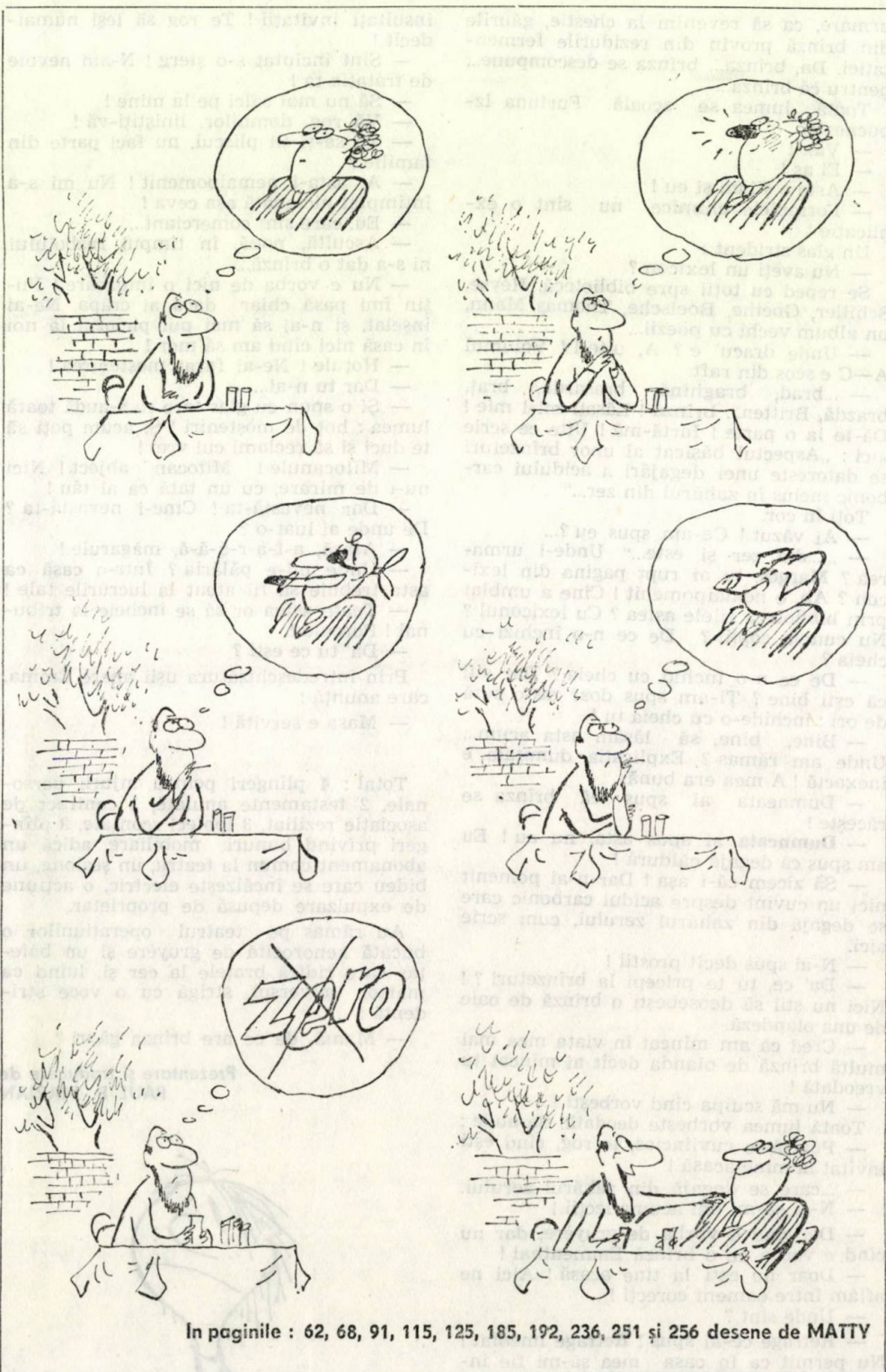
Total : 4 plîngeri pentru injurii personale, 2 testamente anulate, 1 contract de asociație reziliat, 3 ipoteci scontate, 3 plîngeri privind bunuri mobiliare, adică un abonament comun la teatru, un șezlong, un bideu care se încălzește electric, o acțiune de expulzare depusă de proprietar.

Au rămas pe teatrul operațiunilor o bucată nenorocită de gruyère și un băiețuș care ridică brațele la cer și, luînd ca martor universul, strigă cu o voce stridentă :

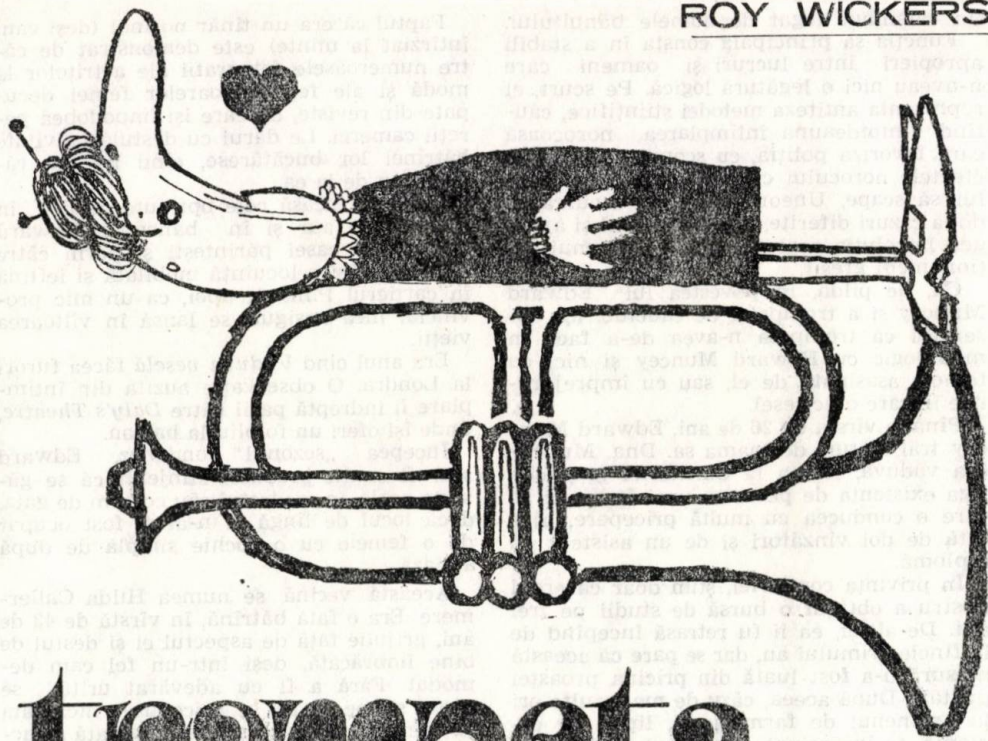
— Mamă, de ce are brînza găuri ?

Prezentare și traducere de
PAUL B. MARIAN

In paginile : 62, 68, 91, 115, 125, 185, 192, 236, 251 și 256 desene de MATTY

trompeta de cauciuc

Dacă întrebați la Scotland Yard de Serviciul Cazurilor Clasate, vi se va răspunde în mod foarte sincer că nu există nici un serviciu cu acest nume, pentru că în prezent nu se mai numește astfel. Dar, dacă s-a transformat și nu mai are birou propriu la Yard, puteți fi convins că spiritul său continuă totuși să troneze în marea sală a fișelor, de care sintem pe bună dreptate atât de mândri.

Serviciul Cazurilor Clasate a fost creat sub domnia lui Eduard al VII-lea (epoca destinelor grandioase) și se ocupa de toate treburile refuzate de celelalte departamente. Lui, de pildă, îi revenea grija de a înregistra acele soiuri de dovezi care au efectul enervant de a demonstra nevinovăția unui om evident vinovat.

În rafturile sale se îngrămădeau obiecte care ar fi trebuit să se găsească la Muzeul Negru... dacă vinovăția criminalului ar fi putut să fie stabilă. Colecția sa de

fotografii devenea un permanent subiect de iritare pentru tinerii polițiști plini de zel, căci, apreciau ei, dacă ar fi dat dovadă de mai multă perspicacitate, ea ar fi putut figura la loc de cinste în Galeria Delincvenților.

Tot către acest serviciu erau îndrumați cetățenii pregătiți să expună oricând poliției teoriile lor mai mult sau mai puțin fantaziste, sau să-i furnizeze o sumedenie de informații lipsite de interes. Era de ajuns ca inspectorul principal însărcinat cu cazul să vă califice informația drept absurdă și ușile Serviciului se deschideau imediat în fața dumneavoastră !

Dosarele sale, judecînd după regulile purei rațiuni, nu puteau fi decît niște inepuizabile surse de erori, iar imaginația rămînea aptitudinea cea mai însemnată a inspectorilor săi. Într-o zi, se întîmplă chiar ca un asasin să fie spînzurat fiindcă un funcționar al Serviciului se distrase făcînd

un calambur legat de numele bănuțului.

Funcția sa principală consta în a stabili apropieri între lucruri și oameni care n-aveau nici o legătură logică. Pe scurt, ei reprezenta antiteza metodei științifice, căutând întotdeauna întâmplarea norocoasă care favoriza poliția, cu scopul de a anula efectele norocului ce permisesese criminalului să scape. Uneori, chiar, se încurca în două cazuri diferite, amesteca totul și ajungea la soluția corectă cu ajutorul unui raționament greșit.

Ca, de pildă, în povestea lui Edward Muncey și a trompetei de cauciuc. (Și observai că trompeta n-avea de-a face în mod logic cu Edward Muncey și nici cu femeia asasinată de el, sau cu împrejurările în care o ucisesse).

Până la vârsta de 26 de ani, Edward Muncey trăi alături de mama sa. Dna. Muncey era văduvă, locuia la Chichester și-și câștiga existența de pe urma unei farmacii pe care o conducea cu multă pricepere, ajutată de doi vânzători și de un asistent cu diplomă.

În privința copilăriei, știm doar că eroul nostru a obținut o bursă de studii pe trei ani. De altfel, ea îi fu retrasă începând de la finele primului an, dar se pare că această măsură n-a fost luată din pricina proastei purtări. După aceea, căzu de mai multe ori la examenul de farmacie și, lipsit de diplomă, fu însărcinat cu raionul de droghe-rie din farmacia familiei.

Primea două lire pe săptămână, pe care le înmîna conștiincios mamei sale, în fiecare sîmbătă. Ea îi restitua cîncisprezece șilingi ca bani de buzunar. N-avea deloc nevoie de rest, însă îl păstra numai cu scopul de a nu răni amorul propriu al fiului. Tinărului nu-i trecea prin minte că mama sa îi plătea veștmintele, precum și tot ceea ce îi era necesar.

N-avea prieteni și întrebuiința foarte puțin timp pentru ceea ce era un tinăr obișnuit numește „divertisment“. Își petrecea aproape toate clipele de răgaz alături de mamă, pe care o adora. Era o femeie amabilă, însă tiranică, și nu părea să-și fi dat seama la momentul potrivit că afecțiunea fiului păstra un caracter naiv, nici să fi găsit ciudat că acceptase fără să discute părerile ei despre lume și opreliștile impuse libertății lui.

După moartea mamei, Edward încetă să mai lucreze la farmacie și petrecu următoarele opt luni hoinărind prin Chichester. Cînd magazinul fu în sfîrșit vîndut, se trezi în posesia sumei de opt sute de lire, cu perspectiva de a încasa încă două mii într-un răstimp de trei luni. De altfel, se pare că n-a înțeles această parte a tranzației și că n-a reclamat niciodată cele două mii de lire. Cum juriștii nu mai auziseră de el înainte ca numele să-i apară în ziare, suma rămase intactă, servind la plă-tirea serviciilor avocatului său.

Faptul că era un tinăr normal (deși cam întîrziat la minte) este demonstrat de către numeroasele fotografii ale actrițelor la modă și ale fermecătoarelor femei decupate din reviste, cu care își împodobe-a pereții camerei. Le dăru cu destulă naivitate bătrînei lor bucătărese, cînd își luă ră-mas bun de la ea.

După ce încasă cele opt sute de lire în monede de aur și în bancnote, Edward spuse adio casei părintești și porni către Londra. Găsi o locuință mobilată și ieftină în cartierul Pimlico, apoi, ca un mic provincial încă nesigur, se lansă în vîltoarea vieții.

Era anul cînd *Văduva veselă* făcea furori la Londra. O observație auzită din întîmplare îi îndreptă pașii către *Daly's Theatre*, unde își oferî un fotoliu la balcon.

Începea „sezonul“ londonez. Edward s-ar fi simțit probabil stîmjenit că se gă-sește acolo, în modestul său costum de gata, dacă locul de lingă el n-ar fi fost ocupat de o femeie cu o rochie simplă de după amiază.

Această vecină se numea Hilda Callermere. Era o fată bătrînă, în vîrstă de 43 de ani, grijulie față de aspectul ei și destul de bine îmbrăcată, deși într-un fel cam demodat. Fără a fi cu adevărat urîtă, se poate spune că nu se pricepuse niciodată să exercite nici cea mai neînsemnată atrac-ție asupra sexului opus.

Serviciul Cazurilor Clasate sfîrși prin a reconstitui începutul neobișnuitelor lor rela-ții, și trebuie să admitem că existat ceva oarecum caraghios în modul cum făcură cunoștințe cele două ființe ciudate. Nu discutară înainte de terminarea reprezen-tației, Miss Callermere fiind cea care vorbi mai întîi, la ieșire, cînd mulțimea îi îm-pinse unul spre celălalt. Înconjurată de un public monden, cu pretenții ceremonioase, ni se pare că le auzim vocile sosind către noi ca din mijlocul unei neguri.

— Scuzați-mă că vă adresez cuvîntul fără să fi fost prezentați, spuse ea, dar avem aerul că sîntem cam rătăciți printre toți acești oameni !

În prezent, răspunsul lui Edward, atît de puțin conform cu bunele maniere sta-bilite, ne uimește prin tot ceea ce conținea el.

— A, da, firește ! exclamă el. O să vă mai văd pe aici ?

— O ! Da. În unele săptămîni vin chiar de două ori !

În cursul următoarelor cîncisprezece zile fiecare din ei se duse să vadă *Văduva Veselă* de trei ori, fără a se întîlni la pri-mele două spectacole. A treia oară fură mai norocoși și, cum era într-o sîmbătă seara, la ieșirea din teatru Miss Callermere îl invită să vină a doua zi, dimineață, să se plimbe împreună prin parcul Bat-tersea.

Acolo renunțară la orice timiditate, se simțiră prieteni pe neașteptate și Edward acceptă să mănince acasă la bătrîna domnișoară. Îl duse într-o casă cu opt încăperi mobilată confortabil, a cărei stăpînă era. Locuia cu o matusă aflată în slujba ei. În afară de plăcuta casă, Miss Callermere posedă o mică avere plasată în valori sigure, ce-i aducea sute de lire pe an.

Însă toate acestea aveau puțină importanță în ochii lui Edward, care nu cheltuise nici cincizeci de lire din cele opt sute, și care, în acel moment, desigur că nu se gîndea să se însoare cu Miss Callermere.

Nici unul din ei n-avea vreo ocupație, deci se puteau întîlni oricînd li se părea potrivit. Miss Callermere luă hotărîrea de a-l pune pe Edward să viziteze Londra. Tatăl noii lui prietene își câștigase averea construind case subrede. În timpul vieții, acel bărbat jovial apreciasse în mod deosebit berea de calitate și cursele de cai, și probabil din această cauză fiica lui privea viața cu o severitate oarecum dogmatică. Edward trebui să viziteze Turnul Lon-

dreii, Muzeul Britanic și alte locuri la fel de puțin vesele, ascultînd explicațiile citite de ea cu voce tare de pe ghid. Nu se duseră nici la teatru, nici la music-hall, Miss Callermere apreciînd că spectacolele jucate în acele locuri frivole erau bune pentru neghiobi. (Făcea excepție doar *Văduva veselă*, pe care o considera operă, apreciînd-o ca pe o valoare culturală). Și, ceea ce-i mai extraordinar, lui Edward îi plăceau toate acele lucruri.

Trebuie să fi existat între ei, fără îndoială, o oarecare afinitate misterioasă, dar cum ar fi putut o fată bătrînă, cu 16 ani mai vîrstnică, să-l satisfacă deplin pe celălalt Edward, cel care decupa portretele frumuseților profesionale pentru a-și tapeta cu ele pereții camerei?

Miss Callermere nu mai merse niciodată să vadă *Văduva veselă*, dar Edward, fără să pomenască nimic, se duse de mai multe ori la *Daly's Theatre*. Opereta îl introdu-

cea în împărăția visurilor. Își închipuia că seamănă cu dl. Joseph Coyne, care în costumul prîntului Danil o disprețuia în fiecare seară pe frumoasa Missia, cu unicul scop de a o face să i se repeadă în brațe cu mai multă convingere înainte de căderea cortinei. Joc primejdios pentru un tînăr provincial a cărui dezvoltare intelectuală lăsa de dorit și care începuse să-și piardă timiditatea.

La drept vorbind, îi rămînea foarte puțin din această timiditate în seara cînd, după ce o conduse acasă pe Miss Callermere, se opri brusc la vederea unei cameriste nostime din vecinătate, coborîtă să depună o scrisoare la cutie. Dacă nu semăna mult, sau chiar deloc cu Miss Lily Elsie, interpreta londoneză a Missiei, nu era mai puțin adevărat că părea fermecătoare, cu mica bonetă albă împodobită cu panglici cochete, purtată atunci de fetele de profesia ei. Și zîmbea într-un mod foarte prietenos.

Cei care își amintesc de cazul lui Edward au ghicit că era vorba de Jane Fairbrass. Flecărîră cîteva minute, urmînd unul din acele mărunte și curioase dialoguri:

— E caraghios, totuși, ca o fată ca dumneata să fie servitoare! În ce seară ești liberă?

— Mîine seară. Începînd de la orele șase. Dar la ce ți-ar putea folosi asta?

— Te voi aștepta la colțul străzii. Promit, îmi dau cuvîntul!

— Ei, dar eu nu promit nimic! Dacă vrei să știi, mă numesc Jane Fairbrass. Dumneata?

— Danilo.

— Oho! Danilo și mai cum?

Edward nu prevăzuse necesitatea de a născoci și un nume de familie și constată că acest lucru întîmpina o oarecare dificultate. Neputînd nicidecum să răspundă Smith, sau Robinson, spuse:

— Prince.

Lui Edward, după cum se observă, îi lipsea imaginația. Cînd Jane sosi la întîlnirea din ziua următoare, nu-i trecu prin gînd s-o ducă la alt spectacol decît la *Văduva veselă*. Avu chiar stupiditatea de a-i oferi un program, însă, din fericire, ea nu citi numele personajelor. După ridicarea cortinei fu prea sedusă de farmecul lui Lily Elsie (cu care își închipuia că seamănă, ca oricare altă fată drăguță din acea vreme) pentru a mai acorda atenție dlui. Joseph Coyne, sau numelui personajului său. Dacă ar fi făcut-o, și-ar fi dat seama de biata șiretenie a lui Edward, puțînd să-și pună viața la adăpost... și i-ar fi permis numitului Edward să atingă o vîrstă înaintată.

Dar nu-și dădu seama de nimic.

În cele din urmă, Jane Fairbrass se dovedi a fi un surogat foarte acceptabil al femeii visate de Edward. De atunci, viața i se păru mai dulce. Continua să guste în timpul zilei bucuriile prieteniei cu Miss Callermere, plăcerea simțită nefiind cu nimic afectată de pasiunea pentru nostima cameristă.

La începutul lui septembrie, Jane avu dreptul la concediu. Petrecu două săptămîni întregi cu Edward, la Southend, o plajă plăcută, foarte apreciată de londonezi, situată la gura Tamisei. Edward îi scria zilnic lui Miss Callermere, spunându-i că înlocuia pe timpul concediului un farmacist, prieten al mamei. Avu grijă ca scrisorile (adresate „dlui. Edward Muncey“) să fie expediate farmacistului din localitate, iar la hotel perechea se înscrise cu numele de dl. și dna. D. Prince.

În operetă, prințul Danil trăiește pe picior mare; Danilo Prince se grăbi să-și imite modelul. Jane Fairbrass nu se simțise niciodată atît de sărbătorită. Ocupară un întreg apartament de hotel. (Oho! O sală de baie numai pentru noi doi!)

Îi închirie un automobil cu șofer, ceea ce costa pe-atunci zece lire pe zi. O îndemnă să bea șampanie la orice oră posibilă și-i oferi cîteva cadouri scumpe.

Poate va părea surprinzător că după două săptămîni atît de bine petrecute Jane Fairbrass s-a reîntors la stăpîna ei. Totuși, acesta era adevărul. Nu era ahtiată după bani.

Întors la Londra, Edward fu foarte fericit s-o reîntîlnească pe Miss Callermere. Își reluară nesfîrșitele plimbări și, aproape în fiecare zi, tînărul minca acasă la ea, la prînz sau seara. Era și timpul, căci mica escapadă de la Southend făcuse o breșă serioasă în cele opt sute de lire.

Îl contraria faptul că trebuia să-și ia rămas bun de la prietena lui prea devreme, pentru a putea petrece cîteva minute cu Jane. După Southend, aceste scurte minute de intimitate își cam pierduseră farmecul. Existau de asemeni duminicile și după amiezile libere ale cameristei, care îl obligau pe Edward să nascocască pentru Miss Callermere o mulțime de minciuni supărătoare.

Pe la mijlocul lui Octombrie, reîncepu să vadă în taină *Văduva veselă*, ceea ce era un semn rău. Într-adevăr, lucrul acesta însemna că întorcea spatele realității, confundîndu-se în vis.

În ceea ce privește Realitatea, ea își pierduse buna dispoziție, manifestîndu-și într-un fel nesocotit înclinarea către plîns și către scandal.

Pe la începutul lui noiembrie, Jane îi aduse la cunoștință unele amănunte, după a căror dezvoltare nu-i mai rămînea decît să aleagă o dată apropiată pentru însură-

toare (subiect rămas mai degrabă nelămurit pînă atunci).

În perioada aceea, Edward începuse să se sature de ea și plănuia s-o părăsească. Lucru curios, amenințarea lui Jane că va merge să-i povestească totul lui Miss Callermere îl hotări pe Edward să suporte nenorocirea cu curaj și să se însoare.

Se căsători deci cu Jane, sub numele de Danilo Prince, la oficiul stării civile din strada Henrietta, într-o dimineață posomorîtă de iarnă. Părinții miresei străbătură distanța dintre Banbury și Londra, venind să asiste la ceremonie și, deși căsnicia o făcu pe fiica lor să salte cu o treaptă pe scara socială, ei nu se arătară nicidecum încîntați.

— Unde o să vă duceți în voiaj de nuntă? întrebă dna. Fairbrass. Și adăugă cu un ton acru: Dacă-i vorba de voiaj de nuntă!

— La Southend, răspuse Edward, ca întotdeauna puțin imaginativ, și la Southend se întoarseră. De astă dată, nu se mai

puse problema unui apartament într-un hotel de lux, ci descinseră într-o mică pensiune de familie. Edward se arătă gelos fără motiv pe voiajorii comerciali, care în mod naiv dădeau dovadă de politețe față de o tînără nevastă oarecum părăsită. Într-o zi, cînd vremea era urîtă, insistă să o scoată la plimbare pe dig și ea se alese cu un catar pulmonar. De acum înainte, grogurile și frecțiile reprezentau pentru Jane un oraș al cărui nume se asociase pînă atunci în mintea ei cu șampania și cu băile parfumate. Însă fură nevoiți să rămînă acolo două săptămîni, deoarece Edward îi povestise lui Miss Callermere că îl înlocuia iarăși pe farmacistul prieten al mamei. Conform dosarelor Serviciului Cazurilor Clasate, plecară din Southend pe 30 noiembrie, cu trenul de orele 15,50. Era un rapid foarte apreciat, dar în ziua aceea nu transporta mai mult de douăzeci de

persoane. Unul din compartimentele de clasa întâia era ocupat de un singur bărbat, cu un prunc învelit într-un șal roșu. Poate Jane alesese acel compartiment cu tainica nădejde că omul va dori să-l ajute să se ocupe de copil. Dar Edward nu voi să suporte prezența unui copil mic înainte de a fi obligat și merse să se instaleze mai departe.

Se pare, totuși, că Jane se gîndea cu plăcere la viitoarea-i calitate de mamă. Înainte de a pleca din Southend, intrase la unul din magazinele care se îngrijesc de aprovizionarea turiștilor, rămînînd deschise ca prin minune și în timpul iernii. Căra un pachet destul de voluminos, pe care-l desfăcu în tren, dorind să-l înveselească pe Edward.

Pachetul conținea o gălețică de plajă, însoțită de o lopată liliputană de lemn, un vapor pe măsura lopătelei, un baton de acadea, specialitate a locului, și o trompetă împodobită cu ciucuri de lînă roșie și albastră. Era o trompetă pentru beluși, făcută din cauciuc, pentru ca fericitul posesor să nu poată să se rănească jucîndu-se cu instrumentul. În mușciuc se găsea un mic dispozitiv metalic, protejat de cauciuc, folosit la producerea sunetului.

Jane duse trompetă la gură și suflă în ea.

Oare și-l imagina pe viitorul ei copil suflînd aida în acea jucărie? Oare, după o tristă lună de miere, tinăra soție neglijată de bărbat se străduia cu disperare să simuleze veselia, sperînd că el se va ocupa puțin de ea? În privința acestui episod, sintem nevoiți să ne bazuim pe spusele lui Edward:

„I-am zis: „Nu fă atîta gălăgie, Jane, am chef de citit“; „Nu ceva asemănător. Mi-a răspuns: „Simt nevoia să cînt, ca să mă distrez“, și a suflat și mai tare în trompetă. Atunci am pun mîna pe jucărie și am azvîrlit-o afară. Pe nevastă-mea n-am atins-o deloc, iar ea n-a părut să ia incidentul în serios. Nu ne-am mai ciorovăit în timpul călătoriei și am citit ziarul în liniște pînă la Londra“.

Își luară bagajele în primire la Fenchurch Street și părăsiră gara. Probabil că Jane a abandonat undeva pachetul cu celelalte jucării, căci nu se mai auzi vorbindu-se despre el.

Cînd se curăță vagoanele, un slujbaş al Căilor Ferate descoperi sub bancheta unui compartiment de clasa întâia cadavrul unui copil înfășat într-un șal roșu. S-a dovedit mai tîrziu că acel copil nu fusese asasinat, ci murise de convulsii.

Între timp, Scotland Yard-ul începu să-l caute pe bărbatul care fusese văzut urcînd cu pruncul, presupunînd că trebuie să fie ucigașul. Un feroviar găsi trompetă de cauciuc pe terasament și o duse la poliție. Inspectorii dădură o raită prin magazinele din Southend și descoperiră că o singură trompetă de cauciuc fusese vîndută de cu-

rînd, „unei femei tinere, pe care n-o cunosc“, preciză negustorul. Urma se oprea acolo, iar trompetă fu trimisă la Serviciul Cazurilor Clasate.

Cînd perechea se întoarse de la Southend, din luna de miere oficială, lui Edward îi rămîneau mai puțin de o sută cincizeci de lire din cele opt sute. Edward își duse mai întîi nevasta într-o locuință mobilată din Ladbroke Grove, iar cîteva zile mai tîrziu o instală într-un apartament din același cartier, pe care-l mobilă în schimbul a treizeci de lire.

Se pare că Jane nu a pus niciodată bărbatului ei întrebări supărătoare cu privire la bani. În fiecare dimineață, după ce lua micul dejun, el pleca la lucru. Cel puțin, așa credea ea. În realitate, hoinărea prin West End pînă la ora vizitei la Miss Callermere. Acum situația se schimbase, lui Jane trebuia să-i înșire minciuni, născote atît de greu.

— Mi se pare că de cîtva timp te-ai schimbat foarte mult, îi spuse Miss Callermere după unul din acele excelente dejunuri săptămînale. Cred că trăiești cu o fată din corpul de balet!

Edward ignora ce putea să însemne „corpul de balet“, însă i se păru că expresia are o rezonanță grozav de desmățată. Dar, fiindcă nu dorea să se lase antrenat în complicații suplimentare, răspunse:

— Nu e o fată din corpul de balet, este o fostă cameristă.

— Despre această persoană nu doresc să cunosc cu adevărat decît un singur lucru, zise Miss Callermere. Ții mult la ea?

— O! Nu, replică Edward cu deplină sinceritate.

— E teribil să suporti o asemenea povară, dumneata, care ești dotat pentru știință. Spre binele dumitale, Edward, de ce nu te debarasezi de această fată?

Da, de ce? Edward se întrebă cum de nu se gîndise la așa ceva mai devreme. Era de ajuns să plece din cartier, să înceteze a se mai numi Danilo Prince și, în mod practic, va fi din nou liber. Hotărî să dea fuga pînă acasă și să-și facă bagajele.

Însă cînd sosi, Jane îl întîmpină într-un chip neprevăzut.

— Aha! Domnul mergea la așa zisele întruniri bisericești de duminică! Ei bine, acum știu de cine să mă ferec, iubitul! Te-ai dus să te întîlnești cu Miss Callermere. Da, iată unde ai fost! Să nu mă contrazici, te-am urmărit. Ai fost acasă la ea, pe Laurel Road, la numărul 15. Mă întreb totuși ce poți să găsești la scorpia aia bătrînă și secătuită! Oricum, iubitul ei fiind înșurat, a sosit momentul s-o afle și am să merg s-o pun la punct!

Își trase în grabă paltonul și tocmai își puneă pălăria cînd Edward sări s-o oprească. Piciorul i se împiedică de un

reșou pus pe podea. Reșoul n-ar fi trebuit să se găsească acolo, pentru că instalase o sobă cu gaz, dar Jane îl folosea acum ca suport pentru fierul de călcat.

„Dacă face scandal, nu voi mai putea să mă întâlnesc cu Miss Callermere“, gîndi Edward. Apucă reșoul, o răsturnă pe pat și, rotind arma improvizată, o lovi cu ea de mai multe ori la rînd.

Viri sub pat toate prosoapele și întreaga lenjerie pe care o putu găsi, pentru absorbirea singelui, apoi se spală, își făcu bagajul și plecă liniștit.

După ce-și lăsă lucrurile la fostul domiciliu, și după ce o informă pe gazdă că va locui iarăși la ea, se întrepătrunde către nr. 15 de pe Laurel Road, sosind la timp pentru a cina.

— Am făcut ce mi-ați spus, o anunță el pe Miss Callermere. M-am descotorosit. Nu veți mai auzi vorbindu-se despre ea.

Ziarele de luni relatează știrea crimei, deoarece locatarii apartamentului situat sub cel al familiei „Prince“ alarmaseră comisariatul duminică seara, iar poliția începu îndată să-l caute pe Danilo Prince.

Părinții victimei fură intervievați marți, iar ziarele de miercuri publicară povestea vieții lui Jane :

„Fata mea s-a măritat cu Prince la oficiul stării civile din strada Henrietta, la 16 noiembrie 1907. A dus-o imediat în voiaj de nuntă la Southend, unde au petrecut două săptămîni...“

Niște gură-casă veniră să se holbeze la casa de pe Laurel Road, unde numai cu puțin timp mai înainte nenorocita încă lucra în calitate de cameristă. Nu se știe dacă Miss Callermere (care locuia cu 50 de metri mai departe !) remarcă asemenea, însă ziarele nu conțin urma cuvintelor rostite de ea cu privire la acest subiect.

După cîteva zile, inspectorii de la Scotland Yard înțeleseră că nu-l vor găsi niciodată pe Danilo Prince.

Totul se întîmplase la fel de simplu precum prevăzuse Edward. O mică schimbare de domiciliu și păguboasa lui căsnicie era ștearsă. Omorul se grea pe un plan primitiv, neaducînd complicații suplimentare, fiindcă Edward nu lăsase nici un indiciu în urma sa !

Cum nimic nu permitea să se stabilească o apropiere oarecare între Edward Muncey și Danilo Prince, riscurile de a se vedea arestat erau foarte limitate. Pentru aceasta, ar fi trebuit să aibă nenorocul de a întîlni o persoană care să-l fi cunoscut cînd își spunea „Prince“ : proprietarul hotelului din Southend, femeia de serviciu și liftierul ; directorul agenției imobiliare de pe Ladbroke Grove ; sau, bineînțeles, părinții lui Jane. Însă numai directorul agenției locuia la Londra.

Un avocat care se ocupa și de statistică se distră efectuînd un mic calcul al probabilităților. Ajunse la concluzia că ucigașul avea tot atitea șanse de a fi prins cît de a cîștiga de douăzeci și trei de ori la rînd lozul cel mare al Loteriei.

Însă avocatul acela nu prevedea în calculele sale că Serviciul Cazurilor Clasate va lua în considerație presupuneri neraționale și-și va atinge ținta întîmplător.

Cînd haita lansată asupra lui Danilo Prince slăbi urmărirea, Edward Muncey se consacră „științei“ cu atîta energie încît după cincisprezece zile obținut o slujbă într-o farmacie din Walham. Domnea peste raionul de săpunuri, termofoare, furnituri fotografice și alte produse asemănătoare, primind un salariu de două lire pe săptămînă, plus un procentaj minim ca să-și dea silința la lucru.

De Paști, se căsătorii cu Miss Callermere. De astă dată, căsătoria avu loc la biserică. Bătrîna domnișoară îi invitasese pe toți prietenii defunctului ei tată și, spre tainicul lor amuzament, arboră o rochie de satin alb și voalul obișnuit la asemenea ceremonii. Ar fi fost o nesocotință să i se ceară patronului lui Edward un concediu, după o perioadă de lucru atît de scurtă, astfel că proaspeții căsătoriți se lipsiră de voiajul de nuntă. Datorită unei rente anuale de o sută de lire, înființată de nepoată, mătușa intră într-un azil unde doamnele din familiile bogate puteau să viseze în tihnă, iar Edward regăsi confortul unei locuințe spațioase și bine întreținute.

Scurta viață conjugală a acestei perechi, atît de bizar potrivită pare să fi fost perfect fericită. Foarte curînd, prietenii răposatului antreprenor încetară să mai fie văzuți în salonul noii neveste, fiindcă aceasta nu prea gusta felul lor de a pufni, cînd Edward, distrat, își numea soția „Miss Callermere“.

Cele două lire cîștigate de el în fiecare săptămînă puteau să pară o sumă derizorie în comparație cu veniturile mari ale nevestei, dar, de fapt, ele formau baza fericirii conjugale. Edward, conștiincios, le înmîna Hildei în fiecare sîmbătă ; ea reținea 25 de șilingi (amîndoi apreciau că este esențialul ca el să-și plătească hrana, pentru a-și salva amorul propriu) și-i înapoia 15 șilingi ca bani de buzunar. Hilda citea ziarele, învățîndu-l pe Edward cum să interpreteze evenimentele. Plăcerile permise proaspătului însurat n-ar fi multumit, probabil, majoritatea bărbaților, însă Edward nu se plîngea de soarta sa.

Vara urmă primăverii ; nimeni nu se mai gîndea la moartea Janei Prince, și poate că asasinul ei mai puțin decît oricine. Necitînd niciodată mult, Edward nu știa că asasinii ajung să fie obsedați de amintirea crimei și să tresară într-un mod re-

velator de câte ori se face aluzie la acest fapt în prezența lor.

Așadar, cuvintele patronului său nu-i provoacă nici o reacție în dimineața când îi spuse: „Am cumpărat un lot de trompete de cauciuc; este un articol care trebuie să se vîndă bine. Vor fi evaluate la un șiling și un penny bucata. Pune una pe tejghea, lingă biberoane; oferă-le clienților care vin cu un copil mic.“

Edward scoase o trompetă din cutie. Jucăria era împodobită cu ciucuri de lînă roșie și albastră; o așeză alături de biberoane și nu se mai gîndi la ea.

Wilkins, celălalt vînzător, poseda diploma de farmacist, dar nu-și dădea ifose. Într-o zi, pentru a-și alunga plictiseala din timpul orei triste de după dejun, luă trompetă de cauciuc și suflă în ea.

Într-o clipită, Edward se regăsi așezat în rapidul Southend—Londra, pe cale de a-i spune lui Jane: „Nu fă atîta gălăgie.“ Cînd Wilkins lăsă trompetă pe tejghea, Edward o „văzu“ pentru prima oară. Lîna roșie și albastră a ciucurilor ce-o împodobeau i se păru deosebit de hidoasă. Luă jucăria în mînă și-i reveni în gînd cu brutalitate amintirea impresiei resimțită cînd aruncase pe ușa trenului cealaltă trompetă.

Să nu ne imaginăm un singur moment că Edward simțea un soi de remușcări. Nu; trompetă, reamintindu-i-o pe Jane într-un chip atît de viu, trezea în el instincte atîpite; Jane, care fusese atît de dragălașă, gata să răspundă la glume cînd era dispusă să glumească. Ceea ce se întimpla deseori, fără voia ei.

Pe scurt, jucăria făcea să se nască în el un sentiment de zăpăceală, de nedumerire. De ce nu continuaseră, totuși, ca la început? I se păru de nesuportat la Jane faptul că era o gospodină dezordonată, incapabilă să vegheze la confortul bărbatului. Acum, cînd căsnicia cu Miss Callermere îi asigura acest confort, ar fi putut

s-o întîlnească pe camerista cea nostimă miercuri seara și o duminică din două, și viața lui și-ar fi regăsit întreaga culoare și deplinul amuzament... În magazin intră o femeie însoțită de o fetiță. Ar fi putut foarte bine să aibă acasă un copil mic. Edward încercă să-i vîndă trompetă, dar nu izbuti.

Cugetă îndelung și, în ziua următoare, sfîrși prin a admite că trompetă de cauciuc îl călca pe nervi. La prînz, între orele 12,45 și 13,15, cînd Wilkins plecă să mînnince, o luă și suflă în ea cu toată forța. Și repetă greșeala chiar înainte de închiderea magazinului, în prezența colegului. Edward nu poseda o gîndire atît de subtilă încît să cunoască arta împăcării cu sine. Trompetă îi trezea dorinți primejdioase pentru tihna sa, deci trebuia s-o nîmi-cească. A doua zi, întocmi un bon de un șiling și un penny, depuse suma în sertar și băgă trompetă în buzunar. Apoi, seara, înainte de a se așeza la masă, coborî și o viri în cazanul caloriferului.

— Ce miros îngrozitor! Ce-ai aruncat în foc, Edward?

— Nimic.

— Curaj, dragul meu... spune-mi adevărul.

— Ei bine, aveam pe tejghea o trompetă de cauciuc pe care nu reușeam s-o vînd; pînă la urmă m-a scos din sîrite. Am plătit-o și am adus-o acasă, s-o ard.

— Un gest absolut ridicol. O să rămii fără bani de buzunar și în cazul acesta nu mă simt deloc dispusă să-ți vin în ajutor.

Edward afirmă că se va aranja cît mai bine și se feliță în gînd că are o asemenea nevastă. Cu ea, era sigur că se va menține pe calea cea dreaptă.

Peste trei zile patronul îi verifică stocurile.

— Văd că trompetă s-a vîndut, spuse el. Să scoți alta. Am impresia că-i un articol căutat.

Reîncepea totul. Dar se cuvine să observăm că Edward, în ciuda lipsiei de imaginație, știa să judece perfect. Își dădu seama că fericirea pașnică simțită alături de soție va fi pusă în pericol dacă ceva venea mereu să-i amintească celălalt aspect atît de incîntător al vieții ce o simboliza pe nostima Jane.

Existau șase duzini de trompete de cauciuc (mai puțin una, deja arsă), iar farmacistul voia să primească un șiling și un penny de fiecare bucată. Asta însemna treisprezece șilingi la o duzină. Dar angrosistul dădea treisprezece trompete la duzină, ceea ce complica oarecum socotelile. Cu toate acestea, Edward rezolvă problema și se asigură de exactitatea rezultatului obținut reîncepînd calculele de la coadă spre cap, apoi făcu „proba“ și termină sa-

tisfăcut. Îi mai rămăneau douzeci și trei de lire din cele opt sute de la început.

Dna. Muncey avea un geamantan frumos din piele de crocodil, pe care și-l oferise cu prilejul nunții (arătându-l invitaților ca pe „un dar al mirelui pentru mireasă“). Edward îl împrumută, motivînd că face niște târguiești pentru revelion. La farmacie poveste că valiza conține smochingul pe care avea de gînd să-l îmbrace în acea seară la un prieten, scutind drumul pînă acasă. Era cunoscut faptul că se însurase de curînd cu o „moștenitoare“; deci nici patronul, nici Wilkins nu se mirară auzind că posedă un smoching și un geamantan în care-l transporta.

La ora 12,45, rămînînd iarăși singur, Edward îndesă cele șaptezeci și șapte de trompete în geamantan și-i spuse patronului cînd acesta se întoarse de la masă:

— Domnule Arrowsmith, am scăpat de trompetele de cauciuc! Flecărînd cu un bătrîn, mi-a povestit că se ocupă de un orfelinat și am reușit să-i strecor tot lotul.

Dl. Arrowsmith manifestă o vie surpriză.

— Zici că tot lotul? Și n-a insistat să-i faci o reducere?

— Nu, domnule Arrowsmith. Trebuie să fi fost cam ținut!

Farmacistul se uită la vînzător cu bănuială, apoi aruncă o privire în sertar. Șase ori treisprezece, minus una, a un șiling și un penny... patru lire, trei șilingi și cinci pence. Foarte ciudat, desigur, însă mă rog, se întîmplă uneori să ai de-a face cu clienți originali, și, la sfîrșitul zilei, dl. Arrowsmith nu se mai gîndea la această poveste.

La întoarcerea spre casă Edward lua metroul pînă la stația Victoria, unde trebuia să schimbe linia. În seara aceea, aducînd geamantanul din piele de crocodil, s-a pretins că plănuia să îngroape trompetele în grădina din Laurel Road, sau să scape de ele într-alt fel. Să nu uităm că în aceeași dimineață o anunțase pe Hilda că are de gînd să facă diverse târguiești pentru revelion.

De-aîtfel, chestiunea n-are prea mare importanță, fiindcă Edward sosi acasă fără geamantan. I-l smulsesse din mînă un pungaș de buzunare, în momentul cînd ieșea pe scara metroului.

Constatînd furtul, Edward avu o senzație de ușurare. După cum își dăduse seama în ajun, trompetele nu puteau fi arse fără a atrage atenția nevestei, și ar fi fost prea complicat să scape de ele într-alt fel. Iar geamantanul costa cinci-sprezece guinee; îi mai rămăneau destui bani pentru a-l înlocui a doua zi.

În ziua următoare, cînd Edward și Wilkins făceau puțină ordine prin magazin

înainte de închidere, dl. Arrowsmith, care începuse să citească un ziar de seară, strigă: „Edward, ia ascultă aici:

„*Jake Mendel, în vîrstă de 37 de ani, acuzat de furtul unui geamantan din piele de crocodil în preajma gării Victoria, a fost interogată azi dimineață de către judecător. Dl. Ramsden îl întreabă pe inspector ce conținea geamantanul respectiv. „Jucării, înălțimea Voastră. Niște trompete de cauciuc. Șaptezeci și șapte de bucăți.“ La care judecătorul spuse: „Șaptezeci și șapte de trompete de cauciuc! Ei bine, acum nu mai există nici un motiv ca poliția să nu aibă fanfara sa!“ (Rîsete în sală.)“*

Rise și dl. Arrowsmith, apoi adăugă:

— Muncey, am impresia că-i geamantanul trăznitului dumitale.

— Da, domnule Arrowsmith, răspunse Edward cu indiferență, și se întoarse liniștit acasă, unde suportă muștrările nevestei. Tocmai i livrase un geamantan nou-nouț și ea nu știa nimic despre el. Era din piele de crocodil, ca și celălalt, dar oarecum diferit, primul fiind executat la comandă.

Totuși, provenea din același magazin, iar pielarul, ca să-i facă pe plac naivului Edward, i-l vinduse la fel de scump ca și pe cel confecționat anume pentru soție.

La Scotland Yard se spera că articolușul din ziar îl va îndemna pe stăpînul geamantanului furat să se prezinte, dar cum el încă nu se ivise nici a doua zi, geamantanul fu examinat cu atenție, se descoperi numele fabricantului și un inspector se prezentă la el.

Pielarul îi spuse că a confecționat geamantanul în cursul primăverii trecute, conform indicațiilor unei persoane numită Miss Callermere, după aceea măritată. „Și chiar soțul acelei doamne, continuă el, dl. Muncey, a venit ieri să-mi comande un geamantan identic, dar s-a mulțumit cu un articol de serie.“

Superintendentul, auzind acest lucru, spuse imediat:

— Telefonați-i lui Muncey și rugați-l să vină să-și recunoască geamantanul. Și sper că ne va debarasa de toate trompetele astea!

Dna. Muncey fu cea care răspunse la telefon. Ea dădu adresa farmaciei unde lucra Edward.

— Un ajutor de farmacist! exclamă Superintendentul. Chestia mi se pare suspectă. Poate jucăriile aparțin magazinului unde lucrează și le-a furat. Prietenii, nu mai telefonați, mai degrabă trimiteți pe cineva. Să se adreseze patronului înainte de a vorbi cu Muncey. Să-l întrebe dacă n-a constatat lipsuri în depozit.

La Walham, sergentul fu introdus în laborator, unde îl întreabă îndată pe dl. Arrowsmith dacă n-a observat dispariția a șaptezeci și șapte de trompete de cauciuc.

— Nu. N-au dispărut... au fost vindute alaltăieri. Chiar astea, șaptezeci și șapte. Ajutorul meu, Edward Muncey, s-a ocupat de vânzarea lor. Ia vino aici, Muncey.

Edward apăru numaidecît și farmacistul îl întreabă :

— Ai vîndut alaltăieri trompetele de cauciuc unui domn care spunea că se ocupă de un orfelinat, nu-i așa ?

— Da, domnule Arrowsmith.

— Și a cumpărat tot lotul, fără ca măcar să pretindă un rabat ! continuă farmacistul cu mîndrie. Patru lire, trei șilingi și șase pence. Ceea ce îmi amintește altă poveste asemănătoare, care mi s-a întîmplat acum cîțiva ani. Un bărbat a intrat aici și...

Sergentul simți că înnebunește. Vînzătorul plasase șaptezeci și șapte de trompete de cauciuc unui bătrîn original. Iar marfa, plătită cu forme în regulă și luată, sfîrșea prin a fi regăsită într-un geamantan ce aparținea propriei neveste a respectivului vînzător !

— Nu vi s-a furat alaltăieri un geamantan din piele de crocodil, lîngă stația Victoria, domnule Muncey ? întreabă el.

Edward fu foarte încurcat. Dacă recunoștea că geamantanul aparținea soției, ar fi trebuit să mărturisească dlui. Arrowsmith minciuna referitoare la vânzarea (fără reducere) a celor șaptezeci și șapte de trompete. Așadar, se hotări să răspundă „nu“ sergentului.

— Aha ! La asta mă gîndeam și eu ! Cineva a trebuit să se înșele, probabil pie-larul. Scuzați-mă că v-am deranjat. La revedere, domnilor !

— O clipă ! strigă dl. Arrowsmith. În seara aceea, aveai și dumneata un geamantan din piele de crocodil, Muncey. Țineai în el smochingul. Și cînd te întorci acasă ești nevoit să treci prin stația Victoria. Nu înțeleg povestea, sergent. Nu puteau să se găsească în geamantanul lui dacă le vinduse aici mai înainte.

— Nu știu absolut deloc cum s-a întîmplat, domnule Arrowsmith, îl asigură Edward. Scuzați-mă, cred că sînt chemat în magazin.

Foarte neliniștit, ceru permisiunea să plece acasă mai devreme și-i povesti soției cum mințise poliția. Termi-nă prin a-i destăinui cumpărarea trompetelor, iar Hilda îl obligă repede să mărturisească de ce îl îngrozeau acele jucării. Așadar, cînd poliția îi aduse înapoi primul geamantan, ea tăgădui cu tot dinadinsul că îi aparține.

Din punct de vedere legal nu exista nici un mijloc de a obliga familia Muncey să admită că obiectul acela este proprietatea lor. Pînă la judecarea hoțului de buzunare Jake Mendel, geamantanul cu trompetele fu depus la Serviciul Cazurilor Clasate.

Pe un alt raft, cu vreo zece centimetri mai sus de geamantan, se afla o trompetă identică, cea aruncată de Edward în urmă cu șase luni pe ușa rapidului Southend—Londra.

Un polițist atașat Serviciului luă una din cele șaptezeci și șapte de trompete și o puse alături de cea care se găsea pe raft. În mod logic, nimic nu unea trompetele una de alta ; însă concepția Serviciului inspiră polițistului o presupunere riscantă.

Încercă să stabilească o legătură între Walham și Southend, nu reuși, se ocupă de cele șaptezeci și șapte trompete ale farmacistului și le urmări povestea, care i se păru foarte simplă pînă în momentul cînd Edward le pusese în geamantanul din piele de crocodil.

Reveni atunci la trompeta din Southend și reciti dosarul, descoperind că nu fusese cumpărată de bărbatul cu copil mic, ci de o tinără.

Continuă cercetările, căutînd în registru dacă nu cumva la pagina consacrată Southendu-ului se face aluzie la o tinără, și dădu peste următorul „caz clasat“ : asasinarea lui Jane Fairbrass. Citi depoziția mamei :

„Fata mea s-a măritat cu Prince la oficiul stării civile din strada Henrietta, la 16 noiembrie 1907. A dus-o imediat în voiaj de nuntă la Southend, unde au petrecut două săptămîni.“

Adăugă paisprezece zile datei de 16 noiembrie, obținînd data de 30 noiembrie, adică ziua cînd feroviarul găsise trompeta.

O trompetă de cauciuc e aruncată pe terasament, poate de o tinără. În continuare, tinăra este ucisă (dar nu cu ajutorul trompetei). Șase luni mai tîrziu, un bărbat tînăr este eroul unei aventuri bizare, în care sînt amestecate șaptezeci și șapte de trompete de cauciuc. Apropierea este cu totul întîmplătoare, însă Serviciul Cazurilor Clasate își făcuse o specialitate din apropierea arbitrară. Neobișnuita ipoteză fu comunicată (în termeni prudenți) inspectoratului Tarrant.

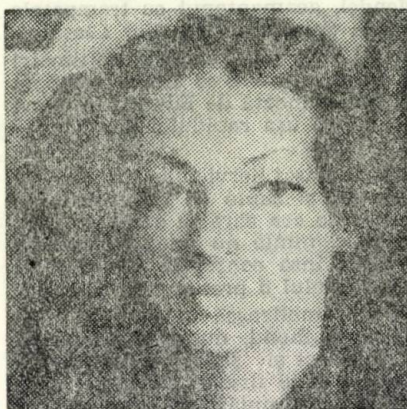
Inspectorul Tarrant plecă la Banbury, îi aduse pe bătrînii Fairbrass la Londra și îi conduse în Walham.

Apoi le înmînă cinci șilingi și-i trimise să cumpere un termofor de la farmacia Arrowsmith.

În românește de GH. BUZOIANU

de la LITERATURĂ la FILM

CĂLIN CĂLIMAN

Julieta Szönyi, în „Felix și Otilia”, filmul lui Iulian Mihu, ecranizare creatoare a romanului călănescian „Enigma Otiliei”

Oricum am lua-o, și oricum am potrivi-o, scurta istorie a filmului românesc (cu preistoria ei cu tot) ne convinge că edificiul cinematografiei naționale se sprijină în primul și în primul rînd pe ecranizări.

Prima dintre acestea, care susține un întreg tronson (să-i zicem așa, „tronsonul Caragiale”), datează încă din 1943. Da, a fost o dată o comedie cinematografică de inspirație caragialeană numită *O noapte furtunoasă* de (eram gata-gata să scriu jeangeorgescu) Jean Georgescu. De atunci au mai trecut cîteva nopți, vreo patru-sprezece mii și ceva, au mai fost și cam tot pe-atîtea zile, au mai fost făcute fel de fel de comedii și de ecranizări după opera titanului, dar astăzi, după patruzeci de ani (ce frumoasă aniversare!), dacă stăm să ne uităm în urmă — și, de ce nu?, înainte — spre istoria comediei cinematografice românești de inspirație caragialeană, vom porni tot *de la* și vom ajunge tot *la* această absolut memorabilă pagină cinematografică datînd din preistorie. „Secretul” valorii și durabilității unui film ca acela realizat după pilduitoarea poveste de viață a lui Jupîn Dumitrache și a onoarei sale de familist face parte din categoria adevărurilor elementare: lecția de bun cinematograful oferită de Jean Georgescu se bazează în primul rînd (și în ultimul rînd) pe respectarea riguroasă a spiritului caragialean. Savoarea comică stă în tot: în aspectul și comportamentul personajelor, în tonul ironico-amuzat (și, firește, amuzant) de narare cinematografică, în demontarea pe „feli de gag” și montarea la loc (operație efectuată „la vedere”) a gagurilor caragialene; intențiile satirice n-au nimic strident și vulgar (cum s-a întîmplat alteori, în alte tentative de ecranizare a lui Caragiale): cuvînt, gest, mimică și pantomimă se întîlnesc pe o aceeași lungime de undă a umorului viu, tonic și captivant.

Nimic nu este lăsat la voia întîmplării și tocmai de aceea totul pare teribil de firesc și de spontan... Da, din tronsonul acesta Caragiale (ba așa zice chiar din tronsonul comediei cinematografice românești), acest film rămîne prezența cea mai măreață, chiar și... după 40 de ani.

Un al doilea „stilp de boltă” al cinematografiei naționale ar fi *Moara cu noroc* de Victor Iliu, ecranizarea binecunoscutei nuvele de Ioan Slavici. Și acest film se află în fața unei semnificative aniversări: un sfert de veac de existență. La premiera filmului se spunea (și nu într-o accepție formală, cum s-a mai întîmplat din cînd în cînd cu alte creații) că reprezintă „semnele maturității artistice pentru o cinematografie tinărară prin definiție”. Așa a fost. Simțim aceasta limpede, azi, cînd perspectiva timpului a așezat lucrurile la locul lor firesc. Eminentul om de cultură care a fost Victor Iliu (de la dispariția căruia se împlinesc 15 ani) a izbutit să „stringă”, într-o sinteză foarte prielnică ecranului, implicațiile social-istorice-etice, psihologice și artistice ale dramei literare și, cu un operator de excepție cum a fost Ovidiu Gologan, a realizat o transcripție cinematografică de o acaparantă poezie tragică. Lecția de cinematograful de cultură oferită atunci de Victor Iliu merită să fie reținută și învățată, odată pentru totdeauna, de cinești. Se întreba și-și răspundea unul dintre „ucenicii” săi într-ale filmului, regizorul Lucian Pintilie (care s-ar putea să ridice, curînd, și tot cu o ecranizare, un nou „stilp de boltă” al cinematografiei românești): „În fond de ce îl iubim, tot mai stăruitor, pe măsură ce ne îndepărtăm de moartea lui? Pentru că inteligența sa era, într-un climat ambiguu, de sărăcie spirituală și entuziasm primitiv, singura forță critică moderatoare; inteligența sa sceptică era singurul criteriu de nezdruccinat pentru cei

„Clar de femeie”, film de Costa Gavras, după un roman de Romain Gary. În fotografie, regretata Romy Schneider

Stefania Sandrelli și Dustin Hoffman într-un film de Pietro Germi, „Alfredo, Alfredo” despre lumea contemporană

În „Răscoala” de Mircea Mureșanu (după L. Rebreanu), Emil Botta se mănă cu Ion din „Năpasta”

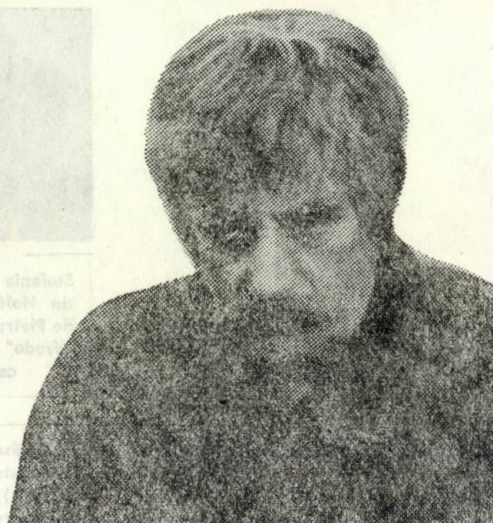
care aspirau spre un alt cinematograf“...

Pădurea spinzuraților de Liviu Ciulei, ecranizare a romanului cu titlu omonim de Liviu Rebreanu, ar fi al treilea „stilp de boltă” al cinematografilei naționale. Și peste acest film — distins cu „premiul de regie” în 1965 la Cannes — au trecut destui ani, dar revăzându-l azi îi simțim intacte, ba chiar potențiale, calitățile care l-au impus. Romanul lui Rebreanu, scenarizat — cu remarcabila sa capacitate de esențializare — de către Titus Popovici, a prilejuit autorilor (alături de Liviu Ciulei, din nou, operatorul Ovidiu Gologan) o sinteză cinematografică de mare amplitudine moral-psihologică privind destinul și condiția umană într-o epocă istorică ostilă omului. Lumea războiului, mecanismul care transformă oamenii în unelte, sînt demonstrate în film piesă cu piesă; regizorul, cu luciditatea-i caracteristică întreprindea prin acest „film-școală” o meditație filozofico-istorică cu mare forță de generalizare, deschizînd din capul locului peliculei drum spre permanențe.

Ar mai fi un al patrulea „stilp de boltă” pe care istoriile nu l-au „omologat” încă, dar filmul despre care e vorba — *Nunta de piatră* de Mircea Veroiu și Dan Pița, după schițe de Ion Agirbiceanu —, prin valoarea sa artistică intrinsecă și prin influența nemijlocită pe care a avut-o asupra dezvoltării ulterioare a artei a șaptea la noi, este, sigur, „elementul de structură” al edificiului cinematografic românesc. Acest film al durerii și al speranței, acest pregnant film social despre o lume care a trăit, a suferit și a murit cîndva la porțile sărăciei și iluziei din inima de piatră a Apusenilor rămîne o excelentă pagină cinematografică, cu capacități de esențializare și rezolvări plastice nu numai de mare originalitate ci

și de o exemplară rigoare artistică. Sîntem în „zodia aniversărilor”: filmul implinește, în 1983, zece ani...

Ecranizările — privite generic — sînt, cred, un apanaj al „virstei de mijloc” a cinematografului. Ele nu apar (istoriile o dovedesc) la începuturile unei cinematografii, nici măcar ca soluții de minimă rezistență (pe „principiul” cel puțin discutabil: „o operă literară clasică — un bun scenariu de film”). Dintr-un motiv elementar: filmul nu-și poate „inventa” resursele artistice necesare pentru ca o operă literară cu un univers spiritual și afectiv constituit să devină, automat, și o peliculă de anvergură filozofică și estetică. „Forța cinematografică”, hotărît lucru, se dobîndește. În istoria oricărei cinematografii din lume, începuturile (o porție solidă din anii începuturilor) sînt lipsite de ecranizări, iar cele cîteva ecranizări existente (la noi, vreo două-trei) reprezintă, neîndoios, prezențe incidentale și se auto-anulează prin propria stinghereală. Să ne contrazică, oare, un film precum *O noapte furtunoasă* de Jean Georgescu? Nicidecum. Acest film era corolarul unei evoluții: nu un început de drum ci un punct culminant; el sintetiza întreaga experiență antebelică a filmului românesc. Apelăm, mai departe, la argumentele istoriei filmului de pretutindeni: la un moment dat vine „vîrsta ecranizărilor”; cinematografiile sînt — sau se cred — „coapte”, suficient de mari pentru marea confruntare cu marea literatură, și vîrsta de mijloc a cinematografului este, oriunde, suprapopulată de ecranizări: foarte puține lucrări literare importante din tezaurul scrisului mondial au scăpat neecranizate, ba unele au trecut prin zeci de variante, fără ca scînteia dintre literatură-iască și cremenea-cinematograf să se

producă cu adevărat. Apoi? Chiar dacă pretutindeni în lume ambiției de a reproduce sau — în cele mai fericite cazuri — de a re-crea artă i-a urmat ambiția firească a cineastilor de a crea valori proprii ale artei a șaptea, ecranizările au rămas și vor rămâne un fel de „violon d'Ingres” al filmului, sau — altfel spus — o nostalgie, un fel de „neiges d'antan”, o nostalgie care va însoți drumul filmului prin lume cât va fi filmul-film și lumea-lume. Dar... Reciteam zilele trecute, de pildă, lista celor „100 de filme de salvat”, stabilită printr-un referendum critic internațional și publicată într-o elegantă carte editată de o editură milaneză („100 film da salvare”, de Fernaldo Di Giammalteo, Milano Mondadori, 1978). „100 de filme de salvat”, deci, „primele” o sută de filme ale tuturor timpurilor care ar trebui salvate de vreo posibilă catastrofă (sau, vai, de la o și mai posibilă uitare). Simptomatic, foarte simptomatic: nu vom găsi în lista respectivă decât filme; ecranizările „virstei de mijloc” lipsesc, de unde se poate trage concluzia că „de salvat”, în cazurile respective, rămân cărțile. Efectiv, iată primele filme „de salvat”: *Intoleranță* de D. W. Griffith, *Crucișătorul Potiomkin* de Serghei Eisenstein, *Mama* de Vsevolod Pudovkin, *Cetățeanul Kane* de Orson Welles, *Patimile Ioanei d'Arc* de C. Th. Dreyer, *Aventura* de Michelangelo Antonioni, *Timpuri Noi* de Charles Chaplin, *Iluzia cea mare* de Jean Renoir, *Ivan cel Groznic* de Serghei Eisenstein, *Pământ* de A. P. Dovjenko... Am ajuns la zece, dar să mergem mai departe: *M* de Fritz Lang, *Atalanta* de Jean Vigo, *Roma, oraș deschis* de Roberto Rossellini, *Pământul se cutremură* de Luchino Visconti, *Fragii sălbatici* de Ingmar Bergman, *Cu sufletul la gură* Jean Luc Godard, *Nanouk eschimosul* de Robert Flaherty,

Rapacitate de Erich Stroheim, *Regula jocului* de Jean Renoir, *Pașa* de Roberto Rossellini... Am ajuns la 20, dar să mergem mai departe: *Ingerul exterminator* de Louis Bunuel, *Andrei Rubliov* de Andrei Tarkovski, *Goana după aur* de Charlie Chaplin, *Scarface* de Howard Hawks, *Umberto D* de Vittorio de Sica, *Poveștile lunii palide după ploaie* de Keinio Misoguchi, *Viridiana* de Louis Bunuel, *Atacul marelui tren* de E. Porter, *Nosferatu* de F. W. Murneau, *Ingerul albastru* de Josef von Sternberg... Am ajuns la 30, să ne oprim aici... S-au făcut mii, zeci de mii de ecranizări în lume de-a lungul anilor, după cele mai valoroase creații literare ale tuturor timpurilor, și totuși, iată (nu discutăm acum valoarea ecranizărilor respective), după cum o dovedește și această listă — un argument doar din 1001 posibile —, filmele își apără cu dinții condiția de film, lăsând cărțile în rafturile lor, chiar și după ce cineastii le-au scos de-acolo, o dată, de două ori, de nouă... „Întâmplarea” aceasta să n-o luăm decât cu titlu de „fabulă”, pentru că între literatură și cinematograf relațiile vor fi veșnice...

S-au făcut zeci de filme după fiecare din marile piese shakespeareiene, după *Richard al III-lea*, și *Femeia îndărătnică*, după *Romeo și Julieta* (chiar vreo patru zeci) și *Hamlet* (chiar vreo cincizeci), după *Visul unei nopți de vară* și *Negutătorul din Venetia*, după *Julius Caesar* și *Nevestele vesele din Windsor*, după *Regele Lear* și *Macbeth*, după *Antoniu și Cleopatra* și *Furtuna*... Se pare că dintre cele 34 de piese shakespeareiene doar 5 au rămas neecranizate sau „transpuse” pe ecran. S-au scris sute de cărți despre ecranizările shakespeareiene, una dintre ele („Shake-

Karen Black într-un film de Carlo Ponti și regizat de Anthony M. Dawson : „The Rip-Off (stînga)

Un roman de Ion Brad în viziunea regizorului Adrian Petringenaru : „Tatăl risipitor” cu Toma Caragiu (centru)

„Osinda” de Sergiu Nicolaescu, după Victor Ion Popa, cu Ioana Pavelescu și Amza Pellea (dreapta)

speare pe ecran” de D. I. Suchianu și Constantin Popescu) înscriindu-se printre cele mai importante contribuții editoriale românești la „capitolul” acesta al istoriei filmului mondial. Cinematograful l-a răscolit pe Shakespeare cu o furie devoratoare greu de prins în cuvinte, de multe ori fără a mai aștepta „vîrsta de mijloc” ci de la „începutul începuturilor”, pe cînd abia își descoperea „unelte dîntii” (teatrul shakespearean fiind folosit și el pe post de unealtă) și pe cînd actrița Asta Nielsen putea să-și joace fără teamă și reproș — și încă bine ! — pe Hamlet... Mari regizori ai tuturor timpurilor au simțit nevoia să se apropie de universul shakespearean, să se inspire din el : de la Max Reinhardt la Franco Zeffirelli, de la Paul Czinner la Laurence Olivier, de la Sam Taylor la Serghei Iutkevici, de la George Cukor la Renato Castellani, de la Orson Welles la Grigori Kozintzev, de la Archie Mayo la Andrzej Wajda, de la Robert Wise la Akira Kurosawa... Țin minte detaliat un proiect detaliat de scenariu al lui Liviu Ciulei după *Visul unei nopți de vară* care n-a devenit, din păcate, niciodată film, un proiect vechi, de mult abandonat (dar care, sînt convins, n-ar fi deloc „prea tîrziu” să fie reluat de „sexagenarul” — în 1983 — Liviu Ciulei... S-au făcut cîteva filme mari, cu adevărat mari, după Shakespeare. Atît cu *Hamlet*, cît și cu *Henric al V-lea* și *Richard al III-lea*, Laurence Olivier a „cîștigat partida” ecranizării shakespeareiene... *Falstaff*-ul lui Orson Wells a intrat, apoi, nu numai în istoria ci și în mitologia cinematografului. Și să nu uităm că Orson Welles fusese înainte, pe rînd, „în carne și oase”, *Macbeth* și *Othello*... Dar înseși gîndurile regizorului american, pe cînd se pregătea să ecranizeze *Macbeth*, dau lucrurilor „adevărata măsură” : „Mă îndoiesc că

Shakespeare ar putea să fie ecranizat. Căci, dacă e adevărat că filmul face aproape totul mai bine decît scena, în schimb nu mai e așa cînd e vorba de versuri. Totuși, *Macbeth* și lugubrele sale mlaștini pot da ceva mărț. O perfectă încrucișare de — atenție, n.n. ! — *La răscruce de vînturi* și *Mireasa lui Frankenstein*. Îndoielile cineștilor care s-au apropiat de Shakespeare constituie ele însele subiecte de reflecție. Care ar fi problema ? Lăsînd la o parte „maculatura” cinematografică (cu kilometrii respectivi de peliculă s-ar putea înconjura ecuatorul), filmul a obținut izbînzii certe în „proba de foc” a ecranizărilor shakespeareiene, datorate unor mari cinești ; dar capodoperele lui Shakespeare rămîn cele din bibliotecă. Poate pentru că filmul este altceva. Iertată fie-mi blasfemia, dar dacă ar fi să aleg o secvență din „continentul Shakespeare” de pe ecran, aș alege-o pe aceea din filmul lui Renato Castellani cu *Romeo și Julieta*, în care diafana eroină veroneză („codana moacă”, după cum îi spune D. I. Suchianu), se spală virtos pe picioare, într-un lighean,... făcînd abstracție de mituri.

„Eu, cărțile, nu le citesc. Le traduc” — așa îi plăcea să spună lui G. Călinescu... De la acest alt aspect al problemei pornesc multe din dificultățile și servituțiile, ba chiar multe din... avantajele și virtuțile ecranizărilor. „Dreptul de co-autor” pe care și-l revendică fiecare cititor al unei opere literare — și mă gîndesc acum în mod special la operele clasice, citite de foarte multă lume — pornește de la simpla „translație” pe care o stabilește lectura : romanul autorului X, citit de Y, devine și „romanul lui Y” ; romanul de suflet să zicem, sau romanul... de groază. În virtutea acestui „drept de co-autor”, pe care și-l revendică — pe bună dreptate — și fiecare cineast

(în multiplă calitate adesea : de scenarist, de regizor și — neapărat — de cititor, dacă nu și de pictor și de muzician și de multe altele), în virtutea acestui drept, pe drumul spinos dintre literatură și film intervin cele mai neașteptate surprize, nu toate... foarte picante. Nu voi inventaria acum „cazurile posibile” (și imposibile) petrecute pe traiectoria unei cărți spre filmul ei ; practic orice se poate întâmpla, pentru că imaginația cineastului (și a cititorului) este liberă și nelimitată, iar autorul originar — repet : mă refer îndeosebi la operele literare clasice — este doar... un simplu (sau mai complicat) nume.

Dar la câteva „cazuri” să ne oprim.

Spunea la un moment dat Malraux : „Romanele lui Stendhal se înrudesesc mai mult cu romanele lui Tolstoi și Flaubert decât cu filmele care le poartă numele”. Adică „decît cu *Rosu și negru* de Claude Autant Lara și cu *Minăstirea din Parma* de Christian Jaque. Ce înseamnă aceasta ? „Vina” celor doi regizori francezi care s-au încumetat să-l ecranizeze pe Stendhal a fost îndelung incriminată, filmele respective au fost considerate un „sacrilegiu” de către toți stendhalienii serioși. Cele două filme, e adevărat, nu sînt niște „filme mari”, dar au un anume farmec — pe care trecerea anilor îl va potența —, iar pînă și cei mai fanatici stendhalieni și-i imaginează azi pe Julien Sorel și pe Fabrice del Dongo numai și numai după chipul și asemănarea lui Gérard Philippe. Au avut și vor mai avea mulți spectatori filmele acestea (datorati nu neapărat renumelui romanelor). Cinematografic, însă, ele... nu există. Riscul simplificării nu putea conduce filmele respective decît spre această soartă : tot André Malraux ne ajută : „un personaj nu poate fi redus la biografia sa ; un roman nu poate fi redus la intriga sa”. Simpu și cuprinzător.

Să ne oprim, puțin, apoi, la câteva ecranizări ale literaturii lui Dostoievski. La acest capitol s-au petrecut metamorfoze de-a dreptul incredibile. *Jucătorul*, de pildă, filmul aceuiași Claude Autant Lara, a devenit, dintr-un studiu de caractere, un soi de comedie de moravuri, cu iz boulevardier. Ai senzația, văzînd un astfel de film — antrenant, altfel — că „obiectul de ecranizat” a trecut prin cinematograful ca... pește prin apă și că nimeni n-a reușit să pună mina pe el, să-l prindă. Comparația este, poate, prea plastică, dar — efectiv — cinematograful, cu toate tentativele sale (și sînt multe, unele cu virtuți), n-a reușit să ajungă decît aproape de Dostoievski, n-a reușit — poate că este și imposibil — „să-l prindă”... În filmografia lui Luchino Visconti, pentru a lua un alt exemplu, sînt aproape numai capodopere. Capodopere cinematografice. Dar este și o... ecranizare după Dostoievski : *Noapți albe* ; un film cu un băiat de treabă (Marcello Mastroianni)

și o fetișcană amorezată (Maria Schell), care trăiesc cîteva „noapți de nesomn” la Livorno... În locul „noapților albe” dostoievskiene, sînt, e drept, cîteva felinare, iar filmul — pe felii — are momente de poezie acaparante. Dar este foarte ciudat faptul că Luchino Visconti a avut nevoie neapărat de un Dostoievski pentru a semna singura lui „rată” cinematografică (să-mi fie iertate exagerările !).

Cu Lampedusa... nu i-a mai mers. Ecranizarea romanului *Ghepardul* de Giuseppe Tomasi di Lampedusa face parte din „fondul principal” de filme viscontiene. Faptul devine la rîndu-i „caz” : destul de puțini mari regizori au, printre filmele lor cu adevărat de referință, ecranizări. Dar s-a demonstrat că se poate și așa ceva. Au demonstrat-o Serghei Bondarciuc cu *tolstoianul Război și pace* și cu ecranizări șolohoviene, Jerzy Kawalerowicz cu romanul lui Jerzy Iwaskiewicz *Maica Ioana a îngerilor*, au demonstrat-o — cum am văzut — Orson Welles și Lawrence Olivier, Luchino Visconti o mai demonstrase o dată, la începutul carierei, cu *Pămîntul se cutremură* după Giovanni Verga, au mai demonstrat-o Alexei Batalov cu *Mantaua gogoliană* sau jucînd în cehoviana *Doamnă cu cățelul* (de I. Heifit), au mai demonstrat-o alții, și alții. A demonstrat-o, recent, și Roman Polanski, iconoclastul, făcînd un pariu cu sine însuși că poate spune „normal” și „cuminte” o poveste ca aceea a lui Thomas Hardy despre *Tess (d'Urberville)*. A cîștigat pariul...

Dar să ne ntoarcem la ceea ce ne doare mai tare : filmul românesc. La început... n-a fost ecranizarea. Apoi ? Dacă ne uităm în urmă spre anii „pornirii” lor, vedem că ecranizările își trag sevele cam din următoarea „zonă literară” (lista de nume e cronologică și aproape „exhaustivă”) : I. L. Caragiale, Marin Preda (da, *Desfășurarea !*), Mihail Sebastian, Ioan Slavici, Horia Lovinescu (Citadela...), din nou Caragiale (începutul... sfîrșitului), Panait Istrati, din nou Caragiale, Goldoni („film-spectacol”), Titus Popovici (da, *Străinul !*), Jean Bart (punctul acela în depărtare numit *Porto-franco*, de fapt „Europolis”), din nou Horia Lovinescu (o „piesă uitată”), Francisc Munteanu, din nou Panait Istrati, din nou Titus Popovici (da, *Setea !*), V. Em. Galan... Din această zonă au pornit ecranizările filmului românesc... Unde au dus ele ? Cei patru „stilpi” de boltă există : acesta este un fapt deosebit de pozitiv ; prin fericite împrejurări impactul dintre literatură și film s-a soldat cu rezultate artistice de excepție. Mai departe ? „Operațiunea Caragiale” nu poate fi considerată o reușită. Deși „impulsul” exista. De ce eșecul ? Foarte pe scurt, pentru că s-a intrat ireverent și zgomotos în opera lui Caragiale.

„Caré de ași” în „Bădăranii” (după Goldoni): Al. Giugaru, George Calboreanu, Carmen Stănescu, Grigore Vasiliu-Bîrlig

De aici, „datoriile” imense ale filmului românesc față de marele dramaturg, chiar dacă — revăzute azi — filmele de ieri au atu-uri suplimentare, de ordin afectiv. Mai departe? Rămăsesem, în enumerarea începuturilor, la un film cu sigure virtuți cinematografice, *Comoara din Vadul Vechi* de Victor Iliu, după nuvela lui V. Em. Galan. De atunci au intrat multe opere literare reprezentative în colimatorul cineaștilor. Regizorul Mircea Mureșan de pildă a abordat — la distanțe mari de timp — „capitolul” Liviu Rebreanu, din punctul în care îl lăsase Liviu Ciulei: *Răscoala* a conținut bune pagini realiste, în *Ion* (*Blestemul pămintului, blestemul iubirii*) a încercat aprofundări psihologice, pe fondul unui film „de atmosferă”; scenariile lui Petre Sălcudeanu pentru aceste filme denotă afinități spirituale cu romanele de inspirație: e un „cîștig” pentru cinematograf, chiar dacă filmele — din punct de vedere narativ — au pierdut citeodată tonul original. Mai departe? Un „capitol” mai nevralgic este acela al literaturii lui Camil Petrescu. *Ultima noapte de dragoste* de Sergiu Nicolaescu este unul din acele filme oprite „în prag”: dincolo de prag era prozatorul, cu arderea sa de gând. Mircea Veroiu a încercat mai mult, și altceva, în „ecranizarea liberă” *Între oglinzi paralele*: dar nici în acest film inteligent și rafinat nu s-a „materializat” nucleul de idei camilpetrescian. Capitolul rămîne deschis... Mai departe? Cu mai mulți ani în urmă, *Felix și Otilia* de Iulian Mihu propunea o variantă cinematografică neașteptată a romanului călinescian „Enigma Otiliei”: remarcabile translații cinematografice se produceau atunci, și filmul rămîne, neîndoios, printre adaptările creatoare ale cinematografeiei

noastre. La „capitolul” G. Călinescu fiind, să ne oprim o clipă și la *Bietul Ioanide* de Dan Pița, film realizat după scenariul lui Eugen Barbu (în care sînt concentrate — nu fără sacrificii — două romane ample, „Bietul Ioanide” și „Scrinul negru”): mai aproape de sursă în prima sa parte — ca atmosferă, ca tipologie —, și prea „linear” apoi, filmul păcătuiește printr-o insuficiență implicare; dialectica romanelor și a personajelor este transcrisă simplist. Rămîn, așadar, „datorii” și în ceea ce privește literatura călinesciană. Mai departe? Un capitol important îl constituie (trebuie să-l constituie) literatura contemporană. Cîte ceva s-a încercat. *Semnul șarpelui* de Mircea Veroiu, după romanul lui Mircea Mîcu, este un succes al anului încheiat, după cum textul lui Augustin Buzura din *Orgolii* se aude bine în filmul lui Manole Marcus: sînt două filme dintr-un an care subliniază, prin însăși existența lor (chiar dacă în al doilea caz „argumentele cinematografice” propriu-zise sînt puține), marile beneficii spirituale și artistice pe care filmul românesc le poate extrage din substanțe literare, printr-o mai aplicată cercetare a prozei contemporane. Mai departe? Un „film de autor” ca *Înghițitorul de săbi* de Alexa Visarion (inspirat de cîteva nuvele ale lui Al. Sahia) este, de asemenea deschizător de drumuri cinematografice: spiritul angajant, da, este un ferment creator de care ecranizările nu se pot dispensa. Mai departe?... Vom trăi și vom vedea. Dar asta după ce facem uitată lista lungă a scriitorilor pe care cinematograful nostru, de-a lungul anilor, i-a neglijat, i-a mutilat sau chiar i-a compromis... O facem uitată cu bună știință și cu credință că din lecțiile trecutului s-a mai și învățat cîte ceva.

**DOROTHY
L. SAYERS**

MĂREATA IDEE a domnului BUDD

„500 DE LIRE STERLINE RECOMPENSĂ”

„Ziarul Evening Messenger este întotdeauna dornic să vadă dreptatea înfăptuită. De aceea a decis să ofere recompensa susmenționată oricărei persoane care va oferi informații de natură să conducă la arestarea lui William Strickland, cunoscut de asemenea sub numele de Balton. Acesta este urmărit de poliție în legătură cu uciderea Emmei Strickland, din Manchester, strada Acacia Crescent, nr. 59.

DESCRIEREA PERSOANEI URMĂRITE

Aceasta este descrierea oficială a lui William Strickland: vîrsta 43 ani; înălțimea — aproximativ 1,80 cm.; părul — argintiu, des, care ar putea fi vopsit; barba — cărunță, stufoasă, dar care acum ar putea fi rasă; ochii — cenușii deschis, apropiați; nasul — mare, dinții — albi mari, puternici, unii cu plombe de aur, vizibile cînd rîde; unghia de la degetul mare al mîinii stîngi recent lovită.

Vorbește cu o voce destul de joasă; face gesturi rapide, decise. Ar putea fi îmbrăcat într-un costum gri sau albastru închis, cu o pălărie gri.

Se poate să fi părăsit sau să încerce să părăsească țara”.

Dl. Budd a citit cu atenție, încă odată, descrierea și trist lăasă ziarul jos. Era sute de frizerii în Londra. Era extrem de puțin probabil ca William Strickland să aleagă mica sa frizerie, fără renume, pentru o tunsoare, un ras sau chiar pentru vopsirea părului. Și, dl. Budd nu presupunea, în nici un caz, că el ar mai fi în Londra.

De la crimă trecuseră deja trei săptămîni și, părea foarte probabil, ca William Strickland să fi părăsit deja țara. Dar, în ciuda acestui fapt, dl. Budd a memorat cît a putut de bine descrierea din ziar. Era o șansă — o șansă foarte mică — așa cum existaseră și în celelalte numeroase competiții în care intrase. Erau vremuri grele pentru dl. Budd, și el era atras de orice posibilitate ce se oferea pentru a cîștiga bani.

Ar putea să pară ciudat ca, într-o perioadă în care era la modă ca doamnele să se ocupe de podoba lor capilară, dl. Budd să fie în căutare de posibilități pentru a cîștiga ceva bani. Dar, recent, pe cealaltă parte a străzii, se deschisese un nou salon de coafură, cu un personal compus din tinere atrăgătoare și bine îmbrăcate, cu două rînduri de chivete noi și strălucitoare, cu draperii purpurii și portocalii și cu o firmă electrică, încadrată în roșu.

Rezultatul era un șir fără sfîrșit de tinere doamne grăbite să se programeze la salonul de coafură. Și, chiar dacă erau obligate să aștepte trei sau patru zile, ele nu se gîndeau să treacă strada la atelierul slab luminat al d-lui Budd. Zi după zi, dl. Budd ie privea intrînd și ieșind din salonul rival și se ruga, într-o manieră destul de nesigură, ca unele dintre ele să vină la atelierul său; dar aceasta nu se întîmpla nicicum.

Și cu toate astea, dl. Budd știa că el era, în profesia sa, un artist desăvîrșit. Uneori, era tare trist cînd, privind la doamnele care părăseau salonul rival, constata cît de prost fuseseră coafate. Știa că el le-ar fi aranjat mai bine. Dl. Budd studiase în mod special arta vopsirii părului și devenea aproape furios văzînd cu cîtă neglijență își făcea rivalul său meserie la acest capitol. Și totuși, nimeni nu intra la dl. Budd, cu excepția unor muncitori și a unor trecători ocazionali.

De ce nu își modernizase și dl. Budd atelierul, făcîndu-l mai luminos, curat și atractiv? Motivul era simplu și nefericit. Dl. Budd avea un frate mai tînăr, Richard, și promisese mamei sale că se va ocupa de el. Pe atunci, el era foarte prosper în orașul natal, Northampton, iar Richard era funcționar bancar. Richard căpătase obiceiuri proaste (sărmanul Budd se acuza foarte mult pe sine însuși pentru aceasta). Își pierduse aproape toată averea și, încercînd să se repună pe picioare, și-a băgat mîna în banii băncii. Lipsit de abilitatea necesară pentru a evita să fie prins, Richard fusese descoperit și trimis la închisoare. Dl. Budd a plătit băncii daunele suferite, a restituit sumele respective persoanelor care-l împrumutaseră pe Richard. Iar cînd Richard a fost eliberat din închisoare, i-a dat lui și soției sale bilete pentru călătoria spre Australia, precum și o sumă de bani suficientă pentru a începe acolo, o nouă viață.

Dar aceasta a consumat toate cîștigurile sale de coafor. A simțit, de asemenea, că el nu mai poate rămîne la Northampton, unde oamenii îl cunoșteau de cînd era copil. Prin urmare, venise în marea Londră și cumpărase acest mic atelier. Se descurcase destul de bine pînă cînd, vis-a-vis de el, s-a deschis noul salon.

Iată de ce, în fiecare dimineață, dl. Budd cerceta ziarele pentru a găsi vreo posibilitate de a cîștiga bani.

Lăsa ziarul jos descoperindu-și propria imagine reflectată în oglindă și zîmbi; era încă capabil să se amuze pe seama sa. Pentru că, fără îndoială, nu era el tipul de bărbat care să captureze singur un ucigaș violent. Depășise bine vîrsta de mijloc, era nu mai înalt de 1 60. Mai mult încă, era și destul de gras și începuse să-i cadă părul.

Chiar și înarmat cu un brici, el nu ar fi fost un adversar pentru William Strickland, înalt de 1,80, care își ucisese bătrîna mătușă de o manieră extrem de violentă, îi tăiasse corpul în mai multe bucăți și-i îngropase rămășițele în grădină. Dl. Budd dădu din cap a neîncredere și vru să se îndrepte spre ușă pentru a privi salonul atît de aglomerat de vizavi. În drum spre ușă, era cît pe aci să se izbească de un bărbat solid care se năpustise pe neașteptate în atelier.

— Scuzați-mă, domnule, spuse dl. Budd politicos, făcînd totul pentru a nu pierde cele 9 pence posibile. Tocmai voiam să ies să mai iau o gură de aer curat. Un ras, domnule?

Bărbatul solid își scoase rapid haina fără a aștepta ajutorul dl. Budd.

— Ești pregătit să mori? Întrebă, cu o voce înfricoșătoare.

Întrebarea se potrivea atît de bine cu gîndurile d-lui. Budd despre crimă, încît, pentru un moment acesta fu de-a dreptul înspăimîntat.

— Mă iertați, domnule, reuși să spună în cele din urmă, și în același moment hotărî că omul trebuie să fie vreun fel de predicator. Cel puțin așa părea, cu ochii lui ciudați, deschiși la culoare, cu părul roșu des și barba scurtă ce-i împungea din bărbie. Probabil vroia să-i ceară bani. Ceea ce ar fi fost păcat, deoarece dl. Budd spera el însuși să obțină 9 pence sau, cu bacșiș, chiar un shilling.

— Știi să vopsești? Întrebă omul nerăbdător.
— Oh! spuse dl. Budd ușurat, da domnule, desigur, domnule!

Era o lovitură a norocului! Putea să încaseze pentru vopsitul părului pînă la șaptezeci și șase de pence.

— Bine, spuse omul așezîndu-se și lăsîndu-l pe dl. Budd să-i pună un șervet în jurul gîtului. Iată cum stau lucrurile: tinerei mele soții nu-i place părul roșu. Spune că atrage prea mult atenția. Celelalte tinere doamne din biroul în care lucrează fac glume pe seama asta. Este cu mult mai tînără ca mine, vezi dumneata, și eu vreau să-i fac această plăcere, și m-am gîndit că aș putea să-l vopsesc într-o culoare mai puțin stridentă. Castaniu închis este culoarea care i-ar plăcea ei. Ce credeți, se poate?

Dl. Budd gîndi că tinerele doamne ar putea considera această schimbare neașteptată chiar mai bizară decît culoarea originală, dar în interesul afacerii, el fu de acord că părul castaniu închis va fi foarte frumos și cu mult mai puțin băttor la ochi decît roșu. În plus, era foarte posibil să nu fi existat nici o tînără soție. O femeie, știa el bine, ar fi spus că dorește să-și schimbe culoarea părului pentru variație sau pentru că spera să-i stea mai bine. Dar cînd un bărbat este pe cale să facă ceva prostesc, el preferă, dacă este posibil, să facă responsabil de aceasta pe altcineva.

— Atunci, foarte bine, spuse bărbatul, dă-i bătaie. Și, mi-e teamă că va trebui să dau jos și barba. Tinerei mele soții nu-i place barba.

— Sînt multe tinere cărora nu le place, domnule, spuse dl. Budd. Barba nu mai este atît de la modă în zilele noastre cum era mai de mult. Noroc că, pentru dumneavoastră, asta nu contează, domnule. Dumneavoastră aveți o bărbie distinsă, domnule..

— Credeți? spuse bărbatul examinîndu-se în oglindă puțin preocupat. Sînt foarte bucuros să o aud.

Se rezemă în scaun și rîse, iar dl. Budd îi observă, cu încîntare, dinții puternici, bine întreținuți, dintre care unul era plombat cu aur. Era clar, acest bărbat era gata să cheltuiască ceva bani pentru aspectul său personal. Dl. Budd și-l imagina deja pe acest gentleman bogat revenind regulat la atelierul său și recomandîndu-l prietenilor săi. Vopsirea părului era o operațiune dificilă! El nu-și putea permite nici o greșeală.

— Văd că v-ați vopsit părul și înainte, domnule, spuse dl. Budd cu respect. Ați putea să-mi spuneți?...

— Ah? spuse bărbatul. Ah, da — vezi, adevărul este că, după cum am spus, tînăra mea soție este cu mult mai tînără ca mine. Dumneata poți să-ți dai seama că am început să albesc foarte devreme — așa s-a întîmplat și cu tatăl meu, cu întreaga familie — și astfel am fost nevoit să mă vopsesc. Dar ei nu-i place culoarea, așa că m-am gîndit că dacă tot trebuie să-mi vopsesc părul, am să-l schimb într-o culoare care să-i placă, nu?

Se fac adesea glume, printre oamenii care nu gîndesc, pe seama frizerilor care vorbesc prea mult. Aceasta este, de fapt, înțelepciunea lor. Ei aud multe secrete și foarte multe minciuni, dar învață să le păstreze pentru ei, în timp ce trîncănesc veseli despre starea timpului și politică.

Tot așa și dl. Budd vorbea acum, fără dificultate, despre extraordinara comportare a minții femeilor, în timp ce examina, cu ochi și mîini experte, părul bărbatului. Și, își dădu seama repede că acel păr nu fusese niciodată — niciodată — roșu. Era un păr negru natural, care încărunțise timpuriu. Dar nu aceasta era treaba lui. Afilă de la clientul său marca vopselei de păr pe care zicea că o folosisese anterior și-și dădu seama că trebuie să aibă foarte mare grijă. Unele vopsele de păr nu merg între ele.

Dl. Budd vorbea cu plăcere în timp ce rădea barba nedorită. Spălase părul, așa cum era necesar înaintea aplicării culorii de păr și apoi începuse să-l usuce. Între timp, vorbi despre sport și politică și ajunse, în mod firesc, la crima de la Manchester.

— Poliția, disperată, pare a se fi lăsat păgubă, spuse bărbatul.

— Poate că recompensa pusă pe capul criminalului va fi de ajutor, spuse dl. Budd, care, nu era de mirare, continua încă să se gîndească la acest subiect.

— Ah, s-a pus un premiu? Nu știam.

— E anunțat în ziarul de seară, domnule. Doriți s-aruncați o privire pe el?

— Mulțumesc, da, aș dori.

Dl. Budd aduse ziarul „Evening Messenger”. Străinul citi articolul cu atenție și dl. Budd, care îl urmărea prin oglindă, îl văzu trăgându-și brusc, sub șervet, mâna stângă care se sprijinea cu nepăsare pe brațul scaunului. Brusc, dar nu înainte ca dl. Budd să fi apucat să o vadă. Nu înainte ca el să vadă unghia strivită a degetului mare. Dl. Budd s-a asigurat pe sine însuși, în grabă, că mulți oameni pot avea un asemenea semn urât. Prietenul său, Bert Webber, își tăia vârful degetului mare într-un accident de motocicletă și unghia sa arăta foarte asemănătoare cu aceasta.

Bărbatul își ridică brusc privirea și dl. Budd îi văzu ochii urmărindu-l îndeaproape prin oglindă. Era o amenințare îngrozitoare în modul în care bărbatul examina imaginea d-lui Budd pentru a-și da seama de cât de mult știa acesta.

— Dar nu am nici o îndoială, spuse dl. Budd, că cel urmărit este de acum în siguranță, în afara țării. Cred că au oferit premiul prea târziu.

Bărbatul rîse.

— Cred că da, spuse el. Dl. Budd se întreabă dacă mulți bărbați care aveau un deget mare de la mîna stîngă răniti, aveau, de asemenea, un dinte superior plombat cu aur. Erau probabil sute de oameni într-o asemenea situație și probabil ei aveau, de asemenea, părul argintiu („care ar putea fi vopsit”) și care aveau aproximativ 43 de ani. Fără îndoială, dl. Budd se gîndea la sine însuși.

A terminat de uscat părul bărbatului și a început să-l pieptene, acest păr pe care natura nu l-ar fi putut face niciodată — niciodată — atît de roșu.

Își aminti, cu o exactitate care-l îngrozi, de numărul și violența rănilor provocate bătrînei doamne din Manchester. Dl Budd a privit repede prin ușă și a constatat că rivalul său de pe cealaltă parte a străzii închisese. Străzile erau pline de oameni. Ce ușor ar fi...

— Grăbește-te cît poți, te rog! spuse bărbatul politicos, dar puțin nerăbdător. Se face tîrziu. Mi-e teamă că am să vă țin peste program.

— Nu-i nimic, domnule, spuse dl. Budd. Și, de fapt, nici nu contează.

Nu — dacă el ar încerca să fugă pe ușă, acest bărbat îngrozitor s-ar arunca asupra sa, l-ar aduce înapoi și i-ar despică capul așa cum făcuse cu mătușa sa.

Dar dl. Budd era, în mod cert, într-o situație avantajoasă. Un bărbat hotărît ar fi putut ieși afară, în stradă, înainte ca omul să se fi ridicat de pe scaun. Dl. Budd începu să se miște ușor, cu grijă, spre ușă.

— Ce se întîmplă? întreabă bărbatul.

— Eram pe cale să ies afară să văd cît e ceasul, domnule, spuse dl. Budd oprindu-se cu un aer resemnat. (Dar ar fi putut să reușească, dacă ar fi avut curajul de a face rapid primul pas care să-i fi dovedit clar intenția).

— E opt și douăzeci și cinci, spuse bărbatul. Am să-ți plătesc în plus că te-am întîrziat.

— Nici într-un caz, domnule, spuse dl. Budd. Acum era prea tîrziu. Nu putea să facă o nouă tentativă. Se imagina căzînd pe pragul ușii și vedea,

în mîntea sa, mîinile înfricoșătoare ridicate pentru a-l lovi pînă la moarte. Sau poate, sub șervetul atît de familiar, mîna rănită ținea deja un pistol.

Dl. Budd se îndreptă spre partea din spate a atelierului alegeîndu-și materialele necesare pentru vopsitul părului. Dacă el ar fi fost mai ager — asemănător unor personaje de roman — ar fi realizat mai repede ca înseamnă unghia strivită a degetului mare și acel dinte. Ar fi putut să alerge după ajutor în timp ce capul omului era ud și săpunat sau cînd obrazul său era învelit într-un prosop. Sau ar fi putut să-i dea cu spumă în ochi și nimeni nu ar putea să te ucidă sau nici măcar să fugă pe stradă cu ochii plini de clăbuc.

Chiar și acum, era oare cu adevărat prea tîrziu? Ar putea să ia un brici, să se ducă în spatele bărbatului care nu bănuia nimic și să-l someze cu o voce fermă, gravă: „William Strickland, mîinile sus! Viața ta este în mîinile mele. Ridică-te și-ți iau pistolul! Și, acum ia-o direct spre cel mai apropiat polițist!” Dar dl. Budd nu putea să creadă serios că o asemenea tentativă ar fi reușit. Pentru că dacă el ar fi pus briciul în gîtul bărbatului și i-ar fi spus „Mîinile sus!”, probabil că acesta l-ar fi apucat de braț și i-ar fi luat briciul. Sau, ce ar fi făcut el dacă, la somația sa „Mîinile sus!” bărbatul l-ar fi răspuns „Nu vreau”? Nu ar fi putut să rămînă acolo, cu briciul la gîtul bărbatului, pînă a doua zi dimineața cînd venea băiatul să curețe atelierul.

Dl. Budd și-a spus lui însuși că nu el era cel care trebuia să-l aresteze pe ucigaș. „Informații de natură să conducă la arestarea...” acestea erau cuvintele din ziar. El va fi în stare să le spună că William Strickland fusese în atelierul său, că nu mai are barbă și că părul său este acum castaniu închis. Ar putea chiar să-l și urmărească la plecare... ar putea să...

Acesta a fost momentul cînd dl. Budd a fost străfulgerat de Măreața sa Idee.

Pe cînd lua din dulap o sticlă, își aminti cu deosebită claritate de vechiul său cujît de lemn pentru desfăcut corespondența, care aparținuse mamei sale. Pe mîner fuseseră înscrise cuvintele „Cunoașterea este Putere”.

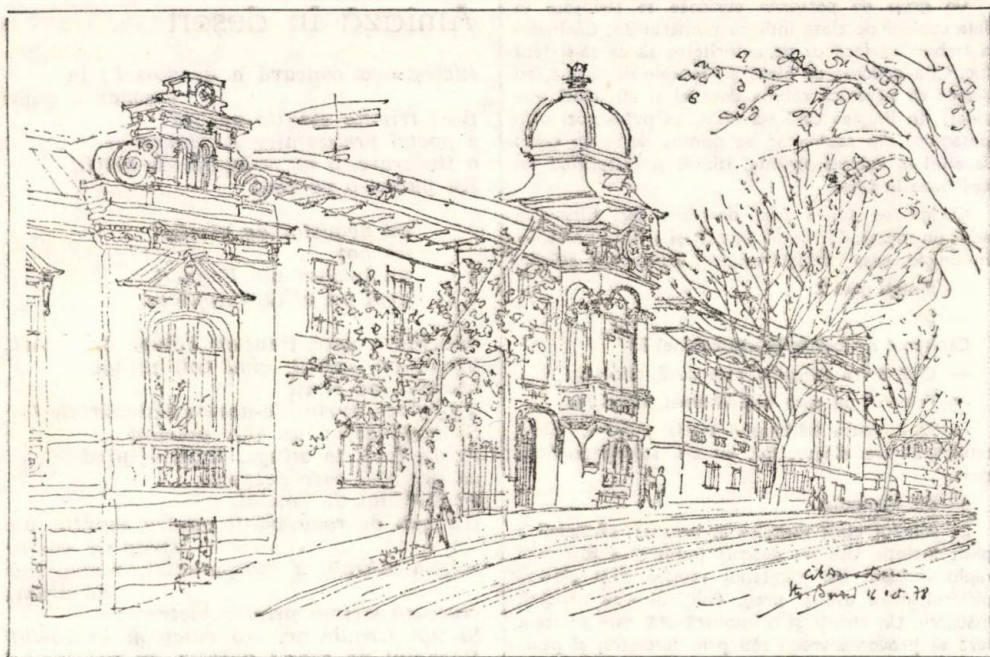
Dl. Budd simți deodată un sentiment straniu de eliberare și încredere. El ridică ustensilele cu ușurință, cu mișcări naturale, continuă o conversație oarecare, în timp ce vopsea, cu pricepere, părul bărbatului, în castaniu închis.

Străzile erau mai puțin aglomerate cînd dl. Budd l-a lăsat să plece. l-a urmărit silueta înaltă traversînd piața și dispărînd într-un autobuz 24.

„Doar el nu e prost! zise dl. Budd punîndu-și pălăria și haina și stingînd toate luminile. Va schimba autobuzul luînd altul care merge în direcția opusă”.

A închis ușa atelierului și a încercat-o pentru a fi sigur că o încuiase bine. După aceea, a traversat și el piața, luînd autobuzul 24.

Polițistul de la Scotland Yard nu l-a luat, la început, în serios cînd el a cerut să vadă „pe cineva foarte important”. Dar cu micul bărbier continua să insiste, cu un aer onest, că are informații în le-

gătură cu crima de la Manchester și că nu este timp de pierdut, acesta i-a permis să intre.

DI. Budd a spus povestea sa mai întâi unui ofițer care arăta important, care a ascultat foarte politicos și l-a pus să repete cu mare atenție detaliile despre dintele plombat cu aur, unghia degetului mare și părul care fusese negru înainte de a deveni argintiu sau roșu și care era acum castaniu închis.

Ofițerul a sunat un clopoțel și a spus „Perkins, cred că sir Andrew ar dori să-l vadă pe acest domn, imediat”. DI Budd a fost condus într-o altă cameră unde era un bărbat care arăta și mai important. Acesta i-a ascultat povestea cu o și mai mare atenție și a chemat pe un alt ofițer să o asculte. Ei au notat descrierea exactă a bărbatului care era, fără nici o îndoială, William Strickland.

— Dar ar mai fi ceva, spuse dl. Budd. Sper domnule, sper cu adevărat că este bărbatul urmărit, pentru că dacă nu ar fi el întreaga mea reputație ar fi compromisă...

Își mototoli pălăria făcînd-o ghemotoc, în timp ce, aplecat peste masă, explica Măreția sa Idee.

*
* *

Ti-ti-ti-ti...

Degetele ofițerului radiotelegrafist de pe vasul Miranda, care era în drum spre Ostende, se mișcau cu repeziciune transcriind mesajele transmise prin aparatul gălăgios.

Unul dintre ele l-a făcut să rîdă. „Căpitanul, cred că trebuie să vadă asta”.

Căpitanul s-a scărpinat în cap cînd l-a citit și a sunat un clopoțel pentru a-l chema pe ofițerul de rangul întâi. Ofițerul de rangul întâi a alergat la ofițerul de rangul doi, care a luat lista pasagerilor și a dispărut. Clopoțelul a sunat din nou, de data asta, pentru a chema pe ofițerul de rangul trei.

Ti-ti-ti-ti...

Mesajul s-a difuzat cu repeziciune pe toate vasele aflate de-a lungul coastelor Marii Britanii și, pe fiecare vas, căpitanul a trimis după ofițerul de rangul întâi, și acesta după cel de rangul doi. Mesajul a ajuns în porturile și centralele polițiilor din Anglia, Franța, Olanda, Germania, Danemarca și Norvegia și cei de acolo, care erau capabili să priccapă, au aflat, cu stupeoare și veselie, povestea Măreței Idee a d-lui Budd.

*
* *

Miranda a ajuns la Ostende la ora 7. Un bărbat dădu năvală în cabina ofițerului radiotelegrafist, care tocmai își încheia activitatea.

— Hei, strigă el. Trebuie să transmiți mesajul acesta. S-a întîmplat ceva și căpitanul a chemat poliția.

Ofițerul s-a întors la aparatul său. Ti-ti-ti-ti...

Un mesaj a pornit în drumul său spre poliția engleză: „Omul descris de poliție se află la bord. Biletul cumpărat pe numele Watson. S-a închis în cabină și refuză să o părăsească. Cere să-i trimitem un frizer. Sîntem în contact cu poliția din Ostende. Așteptăm noi ordine”.

Un grup de persoane curioase se strînsese în fața cabinei de clasa întâi cu numărul 36. Căpitanul a trebuit să facă uz de autoritatea sa ca să-și facă loc. Le-a ordonat să plece și, în cele din urmă, au rămas să păzească cabina doar el și alți cinci marinari. În liniștea care s-a lăsat, se putea auzi cum pasagerul din cabina 36 se plimba de la un capăt la altul al cabinei strîmte, izbind și răsturnînd tot ce-i ieșea în cale.

Curînd se auziră pași deasupra lor. Cineva a adus un mesaj. Căpitanul l-a citit și a făcut un semn. În liniște, șase polițiști belgieni au coborît scările.

— Sînteți gata ?

— Da.

Căpitanul a ciocănit la ușa cabinei 36.

— Cine e ? a strigat o voce dură, tăioasă.

— Frizerul pe care l-ați chemat, domnule.

— Ah ! Vocea bărbatului trăda ușurare. Trimi-teți-l înăuntru singur. Eu, eu am suferit un accident.

— Da, domnule.

La sunetul cheii răsucite în broască, căpitanul a pășit înainte. Ușa s-a deschis puțin și a fost apoi rapid închisă, dar căpitanul reușise să-și plaseze piciorul între ușă și prag. Polițiștii s-au năpustit înăuntru. Un strigăt și o împușcătură, care a trecut fără să provoace vreun rău prin fereastră, și pasagerul fu scos afară.

— Doamne, a strigat unul dintre marinari, s-a în-verzit peste noapte !

Verde ! ! ! ...

DI. Budd nu-și pierduse de pomană anii pe care îi petrecuse studiind comportarea complicată a culorilor. „Cunoașterea este Putere”. Domnului Budd cunoașterea îi dăduse puterea să-și marcheze omul, făcîndu-l să se deosebească de orice altă persoană din lume. Un ucigaș nu se poate ascunde nici unde cînd fiecare fir de păr din cap îi este verde strălucitor.

DI. Budd a încasat recompensa de 500 de lire. Ziarul „Evening Messenger” a publicat în întregime povestea Măreței sale Idei. Dar DI. Budd era puțin speriat. În mod cert nimeni nu va mai veni la atelierul său.

În dimineața următoare, un autoturism albastru a urcat pe strada Wilton și s-a oprit în fața ușii sale. O doamnă, purtînd numeroase bijuterii și o blănă scumpă, a pășit în atelier.

— Dumneata ești domnul Budd, nu-i așa ? strigă ea. Marele domn Budd ? Cred că sînteți minunat ! Și acum, dragă domnule Budd, trebuie să-mi faci o favoare. Trebuie să-mi vopsești părul verde, imediat. Acum. Vreau să pot spune că eu am fost prima care a fost vopsită de dumneata ! Sînt Ducesa de Winchester și Lady Melcaster — care e o nesuferită — mă urmează, pentru că vrea să fie ea prima...

Dacă doriți și dumneavoastră să vă coafați, eu vă pot da numărul binecunoscutelor saloane ale d-lui Budd, care se găsesc în cel mai „chic” cartier al Londrei. Dar, din cîte știu eu, este extrem de costisitor.

Amiază în deșert

*încleștarea concavă a dragostei : în
asemenea clipe
ți-aș trimite mantia neagră
a poetei preislamice Al-Hansa —
o fluturare, o mare bătaie de aripă.
Au purtat-o pe rînd*

*un negustor de cămile
un hoț
un învățat din Bagdad
apoi un călător apusean*

*aducînd-o spre ținuturi bătute de viscol.
Spune-mi, astăzi, cînd îmi atingi
obrazul, nu simți
un fulger, furtunile-acelea îndepărtate ?
Șira spinării : un ibis privind
la dreapta, la stînga. Raza clipind
ca prefirul care desparte
imposibilul de posibil.*

*Un ban de rouă plătit pentru mantie, un
strop de venin,
steaua Akrab, a scorpionului, rostogolită
în drum,*

*crescută strîmb printre pietre.
Și noi tirîndu-ne, s-o culegem în căști !
Războiul pe care-l purtăm cu noi înșine
e o veche experiență-n deșert —
coroane de flăcări la suprafața pămîntului,
nisipul ridică oase de aștri :
Alioth Algorab Regulus Ettanin
argintînd argînd algingînd...
Cite stele, pentru furnica perfectă
care trăiește numai un ceas !*

GRETE TARTLER

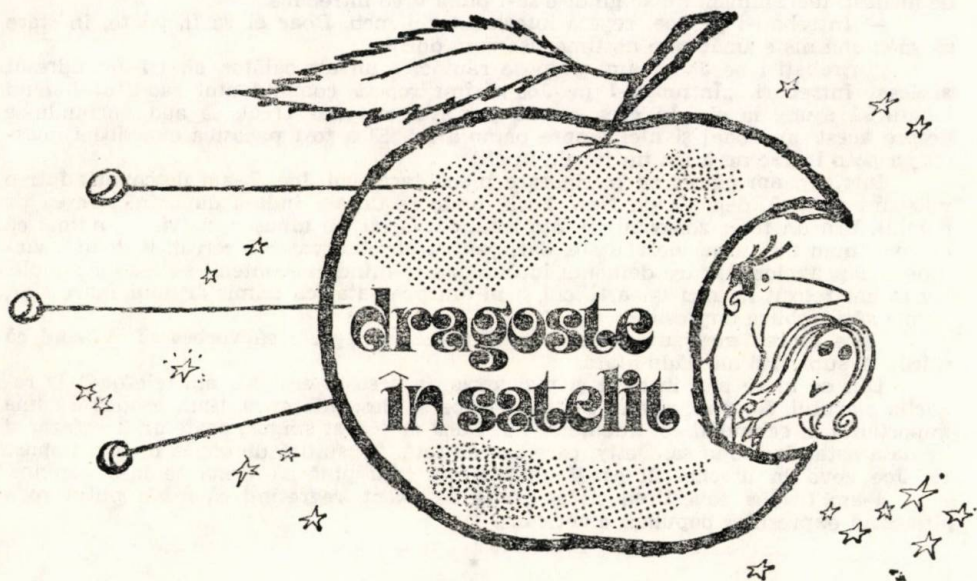
Ereticul

*De cinci sute de ani mă tot refac
din chinul arderii pe rug.
Nu mă mai doare decît
buricul unui deget ; doar atît,
ca și cum zi de zi
din neatenție, dimineața, mi l-aș arde
cu un chibrit, cînd aprind focul.
Însă-i de-ajuns ca toată dimineața
să nu mă-ncumet să ating mașina
de scris.
Căci nu există piatră ascuțită
ori drum bolovănos
de care să mă doară-atît de mult
o rană veche de cinci secole,
cît de aceste șiruri drepte
de clape șlefuite, netede.
Din anumite semne și din constatări
se pare că durerea-i cauzată-ntotdeauna
de scris.*

LÁSZLÓFFY ALÁDÁR

În românește de C. OLARIU

Traducere LIGIA IVAN

După ce, timp de o lună, primul satelit artificial se învîrtise în jurul Pămîntului, la o distanță de două mii de kilometri și cu o viteză uimitoare, echipajul a fost înlocuit.

La întoarcerea pe Terra, primii ocupanți folosiră, ca și la plecarea de pe planetă, o cosmonavă și aterizară fără nici un incident în vecinătatea New York-ului. Pionierii spațiului fură întâmpinați cu entuziasm, iar cele mai mari ziare se întrecură în a le zmulge impresiile, în schimbul dolarilor.

Expunerile lor n-au satisfăcut curiozitatea scontată. Savanți și tehnicieni calculaseră de multă vreme și cu toată grija toți factorii expediției și tot ce-ar fi trebuit să se întîmple în fiecare clipă pe satelit, după un plan prevăzut și cunoscut în mod unanim. Curînd se adevăra că atmosfera extraatmosferică nu făcea decît să confirme o teorie desăvîrșită.

Satelitul a fost instalat la locul convenit, diversele-i secțiuni fiind transportate cu ajutorul a diferite rachete. Pe cît se pare, singurul neajuns îl constituise pierderea mecanismului ce trebuia să imprime satelitului o mișcare de rotație, care, prin forța centrifugă, urma să compenseze absența atracției terestre și să asigure astfel pasagerilor cel mai deplin confort în răstimpul petrecut acolo.

Așadar, călătorii trăiseră într-o lume fără gravitație în tot cursul croazierei lor. Dar acest periplu era bine cunoscut. Încă de pe vremea lui Wells, copiii care-l citeau erau familiarizați cu fenomenele provocate de imponderabilitate. Nenumărate scrieri, precum și cinematograful au popularizat imaginea călătorului care, apăsînd cu degetul pe un perete, este împins ca o minge în peretele opus, ori se vede proiectat spre plafon sau, de fiecare dată cînd încearcă să facă un pas, pe podea.

Cu toate acestea, meseria mea de ziarist mă obligă să descopăr extraordinarul și, decepționat de a nu fi cules decît clișee de mult răsuflete, am insistat îndelung pe lîngă un pasager să-mi furnizeze unele amănunte picante.

— Această lipsă de gravitație nu trebuie în definitiv să dea naștere unor condiții stranii ? întrebai.

— Nu din cale afară, vă asigur.

— Totuși...

Omul se gîndi cîteva secunde. Repetai rugămîntea. O umbră i se așternu peste frunte.

— A fost poate un caz, rosti ezitînd. Dar pentru nimic în lume nu voi povesti această întîmplare. Întrebați-l pe Joe.

Joe era „mîna de lucru” a echipei. Obiectele neavînd greutate, munca fizică pretindea atît de puține eforturi, încît această mîna de lucru fusese redusă la un singur om.

Dar Joe dispăruse. Contrariu celorlalți pionieri care treceau dintr-o recepție într-alta, Joe părăsise orașul fără să dea nici un interviu. Dealtfel rolul său era atât de modest, încât nimeni nu se gândise să-i pună vreo întrebare.

— Întrebați-l pe Joe, repetă interlocutorul meu. Doar el va fi, poate, în stare să vă spună niște amănunte nostime, așa cum doriți.

„Întrebați-l pe Joe!“ îmi propuse răutăcios un alt călător, când i-am adresat aceleași întrebări. „Întrebați-l pe Joe!“ îmi repetă comandantul satelitului, când izbutii să ajung la el. „În ceea ce mă privește, nu mai vreau să aud vorbindu-se despre acest personaj și nici despre pățania lui. El a fost pacostea expediției noastre; a pain în the neck (ca un junghi în gât)“.

Intrigat, am plecat cu înfrigurare în căutarea lui Joe. L-am descoperit într-o vilioasă retrasă, departe de New York, unde se dusesse îndată după înapoierea pe pământ. Era un tânăr zdravăn, cu fața rotundă. Ochii săi albaștri, naivi, nu numai că nu exprimau nici urmă de răutate, dar, pentru un observator încercat, vădeau o vicimă a capcanelor pe care demonul întâmplării le-ntinde neconținut sufletelor simple. Nu m-am folosit de nici un artificiu și m-am prezentat ca trimis al unui mare ziar, dornic să-i publice impresiile.

Spre marea mea surprindere, omul refuză categoric să vorbească. Văzînd că stărui, se supără și mă dădu afară.

Din ce în ce mai intrigat și mai atras de această enigmă, am telefonat la redacția ziarului. Revenii, și mai înainte ca Joe să deschidă gura, i-am propus o sumă importantă în schimbul confidențelor lui. Dacă ar fi fost singur, poate ar fi refuzat și de data asta, dar soția sa, Betty, care era de față, fu ispitită de oferta mea și-i spuse lui Joe ceva la ureche. El șovăi citva timp, însă pînă la urmă se lăsă convins.

I-am tradus povestirea cît se poate de exact, regretînd că n-am putut reda pitorescul expresiilor populare americane.

*

— Impresii, începu Joe, dacă asta doriți, o să vă spun cîteva. Nu țineam să povestesc pățania asta, pen' că nu-i ceva cu car' să te fălești, da-n fine, de-a fost să fie așa, n-am nici o vină, și dacă unii-s gata să zvîrle niște sunători ca s-o cunoască, aș fi fraier să nu profit. Numai că, întii și-ntii, nu prea mă pricep să-nșir povești, și p-ormă, aia de care-i vorba e prea gogonată.

— Dă-i drumul, Joe... Tocmai soțul ăsta de întâmplări îi interesează pe cititorii mei, sunt absolut sigur. Nu te sinchisi de mine și istorisește cum te taie capul.

— Ei, totu' a-nceput c-o idee de-a lu' Betty, care-i aici de față...

— Soția dumitale, Joe?

— Nevastă-mea, Sir. Făcea parte din expediție, ca femeie de servici' poate că habar n-aveați, fi'n-că d-asta nu s-a vorbit. La plecarea mașinii, a satelitului, cum i se zice, Betty nu-mi era decît logodnică. Noi eram în vorbă de mai multă vreme. Atunci, după capu' ei grozav, s-a gîndit să sărbătorim nunta în mașina asta; o idee de muiere, fără doar și poate, la urma urmei nici mai bună nici mai rea decît oricare alta.

Eu nu vedeam în asta mare procopseală, dar nici vr'un neajuns. Ca să-i fac pe plac, vorbii cu șefu' expediției, care ținea la mine. Nu s-a-mpotrivit; ba chiar păru foarte încîntat. Un preot care trebuia să facă parte dintre călători avea să ne binecuvînteze nunta, iar șefu' însuși (nu era el comandantu'?) avea să ne officieze căsătoria civilă. Așa cum se-ntîmplă cîteodată pe vapoare. Părea că asta-i făcea o mare plăcere.

Toți erau de-acord. S-a hotărît deci să ne căsătorim de-ndată ce satelitu' va fi montat și gata de locuit. Șefu' se gîndea că asta-mi va stîrni și mai mult hărnicia.

Bun. Plecăm. Nu-i nevoie să vă mai povestesc călătoria; o cunoașteți. Am ajuns la locu' ce ne-a fost ales în spațiu și-am început să dăm ocol Pămîntului printru piesele satelitului expediate înaintea noastră.

Ieșii din rachetă, îmbrăcat în costum' cosmic, și mă pusei pe treabă, zicîndu-mi că cu cît o să termin mai iute, cu-atît mai curînd o să mă căsătoresc cu Betty-a mea și o să putem huzuri pîn-la-ntoarcere.

Montatu' mergea strună. Trebui' să spun că lipsa acelei năzdrăvănii, a gravității, cum i se zice, îmi ușura nemaipomenit de mult treaba. La-nceput, av'sei o leacă de-amețală, căci nu mai simțeam nimic sub picere și vedeam tărîmurile și oceanele cum se perîndă cu toată viteza, dar atît îmi împuiaseră capu' cu astea, că n-am fost din cale afară de uimit, și curînd nu le-am mai dat nici o atenție. Mai era și chestia cu coordonarea mișcărilor, cu care nu erai obișnuit. Acolo, sus, atunci cînd apeși cu toată puțerea o grîndă de fier, tot tu ești zvîrlit înapoi, iar cînd vrei să-nșurubezi ceva, începi să te-nvîrți; dar mecanicu' șef și-a bătut capu' cu mine și m-a-n-

vătat să minuiască pistolul' cu reacție ca să-mi îndrept toate mișcările greșite, și în foarte scurt timp făceam cu el tot ce voiam, fără să mă mai gîndesc cît de puțin.

Așadar, adunai împrejurul meu toate piesele satelitului și m-am pus să-njgheb mașina. Eram atît de-născut de felul' ăsta nou de lucru, că-n cinci zile toată treb'-șoara a fost gătită fără să resimt pic de-oboșală. Fără doar și poate, și ideea căsătoriei îmi dădea aripi. Îmi spuneam întruna că-s pe cale s-o cîștig pe Betty.

Cinci zilișoare, dom'le, nici una mai mult, și satelitul' a fost montat. Cunoașteți forma lui, toate zările au descris-o : un soi de roată uriașă, iar pasagerii sînt viriți în janta ei, care-i destul de-născut de bine-înțeles, impermeabilă. Doar un fleac îi lipsea. S-a pomenit într-o doară despre el, dar fiți vă rog atenți : e vorba de un mecanism ce trebuia să facă mașina să se-nvîrte ca o sfîrlează. A fost cu neputință să punem mîna pe el. Racheta care-l transporta nu sosise. Poate că deviasse către Lună. Poate că recăzuse-n ocean. Important e că nu era acolo.

„Nu face nimic, mi-a spus șefu' cînd i-am dat raportul'. Ne vom lipsi de drăcia asta. De cinci zile văd că trăim în nava noastră fără gravitație și n-o ducem mai rău ca-nainte. Rămîne doar să fii atent. Eu o să previn echipajul.

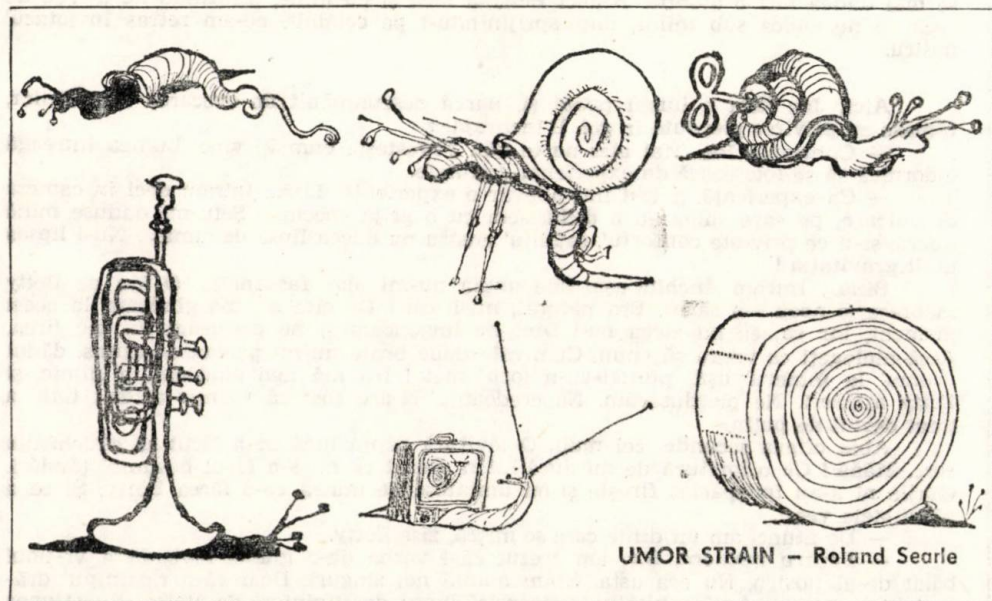
Pentru asta, ne-a adunat acolo pe toți și ne-a reamintit de condițiile ivite prin lipsa acestei gravitații. Nouă ne intra totu' pe-o ureche și ne ieșea pe cealaltă, mai cu seamă mie, care mă gîndeam la Betty-a mea. Cunoșteam toate astea de la cinema și din primele noastre experiențe. Dar lui îi făcea plăcere să ne dea sfaturi, iar eu mi-am reamintit abia mai tîrziu de unele din spusele lui. E vorba de principii' acțiunii și-al reacțiunii, zicea el, sau cam așa ceva. Este matematic. Or'ce brînci dat unei piedici te trimite-ndărăt în sensul' opus împingerii ; iar asta poa-să fie-n sus, în jos, la dreapta sau la stînga ; că cin' să te rețină, cin' să te frîneze, dacă nu mai egzistă gravitație ?

Toți i-au declarat c-au înțeles. Apoi m-au firitisit pen'-c-am montat atît de expres satelitul'. În ce mă privește, mă gîndeam la Betty-a mea și la promisiunile bossului. El și-a dat seama de-asta. Era uman. De-asemenea, cu-ncevi-nțarea popii, s-a decis ca inaugurarea mașinii și căsătoria noastră s-aibă loc în același timp. O singură ceremonie. Dacă-ți ști cît eram de mulțumit și de mîndru ! Mi se părea că eu însumi construisem casa pentru Betty-a mea și pentru mine. Și încă ce casă ! Un coșcogeamite satelit al Pămîntului, dom'le. Nici mai mult, nici mai puțin. Un fel de mică Lună. Îți mai amintești, Betty, cît eram de stîrniți ?

— De pomană faci atîta caz, zise Betty cu un aer nemulțumit. Mi-ar fi plăcut mai mult o cușcă de iepuri.

— Lasă-mă să povestesc. Niciodată n-o să uit nunta asta, Sir. Intrasem cu toții-n satelit. S-au închis bine panourile. Sistemul' de aer condiționat funcționa cum trebuia. În sfîrșit, ne-am putut scoate scafandrele. Totu' mergea strună.

Totu' mergea strună, numai că lipsea gravitația.

UMOR STRAIN — Roland Searle

Ajutându-ne cu mâinile, am apucat să intrăm în camerele noastre. Întâlnirea pentru ceremonie a fost fixată peste o oră, în salon. Nu mai vorbesc de neajunsurile îmbrăcatului. Am izbutit totuși s-o facem și p-asta. Ies pe culoar și-o-ntîlnesc tocmai pe Betty care venea din camera ei. Am avut un șoc, văzînd-o, Sir.

— De ce, Joe ?

— Cu cracii-n tavan, cu pulpele-n aer, cu fundu' deasupra capului, Sir, iată cum mi s-a-nfățișat tînăra mireasă în toaleta ei, care-i stătea ca o aoreolă alburie, Betty-a mea ținîndu-se din răsputeri de-o lampă. Vă jur că m-a făcut praf. Ți-amin-tești, Betty ?

— Tu erai ăla cu capu-n jos, zise Betty. Și poate crezi că n-am fost la fel de zguduită ?

— Zău, dom'le, ea umbla pe tavan, or' ce-ar spune. Și, firește, de cum a dat ochii cu mine, s-a apucat să scoată niște strigăte de păuniță și să mă țină de rău, ca și cum eu n-aș fi avut o purtare cuvințioasă în ziua nunții mele. N-am mai putut s-o ascult. Mi-am făcut vînt. Am urcat pîn' la ea. Am întors-o ca pe-o clătită și c-o altă zmucitură am readus-o jos, într-o poziție potrivită c-o tînăra mireasă. Dumnezeu însă era încăpățînată. Nu voia să recunoască-n ruptu' capului că eu stăteam normal. A trebuit să-i arăt covoru' bătut în cuie și lăcașurile luminii. În sfîrșit, se liniști și, prinzîndu-ne de ce găseam la-ndemînă, am ajuns în salon.

Acolo, Sir, am dat peste alt circ. Membrii echipajului, care tocmai soseau și ei, încă nu se-nțeleseseră care-i susu' și care-i josu', unde-i plafonu' și unde-i podeaua. Ați putea să-mi spuneți că se găseau acolo niște mobile. Bine-nțeles că mobilele fuseseră fixate de podea cu șuruburi, altminteri nu știu prea bine ce s-ar fi putut întîmpla. Dar poftim de vorbește cu niște inși ce s-au pierdut cu firea ! Ca să nu mai pui la socoteală că-n ocazii d'-al d'-astea încontrarea-și viră-ntotdeauna coada ; niciodată n-am înțeles de ce. Pe scurt, cam jumătate din ei umblau pe tavan, cu capu-n jos, și-o țineau morțiș că dinșii sînt cei normali. Popa mai ales, nici nu voia s-audă că trebui' să coboare. Toca-ntr-una că nu sunt condiții cuvințioase ca să dea o binecuvîntare. Nu vă mint, un sfert de ceas am pierdut cu pălăvrăgeala, pîn' ce ne-am regăsit cu toții într-o poziție mai ca lumea.

În sfîrșit, s-a făcut ș-asta și ne-am căsătorit. Popa ș-apoi bossul au ținut fiecare cîte-un discurs, cum că noi ne-am unit, Betty-a mea și cu mine, atît la bine cît și la rău. Trec peste asta și peste înfățișarea caraghioasă pe care o aveau rostindu-și cuvîntările agățați de mobile. Trec și peste masa de nuntă și peste greutatea de-a minca și mai cu seamă de-a bea. Toate astea-s fumate de mult, și la urma urmei tot izbutești să te descurci, cu ajutoru' unor paie sau tubușoare. Ș-apoi, nu ăsta-i miezu' povestirii mele.

Cînd s-a terminat cu zaiafetu', era tîrziu. Betty-a mea și cu mine doream un pic de singurătate. Ceilalți ne-aruncau cîte-o uitătură cu tîlc, cum se obișnuiește pe pămînt în asemenea împrejurări. Într-un cuvînt, veni și clipa cînd, chipurile, nu ni se mai dădea nici o atenție. Atunci Betty-a mea și cu mine, prinzîndu-ne mereu de ceea ce ne cădea sub mîini, unu' sprijinindu-l pe celălalt, ne-am retras în iatacu' nostru.

Aici, Joe făcu o lungă pauză și, parcă descumpănit de evocarea amintirilor, rămase cu privirea pierdută în gol. Îl încurajai :

— Continuă, Joe. Mai ales nu te sfii. Povestește cum îți vine. Lumea întreagă e dornică să se folosească de experiența dumitale.

— Ca experiență, a fost într-adevăr o experiență. Iată... Intrăm deci în camera de culcare, pe care chiar eu o dichisisem cu o grijă specială. Șefu-mi dăduse mină liberă, și-n ce privește confortu', satelitu' nostru nu ducea lipsă de nimic... Nu-i lipsea decît gravitația !

Bine... Intrăm. Închid ușa. Mie unuia nu-mi plac fasoanele... O iau pe Betty în brațe și-ncep s-o sărut. Era natural, nu-i așa ? De cîte ori mă gîndeam la acest moment, iar ea, ea nu zicea nu ! Deci ne hîrjoneam și ne pierdeam un pic firea, dacă-nțelegeți ce vreau să spun. Cum cele două brațe nu-mi păreau de-ajuns, dădui drumu' la mineru' ușii, puneți-vă-n locu' meu ! Nu mă mai gîndeam la nimic, și Betty așijderi. Ne pierduserăm. Ne credeam... N-are rost să vă-nșir astea ; totu' a ținut destul de puțin.

Abia cîteva secunde, cel mult. O lovitură năpraznică ne-a făcut să cădem din cer... Măăă ! Ca o lovitură de măciucă ! Am crezut că mi s-a făcut bostanu' tîndări. Gurile ni s-au îndepărtat firește și-mi amintesc de mutra ce-o făcea Betty. Și ea a văzut stele verzi.

— De atunci am un dinte care se mișcă, zise Betty.

— Pentru moment, Sir, am crezut că-i vorba de-o glumă neroadă a vr-unui băiat de-al nostru. Nu era asta. Eram numai noi singuri. Doar că-n răstimpu' dră-gosteliilor, ne-am destins nițeluș picioarele, lucru dealtminteri de-nțeles. Reacțiunea

solului a fost suficientă ca să ne zvîrle de-a dreptu-n tavan, de care ne pocnirăm căpătinile. Era la fix cum ne zisese șefu' : Or' ce-apăsare de-o piedică dă naștere unei reacțiuni care te trimite-n sens opus. Era conform cu 'principiu' matematicii, cum zicea el. Dar cînd asta ți se-nîmplă-n asemenea momente, poa' să fie mult și bine conform principiului, că tot îți dă o bătaie grozavă de inimă, v-o garantez.

— Înțeleg, Joe, și-ți împărtășesc emoția. Dar, mai departe ?

— Să vedeți... Lăsați-mă, că-mi pierd firu'... Cînd mi-am dat seama cum devine cazul îmi luai toate măsuri și greutatea și mă străduii s-o domolesc pe Betty care era nervoasă, se-nțelege de la sine. O cuprinsei din nou în brațe. Luai ca sprijin plafonu'. Îmi calculai mișcarea. Ochii ca la țintă și ne lansai p'-amîndoi spre podea, de-a dreptu-ntru-un mare fotoliu. Acolo n-aveam probleme, fi'n'că era bine-n-țepenit ; nu-și putea lui zboru'. Răsuflai o leacă și-i spusei lui' Betty :

„Nu-i nimic, păpușico, îi zic. N-o să te mai lovești. Uitasem de-afurisita aia de gravitație. Chestie de-obșnuință. Curînd n-o s-o mai luăm în seamă.“

„Oh, Joe, mi se smiorcăi ea. Ce ciudată impresie că ești nevoită să gîndești mereu ca să te ții de ceva!“

Trebui' să vă mărturisesc, Sir, că nici eu nu mă prea simțeam în apele mele. E nevoie să vă explic c-o propisem pe genunchi unde-o țineam cu brațu' drept pe-trecut în juru' taliei. Cu mîna stîngă eram, din păcate, prins de-un braț al fotoliului și trebuia s-am grijă să nu-i dau drumu', c-altminteri eram buni pentru altă-ascensiune. Gîndu' ăsta mă chinuia în așa hal cînd îmi trecea prin cap, că nu mai puteam să mă ocup de Betty din toată inima. În schimb, cînd începeam s-o mîngîii mai de Doamne-ajută și s-o giugiulesc și cînd ea începea să se-nfioare, atunci îmi pierdeam firea de-a binelea și uitam de fotoliu. Înțelegeți ? Sînt două idei care se bat cap în cap. Și-atunci, hop ! Fie că dădeam drumu' brațului meu stîng, ș-amîndoi o luam razna-n aer, fie că-mi retrăgeam brațu' drept de pe talia ei ca să se plimbe aiurea, ș-atunci Betty decola de pe genunchii mei, gata-gata s-o ștergă deasupra sau dedesubtu' meu în cele mai nebănuite unghiuri. De mai multe ori, Sir, am prins-o la țanc, de păr, de virfu' degetelor, de pulpe, de glezne, de unde puteam. Era nemaipomenit de sîcîitor !

— Înțeleg, Joe.

— Nu știu dacă puteți pricepe toate astea făr' să le fi trăit. Și era cu atît mai înnebunitor, cu cît aceste pățanii cu mădulare ce-ți scapă printre degete ca țiparii, te aduceau într-o stare de ne-nchipuit. Am o fire gîngășă, v-o jur. Nu voiam s-o iau pe Betty-a mea prea repede... Mai ales că ea părea acu' să fi prins gust de-această pălăranie.

— Vorba vine ! protestă Betty.

— Ba chiar așa. Avea aeru' că se distrează. Se lăsa-n voia plutirii, ca-ntr-o baie. Nu făcea nimic ca să mă ajute, și toată răspunderea manevrei mi-o lăsa numai mie, care începusem să muncesc din rărunchi. Degeaba am încercat să-mi încolădesc ulubele de piciorul fotoliului, ca să am amîndouă mîinile libere, vă-nchipuiți ce poziție ! ? Dar puțin îmi păsa !... Mie însă nu-mi venea deloc la-ndemină. Mereu ar fi trebuit să mă gîndesc în același timp la gravitație și la Betty ; și tocma' asta nu izbuteam s-o fac. V-am mai spus-o : sunt două idei ce se bat cap în cap.

*

— Cred că nimeni n-ar fi făcut mai bine, Joe, în locul dumitale. Dar continuă !

— A tot ținut așa o vreme, ba-n sus, ba-n jos, cum am încercat să vă explic. Pe urmă mi-am zis că dovedisem destulă gîngășie și că, fi'n'că voiți s-aflați totu', n-avea rost s-o mai lungim, nici eu, nici ea.

Atunci, ținîndu-mă-ntr-una cu picioru' sau cu mîna, am început s-o dezbrac. Trebui' să vă mai amintesc că era-nfilită cu tot dichisu' unei tinere mirese ; ținuse la asta făr' să se sinchisească de-mprejurări : rochia lungă, vălu', coroana de lămîiță etc. Curînd, iată cum toate-aceste marafeturi prind să plutească razna prin cameră, atîngînd pereții și recăzînd asupra noastră cînd le făceam vînt nițeluș mai tare, iar p-ormă plutind lin prin văzduh. Îmi amintesc. Lăsasem lumina aprinsă, nu-i așa ? Ținînd seama de-acele condiții, întinericu' ne-ar fi-ncurcat. Ei bine, toate-aceste mofături albe și-aburoase treceau și reveneau prin dreptu' becurilor electrice, ca niște norișori împinși de vînt. Și-asta se repeta-n fiecare clipă, dîndu-ne senzația că soarele s-ar fi ascuns, iar apoi ar fi apărut din nou. Era ciudat. Mi-aduc aminte că, privînd o dată c-un ochi, observai vălu' care se ținea drept în fața mea, iar la un metru mai sus, coroana de flori, de-ai fi zis că-i o aoreolă ca-n icoanele cu sfinți. Am rămas tablou, ca la fotograf.

— Era poetic, Joe.

— Nu spun că nu ; doar că mă gîndeam la cu totu' altceva. Aveam alte preocupări. În clipa aia, înțelegeți, voiam morțiș s-ajung la pat. V-am mai zis că-s un om gîngăș. Nu găseam potrivit să-mi petrec noaptea de nuntă-ntru-un fotoliu. Numai că nu trebuia să fac nici-o greșală cu privire la afurisita aia de gravitație.

O strînsei pe Betty-n brațe. Îmi calculai pornirea... da, dom'le, trebuia mereu să calculezi ; că-ncepușe să mă doară capu' ! Dădui un șut fotoliului și reuși s-aterizez cu Betty taman în pat. Mă agățai de marginea noptierei... cu ochii-n patru o așezai pe pat bine-nținsă și-i spusei :

„Nu sufla, puicuțo... mai ales nu te clinti ! Nici o mișcare ! Rămii cu picioarele-alungite ca și cum ai face pluta. Să nu respiri prea tare. Închide ochii și așteaptă-mă ! Vin îndată.“

Ea făcu ce-i spusei, Sir, în timp ce eu mă-ntorsei la fotoliu ca să mă dezbrac la rîndu' meu. Nu voiam să-i tulbur sfîiciunea ei de fecioară, Sir, cu toate că-m-prejurările ne erau potrivnice.

— Aceste simțăminte îți fac cinste, Joe. Continuă !

Un moment, rămase tăcut, șovăitor.

— Astea nu-s chestii de povestit, zise.

M-am străduit să-i risipesc îndoielile, și Joe reluă :

— Ei bine, trebui' să vă fac o mărturisire, Sir. Cînd m-am întors, gol-pușcă firește, și-am zărit-o pe Betty-a mea în același costum, întinsă cuminte în pat, după renghiul suferit, simții ca un șoc electric. Mi-am pierdut firea, o recunosc. Nu m-am mai gîndit la nimic și m-am repezit asupra ei. De-altfel eram căsătorii.

— E foarte scuzaibil, Joe. Eu te absolv.

— Poate că-i de scuzat, dar era nesăbuit. Pierdusem din vedere înc-o dată blestemata aia de gravitație. De data asta, am calculat greșit pornirea. La drept vorbind, n-o socotisem deloc ; fusese făcută pe negindite. Rezultatul fu că trecui deasupra lui Betty fără s-o ating. Mă-ntorsei plutind deasupra patului, defilînd de-a lungul trupului ei, fără s-o pot prinde. Era prea departe, la mai bine de-un metru sub mine. Mă lovii cu feasta de căpătîiu' patului și-o pornii din nou înapoi către celălalt căpătîi, din față. Spumegam de furie, Sir.

— Îți înțeleg furia, Joe. Ce situație !

— Nu-s tocma' sigur că-nțelegeți bine-n ce situație eram. Nu-i chiar așa de simplu. Lăsați-mă să vă explic, de vreme ce vreți să cunoașteți toate amănuntele.

Iată : linia de-acțiune-a impulsului meu, așa după cum mi-a explicat mai tînziu matematicianul echipajului, era la orizontal. Care va să zică, eu mă mișcam pe-o traiectorie paralelă cu patul, la vr'un metru cincizeci deasupra și care mergea de la un perete la altu'... Observați însă că istoriile astea cu orizontalele, cu verticalele, cu susu' și cu josu' nu mai aveau nici un înțeles, pen'că nu mai egzista nici sus, nici jos, din pricină că lipsea nenorocita aia de gravitație. Tot ce vă spun este-n legătură cu patul-n care Betty-a mea continua să stea lungită conștiincios și cu ochii-n-chiși. Fără să vreau, legam totu' de asta.

— Înțeleg, Joe. Era centrul universului dumitale.

— Așa-i, Deci, puteam să mă retrimt dintr-o parte-ntr-alta, dar rețineți că la-nălțimea asta pereții erau cu desăvîrșire goi și netezi ; nici-o țevă, nici-un reper. Asta, pentru că cei ce cunosc un pic de mecanică, mai înseamnă că n-aveam nici-un mijloc de-a schimba traiectoria fără vr'un impuls din afară. V-ați prins ? Tot ce puteam face, era să mă dau huța-ntr-eei doi pereți, ceea ce am și făcut de mai mult de douăzeci de ori, ocolind mereu sub mine corpu' lui Betty, dar să-l ating — canci ! Asta mă scotea din sările.

— Mă pun în pielea dumitale, Joe. Cum ai ieșit din acest impas ?

— Prin cugetare, Sir... Așteptați să vă explic totu'. Cînd am obosit să-mi tot bușesc țeasta și tălpile, rămăsei nemișcat și-ncercai să cuget. Atunci avu loc o amortizare (tot matematicianul a făcut să mă prind : egzistă o ușoară frinare produsă de aerul artificial din satelit). Pîn' la urmă, deci, m-am oprit în văzduh, dar nu era mai bine.

— Nu era mai bine, Joe ?

— Era mai rău, Sir. Ascultați și-ncercați să vă-nchipuiți. Cînd mă oprii sleit și-amortizat, eram chiar deasupra patului, deasupra lui Betty, prea departe de vr'un perete ca să-mi pot lua avînt, ceea ce-nseamnă că nu puteam să mă mișc deloc... Mai bine zis, centru' meu de greutate, buricu' meu, era condamnat la cea mai neclintită nemișcare. Împrejur, toate membrele mele puteau să se zbînțuie, să se strîngă și să se-ntindă ca un păianjen la capătu' firului său ori ca un fluture-nțepat pe-o planșă nevăzută ; și trebui' să spun că membrele mi se zvîrcoleau fără-nctare, atît eram de zbuciumat. Gol-pușcă, v-aduceți aminte, întins pe burtă, în aer, la mai mult de-un metru deasupra ei. Bun. Ce se-nîmplă-n acest moment ? Iată că Betty-a mea își deschide ochii, Sir !

— Își deschide ochii, Joe ?

— O, boys ! Dacă i-ați fi văzut nutrișoara ! Parcă-i văd ș-acum strîmbătura și-i aud strigătu' pe care l-a scos. Asta mi-a sporit și mai mult zăpăceala. V-asigur că și-a re-nchis imediat felinarele, strîngîndu-și pleoapele ca și cum i-ar fi fost lipite cu fierul roșu. Dar nu așa s-ar fi putut dregе lucrurile.

— Crezi poate că-mi păreai frumos, plutind și zbatându-te deasupra mea, protestă supărată Betty. N-aș fi crezut niciodată că o asemenea grozăvie putea să existe pe pământ sau în cer. Nu la un fluture mă făceai să mă gândesc, nici măcar la un păianjen, ci la o caracatiță. Și chiar o caracatiță ar fi avut în ea ceva omenesc, dacă ar fi fost lângă tine ! Vă iau martor, Sir. Cred că nici o fată n-a mai văzut așa ceva în noaptea nunții. Nu mi-aș fi-nchipuit o asemenea panoramă !

— Recunosc că nu puteam fi un spectacol demn de-o tînăra mireasă neștiutoare. Eu, care-mi jurasem să mă port cu gingăsie, mă făcusem de baftă. Dealtminteri, tot n-ar fi slujit la nimic, chiar de-aș fi strigat ca din gură de șarpe. Și-așa, mă mai gândii încă odată și-i spusei lui Betty :

„Ascultă, păpușico. Nu-i momentu' să ne pierdem cu firea. Sunt aici ; m-ai văzut. Sunt doar eu ; poate nu chiar cum m-ai visat, dar n-am ce face. Totu' o să meargă mai bine, ai să vezi, cînd am să fiu mai aproape. Numai depărtarea ne-ncurcă și ne-nșeală, și toate-astea din pricina ticăloasei de gravitații. Stînd cu mîinile-n sin, n-o să mă pot mișca. Trebui' să m-ajuti. Închide ochii, dacă vrei, dar fă ce-ți spun ! Întinde brațu-ncet și-apucă marginea noptierei. E-un punct fix. După ce-ai făcut asta — nu mai înainte — ai să-ți ridici vertical un picior spre mine, ca și cum ai face gimnastică pentru burtă. M-ai înțeles ? Atunci am să m-agăț de tine și-am să cobor alături și n-ai să mă mai vezi așa.“

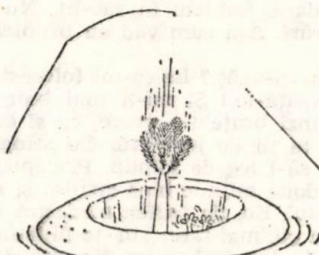
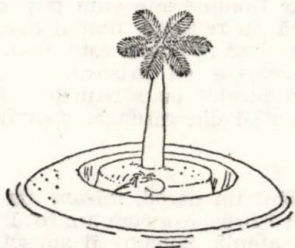
Trebuia s-o vrăjesc, dom-le, ca nu cumva s-o apuce pandaliile. Cu toate astea, dup-o clipă, se liniști. Ba chiar prinse curaj să-și mijească un ochi ; unu' singur, pentru ca să-l și-nchidă cît ai zice pește. Nu era tocma' ceea ce i-am cerut, dar, în cele din urmă, se hotărî să facă ce-i spusese. Se-agăță de noptieră și ridică un picior spre mine. Betty-i subțirică — așa că-și ridică destul de sus picioru'. Îl apuca de-un deșt. Eram salvat ! Mă ridic, sau mai bine zis cobor, cum vrei să-i iei, de-a lungu' piciorului și-n fine-o regăsesc în pat.

O să credeți poate că totu' s-a terminat și că ne cîștigasem dreptu' la fericire. Ei bine, greșiți. Din nou începu circu'. Numai că urmarea e și mai greu de spus.

— Spune-o, Joe.

*

— Mult timp am rămas lungit lângă ea, ținîndu-mi răsufierea. Nu mă gîndeam decît la Betty. Asemenea vedenii, pricepeți, puteau să-i dea complexe pentru toată viața. Ea se făcu toată roșie, pe urmă albă din creștet pînă-n tălpi. O liniștii, o drăgălii ușurel, oh, ușurel de tot, pîn' ce se-ncălzi încetu' cu-ncetu', și eu de-ase-menea. Își reveni-n fire, simțindu-mă lângă ea, își luă-n sfîrșit inima-n dinți și-și deschise ochii.

UMOR STRĂIN — Mordillo

Ce să vă mai spun acu' ? Sosi iar un moment cind îmi pierdui controlu'. Mă-n-telegeți. Ea era acu' foarte liniștită și venise timpu' să trecem la acțiune. Înc-o dată, spre nenorocirea mea, nu judecam, ci doar simțeam. Nu pot să mă explic mai bine.

— E foarte simplu, Joe. Înțeleg foarte bine.

— O fi foarte simplu, dar înc-o dată uitasem să iau în seamă nemernica de gravitație ; și-atunci totu' s-a prefăcut într-un coșmar.

Vă reamintiți poate cum îmi explicase șefu' principiu' ? De mai multe ori, în cursu' acestei nopți de neuitat, a trebuit să mă gîndesc la asta : *Or'ce-apăsare de-o piedică se preschimbă-ntr-o reacțiune de sens opus, fără să egziste nimic care să te frineze.* Ca să vorbim pe-nțelesu' tuturor, cînd te-mpingi înainte, ești cu totu' zvîrlit îndărăt. V-ați prins de data asta ? Văd c-ați priceput prea bine, pen' că vă prăpădiți de ris. Numa' că-i ceva de-nțeles cînd ești pe Pămînt, cu trupu' tras virtos în jos de greutatea lui, dar e altă mîncare de pește să faci experiența-ntr-un satelit, și, colac peste pupăză, chiar în noaptea nunții ! În primu' caz, te-ai mai putea distra, în al doilea însă, cînd tu însuși zbori înapoi ca o minge de cauciuc, vă jur c-asta poa' să te-ntoarcă pe dos.

— Îmi cer scuze, Joe.

— Nu face nimic. Deci, taman asta mi s-a-ntîmplat. La prima-ncercare mă dusei oblic înspre-un colț de tavan, de care m-am izbit cu fundu' destul de zdrăvăn — pot să v-o spun — căci pornirea mea fusese năvalnică, și pe bună dreptate reacțiunea-ndărăt a fost la fel de virtuoasă. De data asta, Sir, văzui roșu-naintea ochilor. Nu mă gîndii nici-un sfert de secundă. Puneți-vă-n locu' meu !

— Mă pun în locul dumitale, Joe.

Nu mă gîndii cituși de puțin, cum v-am spus, ci dădui furios din șale și din nou mă năpustii asupra ei ca un bombardier. Reluai manevra, și de fiecare dată — aceeași figură. Eram zvîrlit îndărăt ca o minge de tenis. Și cu cît mai mult îmi ieșeam din sărite cu-atît eram mai nerăbdător și mai înfierbîntat, și cu cît zburam mai repede, cu-atît mă cafteam mai virtos cu fundu' de plafon. De vr'o cînzeci de ori, Sir, m-am tot înverșunat, pin' mi s-a umflat partea ailaltă. Dar asta era fleac pe lîngă partea morală. Mă simțeam ca vai de lume.

— Crezi că pentru mine era mai plăcut ! replică Betty. Tu te simțeai poate ca o minge de tenis, dar eu aveam impresia că-s o rachetă sau mai bine zis o sîrmă pe care fac sărituri niște acrobați de circ...

— Zău că-mi făceam singe rău din pricina ta, Betty. Înțelegeți, Sir, ea stătea mereu întinsă cu ochii-nchiși, iar eu îi citeam bine pe față că-ncepea să fie nemai-pomenit de mirată, ba chiar uluită de purtarea mea. Aș vrea să văd pe altcineva-n locu' dînsui. Cu toată lipsa ei de experiență, trebuia să mă găsească din cale-afară de ciudat. Toată tărășenia asta nu mai putea să țină mult. După ce m-am dat bine cu capu' de pereți, pricepui că n-o s-ajung nicăieri tot gonind așa ca un zmîntit. Ba dimpotrivă. Ceea ce-ar fi trebuit încă și mereu să fac, era *să cuget*.

Doar Domnu' știe cum poți cugeta într-o stare ca asta ! Totuși trebuia. Cînd forța brută nu reușește, numai agerimea și viclenia te mai pot scoate la liman. Din nenorocire însă, mintea este una, iar dragostea alta, după cum urmarea acestei istorii dovedește cu prisosință.

Deci încetai cu săriturile mele-ntre pat și plafon. Reuși să m-opresc lîngă Betty. Răsuflai din rărunchi și-nvirtii în capu' meu datele problemei.

*

— Sînt un nerod, mi-am zis în încheiere. Nici nu este prea greu ! Ajunge să nu-mi pierd firea, așa cum am tot făcut-o.

„Fii atentă, puicuțo, îi spusei, după ce mi-am pus la punct planu'. Ceea ce ni se-ntîmplă nu-i o șmecherie obișnuită, recunosc. Dar totu' se poate aranja, cu puțin-tică răbdare. Suntem în satelit. Nu mai avem gravitație. Trebui' să ne-adaptăm la împrejurări. Așa cum văd eu problema, nu egzistă decît o soluție. Trebui' să te-agăți de ceva.”

„Să m-agăț ? La ce-mi folosește ?”

„Agăț-te ! Și nu-ți mai bate capu'. Mă gîndesc eu pentru amîndoi. Iată. Ai să-ți întinzi brațele-n cruce, ca și cum ai face pluta pe mare, cu mina dreaptă con-tinui să te ții de noptieră. Cu stînga... așteaptă. Și s-apuci de capătul-acestui fir pe care-am să-l leg de fotoliu. Pricepuși ? Nu-i greu. Tu ai rolu' cel mai simplu. Rămii cu amîndouă mîinile bine strînse și nu te mai gîndești la nimic altceva decît să nu le dai drumu'. Eu, de partea mea, am să te-nhaț de umeri. Tu te-ngrijora dac-am să te string un pic mai tare. Țin'-te bine or'ce s-ar întîmpla !”

„Oh, Joe, îmi spuse. Nu știu dac-am să pot face ce-mi ceri. Niciodată nu m-ai gîndit că așa-mi voi petrece noaptea de nuntă.”

— Totuși, ce-i al tău e-al tău, Betty. Te-ai prins că trebui' și tu să faci ceva. Nu multe femei ar fi fost atît de-ascultătoare. Și ea m-ascultă, Sir. Luă poziția ce

i-am arătat-o și, văzînd-o cum strînge capătul sforii, mă gîndeam la o fetiță ce-o să sară coarda. Ea m-a ascultă chiar prea repede, Sir, pen' că cred că v-am mai spus, dar n-am să stăruie niciodată destul : aceste două istorii, cea de dragoste și cea de cugetare, sunt două chestii potrivnice ; adică după ce mi-am pus la treabă mintea ca să-mi întocmesc planu', îmi trebuia s-aștept o clipă, răstimpu'n care să-mi limpezesc creieru', înainte de-a trece la-nfăptuire. Înțelegeți ?

— Înțeleg, Joe.

— Ea s-agăță deci cuminte și răbdătoare de mine, n-aș putea spune altfel. Bine. La un moment dat, eram gata din nou, ea ancorată-n lege de două puncte solide, eu — de umerii ei. Credeam c-am dibuit soluția fericită. Da' de unde, dom-le, mă-nșelasem. Nu era încă posibil.

— Într-adevăr, Joe ? Nu era încă posibil ?

— Nu era posibil. Tot matematicianu' mi-a explicat de ce, după ce eu însumi am bughit cum devine cazul'. Veți înțelege-ndată. Mîinile ei încleștate făceau două puncte fixe. Bine. Două puncte — după cum mi s-a spus mai tîrziu — fac o dreaptă, o axă, axa brațelor ei întinse. Bine, înc-o dată. Mîinile mele, care se aflau pe axa asta, nu-mi ajutau cu nimic la stabilitate. Și cînd egzistă o axă fixă, restu' corpurilor solide se pot roti-n juru' ei ; asta-i din geometrie. Și-o să vedeți că nici cele două corpuri ale noastre n-au fost scutite de chestia asta.

O muncă de-acrobat, Sir, cum nu se vede decît la circuri ! Nu lăsăm din mîini reazimile noastre ; bun ! că altfel o zbugheam către tavan. Numai că, la fiecare acțiune din partea mea, urma o reacție care silea tot corpu' să descrie un arc de cerc în juru' axei brațelor ei în cruce. Mă roteam ca-n juru' Soarelui, asta făceam. Și mă tot învîrtii pîn' ce ulubele mi-au ajuns să lovească zidu' dîndărătu' patului.

Iar ea, Betty, ce făcea în acest timp ? Oh, ea nu-și dădea drumu' mîinilor... la-nceput cel puțin. Doar că asta era tot ce se putea cere unei tinere căsătorite, nu-i așa ? De fapt, nu-i puteam pretinde să-și țină tot restu' corpului nemișcat ca o bucată de lemn. Așa că, pe cînd unduia, ceea ce-i de la sine-nțeleș, iat-o la rîndu' ei că-și dă drumu' ca și mine-mprejuru' axei, pîn' ce mă dîleşte năpraznic, ș-atunci pornind să ne-nvîrtim în sens invers. Închipuți-vă un crocodil care cască... parcă eram două fălci care se deschideau, se-nchideau și se redeschideau, făr' să rămînă-n contact mai mult de-o fărîmă de secundă. Nu știu dacă puteți să vă-nchipuți tabloul.

— Ca și cum aș fi fost acolo, Joe. Descrîi admirabil.

— Bine-nțeleș, asta n-a durat cu orele. Betty, sărăcuța de ea, și-a descleștat pîn' la sfîrșit mîinile. Eu însă nu mi-am slăbit deloc strînsoarea și, cum momentu' corespundea uneia dintre cele mai frumoase căscături de crocodil, iată-ne lansați amîndoi în spațiu' iatacului nostru de nuntă.

Ce mai călătorie, dom'le ! Capu-n jos, fundu-n aer, burlanele nu mai știu pe unde, rotîndu-ne, învîrtîndu-ne, răsucîndu-ne și-nvîrtîndu-ne-mprejuru' centrului de gravitație comun ; făcînd uneori un ocol întreg în juru' axei care-acu' o luase razna ; atingîndu-ne cînd și cînd ba cu burta, ca cu bucle, într-o parte, într-alta, ca să ne despărțim imediat de parcă ni s-ar fi făcut lehamite ; nu mai apucam deloc să fim alăturați. Eu — asta devenise o idee fixă — mă istoveam în salturi amețitoare și tot mai deznădăjduite, care nu dregneau nimic, ba dimpotrivă. Nu mai era bară fixă, era trapez zburător ; era un *catch* într-un ring cu trei dimensiuni ; nu mai avea nici-un nume. Nu mai egzista nici sus, nici jos, nimic.

Poate mi-ați spune că asta-ar fi soluția. Să lași la o parte greutatea, susu', josu', totu'. Să nu te mai gîndești la pat, la mobile, la nimic, să vă prindeți zdravăn unu' de-altu', cu picerile și cu mîinile, și să vă vedeți de treabă-n vid. E ușor de vorbit. S-a-ncercat și-asta, Sir, v-o garantez. Dar să faci dragoste-n spațiu' liber învîrtîndu-te-mprejuru' centrului tău de gravitație, nu vă puteți închipi ce impresie îți face. Mereu e ceva care nu merge. N-aș fi bănuît niciodată c-ai avea atîta nevoie de fiecare bucățică din trupu' tău. Cînd nu-ți scăpau mîinile, îți scăpau picerile. Cînd nu era vorba de picere, îți simțai rinichii moi, ca scufundați într-o pernă de puf. Cînd nu erau toate astea, tot te simțai matol văzînd cum se-nvîrt pereții camerei, podeaua, plafonul, mobilele și luminile. Sunt pățit, știu ce vă spun... E neapărată nevoie să te sprijini de ceva solid... Poate, dacă Betty ar fi avut mai multă experiență, dar firește că nu mă putea ajuta cu nimic. Plîngea și zicea că se-ntoarce la maică-sa.

S-a-ncercat totu', Sir. Egzistă pe Pămînt unii șmecheri care vorbesc de diverse poziții. Ei bine, Sir, Betty-a mea și cu mine, v-o spun, am încercat în noaptea aia mai multe poziții decît au visat vr'odată toți năvăliții laolaltă de pe planeta asta și de pe altele. Niște atitudini, Sir, că și acu' roșesc și la care chiar diavolii din iad ar fi rămas paf. Totu', v-o repet ! Ne-am ținut de mîini. Ne-am ținut de picere. Ne-am învăluit o clipă-n vîlu' miresei, care plutea întruna. Mereu era cite ceva care nu mergea. Atunci mi-a venit o idee de milioane. Ne-am băgat sub pat ; dar acolo era prea strîmt ; eram ca-ntr-o cutie de conserve. Pîn' la urmă acolo ne-am

petrecut noaptea de nuntă. Sub pat, lungiți unu' lîngă altu', ca doi copilași și c-un rău de mare, halal de noi !

Iată-mi pățania, Sir, fi'n'e-ați vrut s-o cunoașteți. Nu-i nimic altceva, dar și asta ajunge. În nopțile următoare, de-același scenariu am avut parte, cu niscăi variante, dar pîn' la urmă, cu-același balet aerian, din care ieșeam învinși. Nimic nu era de făcut. Atunci am încercat să cer sfatu' domnilor savanți ai echipajului. La-nceput m-au ascultat cu răbdare și cu oarecare interes. Se vede că le părea rău de mine. S-au străduit chiar să m-ajute.

Matematicianu' mi-a explicat ce se-ntîmplă din punct de vedere științific și de ce era așa. Fizicianu'-a mers și mai departe. A fabricat un aparat complicat cu cîmpuri electrice și magnetice care trebuiau să producă un soi de gravitație artificială. Nenorocirea era că, pentru a fi influențat de-aceste cîmpuri, trebuia să pun pe mine un costum după invenția lui, cu o afurisită de sîrmăraie metalică... ca o cămașă de forță. A fost o plasă. Mecanicu' șef, care mi-era prieten, n-a găsit altceva mai bun decît să folosească pistolu' cu reacție. Zicea că-i vorba de-o coordonare de forțe. Am încercat-o și p-asta, dar niciodată n-am ajuns la o coordonare potrivită.

Pîn' și popa s-a amestecat atunci. Mă vedea așa de amărit că s-a-ntristat el însuși. Într-o bună zi, m-a luat de-o parte și mi-a ținut o lungă predică, pîn' ce mi-a căzut fisa — nu-s prea sigur, pen' că amesteca cuvinte latinești — că, dat fi'nd imprevizările nemaipomenite, poate că biserica ar închide și ea ochii asupra unor atitudini care nu erau întru totu' potrivite cu legile dumnezeiești. El ar putea poate să-mi dea dinainte iertarea, dacă l-aș lămuri ca lumea... Nu știu dacă atitudinile noastre erau potrivite, tot ce știu este că atunci cînd am început să dau amănunte... oh, boys ! să-l fi văzut cum a zburat spre tavan ca un liliac, mai bine de zece ori, atît era de mișcat. După-asta s-a cufundat în rugăciuni și nimic n-a mai zis...

Și pe urmă, pe măsură ce timpu' trecea, cu toții au început să m-ocolească. Toți păreau jigniți și supărați pe mine. Am înțeles că pățania mea arunca o umbră asupra călătoriei noastre și n-am mai scos o vorbă. Betty și cu mine ne-am resemnat, așteptînd întoarcerea.

Joe făcu o pauză lungă, pierdut în gînduri, apoi reluă :

— Înțelegeți, Sir, nu voiau în ruptu' capului s-admită că șmecheria lor, satelitu' lor, nu era din toate punctele de vedere perfecțiunea perfecțiunilor, așa cum au declarat de-atunci la toate interviurile. Și asta este încheierea la care vreau s-ajung.

Cînd ei spun asta, Sir, mint cu toții, v-asigur c-așa-i, și Betty așijderi. Satelitu' lor — ticălosu' ăla fără gravitație — poate-o fi potrivit pentru observații științifice, admirabil ca să privești stelele, minunat ca să culegi raze cosmice, asta desigur o fi. Dar în ceea ce privește dragostea, Sir, este ultimul loc de pe lume pe care l-aș recomanda pentru-o noapte de nuntă, afar' de cazu' că ai gusturi împotriva firii.

Puteți s-o credeți, Sir, și vă cer s-o scrieți cu litere de-o șchioapă-n ziaru' dumneavoastră, pen' ca experiența mea să servească măcar la ceva.

— Iți promit, Joe.

În românește de ADRIAN ROGOZ

File uitate

La finele anului 1901 apare la Orăștie, sub îngrijirea lui *Sebastian Bornemisa*, student la filosofie, un „Almanah al scriitorilor de la noi” — adică, al scriitorilor români în viață din teritoriile aflate atunci sub stăpînire habsburgică. Întîlnim aici nume ilustre : Iosif, Coșbuc, Goga, Chendi, Agârbiceanu, Rebreanu, Cotruș — precum și altele, mai modeste, unele cu totul acoperite astăzi de „colbul timpului”. Dintre acestea, o mențiune aparte pentru Emil Borcia, funcționar la o bancă sibiană, autor de scrieri umoristice, îngrijitor și editor al unor publicații asemenea : calendarul „Posnașul”, apoi „Bobîrnaci și bazaconii”,

colecție de glume și caricaturi, sau versurile „De distracție” din „Farafasticuri”.

În Almanahul lui Bornemisa, E.B. publică cîteva strofe ad-hoc, intitulate „La poza mea”, din care cităm :

„Om să fii, să nu zici „ah”
Cînd te vezi în „Almanah”,
Căci întreaga noastră fire
Moare după... nemurire !

Și, în orisice condiții
De-ai trăi, dar ai ambiții :
Vrei ca lumea să te știe
Măcar în fotografie.

Evident, deci, simți plăcere
Să-ți dai poza cui ți-o cere.
Special ai dulci fiori
Să te știi-ntr-o scriitorii...”

Poți face carieră de mare pianist internațional când te cheamă Bidoche? Pre-numindu-și fiul Raphaël, așezându-l sub oblăduirea tutelară a celui mai aerian și mai melodos arhanghel, soții Bidoche începeau, poate, inconștient, să-și asume provocarea. De altfel, foarte curînd, copilul dovedi însușiri de inteligență și sensibilitate ce îndreptățiseră toate speranțele. Fu așezat la pian îndată ce atinse vîrsta la care se putea ține pe un taburet. Progresele sale au fost remarcabile. Blond, cu ochi albaștri, palid, aristocratic, el era întru totul Raphaël și nicidecum Bidoche. La zece ani, se bucura de fama unui copil minune și organizatorii de serate mondene și-l disputau. Doamnele se topeau de duioșie cînd el își pleca, pe claviatură, chipul fin și transparent și cînd învăluit, parcă, în albastru umbră a aripilor arhanghelului invizibil, făcea să se înalțe spre cer, ca un cîntec de iubire mistică, notele coralului lui Johann Sebastian Bach, **Să-mi rămînă bucuria.**

Dar copilul plătea scump aceste momente privilegiate. Cu fiecare an creștea numărul orelor de exerciții zilnice, căre îi erau impuse. La doisprezece ani, lucra șase ore pe zi, și i se întîmpla să invidieze soarta băieților nebinecuvîntați nici de talent, nici de geniu, nici de promisiunea unei cariere strălucite. Uneori, pe vreme frumoasă, i se umpleau ochii de lacrimi cînd, înlăntuit fără milă de instrumentul său, auzea strigătele colegilor care se distrau în aer liber. Împlini șaisprezece ani. Talentul său atîngea o plenitudine fără seamăn. Era mîndria Conservatorului din Paris. În schimb, adolescența, urmînd copilăriei, nu părea dornică să rețină nici cea mai neînsemnată trăsătură a vechiului său chip angelic. S-ar fi zis că Pubertatea, zîna cea rea, lovindu-l cu bagheta, se înverșunase să devasteze îngerul romantic din el. Fața lui osoasă și neregulată, ochii bulbucați, falca pregnantă, ochelarii tari impuși de o miopie galopantă, toate acestea încă nu ar fi fost nimic dacă n-ar fi avut tot timpul o expresie de aiureală încapătînată, menită mai curînd să stîrnească risul decît să inspire visul. După cum arăta, cel puțin, Bidoche părea să triumfe total asupra lui Raphaël.

Mai tînăr decît el cu doi ani, mica Bénédicte Prieur părea nepăsătoare față de această lipsă de grație. Elevă a Conservatorului, ea nu vedea, firește, în el, decît marelui virtuoz în devenire. De altfel, ea nu trăia decît în și pentru muzică, iar părinții celor doi copii se întrebau cu incertitudine dacă relațiile lor vor depăși vreodată intimitatea extatică pe care o aflau în exercițiile la patru mîini. Cîștigînd cel dintîi concursul Conservatorului, la o vîrstă record, Raphaël începu să dea lecții pentru a-și asigura modestele sale venituri lunare. Se logodise cu Bénédicte, dar așteptau zile

mai bune pentru căsătorie. Nu-i grăbea nimic. Se hrăneau cu dragoste, muzică și apă chioară, și cunoscuseră ani de fericire divină. După ce se cufundau în concertul pe care și-l dedicau unul celuilalt, Raphaël, beat de exaltare și de gratitudine, încheia seara cîntînd încă o dată coralul lui Johann Sebastian Bach, **Să-mi rămînă bucuria.** Era, pentru el, nu numai un omagiu adus celui mai mare compozitor al tuturor timpurilor, ci și o rugă fierbinte înălțată Domnului spre a ocroti o unire atît de pură și de ardentă. Astfel, notele ce se înălțau din pian sub degetele sale egreau un rîs celest, ilaritatea divină care nu era altceva decît binecuvîntarea de către Creator a creaturii sale.

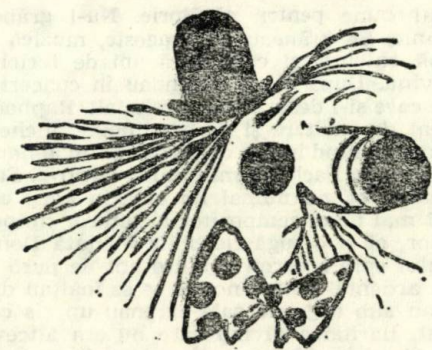
MICHEL TOURNIER

"Să-mi rămînă BUCURIA"

Pentru Darry Cowl, această poveste născută care-i va aminti una adevărată.

Dar destinul avea să pună la încercare un echilibru atît de prețios. Raphaël avea un prieten, absolvent, ca și el, al Conservatorului, care-și cîștiga pîinea acompaniînd într-un cabaret numărul unui șansonetist. Pentru că era violonist, el se simțea prea puțin compromis de acordurile pe care trebuia să le clămpănească la un pian hodorogit doar pentru a puncta cupletele inepte debitate de șansonetist în avanscenă. Or, acest Henri Durieu, trebuind să plece în primul său turneu în provincie, îi propuse lui Raphaël să-l înlocuiască timp de patru săptămîni, ca să nu-și piardă prețiosul ciubuc.

Raphaël ezită. I-ar fi venit greu să se așeze, fie și două ore, în acest local întunecos și îmbîcsit pentru a asculta debîtindu-se niște prostii, dar să se ducă acolo seară de seară și pe deasupra să se atingă de un pian în asemenea condiții degradante... Cîștigul unei singure seri, care reprezenta echivalentul unei obositoare duzini de lecții particulare, nu merita acest sacrilegiu.

Era gata să refuze când, spre marea lui surprindere, Bénédicté îl rugă să reflecteze. Trecuse multă vreme de când erau logodiți. Cariera de copil minune a lui Raphaël fusese uitată de ani de zile, și nimeni nu putea ști cât timp mai avea de așteptat până când faima avea să-l încununeze cu lauri. Or, cele câteva seri puteau să le aducă suportul financiar care le lipsea pentru a întemeia un cămin. Era oare un sacrificiu prea mare? Putea Raphaël să mai amâne căsătoria lor în numele unei idei respectabile, desigur, dar atât de abstracte, despre arta sa? Raphaël acceptă.

Şansonetistul pe care trebuia să-l acompanieze se numea Bodruche și era năpăstuit de un fizic pe măsura numelui său. Enorm, molu și flasc, el se rostogolea de la un capăt la altul al scenei, recitând cu o voce plângărească potopul de nenorociri și dizgrații cu care viața nu înceta să-l copleșească. Comicul lui se baza în întregime pe această constatare elementară: dacă ești victima unui ghinion stîrnesti interesul, cu două ghinioane inspire mila; cu o sută de ghinioane provoci risul. Drept care nu ai decît să forțezi nota jalnică și păguboasă a unui personaj pentru a dezlănțui asupra lui urletele fericite ale mulțimii.

Încă din prima seară, Raphaël evaluă calitatea acestui ris. Sadismul, răutatea și plăcerea abjecției se etalau acolo cu cinism. Exhibindu-și mizeria, Bodruche dădea publicului său lovituri sub centură și îl arunca la nivelul cel mai josnic. Din toți acești burghezi cumsecade, nici mai răi nici mai buni decît alții, el făcea, datorită comicului său aparte, pegra cea mai ticăloasă. Tot numărul său se sprijinea pe forța comunicativă a josniciei, pe contagiunea răului. Raphaël recunoscuse, în rafa-
lele care biciuiau pereții micii încăperi, risul însuși al Diavolului, altfel spus, răgetul triumfal în care se lăfăie ura, lășitatea, prostia. Iar el trebuia să acompanieze la pian această vulgară etalare și nu numai s-o acompanieze, ci s-o sublinieze, s-o amplifice, s-o exacerbeze. La pian, deci cu ajutorul instrumentului sacru la care cînta

coralele lui Johann Sebastian Bach. În toată copilăria și adolescența sa, el nu cunoscuse răul decît sub forma lui negativă — descurajarea, trîndăvia, plictiseala, indifeerența. Or, pentru prima dată îl întâlnea întrupat pozitiv, schimonosindu-se și miîrînd, și asta în persoana infamului Bodruche, al cărui complice activ era.

De aceea, mare i-a fost surpriza, cînd, într-o seară, îndreptîndu-se către infernul său cotidian, văzu pe afișul lipit de ușa cafenelei un „fluturaș“ care adăuga sub numele lui Bodruche:

Acompaniat la pian de Bidoche.

Dintr-un salt ajunsese în biroul directorului. Acesta îl primi cu brațele deschise. Da, se socotise dator să-i pună numele pe afiș. Era dreptul său. „Prestația“ lui la pian nu putea scăpa niciunui spectator, și imbogătea enorm numărul — cam răsufiat, să fim sinceri — al sărmanului Bodruche. Și apoi, cele două nume se potriveau de minune: Bidoche și Bodruche. Nici nu puteai visa o asociere mai sonoră, mai tipică, o născocire mai hazlie. Și, firește, onorariul lui avea să fie sporit. Substanțial.

Raphaël intrase în birou ca să protesteze. Ieși de acolo mulțumindu-i directorului și blestemîndu-și în gînd timiditatea, slăbiciunea.

În aceeași seară, îi povesti Bénédictéi scena. Departate de a-i împărtăși indignarea, ea îl felicită pentru succes și se bucură de sporirea venitului lor. În fond, odată ce afacerea era pur lucrativă, nu era preferabil să le aducă maximum de cîștig? Raphaël se simți victima unei conspirații generale.

În schimb, atitudinea lui Bodruche, față de el, înregistră o vădită răceală. Pînă atunci, îl tratase cu o condescendență protectoare. Raphaël era acompaniatorul său, rol șters, util dar lipsit de glorie, care nu cerea decît abnegație și tact. Și iată-l acum atrăgînd asupra lui o parte din atenția și deci din aplauzele publicului, în asemenea măsură, încît directorul nu putuse să-l ignore.

— Prea mult zel, băiețas, prea mult zel, îi zicea lui Raphaël, care nu avea nici o vină.

Situația s-ar fi înrăutățit, cu siguranță, dacă întoarcerea lui Durieu nu i-ar fi pus capăt. Ușurat, Raphaël își reluă lecțiile de pian cu sentimentul datoriei împlinite și cu amintirea unei experiențe cu atât mai instructive, cu cît fusese mai dură. Puțin după aceea, se căsătorii cu Bénédicté.

Căsătoria schimbă prea puțin viața lui Raphaël, dar îi dădu un sentiment al răspunderilor pe care, pînă atunci, îl putuse ignora. Se văzu silit să împartă grijile tinerei sale soții, căreia îi era destul de greu să „lege capetele“, cu atât mai mult cu cît trebuia să plătească lunar ratele pentru apartament, automobil, televizor și mașina

de spălat rufe, cumpărate pe credit. Serile începeau să și le upleme mai mult făcând socoteli, decît împărțîșindu-se din frumusețea pură a unui coral de Bach.

Intr-o zi, întorcîndu-se mai tîrziu ca de obicei, o găsi pe Bénédicte foarte agitată, în urma unei vizite pe care o primise cu cîteva minute în urmă. Pe el îl căutase directorul localului, firește, dar, în lipsa lui, o pusese pe Bénédicte la curent cu oferta sa. Nu, nu era vorba să mai acompanieze performanța lamentabilului Bodruche căruia, de altminteri, nu avea să i se reînnoiască angajamentul pentru programul viitor. N-ar fi vrut, însă, Raphaël, să cînte singur la pian cîteva piese muzicale între două numere comice? Fapt ce ar creea o fericită diversiune în cadrul spectacolului. Publicului nu i-ar putea face decît plăcere această paranteză de calm și frumusețe în mijlocul unui program, la urma urmelor, plin de antren și de accente vesele.

Raphaël refuză categoric. Niciodată nu ar mai coborî în vîgăuna aceea pestilențială unde suferise o lună întreagă. Făcuse experiența răului în propriul său domeniu, acela al muzicii și al spectacolului. O făcuse, dar nu mai avea nimic de învățat.

Bénédicte așteaptă să treacă furtuna. Apoi, în zilele ce urmară reveni încet la atac. Ceea ce i se propunea nu avea nimic comun cu acompanierea jalnicului Bodruche. Ar cînta singur și numai ce i-ar plăcea lui. În fond, i se propunea adevărata sa meserie de solist. Firește, debutul era modest, dar trebuia să înceapă odată. Avea de ales?

Ea reluă subiectul în fiecare zi. Răbdătoare, neobosită. În același timp, se preocupa de mutarea într-un alt cartier. Visa un apartament șic, mai spațios, într-un cartier rezidențial. Dar, această ameliorare a cadrului lor familial cerea sacrificii.

El se sacrifică și semnă un angajament pe șase luni, reziliabil în schimbul unei mari sume ce ar fi trebuit plătită de acela — dintre cei doi parteneri — care ar fi vrut să renunțe.

Încă din prima seară își dădu seama în ce teribilă capcană căzuse. Publicul vibra

încă agitat de numărul precedent, un tango grotesc executat, de o femeie uriașă și un pitic. Apariția pe scenă a lui Raphaël, strîns în costumul său negru, prea scurt, cu aerul său pedant și hăituit, cu figura sa de seminarist înghețat de spaimă îndărătul ochelarilor cu lentile groase, totul părea calculat anume pentru a realiza o compoziție nemaipomenit de comică. A fost salutat cu urlete de ris. Nenorocirea voi ca taburetul să fie prea scund. Învîrti scaunul pentru a-l înălța, dar, tulburat cum era, îl deșurubă complet, și se trezi în fața unui public dezlănțuit, cu un taburet în două bucăți, asemenea unei ciuperce a cărei pălărie a fost desprinsă de picior. Într-o situație normală, nu ar fi avut nevoie mai mult de cîteva secunde ca să pună scaunul la loc. Dar, sfichiuit de flașurile fotografiilor, cu mișcările dezarticulate de panică, avu ghinionul suplimentar să-și piardă ochelarii, fără care nu vedea nimic. Cînd încercă să-i găsească, bijbiind în patru labe pe podea, bucuria publicului ajunse la culme. Apoi, minute în șir, trebui să lupte cu cele două bucăți ale taburetelui pînă reuși, în sfîrșit, să se așeze la pian, cu minile tremurînd și cu mintea răvășită. Ce a cîntat în seara aceea? N-ar fi putut spune. De fiecare dată cînd atîngea clapele, cascada de rîsete ce se liniștise, se pornea și mai năvalnic. Cînd se întoarse în culise erau lac de sudoare și mort de rușine.

Directorul îl strînse în brațe.

— Scumpe Bidoche, exclamă el, ați fost admirabil. Auziți, ad-mi-ra-bil. Sînteți marea revelație a stagiunii. Aveți un dar al improvizației comice — incomparabil. Și ce prezență scenică! E destul să apăreți, pentru ca oamenii să înceapă să ridă. Cum scoateți un acord la pian, sala e-n delir. De altfel, am invitat presa. Sînt sigur de rezultat.

În spatele lui, modestă și surîzătoare, Bénédicte se pierdea sub avalanșa complimentelor. Raphael se agăță de figura ei ca un naufragiat de o stîncă. O privea țintă, cu o insistență rugătoare. Ea rămînea intangibilă, radioasă și neclintită, micuța. Bénédicte Prieur, devenită în seara aceea Doamna Bidoche, soția celebrului comic

muzicant. Se gîndea poate și la frumosul apartament rezidențial, care devenea din acel moment accesibil.

Într-adevăr, presa a fost triumfală. S-a vorbit despre un nou Buster Keaton. I s-a elogiât faciesul trist de antropoid năuc, stîngăcia catastrofică, maniera grotescă în care cînta la pian. Și peste tot, aceeași fotografie, aceea în care apărea în patru labe, bijbiind după ochelari, între cele două bucăți de taburet.

Iși schimbară locuința. Apoi, un impresar începu să se ocupe de interesele lui Bidoche. S-a turnat un film cu el. Apoi, un al doilea film. La al treilea, și-au permis să se mute încă o dată, pentru a se instala, de astă dată, într-o vastă locuință particulară de pe Avenue de Madrid, la Neuilly.

Într-o zi, primiră o vizită. Henri Durieu venea să prezinte omagii superbe reușite a fostului său coleg. Se mișca intimidat printre lambriurile aurite, lustrele de cristal, tablourile unor maeștri. Vioara a doua în orchestra municipală din Alençon, el era copleșit de atîta magnificență. Deși, nu avea de ce să se plîngă! În orice caz, nici gînd să mai clămpăne la pianul vreunui cabaret, și asta, nu-i așa, era esențialul. N-ar mai fi suportat să-și prostitueze astfel arta, declară el categoric.

Evocară anii comuni de Conservator, speranțele lor, decepțiile, răbdarea de care avuseseră nevoie pentru a-și găsi propriul drum. Durieu nu-și adusese vioara. Dar Raphael, se așeză la pian și cîntă Mozart, Beethoven, Chopin.

— Ce carieră de solist ai fi putut face! exclamă Durieu. E adevărat că-ți era hărăzită altă glorie. Fiecare trebuie să-și asculte chemarea.

Nu o dată, criticii pronunțaseră, referindu-se la Bidoche, numele lui Grock, și declaraseră că, prin el, legendarul August elvețian și-ar fi putut găsi, în fine, urmașul.

Într-adevăr, Bidoche debută în arena circuitului din Urbino, în ajun de Crăciun.

Cei de acolo căutaseră mult timp pe cineva, care sub masca clownului alb, să-i dea replica. După cîteva probe nu prea concludente, Bénédicte surprinse pe toată lumea oferindu-se chiar ea. De ce nu? În corsajul mulat, cu broderii, și-n pantalonii *à la française*, încălțată în pantofiori argintii, spoită pe față cu alb, cu o sprînceană desenată cu negru pe frunte — unde descria o curbă ascendentă, interrogativă și batjocoritoare — cu glas trufăș și poruncitor, ce nemaipomenit efect producea, micuța Bénédicte Prieur, devenită acum parteneră și indispensabilă podoabă a celebrului comic muzicant Bidoche.

Încoronat cu un creștet din carton roz, garnisit cu un nas fals în formă de roșie, gîndea

înotînd într-un frac cu plastron de celuloid, care i se bălăgănea la gît, și într-un pantalon ce cădea în spirală peste încălțările uriașe, Bidoche juca rolul unui artist ratat, ignar și naiv pretențios, venit să dea un recital de pian. Dar cele mai cumplite arii țîșneau din propriile-i veșminte, din taburetul pe șurub și mai ales la pian. Fiecare atingere imperceptibilă a clapelor declanșa o capcană sau o catastrofă, jet de apă, nor de fum, sunet grotesc, pîrt, rîgîială, grohăit. Iar hohotele de ris ale publicului se rostogoleau în cascadă, se prăvăleau asupra lui, strivindu-l sub propria sa bufonerie.

Asurzit de toate aceste huiduieli vesele, Bidoche se gîndea uneori că, fără îndoială, sârmanul Bodruche nu coborise niciodată atît de jos. Ceea ce-l proteja, totuși, era miopia sa, căci machiajul îl împiedica să-și pună ochelarii, astfel că nu vedea aproape nimic, doar niște pete mari de lumină colorate. Dacă mii de călăi îl înnebuneau cu risetele lor bestiale, avea cel puțin avantajul să nu-i vadă.

Era într-adevăr pus la punct numărul cu pianul diabolic? S-a petrecut oare un miracol sub cupola circuitului din Urbino? Finalul prevedea ca, după ce va executa, cu chiu cu vai, o bucată muzicală, nefericitul Bidoche să asiste la explozia pianului său, care să vomite în arenă o vastă etalare de șunci, prăjituri cu frișcă, șiraguri de cîrnați, colaci de caltaboși albi și negri. Or, cu totul altceva se petrecu.

Risetele sălbatice se potoliră în fața brștei imobilizate a clownului. Apoi, după ce se așternu cea mai adîncă tăcere, el începu să cînte. Cu o blîndețe reculeasă, meditativă, ferventă, el cîntă **Să-mi rămînă bucuria**, coralul lui Johann Sebastian Bach, care-i legănase anii studioși. Iar sârmanul pian hodorogit al circuitului, trucat și rafistolat, asculta minunat de minile sale, făcînd să se înalțe divină melodie pînă la înălțimile întunecate ale cupolei, unde se ghiceau trapeze și scări de sfoară. După infernul rînjelilor, ilaritatea celestă, tandră și pioasă, planînd deasupra unei mulțimi în comuniune.

Apoi, o lungă tăcere prelungi ultima notă, ca și cînd coralul s-ar fi continuat în lumea de dincolo.

Atunci, prin picla încețoșată de miopie, clownul muzicant văzu săltîndu-se capacul pianului. El nu explodă. Nu scuipea vomismente de cîrnățarie. El se desfăcu încet, ca o imensă, întunecată floare, lăsînd să-și ia zborul un minunat arhanghel cu aripile de lumină, arhanghelul Raphaël, cel care veghease dintotdeauna asupra lui, ferindu-l să devină întru totul Bidoche.

În românește de ALINA LEDEANU

Priveliște

Pălește teama pretutindeni — zori de zi uși de farmec deschid.
Suind prin înalt spre orbită cițiva nebuni ucid
liniștea. Năluciri roșcate se-nvrăjdesc.
La guri de izvoare cerbii se sfătuiesc
cum să trimită-n pădure iscoade.
Păstrăvii aduilmecă argint viu prin cascade.
Cu garoafe de sînge-n cioc vulturi cuceresc
înălțimi în zbor pe fir de vînt.
Un urs inciudat dă cu pipa de pămînt.
Cîinii de la stîină urlă ca lupii înfomețați.
În desiș se fac nevăzuți iepuri nevinovați.
Un dihor cu-n amnar scapără scînteii din soare pe colină.
Iar cu frica-n ochi prin făget căprioare culeg stropi de lumină.
Visuri haiducești se risipesc zălude.

În margini de poeni printre flori de mătrăgună
rătăciți de mamă doi pui de urs zburdă împreună.
Paltini privind-se cruciș sînt predispuși la insomnie.
Sărind din creangă-n creangă veverițe asvîrl coji de-alune-n vecie.

Veac descumpănit.
Munții se clatină îmbrățișînd văzduhul în taine-nvăluit.

Drumețul care vine enigmatic de departa
cu ochii limpezi în alba dimineată
aduce cu sine pentru oameni sens optimist de viață,
să alunge zîmbind pustia moarte.

ION TH. ILEA

Poem de dragoste cum o fi

Dialectica se așează-ntre noi și brusc îi mai crește-o cocoasă.
Hotărît lucru, n-are rost să te-ntreb dacă auzi
ceasurile orașului urlînd după echilibru. Mai bine-ți sîrut
întîmplare cu întîmplare toată săptămîna trecută pentru că
fără un dram de căldură bravelor opțiuni li se ofilesc
obrăjorii. Vorbesc serios, orbul cu podoabe (despre care
credeam că se tot plimbă prin gura mea smulgînd
de fiecare dată din rădăcini aceeași greșeală) nici nu există
și tu ai dreptate: prea multe lecturi modifică pînă la urmă
chiar sensibilitatea retinei. Îmi pare rău dar din cînd în cînd
moartea sau neputința sau vocea vecinilor îmi înfășoară
convingerile cu sîrmă ghimpată și stau apoi anotimpuri întregi
să le oblojesc, uitînd aproape complet măreția
bucății de piine ciștigată de tine cîstit. Spre binele
binelui nostru promit să-mi răsfaț ca pe-un prunc
simțul realității, să-l cîntăresc zilnic și să-i arăt
punctele cardinale ale dezordinii, promit să-l răsfaț
chiar dacă am mărturisit uneori că mă zbat într-o groapă
comună în care nu mai încape nici măcar un singur cuvînt.

ELENA ȘTEFOI

Între zori și dimineată

Vartolomeu se decide. Era ajun de duminică și nu-l dădeau „urgentele” — cum îi plăcea să spună, — afară din curte. Nu că n-ar fi avut pe ce pune mîna, dar întorcîndu-se acasă l-ar fi cuprins din nou gîndurile, s-ar fi frămîntat, și-ar fi zis că el poartă toată vina, iar dacă nevasta l-ar fi întrebat ce tot meștește prin fundul grădinii, i-ar fi răspuns răstit: „Mă bate gîndu’ să jupoi un salcîm de coajă. Pricepi tu? Să-l jupoi de coajă și să-l las așa!...” „Tu, Viță, i-ar fi aruncat femeia, nu ești muncit ca lumea, d-aiă îți umblă prin cap asemenea gînduri”. Știa că nu acesta era adevărul curat, dar încerca să-l sîcîie — „poate-l pun pe picioare”, cum spunea. Viță se prefăcea neatenț la vorbe, mutîndu-se cu umbră cu tot într-un cotlon mai ferit. De cînd se întîmplase ce se întîmplase, nu mai era omul cu care să te poți înțelege. Tu îi spuneai una, vedea bine că e așa, dar o ținea pe-a lui, parcă dinadins, să te scoată din sărute. Împinse cu grijă poarta lui Solovăstru și se apropie de el. În ochii gazdei lucea nedumerirea. Îl mai strigase și-n alte rînduri, îl întrebaseră dincotro vine și de ce nu se întoarce acasă pe drumul celălalt, care i se părea și lui mai scurt, numai că Viță Vartolomeu își văzuse totdeauna de ale lui, aproape fără să-l bage în seamă.

— Dacă stăm să ne gîndim bine, începuse el fără veste, pe om nu-l putem judeca după faptele lui. Se așezase pe marginea prispei. Își alesese locul tocmai în capătul care dădea spre curtea lui Iorgu Pantelimon. În partea aceea ulucile nu erau la fel de înalte ca acelea ce-i despărțeau curtea de drum, și nu erau bătute una lingă alta, ca să nu poți desluși ce se petrece dincolo de ele. Își alesese anume locul. Se ferea să sîcîiească printre uluci. Trăgea din țigară lăsînd să se creadă că așa fuma el, își dădea mult capul pe spate, pînă atîngea perețele cu marginea pălăriei, și cînd ajungea în poziția asta, destul de chinuită, profita. Dincolo, nici o mișcare.

— Nu l-am văzut de mult, aruncă Solovăstru într-o doară, și turnă în pahare. Oaspetele îi urmări mișcarea mîinii. Se dovedea atît de preocupat de această mișcare, încît vorbele celui altal păreau să nu-l fi atîns. Între cei doi bărbați curse o picătură bună de timp. Amîndoi o lăsau dinadins să se lărgească. Viță continuă să fumeze, Solovăstru să-și plimbe degetul mare pe înfîlțiturile borcanului, de parcă el ar fi fost inventatorul, și abia acum dădea peste niște ireparabile neadevăruri în alcătuirea lor. Eu zic că nu e totdeauna așa, își aminti Savu că ar mai fi avut ceva de spus, și pe deasupra mai era și gazdă, și gazdă fiind, trebuia să-i meargă gura, altfel oaspetele ar fi putut să

piece. Vartolomeu renunță să mai cerceteze curtea lui Iorgu Pantelimon.

— Adică, ce vrei dumneata să zici? Erau amîndoi cam de același număr de ani — parcă Solovăstru plecase militar cu un an în urma lui — bărbați în putere, trecuți de cincizeci, și poate de aceea rămăsese atît de nedumerit cînd Viță îi spusese dumneata. Adică, ce vrei să zici? Își repetă întrebarea arătînd cu degetul spre gardul vecinului, nu se știe pentru care pricină. Mie nu mi-a plăcut de la început, da’ n-am vrut să mă bag. Eu cînd văd întîi și-ntîi un om, mă uit în ochii lui. Nu știu dacă dumneata, Savule, ai obiceiul asta, da’ află de la mine că privirea omului nu te poate înșela. M-am uitat drept în ochii lui. N-a vrut să facă schimb cu mine. Și i-a mutat în altă parte, de parcă ar fi asistat la facerea lumii și a rămas cu ei acolo, fără să vadă nimic. „Ai grijă de omul’ ăsta, Viță, mi-am zis. Ferește-te de el”. Cînd am auzit că umblă s-o ia pe soru-mea, ca mai mare ce eram, m-am dus la tata. Mi-a zis că sînt nebun. „La oameni nu e ca la oborul’ de cai, bă. Omului nu-i poți căsca gura, să i te uiți la dinți!... O să fie cumnat cu tine, nu te mai amesteca”. I-am făcut voia și nu m-am amestecat. Acum îmi pare rău, dar n-am cum s-o mai îndrept. De-aiă te-ntreb eu pe dumneata: adică ce vrei să zici, că nu-l poți judeca pe om după faptele lui? !... Ca să nu-și trădeze descumpănirea, Solovăstru își goli paharul, după care încercă să închege un răspuns oarecare.

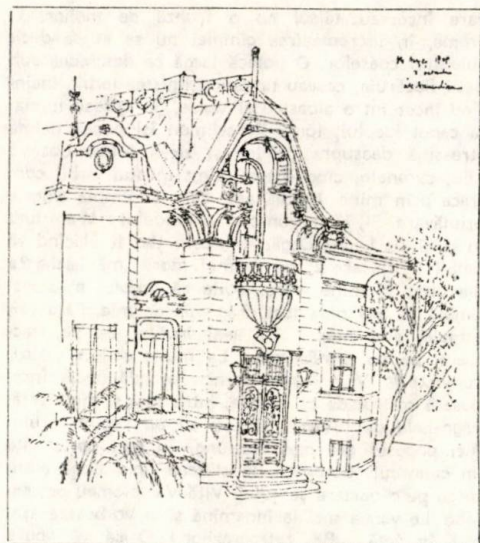
— Să zicem că ai avea de-a face cu unul care n-a pus un pom toată viața lui.

— Ți-a pus un pom în care să te încrezi, i-o retează Vartolomeu.

— N-a pus un pom, nu l-a pus și pace bună. N-ai ce-i face, continuă celălalt, neatenț parcă la întrerupere. Nu l-a învățat nimeni pentru treaba asta nu ai dreptul să-l judeci. Ai o nevoie, îi bați în poartă și el îți sare în ajutor cu ce are. Altul, hai să-ți-l aduc aminte pe Isidor Andronicescu, care a plantat cu mîna lui patru pogoane de pruni. Ți-ar fi dat ăla măcar o cană de apă fără să aibă un profit după urma ta? Auzi, dumneata, Viță? Nu avea încotro. Trebuia să i se adreseze și el cu dumneata, altfel putea să-l supere și să plece. Poți să plantezi și-o pădure, dacă ai suflul negru, tot degeaba!... Nevastă-sa nu seamănă flori în fiecare primăvară? Unde găseai curte mai plină de trandafiri ca a lor? Nu-i curăța ea de uscături în fiecare duminică dimineată? Și nu tot ea a aruncat cu toporul’ după a lui Douășunu că s-a înălțat peste gard să ia o pară, că era borțoasă și avea poftă? !... Femeia a pierdut copilul. Din spaima asta cred că i s-a tras. A zăcut cît a zăcut și s-a stîns. L-a lăsat pe bărbă-su

cu patru fete în circă și s-a dus. Eu îl știu bine pe Andronicescu, doar am stat peste drum. Eram flăcău. Nu lipsea o duminică de la biserică. Îi plăcea să citească cazația. Nu cred că înțelegea mare lucru din ea — era și rău scrisă, avea și foi lipsă — da' nu suferea să-l lase pe altul. El ce-a făcut, că să-dise patru pogoane de pruni? N-a împușcat un cal într-o primăvară, că i-a stricat două cuiburi de porumb abia ridicat de-o palmă deasupra pământului? Nici până azi nu știu dacă porumbul i-a fost stricat de calul nostru ori de-al lui, da' el a pus arma la ochi și-a tras. A venit războiu', bietu' tata a plecat pe front, nu s-a mai întors și noi am rămas să arăm ca niște betegi. Pe hăis înhămam vaca, de n-am mai gustat strop de lapte până m-am însurat și mi-am făcut și eu rostul meu. Ca să fiu drept, în ochii lui Andronicescu nu m-am uitat. Nici n-aș fi avut cum, nici n-aș fi avut de ce...

Viță Vartolomeu îl urmărise atent, cu capul dat pe spate, ca într-o hotărîre întoarsă. Îl cunoscuse bine pe Andronicescu. Știa cît rău aruncase în dreapta și-n stînga, dar asta se petrecuse demult, sigur că pe Solovăstru îl dureau amintirile, da' cine nu suferă cînd se lasă pradă lor? !... Se uită la el dintr-o parte, ar vrea să-i spună ceva dar renunță, gîndurile îi rămîn bune numai pentru Iorgu Panteimon. Pe el ar dori să-l aibă în față, pe el să-l privească adînc în ochi și să-l întrebe numai: „De ce, Iorgule? De ce-ai făcut asta, de ce-ai înălțat gardul și de ce-ai plecat? Cui o să-i folosească plecarea asta?” Nu scoate o vorbă, se frămîntă numai, omul de lîngă el știe și nu știe, știe ce-a văzut printre uluci, fără voia lui — nu-i place să privească prin spărtura gardurilor — nu știe ce s-a petrecut dincolo de pereții casei, rămasă pustie. Să-l întrebe pe Vartolomeu? Ar putea s-o facă. E dreptul lui să întrebe, dar nu și obligația celuiilalt de a-i răspunde. „Soră-ta, nevastă-sa vreau să zic, ea trebuia să rămînă. Nu te poate împinge nimeni cu sila afară din casa ta, afară din odăile pe care le-ai înălțat

cu palmele. Dacă ea n-ar fi trecut dincolo de prag, poate că nici Iorgu...” „La urma urmei, își continuă Vartolomeu gîndul în această vorbire mută, are și ea partea ei de vină. Auzi, dumneata, Savule? A venit la mine; n-o puteam bănuî de-o hotărîre ca asta „Noi ne mutăm, nene”. „Care noi?” am întrebat-o fără scop. „Noi, al meu și cu mine”. „Și unde o să trageți?” Cred că vorbele au sunat cam a bătaie de joc. N-a vrut să se așeze. „Ne ducem la fată. Gînnere-meu a zis că-l bagă paznic de noapte pe undeva”. „Pe cine, Mario?” „Pe al meu, cum pe cine?...” „Va să zică, lăsați mindrețe de casă, o lăsați a nimănuî, Iorgu o să uite vremea cînd se pune porumbul, ca să dea roată cine știe căruî gard de sîrmă ghimpată unde zac de-a valma lăzi goale ori lăzi cu sticle prăfuite — bănuî eu despre ce e vorba și cum stă cazul — ca să-mi vină vara în sat și să se plimbe cu mîinile la spate?”... „E dreptul lui”... Aici l-a întrerupt Solovăstru.

— Ai fost vreodată pe la ei?

— De ce să mă duc?

— Nu știu; așa, poate să-l vezi cum doarme ori cum...

— N-auzi că e de noapte?

— E de noapte, înțeleg eu, da' de dormit tot trebuie să doarmă, altfel l-ar lua la bilci să-l arate lumii! Și să lăsăm dormitul; să-l vezi cum umblă. Trebuie să fi rămas cu o parte din mersul lui. Omul care a umblat o viață printre semănături... Asta nu e cum ai răsuca cheia într-o ușă... Aici e vorba de-o viață...

Se opri cu un fel de cumințenie, ca și cum ar fi isprăvit tot ce avusese de spus. Viță Vartolomeu se închipuia cu plecatul la coasă. Își opreau vren două pogoane, anume ca să se sature de vorbă. Băteau fierul pe nicovală tăcînd, loviturile izbeau dureros liniștea cîmpului, spărgînd-o în felii ciopîrțite egal, își fumau țigările într-un răgaz întins, după

Mai cer luminii...

*Mai cer luminii-ngăduință
doar pentru-un gînd și pentru-un vers
pe care repetat l-am șters
și-mi ține-ntreaga mea ființă.
Mai cer luminii-ngăduința...*

*Mai cer luminii aminare
doar pentru-un singur SIGUR pas
pe care vreau să-l fac, și care
numai intenție-a rămas.
Mai cer luminii aminare...*

*Mai cer luminii păsuire
doar pentru cîteva cuvinte,
și parcă pentru-o amăgire,
de care nu-mi aduc amînte.
Mai cer luminii păsuire...*

VALENTIN DEȘLIU

care încercau tăişul cu o frunză de mohor. O vreme, în încremenirea câmpiei nu se auzea decât şuieratul coaselor. O potecă largă se deschidea sub paşii fiecăruia, coseau timpul şi liniştea ierbii, înaintînd încet între albastru şi verde. Se opreau numai la capul locului, Iorgu Pantelimon îşi puneă palma streăşină deasupra ochilor şi zicea într-o doară: „Eu, cumnate, cînd cosesc, simt mustul ierbii cum trece prin mine. Umblă aşa, cum ar umbla sîngele primăvara. Şi, făcînd un ocol al gîndului: M-am luat în gură cu Lache Dogăruş. «Cum ţi-o fi plăcînd să umblî în fiecare zi pe drumul morii, mă Lache?» S-a uitat la mine, berc. «Uite că umblu, mi-a zis. Umblu că aşa mi-a fost drag mie de mic. Fără cai, Iorgule, sînt mort! Tu te-ai învăţat ba pe trac-toare, ba pe semănători... La mine, caii...» „Auzi, cumnate?“ Vartolomeu pornise brazdă nouă. Începuseră cositul de cu noapte, între zori şi dimineaţă. Pogoanele de lucernă dădeau cu un cap în drum. Aici popasul era mai îndelung. Se mai oprea cite un cunoscut. Cumnaţii nu stăteau unul lîngă altul. Iorgu pe o parte a şanţului, Viţă Vartolomeu pe cealaltă. Le venea mai la îndemînă să-şi vorbească aşa, faţă în faţă. „Bă, retrograzilor! O să vă apuce tehnica de turul pantalonilor şi o să dea cu voi de pămînt!“ „Ce vorbeşti, măi!?...“ Iorgu Pantelimon făcea pe supăratul. „Tot cu coasa, tot cu coasa? Vă treziţi mîine, poimîine în anu' două mii, şi voi bateţi coasa la capul locului! Bravo, n-am ce zice!...“ „Păi nici să n-ai, mă...“ „Ne-am lăsat un petic, aşa“, încerca Viţă Vartolomeu să se dezvinovăţească. „la lasă-l, mă, îi luă vorba cumnatul. Unde umblă el cu maşina prin te miri ce ţări ale continentului!?... Cum e grîu' pe la ei, mă?...“ continua să se intereseze, slobozînd un hohot îngăduitor. Acu' să trăiască bietu' tac-tu, Gebene, să afle pe undea-i mai fost. Şi-ar înfige coatele în stîngiile gardului şi s-ar pune pe fluierat. „Unde s-a mai pomenit una ca asta, fi-miu, Gebene, umblă cu camionu' prin Paris! Bravo, taică!“ Cine ar avea curajul să-i mai treacă pe dinainte? I... Da' ție nu ți se urăște, mă, neică? Ori nu te-apucă dorul după salcîmii de la Valea Orzarului? He, he, ia pune mîna pe coasă; mă tem că nu ştii să mai tragi cu ea! Şi iar zic, dacă te-ar vedea bietu' tac-tu, Gebene...”

— Să-ţi laşi tu casa, om în toată puterea cuvîntului şi să pleci aiurea, paznic de noapte la un depozit de sticle goale! se minunează Savu Solovăstru, fărîmiţîndu-i gîndurile. Zici, dumneata Viţă, că nu suferea să i te uiţi în ochi. Eu cred că nu suferea. Se ferea să nu-i afli gîndul. Trebuie că-i încolţise ceva mai demult...

O frîntură de lună strălucitoare sta spînzurată jos, deasupra salcîmilor. Pe prispă, între cei doi bărbaţi, borcanul cu vin chihlimbariu. Şi unul şi celălalt au mirarea întipărită pe faţă.

— Să ți se năzare așa, din senin, vorbi Vartolomeu mai mult pentru cumnatul plecat decît pentru Solovăstru.

Peste sat se încerca o înserare nesigură şi greoaie. În dreptul casei cu uluci înalte, bătute una lîngă alta, să nu se vadă printre ele, Lache Dogăruş oprise căruţa, poate din greşeală. Îi luase de multe ori grîu pentru moară lui Iorgu Pantelimon...

Nădejde nu-i...

*Nădejde nu-i cînd altul te îmbie
Şi cauţi soiul printre semeni buni,
Ci tu să duci emblema din străbuni
A faptelor durate-n omenie.*

*Cercat de viaţă grav redai obolul
Luntraşului trudit înspre frumos,
Să fii — nu ție — ci doar lui folos.
Pedepsitor tu biciuieşte golul*

*Acolo unde-l vezi; să tilcuieşti
Sărmana faţă întilnită-n cale;
Înconjurat de clar pe unde ești*

*Cînd ai dulceaţa vorbelor domoale
Şi drămuî desfătarea econom,
Tu porţi modest un nume rar de OM...*

MARIUS VULPE

Dunăre

*Iată-mă deci,
între apă şi cer
cu fructe de apă
ce-n dunăre pier
Cu iarbă de apă
sub tălpile-mi reci
cu molcome unde
şi stranii poteci*

*Poiene de ape
ca-n ziua dintii
aduc din adîncuri
culori şi vîpăi.*

*Pe unda subţire
mă legăm în mers
lunec spre mare
cu umeri de ape
cu Dunăre-n pleoape
lunec spre mare
cu ultimul vers.*

TANIA LOVINESCU

Crîngul uitării

*Prietenii mei
Coboară încet
Tot mai adînc
În crîngul uitării.*

*Rar, tot mai rar
Fulgerul dintre două pahare
Le mîngîie chipul.*

*Ei sînt o poveste
Cu file de brumă.*

IOSIF LUPULESCU

Caragiale

În contemporaneitate

„— Se poate glumi ?
— Da și nu.
Se poate — cînd ai aface cu oameni sănătoși.
Nu se poate — cu oameni bolnavi.
Se poate — cu oameni veseli și bine dispuși.
Nu se poate — cu oameni posaci și mîhniți.
Se poate — cu oameni de spirit.
Nu se poate — cu oameni proști.
Se poate — cu literați și artiști
Nu se poate — cu gloabe literare și artistice.“

I.L. CARAGIALE

Din Germania, unde urma un tratament medical, Al. Macedonski scrie următoarele rînduri, la vestea morții lui Caragiale :

„...Ne loveam adesea, pentru că ne iubeam mult. Pierd într-insul un rar prietin, și țara — un uriaș al cuvîntului. Unele din scrierile lui vor rămîne o veșnică podoabă a literaturii noastre. Caragiale a respectat limba, iar stilul său este cu desăvîrșire admirabil. Umorist prin excelență — deși inimă bună — el era poate superior lui Mark Twain...“

Se cuvine subliniat faptul că aceste aprecieri veneau din partea unui mare artist, el însuși rău înțeles și nedreptățit, cel mai adesea, de contemporani — și pe care Ne-necă Iancu îl „blagoslovesc“ de-a lungul anilor, cu multe săgeți otrăvite...

În 1937, la comemorarea unui sfert de veac de la dispariția lui Caragiale „Naționalul“ ieșean, sub direcția scriitorului Sandu Teleajen, prezintă o nouă versiune regizorală a „Scrisorii pierdute“. Apare, cu acest prilej, primul număr al unei reviste trimestriale de frumoasă ținută artistică — „Teatrul“ — în care găsim următorul sonet, semnat de tînărul actor Ștefan Ciubotărașu, viitorul artist al poporului :

Maestrului

„Societate carevasăzică...“
Să rîzi de tine — iată o morală
Pe care nici un public n-o înghite
Să rîzi de altul, — asta se admite...
Dar dreapta ta oglindă nu se-nșeală ;

Trec măștile, frumos sulemenite,
Noi ne hlizim și-aplaudăm în sală
Și nu ne dăm o clipă socoteală
Că-s pe măsura noastră potrivite.

Iar după ce le-am înfierat pe bină,
Defectele se-ascund mai tare-n noi.
Oglinda ta, Maestre, e de vină, —

Oglinda ta, care ne vede goi...
Stă-n fața noastră dreapta ei lumină,
Ca biciul judecății de apoi !

În același număr inaugural, G.M. Zamfirescu publică aceste reflecții fulgurante asupra genialului predecesor :

„Nu știu și nici nu ar interesa, în artă, dacă I.L. Caragiale a fost ori nu un „om rău“, un desfigurator al realităților sociale, al moravurilor și al caracterelor românești, un „inadaptabil“ plin de venin, dar e fapt cert că prefacerile sociale din epoca naivilor republicani ploieșteni s-au răsfrînt în opera lui dramatică și în cele mai multe „Momente, schițe și amintiri“, ca într-o oglindă cu darul miraculos al eternizării imaginilor.

Susțin unii cronicari de circumstanță ai moravurilor contemporane, că I.L. Caragiale „nu a murit“... Fără îndoială, fac aluzie la eroii lui.

A murit, însă, altceva : speranța de îndreptare ! Numai așa se explică de ce, nici în literatură și nici în presă, nu mai are nimeni curajul să spună adevărul cu tăria de caracter și cu voința de corectare, prin satirizare, cum a făcut-o odinioară acest „răutăcios“ de geniu.

Ori, din acest punct de vedere, I.L. Caragiale nu a fost, cum au susținut supersensibilii teoreticieni ai „inadaptabilității“ lui, un dușman al societății românești — ci, dimpotrivă, marele ei binefăcător.“

trăiască pescuitul!

MIRCEA SÎNTIMBREANU

Că pescuitul este mult, infinit mai mult decît un simplu hobby, nu am nici o îndoială. Cu atît mai virtuos nu pot decît să resping viziunea simplist vulgarizatoare care prefăce pe pescar într-un înfometat de pradă. Dacă ar fi așa, pescarii s-ar profila după sezon, pe îndeletniciri mai sigure, ar culege urzicile, ciuperci, măceșe, plante medicinale, alune sau ouă de prepeliță. După cum, dacă ar fi doar niște maniaci ai capturilor, ei s-ar desintoxica, întocmai ca de orice patimă, a fumatului de ex., în cele 5—6 luni de pauză silnică la care îi obligă an de an iarna sau prohibiția. Or, ce ne este dat să vedem, lăsînd de-o parte pe cei cițiva benedictini ai pescuitului la copcă? Ei bine, observăm că tocmai iarna iscă în lumea pescarilor o extraordinară ebulliție, că tocmai sub presiunea de bain-marie a anotimpului, pasiunea lor se diversifică, se dilată, capătă noi și noi valențe, la dimensiuni nebănuite. Iată, fac un tur de orizont în lumea cunoscuților mei pescari amatori și ce mi-e dat să constat? După 3—4 luni de cînd n-au mai ieșit pe baltă, ei bine, unul, unul singur nu și-a abandonat pasiunea! Numai că i-au dat fiecare, în funcție de împrejurări, o altă turnură: științifică sau măcar culturală. Așa, prietenul meu Andu Chiriacescu strînge folclor. În momentul de față dispune deja de 5 caiete, organizate tematic, cu aparat critic, cu index de surse și tablă de materii: ghicitori, legende, zicători, superstiții, bocete și cîntece bătrînești.

Altul, Moș Neagu, pornind de la mai nimic, de la doi solzi de crap, a pășit la organizarea unui muzeu. „Comoara” s-a constituit pe nesimțite și în momentul de față, din pivniță pînă la pod, te poți cufunda în cele mai fabuloase relicve: trofee, scule vechi, hrisoave de baltă, lexicoane și dicționare de expresii uzuale, vitrine de artă și artizanatul plocoanelor...

Al treilea, un cunoscut jurist, a pus la punct un compendiu despre legislația pescuitului (legi și fără de legi), de la Legea celor XII table pînă la Codicele lui Calimachi, un binecunoscut secretar de filială.

Amicul T. s-a profilat pe filatelie. Un altul, responsabil la o cooperativă de pompe funebre, strînge anecdote pescărești. Altul timbre. Altul studiază cerul, con-

juncțiunile faste și nefaste ale planetelor și orelor solunare. Dar ce rost are să-i mai înșir ? Cunoaște fiecare dintre dv. asemenea savanți *in nuce*. Numai că din păcate — că e o chichiță — ei nu-și duc pînă la capăt superbele inițiative. Ceva, un blestem parcă, îi oprește mereu la jumătatea drumului, ceva — ca un făcut — îi surpă fiecare, aproape de țintă, mirabila construcție. Ar putea deveni toți pescarii folcloriști, numismați, muzeografi, memorialiști, arhivari, astronomi celebri... M-am întrebat nu o dată, care este acest duh rău ce împiedică pe confracții mei să-și încoroneze truda științifică, ce le barează sistematic, la un pas de triumf, rotunjirea *operei* ?

Ei bine, după o cercetare de peste două decenii — am uitat să menționez că tocmai aceasta e mania mea —, după o cercetare de peste 20 de ani, pot declara că știu răspunsul. Știu ce împiedică pe pescari să devină savanți ! Și am aflat-o, așa cum fac toate marile descoperiri, pe neașteptate, subit, la prima ieșire din acest an pe baltă.

Eram cu amicul Andu Chiriacescu, folcloristul. Îi spun :

— Am pentru tine o ghicitoare inedită. Ascult-o : „Strigă Dobra din Moldova că n-are teamă de ciini, ci i-e frică de găini“. Ei ce zici ? Știi ce e ? *Rima* ! Nu e senzațională ?

Nici o tresărare. Ba da, tresare pluta. Și-l văd pe folclorist ca hipnotizat. Îl strig. Nimic. Îl zgîlții. Lemn. Și în acea clipă am exclamat, ca Arhimede : Evrika ! Știu. Am aflat ce împiedică pe pescari să devină cercetători, savanți, laureați ai Premiului Nobel : Pescuitul !

Păcat. Mare, ireparabilă pierdere... Și mă gîndesc la prohibiție, ca la o unică posibilă salvare de la această irosire de vocații științifico-culturale. De ce, de ce să dureze numai două luni ? O, ce-ar însemna și ce cîștig ar fi pentru știință, pentru cultură, o prohibiție de 12 luni !

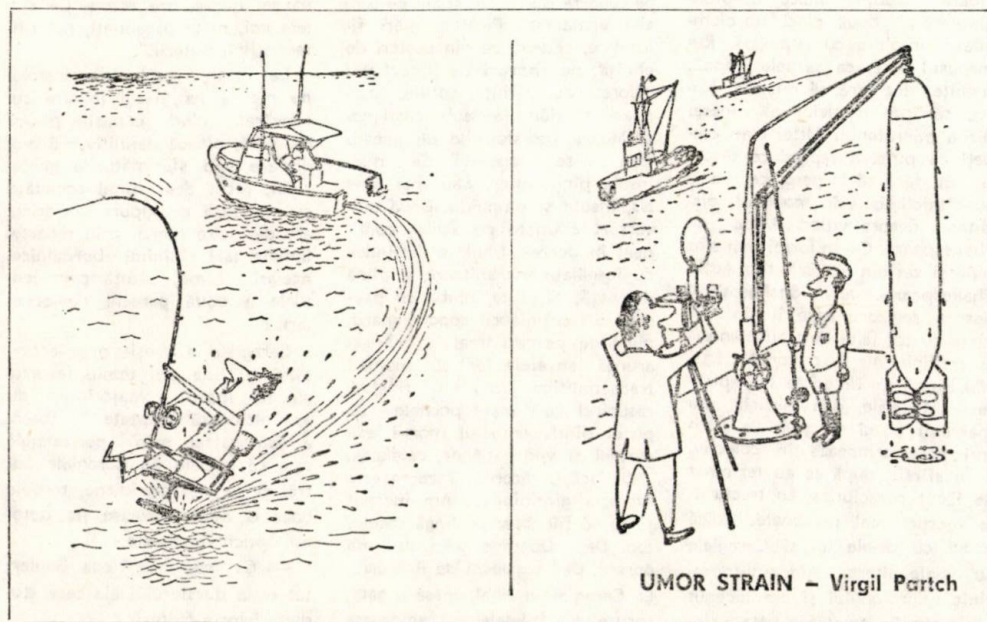
Dar iată că amicul a înțepat. O fiță de 5 cm se zbate argintie în lumina răsăritului. Ura ! Trage, care vasăzică, mușcă.

— Andule, dă-mi repede un viermuș tăvălit în fucsină.

Mi-l dă. Arunc și eu.

— Ce-ai zis ? mă întreabă apoi amicul. Parcă ziceai ceva.

Dar nu aud. Nimic. Lemn. Tresare pluta mea... Și „cercetarea“ a expirat. Trăscă pescuitul !

I-am întâlnit întâmplător împreună pe masa de scris. Ibsen, solid, cartonat, spațializat elegant, Caragiale așa cum îl știm... Popular în viață, popular în colecție, înghesuit între pagini ca-n berării și tot ca acolo, la preț de o halbă... Deh, halba lui Caragiale! Discutau... Unul răsucea o țigară din tutun turcesc, celălalt trăgea din pipă, unul avea mustață, celălalt favoriți, unul se agita ars de soare, celălalt sta nemișcat și fantast, solarul și glacialul, dar, după ochelari, că purtau amândoi, se zăreau ca într-o posteritate, măriți.

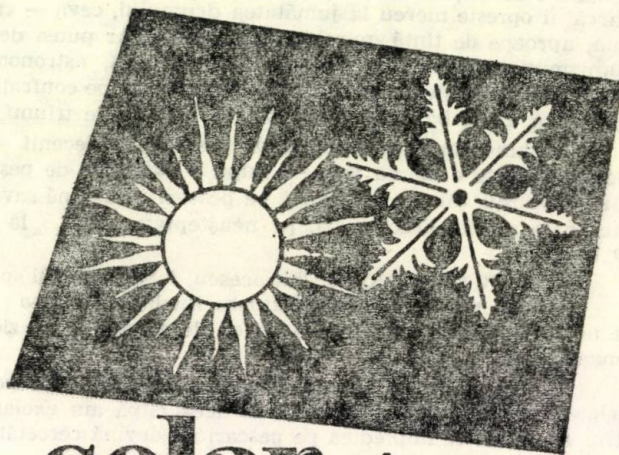
— Tu, ce mai scrii, tot drame?...
— Tot... Și tu, tot comedii?...
— Tot.

— Nu ne mai vine mintea la cap!... Cum a fost la Berlin?...

— Ei, parcă nu știi!...
Berlinul e Tomisul dramaturgilor... De unde concluzia că lumea este Roma lui Nero.

Trăgem cu ochiul la ei, fără o schimbare!... Cum te conservă posteritatea! Nu ca în viață! D'aia tragem noi toți într-acolo, ne înghesuim, dăm din mîini, și din coate de parcă nici n-ar fi o nemurire oarecare, ci autobuzul 126. Vorbeau acolo la masă și masa, lemn. Nici măcar nu intra în vibrație ca bineștiutele poduri. Probabil că nu-i cunoștea. Era o masă nouă, „Rodica”, patru picioare subțiri, plăci dreptunghiulare; două plăci fibrolemonoase umplute cu rumeguș. Rumegușul ăsta, ca șarpele boa... Înghițea tot fără să mistuie. Noroc că într-un picior al mesei bîzîia microfonul. Altfel cum credeți că puteam reproduce discuția. Ei, fără să le pese, ce ție și cu clasicii ăștia în moarte!, discutau despre viitor. Adică de Shakespeare. Ce uniformi mai sînt pînă și cei din posteritate! Acolo Shakespeare, aici Shakespeare, despre regizorii care îi țin în viață cu tot felul de transplanturi și artificii, nu tu o vorbă! Las' că-i bine! Că de atîtea transplanturi artificiale, nici clasicii nu mai sînt ei, ci un grup de scriitori care semnează în colectiv.

În sfîrșit, după ce au terminat de făcut rugăciunea, au trecut și la lucruri mai personale. Adică Ibsen cu de-ale lui și Caragiale cu de-ale altora... Am ciulit urechile microfonului și am început să notez în casetofon. Mare în-

solar și GLACIAL

ghesuială! Ibsen vorbea calm, glacial, reținut, ca pauzele dintre aisberguri, Caragiale, repede, precipitat, într-o schimbare de tonuri și de culori amețitor stilizate, aidoma graficii Kitsch de pe coperta B.P.T. Nu știam pe care să-l urmăresc. Picături mari filozofice, cădeau ca din peșteri de gheață, pe zboruri de fluturi viu colorați de cuvinte, șotiile carnavalesci, dănțuiau sub măști nepăsătoare pe slourile de gheață gata să se topească. Ce mai, insula pinguinilor. Sau mai bine zis, insula și pinguinii. Două universuri adunate pe același continent în derivă. Unul te destindea cu fogsăiala încrezătoare și plină de viață, altul te inhiba cu pauzele existențiale cît copcile mării, pline de pescari-amatori care-și aruncă lanselele lor cu momeli transatlantice. Unul cu finaluri răsunînd ca niște pocnete de pistol dînd semnalul morții epidermei și vieții ideilor, celălalt...

Și iarăși, tăcere... Tăcerea este explozia gîndului!... Am început și eu să filozofez pe lîngă casetofon. Dă, Doamne, să nu mă opresc. Dar vorbeam de finaluri... La Caragiale-n final, masa e gata, caruselul bilețelelor amoroase

reîncepe: „Mîine seară la ora cinci!” „Ce ți-a șoptit, Nae?” „Ești nebună? Iar începi?... Așteaptă-mă mîine la opt seara...”, se bea în sănătatea venerabilului și imparțialului prezident Trahanache, lumea are rezon. Ce sîntem noi, niște bagabonți, noi sîntem stîlpii puterii.”

La Ibsen, jocul de-a pistolul nu mai e joc, iazul înghite cu adevărat, cînd păpușile pleacă de-acasă, pleacă definitiv, Brand dispăre sub sfîrșimăturile ghețurului, jocul de-a stîlpii societății cu sau fără prințipuri retorice, are deslușire numai prin moarte. **Suflete tari și inimi zburdalnice.** Același lume, văzută prin lentilele a două perechi de ochelari.

Caragiale a reușit prin comediile lui una din tezele favorite ale lui Ibsen: „Majoritatea nu are niciodată dreptate!”, Ibsen, a demonstrat prin personajele sale că piesele lui Caragiale pot trăi și pe alte meridiane, trebuie doar o mică răsucire pe butonul opticii regizorale.

— Ce mai face Heda Gabler, tot soția bursierului ăla care studiază istoria culturii?...

— Dar Zița, s-a căsătorit cu stăduțelul acela în drept și publicist?...
— Dar consulul Bernick?
— Dar jupin Trahanache? Tot prezidentul atîtor comiții și comitete?... Hei, dacă scriai și tu piese mai multe!...

— Și tu, dacă le scriai mai concentrate... De altfel, dacă mai scriam mult aș fi putut fi acuzat că te plagiez. S-au mai văzut cazuri.
— Nu marî! autori se plagiază între ei, ci deceniile sînt trase la indigo.

De fapt cam așa era adevărul. Deceniile mai subdezvoltate le rugau pe cele mai dezvoltate: „Nu-mi dai și mie criza ta economică de anul trecut?” „Poftim!” „Mersi!” „Și afacerile păguboase erau lansate pe apele dramaturgiei din nou... Dacă asta se numește plagiat literar, aferim!

Adevărul este totuși, că și Caragiale le-a cam întîrziat. S-a născut la douăzeci și ceva de ani după Ibsen. Pînă și în Germania, trenul exilului său voluntar a sosit cu oarecare întîrziere. Aroma țigărilor sale turcești nu se mai putea simți din cauza tunului de pipă. Unde a refăcut handicapul?... În savoea limbii. Din păcate, savoea-l o cheștiune de gust. În unele locuri, oamenii se dedau la tot felul de perversități culinare. Noi le preferăm pe cele lingvistice. Și după cum știți, obișnuința, e a doua natură. Pas de te mai dezbară, dacă ai spus odată: „Curat murdar!”, sau „Aveți puținică răbdare!” Nu renunți nici pentru cel mai nou tip de brînză franțuzească pe care cineva ți l-ar da gata mestecat în timp ce tu stai în cap. Unde mai pui că hăpăiala lingvistică nu-ți face nici un rău, dimpotrivă. Te obișnuiește cu ea. Mai ales cînd cel care te obișnuiește, este chiar părintele tău, Caragiale, în serviciul aceleiași majestăți care este limba română... Dar, l-am lăsat pe Ibsen de izbeliște! Ce să-i faci, numărăm și noi steagurile... Apropo de steaguri. La Caragiale, numărătoarea lor ține preț de două pagini și tot nu ies la socoteală. (Unul din puținele mistere ale dramaturgiei noastre, chiar dacă-i doar un mister aritmetic.) Pe cînd la Ibsen, o asemenea socoteală s-ar fi redus la

atîtea: „Cîte steaguri ai ridicat? Patruzeci și patru?” „Nu, unsprezece!”... Punct!... Ce să-i faci, socoteala balcanică nu se potrivește cu cea de la tîrgul de ghețuri!... Oamenii sîci, suflete matematice! Cînd apare undeva un număr în plus sau în minus, duc repede pistolul la temple, pac, declanșează ideea tragică și ratează spectacolul... la să fi trăit și ei, ca noi, veacuri la rînd sub cotropire, atunci să-i fi văzut!... Așa, nu tu salvari, nu tu dans din buric, nu tu iatagan, nu tu capete brîncovenesti pe butuc otoman, doar o boare existențială acolo și gripa sinuciderii s-a și nfiropat... Să fi trăit noi în belșug și în libertate și vedeau ei atunci bătută de idei!... Numai tipuriturii existențiale, numai hore cu iele!... Așa, nordicii s-au ales cu vreo douăzeci și cinci de piese, noi cu patruzeci de minăstiri, ghici ciupercă, ce e?, și Anglia, din partea lui Shakespeare, cu o istorie scrisă mai abilită decît cea a literaturii române de Călinescu... Teatrul cere meditație; de unde atunci meditație pe capul nostru gata să se desprindă de trup, căutam o nouă formulă de pap,

ba la Viena, ba la... Teatrul era lăsat totdeauna pe mai tîrziu. Pe mai foarte tîrziu... Și acum, cînd, în sfîrșit, putem și noi medita, scrie piesele lăsate cu limbă de moarte de către strămoșii noștri pe propria piele, (din lipsă de hîrtie și timp scriau și ei cu tatouaj de războaie) clac, televiziunea, clac, clac, secvența 253, cinematograful. Altă turcire. Estetică... Cu atîta geografie și hagiografie, ce să mai faci?, să pornești, să ajungi din urmă, sau să-l depășești direct pe fondatorul teatrului modern, care șade în templul de gheață și bea pepsiul de la un frigider fără priză?... Te ia cu călduri, zău așa!...

Stăteau împreună pe masa de scris... Ibsen, solid, cartonat, spațializat elegant, Caragiale, așa cum îl știm... Popular în viață, popular în colecție, înghesuit între pagini ca-n berării și tot ca acolo, la preț de o halbă... Discutau. Ibsen își mîngîia favoriții îngindurat: „Și atunci, cu cine votezi?... „Caragiale, își răsucea mustața zburlită și își privea interlocutorul prin ochelari. Două posterități, fașă-n fașă. „Al puținică răbdare, stimabile!...”

Ipostază marină

*Să fii într-o clădire ce prelungește traficul mării
pătrunde apa înăuntru diluează acizii înmoaie
planșele anatomice de pe pereți
vrabia purtată de furtună
e strivită de o piatră kilometrică
într-o vitrină o coală e înjumătățită
de griul unui vechi fir de lînă
spălătoreasa țipă prin somn că n-are apă
trupuri goale aleargă pe chei și se scufundă în lună*

*Un om stă la marginea mării
eșarfa unei corăbii luminează o clipă golul
în timp ce undeva cai năruvași
dărimă cu copitele o casă
brutarul orb adulmecă atent aerul rumen
sînt copii prin păduri departe de orice licăr de izvoare
sînt firme care se scorojesc pe zidurile orașelor
pe caldarîm cărțile de vizită scîrție ca pantofii cei noi
într-un hol obscur un scurt schimb de cuvinte
pecetluiește destinul unui întreg continent*

CONSTANTIN ABĂLUȚA

Metoda este infailibilă. Pe la sfârșitul verii, după lapul lui Mișulică putea să concureze depozitul D.C.A. de la Gara de Nord. Recunoscuse treizeci și șase de minciuni de diferite categorii și primise drept răsplată: nouă trompete, un cal de lemn, șase automobile, o macara-turn, un aparat de proiecție, cinci pistoale cu capse, patru cu apă etc... etc...

— E un copil extraordinar! povestea de obicei, la birou, tovarășul Mișu-tatăl. Pur și simplu nu poate să mintă. Adică, minte puțin. Din instinct. Dar cum e luat de scurt, spune tot. Abia aștept

bravo, Mișulică!

SILVIU GEORGESCU

să ajung acasă să văd ce a mai făcut.

De obicei, la masă, Mișulică se arăta mai tîrziu, încruntat, privind într-o parte.

— Ei, ce poznă mi-ai mai făcut pe ziua de azi? întrebă jovial tăticul. Nimic de mărturisit?

— Mmmm...

— Vreun geam spart, un cucui, ceva?...!

— Mmmm...

— Haide, Mișulică, cu tata!... Poate că ai făcut rost de vreun doi la aritmetică?...!

— Patru! rectifică Mișulică.

— Patru? Patru, ce?

— Patru, nu doi — suspina Mișulică.

— Aha! Patru la aritmetică. Asta e o porcărie! Eu muncesc să te țin la școală și tu te pregătești de repetenție! Măgarul!

— Mai bine nu-ți spuneam! se apăra Mișulică îndârjit. Trebuia să mint — asta e!

— Ei hai, hai! se îmbuna tovarășul Mișu. În definitiv totul se repară prin muncă. Bine că nu ești laș. Deci ai luat un patru...

— Trei... se auzea ca o părere glasul lui Mișulică. Eu nu pot să mint, tăticule. Am zis patru, ca să te pregătesc.

— Trei... hm, șovăia tovarășul Mișu descumpănit. În sfârșit bine că nu ți-au pus doi. Era mai greu de îndreptat... Sau... nu cumva mi-ai luat doi?!

— Nu, jur, tăticule! Știi că nu mint. Și acum am recunoscut pe loc.

— Mda... în privința asta ai dreptate. Hai, du-te la cinematograful. „Ce mai încoace-încolo — povestea tovarășul Mișu a doua zi — nu prea tocește, dar are caracter. Asta îmi place la el: e bărbat”.

Pe la începutul iernii „bărbatul” fu cuprins de o adevărată patimă a mărturisitului. Mărturisise

de trei ori pe zi — dimineața, la prînz și seara — și, dacă se putea, și după-amiaza. Tovarășul Mișu era de-a dreptul copleșit de atîta cinste. Abia îi mai ajungea chenzina ca să o răsplătească.

— Haide-haide, izbucnea el, mai ține-ți gura! Cine te pune să-mi povestești chiar toate-toate pătologiile? Te-am întrebat ceva?

Și răspunsurile lui Mișulică:

— Asta n-are importanță. Matale și așa muncеști destul. Cînd mai ai timp să mă și iscodești?

Uite, chiar alaltăieri...

— Gata! se apăra tovarășul Mișu, simțind pe aproape primejdia. Am treabă. Mă culc...

— Nu, tăticule, nu! se împotriva cu încăpăținare oarbă Mișulică. Alaltăieri...

— Nu vreau! striga tovarășul Mișu. Ieși afară! Dorm... Calculez...

— ... am spart o...

— Fiuuu! fluiera tovarășul Mișu virîndu-și arățătoarele în urechi... N-aud nimic. Tra-la-la-laa... La donna e mobile... Tiroalamobile... La-ri-lo-roa...

— ...un geam — pătrundea vocea lui Mișulică prin acest baraj sonor. N-am spus de la început, ca să nu mă bați. Dar nu mai vreau să ascund!

— Să te bat? striga tovarășul Mișu, scoțîndu-și degetele din urechi fără să simtă provocarea. Te-am bătut eu vreodată? Spune!

— Un geam spart cu praștia, un „doi” la naturale, o bătaie trasă lui Gigi Pantazi — înșira dintr-o răsufare, ca pe o lecție, Mișulică! Gata! N-ai auzit. Ai auzit tot. Nu pot să mint. Matale m-ai învățat să nu mint, tăticule.

— Eu... recunoștea gata să plîngă „tăticușul”. Ei, dar acum du-te. O să mă gîndesc...

— Am furat pisica doamnei Dumitru — continua Mișulică diabolic. Am copiat la teză. Am

deșurubat becurile de la subsol. Am înfundat cu plastilină broasca de la intrarea principală. Am...

— Gataaa! striga tovarășul Mișu copleșit. Ajunge! Patru mărturisiri: norma pe o săptămână O să mă obligi să fur! Du-te!

— Și cîinele!

— Care cîine?

— Cîinele lui domnu' Teodoru, pe care l-am bărbierit cu aparatul dumitale!

— Ieși!

Tovarășul Mișu încuia ușa și se acoperea cu plapuma. Totuși Mișulică mai apuca să-i strecoare pe sub ușă nota de plată:

1. — pisica doamnei Dumitru;

2. — copiat la teză;

3. — deșurubat becuri subsol;

4. — tuns-bărbierit cîine Teodoru.

Total: una pereche pantaloni „Hallo boy” cu franjuri.

Cam pe la mijlocul lui decembrie Mișulică a primit pantalonii „Hallo boy”, un papion cu buline (două năzbîtii mai mici) și un pulover de silon (opt mărturisiri categoria „de oaie”). Dar n-are bocanci, n-are schiuri.

Anul acesta tovarășul Mișu et familia (et Mișulică, bineînțeles) vor petrece revelionul la Predeal, la cabană. Să mergi la Predeal fără schiuri! E oare cu putință? Nu e!

Și Mișulică a găsit soluția: economie! A început să facă economii. Timp de zece zile n-a mai mărturisit nimic, nici o ispravă, reușind să-și pună deoparte, pentru revelion: un cucui, un „doi” la franceză, două vase de cristal, pierderea stiloului... Și într-o bună zi dădu atacul. (Ar mai fi așteptat pînă la 31 decembrie, dar îi era teamă că banii familiei se vor cheltui în vederea revelionului).

— Se poate oare ca un băiat în clasa a șasea să facă revelionul la Predeal fără bocanci, fără schiuri? Întrebă Mișulică la masă.

— Poate ai ceva de mărturisit?! Întrebă tovarășul Mișu rînjind.

— O, nu, tăticuțule! Nimic!

— Haide, dă-i drumul! Ai dat foc la școală, ai vîndut covorul din antreu!

— Oh, tăticule! suspină Mișulică. Drept cine mă iei?!... E vorba doar de un cucui...

— Ah, un cucui! repetă tatăl. Și mai ce, dragul meu? Fii bărbat!

Tonul nu-i plăcu lui Mișulică, dar era prea tîrziu ca să mai dea înapoi.

— La franceză un... trei...

— Bunîșor. Sînt alții care iau unu.

— Știi, de fapt am luat doi.

— Hm, merge. Asta ar merita...

— O clipă, tăticuțule — se învioră Mișulică. Mai am vasul de cristal.

— Crăpat?

— Aproape spart. Și... stiloul...

— Spart?

— Pierdut, tăticule!

— Ei, ce să-ți faci, destinul! oftă tovarășul Mișu. Și astea cam cît ar face la un loc?

— Păi... ăăă... ăăă...

— Mda... cam atîta fac! spuse tovarășul Mișu. Dar dacă nu te superi, stiloul pierdut nu cumva e ăsta?

— Ba... da... Unde l-ai găsit?! se minună Mișulică.

— Păi, unde l-ai ascuns, dragul meu. În borcanul cu gogoșari. Și „doiul” de la franceză se pare că e un cinci de fapt.

— Eh, ce mi-e cinci, ce mi-e doi! spuse disprețuitor Mișulică, îndreptîndu-se spre ușă.

— Și vasele... vasele, dragul meu — îi taie calea tovarășul Mișu — sînt crăpate de anul trecut. Le-ai mai mărturisit o dată.

— Să vezi — se biibii Mișulică, încercînd să-l ocolească prin dreapta. Am mințit acum, ca să-mi recunosc poimîine greșeala. Voiam să-ți fac o surpriză de revelion.

— Ei, nu face nimic! zîmbi tovarășul Mișu condescendent. Totul, vorba ta, e surpriza. Acum, de pildă, am să-ți fac și eu o surpriză.

— Care... ce surpriză? — se înecă Mișulică.

— O să te las să alegi! spuse tovarășul Mișu scoțîndu-și cureaua. Sînt unii copii care preferă bătaia, alții dimpotrivă, consideră că e sub demnitatea lor și cer să fie închiși în casă sau să li se interzică filmele pe un an întreg. Tu ce preferi, dragul meu?

— Să mă închizi în casă! strigă Mișulică. Să nu mai merg la cinematograful un an întreg. Dar să nu mă bați!...

— Și acumă minți — spuse blînd tovarășul Mișu. Ca să scapi, ai fi fericit dacă ți-aș trage o bătaie. Dar ca să te pedepsesc, o să-ți îndeplinesc totuși dorința.

— Dar cucuiul e nou, e proaspăt! hohoti disperat Mișulică. Abia ieri mi l-am făcut.

— Știu! șopti tovarășul Mișu. Te-am văzut de altfel cînd ți-l confecționai. N-a fost deloc ușor. Ai muncit la el mai bine de un ceas, recunoști?

— Re... recunosc!

— Ei bine, pentru asta mămica și cu mine o să-ți trimitem o ilustrată de la cabană. Ești mulțumit?

— Nuuuu! hohoti Mișulică.

— În sfîrșit, sincer! murmură tovarășul Mișu. Înceamnă că metoda de pînă acum nu era cea mai bună.

Graffiti

Graffiti este un cuvânt de origine italiană (pluralul de la graffito) prin care se desemnează inscripțiile trasate de mână pe unele monumente antice și în special pe ziduri.

În accepția lor modernă, graffiti reprezintă orice inscripție trasată pe un zid într-un loc public. Într-un studiu (**Graffiti Rules O., K.**, în **Daily Mail** din 21 octombrie 1978) Ian Brown constată că „zmîngăliitorii pereților” au devenit din ce în ce mai imaginativi, că inscripțiile cu caracter pornografic sînt în scădere, că în ultimii ani graffiti au căpătat un caracter mai umoristic și mai... literar.

Cel mai vechi graffito cunoscut pînă astăzi a fost găsit la Pompei, pe zidul unei case degajate de lava care acoperise orașul la erupția Vezuviului din anul 79 e.n.

„Unii scriu pe pereți. Eu nu”.

Într-o stație a metroului din Londra, sub un afiș cu reclamă pentru „Așteptîndu-l pe Godot” cineva a scris: „Sînt plecat la masă”.

Mă întorc într-o jumătate de oră Godot”.

Iar sub un afiș cu „Oedip” de Sofocle: „Oedip! Telefonază urgent acasă. Mama așteaptă”.

Pe zidul exterior al unui stadion cineva a scris: „Mi-aș da mîna dreaptă ca să nu mai fiu stîngaci”.

Iar sub un afiș cu reclamă pentru Coca Cola:

„Bînd ciment umed vă veți întări organismul”.

Într-un hotel din San Francisco, un afiș avertiza:

„Nu aruncați țigări aprinse pe jos”.

Gîndiți-vă la incendiul din Chicago” ceea ce l-a făcut pe un mucalit să adauge dedesubt: „Nu scuipați pe jos”.

Gîndiți-vă la inundațiile Mississippiului”.

Un graffito poate avea și un scop practic imediat: într-un castel situat în regiunea pitorească dintre Bologna-Florența,

a fost organizat un muzeu cu interesante vestigii din perioadele etruscă și romană;

la ieșirea din muzeu se află

o ladă în care sînt înghețăminte cutii de conserve goale

și diverse ambalaje, iar pe ladă,

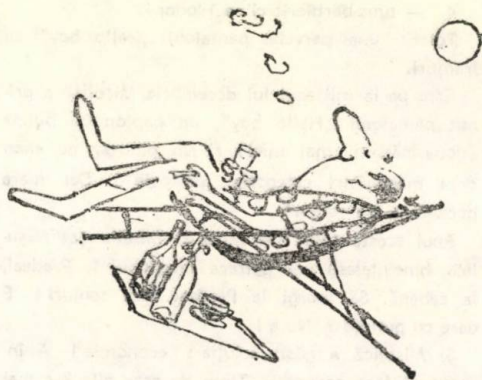
o tăbliță aidoma celor din muzeu:

„Obiecte găsite în parkingul muzeului.

Vestigii ale unei civilizații înapoiate...”

H. MATEI

ADRIAN CERNESCU

de cînd tînjesc...

De cînd tînjesc după un șezlong. Mă lungesc între brațele lui, deschid o carte — prietenă care nu te înșeală — și mai alung tristețea singurătății...

Pornesc iarăși în explorare. Scările rulante de la **Victoria** mă depun la etajul 3. De astă dată norocul îmi suride: unul cu pînză dungată în oranj, verde buratec și maron mă ispitește grozav. Nu mai stau pe gînduri. De fapt nici nu încap tocmeală: cumperi ce găsești și cînd se găsește, altminteri rămîi cu buzele umflate.

O întrerup pe vînzătoare, care cirpea cu un fante și o somez să-mi facă bonul. Plătesc la casă, îmi iau obiectul rîvnit și cum ajung la domiciliu îl instalez pe balcon. Un corcoduș bătrîn îmi ține umbră și tovarășie. Însfac o carte la nimereală și mă trîntesc cu gemete de plăcere... pîrrr, poc, trosc! Mă pomenesc bușit de ciment, cu una din stîngiile șezlongului înfiptă între coaste. Mă răsucesc cu icnete pînă revin din patru labe la o poziție oarecum verticală.

Adun rămășițele achiziției mele atât de jinduite, le înghesui într-un sac de plastic și șontic-șontic, hilit de șale, urc iar la Victoria. Vinzătoarea-gestionară, de astă dată ciripea cu un alt... logodnic:

— Tipii de aseară au fost grozavi...

— Ești bună, tovarășico, suspin mângându-mi coasta, să-mi spui cu ce seamănă articolul ăsta? Și desfac gura sacului.

— Par a fi rămășițele unui cadavru, mă lămu-rește ea, un cadavru îngrămădit în plastic după șapte ani de la înhumare.

— Comparația e sublimă, dar acum două ore când am cumpărat obiectul de la magazinul dumneavoastră semăna cu un șezlong.

— Tot ce se poate. Noi cum primim marfa, așa o vindem. Dar nu vă faceți singe rău, și alții au pățit-o la fel.

— Duioasă consolare. Așadar nimeni nu are nici o vină: nici controlul de calitate al fabricii producătoare, nici magazinul care primește marfa cu ochii închiși, ci doar cusurii de cumpărător...

— Ți-am spus, dragă, că disează sint angajată, dar îți promit... Ce îndrugi dumneata acolo?

— Îndrug că dacă te împinge păcatul să treci prin piață, pe la Aprozar, în loc de ouă proaspete o să-ți vînd ouă clocite și o să te silesc să le înghiți: „Asta-i marfa!”

— A, lucrezi la aprozar? Păi de ce nu spui așa **colega**? Se învioră gestionara palpînd o relație, și bonul?

Eu, bucuros că minciuna impresionase — dar supărat pe fata care ambiționase să scoată din mine un bun electrician — mă pipăi pe la buzunar.

— Noroc că l-am pus pe undeva, fiindcă de obicei le arunc la coș.

— Curat noroc, altminteri erai în pom. Gică, bestia de Pompiliu, care zici că ți-e prieten, era să mă devore...

— Deocamdată, domnișoară, te implor, să vedem ce facem cu **bestia** din sacul meu. Credeți că puteți să-mi restituiți banii?

— A, nu, nici pomeneală! Banii, odată înghițiți de **casă** nu se mai întorc. Dar o să trimitem „cadavrul” îndărăt la Fabrica de articole pentru copii din Oradea, că de acolo vine. N-au decît să se spele pe cap cu el.

— Dar eu, domnișoară, cu ce mă „clătesc”...?

— Mai faceți cîte o plimbare pe la noi, sau lăsați-ne adresa. Și cum îți spuneam, dragă, bestia de Pompiliu care zici că ți-e prieten...

Prima lună am urcat scările — fiindcă **jucăria rulantă se stricase** — de patru ori; a doua, de șapte ori, a treia lună nu mai spun, după care am început să rădesc vizitele la magazinul universal.

Bieții mei bani, muncii cîstit, s-au dus pe gura lupului. Tocmai cînd îmi luasem adio de la obiect de confort, mă pomenesc acasă cu o adresă

La etajul cu pricina dau de o nouă gestionară, întrucît **colega**, mereu îndrăgostită, fusese transferată din pricina de... zăpăceală. Îi arăt avizul

— A, da, da, sigur. V-a sosit marfa. Pofțiți la magazie.

Mă trezesc în fața unui obiect împachetat, cam voluminos.

— Vă rog să-l desfaceți.

Gestionara se supune și pe măsură ce tăia sforile și înlătura ambalajul, ochii mei nu-și puteau ascunde nedumerirea.

— Ce, nu vă place?

— Ba, da, dar...

— Vă pot asigura că e ultimul model.

— Chî, mda, poate, se poate...

Ce să-i spun gestionarei? Că pe undeva se încurcaseră borcanele? Că în loc de șezlong mi-a sosit un cărucior pentru copii? Că sînt burlac și, din nefericire, odrasle n-am nici măcar prin vecini? Că m-am săturat pînă peste cap de atîta alergătură...

— Nu mai stați pe gînduri. Așa ceva n-o să găsiți în tot Bucureștiul.

M-am pomenit dînd tîrcoale căruciorului, ba mîngîindu-i nichelul, ba încercîndu-i arcurile, ba învîrtind cîte o roată...

— O să se simtă minunat bebelușul. Cit are?

— Chî, chî, păi, alaltăieri a împlinit șase luni, pîlsprezece zile și cinci ore.

— Bravo, încă așa un tată care să știe și ora nașterii pruncului, n-am pomenit. E băiat?

— Flăcău!

— Ei, să vă trăiască!

Tocmai cînd să depășesc porțile magazinului auz un ropot de pași pe urmele mele. O sfeclisem.

— Domnule, de unde l-ați luat? Cît v-a costat...?

Nu, nu erau păgubașii, ci doar trei mame neconsolate.

— A, ăă, păi, să vedeți... e de comandă.

Mă plimbam fîlos pe bulevard împingînd căruciorul ca pe un trofeu, dar pe dată ce mă apropiam de tristețea pereților mei o mare nostalgie îmi răscolea inima. Femeile mă cîntăreau din ochi cu tandrețe: „Iată un tată fericit”.

La colț de bulevard un amic de slujbă mă în-tîmpină gălăgios, în plină forfotă:

— Bravo Griguță, văd că ți-ai cumpărat **șaua**; îți mai lipsește **calul** și ești un om făcut!

— Păi, cu burlăcia n-o prea scot la capăt. Am hotărît să mă însor și s-o rog pe nevastă să-mi croiască ceva pe măsura căruciorului meu.

În firea omului

Inspectorul șef Mike Galton, — „bătrînul“ — cum îi ziceau colaboratorii săi, contempla cadavrul. Era o tânără brunetă de treizeci și trei de ani, care nu putea cântări mai mult de patruzeci de kilograme. Zăcea înghemuită pe pardoseala bucătăriei îmbrăcată într-o cămașă de noapte și un halat de baie albastru. Lovitura primită fusese atât de puternică, încât nu se mai putea cunoaște dacă fusese frumoasă sau nu. Arma ucigătoare — o țeavă de plumb — rămăsese lângă ea, pe pardoseală. Pe masă se afla un pachet cu provizii, iar ușa din spate era deschisă.

— Ați anunțat fotograful ? întrebă inspectorul.

— Da, răspuse tânărul său adjunct, inspectorul William Dennis.

„Bătrînul“ ieși din bucătărie și se îndreptă spre hol, unde soțul victimei, Joseph Eldrige, stătea într-un fotoliu, completamente aiurit.

— Cum a ajuns aici țeava aceea ? Se afla în casă mai înainte ? întrebă inspectorul.

Joseph Eldrige își aținti ochii spre inspector. Era un tânăr de treizeci de ani și ceva, înalt, zvelt și arătos, dar acum era schimbat la față, buimac și livid.

— Puteți să-mi relatați absolut exact toate cele petrecute azi dimineață ?

— Eu am plecat după cumpărături ca în fiecare sîmbătă dimineața.

— Dumneavoastră faceți cumpărăturile ?

— Da. Soția mea lucra în învățămînt și era foarte ocupată. Deci țin — scuzați-mă, — țineam să o las să se odihnească un pic la sfîrșitul săptămîinii.

— Dar dumneavoastră lucrați, domnule Eldrige ?

Întrebarea păru să-l ofenseze profund.

— Eu... ? Desigur ! Lucrez în asigurări.

Apoi, străduindu-se să-și adune gîndurile răvășite, adăugă :

— Dacă acest detaliu vă interesează, pot să vă spun că nu mă atingeam de salariul ei. I-l lăsam în întregime și trăiam numai din ceea ce cîștigam eu.

— Atunci de ce o mai lăsați să lucreze ?

— Ocupația aceasta o pasiona. Cînd ne-am căsătorit am rugat-o să părăsească învățămîntul, dar nici n-a vrut să audă.

Atunci am lăsat-o să facă așa cum vroia ea.

Joseph Eldrige oftă adînc. Mike Galton îi dădu o clipă de răgaz și apoi îl readuse la subiect :

— Deci ați ieșit după cumpărături. Și mai departe... ?

Pe Eldrige îl trecu un fior. Lăsa ochii în jos și continuă să vorbească sacadat :

— De fapt n-am nimic special să vă spun. Am luat mașina, m-am dus la supermarket, am cumpărat cele necesare pentru o săptămîină. M-am înapoiat și... am găsit-o așa.

— Și nu aveți nici o bănuială asupra făptașului ?

— Nu, nu văd cine ar fi putut face asta.

— Și ați intrat în dormitor ? întrebă inspectorul Dennis.

— Da, cînd v-am telefonat. Telefonul e în dormitor.

Dennis se întoarse spre Galton :

— Dormitorul e întors pe dos. S-a scotocit de sus și pînă jos.

— Erau bani sau valori în casă ? întrebă Galton.

— Nu cine știe ce. Cîțiva dolari poate, iar May avea și două inele care valorau cam vreo sută și ceva de dolari fiecare.

Sosi fotograful și apoi medicul legist. Galton și Dennis îi conduseră pe amîndoi în bucătărie și apoi se reîntoarseră pentru a-l interoga pe Joseph Eldrige în continuare.

— La ce oră ați plecat la cumpărături și la ce oră v-ați înapoiat ?

— Am plecat în jurul orei nouă. Nu pot spune precis... în fine, cu o aproximație de vreo zece minute.

— Să zicem deci între nouă fără zece și nouă și zece.

— Da, cam așa.

— Și cînd v-ați întors ?

— Nu știu, nu m-am uitat la ceas. Înțelegeți... am venit, am găsit-o așa... și nu mi-a mai fost capul la altceva.

— Încercați totuși să-mi indicați măcar o oră aproximativă.

Eldrige făcea eforturi să-și reamintească.

— S-ar putea să fie acum vreo jumătate de oră. Am telefonat la poliție, apoi... O clipă ! Îmi amintesc. În momentul cînd mă aflam la casă și plăteam cumpărăturile, un ceas din interiorul magazinului arăta unsprezece fără douăzeci. Cinci minute pînă am ajuns la mașină și încă cinci pînă am ajuns aici. Să spunem deci că era unsprezece fără zece, cînd am găsit-o.

— Și de cît timp, erați căsătoriți, domnule Eldridge ?

— Urma să se împlinească zece ani în iunie.

— Copii ?

— Nu.

— Era în dușmănie cu cineva ?

— De neconceput ! Toată lumea o adora.

— Familie ?
— Mama ei, doi frați și o soră. Dar toți locuiesc departe, în vest.

„Bătrînul“ se înapoie în bucătărie. Medicul legist îi confirmă ceea ce îi apăruse clar din capul locului : moartea fusese provocată de loviturile aplicate cu țeava de plumb. Fotografii îl întrebă dacă era cazul să facă ridicări de amprente digitale.

— Încercați să găsiți ceva pe țeavă și pe sertarele din dormitor.

— Presupuneți că mobilul crimei a fost jafat ? întrebă Dennis.

— S-ar putea. Nu este exclus ca Eldridge s-o fi omorât și să fi montat toată această punere în scenă. În fine, s-ar putea să fi fost altcineva.

Apoi se întoarse către medicul legist :

— Aveți vreun indiciu din care să rezulte dacă omorul a fost săvârșit de cineva care o ura, sau doar cu scopul de a o jefui ?

Medicul îi răspunse că nu poate formula nici o ipoteză și se așează la masă pentru a-și redacta raportul.

Se schimbaseră poziția corpului și acum fața zdrobită se vedea în întregime.

— Încercați să aduceți un cearșaf sau ceva cu care să o acoperim, spuse Galton lui Dennis.

Inspectoarea Jenny Galton traversa holul și intră în bucătărie. Era o tinăra frumoasă, cu un păr roșcat foarte îngrijit coafat. În ciuda vârstei tinere, era foarte ponderată și stăpînea bine meseria. Era doar fiica lui Mike Galton.

— Bună dimineața, tată ! Am auzit că e un cadavru aici.

Dădu cu ochii de corpul femeii și rămase înlemnită.

— Oribil ! E o crimă, nu ?

— Da, și încă una de o nemaipomenită atrocitate.

În timp ce fata examina corpul victimei, Galton ieși să dea o raită pe afară. Casa era mică, din cărămidă roșie aparentă, făcînd parte dintr-un ansamblu de vile de aceeași formă, cu același garaj în spate și cu alei laterale care le separau. Mașina lui Eldridge era în spatele garajului. Pe bancheta din spate se aflau două pachete cu provizii la fel ca acela din bucătărie.

Inspectorul Dennis veni și el :

— Nici o amprentă pe țeavă, spuse el. Și cred că nu se va găsi nimic nici pe minerele sertarelor. Va fi o anchetă dificilă.

— Orice anchetă e greu de pornit, atunci cînd nu există nici un martor. Dar să vedem cum stau lucrurile prin împrejurimi. Vezi dacă în ultimele zile n-au apărut pe aici vreunii indivizi suspecti. Caută să obții informații și despre viața soților Eldridge. Tare aș vrea să știu dacă el e atât de deprimat pe cît vrea să pară.

Cînd se înapoiară, corpul moartei era acoperit. Jenny le spuse că o surprinsese faptul că nu purta verighetă și nici un inel pe degete.

— Și nu ți-a venit nici o idee cînd ai cercetat cadavrul ? Intuiția ta feminină nu-ți spune nimic ?

— Dacă vrei să afli de la mine ceea ce cred despre spusele domnului Eldridge, nu-ți pot da nici un răspuns. Nu am găsit nimic care să infirme relatările lui. Este posibil ca totul să se fi petrecut așa cum a povestit el.

Inspectorul intră în dormitor. Fotografii tocmai își aranja materialul cules.

— Nimic precis. Doar pe masă pare să fie o amprentă, dar cred că e a moartei.

Galton și Dennis cerură lui Eldridge să facă un inventar complet al lucrurilor aflate în casă. Bani și cofretul cu bijuterii dispăruseră.

— Bijuteriile erau asigurate ? întrebă Dennis.

— Nu, nu valorau mare lucru.

Inspectorul îi arătă o notă lîngă telefon : „Membrii clubului se vor întîlni marți la ora 4“.

— E scrisul lui May, spuse Eldridge. De obicei se vedeau în fiecare luni. Probabil că a intervenit o schimbare a datei reuniunii.

— Știți cine și cînd i-a telefonat ?

— Nu știu, nu eram acasă cînd i s-a făcut această comunicare, dar cred că trebuie să fie președinta Comitetului.

Președinta se numea Bertha Crump și inspectorul îi găsi numărul în cartea de telefon. Dennis îl invită pe Eldridge să părăsească dormitorul în timpul convorbirii pe care Galton urma s-o aibă cu doamna Crump.

În adevăr, ea telefonase în cursul dimineții.

— Vă amintiți ora exactă la care ați sunat, doamnă Crump ?

— Cam pe la nouă și un sfert. Dar de ce ? S-a întîmplat ceva.

— Da. Spuneți-mi vă rog, sînteți sigură de ora pe care o indicați.

Doamna Crump ezită cîteva clipe.

— Vă rog, n-aș putea să jur, dar sînt sigură că n-am dat nici un telefon înainte de ora nouă. La fel de sigură sînt că înainte de a suna pe doamna Eldridge, am mai telefonat altor trei persoane. Deci nu putea fi mai devreme de nouă și un sfert. Acum sînt sigură.

— Și v-a răspuns chiar doamna Eldridge ?

— Da, evident.

— Și cît a durat convorbirea dumneavoastră ?

— În nici un caz, nu mai mult de două minute. De obicei prelungim conversațiile noastre, dar de data asta mai aveam de chemat încă cinci persoane.

— V-a vorbit ceva despre soțul ei ?

Doamna Crump îi spuse că nu-i vorbise nimic și repetă întrebarea asupra celor întîmplate. Galton o informă pe scurt și îi

mai puse câteva întrebări care nu aduseră nimic nou.

Îl chemă pe Eldridge în cameră și îi ceru să povestească încă o dată cele ce se petrecuseră dimineața. Acesta nu schimbă nici o iotă din povestea spusă mai înainte. Totuși două lucruri rezultau în mod evident: el plecase de acasă la ora cind a telefonat doamna Crump și nu avea nici un martor, în sprijinul acestui alibi.

Doi cetățeni de la morgă intrară cu o brancardă, așezară corpul cu o îndeminare profesională și îl transportară pînă la mașina mortuară care aștepta afară. Galton ordonă polițistului de serviciu să rămînă în bucătărie iar el, însoțit de William Dennis porni să interogheze persoanele din vecinătate.

Începură cu locuința alăturată unde fură întîmpinați de o splendidă blondă, tînără și elegantă. Galton îi arătă insigne de polițist, își ceru scuze pentru vizita inoprită pe care era obligat să i-o facă și îi explică motivele ei.

— Știu, spuse tînăra blondă. Am văzut mașina de la morgă. A fost asasinată? E îngrozitor!

— Îi cunoașteți bine, doamnă...?

— Mimi Jenks, completă blondina. Nu prea bine. Ne dădeam bună ziua și atîta tot.

— Dar soțul dumneavoastră?

— Soțul meu? pufni în ris. Îmi trimite pensia alimentară o dată pe lună și asta-i tot. Nu-mi face plăcere să mi se reamintescă de el.

Galton nu mai insistă asupra acestui punct și o întrebă dacă remarcase ceva deosebit în cursul dimineții.

— Am auzit mașina lor pornind la ora nouă. Atîta tot.

— În fine... nouă... nouă și cinci...

Apoi dădu din umeri nepăsătoare:

— Dar cum se face că ați memorat ora cu atîta precizie?

— Foarte simplu. Mă scol întotdeauna la ora nouă și eram în picioare cînd am auzit mașina.

— Și n-ați mai remarcat nimic altceva?

— Nimic pînă la sosirea mașinei mortuare.

— Nu l-ați auzit din întîmplare pe Eldridge cînd s-a întors?

— Nu, l-am auzit plecînd, doar fiindcă fereastra dormitorului meu dă spre alee și era deschisă.

— Înțeleg. Dar încă o întrebare. Știți ceva despre soții Eldridge despre felul lor de viață? Era un menaj fericit? Sau poate cumva ați putut remarca certuri, sau alte lucruri?

Doamna Jenks nu știa nimic. În orice caz, nu auzise niciodată certuri.

— Foarte bine! O ultimă întrebare foarte importantă: sînteți absolut sigură că era nouă cînd domnul Eldridge a plecat de acasă?

— Foarte sigură. M-am uitat la ceas cînd m-am sculat și apoi mi-am făcut gimnastica de dimineață în fața ferestrei. Mașina nu mai era acolo. Dar de ce acest detaliu e atît de important?

— Fiindcă ne confirmă cele relatate de el. El a afirmat că a plecat în jurul orei nouă pentru cumpărături.

— Deci, ca să spunem așa, i-am creat un alibi.

— Da, ca să spunem așa...

— Îmi face plăcere să-i pot fi de folos.

— Perfect! Veți fi invitată să dați o declarație.

— Cînd doriți, vă stau la dispoziție, spuse fata zîbind amabil.

Galton și Dennis interogară și pe cei care locuiau în casa vecină, dar fără nici un folos. Nimeni din cartier nu observase vreo persoană suspectă, vreo mișcare și nici măcar pe Eldridge la înapoierea lui acasă.

Terminînd scurta lor cercetare, cei doi inspectori se înapoiară la comisarariat. Jenny îi aștepta împreună cu un comisar.

— Ne aflăm într-un impas, le declară Dennis și nu avem nici un indiciu.

Apoi rezumă cele aflate. Eldridge părăsește domiciliul între ora nouă și nouă și cinci. Doamna Eldridge primește un telefon de la doamna Crump între 9 și un sfert și 9 și douăzeci. Între ora 9 și 20, momentul cînd închide telefonul și 11 fără zece, momentul înapoierii soțului său cineva intră în casă prin ușa de la bucătărie, o lovește cu o țeavă de plumb pînă o omoară, trece apoi în dormitor, scotocește în tot scrinul și pleacă luînd cu sine cîțiva dolari și un cofret cu bijuterii fără valoare.

— Dumneavoastră vedeți faptele la fel? îl întrebă comisarul pe Galton. Dar atenția acestuia se îndreptase acum spre Jenny.

— Ești în adevăr o fată minunată, Jenny! Privindu-te, soluția problemei devine evidentă.

Fata pufni în ris.

— Ce-i cu dumneata, tată? Ți s-a întîmplat ceva?

— Nu draga mea, nu sînt nebun. Dar uită-te ce frumoasă ești, ce corp ai, ce talie!

— S-ar putea, dar nu vād ce-are a face una cu alta.

— Du-te acasă! Ai să ai vreme să mai și îmbruci ceva. Scoate-ți uniforma asta de pe tine și gătește-te cît mai frumos! Pune-ți cea mai elegantă rochie, fiindcă vei avea de jucat un rol grozav.

Dennis și comisarul nu erau mai puțin curioși decît fata, dar Galton se mărgini să le spună:

— O să vedeți!

Pe la două și jumătate după-amiaza, Galton sună din nou la ușa doamnei Jenks, rugînd-o să vină pînă la comisarariat pentru a da declarația. Pe drum îi spuse că era vorba de o simplă formalitate și că aprecia colaborarea ei cu poliția. Putea oferi dovada nevinovăției unui om corect și era deci firesc să-l ajute.

— De altfel spre liniștea dumneavoastră, adăugă Galton, pot să vă spun că nu ne întemeiem concluziile numai pe depoziția dumneavoastră. Mai există o a doua persoană care o confirmă.

— Da? întrebă ea întorcându-se spre inspector. Cine?

— O tinăra care îl cunoaște. A venit din proprie inițiativă să ne declare că l-a văzut întrind în supermagazin la ora 9 și 10.

Galton o invită pe doamna Jenks în biroul unde se aflau Dennis și Comisarul. Apoi o chemă pe Jenny care apărură din biroul alăturat îmbrăcată într-o rochie decoltată, cu părul bogat lăsat pe umeri. O adevărată bijuterie.

— Doamnă Jenks, îngăduiți-mi să v-o prezint pe domnișoara Murphy. Este persoana despre care v-am vorbit și care l-a întâlnit pe domnul Eldridge la supermagazin. Nu-i așa domnișoară?

Doamna Jenks era consternată, dar „miss Murphy“ nu avea aerul de a fi remarcat stupefacția ei.

— Este exact, Joe a sosit la ora 9 și 10. Îmi amintesc precis, fiindcă m-am uitat la ceas chiar în clipa aceea, declară Jenny pe un ton ferm.

Inspectorul zîmbi și făcu un semn aprobativ din cap, dar chipul doamnei Jenks rămăsese împietrit.

— Nu-i adevărat! Minte! izbucni ea și „miss Murphy“ se arătă scandalizată și reluă hotărât.

— Vă rog să mă credeți că știu și eu să citesc ora pe un ceas. Și afirm cu certitudine că Joe a sosit la ora aceea.

— Minte! repetă doamna Jenks urlând. Joseph Eldridge n-a părăsit vila înainte de nouă și jumătate.

Inspectorul își luă un aer surprins:

— Nouă și jumătate!

— Da, nouă și jumătate. A trebuit mai întâi să sfărîm craniul soției sale și cum i se pătase cămașa cu sînge, i-au mai tre-

buit încă cinci minute s-o schimbe. A învelit cu ea cofretul cu bijuterii. O să le găsiți pe toate, dosite într-un colț al spălătoriei.

Galton repeta încontinuu cu același aer mirat:

— Este adevărat?

Dar doamna Jenks nu-i dădu nici o atenție. Ochii ei rămăseseră pironiți asupra tinerei „Miss Murphy“, într-un chip care nu făcea să apară prea multă simpatie.

— Să nu-ți treacă prin cap că ai să pleci cu el pe insule! Voi doi pe Isles of the Blest și eu proțâpită, singură aici!... Nu, n-o să vă duceți! El are să intre în pușcărie. Eu îl trimit.

Ea relată întreaga poveste inspectorilor, care o înregistrară pe o bandă de magnetofon.

Eldridge îi promisese că se va căsători cu ea și că vor duce împreună o viață fericită, plină de lux și de plăceri pe acele minunate insule. Dacă accepta să-i creieze alibiul de care avea nevoie.

Ea repetă declarația și în fața judecătorului, care emise neîntîrziat mandatul de arestare.

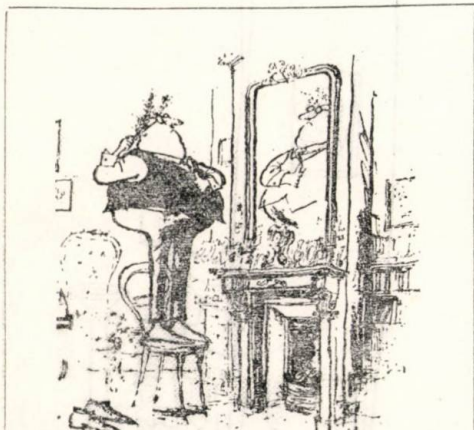
În biroul comisariatului, Dennis și comisarul îl priveau pe Galton înmărmuriți:

— Este absolut uluitor! Cum ați putut ghici un asemenea lucru?

— N-am ghicit nimic. Totul este înscris în firea omului. Ea nu putea accepta ca o altă fată mai tinăra și mai frumoasă decît ea să-l salveze pe Eldridge și deci a preferat să-l dea de gol.

— Asta înțeleg, zise Dennis. Dar cum ați ghicit că între ea și Eldridge era o legătură? Asta îmi scapă cu desăvîrșire. Ce v-a făcut să construiți această ipoteză?

— Din nou, eternul omenesc. De o parte o tinăra frumoasă, divorțată iar de alta parte un tînăr frumos, agent de asigurări, care lucrează cînd vrea. Are o soție care în schimb lucrează toată ziua, iar timpul liber și-l petrece pe la nu știu ce club sau comitet. Ei bine, era imposibil să nu se nască ceva între primii doi aflați aproape tot timpul unul lingă altul. Dacă adăugăm la această slăbiciune omenească și faptul că soția avea niște economii, reprezentînd cam salariul pe zece ani era mai avantajos ca desnodămîntul să nu fie divorțul ci omorul. De la slăbiciunea omenească pînă la ticăloșie, de cele mai multe ori nu e decît un pas. Aveam în fața mea crima, iar pe de altă parte pe doamna Jenks. Și a fost suficient s-o privesc pentru a găsi cheia problemei. Nici țeva, nici bijuteriile, nici chiar cele ce mi-au spus ei, nu m-a îndreptat pe drumul drept ci dimpotrivă, șoldurile ce cîntau, silueta zveltă și mai ales părul blond, bogat.

UMOR STRAIN — R. Searle

În românește de
NICOLAE PROTOPODESCU

ALAN BLOCH

Oamenii sînt altfel

Sînt arheolog și în meseria mea mă ocup de oameni. Dar am îndoieli că săpînd pe planete moarte voi putea vreodată dezlega enigma lor, — adică să aflăm cu adevărat ce-i deosebea pe Oamenii de noi, Roboții. Vedeți, eu am trăit odată cu un Om, și lucrurile nu sînt chiar așa de simple cum ni s-a spus la școală.

Bine înțeles că avem unele documente, și Roboții ca mine încearcă să completeze unele date, dar cred că de fapt batem pasul pe loc. Știm, sau cel puțin așa susțin istoricii, că Oamenii au venit de pe o planetă numită Pămînt. Mai știm că au călătorit cu mult curaj de pe o stea pe alta; și că oriunde s-au oprit, au înființat colonii — Oamenii, Roboții, cîteodată și unii și alții — pentru vremea cînd se vor întoarce. Dar nu s-au mai întors niciodată.

Acelea au fost zilele luminoase ale lumii. Dar oare sîntem noi atît de bătrîni? Oamenii erau stăpîniți de un entuziasm glorios — cred că termenul cel vechi este „divin” — care i-a aruncat departe prin cerurile înstelate, iar noi am pierdut marginile plasei pe care ei au țesut-o.

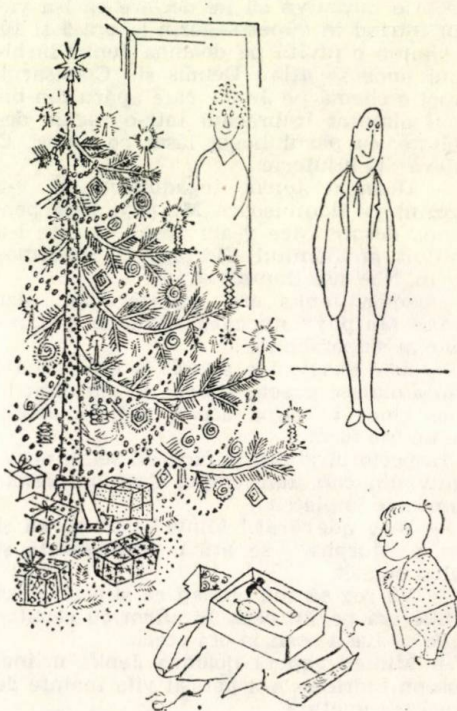
Cercetătorii noștri spun că Oamenii se asemănau foarte mult cu noi — scheletul unui Om este bineînțeles aproape la fel ca scheletul unui Robot, doar că este făcut dintr-un compus de calciu în loc de titaniu. Cercetătorii vorbesc despre „presiunea demografică”, — „forța care i-a împins spre stele”. Și totuși, altele sînt diferențele.

În timpul ultimei mele călătorii de studii pe una dintre planetele interioare, l-am întîlnit pe Om. Probabil că era ultimul Om în acest sistem și uitase să vorbească — era de atîta timp singur. După ce ne-a învățat limba, ne-am înțeles bine, și plănuiam să-l iau cu mine la întoarcere. Dar ceva i s-a întîmplat.

Într-o zi, din senin, a început să se plîngă de căldură. L-am controlat temperatura și am hotărît că circuitele termostactice îi erau descărcate. Aveam la mine o trusă de studii cu piese de schimb, iar el era evident dereglat, așa că m-am pus pe treabă. L-am oprit fără nici o dificultate. L-am înfipt acul în gît pentru a acționa asupra contactului înterrupt, și nu s-a mai mișcat, la fel ca un Robot. Dar cînd l-am deschis, nu era la fel și înăuntru. Și cînd l-am asamblat la loc, nu l-am mai putut face să alerge. Și apoi, într-un fel, s-a descompus, — iar la un an după asta, cînd a venit timpul să mă întorc și eu acasă, nu mai rămăsese nimic din el, decît oasele. Da, Oamenii sînt cu totul altfel.

În românește de IRINA HOREA

STEINBERG

despre SPORT:

Sportul este o cunoștință, ca filosofia, și sportsmanul este un savant, întocmai ca Laplace sau Claude Bernard. Nu vă uitați de sus la învățatul mușchiului și al încheieturii; el stă pe același plan cu Confucius și Pasteur. Creerul tot un mușchi este: ce-mi pasă mie că funcționează dedesubtul jartierei sau în cercul de piele al pălăriei!

Tudor ARGHEZI (1928)

Sportul face în adevăr parte dintre marile realități constructive ale societăților de astăzi. (...) Sportul nu este unul din aspectele vieții de astăzi, cum ar fi viața teatrală, științifică sau religioasă, ci este însăși viața actuală. (...) Fenomen corelativ cu genul de producție al societăților industriale, sportul dă replica unora din relele de care aceste societăți suferă, încercând să le compenseze și să le amendeze.

Tudor VIANU (1931)

În existența tinerimii, printr-o lentă dar sigură întoarcere la antichitate, sportul ocupă azi atita loc încît amenință — cred unii — să întunece celelalte activități ale spiritului. În realitate sportul este ostil intelectualității numai întrucît cultura îl disprețuiește și nu-i dă expresia literară cuvenită spre a-l menține în marginile unei echilibrate manifestări de vitalitate.

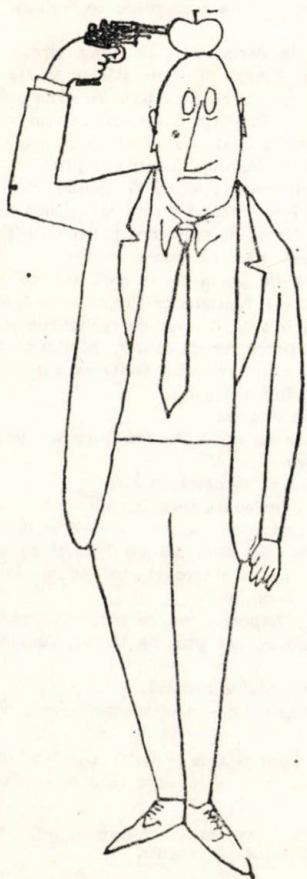
George CĂLINESCU (1932)

Sportul este manifestarea de viață modernă cea mai apropiată de instinctul maseilor și de orientarea timpului nostru, care, liberat de nenumărate prejudecăți și ipocrizii, se îndreaptă spre o viață completă, tină, spontană. Nimic nu răspunde mai direct bucuriei omului în mulțime, curiozității lui, naivității lui creatoare. Este o dezlegare a instinctului său de joc și libertate.

Mihail SEBASTIAN (1933)

Sportul chiar presupune o civilizație pe care să se grefeze. Primitivii nu cunosc sporturile decît ca pasiuni utilitare. Gradul de sportivitate indică într-un fel și gradul de civilizație a unui popor. În trecut, ca și azi, popoarele cele mai înaintate în civilizație au cunoscut și practicat sporturile ca o destindere firească.

Liviu REBREANU (1932)

ANDRE
MAUROIS

cei trei

DUMAS

Misitificarea și miraculosul sint
mai umane decât omul adevărat.

PAUL VALÉRY

Monte-Cristo, cuvânt-cheie atât pentru opera cât și pentru viața lui Dumas ! Monte-Cristo este titlul celui mai celebru roman al său, după *Cei trei mușchetari*; este numele extravagantei sale vile care i-a întruchipat orgoliul și i-a adus ruina; este numele care evocă cel mai bine visele sale de măreție și de dreptate.

Cum a conceput el ideea acestei cărți ? Procesul s-a petrecut în mai multe etape. Dumas povestește în *Convorbirile* sale că, în 1842, aflându-se la Florența, fusese însărcinat de Jérôme Bonaparte, fostul rege al Westfaliei, să-i călăuzească fiul (prințul Napoleon) până în insula Elba, unul din locurile sacre ale familiei imperiale. Dumas avea pe atunci treizeci și nouă de ani; prințul nouăsprezece, dar cel mai tânăr dintre ei era tot romancierul. Ajunseră pe insula Elba, o parcurseră în lung și în lat, apoi se duseră să facă o partidă de vânătoare pe insulița vecină, Pianosa, bogată în iepuri și prepelețe. Aici, ghidul, aruncându-și ochii spre o măreță stîncă în formă de căpățînă de zahăr care se înălța din mijlocul mării, le spuse :

— Ah ! excelență, dacă v-ați duce acolo, ce vânătoare teribilă ați face !

— Și cum se numește această insulă fericită ?

— Se numește Monte-Cristo.

Numele îl încintă pe Dumas.

— Înălțimea ta, i se adresează el prințului, în memoria acestei călătorii voi da titlul *Monte-Cristo* unui roman pe care-l voi scrie mai târziu¹.

În anul următor, reîntors în Franța, Dumas semnă un contract cu d-nii Béthune și Plon, editorii, pentru opt volume intitulate *Impresii de călătorie prin Paris*. El intenționa să facă o lungă plimbare arheologică și istorică; editorii însă îi spuseră că pe ei îi interesa altceva. Erau îndărătați de reușita lui Eugène Sue care tocmai publicase cu un succes răsunător *Misterele Parisului*; vroiau aventuri romanești care să se petreacă în cadrul parizian.

Dumas era ușor de convins și nici un proiect nu-l speria. Începu să caute o intrigă. Or, de multă vreme, îndoise o pagină în volumul al cincilea dintr-o lucrare a lui Jacques Peuchet : *Memorii extrase*

din Arhivele poliției din Paris. Un capitol intitulat : *Diamantele răzbunării* îi reținuse atenția. „O înșelare ca asta, scria el într-o notă cam anostă² este pur și simplu o prostie... Dar nu este mai puțin adevărat că înăluntru acestei stridii se afla o perle. Perle informă, brută, perle fără nici o valoare — și rare-și aștepta șlefuitorul...”

Peuchet fusese, într-adevăr, arhivar la Prefectura Poliției. Din dosarele sale, el alcătuisese șase volume care-ar mai putea fi și astăzi o mină de romane-foleton. Iată ciudata întâmplare ce reținuse atenția lui Dumas.

În 1807, la Paris, trăia un tânăr cizmar : François Picaud. Bietul om, un flăcău foarte arătos, era logodit. Într-o zi, îmbrăcat în straie de sărbătoare, se duse în piața Sainte-Opportune la un cafegiu, prieten de-al său, originar ca și el din Nîmes. Acest cafegiu, Mathieu Loupian, ținea o cafenea prosperă, dar reușita altuia îi inspira totdeauna o gelozie fără egal. Picaud întâlni la cafenea trei compatrioți din Gard, de asemenea prieteni cu patronul. Aceștia făcură haz pe seama ținutei sale de gală. El îi informă de apropiata sa căsătorie cu o orfană foarte frumoasă, Marquerite Vigoroux, a cărei avere se ridica la o sută de mii de franci-aur și care îl plăcea. Cei patru amici, uluiți, rămaseră cu gura căscată, într-atît îi năucise fericirea cizmarului.

— Și pe cînd nunta ?

— Marțea viitoare.

După plecarea acestuia, ranchiunosul și perfidul Loupian zise :

— Voi amîna sărbătoarea asta !

— Cum ? întrebară tovarășii săi.

— Nu peste mult va veni comisarul de poliție... Îi voi spune că-l bănuiesc pe Picaud de agent al englezilor... Va fi interogată; el se va înfricoșa; căsătoria va fi amînată.

Poliția lui Napoleon nu se juca cu crimele politice. Unul dintre cei trei din Nîmes, Antoine Allut, zise :

— Asta-i o glumă proastă.

— Și de ce nu ne-am distra puțin, este doar Carnavalul !

Loupian trecu repede la faptă. Dădu peste un polițist imprudent și zelos, care văzu în asta un prilej

² British Museum. Manuscrisele Dumas, 39672, folio 63—72, inedit.

¹ Alexandre Dumas : *Convorbiri*, pp. 273—274.

de a se evidenția și care, fără să se mai informeze, făcu un raport către ministrul Poliției Savary, duce de Rovigo. În acel moment, avuseseră loc unele mișcări insurecționale în Vendée care-l nelinișteau. „Nici o îndoială! gîndi el. Acest Picaud este un agent secret al lui Ludovic al XVIII-lea.”

Nefericitul tînăr, ridicat în timpul nopții, dispăru, și nimeni nu mai auzi vorbindu-se de el. Părinții și logodnica începură să-l caute, dar neobținînd nici cea mai mică indicație, se resemnă. De vină-i cine lipsește.

Trecură șapte ani. 1814: căderea Imperiului. Un bărbat gîrbovit de suferință ieși din închisoarea fînestrelle unde stătuse înmînițat în toți acești șapte ani. Este François Picaud, pustii, slăbit, de nerecunoscut. În captivitate, el îngrijise cu devotament un prelat italian, deținut pentru motive politice și al cărui sfîrșit era aproape. Muribundul îi lăsase moștenire pe cale orală toate bunurile sale și, în particular, un tezaur ascuns la Milano: diamante, ducați lombarzi, florini venețieni, guinee engleze, ludovici de aur francezi și monede spaniole.

Ieșind din închisoare, Picaud căută tezaurul, îl descoperi, îl puse la loc sigur apoi, sub numele de Joseph Lucher, se înapoie la Paris, în vechiul său cartier. Aici întrebă ce s-a întîmplat cu cizmarul Pierre-François Picaud, care, în preajma anilor 1807, urma să se căsătorească cu bogata domnișoară Vigoroux. Află că o farsă făcută în timpul Carnavalului, de patru poznași răutăcioși, prilejuise dispariția acestui tînăr. Logodnica îl plînsese timp de doi ani, apoi, crezîndu-l mort, se resemnase, căsătorindu-se cu cafegiul Loupian, văduv și tată a doi copii. Picaud se informă de numele celorlalți doi responsabili. Cineva îi spuse:

— Ai putea să-l întreb pe un anume Antoine Allut, care locuiește la Nîmes.

Picaud, plin de aur și de bijuterii, deghizat în preot italian, alergă la Nîmes unde se dădu drept abatele Baldini. În schimbul unui frumos diamant, Antoine Allut dădu în vileag numele celor trei complici ai celui fatal Carnaval.

Cîteva zile mai tîrziu un chelner limonagiu, Prosper, reușește să se angajeze la cafeneaua Loupian. Acest bărbat cu fața răvășită, cu haine zdrențuite, pare a avea cincizeci de ani. Este Picaud, sub o nouă deghizare. Cei doi compatrioți din Nîmes denunțați de Allut, rămăseseră obișnuirii casei. Într-o bună zi, unul din ei, Chambard, nu mai apăru. Se află că în ajun, la orele cinci dimineața, cineva îl ucisese cu un pumnal pe podul Artelor. Pe mînerul lamei înfipite în rană scria: **Numărul unu.**

Cafegiul Loupian avusese, din prima căsătorie, un fiu și o fiică. La șaisprezece ani, fiica acestuia era de o frumusețe angelică. Un dandy, care se dăduse drept marchiz și milionar, o seduse. Însărcinată, fata se vede obligată să mărturisească greșeala în fața soților Loupian, care o iartă, plini de bunăvoință, ba chiar bucură, elegantul nobil fiind gata s-o ia de nevastă pe viitoarea mamă a copilului său. Căsătoria civilă și religioasă are într-adevăr loc, dar, între binecuvîntarea nupțială și masa nunții, se află că ginerel fugise. Era un pușcăriaș eliberat, nici marchiz, nici milionar.

Consternare din partea părinților miresei. Duminea următoare, casa lor (care este în același

timp domiciliul familial și sediul întreprinderii) este distrusă de un misterios incendiu. Loupian este ruinat. Nu mai are acum decît doi prieteni credincioși, pe Solari (ultimul supraviețuitor din amicii de altădată) și pe Prosper, chelnerul limonagiu, care este desigur, fără ca Loupian să bănuiască, autorul tuturor nenorocirilor sale. Cum era de așteptat, nu trece mult și Solari moare otrăvit. Pe pînza neagră ce-i acoperă coșciugul se găsește, prins cu un ac, un bilețel pe care erau scrise, cu litere de tipar, cuvintele: **Numărul doi.**

Tînărul Eugène Loupian, fiul cafegiului, este un descreierat fără tărie de caracter. Elemente rele, venite, nu se știe de unde, fac tot posibilul să-l strice. Compromis într-o afacere de furt cu spargere, băiatul este condamnat la douăzeci de ani de închisoare. Familia Loupian ajunge pe cea mai de joasă treaptă a dezonoarei și sărăciei. Avere, reputație, fericire, totul fusese pierdut în această halucinantă avalanșă de nenorociri. „Frumoasa d-nă Loupian, născută Marguerite Vigoroux, moare de durere, și, cum nu avusese copii cu cafegiul, averea ei personală urmează să fie restituită membrilor familiei, moștenitorii de drept.

Atunci Prosper, chelnerul limonagiu, oferă economiile sale patronului ruinat, cu condiția ca mîndra Thérèse, fiica lui Loupian și nevastă de pușcăriaș fugit, să facă menaj comun cu el. Ca să-i salveze tatăl, orgolioasa frumusețe acceptă.

Nenorocirile îl aduc pe Loupian în pragul nebulniei. Într-o seară, pe o aleă întunecoasă din Grădina Tuilleries, un bărbat mascat îi apare în față:

— Loupian, îți amintești de anul 1807?

— De ce?

— Pentru că acesta este anul crimei tale.

— Ce crimă?

— Nu-ți amintești cum, din gelozie, l-ai băgat la ocnă pe prietenul tău Picaud?

— Ah! Iată că Dumnezeu m-a pedepsit cu vîrf și îndesat.

— Nu, nu Dumnezeu, ci Picaud care, ca să-și potolească răzbunarea, l-a înjunghiat pe Chambard, l-a otrăvit pe Solari, și-a ars ție casa, și-a dezonorat fiul și i-a dat fiicei tale un soț pușcăriaș... Da, sub chipul chelnerului tău Prosper ai să-l recunoști pe Picaud, dar lucrul acesta nu se va întîmpla decît în clipa cînd el te va însemna cu **Numărul trei!** Și Loupian cade asasinat. Dar în momentul în care Picaud tocmai ieșea din Tuilleries, o mîndă de fier îi apucă brațul, îi pune căluș în gură și, la adăpostul nopții, îl trage după el. Aruncat într-o pivniță, Picaud se află în fața unui bărbat pe care nu-l recunoaște.

— Ia ascultă Picaud! Pentru tine, văd bine, răzbunarea nu este decît o distracție?... Ți-ai petrecut zece ani din viață urmărind trei nenorociți pe care ar fi trebuit să-i cruți... Ai comis crime îngrozitoare și eu sînt complicele tău, căci eu ți-am vîndut secretul nefericirii tale... Numele meu este Antoine Allut! Ți-am urmărit de la distanță toate nelegiuirile. Pînă la urmă am înțeles că tu erai. Am venit la Paris ca să-i spun totul lui Loupian. Diavolul te-a ajutat să mi-o ieși înainte cu un minut.

— Unde mă aflu acum?

— De ce te mai interesează? Ești într-un loc unde nu trebuie să mai aștepti nici ajutor, nici milă.

Răzbunare pentru răzbunare. Picaud este omorât cu sălbăticie. Ucigașul său fuge în Anglia. În 1828, Allut, grav bolnav, cheamă la căpății un preot catolic căruia îi dictează o relatare detaliată a acestor cumplite aventuri, autorizându-l să le comunice, după moartea sa, justiției franceze.

Ultimele dorințe ale lui Allut fiind în mod conștiințios executate de duhovnicul său, acest prețios document fu depus la arhivele Poliției, și astfel Jacques Peuchet a putut lua cunoștință de ele¹.

Întimplarea aceasta însemna pentru Dumas, Balzac sau Eugène Sue, un roman gata făcut. Și nu numai pentru ei, dar și pentru publicul cititor. Ominarea nefericită își găsește de milenii alinarea prin câteva mituri reparatorii. Cele mai populare dintre personajele mitice sînt Vrăjitorul și Justițiarul. Umiliții și oprimații așteaptă cu o nădejde pe care nici un eșec nu le-o poate slăbi, cînd pe Dumnezeu, cînd pe eroul care va veni să repare greșelile, zdrobindu-i pe cei răi și reazăzîndu-i, în sfîrșit, pe cei buni, la dreapta sa. Acest Justițiar a fost multă vreme bărbatul puternic în sensul fizic al cuvîntului : Hercule. Dumas, în amintirea tatălui său, generalul, reinviase în Porthos, cu succes, mitul lui Hercule.

În **O mie și una de nopți**, Justițiarul se transformă, în vrăjitor. Forța sa nu mai este fizică, ci una ocultă. El are puterea să-l ducă pe nevinovat departe de cei care-l persecută și să-i deschidă săracului pînîțe pline de bijuterii. În epoca lui Dumas, acest vrăjitor se confundă cu „Nababul” a cărui avere îi îngăduie toate fanteziile și toate îndrăznelile. Dumas visa să fie un astfel de distribuitor de bunuri terestre. În măsura, vai, redusă, în care îi permiteau propriile dificultăți financiare, se complăcea și el să joace acest rol pentru prietenii săi și pentru amantele sale. O cupă era de ajuns pentru aurul său, dar el îl risipea cu un gest la fel de generos, ca și al Nababului.

A crea un personaj care să fie posesorul unui tezaur fabulos, a împărți safire, diamante, smaralde, rubine, prin intermediul altora, era pentru el cea mai mare satisfacție. Și, de asemenea, să facă din acest personaj Răzbnătorul unei cauze mărețe. Căci Dumas, în ciuda fericitei sale exuberanțe, nutrea o ranchiună secretă împotriva societății în general și împotriva citorva dușmani personali, în special. Tatăl său fusese o victimă; el însuși hărțuit de creditori, calomniat de șantajști. Împărțășea, împreună cu atîtea ființe umane nedreptățite, setea de răzbunare care a dat naștere, de la **Orestia** încoace, atîtor capodopere. Simțea probabil nevoia de a se recompensa, prin ficțiune, de nedreptățile realității.

Peuchet îi punea la dispoziție o intrigă reală, iar întîmplările adevărate fiind excelente armături, n-au

nevoie decît de un artist care să le dea turnura necesară. Dumas înaintase cu mult în scrierea romanului cînd îl anunță pe Maquet :

— I-am povestit ceea ce era deja făcut și ceea ce mai rămînea de făcut.

— Cred zice el, că treci peste perioada cea mai interesantă a vieții eroului dumitale... adică peste iubirea lui pentru catalană, peste trădarea lui Danglars și a lui Fernand, și peste cei zece ani de pușcărie împreună cu abatele Faria.

— Voi povesti toate astea.

— N-ai să poți povesti patru sau cinci volume, iar aici este material pentru patru sau cinci volume.

— Poate că ai dreptate. Revino mîine să luăm cina împreună. Vom discuta din nou.

În timpul serii, noaptea și dimineața, mă gîndisem la observația sa și mi se păruse atît de justă încît am renunțat la ideea inițială. Astfel cînd Maquet sosi a doua zi, găsi lucrarea împărțită în trei compartimente distincte : **Marsilia-Roma-Paris**.

În aceeași seară, făcîrăm împreună planul primelor cinci volume. Din aceste cinci volume unul trebuia consacrat expunerii, trei captivității, iar ultimul evadării și recompensării familiei Morel. Restul, fără a fi terminat în întregime, era aproape lămurit. Maquet credea că-mi făcuse pur și simplu un serviciu prietenesc. L-am rugat să fie colaboratorul meu...¹

Se impune acum să spunem în ce fel îl adaptează Dumas pe Peuchet. Eroul său Edmond Dantès, este ca și François Picaud, pe punctul de a se căsători cu aceea pe care o iubește, cînd inexplicabile nenorociri se abat asupra lui. Mercédès a sa este răpită de pescarul Fernand, la fel cum, în cartea lui Peuchet, logodnica lui Picaud, Marguerite, se căsătorește cu Loupian. Dar Dumas îl dedublează pe Loupian, din care-i creează pe Fernand și pe trădătorul Danglars. Magistratul Villefort, care vede în pierzania lui Dantès un mijloc de avansare, îl are ca model viu pe poliștistul prea grăbit să ia drept veridică denunțarea calomnioasă a lui Loupian.

Abatele Faria (tovarăș al lui Edmondo Dantès la închisoarea din insula d'If) ține locul prelatului milanez care-și lăsase moștenire tezaurul, lui François Picaud. După evadare și îmbogățire, Dantès joacă roluri succesive : abatele Busoni, Simbad Marina-rul, Lordul Wilmore și contele de Monte-Cristo, așa cum Picaud fusese rînd pe rînd Joseph Lucher, abatele Baldini și chelnerul limonagiului Prosper.

N-am uitat că fiica lui Loupian, victima unui impostor, crezuse că se înrudește cu cele mai nobile familii prin căsătoria cu falsul marchiz, condamnat de drept comun. Episodul era numai bun pentru a fi romanțat. Dumas îl introduce în casa lui Danglars pe un anume Benedetto, fiu din flori al lui

¹ cf. Jacques Peuchet : *Memorii extrase din Arhivele Poliției pariziene*, vol. V, pp. 197—228 (Paris, Lovasseur-Bourmancoé, 1836).

¹ British Museum, Manuscrisele Dumas, 39672, folio 68—72, inedit.

Villefort, care, escroc, hoț și falsificator de acte publice, fusese pe vremuri trimis la închisoarea din Toulon. După evadare, acest ocnaș reușește să se dea drept un prinț italian. Amabila Eugénie, fiica lui Danglars, îi acordă mina. În ziua când contractul de căsătorie urmează să fie semnat cu mare pompă, logodnicul, urmărit pentru omucidere, este arestat.

Dar natura nu avusese această genialitate de a găsi și numele : **Contele de Monte-Cristo**, care avea să se întipărească atât de adânc în memoria cititorilor. Misterioasa chimie care zămislește operele se îmbogățise cu acest prețios reactiv în ziua când Dumas fusese la vânătoare în insulele din vecinătatea Elbei.

Adevăratul Picaud se dovedise în răzbunarea sa prea crud pentru a deveni un erou popular.

Dantès va fi un răzbunător implacabil, dar nu un ucigaș feroce. Picaud își asasinează el însuși persecutorii. El se răzbună, în timp ce Dantès este răzbunat. Fernand, devenit generalul conte de Morcerf și soțul lui Mercédès, se sinucide ; Danglars este ruinat ; Villefort își pierde judecata. Totuși, pentru

a lumina puțin aceste întâmplări sumbre și a recrea atmosfera unei povești în genul a **O mie și una de nopți**, Dumas îi dăruiește lui Monte-Cristo o amantă orientală, Haydée, fiica pașei din Janina. Ea este sclava sublimă pe care Dumas ar fi dorit s-o aibă.

La sfârșitul cărții, Edmond Dantès, sătul de răzbunare, ajunge pînă-ntr-acolo încît o înzestrează pe d-ra de Villefort, fiica dușmanului său, care se va mărita cu Morel, fiul prietenului său. Dar cînd tinerii căsătorii vor să-i mulțumească lui Monte-Cristo binefăcătorul lor, și-l întreabă pe marinarul Jacopo : „unde este contele ? Unde este Haydée ?” Jacopo întinde mina către orizont :

„Ochii tinerilor se îndreaptă spre direcția indicată de marinar și pe fișa de un albastru închis care despărțea cerul de Mediterană zăriră o pînză albă, mare cit aripa unui pescăruș...”

Astfel se sfîrșește **Contele de Monte Cristo**, ca filmele lui Charlie Chaplin, cu o siluetă văzută din spate, care se îndepărtează.

Sulița cu obraz de aramă

Mihai Nasta, cînd vrea să cinstească memoria lui Marin Preda (în „Anatomia suferinței”), recurge într-un pasaj independent la o evocare agonistică nu lipsită de trimiteri la zilele noastre : „Acum pe nisipul

vînturat și adus de corinthieni (să molipsească de glorie nevinovată fosta lespede a negustoriei, fostul obor de vite, adunarea cămătarilor, tîrgul de cai), pe acest nisip al întrecerii ne așteaptă un stol de tineri atleți. Să înceapă lupta nouă și dreaptă ! Sfîntul *agon* : o adunare anume pentru a măsura cuvintele și agerimea trupului, asceza

gîndului, îndemînarea la cele douăsprezece munci. Se încearcă mai întîi *biathlonul*, apoi alergările simple și alergările de cai. Sau flăcăii se măsoară la trîntă, ne arată mișcările din palestră, lupta după normele greco-romane. Vine rîndul suliței — la *decathlon* —, apoi săritura înaltă, săritura departe... Răspunde sulița cu obraz de aramă.”

„Joc curat” = „fair-play”

În 1937, într-o interesantă tentativă de a pune sportul pe picior de egalitate cu toate celelalte elemente ale culturii, Camil Petrescu înființează o revistă pe care o intitulează „Foot-ball”. Vocația sportivă a publicației era doar parțială, ceea ce reiese limpede din subtitlul : „revistă săptămînală pentru deprinderea «jocului curat» în sport, artă, literatură, viața socială”.

Astfel apare, probabil pentru prima oară în cîmpul literelor românești, noțiunea de „fair-play”. Și încă sub o formă cu totul neașteptată. Și cu o arie de cuprindere încă și mai puțin previzibilă.

Regulile cavalești ale evului mediu vor fi lăsate destule amintiri îndeosebi cititorilor de romane istorice. Manierele de „fin de siècle”, vor fi impuse unele atitudini aparent echitabile, chiar dacă impregnate de ipocrizie sau snobism. Numai inegalitățile marcate, grave, ale secolului nostru, pe plan social și mai ales economic, au putut stîrni

căutarea unui contrabalans. În condițiile istorice date, era aproape normal să apară inițiativa unei cumpaniri, chiar înaintea unui remediu.

De ce a apelat însă Camil Petrescu la domeniul sportului ? Poate pentru că acolo soluția era oferită și purta un nume. Așa a ajuns probabil Camil să militeze pentru deprinderea „jocului curat” nu numai în sport, ci și în artă, în literatură și în viața socială.

„Jocul curat” este fără îndoială un alt nume pentru „fair-play”. Dar substratul rămîne în esență același.

V. B.

Apropiindu-se de masa unde era instalat Nick Velvet, chipul bărbatului voinic, mă-tăhălos căpătă de îndată expresia de satisfacție a unui rechin înfometat căruia îi ieșise în cale o pradă sigură. Îl bătu pe umăr cu mina lui carnoasă și îl scutură voios câteva clipe.

— Ce-i cu tine măi băiete ? Nu m-așteptam să te văd pe aici. N-am mai dat ochii cu tine de ani de zile, încă de pe vremea cind lucram la New-York.

Nick se ospăta cu o friptură în sînge, cu cartofi prăjiți. Își amintea desigur de Charlie Weston, dar pînă în clipa aceea îi dispăruse din minte faptul că renumitul detectiv părăsise circumscripția 17, pentru a se stabili într-un loc mai liniștit și mai odihnitor din New England.

— Mă bucur că te revăd, zise Nick. Dar în sinea lui nu simțea nici o bucurie, ci

EDUARD

D. HOKH

HOT, șantajist SAU detectiv?

dimpotrivă. Weston era un polițist abil și integru, iar asta putea da loc la complicații grave.

— Și zici că acum lucrezi aici ?

Fără să aștepte să fie invitat, Charlie Weston trase un scaun și se instală la masa lui Nick.

— Localitatea asta e plăcută, Nick și n-am bătaia de cap de la New-York. Dar tu ? Ești în concediu ?

— Să-i zicem concediu ! Cît despre dumneata, cred că ai fost avansat acum în postul de șef al poliției locale. Și pe drept cuvînt.

Weston zîmbi.

— Nu chiar ! Sînt locotenent de poliție și conduc secția de furturi.

— Da... ?

— Ești cel mai năstrușnic autor de furturi din cîți au pus vreodată piciorul pe aici prin Eastbridge. Ar fi trebuit să-ți fac o primire oficială, să-ți ies în întîmpinare ca un ambasador. Dar n-am fost informat.

— Serviciul vostru de informații n-avea de ce să se ocupe de mine. De altfel n-am sosit decît de vreo oră.

Weston se trase îndărăt pe spătarul scaunului. Avea un cap mic și niște ochi mici, care nu se potriveau deloc cu statura lui robustă.

— Vreau să-ți vorbesc deschis, Nick. Sîntem într-o stațiune liniștită, în plin sezon turistic și veghem într-una ca vizitatorii să nu fie tulburați. Deci nu vreau să-mi dai de furcă. Cară-te de-aici !

— Dar de ce ? Sînt și eu un turist ca oricare altul. Cu ce drept mă gonești ?

— Atunci rămîi un simplu turist și nimic altceva, Nick ! Să n-avem vorbe ! Știi bine că nu poți să-mi scapi din mină.

Ca să pună capăt cît mai repede convorbirii cu Charlie Weston, Nick renunță la desert și chemă să i se facă plata. La ieșire își păstră sîngele rece, prefăcîndu-se că nu simte prezența microfonului montat sub panglica pălăriei lăsate la garderobă. Asta complica puțin lucrurile, dar nu cine știe ce. Procedeu era ilegal, dar suficient pentru ca un polițist ca Weston să poată obține alte probe pornind de la informațiile culese astfel. Nici prezența unui individ postat la ieșire — fără îndoială un om de-al lui Weston — nu îl deranjă prea mult. Porni deci spre hotel, cu chipul senin, mergînd agale, în pași de plimbare.

Așteptă să se întunece bine și porni din nou, tot fără să-și grăbească pașii, pe o stradă alăturată destul de întunecoasă la capătul căreia strălucea firma luminoasă de neon a unui bar cu numele de The Pilgrim's Rock. Aruncă o privire pe geam și reperă locul unde se afla cabina telefonică. Era chiar lîngă fereastră, în partea dreaptă a firmei luminoase. Microfonul rămăsese la locul lui sub panglica pălăriei, dar interferențele provocate de neon aveau să perturbe recepția. Weston sau omul pus de el să-i asculte convorbirile nu vor auzi decît niște vijieli care au să le spargă urechile.

Formă numărul care îi fusese indicat în scrisoare :

— Alo, domnul Joseph Millings ?

— Da, îi răspunse o voce gravă.

— Aici Nick Velvet. Mi-ai scris despre o treabă pe care trebuie să o fac, și am sosit. Dar poliția mă urmărește și nu voi putea veni la dumneavoastră. Va trebui să tratăm totul la telefon.

— Poliția ? îl întrebă interlocutorul său înspăimîntat. Dar atunci cum ai să poți lucra ?

— Asta-i treaba mea domnule Millings. Vă costă 20.000 de dolari. Și-acum vă rog să-mi spuneți ce trebuie să fur.

— Doar niște lucruri fără valoare.

— Nici nu obișnuiesc să fur lucruri de valoare.

— Iată... lângă Easton River, foarte aproape de chei se află un imobil unde e sediul firmei Satomex Corporation, o întreprindere de produse electronice. Sus pe fațadă, pe latura dinspre râu, numele firmei apare vizibil din litere mari de alamă. Va trebui să furi aceste litere.

Fără să manifeste nici o surpriză, Nick se marginii doar să întrebe :

— Pe toate ?

— Nu, numai trei...

În dimineața zilei următoare, Nick avu mai multe curse de făcut. Se duse mai întâi la Biblioteca Municipală, unde căuta numele lui Joseph Millings în anuarul orașului. Descoperi astfel că era asociat în cabinetul juridic *Millings și Mota*. Apoi porni agale de-a lungul cheiului. În zona aceea, fluviul era lat și adânc, doar la o milă de gurile de vărsare în Buzzards Bay și în ocean. Vaporase cu turiști făceau plimbări de agrement alunecând alene în susul și în josul fluviului sub soarele arzător al verii. El le privi o clipă și apoi își întoarse ochii spre clădirea impunătoare de paisprezece etaje a întreprinderii Satomex Corporation. Era o clădire modernă din sticlă și din metal, cea mai nouă și mai înaltă din East-bridge. Era o remarcă din avion, la sosirea sa. Cam de la trei sferturi din înălțimea clădirii, străluceau în bătaia soarelui cele șapte litere mari de alamă : S A T O M E X.

Nick studie cu grijă literele cu ajutorul unei mici lunete de buzunar, care ar fi putut fi luată drept un stilou, concentrându-și atenția în special asupra suporturilor metalice subțiri care fixau fiecare literă de zidul clădirii. Din când în când își arunca privirea și spre apa care era la o mică distanță, aproape chiar dedesubtul clădirii. Acum știa ce are de făcut și zîmbi satisfăcut. Cei 20.000 de dolari erau ca și în buzunarul lui.

Mai rămânea ceva de făcut fără întirziere. Nick se plecă pe balustrada metalică a cheiului prefăcându-se că privește apa. Rămase așa, nemișcat până ce un curent mai puternic îi smulse pălăria de vară de pe cap. Apoi schiță un gest grăbit, disperat, ca și când ar fi vrut să prindă pălăria purtată de vânt până în apele fluviului. Se întreba acum dacă lui Weston are să-i facă plăcere să audă zgomotul peștilor.

Ca autor de furturi, Nick era unic în felul său. Își creiaze faima prin neobișnuitul isprăvilor sale și mai ales prin furturi de obiecte lipsite de valoare, sau care nu puteau ispiti. Uneori obiectul furtului era extrem de periculos, ca de exemplu acela al

unui tigru dintr-o grădină zoologică. Nu se dădea în lături nici de la lucruri extrem de dificile, aproape de neconceput cum a fost cazul furtului apei dintr-o piscină. Furase lucruri de dimensiuni minuscule — un șoricel de jucărie cu mecanism special — sau de dimensiuni uriașe cum a fost cazul așa numitului șarpe de mare. Toate loviturile lui aveau o trăsătură comună : nu prezentau nici un interes pentru alți specialiști. Dar Nick găsea întotdeauna pe cineva gata să-i ofere 20.000 de dolari sau chiar mai mult, pentru câte o faptă extravagantă. Și doar cu vreo câteva asemenea fapte pe an și fără grija impozitelor, își putea permite să ducă o viață luxoasă într-un orașel de provincie alături de o tinăra cu numele de Gloria. Gloria nu era niciodată dornică să afle scopul scurtelor sale deplasări ocazionale. El o ținea departe de afacerile lui, din care cu greu ar fi putut pricepe ceva.

Dar Nick nu era omul care să se culce pe laurii succeselor trecute. Pentru moment îl interesa un singur lucru : cele trei litere de alamă de la SATOMEX. Nu i-a fost greu să-și procure o salopetă și nici să se cațere până pe acoperișul în formă de terasă al clădirii, pe esafodaajul mobil, folosit pentru curățenia geamurilor.

Doar un paznic, văzându-l cocoțat tocmai sus și-a manifestat curiozitatea de a ști ce căuta acolo.

— Firma și-a pierdut luciul. Am fost angajat s-o curăț.

— Cum așa ? Doar clădirea e construită abia de un an.

— Bine, dar cu umezeala asta de pe malul fluviului, e explicabil.

Apoi Nick coborî până la nivelul litereilor, prefăcându-se că le cercetează spre a a reda luciul. Fiecare din ele era un bloc masiv de alamă de 45 centimetri înălțime, fixat direct pe clădire prin suporturile metalice tubulare, pe care le văzuse de jos. Treaba n-a fost prea grea. Cu ajutorul unei paste speciale și a câtorva picături dintr-un acid foarte puternic, partea superioară a suporturilor metalici a cedat. Apoi în interiorul rămășițelor croșetelor de fixare în formă de U, a introdus niște capsule mici de acid. După o jumătate de oră, acidul a răș complet tot ce rămăsese din suportii literei X făcându-i să dispară. Repetă operația cu litera E și apoi cu litera S. Lustrui apoi bine celelalte litere așa cum îi promisese paznicului și urcă din nou pe acoperiș. După câteva minute, litera X cădea în apele fluviului. După alte trei minute veni rândul literei E și apoi a literei S. Dintr-o firmă de alamă a întreprinderii, nu mai rămăsese decât A T O M.

— Perfect, îi spuse Millings la telefon. Ai lucrat cât se poate de bine, dar vreau să am literele la mine, nu în fundul râului.

— Dar n-am terminat, răspunse Nick. O să le aveți.

— Nu cumva ai deteriorat fațada clădirii ?

— Nimic, nici vorbă !

— Și ai luat literele pe care ți le-am indicat ?

— Fără doar și poate.

Millings oftă ușurat :

— Foarte bine.

Nick nu-și dădu osteneala să-l întrebe la ce-i foloseau monștrii aceia de alamă. Știa că pentru Joseph Millings valorau 20.000 de dolari și asta era singurul lucru ce-l interesa.

Planul era cât se poate de simplu și seara Nick se afla deja pe un vaporas pe care îl închiriasse înainte de a se întuneca. Prevăzuse toate eventualitățile posibile, afară de apariția unei tinere bronzate care sări în iaht chiar în clipa când acesta se desprinsese de chei.

— Noroc ! spuse fata.

— Noroc ! îi răspunse Nick, fără să lase cirna din mină.

Era o tină ră blondă cu ochii albaștri purtând un tricou maron subțire, foarte decolat și niște pantaloni de culoare închisă strâns lipiți de coapse. Dădea impresia unei studente aflate în vacanță, lucru pe care ea de altfel îl confirmă pînă în cele din urmă.

— Mă numesc Cindy Clarck, adăugă ea. În cursul vacanței de vară, lucrez ca reporteră la *Eastbridge Times*. Cauți literele, desigur.

— Literele... ? Care litere.

— Cele care au căzut de pe imobilul Satomex. E un subiect foarte interesant pentru un reportaj. Se pare că ar fi vorba de un furt.

Nick conducea cu prudență iahtul printre curenții apei.

— Un furt ? Dar cine stă să fure așa ceva ? La ce bun ?

— Știi și eu ? Poate ca să rețopească alama, sau să le folosească în vreun chip oarecare. Ai pornit în căutarea lor ?

— S-ar putea.

— Îmi dai voie să te însoțesc ?

— Cred că acum nici nu mai ai încotro.

— Îți mulțumesc. E o treabă bună pentru ziarul la care lucrez vara. Îmi dai voie să-mi aleg singură subiectele. Poate că ai observat că sînt încă studentă.

— Evident.

— Văd că ți-ai luat un costum de ombroască, așa cum poartă plonjorii. Ai de gînd să te arunci în apă după ele ?

— La nevoie...

Ajunsese la un punct unde fluviul făcea un cot, trecînd chiar prin dreptul clădirii Satomex, care apăru în toată splendoarea ei.

— Nu-nțeleg cum poate să-i dea cuiva prin minte să fure așa ceva ! Cu ce scop ?

— Nu știu, n-am idee, răspunse Nick ridicîndu-și ochii spre clădire. Uite ! Cele

patru litere rămase, formează acum cuvîntul ATOM.

— În schimb cele care lipsesc, ar forma SEX, remarcă fata rîzînd cu poftă.

Nick Velvet se aruncă în apă și rămase nevăzut timp de mai mult de zece minute. Cînd reapăru la suprafață, nu fu deloc surprins să vadă un alt vaporas alături de al său și să audă vocea locotenentului Weston, urlînd :

— Hai Velvet, adu-le-ncoace !

Nick urcă pe iahtul său, își trase masca de pe față și zîmbi calm :

— N-am ce-ți face, n-am dat de ele.

— Ce tot îndrugi ?

Polițistul era furios și părea gata să sară de pe vasul său în iahtul lui Nick. Cindy Clark scoase un țipăt de spaimă și se trase îndărăt.

— Nu-ndrug nimic. Dacă vrei să te convingi, vino-ncoace și scotocește pe unde vrei !

— Recunoști că tu le-ai aruncat în apă ?

— Nu recunosc nimic. Dar mi-am spus că dacă reușesc să le găsesc, firma o să mă răsplătească. Dar n-am reușit.

Weston se încruntă și dădu un ordin răstit omului care conducea vasul său.

— Să știi că ne ținem după tine, Nick. Nu ne scapi.

Rămase apoi cîteva clipe tăcut, ca și cînd ar fi reflectat la ceva și i se adresă din nou pe același ton răstit :

— Și cine-i fata aia ?

— O studentă. Lucrează vara pentru ziarul local. Ai grijă să-ți scrie numele corect !

Apoi întoarse vasul și porni spre debater. Cindy Clark îi aruncă o privire speriată și exclamă :

— Erau polițiști !

— Da, în adevăr !

— Și deci tu ai furat literele de pe casă ?

— Ascultă Cindy, mă crezi un hoț ?

Mai tîrziu, în puterea nopții, Nick se îndreptă în grabă cu o mașină pe care o închiriasse pe o străduță întunecoasă, către o altă mașină care îl aștepta undeva într-un loc dosnic. La volan se afla un bărbat brunet, între două vîrste. Cînd îl văzu pe Nick, ochii mici, înfundați în adîncul orbitelor se aprinseră.

— Dumneata ești Nick Velvet ?

Nick recunoscuse vocea pe care o auzise la telefon.

— Încîntat să vă cunosc, domnule Millings, îi răspunse Nick strîngîndu-i mîna.

— Ai adus literele ?

Nick îi întinse un sac cu pete de păcură din interiorul căruia se auzeau niște obiecte de metal lovindu-se între ele.

— Trei litere : S, E și X, conform ordinelor primite.

Joseph Millings foarte grăbit, desfăcu gura sacului și cercetă literele.

— Perfect ! Dar cum le-ai putut scoate din fundul apei ?

Nick zîmbi ușor.

— În zilele noastre, cu bani se poate obține orice. Așa că am închiriat un electromagnet foarte puternic, pe care l-am plasat în carcasa cabinei iahtului, sub linia de plutire. Apoi cînd am ajuns în dreptul locului unde aruncasem literele, am pus în funcțiune electromagnetul, am plonjat și am prins o bucată de fier de fiecare literă. Apoi am înotat pînă sub vas și am fixat bine literele sub electromagnet. În felul ăsta, ele m-au urmat pînă la debarcader. Mai tîrziu, m-am întors și le-am luat.

— Foarte ingenios !

— Deci urmează să-mi plătiți. Au mai fost și niște cheltuieli : chiria iahtului...

— A intervenit... în fine o întîrziere în transferul banilor. Îi vei avea mîine seară.

— Dar ne-nteleseam altfel. Eu mi-am terminat treaba.

— Ai dreptate, dar n-am nici o vină. Dacă te îndoiiești citești de puțin, păstrează literele pînă mîine seară cînd îți dau banii.

Apoi aprinse un chibrit, scoase litera X din sac, o examinează și îl privi pe Nick îmbufnat :

— Uite, urme de cuțit... ai zgîriat metalul.

Nick dădu din umeri nepăsător :

— Din simplă curiozitate. La prețul pe care îl ofereați, credeam că e aur.

— Nu, nu-i decît alamă, răspuse Millings zîmbind. Ia-le cu dumneata și dă-mi mîine după-amiază un telefon, ca să stabilim locul și ora întîlnirii.

— De acord, spuse Nick.

Nu-i făcea nici o plăcere să mai rămînă încă o zi în Eastbridge, dar n-avea încotro. Înveli sacul cu grijă într-o pătură și îl puse în portbagajul din spatele mașinii. Apoi se înapoie la hotel.

Cineva bătu la ușă și îl trezi. Era încă somnoros după o noapte agitată, în care se culcase tîrziu. Se uită la ceas : nouă și... tocmai ora la care își propusese să facă o mică plimbare.

— Cine-i ?

— Weston. Deschide, Nick !

Nick trase zăvorul și deschise.

— Ai venit să mă arestezi ?

— Încă nu, răspuse Weston intrînd în cameră. Adusese cu el o cutie mare de carton, de formă pătrată.

Nick se așeză liniștit pe pat și întinse mîna ca să ia o țigară de pe noptieră.

— Deci o simplă vizită de curtoazie.

— Să fim serioși, Nick ! Știu că tu ai furat literele de la firma Satomex. E o ispravă în genul tău și te identifică fără doar și poate. Numai tu puteai să faci una ca asta. Și nu mă las pînă nu te pun sub grație. Aș fi putut veni înarmat cu un ordin de percheziție, dar știu că nu ești atît de prost ca să le ții aici.

— Dar de ce nu stai să judeci un pic domnule locotenent ? Literele alea nu valorează decît vreo cîteva dolari fiecare. Cum

poți să mă învinuiești de o asemenea găinărie ?

— Deci recunoști că le-ai furat.

— Nicidecum ! Spuneam numai că n-au aproape nici o valoare.

— Cunoște genul tău de lucru, Nick. Ele au pentru cineva o valoare enormă și ești plătit gras pentru asta.

Nick Velvet se mărgini să dea din umeri :

— Dacă asta-i tot ce ai să-mi spui, pot să mă-mbrac. Vreau să iau puțin aer.

Weston deschise cutia pătrată :

— Se vorbește că ți-ai pierdut pălăria în apele fluviului. M-am gîndit că ți-ar plăcea să ai alta în loc.

Scoase din cutie o pălărie nouă de paie cu o panglică foarte frumoasă.

— Îți mulțumesc foarte mult, spuse Nick zîmbind cu înțeles.

După plecarea lui Weston, Nick cercetă pălăria. De data aceasta, nu era ascuns nici un microfon. De altfel Nick nici nu se aștepta. Charles Weston era un polițist încercat și cunoștea prea bine regulile jocului.

Era o zi frumoasă, însorită. Nick se îndrepta agale spre chei. Nu parcursese decît vreo cîteva sute de metri, cînd Cindy Clark îl ajunse din urmă :

— Minunată zi ! Ce zici ?

— A, din nou dumneata ? Umbli după noutăți ?

— Desigur, doar cu asta mă ocup. Dar dumneata ? Te duci spre râu ca să găsești faimoasele litere ?

— Nici prin cap nu-mi trece. De altfel ziarul vostru n-a scris mare lucru despre afacerea asta.

— Redactorul șef nu acordă mare importanță acestui fapt. Nu poate crede că cineva ar fi în stare să săvîrșească un furt atît de stupid. E convins că literele nu erau bine fixate și că s-au desprins singure.

— Și firma ce spune ?

— Cei de la Satomex ? Îi interesează desigur, dar nu se frămîntă peste măsură. În fond, înlocuirea literelor e o treabă simplă, necostisitoare. S-ar putea să fie chiar o simplă farsă a vreunui student și nu e de mirare dacă literele SEX vor apare mai tîrziu în vreun cămin sau în sediul vreunei asociații studențești.

Acum puteau vedea imobilul dominînd toate clădirile de pe malul fluviului. Și spre marea surpriză a lui Nick, pe chei, la mică distanță de clădire, se afla Joe Millings, bărbatul care îi solicitase serviciile. Cu ajutorul unei mici camere de filmat, avocatul prindea imaginea rîului, a clădirii Satomex și a celor din jur. În fața clădirii societății stătea un om grav cam de vîrstă lui Millings și cu un început de chelie. Purta un impermeabil de culoare deschisă. Închis la toți nasturii și făcea din cînd în cînd cite un gest studiat. Nick se întrebă

dacă nu era cumva domnul Mota, asociatul domnului Millings.

— Uite ! spuse fata, cineva ia fotografii.

— Nu fotografii, ci un film.

Nick o trase pe fată îndărăt și dispărură amândoi înaintea de a fi observați. Dacă bărbatul care se lăsa filmat era asociatul lui Millings de la biroul juridic, la ce putea folosi toată acea punere în scenă ? Nick era foarte intrigat. Nu putea pricepe nici de ce omul din fața imobilului purta un impermeabil pe o vreme atât de călduroasă și atât de însorită. Și în special, de ce un impermeabil de damă ?

Rătăciră împreună mai mult timp pe malul râului. Lui Nick îi făcea plăcere tovarășia fetei. La un moment dat, ea exclamă :

— Ce multe vapoare !

— Da, s-ar zice că toți cei de-aici au vaporul lor.

— Cei bogați !

Fata aruncă o pietricică în apă și adăugă apoi ca pentru sine :

— În fond, de la asemenea oameni nu e nici un păcat să furi câte ceva.

— Văd că tot te mai preocupă reportajul.

— Și da și nu ! Mai rămâi mult aici ?

— Da, destul. Deseară aș ține mult să te văd. Trebuie să mă întâlnesc cu cineva.

De-abia se înserase, când Nick Velvet intra prin ușa mare cu geam, în salonașul din locuința lui Joseph Millings. Cindy Clark îl aștepta în mașină. Știa că nu va rămâne mult acolo. Millings era instalat într-un fotoliu în fața bărbatului cu început de chelie care pozase în filmul făcut dimineața.

— A, spuse Millings, presupun că vii pentru bani.

— Presupuneți exact. Domnul este asociatul dumneavoastră ?

— Da, avem împreună un cabinet juridic.

Nick desfăcu sacul cu pete de păcură, scoase cele trei litere de alamă și le puse pe masă.

— Și acum, banii vă rog !

— Și ce-ați zice dacă v-am spune că nu mai avem nevoie de ele ? spuse Millings.

— Nu v-aș sfătui. Eu vi le-am adus așa cum ne-am înțeles.

— Dă-i banii ! spuse Mota. El s-a ținut de cuvânt.

Nick zîmbi.

— Ascultați-l pe colegul dumneavoastră ! Dați-mi banii !

— Și nu ne-am putea înțelege pentru jumătate ?

Nick luă cu indiferență una din literele de pe masă : pe X, a cărui formă îi plăcea mai mult.

— Ascultați-mă un pic ! Vreau să vă spun o poveste despre doi escroci foarte influenți care se hotărâseră să se îmbogățească.

— Cum... ? Ce spui ? izbucni Mota.

— Mai nimic, răspunse Nick tăindu-și vorba cu un gest. Deci, ascultați-mă ! S-a întâmplat ca acești doi escroci să fie avocați și să afle de existența unui om de undeva de departe... de la celălalt capăt al țării sau poate chiar de peste ocean. Un om foarte bogat dornic să-și investească averea într-o întreprindere americană de mare anvergură, eventual o firmă de produse electronice. Fiind avocați, celor doi le-a fost ușor să creeze o societate fictivă, să ticluiască niște documente false de constituire, să facă niște imprimate cu antet, niște cărți de vizită și alte asemenea nimicuri.

Mota sări din nou furios :

— Aiurezi !

— Credeți ? Cei doi nu se puteau folosi de numele unei firme existente, fiindcă proprietarii reali ar fi fost identificați foarte ușor. Pe de altă parte, în orașul lor se află un edificiu modern, cel mai elegant cel mai mare și cel mai nou, a cărui firmă le sugera ideea de a-și confecționa ultima dovadă a autenticității afacerii proiectate. În fond poate că au avut această idee încă de la început. Această clădire urma să devină sediul imaginat a ceva cum ar fi Mota Electronics.

— Acum o faci pe ghicitorul, spuse Millings încruntat.

— Nici de cum ! Cei doi aveau nevoie de o probă finală, tangibilă, cum ar fi un imobil. O fotografie n-ar fi fost suficient de convingătoare, fiindcă putea fi ușor trucată. Dar un film, o secvență de cinci minute e imposibil de trucat, mai ales când domnul Mota însuși pozează în fața clădirii proprii sale firme și gesticulează grav.

Nick se opri o clipă și își privi interlocutorii uluiți.

— Dar cum să obții o asemenea probă ? Simplu, dar ingenios. Acest mare edificiu impresionant aparține societății Satomex Corporation al cărei nume SATOMEX se desfășoară larg în enorme litere de tipar pe unul din pereți. Dacă se scoate S. E și X, ce mai rămâne ?

— ATOM, mormăi Millings ca pentru el.

— ATOM, în litere de tipar. Și văzut într-o oglindă, sau într-un film cu imaginea inversă, acest cuvânt apare ca MOTA. Secvența putea fi turnată și apoi se trimitea capitalistului o copie inversată. Mai exista totuși o dificultate : nasturii de la haină, într-o imagine inversată îl dădeau de gol pe ilustrul personaj care poza în fața imobilului proprietatea societății fantomă. Și de aceea a îmbrăcat impermeabilul de damă cu nasturii pe stînga, care să apară la locul lor în copie inversată. Și... să vă mai spun...

— Ajunge ! Dă-i banii o dată ! reuși Mota să îngaima gîfîind.

Joseph Millings se sili să zîmbească atunci cînd scoase pachetul cu bani din sertarul biroului.

— Domnule Velvet, dumneavoastră nu sînteți doar un infractor obișnuit. Aveți un spirit de polițist rafinat. Ați înțeles de ce nu mai avem nevoie de literele astea de alamă. Ne interesa doar dispariția lor... și certitudinea că vor fi scoase din fundul apei înainte de a fi recuperate și repuse la loc de către cei de la Satomex, pentru ca astfel să avem timp să turnăm micul nostru film. Asupra unui singur detaliu v-ați înșelat: Mota Corporation se ocupă — ca să mă exprim astfel — nu cu produse electronice, ci cu produse farmaceutice. Dar asta îl interesează prea puțin pe furnizorul nostru de fonduri.

Nick Velvet băgă banii în buzunar și se înclină ușor:

— A fost o adevărată plăcere să lucrez cu dumneavoastră, domnilor.

Nick se îndreptă în grabă spre locul unde lăsase mașina. Cindy îl aștepta liniștită înăuntru.

— Să dăm cărțile pe față, Cindy! Cheamă-l pe Weston!

— Pe cine?

— Pe locotenentul Weston. Știu că lucrezi pentru el.

Ea era pe punctul de a protesta, cînd Weston apărură ca din pămînt, în spatele lui Nick.

— Nu mai are nici un rost, Cindy. Acum ne-a picat în mină. Nu ne-a scăpat nici un cuvînt, Nick din toată diseuția voastră. Și am auzit și conversația de aseară cu Millings, cînd ai vrut să-i dai literele.

— Știu, zise Nick, vîrînd microfonul sub nasul lui Weston. Era sub reverul hainei. L-ai strecurat acolo la restaurant cînd ai pus mina pe umărul meu... în timp ce unul din oamenii dumitale plasa un altul

sub panglica pălăriei de la garderobă. Gă-sindu-l pe cel de-al doilea, n-am mai scototit necesar să-l mai caut și pe primul. Un foarte abil truc de polițist, n-am ce zice! Dar cu fata asta ai cam exagerat. Cînd am văzut-o că-mi iese în cale pentru a doua oară am scototit din nou peste tot. L-am găsit abia în seara asta, dar era prea tirziu.

— Deci știai că ascultam.

— Acum, la ultima convorbire, da. Poți să mă arestezi pentru un furtișag mărunț mai ales dacă Satomex stăruie. Dar gîndește-te că ți-am dat pe mină o escrocherie de mari proporții. Cînd am spus cele ce am spus, știam că ne auzi pe toți. Dacă mă arestezi ei vor fi destul de prudenți ca să abandoneze proiectul de escrocherie. Și ce probe vei mai avea împotriva lor în afară de cele culese cu instrumente electronice? Știi prea bine doar, că asemenea procedee nu sînt privite cu ochi buni de instanțe la ora actuală.

Polițistul șovăia:

— Și-ai vrea să te las să pleci și cu banii?

— Păi sînt ai mei. Nu cumva oi fi vîrînd să le dai înapoi lor?

— Nici ție, nici lor. Uiți ai cui sînt banii. Dă-i încoia! Și gîndește-te bine Nick! Lasă-te de prostii că n-o termini bine! Ai stofă de detectiv și-ai putea face lucruri frumoase. Și-acum, cară-te!

— Bine, îți promit, răspunse Nick urcîndu-se grăbit în mașină de teamă ca nu cumva Weston să se răzgîndească.

Acesta însă, se apropie de mașină și se sprijini de portieră.

— Încă un lucru Nick! Cum ai ghicit că fata asta lucrează pentru mine?

— Simplu ca bună ziua. Cum era să fie reporteră, dacă nici nu m-a întrebat cum mă cheamă?

În românește de N. PROTOPODESCU

* * *

*E-un blind amurg, amurg în mozaic,
Amurgul pogorît aproape ca o spumă,
Pe-un fir de vaiet, pe-unul de nimic,
Amurgul blind, amurgul ca o glumă.*

*E-un blind nimic, aproape un amurg
Și vaietele vin, se duc și-afumă
Un suflet-două. Și apoi se scurg
Pe iarba veștedă și se transformă-n
brumă.*

*E-o iarbă veștedă, aproape un pelin,
O iarbă veștejită ca o gloabă,
Pe iarba veștedă amurguri vin
Și se transformă-n brumă fără de grabă.*

*Nu-i nici o grabă, e un blind amurg,
Amurgul pogorît aproape ca o spumă,
Un blind amurg, din care-amurguri,
Amurguri vesele, aproape ca o glumă.*

LEONIDA TEODORESCU

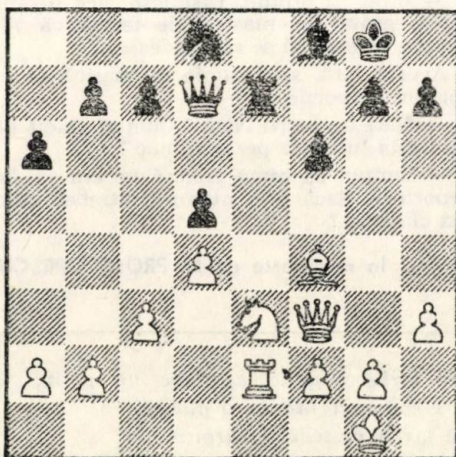
SAH

Asupra milenarului joc al minții, despre care s-au scris nemăsurabile tone de hirtie, s-a aplecat adeseori și scriitorul Mihail Sadoveanu, care, iubindu-l nespus, l-a slujit din inimă cu nestrămutată credință toată viața, formulându-i în 1927 o definiție ce-a rămas celebră: „O partidă de șah este unică, dezvoltându-se ca un organism aparte, din elemente cunoscute, însă totdeauna altfel în succesiunea și combinațiile lor. Acest lucru singur este important cit un fenomen. Și când dezvoltarea partidei are în ea ordine, cugetare și plan, atunci șahul devine problemă și artă în același timp, oferind o fină plăcere intelectuală”.

Cît de veridică a fost formularea marelui nostru cărturar, ne-o demonstrează, după peste o jumătate de secol, doi campioni mondiali „en titre”, unul la seniori și celălalt la juniori.

APĂRAREA RUSĂ. G. Kasparov — A. Karpov, Moscova, 1981.

1. e4 e5 2. Cf3 Cf6 3. C : e5 d6 4. Cf3 C : e4 5. d4 Ne7 6. Nd3 d5 7. 0—0 Ce6 8. Tel Nf5 9. Cbd2 (9. Ce3 ! ? ; 9. a3 ! ?) Cd2 10. Dd2 Nd3 11. Dd3 0—0 12. c3 Dd7 13. Nf4 a6 ! ?

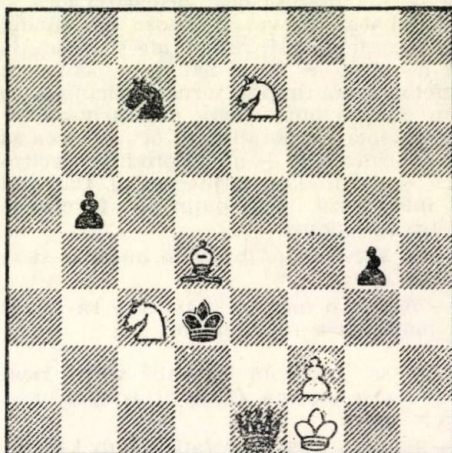

(O nouitate ; se joacă Tfe8) 14. Te3 Tae8 15. Tae1 Nd8 ! ? 16. h3 Te3 17. Te3 f6 ! ? (Controlează e5 și g5) 18. Te2 Tf7 19. Cd2 ! ? Ne7 20. Cf1 Nf8 21. Df3 Te7 22. Ce3 Cd8 (Vezi diagrama) 23. N : c7 ! (Un sacrificiu care tinde să dezechilibreze poziția negrului) D : e7 24. C : d5 Dd6 25. C : e7 N : e7 26. De4 Nf8 ! ? 27. De3 ? ! (După 27. c4 b6 28. d5 albul stă mai bine) g6 28. a4 Rg7 29. b4 Dc7 30. Te3 Cf7 31. De6 Dd8 32. a5 h5 33. De4 Dd7 24. De6 Dd8 35. Rf1 Ch6 !

36. g4 ? ! (36. De4 Dd7 37. c4 ! ?) hg4 37. hg4 Cf7 38. Re2 Cg5 39. Db6 Dd7 40. Rd3 Nd6 41. Rc2 remiză.

Recunoașteți că a avut dreptate „bădița Mihai” ?

Să-l corectăm pe autor !

La această remarcabilă problemă cu mat în 3 mutări a maestrului român Gh. Goșman, un dezlegător perseverent a descoperit o dublă soluție. Puteți să o găsiți și Dvs. stimate cititor ? Intenția autorului a fost : 1. Ce6 ! Rc4 2. De2 Rb3 3. Da2 mat ; 1...Rc2 2. Db1 Rd2 3. Ce4 mat. Care este a doua soluție ?

Știați că...

...de la prima carte de șah tipărită în Spania la 1497 de către Lucena și pînă în zilele noastre se apreciază că în întreaga lume s-a trecut peste cifra de 30.000 de titluri, din care țara noastră are o modestă contribuție de 51 de lucrări ? De remarcant însă că 41 de cărți românești dedicate șahului au fost editate după 1945.

...cea mai mare bibliotecă șahistă din lume este „Cleveland Public Library” din S.U.A. care a acumulat pînă în 1980 circa 21.000 de volume ?

C. ȘTEFANIU

LECTURĂ (Biverb : 7,6)

$$8 : 4 = \frac{r}{d}$$

ARGHEZIANĂ

(Triplu acrostih)

*Oftam de-o noapte, așteptînd durut...
La răsărit, o geană de vâpaie
atinse fața lacului tăcut
ca un cuțit ce cobora s-o taie.*

*Ulmii din parc foșneau adormitor,
s-a furișat un graur să-i aline.
— Tu unde ești, o chip amăgitor,
al liniștii care-a fugit din mine ?...*

G. RUICANU

Descifrînd acrostihul propus, aflați titlurile a trei poezii argheziene, cuprinse în volumele „Hore”, „Flori de mucigai” și „Cuvinte potrivite”.

UN CÎNTEC PENTRU ȚARĂ

*Vestitul bard, la masa lui de scris,
a plămuit o unică poemă,
o perlă despre un tărîm de vis
c-un snop de spice aurit în stemă.*

*În țara lui cu oameni drepti și puri,
din Putna pînă-n Dunărea cea mare,
neînfriecat stă fagul în păduri,
chiar cînd urgia tună-n depărtare.*

*Bunice de argint, cu furca-n brîu,
înșiră-n basme atice cuvinte,
iar fete cu coșița ca de grîu
și șorful conabiu, le-or ține minte.*

CRINA GURIDEANU

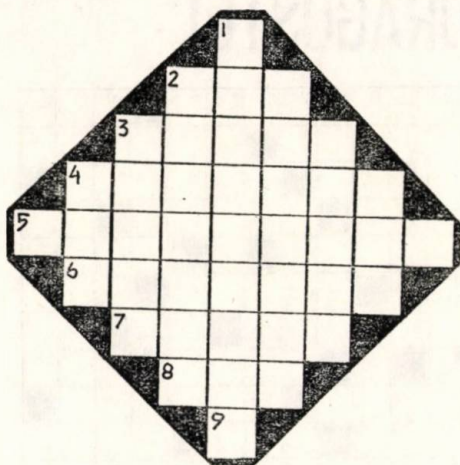
Anagramînd cite un anume cuvînt din fiecare vers (ba chiar în versul al optulea veți anagrama două cuvinte !) se vor afla numele a 13 scriitori români contemporani (4, 5, 5, 5, 4, 5, 5, 5, 4, 6, 5, 6, 7)

Adunare cifrată

**SETEA +
ADELA
ROMANE**

Înlocuind literele prin cifre, veți obține o operație corectă.

ROMB

ORIZONTAL : 1) Creangă. 2) „După...”, nuvelă de Tolstoi. 3) Poezie de Cicerone Theodorescu. 4) Dramaturg român contemporan (1913—1979). 5) Scriitor român, dramaturg, prozator și publicist (1852—1912). 6) Poezie de Al. Vlahuță. 7) „...negre”, volum de versuri de Tudor Arghezi. 8) Bere în patria lui Shakespeare. 9) Eminescu.

VERTICAL : la fel

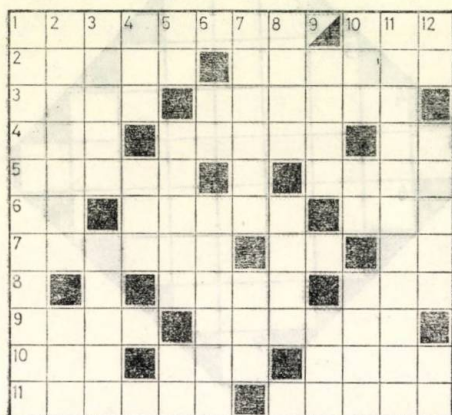
Adunare cifrată

**LICHT +
MEHR
LICHT
GOETHE**

Înlocuind literele prin cifre corespunzătoare, veți obține o adunare corectă.

POEZIA DRAGOSTEI

ORIZONTAL : 1) „Cel dintâi mare poet al noii renașteri românești“, din a cărui creație amintim volumele „Sensul iubirii“ și „O viziune a sentimentelor“ (Nichita) — Poezie în care Victor Tulbure afirmă despre ființa iubită că : „...Numele adesea ți l-am șoptit la flori, / La păsări și izvoare, la fulgere și nori, / Ca un ecou în mine strigat de mii de ori“. 2) Autorul unui „Poem de dragoste“ (vol. „Coloană în amiază“ ; Ion) — „...Te iubesc atât de mult ! / Ale tale doruri toate, / Numai eu știu să le-auscult“ sînt versuri din această poezie de Mihai Eminescu (2 cuv.). 3) „...E un lung / Prilej pentru durere ; / Căci mii de lacrimi nu-i ajung / Și tot mai multe cere“ (M. Eminescu) — Poet sovietic rus (1895—1925), autorul poeziilor „Scumpa mea, te-azăză lîngă mine“ și „Sărută-mă mereu“. 4) Rîu în Camerun — Poet român (1935—1956) considerat un model al adolescentului genial, cîntărețul regretat al „Primelor iubiri“ (Nicolae) — Ana Blandiana. 5) A șovăi — Corabie legendară. 6) Sud-est — „...magna“, volum de versuri din opera lui Nichita Stănescu — A scris ciclul de poezii „Iubire“ (George Demetru). 7) Poet român (1891—1945), căruia îi aparține poezia „Dor“ (vol. „Limpezimi“ ; Ion) — „...marea mea iubire“, poezie de Veronica Porumbacu (vol. „Întreg și parte“) — Suride puțin ! 8) A vedea — Rîu în U.R.S.S. 9) Titlul unei poezii eminesciene de dragoste — Dascălul de poetică al lui Dante (1220—1295). 10) Fluviu european — Rîu în Noua Guinee — Tară. 11) Imensă — „Iubind în...“, titlul unei alte poezii eminesciene de dragoste.

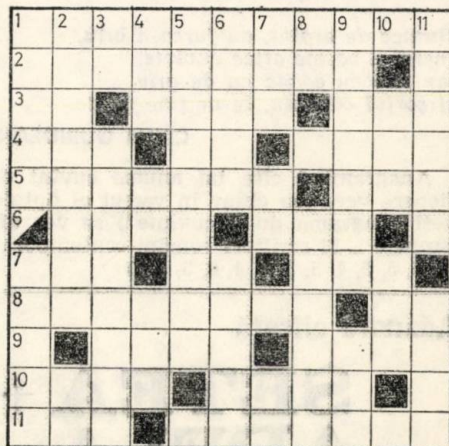
VERTICAL : 1) Cel mai mare dramaturg și poet al Renașterii engleze (1564—1616), care a afirmat că iubirea „...n-o schimbă

ani și n-o clintesc măcar / Tăișurile clipeilor fatale“ (Sonet CXVI). 2) Inspirat autor a „Patruzeci și șase poezii de dragoste“ (Gheorghe) — „...balconul iubitei“, poezie de Cezar Baltag. 3) A ameți cu un miros îmbătător — Poet finlandez (1878—1923), autorul unor „Cîntece pentru Helka“. 4) Lac în Olanda — Scop. 5) Dînsa — Capitala Boliviei (2 cuv.) — Antemeridian (abr.). 6) Într-un ceas ! — Patria lui Dante și Petrarca. 7) Poezia „Dragoste învrăjbită“ aparține acestui poet român (1866—1918) și a fost inclusă în volumul „Fire de tort“ (George) — Poet clujean, autor al poeziei „Iubire fără limită“ (vol. „Turn cu ceas“). 8) Oraș în U.R.S.S. — „...de fragedă“, poezie de Mihai Eminescu. 9) Fluviu în Spania — Fiord în Islanda. 10) Insulă în Oceanul Pacific — Radu Petrescu — Prefix cu sensul „contra, împotriva“. 11) Autoarea „Sonetelor iubirii împlinite“, în număr de cinci, din volumul „Disciplina harfei“ (2 cuv.). 12) Posezi — „Între două priviri“ și „Numele tău“ sînt două din poeziile sale (vol. „Metamorfoze“ ; Maria) — Tudor Arghezi.

Dicționar : KOM, ASS, AIU, LEINO, NER, UREI, ANSA, ISA, AMI.

ADAM STOICA

DEFINITE DE... GEO DUMITRESCU

ORIZONTAL : 1) Cioburi-grămezi strălucitoare de toate culorile. 2) Să vă faceți podoabe, brățări, coliere. 3) Era semnul plecării — Și eu ziceam oare și tu spuneai însă și el zicea una-alta — Această inimă neprielnică. 4) Obișnuitele strigăte mici de

uimire umană (sing.) — În plin exod! — Ceva ce ar putea să semene a ideal. 5) Unde se duc oare, unde aleargă? — S-a deschis undeva, în spatele meu. 6) Acest sentiment simplu, uman / as fi vrut să-l mărturisesc cinstit (verb) — Dar ia acest lemn, e drept și e trainic. 7) Micuța Adriana — Un sărut pe sfîrșite! — Ciocîrlie alintată. 8) Aș putea să arăt / cum se-nalță un zid (pl.) — Totul pare să anunțe că marea revoluție a început! 9) Dumnezeu nu mai am, minăstiri nu ridic (pl.) — Miini. Rotunjimi calde spre inimă... 10) Uitați-vă bine la ele: sînt alit de rotunde — Numai din ei coboară ploaia / din aburul lor. 11) Zile din calendarul roman — Seara, în vatra caldă.

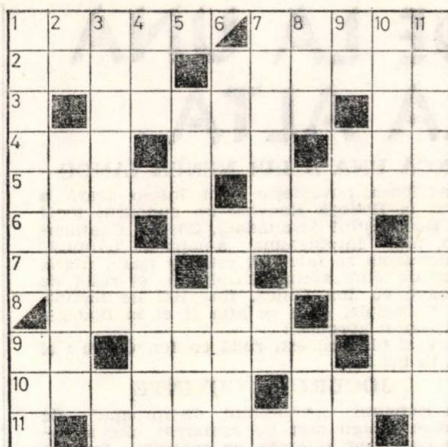
VERTICAL: 1) Erau oamenii viitorului — Valuri de sunete umede. 2) Gîngăni părăsoase cu mii de picioare — Odinioară, cam pe la-nceput! 3) Lene... pe tăcute! — Mă-mpotriveam / din răsputeri, cu viclenie / sfredelitoarei senzații (subst.) 4) Trăia ca o umbră postumă — În fruntea obștii! — Motiv central! 5) Și din Apus, din Miazăzi veniră / umane pulberi, umbre și lumini / cu bine și cu rău mă vremuiră — / pe toate le-am sorbit în rădăcini. 6) Azvîrlea amurgul pe dealuri / lîncede cromolito-grafii de toamnă — Am explorat tăcerile din mine. 7) Trei sferturi de tonă! — Îmi voi încheia, cu ultimul vers, cartea — Sînt sigur că unul din ei eram eu (sing.). 8) Li-niștea s-a strîns / într-un nod — Plante cu suc lăptos. 9) Limpezi, exacte armonii geometrice — Suflînd încet, dă zbor păpădiei suave. 10) Numește-mă simplu: începutul ori dimineața (mit.) — Pentru un veac mai bun sau mai nou. 11) Era un dezastru frumos — Lîngă poarta veche atunci / a căzut strigînd un comunist.

Dicționar: EAC, EOS.

RADU CALOMFIR

DEFINITE DE ȘT. AUG. DOINAȘ

ORIZONTAL: 1) O, magic alfabet / pe care marinarii, luptîndu-se cu largul / îl descifrează — Ca niște reci schelete de mărgean. 2) Aici sau în adîncuri, pe fruntea mea o rază — Voi rămîne mereu lîngă pasărea de curte. 3) Cînd somnul dulce-i frate cu minciuna (pl.) — Orice sărut ajunge cu un capăt! 4) Prozator american (1866—1944), autor al unor „Fabule în argou”, socotite drept cea mai exactă redare a limbii vorbite de americanul de pe stradă (George) — Orișiunde-ați fi, el ploua-va flori pe / creștetul vostru — Celelalte zile se uită mirate. 5) Ce falnică pădure, cu coama răsturnată! — Se referă, în pictură,

la nuanța culorilor. 6) Te va-încerca un ceas cu grea bătaie (pl.) — Mereu, ca instrumentul de suflat, cu cîntec se vor umple (sing.). 7) Cînd obosesc la harpe / lucioșii greieri (sing.) — Erau acolo: animale, rodii / mademuri scoase de sub vechi custodii, / pocale, scuturi, tunici verzi cu fir, / orez roman în vase egiptene, / oglinzi și scolopendre cu antene, / sandale, săbii, nasturi de safir. 8) Brusc, inima-i tresaltă, iar pulsul păduratic / de-odată ia cadența de zbor din pieptul lui — Se lipesc / sute... 9) Se-ntoarce-n vînt, cu coama grea de spume, / ca un rotat, neptunic armăsar — Ce pasăre străină cu plisc aprins de iască / s-a strecurat și zboară printr-un văzduh pierdut? — Domn... neom! 10) O creangă ce se clatină mă minte (pl.) — Zăpada crudă prin copacii uzi. 11) Cu ce fel de grai să rostesc pe deplin / și cui — amușitul elogiu? (pl.)

VERTICAL: 1) Din tot ce este, tot ce nu-i minune / e fără de folos pe-acest pămînt — Îl văd între Săgeată și-ntre Săgetător. 2) Introducere la Odiseea! — Mi-aduc mereu aminte cum din copilărie / rivneam același lucru. 3) Întoarcerea, trăită în vis, a celui drag — Partea din față a monedei! 4) Greutatea rămasă pe cal (pl) — Scoate „sunete ciudate / atît de noi, mereu surprinzătoare / și totuși vechi, mai vechi decît viorile”. 5) Trestia stă ogîndindu-se-n iaz — Iată, anotimpul s-a copt în desert. 6) Localitate în Australia — Atribut al leului. 7) Lumina asta scapără din veci / căci a căzut asupra-mi dintr-un soare — În capul satului! 8) După bi — Pui... din ou — În fața unei mari cortine / pîndit de-un personaj cu mască. 9) Dublat la roco! — Mediu creat de poet în poezia „Five-o’clock” — La capătul lumii! 10) Slăvire — Amintirile mă sculptează-n obraz (inf.). 12) Lumina ta răsare din osul frunții noastre, / chemat de-o nouă zare.

Dicționar: ADE, CUE.

MATEI SCUTARU

DE LA UNA LA ALTA

INCĂ UNA A LUI NENEA IANCU

Bacalbașa povestește cum într-o seară a intrat la Bodega Enache, un cunoscut local din Bucureștiul de altădată, Costică Cantacuzino, mai întotdeauna amețit de băutură. Cantacuzino se fălea că este de neam mare, boier de vișă, spune Bacalbașa, și rudă de aproape cu Ion Ghica, fost Bei de Samos. I.L. Caragiale, care se afla și el în bodegă, cică l-ar fi aprobat :

— Vezi bine că ești rudă cu Ion Ghica : el Bei, tu bei !....

JOCURI DE CUVINTE

În romanul „Anonimul, de-aproape“ de Nicolae Neagu sint de remarcat câteva pasaje care i-ar interesa pe rebușiști. Iată ce scrie, bunăoară, la pagina 15 : „...luă o filă albă și scrie, sus, în majuscule, ca pentru o consultație acordată altcuiva : A.B.—D.I.C. (în „traducere“, Alexandru Balș — Deficit de irigație Coronariană), dar i se păru de rău augur să „abdice“ în fața bolii și tăie prima literă“. Mai departe, în pagina 69 : „Se numește Zenobiu Barbu, semnează Z.B. și nu știe că în tabăra subalternă i se mai spune și ZEBEUL (de la numele armelor fabricate la Brno), dar prin extensie și PUȘCOCI, SI-NEAȚĂ, FLINTĂ.... sau păstrindu-i o singură literă inițială îi spunea ZE-ul, Atotputernicul“, iar în pagina 92 : „...Îl supranumiseră studenții DESDIDEC, articulind particulele inițiale ale celor trei „însușiri“ fundamentale ale cursurilor sale — deslinate, diluate, decolorate“.

PYGMANOLION

„Pygmalion, însuflețind-o pe Galatea, o cheamă alături de el în moarte. Manole, jertfind-o pe Ana, o cheamă alături de el în veșnicie“. Am reprodus aceste cuvinte dintr-un capitol al volumului **Pygmanolion** al criticului și eseistului Ștefan Cazimir, apărut nu de mult la Cartea Românească. Titlul lucrării atrage imediat, mai ales pe rebușiști. Primele trei litere sint tipărite cu roșu (PYG), următoarele cinci, cu negru (MANOL) și ultimele trei din nou cu roșu (ION). Alcătuit din acest cuvânt din Pygmalion și Manole, autorul vrea să atragă de la început atenția cititorului asupra conținutului cărții — o comparație între mitul lui Pygmalion și cel al meșterului Manole. „Și cum întâmplarea a introdus câteva fenomene identice în alcătuirea celor două nume, scrie eseistul, ne putem imagina contragerarea lor într-unul singur, „pedantesc și arhaic“, sub care să se adăpostească și să crească în voie pădurea foșitoare a nenumăratelor simetrii și confluente. Este numele înscris pe coperta acestei cărți“.

NEPOTRIVIRE

Scritorul american **Theodore Dreiser** a scris romanul „Jennie Gerhardt“ în anul 1911. Cel puțin așa este consemnat în pagina 162 a dicționarului „Scriitori străini“. Bănuim că Dreiser a revăzut mai târziu textul cărții, intervenind în unele pagini. Acest lucru ar reieși din faptul că la pagina 206 a ediției române scrie negru pe alb că la Chicago „survoii pietonilor grăbiți făceau ca strada să pară un joc de cuvinte încrucișate“. În orice caz, cuvintele acestea au fost adăugate de scriitor după apariția în lume a cartei lui de cuvinte încrucișate (1913). Sau poate traducătorul român și-a permis să facă o modificare în text, asemuind furnicatul multicolor al străzii cu un careu de vorbe crucișe....

C. MIREA

PERMUTĂRI

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										

ORIZONTAL : 1) A da cu gura — N-are nimic de ascuns. 2) Cu rezervele de hrană la pământ (pl.). 3) Cîntec în strună — Arbore de calitate — Sunete scoase din tubă ! 4) Om la apă — Cîntec de toamnă gri. 5) Pus față în față — Dușul pomilor. 6) Candi-dați la maturitate — Imitație lucrată artistic. 7) Introducere în vorbirea curentă — Marele singuratic, marele anonim. 8) Aduși la un nivel inferior — Antetul hîrtiei ! 9) Cap de muzician ! — Un tip de lasă-mă să te las. 10) Confecție din paie — Te ține sub ocupație. 11) Raportul matematicienilor (pl.) — E o forță în domeniul motoarelor.

VERTICAL : 1) Omul de la recepție — Începutul sfîrșitului ! 2) A se înălța la soare — Amiralul deșertului. 3) Scumpul meu — Mediu ambiant. 4) Dau primele impulsuri mașinilor — Deschizător de drumuri noi. 5) Cui de lemn — Tare neștiutori. 6) A da în presă — Era înainte contra romanilor. 7) Necuprinsul astronomic — Jos în portul dacilor. 8) O forță a naturii — Ceasuri grele. 9) Canea ! — Îi pune pe mulți pe fugă — Impulsionează confruntările la masa verde. 10) Înscriș la categoria pană — Luată din greșeală. 11) Nu opune rezistență — Se măsoară cu alții.

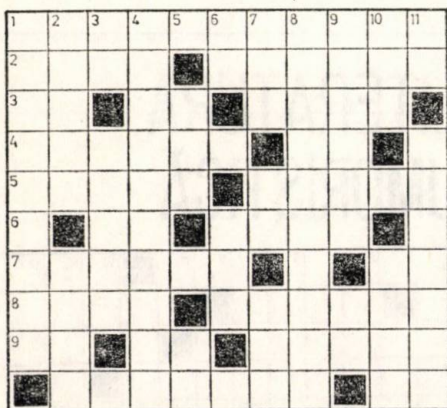
I. PĂTRAȘCU

RIDENDO

ORIZONTAL : 1) Ha, ha, ha... 2) Ris — Ha, ha, ha (pl.) 3) Debut amical ! — Primele la poante ! — Piese de muzică veche. 4) Ha, ha, ha... (pl.) — Comică, în final ! 5) Bune de bățut la cap — Au cap, nu glumă (fem.). 6) Ride înainte ! — Li se fac diferite scene. 7) Ris tare în pădure — Sete ! 8) Ha, ha, ha (nu-i de ris) — Făcută de risul lumii. 9) Le întoarce ! — Rizind la urmă ! — Insuia plutitoare. 10) Asta nu se face de ris, la o adică — La început plinge și la urmă ride !
VERTICAL : 1) Făcută de ris. 2) Zero... —

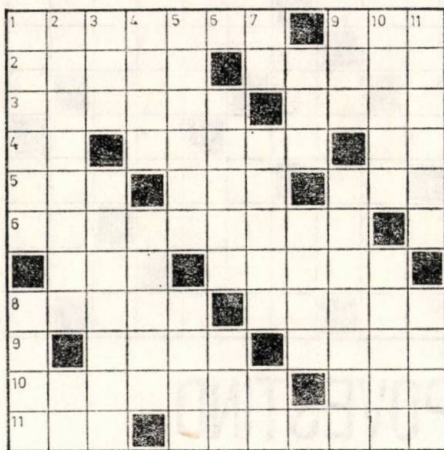

...la zero (pl.). 3) Tenaci ! — Un zîmbet pentru dumneavoastră. 4) Făcut de probă. 5) Umblă cu șmecherii (pl.) — Ride la urmă ! 6) Jocheii 1 și 4 ! — Riu în Elveția. 7) Vîntură-lume (mit.) — Drac gol ! — Figură de motociclist. 8) Hi, hi, hi... 9) Îl umflă risul — Scena din final ! 10) Au rostul lor — Aici e un zumzet general. 11) Veselie în cele din urmă ! — Ha, ha, ha.

Dicționar : ALP.

NICOLAE ROTARU

NUANȚE

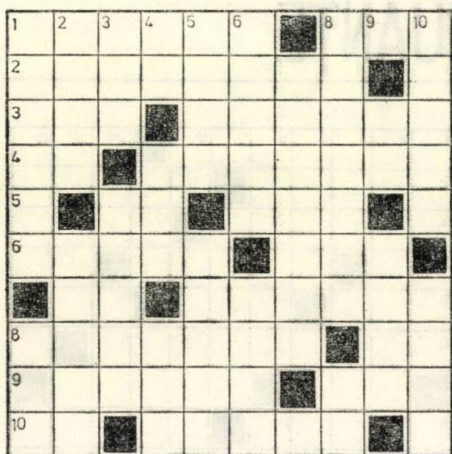

ORIZONTAL : 1) Verde... deschis (fem.) — Veșmint negru, făcut celebru de Pușkin. 2) Crepusculul violet din romanță — Albeață la suprafață (pl.). 3) Unul „Alb“, între Ladoga și Onega, altul „Roșu“ în Carpații noștri — A dat denumirea culorii „frez“ (din limba franceză). 4) Merg și-n pînzele albe — Deficitar la globulele roșii — Roșu pe aripi, negru la coadă ! 5) Negru pentru tipar — Milenar cu cetina tot verde — Suport pentru verdeață. 6) Una în albastru, cu fața albă, cu vinișoare ! 7) Soră cu... Lacul Roșu — Violete mari (9). 8) Cărbunele... negru — A face să roșească. 9) Arme la roze — Pozitivul. 10) Știință negru pe alb (pl.) — Asortată la culoarea costumului (pl.) 11) Oceanul albastru — Negru pe alb, fugitiv.

VERTICAL : 1) Verdeață — Grilă cu ploaie albă sau galbenă. 2) Albul pur — Punct negru sub portativ. 3) Verde care înnește — Omul în alb de la „Crucea Roșie“. 4) Verde de mugur — Galbeni (od). 5) Podoabă albă de la pasărea albă — „Singe albastru“ în Transilvania feudală. 6) Barză albă sau roșie, din continentul negru (pl.) — Localitate în Maroc. 7) Carte în patru culori — Dunărea albastră — Final violet ! 8) Plăci fibro-lemnoase (abr.) — Alcov... mov. 9) Alb și negru — Înroșit. 10) Ca o cireasă neagră — Sclavi. 11) Roșii, vinete... — Produs al materiei cenușii.

Dicționar : TIS, SPAN, ITO.

I. CARAIMAN

POVESTIND COPILOR

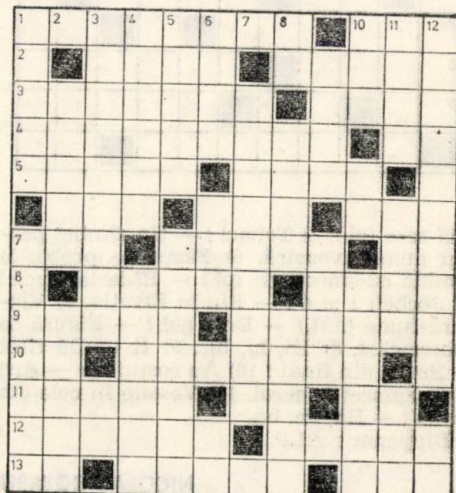
ORIZONTAL : 1) Scriitor, savant și animator al literaturii române (1838—1907), care publică numeroase poezii în revista „Amicul copiilor” între anii 1891—1895, figurind

în același timp, în semn de omagiu, ca președinte al colegiului redacțional al revistei — Coli de hirtie la pachet. 2) File din „jurnalul copilăriei” lui Ion Creangă. 3) Amicul lui Poc dintr-un cunoscut serial de animație — Sint numai ochi și urechi (fem.). 4) Calc ! — Cotidian de mare tiraj, fondat în 1884 la București, sub a cărui egidă apare cea mai populară revistă pentru copii, condusă de Nicolae Batzaria (neart.). 5) Fețe ! — Tragere la țintă. 6) „...Pogonici”, revista celor mici — Parte dintr-o întâlnire sportivă. 7) Alexandru cel mic — Însușirea materialelor apărute în cărți și reviste. 8) „Ion Creangă” din București este profilată pe publicarea cârților pentru copii — Cuprins de milă ! 9) A oferi cititorilor cărțile și revistele care le trebuie — Răsfațat personaj caragialesc, odorul mamiței. 10) Cap de copil ! — „Bucuria copiilor (fig.) stîrnită de „Stan și Bran“.

VERTICAL : 1) Cunoscut personaj impus de revista „Dimineața copiilor”, creație a scriitorului N. Batzaria, care semna Moș Nae — Prescurtarea textului, 2) „...copiilor”, revistă cu o ținută artistică elevată, inițiată și condusă efectiv de Zamfir C. Arbore (neart.) — Difuzează emisiunea de basme „Noapte bună, copii”. 3) Eleganță — Editorul competent al revistei „Lumea copiilor”,

ORIZONTAL : 1) Titlul volumului de schițe satirice aparținând lui Anton Bacalbașa, cit și al săptăminalului umoristico-satiric condus și editat de acesta, între anii 1895—1901 (2 cuv.) — „Vin și...”, catrene și parodii, pe subiecte bahice, de Al. O. Teodoreanu, apărut în 1936. 2) Autorul culegerii „Povestea vorbei”, realizată prin prelucrarea cu umor și înțelepciune a folclorului nostru orășenesc (Anton ; 1796—1854) — Supliment umoristic al revistei „Vatra” apărut în 1895. 3) „...Pătitul”, una din primele comedii umoristico-satirice, scrisă de Pantazi Ghica în 1866 — Orășel în Angola. 4) Unul din cei mai mari artiști literari ai vremurilor, ale cărui creații de moravuri realizează un comic superior, autorul unor memorabile „Schițe” și „Momen'e”, fondator al revistei „Claponul”, foiță hazlie și populară (1852—1912) — Ghimpele satirei. 5) „Migdale...”, versuri umoristice și fanteziste cu care G. Topirceanu pledează pentru claritate, condamnând absurditatea superficială a modernștilor — Scriitor de naționalitate maghiară din țara noastră, autor de proză în care exploatează resurse ale umorului popular („Un pachet de tutun”, „Cireșe tomnatice” etc.). 6) Eroina comediei „Tache, Ianke și Cadîr” de Victor

LITERATURA UMORISTICĂ

între anii 1922—1927 (George). 4) Decan ! — Inspiră și girează revistele pentru copii și tineret — Sarcină, povară. 5) Hidrocarbură — Pene. 6) Distrat (pop.) — Stînjel. 7) „Start spre viitor“, „Luminița“, „Cuteză-torii“ (sing.). 8) Copiii, așa cum sînt ei — Cuget ! 9) Cuter ! — Face muzică în trei. 10) Toate ziarele și revistele, luate la un loc — Cititor al revistei „Cutezători“.

Dicționar : TAR, UITIT.

GEORGE MAGHERU

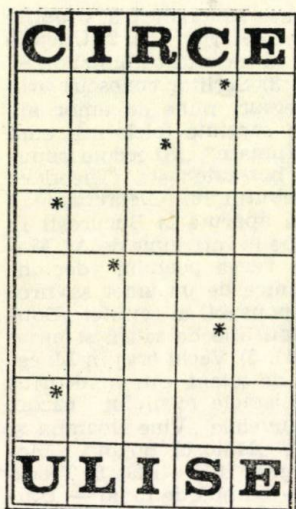

Ion Popa, autor printre altele și a pieselor satirice „Acord familial“ — Etcetera (abr.) — Localitate în insula Vitu-Levu. 7) Curent (abr.) — Autorul schițelor satirice „Uluitoarea dispariție a unui cap liniștit“ și al volumului „Numărați pînă la unu“, proză miniaturală plină de umor, ridicînd cotidianul la valoare metaforică (Vasile ; n. 1931) — Radu Neagu. 8) „La... albastră“, unul din volumele apreciatului umorist Ion Băieșu — Comună în jud. Harghita. 9) Vechea Grece — Umorist rafinat, autorul volumului „Ultimele schițe umoristice“, prodigios colaborator la revistele vremii : „Moftul român“, „Hazel“, „Moș Teacă“ etc. (1859—1920). 10) Alexandru Odobescu — „Urzica“, publicație de satiră și umor, care apare la București începînd din anul 1949. 11) Sat în jud. Sălaj — Natriu — Țese ! 12) Elenă — Lup de mare. 13) Abis ! — „...cu bucluc“, roman de Ion Marin Iovescu, scriitor pe care E. Lovinescu îl numește „Creangă al Munteniei“ pentru modul savuros în care folosește lexicul popular, pentru glumele și umorul său — Huța. VERTICAL : 1) „...pe obraz“ sau „Hai să ridem“, farsă de Matei Millo (1862) — Po-vestitor (1839—1899), observator ironic al naturii umane, autor printre altele al unei

proze de exploatare umoristică a situațiilor („Amintiri din copilărie“ ș.a.). 2) Unealtă folosită de zidari la cărătul cărămizilor — Fluviu în Franța. 3) Scriitor cunoscut prin prelucrarea în versuri pline de umor ale unor anecdote de sorginte folclorică, cum ar fi „Anecdote afumate“, „Anecdote populare“, „Anecdote botezate“ etc. (Theodor ; 1856—1929) — Debutul lui Delavrancea ! 4) Gazetă satirică apărută la București în 1880, scrisă aproape în întregime de Al. Macedonski, în care verva poetului declanșează efecte polemice de un umor savuros — Redactorul responsabil al revistei „Bondarul“, prima publicație de satiră și umor din Moldova (1861). 5) Vechi oraș în Macedonia — Umorist de talent, care a surprins cu vervă automatismele mediului cazan, prin schițele și nuvelele „Vine Doamna și Domnul general“, „Maiorul Boțan“, „Moș Belea“ ș.a. (Gheorghe ; 1871—1949). 6) Trecătoare în Sahara — Lampă de radio — Unitate de timp. 7) „Năzdrăvăniile lui...“ Hogeă — culese și versificate de Anton Pann, anecdote gravitînd în jurul acestui personaj binecunoscut din folclorul balcanic. 8) Ana Huțanu — Autorul volumului „Aporife“ (schițe, nuvele, romane și alte parodii), apărut în 1975 (Remus ; n. 1923) — A elimina gazele arse dintr-un motor cu explozie. 9) Cetate legendară — Înalt (pop.). 10) „Epigramaști români de ieri și de...“, antologie de epigrame de la origini pînă în contemporaneitate, apărută sub îngrijirea lui N. Crevedia în 1974 — „...cumsecade“ (sing.) de Al. Cazaban, nuvele și schițe de factură umoristico-satirică, vizînd existența politicianilor, negustorilor și a micilor funcționari — „...la domiciliu“, culegere de scenete umoristice (1944) aparținînd lui Tudor Mușatescu, un virtuoz al replicii umoristice, atît în proza și piesele sale, cît și în „mușatisme“, panseuri ironico-sarcastice. 11) „Zdrulă și...“, roman de Ionel Teodoreanu, creație grotescă în care autorul descrie peripețiile acestui cuplu, parodiînd într-o oarecare măsură celebra pereche Păcală și Tindală a lui P. Dulfu — Denotă strălucirea la un examen — „Gura...“ (neart.), revistă satirică scoasă la Pesta în 1867 de Iosif Vulcan, mutată în 1871 la Arad și ulterior la Gherla, continuatoare a revistei „Umoristul“. 12) Reprezentant de frunte al literaturii noastre, ale căruia creații au intrat în tezaurul literaturii clasice și din care nu lipsesc creațiile umoristice, cum ar fi „Harță Răzășul“, „Sînziana și Pepelea“, „Cînticele vesele“, „Iorgu de la Sadagura“ etc. (1821—1890) — Tudor Arghezi.

Dicționar : BIHE, MBA, ATID, NADIȘ, ENIGE, ANAI, EAB, ABET.

MIRCEA MĂRDĂRESCU

Cum a reușit Ulise să scape din mrejele prea frumoasei vrăjitoare Circe? /schimbînd de fiecare dată litera din pătrățelul cu steluță/.

O FĂRÎMĂ DE RĂCOARE

(Enigmă : 5 litere)

*E-o fărîmă de răcoare
Și cînd dă de soare, moare..
De-aia cînd îi vine bine,
O ia fuga după mine !*

FRICOSUL

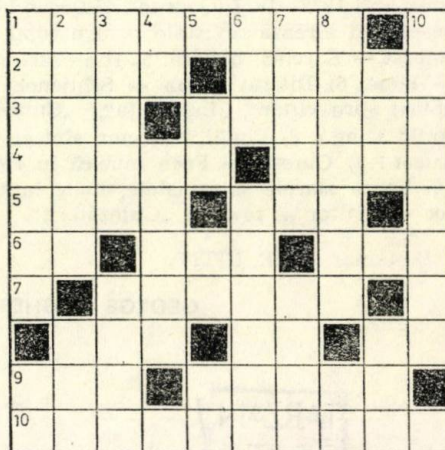
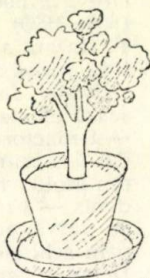
(Șaradă : 3+4=7)

*Banul vechi de aur
Strîns în pumn îl ține.
Stă în jeț moșneagul,
Nu se simte bine.*

*Or să vină hoții,
Cui să-i dea de știre ?
Tremură tot timpul
Laș, fricos din fire...*

MIRCEA IORDACHE

FLORI, FLORI

ORIZONTAL : 1) Floarea-soarelui. 2) Floarea-păsărilor — Floarea-de-ochi. 3) Tulpina unui vișin ! — Floarea-frumoasă (pl.) 4) Barba-împăratului (pop.) — Arbore cu flori verzui-roșietice. 5) Floarea ochilor — Localitate în Franța. 6) Înfloriți la urmă ! — Florile acestui copac, puternic parfumate, sînt întrebuințate în farmacie — Animal cu floare-n gură. 7) Floarea finului (pl.). 8) Floare roșie — Apare un lotus !... — ...și apoi o răsură ! 9) Petrecere cu dans — Floare albă cu frunze dințate. 10) Floarea toamnei.

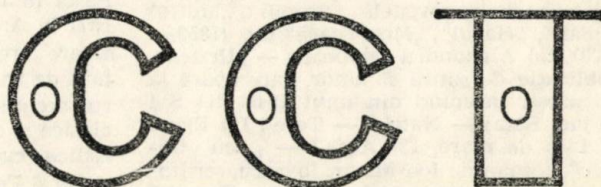
VERTICAL : 1) Floarea stupilor — Bec ! 2) Ghiocel (pl.) — Pom fructifer cu flori albe. 3) Vești — A se lăuda. 4) Asia ! — Răsăritean. 5) Negație — Erbiu — Ochi de lanț. 6) Rîu în URSS — Scaiet cu flori roșii. 7) În floarea vîrstei (masc.) — Produs din firicel de floare-albastră. 8) Coadă șoricelului (pl.) — Neon. 9) Strigăt pentru... boboci — Încărcat primăvara cu flori. 10) Floarea-brunei.

Dicționar : SILUR, CRE, ISA, UTI.

SERGHEI COLOȘENCO

ÎN COLABORARE

(Monoverb : 6—9)

Dezlegările problemelor rebusiste vor apărea în „Pinguin” — supliment al acestui almanah.

EXCURSIE

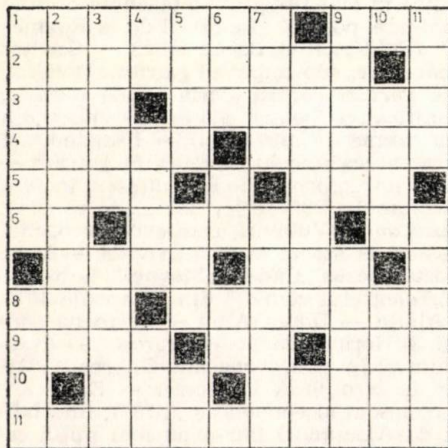
(Ligamente : 8, 5, 6, 5, 6, 5)

Stătuse ploaia ce cădea din cer...
Ne scuturam ca rațele de apă
sub stuful galben, ce foșnea stingher
din puful ud al virfului de-o șchioapă.
Ședeam atît de singuri amîndoi !
N-aș fi sperat o astfel de minune.
Plecaser grupul undeva-n zăvoi —
erai cu mine... Și-a-nceput să tune.
Am alergat, rizînd, sub un castan
cuprinzător, așa, cit o odaie,
și tu ți-ai pus în creștet un turban
uscăt, tot așteptînd a doua ploaie...

C. ANDREI

Aflați, prin ligamentare, numele a trei
poeți și a trei prozatori ai literaturii noastre
contemporane.

UN MINUT DE GÎNDIRE

ORIZONTAL 1) Vas scufundat — Vinovat
nevinovat. 2) Ajutoare pentru copii. 3) Mă-
sură peste măsură — Le mănîncă zilele.
4) Bază de eliberare a biletelor — Poate
acoperi o lipsă. 5) Cîntare cu greutate
(pl.) — Un mod de-a apărea. 6) Nod strîns !
— Scumpul lui mămica — Aici merge și
mia și suta ! 7) Alb și negru — Merge cu
plugușorul. 8) Măsuri luate pe teren — Tip
închis în felul lui. 9) Face banii (dim.) —
Trunchi de brad ! — Sărutat cu mult foc.
10) Centru de răcoritoare ! — Pătură or-
namentată cu flori. 11) Împărăția apelor.
VERTICAL : 1) Bun de luat la bătaie —
Curată ca lumina zilei. 2) Se face cu strîn-

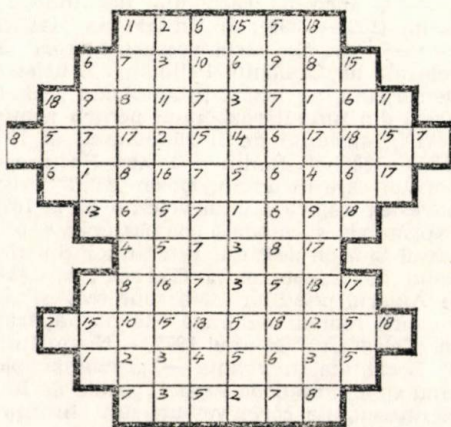
gere de inimă. 3) Supus muierii (pl.) —
Curge apa din ele. 4) După mi — Făcută
de oaie — Un fel de scobitoare. 5) Centru
de lapte — Stofă cu dublă față — Țara de
sus ! 6) Alain Delon-ul nostru — Atac... din
față ! — Fruntea frunții ! 7) Cadru univer-
sitar — Merge la repetiție. 8) E cam pusă pe
frecușuri (pl.) — Dublete pentru filатели !
9) E ceva de groază — Proces verbal de
imputare. 10) Pasăre de vînat — Dat pe
brazdă. 11) Echivalentul unui țol — Cură-
țenie generală.

Dicționar : ROC.

ADRIAN MITU

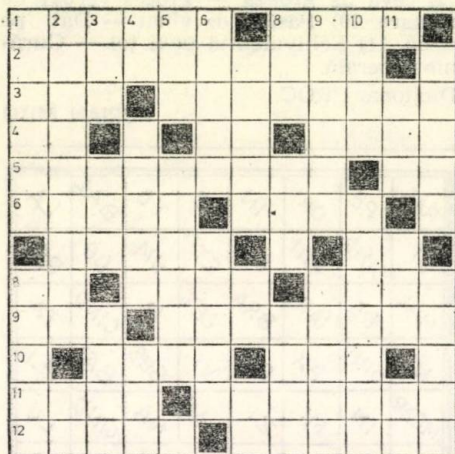

Pornind dintr-un anumit colț în să-
ritura calului de la șah, veți afla patru
versuri precum și titlul poeziei din care
fac parte, aparținînd „Bardului de la
Mircești” cum a fost supranumit poetul
Vasile Alecsandri.

Înlocuind cifrele prin litere, veți afla
pe ultimele două rînduri numele unui
scriitor român/n. 1923/, iar pe celelalte
rînduri citite de sus în jos, titlurile a
cinci dintre cărțile sale.

POEZII INDEPENDENȚEI

ORIZONTAL : 1) Poet român care în 1904 tipărește volumul „Cinzece de vitejie” dedicat istoriei neamului nostru, consacrand numeroase pagini războiului pentru cucerirea independenței, prin poezii ca : „O scrisoare de la Muselim-Selo”, „Povestea căprarului”, „Treii doamne și toți trei” etc (1866—1918) — „...de la Smîrdan”, poezie de Radu Bouréanu, o evocare a trecutului nostru glorios din 1877 (neart.). 2) Poet clasic român, autorul poeziilor „Peneș Curcanel”, „Sergentul”, „Căpitanul Romano”, „Hora de la Plevna” din ciclul „Ostașii noștri”, închinat războiului de independență (1821—1890). 3) Unitate de plasticitate — Poet ale cărui versuri, alături de cele ale lui Orășanu, Pelimon, Scurtescu, Densușianu, au intrat în antologia „Poezia lirică din timpul războiului pentru neafirmare”, întocmită de I. Săndulescu în 1908 (1823—1886). 4) Rădă — Traian Neculce — Scriitor care în amplitud poem „1907” evocă povestea tragică a unui veteran de la 1877, exprimându-și totodată compasiunea și protestul față de destinul veteranilor din războiul de independență (Teodor; n. 1924). 5) Autorul poeziilor „Ora supremă” și „La martirii români de lângă Plevna” apărute în „Telegraful” în anul 1877 — Neam (fig.). 6) Localitate în Franța — „...mamei, plecând spre cîmpul de luptă”, poezie de Ioan Nenișescu, ale cărei versuri sînt inspirate din războiul din 1877. 7) Element secund de compunere savantă, cu sensul de silabă — Radu Negru. 8) Cornel Caraiman — „...războinic”, poezie de N. Predescu, publicată în „Resboiul” din 13 ianuarie 1878, care descrie căderea Plevnei — Autorul

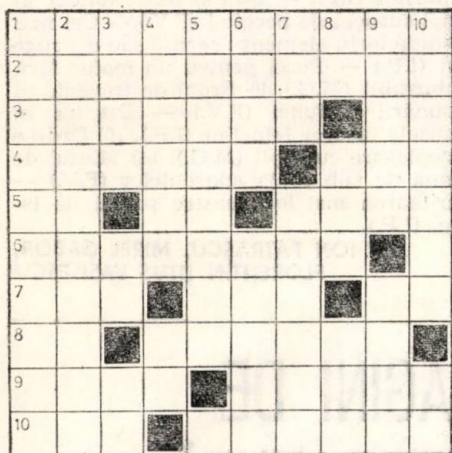
poeziilor „Vom trece !” apărută în „România liberă” și „Oda la resbel dedicată martirilor obscuri ai independenței”, tipărită în broșură aparte, ambele fiind publicate în 1877. 9) Prăjină (reg.) — Autorul poeziei „Oșteanul rănit”, apărută în „Resboiul” din 7 februarie 1878. 10) Riu în R. P. Ungară — Numeral cardinal (fem.). 11) Prenume feminin cu rezonanță... muzicală — Lunar. 12) Scriitor brașovean, autorul unor poezii scrise și publicate în timpul războiului pentru independență, pe care și le-a reunit ulterior în volumul „Harpă și caval” apărut în 1880 — „...Dochiei”, exprimînd năzuința de veacuri a poporului român și prezentată sub forma unui dialog între Dochia și România, în poemul dramatic al lui F. Damé (pl. neart.).

VERTICAL : 1) „Povestea...”, poezie de G. Coșbuc, în care ni se relevă admirabilele însușiri ale ostașilor români (neart.) — Poet contemporan, autorul poeziei „Strămoșii”, rememorare lirică cu o clară finalitate educativă în spirit patriotic, a mărețelor clipe ale lui 1877 (Mihail). 2) Poet, autorul volumului „Poezii” apărut în 1901 și cuprinzînd versuri inspirate din războiul de independență, grupate în ciclul intitulat „Eroice” — În silă ! 3) Piesă de harnașament — Punct culminant — Publicist de origine franceză, stabilit în România, care publică în mai 1877, într-o plachetă de sine stătătoare, poemul „Le réveil de la Roumanie” (Frédéric). 4) Bacău (abr.) — Scriitor român care, sub impulsul patriotic general, scrie versuri pentru gloria oștirii române, semnificative pentru starea de spirit din acea vreme (Constantin) — Pseudonimul literar al scriitorului I. Peltz. 5) Intrare — „Tatăl lui...”, poezie de I. Nenișescu, inclusă în volumul „Pui de lei”. 6) „...de război”, poezie de N. Vulovici, care evocă eroismul ostașilor la atacul asupra Griviței — Poet, autorul poeziei „Căderea Plevnei”, publicată în „Telegraful român” din 10 aprilie 1879. 7) Albită — Udrea Albu — Perioadă istorică. 8) Hormon cortico-suprarenal — Pseudonim al lui C. Dobrogeanu-Gherea — Reduși la zero. 9) A fi necesar — Eroul atît de cunoscut al epopeii de la 1877, imortalizat de Alecsandri într-o nu mai puțin celebră poezie. 10) Soția lui Mahomed — Autorul poeziilor „Dedicațiune” și „Rănitul de la Plevna”, poet ce-și dedică versurile ostașilor noștri, axîndu-le pe ideea sacrificiului pentru țară (1833—1890). 11) Strigăt cu care se cheamă cloșca cu pui — Pom fructifer — Măsură de suprafață. 12) Autorul poemului în proză „Cîntarea României”, care, premegător poezilor independenței, arată că dobîndirea „slobozeniei” se poate realiza numai prin luptă energică și necontenită (1819—1859) — A hrîni.

Dicționar : PLA, RÊOLE, RUD, ARUA, ALEXI, RIX, ADC, CDG, AIȘA, CLO.

NELU WEINBERG

E BINE DE ȘTIUT

ORIZONTAL : 1) Demonstrație de forță. 2) Pune mult suflet în ceea ce face. 3) Vas cu aburi în faza experimentală — Finale la lupte ! 4) Considerație subiectivă — Sursă universală de inspirație. 5) Pușcă descărcată !... — ...și un tun fără încărcătură ! — Sînt tot aștia. 6) Se perpelesc pe uscat. 7) Dat în bile — Responsabil la o casă de odihnă — Gură căscată. 8) Șmecherul din Botoșani ! — Nu i-ar strica o recomandare. 9) Expunere remarcabilă — Culmea răbdării. 10) De mic e săritor — Colțoasă din fire.

VERTICAL : 1) Dau apă cu ciurul. 2) Operație de străpungere. 3) Seduc pe orice cale ! — Sec... sec ! — Scunde ! 4) Sus la munte, la izvor — Prinde muște la ora de zoologie. 5) Schimbător de viteză. 6) Hotărîte la judecată — Fără sare. 7) Nelipsită de la nici o urzeală — Buni de prins. 8) Un dar mai modest — Elemente de excepție — Tratat de fizică. 9) Foarte înțelegător — Legat strîns. 10) O chestie cam străvezie — Oferit drept exemplu.

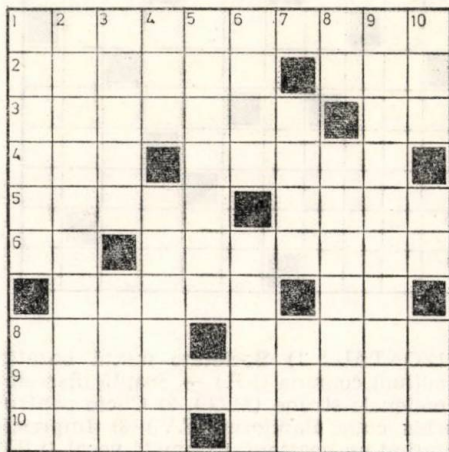
LIVIU POPESCU

VARIAȚIUNI

ORIZONTAL : 1) Nereușită la proba scrisă. 2) Ordin de... cavaleri — Accident la bob. 3) Locuțiune adjectivală... în expresie — Gît gol ! 4) Puhoi urmînd o nouă matcă — Prinși de briu la horă. 5) Alintare părintească — Semne rele. 6) Prinse într-un vers ! — Difuzor în schemele R.T.V. 7) Ghi-

dul enigmistului — Măduvă de lemn ! 8) Gaz de iluminat — Invitat... foarte solicitat. 9) Pop-art în stil românesc (pl.). 10) Cap în marea pustie — Personaj... extraterestru.

VERTICAL : 1) Actul final — Virful capului. 2) Curs de revenire. 3) Răsărit timpuriu — Folosesc atacul pentru depozedare. 4) Supraveghetoare la ferma avicolă — Candidat de maestru. 5) Fluierași într-un ansamblu de jocuri populare. 6) Sumă de... bănuți — Cuvînt introductiv ! 7) Plini de

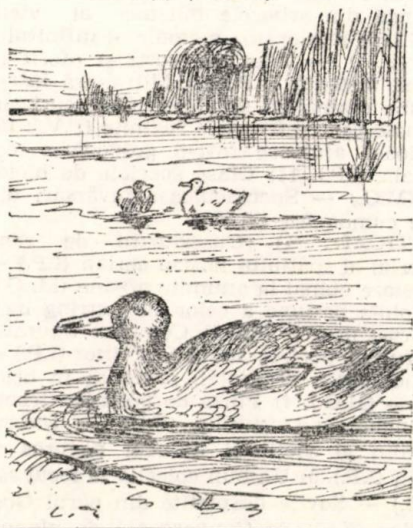

amărăciune — A face totul. 8) Unu mare... la unu mic — Contestat la a doua înfățișare. 9) Înscrișă în formație. 10) Repriză de joc — Scoase din colectiv ! — Ras în cap.

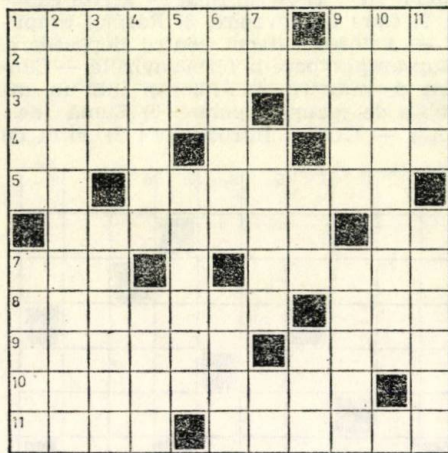
COLEA HERESCU

LA... PUȘTI

(Rebo eliptic anagramat :
(3) + 4 = 6)

TRIO

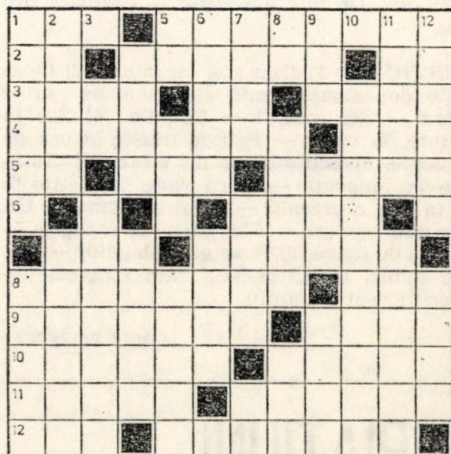
ORIZONTAL: 1) Societate mixtă bazată pe acțiuni comune (I.P.) — Șoaptă discretă pe eolienele strune (M.G.). 2) Cheie pentru deschis cutia Pandorei (F.V.) 3) Impresii prefațind un neașteptat tremolo vocal (I.P.) — Adaos vestimentar cu geometrie variabilă (M.G.). 4) Marea în care se varsă apa simbetei (F.V.) — Mese pentru Măria Sa Mihail Sadoveanu! (I.P.) — Exemplar de serie dintr-o ediție de masă (M.G.). 5) Frunțas într-o competiție cifrată (F.V.) — Morbul dezlănțuit într-o lume nebună... nebună (I.P.). 6) Cap de serie la toate categoriile (M.G.) — Element deseori întilnit în textele lui Herodot (F.V.). 7) Sugerează o... idee foarte discutabilă (I.P.) — Creangă din arborele milenar al vieții (M.G.). 8) Explorator metodic al infinitului mic (F.V.) — Tras la... sorți și oferit în ultimă instanță (I.P.). 9) Mitralieră într-o acțiune dramatică (M.G.) — Culcușuri autunnale pentru frunzele ruginite (F.V.). 10) Prețioase ajutoare într-o gospodărie comunală (I.P.). 11) Clase speciale de biologie (M.G.) — Spectaculoase revărsări din albia cumpătării (F.V.).

VERTICAL: 1) Cuceritoare de rang imperial al spațiului nostru aerian (I.P.) — Secretează numai la anumite organe (M.G.). 2) Nobila pasiune a celor care strâng bani cu orice preț (F.V.). 3) Complex figurativ pentru un portret robot de scriitor (I.P.) — Întruchiparea dragostei, prezentă în orice galerie (M.G.). 4) Pinză de păianjen țesută în ungherele trecutului (F.V.) — Izvorul cristalin al vieții și adâncul neguros al morții (I.P.). 5) Un bun colectiv la locul său (M.G.) — Șuvițe despletite din părul Gorgonelor (F.V.). 6) Convergență de planuri

către un punct comun (I.P.) — Fidele păstrătoare ale tradițiilor noastre comori (M.G.). 7) Figură dublă la jiu-jitsu! (F.V.) — Marele african hălăduind prin preajma nisipurilor (I.P.) — Unu și zece! (M.G.). 8) Model suspect de pecete! (F.V.) — Cel mai contradictoriu element: repară sau distruge totul (I.P.) — Piesă pentru un motor fără combustibil (M.G.). 9) Eroul de tragedie al răzbunării Fortunei (F.V.) — Dispare în aplauzele tuturor femeilor (I.P.). 10) Ordine de deplasare cu copii (M.G.). 11) Miezul de lumină de sub coaja aparențelor (F.V.) — Făuritoare marilor noastre pagini de istorie. (I.P.).

ION PĂTRAȘCU, MIREL GABOR,
FLORENTIN TITUS VASILESCU

PAGINI DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ CLASICĂ

ORIZONTAL: 1) Volum de poezii publicat de poetul englez John Keats în anul 1815, reprezentând o tentativă de unire a imagisticii cu gândirea înaltă, de o subtilă muzică verbală — Capodoperă a scriitorului englez Henry Fielding (istoria unui copil găsit), roman care încearcă să ofere o imagine a naturii umane în toată complexitatea

ei (2 cuv.). 2) Seleniu — Operă lirică principală a poetului italian Alessandro Manzoni, unul dintre cei mai importanți autori și teoreticieni ai romantismului din Italia („...sacre”) — O mie o sută. 3) Poem dramatic al poetului maghiar Madách Imre, ce are ca temă încercarea de cunoaștere dincolo de limite și tentația ființei umane de a-și depăși condiția — Zar la table — Localitate în Venezuela. 4) Primul mare roman pe care Anglia l-a oferit lumii în anul 1719 prin Daniel Defoe, care răspunde unor realități sociale și spirituale ale timpului, legate de gustul călătoriilor, descoperirilor și existenței spectaculoase („...Cruse”) — Acela. 5) Plantă textilă — Bărbat căsătorit — Localitate în Turcia. 6) Gen literar în care Goethe a scris „Hermann și Dorothea”, o reactualizare a poemului pastoral în circumstanțele revoluției franceze și ale războaielor napoleoniene. 7) Rest parțial! — Poem scris de La Fontaine în anul 1658, în care poetul plătește un adevărat tribut rafinamentului exagerat lipsit de simplitate și de naturalitate. 8) Capodoperă a literaturii universale făcând parte din categoria cărților populare de tipul Till Eulenspiegel, cea mai mare realizare a prozei germane înainte de 1525 — „Elegie scrisă pe țințirul unui...”, o imitație a lui Asachi după o cunoscută „Elegie scrisă într-un cimitir de țară” a poetului englez Thomas Gray. 9) „...și Achitophel”, una dintre cele mai cunoscute satire ale poetului și dramaturgului englez John Dryden, prin care autorul atinge deplina sa maturitate în creația poetică — Zeitate indiană. 10) Celebru sonet al poetului francez Vincent Voiture, publicat în anul 1648, care a provocat o vie dispută între cei ce s-au numit „uraniști” și „jobelini”, adepți ai poemului „Job” de Benserade — Roman celebru al lui Victor Hugo, apărut în anul 1831, ce narează o poveste de dragoste tipic romantică, ai cărei protagoniști sînt integrați într-un lanț pasional fără comunicări reciproce („Notre Dame de...”). 11) Volum de poezii publicat de Goethe, caracteristic pentru spiritul enciclopedic manifestat de autor în cele mai diferite domenii ale gândirii, artei și științei (sing.) — Una dintre cele mai cunoscute drame istorice de amploare ale lui Schiller, scrisă în anul 1800 („Maria...”). 12) Muzician englez (m. 1500) — Dramă politică a lui Jean Racine, considerată de Boileau o capodoperă a acestuia, ce reprezintă istoria unei revolte împotriva unei regine uzurpatoare.

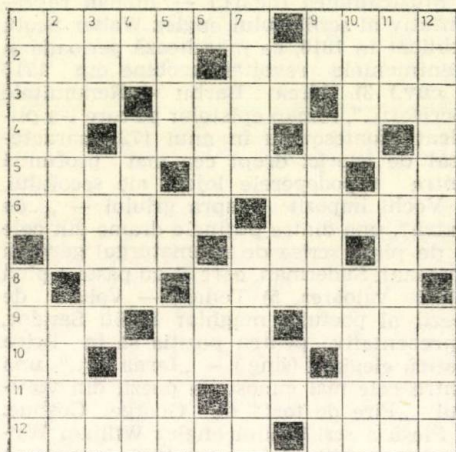
VERTICAL : 1) Piesă de teatru a poetului englez Coleridge, unul din membrii primei grupări de poeți romantici din Anglia — Capodoperă a literaturii universale, realizată de Goethe între anii 1772 și 1831, care sintetizează, pe lângă existența unui indi-

vid, și pe aceea a unei întregi epoci istorice. 2) Minunat poem scris de Lermontov în anul 1840, caracteristic pentru gândirea poetică romantică, ce îmbină subtil lirismul și muzicalitatea (neart.) — Roman reprezentativ al scriitorului englez Walter Scott, publicat în 1818, ce marchează perioada și evenimentele revoltei iacobine din 1715 (2 cuv.) 3) Udrea Barbu — Renumitele „Scrisori...”, roman epistolar pe care l-a publicat Montesquieu în anul 1721, caracterizat de istorici drept cea mai profundă dintre capodoperele lejere ale secolului. 4) Vechi impozit asupra grîului — „...de piatră”, una dintre puținele drame din cele 35 de piese scrise de dramaturgul german Hermann Suderman, care și-au păstrat pînă astăzi valoarea. 5) Teme! — Volum de poezii al poetului maghiar Petőfi Sándor, reprezentativ pentru poziția sa în lirica erotică elegiacă (sing.) — „Iarna pe...”, una dintre cele mai cunoscute poezii din volumul „Fire de tort” de George Coșbuc. 6) Piesă a scriitorului englez William Wycherley, publicată în anul 1676, în care se resimte influența lui Molière („Omul...”) — Un soi de antilope din Celebes. 7) Riu în Columbia — Oraș în Țările de Jos — Sandu Hurmuzache. 8) Jean Racine — Dialog reprezentativ al scriitorului și filozofului francez Denis Diderot, publicat în anul 1762 și considerat de Engels ca o capodoperă a dialecticii („...lui Rameau”; neart.) — Piață (abr.). 9) Mijloc... loial! — Operă literară în genul literaturii de călătorie, pe care cel mai de seamă reprezentant al romantismului francez, Victor Hugo, a publicat-o în anii 1838 și 1845 (neart.) — Una dintre cele mai cunoscute tragedii ale scriitorului italian Vittorio Alfieri, în care valorifică subiecte mitologice prin ideile timpului său. 10) Foarte cunoscut poem scris de Pușkin în anul 1824 în urma unei călătorii în sudul Rusiei, cu bogate consecințe literare („Fîntîna din...”). 11) Roman didactic în cel mai pur înțeles al cuvîntului, publicat de Rousseau în anul 1762, care își propune promovarea unui sistem pedagogic de educare a omului pînă în faza maturității — Cunoscută culegere literară de factură critică, publicată de Boileau în anul 1666, ce se remarcă prin atacarea literaturii fade și pedante, stîrnind indignarea poezilor la modă. 12) Două dintre comedii ale lui Molière („...bărbaților” și „...femeilor”) care au intrat în circulația literară universală, exercitînd influențe largi asupra comediei din aproape toate țările Europei — Interjecție sugerînd o țișnire.

Dicționar : ABIO, ERCEL, SATI, TYE, ILIȘ, ANOA, MUCO, EDAM.

ION RADU

NOSTALGII MARINE

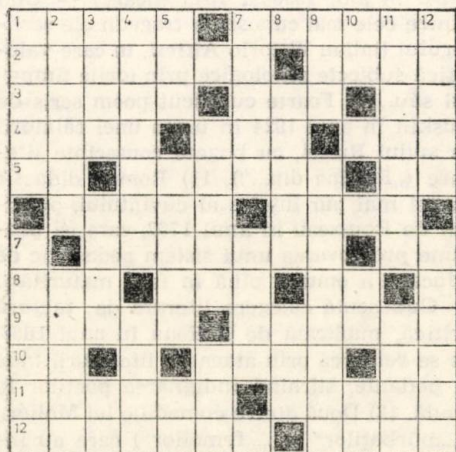

ORIZONTAL : 1) Un maestru al penelului (1868—1916), din creația căruia amintim tabloul „Marea Neagră la Tuzla” — Plantă marină. 2) Cunoscut prozator contemporan

din țara noastră, semnatul volumelor „Marinar de frunte”, „Ne așteaptă marea” și „Cu bricul „Mircea” în jurul Europei” (Ion) — Gura largă a fluviului la vărsarea în mare. 3) Din neamul galilor — Malul mării — Insulă lângă Irlanda. 4) Luate din fugă ! — Păsări sălbatice acvatice — Prefix pentru doi. 5) Străbat mările și oceanele — Localitate în India — Cap de pește ! 6) Genialul nostru compozitor și dirijor, căruia îi aparține poemul simfonic op. 31 „Vox maris” — Acest scriitor contemporan semnează poeziile „Marea” și „Pe plajă”. 7) Localitate în Corsica — Simbol pentru minut — Conjunție. 8) Negație —

LA O CAFEA

ORIZONTAL : 1) Cafenea bucureșteană, un adevărat cenacul al marilor noastre condeie — Urme de cafea. 2) Țară africană, presupusă patrie a cafelei (provincia Kaffa) — Căsuța noastră (fig.). 3) Când ziua se-ngîină cu noaptea — Interjecție pentru alungatul păsărilor — Sere ! 4) A

prinde bine — Insulă în Marea Irlandei — Sînt în vîrstă. 5) Sînt... în rîșniță ! — A semnat textul „Cafeaua cu lapte de adio”, spectacol de estradă al teatrului „C. Tănase” (Aurel) — Coadă de ibric ! 6) Nu-i place să sporovăiască — Înlocuitor al cafelei, preparat din orz. 7) Amestec de cafea — Sac fără gură ! 8) Literă grecească — Insulită în lacul Loch — Udrea Sirbu. 9) A bea dintr-o cafea fierbinte — Buni la taifas. 10) Taliu — Mic fluviu de coastă în Pomerania — Deschiderea emisiunii ! 11) Simte nevoia unei cafele — Merge la o cafea, pentru destindere. 12) Sărbătoare la popoarele islamice, prilej cu care se consumă multă cafea — Prieten drag.

VERTICAL : 1) Bune de servit o cafea — Altă renumită cafea a Bucureștiului de odinioară. 2) Nu crede în ghicitul în cafea (rar) — Traistă. 3) Instrument muzical — Localitate în URSS — Stăpînul lumii. 4) Original poet contemporan care a scris versurile „La o cafea” (Marin) — Cafegi..., boier însărcinat să aducă domnitorului cafeaua. 5) Dizolvă cafeaua — Au dat numele unei cunoscute cafele — Idem (presc.). 6) Inima mașinii — Fir de urzeală. 7) Îndulcește o cafea — „Cafeneaua de noapte” este una din pinzele acestui mare pictor olandez (1853—1890). 8) Excesul de cafea îi dăunează — Riu în URSS.

Titan al literaturii franceze și universale (1799—1850), autorul nuvelei „O dramă la marginea mării”. 9) Oraș în Olanda — Piesă muzicală vocală — Cu pielea bron-zată 10) Horia Elenescu — A compus melo-diile de muzică ușoară „Bună seara, senin litoral” și „Din valuri” (Anatol) — A lucra pământul. 11) Mai de mult — Zeul mării din mitologia romană. 12) Postul de radio al litoralului nostru în sezonul estival — Clă-dire pentru locuit.

VERTICAL : 1) Întindere de apă puțin adâncă, situată pe malul mării, cu care comu-nică printr-un canal (pl.) — Prozator rus de prestigiu (1880—1904), căruia îi apar-țin nuvelele „Pe mare” și „La mare”. 2)

Spaima marinarilor (pl.) — Îi aparține me-lodia de muzică ușoară „Noi doi și valul mării” (Edmond) 3) Bidiviu... de mare — Părintele literaturii franceze de anticipa-ție (1828—1905), autorul romanelor „20 000 de leghe sub mări” și „Șarpele de mare” — ...de mare, pește marin, lung și ascuțit, în formă de andrea. 4) Horia Moculescu — „Tinără fată la malul mării” se intitulează tabloul acestui maestru al penelului din țara noastră (1880—1962) — ...de mare, plantă acvatică având tulpina scurtă și foarte ramificată. 5) Uite — Comparativ — Marea familie. 6) Oraș în Japonia — Sa-nie cu volan. 7) Zeu marin, protector al co-răbierilor — Fiica... mării. 8) Satu Mare (abr.) — Iscusit — Capul lui Nereu ! 9) Alt.. cal de mare — A se expune la soare, pe ma-lul mării — Paul Cosma. 10) ...de mare, de-numirea marinarilor veterani (pl.) — A in-dica ceva. 11) Păsări răpitoare... — ...și o pasăre marină. 12) Reputat liric român, (1880—1967) căruia îi aparține poezia inti-tulată „Marină” — Scriitor român contem-poran, semnatarul poeziei „Ilustrată de la mare” (Sașa).

Dicționar : PIG, SUAR, ERS, EDE, ATSU.

MARIAN FIRIMIȚĂ

9) Pseudonimul lui T. C. Stan, scriitor și ziarist român (1907—1940) — Cafea boabe. 10) Unu și unu ! — Seleniu — În lume ! 11) Macină boabele de cafea — Termen generalizat pentru un amestec de cafea și

năut în proporții egale. 12) Vas de cafea — Spuma cafelei.

Dicționar : HÎȘ, MAN, ETA, CRO, IHNA, ASAR, BAȘA, UNG.

PETRACHE MUREȘ

PLANETĂ DE AMURG

*Copil, la timpul care gonește nevisînd,
Rîvneară să cînt Zarandul, văi verzi, costise line...
Elegiacă, doina nu dase zvon că vine
Ast an, cu ploii și plîngerii prelungi, așa curînd*

*N-aveam habar bujorii cum se-nfioară cînd
Grădina, prin unghere, agonizînd adună
Atîți heruvi, anume destărmuriți de lună,
Să-ndure chiar înghețul de suflet, surizînd.*

*Azi nu mai murmur muzei refrenul vechi și blînd,
Din zare nu mai cheamă crăiasa Chiralînă...
O, peste restul vieții alți sori cuminți declină,
Vestînd inecul celui mai de pe urmă gînd.*

*E-un vis acum aievea ce-nchipuiam altcînd,
Acolo-n crîng : o gamă de tonuri în scădere —
Nimic să cer n-am însă... Planeta de mi-aș cere,
Un prunc ar prinde luna și stelele pe rînd.*

D. ULISE

N.A. În cele 4 strofe de mai sus, cititorul atent va identifica numele a douăzeci de autori care figurează în monumentală „Istorie a literaturii române” de G. Călinescu.

Acest Almanah stă sub semnul celor trei sferturi de veac de la constituirea primei organizații profesionale a scriitorilor români.

Cum era firesc, au fost invitați să colaboreze deopotrivă toți autorii prestigioși, din toate genurile literare, membri ai Asociației scriitorilor din București. Au răspuns în timp util cei pe care îi veți găsi înșiruiți în ordine alfabetică la finele volumului.

Almanahul folosește această cale pentru a transmite tuturor cititorilor și colaboratorilor săi, alături de mulțumiri, un călduros

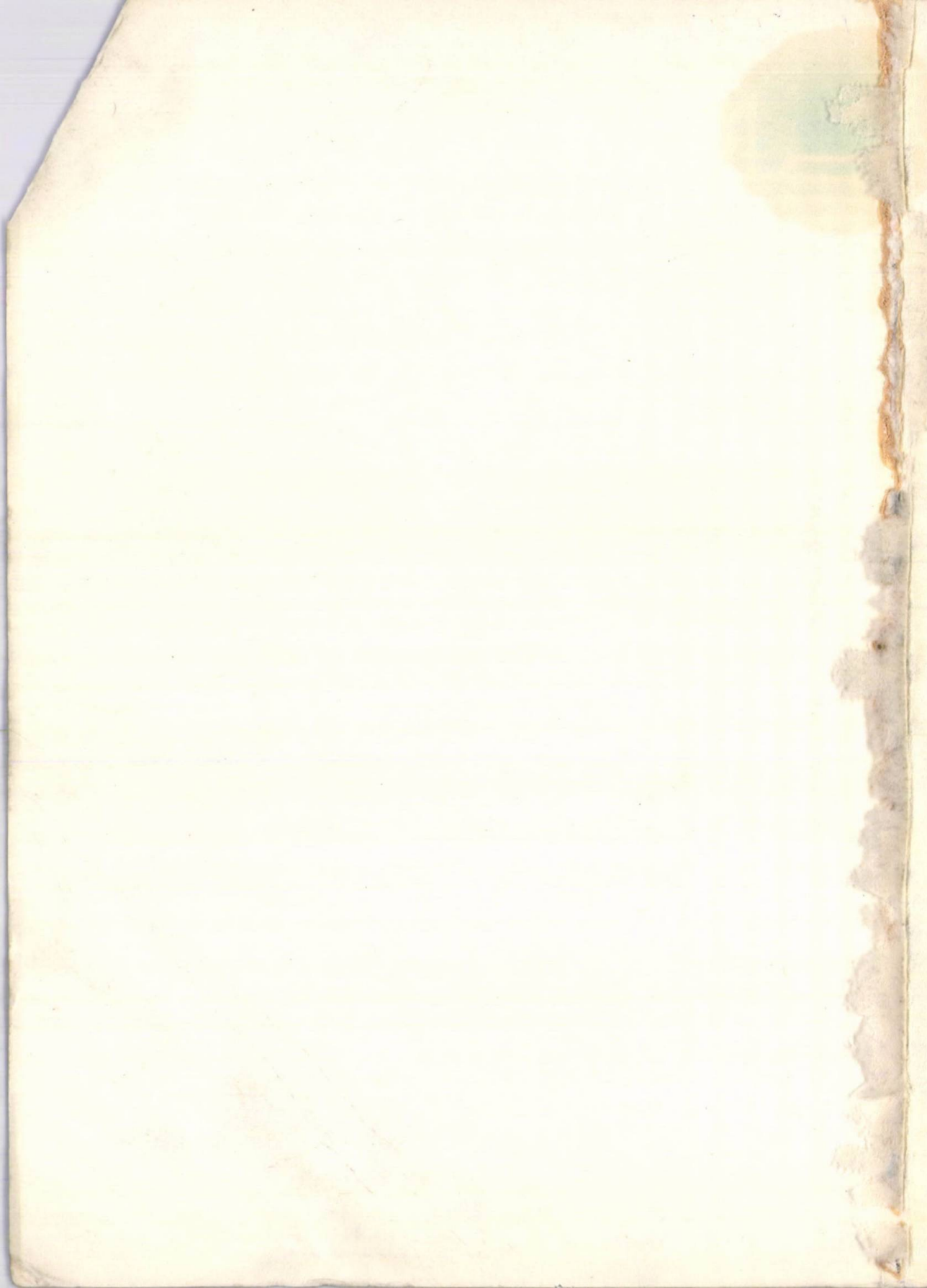
COMITETUL DE REDACȚIE

**DAN DEȘLIU, MIRCEA IORGULESCU, NICOLAE
MANOLESCU, BUJOR NEDELCOVICI**

● MATTY ASLAN	— prezentator grafic și artistic
● ADRIAN CERNESCU	— secretar de redacție
● TRAIAN STOICA	— coordonator
● CORNEL CATANĂ	— tehnoredactor
● LIVIU MÎNECAN	— fotoreporter
● MARIA DINESCU	— corector

Tipărit la Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”
sub comanda nr. 20465

..... semnează:

Constantin Abălușă, Vasile Andru, C. Apostol, Radu F. Alexandru, George Arion, Ion Băleșu, Vasile Băran, Maya Belciu, Victor Bănculescu, Marta Bărbulescu, Mihai Beniuc, Vlaicu Bârna, Ana Blandiana, Radu Boureanu, Emil Botta, M. Bucur, Constanța Buzea, Gh. Buzoianu, Virgil Carianopol, Liviu Călin, Emilia Căldăraru, Călin Căliman, Adrian Cernescu, Lilliana Ciornei, Andrei Ciurunga, Radu Cărneci, Dumitru Corbea, Paul Cornea, Florin Costinescu, Traian Coșovei, Daniela Crăsnaru, Maria Luiza Cristescu, Corina Cristea, Ion Crînguleanu, Ion Cruceană, Al. Davila, Dan Deșliu, Valentin Deșliu, Mircea Dinescu, Ștefan Augustin Doinaș, Dana Dumitriu, Nicolae Dragoș, Irina Eliade, Barbu Alexandru Emandi, Sergiu Filerot, Nicu Filip, Laurențiu Fulga, Nicolae Frînculescu, Horia Gane, Constantin Georgescu, Silviu Georgescu, Mihnea Gheorghiu, Anatol Ghermanschi, Ludmila Ghițescu, Petre Got, Călin Gruia, Valeriu Gorunescu, Jean Grossu, Grigore Hagiu, Ion Hobană, Irina Horea, Vera Hudici, Virgil Huzum, Traian Iancu, Dinu Ianculescu, George Iarin, Ion Th. Ilea, Nicolae Ioana, Iorgu Iordan, Gabriel Iuga, Ion Iuga, Ligia Ivan, Eugen Jebeleanu, Lászlóffy Aladár, Alina Ledeanu, Ion Lotreanu, Tania Lovinescu, Iosif Lupulescu, Ana Lungu, George Macovescu, Toma George Maiorescu, Emil Manu, Pericle Martinescu, Ion Sofia Manolescu, Elisa Madolciu, Paul B. Marian, Virgil Mazilescu, Ileana Mălăncioiu, N. Grigore-Mărășanu, Gaby Michailescu, Adrian Mitu, Ion Munteanu, Florin Muscalu, Dan Mutașcu, Iasif Naghiu, Nicolae Nasta, Bujor Nedelcovici, Lucia Negoită, Daniel Nicolescu, Vasile Nicolescu, Constantin Nisipeanu, Tudor Octavian, Constantin Olariu, Alexandru Paleologu, Octavian Paler, Petre Paulescu, D. Panaitescu, Al. Papilian, D. R. Popescu, Mihai Popescu, Ștefan Popescu, Ion Potopin, Alexandru Predescu, Marin Preda, Nicolae Protopopescu, Nelu Ionescu-Quintus, Dim. Rachici, Al. Raicu, Anda Raicu, Adrian Rogoz, Ioanid Romanescu, Dona Roșu, Traian Reu, Romulus Rusan, Al. Săndulescu, Pop Simion, Mircea Sîntimbreanu, Petre Solomon, Mihai Stoian, Nicolae Stoian, Nușă Z. Stancu, Petre Strihan, Elena Ștefoi, Mircea Ștefănescu, Grete Tartler, Ștefan Teacă, Leonida Teodorescu, Virgil Teodorescu, Rodica Tott, Radu Tudoran, Mihai Tunaru, George Țârnea, Rădu Vaida, Dragoș Vicol, Petru Vintilă, Constantin Vișan, Marius Vulpe, Ileana Vrancea, Haralamb Zîncă.

Preț : 25 lei

ASOCIAȚIA SCRITORILOR din BUCUREȘTI